

56467

FONTES RERUM SCHOLASTICARUM

III.

**TELEKI PÁL
KÜLFÖLDI TANULMÁNYÚTJA**

**SZEGED
1989**

***FONTES
RERUM SCHOLASTICARUM***

III.

**FONTES
RERUM SCHOLASTICARUM**

III.

Szerkeszti
KESERŐ BALINT

**KÖZREADJA
A SZEGEDI OKTATÁSTÖRTÉNETI MUNKAKÖZÖSSÉG**

TELEKI PÁL KÜLFÖLDI TANULMÁNYÚTJA

Levelek, számadások, iratok
1695 – 1700

Összeállította és az utószót írta
FONT ZSUZSA

SZEGED
1989

A sajtó alá rendezésben közreműködött
BUJTÁS LÁSZLÓ ZSIGMOND, GÁCSI HEDVIG,
HÉVIZI NATÁLIA, KESERŐ GIZELLA, LATZKOVITS MIKLÓS

A latin szöveget gondozta
LÁZÁR ISTVÁN DÁVID

A névmutatót összeállította
BUJTÁS LÁSZLÓ ZSIGMOND

Lektorálta
JANKOVICS JÓZSEF és SZABÓ ANDRÁS

Technikai munkatárs
MACHAN ESZTER

MEGJELENT
A KULTURÁLIS ÉS TÖRTÉNELMI EMLÉKEINK
FELTÁRÁSA, NYILVÁNTARTÁSA ÉS KIADÁSA
KUTATÁSI FŐIRÁNY TÁMOGATÁSÁVAL

INSTRUKCIÓ, LEVELEK

INSTRUKCIÓ

Vér Judit utasításai fiának és a kísérőnek
Gernyeszeg, 1695. május 18.

Instructio ad Paulum Teleki de Szék et Ephorum ejus Balthasarem Zalányi cum bono Deo peregrinationi se se accingentes. Gernyeszegini 18. Maji 1695.

1. A bölcsesegnek kezdeti az Isteni félelem, ezt mondgya Salamon Prov. 1. Mivel azért Teleki Pál iránt egyedül való fel tött czél ez, hogy bujdosása által Bölcsességet keressen, mellyel valaha az Refor(mata) Ecclesiának, édes Hazájának és Attya Házának szolgahasson; leg első és leg felső regulája legyen ez az Salamone: Az Istent féliyed, parancsolatit meg tarcsad, mert ez Embernek minden jova. Ha igaz Reformata vallását el hadgya, Istenét s boldog emlékezetű Attyát meg tagadván, átkozott lészen Istentől mind örökké.

2. Az Isteni félelemnek segédei és gyümölcsei az virtusok, mellyek között kiválkippen való az jozon mértékletesség, Custos totius Corporis et animae. Az Istenre, Lelki idvességére és holtig való becsületire, szerencsájére kényszeritem azért ötöt, hogy a Temperantiat kövesse, kivált ebben az háromban: I. A parázna-ságot távoztassa el. Tudgya, mit mond Szent Pál 1. Cor. 6:16. Ha en Gyermekeim akar lenni s édes Attya Házából, jovaiból, s mindeneknek felette Isten kedvéből ki nem akar esni, és nem kíván ki rekedni, a Tudomány helyén Franczut ne hozzon. Szabad és fajtalan Nemzetek között jár, de csak Istennek könjörogjön, meg őrizheti magát. Tsak hogy ne akkor kívánnyon ellene állani az gonoszoknak, mikor benne van és igen nehezen lehet, hanem még csak az olyan alkalmatosságokatis fussa, kerüllye, a mellyekből rossz következhetnék. II. Erre és egyéb végekre tellyességgel a részegséget kerüllye el, mint hogy ötöt máskeppen is a bor tellyességgel el rontaná s meg emésztené, erőtelen gyenge egessége levén néki a borhoz. De a mi nagyobb, életet s erkölcsét veszedelemben hozná. Mert a részeg Ember ha esztől el távozik, hogy kerülne el a bünt és veszedelmet. III. Távoztassa és fogadással is, a mint a két felsőt, ugy harmadikot, a pénzben való koczkázást, kártyázást. Vajki sok szép Iffiúság veszett s vész el ez három gonosz miatt, néki ugyan az erszenyeis vékony ezekhez. Tudgya ennek az Hazának nyomorult voltát s maga állapottyát.

3. Hogy penig ez emlitet három nagy gonosztól meg őrizhesse magát, az Istennek való könjörgés után, ez két dolgot viselye szeméi előtt. 1. Ne henyéllyen. Quia otium pulvinar Satanae. 2. Kerüllye a gonosz társaságot. Tudgya, mit mond Sz(ent) Pál 1. Cor. 5:9 etc. Szokott Pestise azoknak az Nemzeteknek az

Academiákban tanuló Iffiak tobzódása, kardoskodása, Generositásnak és Cavalléri névnek színe alatt éjjel nappal való grassálása, latorkodása. De azoktól mint a tüztől jó eleve őrizkedgyék, sőt ha meg csufoltatnék is mértékletes, jámbor erkölcséért a rossz, fajtalan Iffiaktól, azzal ne gondoljon, csak Lelki isméréstinek tisztaságát és jó emlékezetet a jóknál tarthassa meg. Egy szóval kíványon inkább és kövesse az Öregek barátságát, társalkodását, mint sem az Iffiakét, hanem ha az Iffiak jámbor erkölccsel és szép Tudománnyal legyenek ékesek.

4. Zalányi Vram az en Anyai Személyemet viseli előtte s mellette, mikor ellenne vét, en ellenem és velem edgyütt az ő jóvára igyekező edes Attya egész Háza ellen vét. Az Ephorus a Praeceptornál fellyeb való becsületet és tisztességet érdemel. Az haszontalan költséget távoztassák el. A mostani sok változással tellyes, keserves dolgokra ki mehető állapottyát Hazánkknak tarcsák igen szemek előtt. Ugy fordulhat, hogy ha szintén igyekeznék is valójában, mégis kezehez semmit nem küldhetünk hirtelen. Azért a költséget igen meg kéméllyek. Nincs mindenütt helye az Ember maga Generositással mutogatásának is, kívált olyan Iffiak előtt vagy Emberek előtt, kiktől soha semmi jót nem várhatni.

5. Mivel az emberek nem egy humoruak, a magyarok Ceremoniájais más nemzetek előtt nevetség többire. Azért ne mindenkor igyekezze magát Teleki Pál ki jelenteni és az Ephorus előtt való eminentiára vigjázni, hanem ha lehet, úgy viseljük magokat, mint ha csak társak volnának. Mert ha meg tudják, hogy edgjik Vrfi, a másik Ephorussa, kárát s gyalázattyát vallyák gjakron.

6. Duellumra se ne hijjon senkit, se ne mennyen edgjik is. Mennjenek el inkább onnan, a hol ezt az gonoszt bajossan kerülhetnék el. Noha az Duellumnak detractioja nem becsstelenség a jók előtt, sőt a ki a Provocatornak enged, felette nagy poenája vagyon minden Majestastól. De hogy a Duellumot el kerülhessék, kerüllyék el a nimia familiaritást a magokat ő hozzájuk örömet csatlo rossz erkölcsű Iffiakkal.

7. A Literaria Respublica micsoda könyvekkel vagy Inventumokkal s jeles Emberekkel öregbedik, arra vigjázának. Vadnak ad provehendam Sapientiam institutae Societates Európában, melynek tagjai per omnia regna el oszlottak et Provincias. Azokat ki tanulni, a menyire lehet, et Leges Societatis notare, jelesebb Embereket abban, vagy hírekben vagy személyekben meg ismerni, nagy ékessége a peregrináló Studensnek. Vadnak Actorum in Republica Literaria iroi mind Francz mind Nemet nyelven.

8. Micsoda dologhoz fogjanak most elsőben, meg nyugotván Isten őket valamelly Academiában, arról szóval való Instructiojok leszen.

LEVELEK

1.

Enyedi István, Kolozsvári István, Pápai Páriz Ferenc
az odera-frankfurti professzoroknak
Nagyenyed, 1695. június 24.

Igen jeles és nagy Ferfiak, nekünk becsületre méltó Uraink és Fautorink!

Ezen az aranyánál nekünk kedvesebb alkalmatosságon, melyben Ti veletek, a kikkel szemben nem beszélhetünk, levelünk által való beszélgetésre az Mieinknek kezek által idő adatik, igen örömet kaptunk, és levél írás iránt való tisztünkön kívül, mellyel néktek mindenkoron tartozunk, a Ti segítségteket és jó akaratotokat itt leg inkább kívánnuk, midőn ez Tekintetes Erdélyi Vrfiát, Széki Teleki Pál Vramot, a ki eddig az mi gondviselésünk alatt formáltatott és az Hazának kiválkippen való hasznára rendeltetett, innen az Ti gondviselésték alá akarjuk fel küldeni; a kinek mi nálunk mindenkoron kegyes és kellemetes nagy emlékezetű Méltóságos Uri Attya, az Csaszarnak mindenek felett való kedves Embere, és az külső Fejedelmek előtt is ismeretes Haza Fia amaz barbarusokkal való boldogtalan harczon, a kik erre az mi Hazánkra véletlenül be ütöttek, nem sok esztendőkkel ennek előtte dicsőséges, mind az által az ő Attyafiai iránt gyászos és keserves halállal holt meg. De mégis, ez a keserves Anya, mint ilyen nagy Férjétől és fényes s ékes Házának nagy Oszlopától meg fosztatott Méltóságos Uri Asszony, a gonoszoktól, a mellyek ő rajta igen számossan fordultak meg, tellyességgel meg nem győztetett, hanem az Istenben vetett remensége után batorságot vévén magának, ennek az ő edes Vrának szomorú esetitől intettetvenis, Tisztiben álló dolognak itelte lenni, hogy a mit a szerencsetlenségtől meg előztetven az ő edes Ferje végben nem vihetett, már ő maga fogna hozza, és szerzene Gyermekének olyan kincset, a melly az időnek minden változási és erőszakoskodási közöttis meg maradna, és senki által soha elis ne lopattathatnék. Jó eleve azért magában el szánta, hogy ha az időnek mostoha volta miatt /mellyet Isten kegyelmesen el távoztasson/ ő és mijs remenségünkben hajótörést nem szenvedünk s meg nem csatlakozunk, Ezt az ő több Jeles Fiainak Seregiből ki választott, levelünköt mutató Fiát, a ki az itt hon levő Scholákban már jól elő ment Tanulásában, fellyebb való Scholákban adgya, és mivel hogy a Ti Kegyességeteknek, Emberségeteknek és nagy Tudományotoknak s bölcseségeteknek hírivel már el tölt, leg elsőbenis Ti hozzátok küldgye. A többi között azért itt, annak az jeles Társaságnak szövétneki, a Ti segítségteket kívánnuk, és kérünk, hogy ezt az Tudománynak Fiacskáját, a ki az mi körülötte való vékony forgolodásunk által ennyire nevelkedett, a micsodás állapotban most előttetek láttyátok, fogadgyátok jó szível, és minden keppen tudosabbá tegyétek, tudván, hogy mind az Erdélyi Reformata Ecclesianak, mind az Scholáknak, mind

penig az Közönséges Társasagnak is sokat használtak akkor, mikor egyben csatolt munkáikkal és elméikkel azon leszte, hogy valaha Ez, az Ecclesianak Kegyes Dajkája és a Közönséges Társasagnak hasznos Fia s Tagja legyen. Ugyanis ez amaz edgessége a Szenteknek, ez az mi egyenlő hitűnknek az Tietekkel egyben csatlo kötele, kiválkippen ebben az időben, a melyben midőn majd el aluszik köztünk az Tudománynak Fáklyája, Ti közöttetek, melly Istennek nagy Kglmessége, még nagy örömmel ég s lobog.

Az Isten Titeket tarcson meg, és az Ecclesiáknak s Scholáknak ennyire való fel fordult állapotokban s romlásokban sokaknak meg térítésekre tégyen alkalmatosokká. Oh, vajha még sokáig élnetek s Tanitanátok, hogy így mind a Ti Halgatoitok, mind pedig mi is ebben az előre való szegeletben életeteknek örülhetnénk? Ezt kívánnuk igen kegyessen, az Ti vallástételtekkel azon egy Fundamentomnak Fiai, buzgo, és azon egy Vrnak ugyan azon egy szőlőjében küldetet Munkási, akik egy fillereczket, noha Ti nálatoknál restebbek vagyunk, mind azon által az Istennek Kegyelmeiből nyertünk.

Ismét legjetez jo egészségben, töllünk becsülettel illetendő Uraink, és hogy munkátokban ennyire meg gátoltunk s akadályoztattunk levelünkkel, nekünk meg bocsássatok.

Költ Enyeden Erdélyben A. U. T. 1696. d. XXIV Juny

A Ti jeles hirteteknek s neveteknek Tisztelői s becsüllői,
az Nagy Enyedi hires Collegiumnak Professori

K.I., P.F., E.I.

2.

Teleki Pál Vér Juditnak
Hosszúfalva, 1695. július 13.

Alazatos Fiui engedelmességgel való sz(ol)g(á)l(atoma)t ajánlom kglmdnek, edes Aszszonyom Anyám, Isten minden szomorú változásoktól oltalmazza kglmdt, szívesenn kívánom!

Ez alkalmatossággal is akartam kglmdnek, edes Aszszonyom Anyám, levelem által udvarolni alazatosán, kívánván, levelem tanállya kglm kívánatos jo egészségben. Istennek hala, edes Aszszonyom Anyám, kglmd al(á)z(a)t(o)s szolgálja, most jo egészségben vagyok, melyhez hasonlott kglmdnek is kívánok. Kalnoki Uram, edes Aszszonyom Anyám, még el nem érkezék, varja ő kglmet Bátyam Uram ő kglme, talám ma el érkezik ő kglme.

Az énn Istenem eltesse kgl't, edes Aszszonyom Anyam, sok esztendeig
valo jo egészségben.

Kglmd alazatos szolgája,
engedelmes Fia mig él
Teleki Pall

Hosszszufalva, 13. July Ao. 1695.

Címzés: Tekintetes Nemzetes Vér Judith Aszszonyinak, nékem erdemem felett valo edes jo
Aszszonyom Anyamnak ö kglnek alazatossan

Vér Judit kezével: Teleki Pal Fiam második levele Hoszu falvarul 13. Juli 1695

3.

Teleki Pál Vér Juditnak
Hosszúfalva, 1695. július 15.

Alazatos Fiui engedelmességgel valo sz(ol)g(álato)m(a)t ajánlom
kglmdnek, edes Aszszonyom Anyám, Isten kglmt minden szomorúságtul
oltalmazza, szivem szerint kívánom!

Ez alkalmatossággal is akaram edes Aszszonyom Anyám kgl'dt egészségem
s indulasom felől alazatossan tudositani, kivanvan, levelem tanállya szerencsés jo
egességben kglmdt szép Hazával edgyütt. Istennek hála, edes Aszszonyom
Anyam, most jo egészségben vagyok, melyhez hasonlott kglmdnek is kivanok.
Kalnoki Samuel Uram az el mult estve érkezek ide. Itt éven ebened, vacsorára ö
kglmével edgyütt Ilobára igyekezünk, onna(n) Isten kglméből holnap Szatmarra
igyekezünk, s vasarnap helybenn mulatunk. Batyam Uram ö kglme is el jö velünk
Szatmárig. Onnét kgl't ujjalag al(á)z(ato)san tudositom, és kivanom, Isten ö
Felsege kgl't eltesse sok esztendeig valo jo egészségben.

Kglmd alazatos szolgája,
engedelmes Fia mig él
Teleki Páll

Hosszszufalva, 15. July Ao. 1695.

Címzés: Tekintetes Nemzetes Vér Judith Aszszonyinak, erdemem felett valo edes jó Aszszonyom
Anyamnak eö kglmenek al(á)z(ato)son

Vér Judit kezével: Teleki Pal 3. levele Hoszszufalvarul 15. Juli 1695

4.

Teleki Sándor Teleki Pálnak
Gernyeszeg, 1695. szeptember 2.

Mint bizodalmas s kedves Battjam Uramnak ajanlom Knek sz(o)lg(á)l(a)t(oma)t, Isten sok jokkal s jo egesseggel algja meg Kglmdt, szivből kívánom.

Kglmd eddig valo boldog utozasan igen örülök, kivanom, ezutannis Istennek kegyelmes gondviselese legyen Kglmden. Hogj Kglmd en rolam, szegeny attyafiarol, szolgajarol el nem felejtkezet, Knek alazatosan meg szolgalom. En is Kglmd szolgalityara jo egesseggben vagjok, melljhez hasonlo jo egesseget Knekis kivanok az en Istenemtől, azomban Edes Battyam Uram, az Kluverust Knek meg szolgalom, es Kglmdt Isten le hozvan, tisztan meg adom. Zalannyi Uramnak ajanlom sz(o)lg(á)l(ato)mat, igen banom, hogj igj el felejtve vagjok eő Kglnel, de had legyen. Az fecskeis, mikor feszket el akarja hadni, gazt hord bele, de ugjan csak mas njaron bele kel szallani. Praeceptor Uram ajanlya Knek sz(o)lg(á)l(atj)at, hasonlokeppen Zalannyi Uramnak. Ezzel az en Istenem oltalmaban ajanlom Kglmdt.

Kglmd igaz Attyafia, Szolgaja
Teleki Sandor

Gernjeszeg, 2. Sptembris A. 1695:

Salutem et officia!

Szolgálatomat ajánlom Pal Ur Finak. Isten sok jokkal szerencseltesse ő Kglmét. Kglmdnek lelkem régi jo akaro Barátom, Zalanyi Boldisár, holtig jo akaro Baráttya, az aki eddig is voltam, maradok, ugj hogj dum suus, tuus manebit
Andreas Sz. Istváni

Címzés: Tekentetes Nemzetes Sz(éki) Teleki Pál Uramnak, bizodalmas s Kedves Battyam Uramnak eő Knek

Teleki Pál kezével: Gernyeszeg 2. 7bris, traditae 11. 8bris in Frankfurt ad Oderam.

5.

Teleki József Teleki Pálnak
Gernyeszeg, 1695. szeptember 3.

Mint kedves eőcsem Uramnak ajanlom Kglndek köteles szolgálatomat.

Ez alkalmatosszaggal akaram Kglndt levelem által latogatnom. Kivanom, tanaja szerencses oraban Kglndt. En Kglnd szolgalityara jo egesseggben vagjok,

Kgdnek haszonlo jott kivanok, eczersmind ajanlom magamat, Kgd el fejleltett(!)
atjafiat Kgd gratziajaban. Kgd, edes eocsem Uram, Zalanyi es Trombitas Janos
Urameknak mondja szolgalamat. Ezel ajanlom Kgdt az en Istenem oltalmaban.

Kgld igaz atyafia, köteles szolgaja
Teleki Joseph

Datum Gernyeszeg, A. 1695. die 3. 7bris.

Címzés: Tekentetes Nemzetes Szeki Teleki Pal Uramnak, nekem kedves eocsem Uramnak
Teleki Pál kezével: Gernyeszegrul 3. 7bris, traditae 11. 8bris Frankfurt ad Oderam.

6.

Teleki Pál Vér Juditnak
Bécs, 1695. szeptember 3.

Alázatos sz(ol)g(á)l(atoma)t ajánlom knek edes Aszszonyom Anyám,
Istenn kglmdet szomorúság nélkül valo életben eltesse, kivanatos jo egességben,
sok számos esztendőik szerelmesivel edgyütt, szívesen kívánom.

Minekelötte Trombitas János Uram ö kglmet haza bocsatanam, akartam
Kglmdt, edes Aszszonyom, al(á)z(ato)s levelem által tudositani, kívánvan,
levelem tanallya szerencsés jo egességben kglit Szerelmesivel edgyütt. Istennek
hala, most mégh eddig kgld al(á)z(ato)s szolgaja jo egességben vagyok, knek az
en Istenemtul hasonlott kívánvan. Sok <bajos> varakozasim után s költesim
utan kelletvén várakoznom nagjob részént csak az Passus utan, már az is 1. 7bris
el érkezett. Azon voltam, megh ezen az héten el mennyek, de semmikeppen nem
mehetek, mivel ö Felsege N(émet) Uj helybül megint ide közzel levő joszagaban
Ebesdorfra akarvan joni, minden felöl az szekereseket ö Felsege szükségere
forditottak; ennek az hétnek vegén vagj vege utan bocsattyák haza őket. Az megh
léven, Isten kglmébül fellyeb indulok Br(ü)n alá az iövö heten, mint egy 7dik
7bris megh indulok, mar csak szekeresre léven szükségem. T(rombitás) János
Uram is akkor vissza indulvan, al(á)z(ato)san kgld és az Attyafiakat ö kglmeket
tudositom, kiknek is tiszta szeretettel valo sz(ol)g(á)l(atoma)t ajánlván kívánom,
Isten ö kglkt Kglmddel edgyütt éltesse sok esztendeig valo jo egességben.

Kglmd al(á)z(ato)s szolgaja, engedelmes Fia mig él
Teleki Pál

Bécs, 3. 7bris A. 1695.

Címzés: Tekintetes Nemzetes Vér Judith Aszszonynak, erdemem felett valo edes nagy jo
Aszszonyom Anyamnak ö kglnek al(á)z(ato)sonn, Gernyeszeg Erdelyben
Vér Judit kezével: 3. 7br. Bécsbül

Zalányi Boldizsár Vér Juditnak*Bécs, 1695. szeptember 6.*

Méltóságos Aszszony, nékem érdemem felett valo nagy jo Aszszonyom!

A Felséges Isten a mostan fenn forgo gonoszok közöttis Kegldet egész viragzo Házával edgyütt sokáig valo örvendetes állapotban meg tarcsa, szivem szerént kívánom.

Itt valo dolgunkot miképpen és kiknek jo akarattok által promoteáltuk, mind az vrfi reméllem meg irta, mind énis ennek előtte irt leveletem azzal töltöttem be. Ugy hiszem, mindenek tisztességesen estek az Vrfi aránt, a mi illeti a Felső rendek előtt valo udvarlását. A mi peniglen nézi a Német készületünket, a se nem igyekezetünk szerént, se nem kívánságunk szerént lett, mert noha leg elsőbenis egy néhány izben meg mondtuk Ingram Vramnak kívánságunkot az öltözetnek készítése felöl, mégis eö keglme hol többet, hol nem is ugy, a mint illett volna, csináltatott. Egy szoval, akkor és abban a dologban szolgált többször, a melyben nem kívántatott, a miben penig kívántatott volna, abban igen kevesset vagj semmit sem. Ha a beszédből és ajánlásból kell mérséklenni az embereknek szolgálattokat, azt könyü Bécsben fel találni, de mikor a dologra jutunk, itt minden rendek igen könnyen szolnak a dologhoz. Ide ne ércsük Kinczki Vramot, a ki meg erdemli a becsületet.

A cambium aránt sok tudakozásom után sok izben beszéllettem Ingram Vrammal, és kényszeritettem, hogy szerezzen egy bizonyos embert, a ki szükségünknek idejen pénzt szállithasson az Vrfinak oda, az hova kívántatik, és miis mostan hadd vethessünk esmeretséget azzal és kegldetis hadd tehessük bizonyossá ezen dologrol. Erre azt felele, hogy nem szükség most, mert mig az Vrfinak pénz kívántatik, addig a pénznek dolga ismét változik és azzal edgyütt a cambiumis, es most senkijs valami bizonyos választ jövődre nem adhat. Ez igasság s ugj van. De, azt mondgja, én tudom, hogy száz forint folyo pénzből defalcálnak 45, ha penig in specie aranyak vagy Tallerok tétetnenek itt le, százból ötöt vagj hatot vennének ki csak. A Tallerbol többet hatnál, de nem annyit, mintha folyo pénz volna. Kértem, hogy bár csak azzal végezzünk, a ki száz aranybol csak ötöt kívánna. De, azt mondgja, az akár mikor meg lehet és most nem szükség. Ebben a dologban minden szolgálattya ennyire terjedt. Többeketis, de kiválkeppen Caradin Vramot, a ki Bethlen Mihaly Vramot penzel tartotta, consuláltam, eö keglme azt mondgja, hogy akár folyo pénzt, akár Tallért, akár in specie aranyat tegyen itt valaki le, de csak ugjan százból hoc tempore 41 defalcálnak. Ezt ennyire nevelte a penznek confusioja, mert eddig volt csak 36 a velchszel. Az egész dolog csak ebben határozodik meg, hogy a pénz aránt igen kevesset lehet bizni Ingram Vramhoz, <bizni> mert eö kegne se Hollandiában, se másutt, se itt a leg közelebb valo mulato helyen az Vrfinak semmi esmerője nincsen, nem hogy Correspondense volna, a ki szolgálhatna, söt maga magának sem szerezhetne pénzt Hollandiában, hanem ezen az uton, a Kereskedő

Emberek jo akarattya által. A levelek folytatására igerte fideliter magát, csak hogy mi csinállyunk jo utat magunknak mindenütt, és az hol mulatunk, legjen bizonyos emberünk, a ki kezéhez küldgje. Ittis leg kevessebb, a mit köszönhet az Vrfi, mert hiszem eö keglmenek kellene az Vrfiatis valami jo esmerőjere igazítani. Én mind ennyi tudakozásom utánis nem látok jobb utat a pénz küldésre, mint az Erdélyi Görögök által, a kik minden esztendőben kétszer el szoktak menni Lipsiában. Ha Isten Baraszloban viszen, ottis értekezem ezen dologrol és nagjeb világossággal tudositom keglidet.

Itt jobban ki tanultam, micsoda utakat próbált Bethlen Miklos Vram, mégis haszontalan volt. Az Hollanduso(k) es a Brandeburgicus reszeröl valo Residenst sokat sollicitáltatta Szentkereszti Vram által, de haszontalan volt, mert csak azt felelték, hogy mijs olyan kárral szállittatunk magunk számára pénzt. Strathman Vram Fia abban az időben Angliai Residens volt, és noha nagy ember gyermeke volt, de mégis csak ezen az uton szolgáltathattak pénzt kezéhez, a mint maga Strathmán Vram felelt Szentkereszti Vramnak. A mi kevés pénz most magunkal vagjon, azt is féltjük az harminczadon.

Valaha egy ember azt felelte volt kegne, hogy azt a kétszáz forintocskát el engedheti, mert többet szolgál kgne. Ittis vagjon egy, a ki lovainak árrát várna, ha felesége kezében szolgáltatná kegl, mert azt mondgja, ha a dolgok meg indulnak, többet szolgálhat. Kegld en nálam jobban esmeri ezt az embert, de igen sok lenne, ha mindennek ugy és annyit szolgálna, a mint köti magát. Igaz dolog, hogy sokan requirálták eddigis, hogy kinek jobbágit, kinek jóságot sollicitálljon.

Mi egészszen magunkot ajánlván az Isten markában 7. 7bris el indulunk sok várakozásunk és idő töltésünk után. Adgya az én Istenem, hogy ne csak jó híreket halhassunk a szegény Haza felől, hanem ez írásomis talállya örvendetes állapotban keglidet egész ki terjedt Házával ejjetemben.

Kegld alázatos szolgálja
Zalányi Boldisár

Bécs, 6. Septembris A. 1695.

3.(levél)

P.S. Ez harmadik levelem kegldehez, azért három numerussalis notáltam, enek utánais erre vigjázson kegl mind az én, mind az Vrfi levelei aránt, és így tudjuk meg, ha menneké minden levelek kglde kezéhez, vagy elis vesznek némellyek. A keglmedénekis ez légjen bélyege, és minden nekünk szollo levelében fel tegye, hányadik levelönköt vette.

Címzés: Az néhai Méltóságos Ur, Széki Teleki Mihály Vram meg hagyatott özvegyének, Tekintetes Nemzetes Vér Judith Aszszonynak etc. nekem érdemem felett valo nagy jo Aszszonyomnak eö kgne alázatosan, Gernyeszeg in Transylvania

Vér Judit kezével: Bécs, 6. 7br. < Becs 17 Augustus > .

Teleki Pál Vér Juditnak
Bécs, 1695. szeptember 7.

Alazatos Fiu(i) engedelmességgel valo sz(ol)g(á)l(ato)m(a)t ajánlom kglmdnek, edes Asszonyom Anyám, Istenn kglmdt minden szomorúság nélkül valo szerencses hoszszu esztendőig tarto jo egességgel aldgya megh, szívem szerint kívánom!

Edes Asszonyom Anyám, Istenn ö Felsege kglmes segedelme által már itt minden dolgainkat el vegezven, mellyek bennünket ennyire tartoztattanak, remenségünk felett szintenn elébb mozdulunk és bocsattjuk magunkat az idegenek közze bujdosásra. Elebb igyekeztünk volna indulasunkbann, de semmikeppen nem lehetett, mivel ö Felsege N(émet) Uj helyben menven, onnet maga joszaginak látására is igyekezven, minden felől az szekeresek ö Felsege szükségere vitettettek, ehez kepest szekerest nem kaphattunk, varakozni kellett utannok mind eddig. Baraslo ide 45 mely föld leven, szekerestul fizetünk magunktul ketten 12 Tallerokat, Trombitas János Uram mindeneket tudvan, knek megh beszélhet.

Mely bajos légyenn az jo pénznek ki vitele, magunk is mint mehetünk akadaly nélkül, Isten tudgya. László Battyam Uramnak ö kglmenek megh irtam mind az akadályt, mind az akadalynek okát, ö kglme knek megh beszélheti bövenn, kglnt nem akarván hoszszu le írásával terhelni.

Az Vexel avagy pénz cserélése állapottya igenn bajos. Ez is az penzeknek hol kissebedése, hol nagyítása miatt hallatlanul megh nevedekven, errül Zalanyi Uram knek böven irt mind ez előtt valo levelében, mind mostis. Enn is irtam T. Laszlo Battyam Uramnak is, mesterseggel az ember mind kerülheti el aszt is, T. László Uramnak megh irtam, melynek is most leszen ideje, külömben mind az pénzben nagy kár lészenn, mind magunk nagy szükségét fogunk szenvedni, mar az pénz állapotya most bajosab sokkal, mint az előtt. Énn mindenekben bizom magamat kglmd Anyai szeretetiben, akarván, ha Isten eltet, nagy haladatossaggal és engedelmesseggel megh köszönni kglmd hozzam, erdemetlenhez valo nagy Anyai szeretetett.

Kinsski Uram ö Naga ígérte jo akarattyátt, hogy ha az Brandeburgicus electornak Udvaranak megh szemlélésére mégyek, irjak Postan ö Naganak előre, és ö Naga mellettem szep recommendatiott irván, kezemhez küldi.

Veterani Uram ö Naga mellettem irvan Kinsski Uramnak ö Naganak, ö Naga Secretariussa itt léven, ö Naganak irtam, és ö Naga hozzam valo gratiajat megh köszöntem. Kálnoki Uram hozzam mind eddig tiszta szívet mutatott, noha ö kglmehez leven adjunctus, sokat mulatoztunk utunkban. Kglmd felől is gyakran emlekeznénn, mindenekben igiri jo akarattyát, hogy knek és egész Hazanak szolgál. Csak hogy mind Zalanyi Uram által izent, mind maga szollot, irjak kglmdnek, ket lovainak árat adgya megh kglmd Felesége nek-oda haza, ollyban

tartya, mint ha kglmd ajandekon adgya, es itt az Cancellaria helyben alvan, knek sokat szolgál. Enn eszt knek csak irom, mivel kért, allyon kglmd jo akarattyaban, hanemha ajandekon vagy maszszor fizeti megh kglmd azon lovaknak az arat. Ugy megh lehatt kerni, mint az Kiralybiro kerte lovainak az arat Kgldtül.

Kglmed vasarlas el multanak mind azért, hogy az Arany fonalat semmikeppen alab 32 N(émet) forintnal megh nem vehettük, 36 s 38 tartottak. Kglmd maga mondotta Lonan <Az Arany>, Arany fonalat knek olly dragan ne vegyek, mint Absolon Uram vette volt, mar kglmd Erdelyben is vehett ugy. Az skofium pedig most mind dragabb, mint az előtt, mind rosza <...>, de masokra az remensegünk felett nagj költségünk volt, mind az uton, mind helyben, az utra is penzt hadtunk, nem akartunk az Aranyokhoz nyulni. De kivalt az Köntösre sok ment, errül kglt al(á)z(ato)san követem, knek jobb modgya lészén ez utan valo vasarlasban is, de magunkat kglmd jo akarattyaban s engedelmében bizvan, nem akartunk megh fogyatkoztatni.

Micsoda költesim voltanak, T. Laszlo Batyam Uram kezehez küldöttem, ő kglme maszszor is léven Bécsben, megh irtam, kglmd kezében adgya. Az költes soknak laczik, de belölle mind T(rombitás) János Uramnak sokat adtam, mind az uton és helyben sokat költöttem, kivalt az köntös igen megh vont, hatrab valo utunkra is ezekbül hadtam.

Mint jartunk az Köntös dolgaval, T(rombitás) János Uram knek megh mondhattya, bezzég nekünk remensegünk felett az Nemet nadrág sokban tölt. Vetettem magamnak tiszteseges posztott, ugy Zalanyi Uramnak is, hogy uti köntös legyen, mind penig Isten helyben vivén, aval egy darabig megh erjük. Mi ehez nem tudvan és oda haza Batyam Uramek is aszt mondotnak, Ingram Uram mindent véghez viszenn. Ő kglme magara is vallalta, <de> meg is csinaltatta, de nem uti modon, ehez kepest sem az köntöst az uton nem akarvan el vesztegetni, sem pedig ezen az orszagon benne sem mervén jarni, mivel az uton az arát kéczéris megh adtuk volna az vendég fogadoknak, uti köntöst is kellett csinaltatnunk. Noha ugyan itt két köntösre szükségünk nem lett volna, de az mennyiben itt nagyobb költségünk volt köntös iránt, felyeb kevesebb lészenn, mert mar majd más fél esztendeig, remenlyük, köntösrül nem gondolkodunk. Az Kglmd adot penzbül, az lovak arabul maradott fellyeb valo utozasunkra megh mint egy más fél száz magyar forint. Ingram Uram csinaltatvan ingeket, egyebeket is, és az ő Felsege Passusát is ő kglme valtatan ki N(émet) Uj helyben, ma küldött hozzam egj jedzést, hogj fizessek megh az szerint. Ugyan megh fizethettem volna, de hanemha az aranyakat megh bontottam volna /:az mely mind veszedelmes, mind káros lett volna az uton:/, különben nem lehetett volna, mert költségem az utra nem maradott volna. Ehez kepest ő kglmetül kérettem megh hozza anyit, hogy 100 Nemet forintra tellyek ki. Assecuratoriát adtam ő kglmének, hogy kglmd ő kglmenek jo penzül megh fizeti, mert ő kglme is ennékem jo pénzt fizetett. Mind az ő kglme Assignatiojat, mind az Recognitiott, az kit ő kglmenek adtam, T. Laszlo Battyam Uram kezehez dirigaltam, ő kglme kglmd kezéhez adgya, az ő kglme levelei között lészenn.

Al(ázato)sonn kérem, edes Asszonyom Anyam kglmdt, bar csak a ket Gyermeke lovat, az kit kglmd edes Anyai szeretetibul nekem conferalt, fogassa ki, had legyenek kötöfeken és kevés abrakonn.

Az levél küldés iránt Zalanyi Uram irt nek, kihez kel küldeni. Ha Isten bennünket helyben viszenn, akkor tudhattuk bővebben kglmdt informalni felölle. Lovász László mind az utonn, mind helyben igen jól viselte magát mellettem, elég serény volt; ha kglmd erettem, mellettem való fáradsagaert egy kevés buzával, minthogy Házás, megh ajandekozza, al(á)z(ato)son megh sz(ol)g(á)lom kglmd jo akarattyat.

Enn mindenekben bizom és ajánlom magamat /:noha erdemtelen vagyok:/ kglmd edes Anyai szeretetibenn, és valamint Isten Jakobott az ő rokonsági közzül ki küldötte idegen helyre lakni edgy ideig, de megint Rokonsági közzé vissza vitte. Enn is Istenemet minden napon imádom ingyenn való kglmessegebül, minden gonoszoktul megh oltalmazvan adgyon megh edes Hazamnak es Szüleimnek s Atyamfiaknak, kiknek hozzam való nagy szeretetek bennem ne temetődgyek el, hanem had fizethessem és köszönhessem megh azoknak szereteteket, minekelötte eletem az holtak közzé szamlálatnak. Az enn Istenem, ki az Jakobnak, minekelötte Isak el alunnek, megh engedte latni az ő Attyat, Isakott, engedgye megh még valaha kglmt szep szerelmesivel latnom, és adgyon ennekem erőtt, hogy halaadatossaggal köszönhessem megh aszt az nagj szeretetett, melyre erdemetlen voltam. Addig pedig Isten kglmt minden szomorúsagtul oltalmazza, adgyon esztendőket esztendeihez, és az Isten aldasinak sokasaga, mint az eső, boricsa el Kglmt és Szerelmesit, szívem szerint kivanom.

Kglmd al(á)z(ato)s szolgaja, engedelmes Fia mig el
Teleki Pál

Beccs, 7. 7bris A. 1695.

A levél alján Vér Judit kezével: 7. 7b.

9.

Teleki József és Teleki Sándor Teleki Pálnak
Gernyeszeg, 1695. szeptember 18.

Kötelességgel való szolgálatunkat ajánljuk Kegjelmednek, Isten sok jokkal, hosszú elettel algja meg Kegjelmedet, szívből kivanjuk.

Kegjelmedet illj tavollj leteben is ha csak ez kis levelünk által is akartuk meg latogatni, mellj is hogj talallja Kegjelmedet szerencses jo egessegben, szívesen kivanjuk. Miis Kglmd attyafiai az Kglmd szolgálattyara jo egessegben vagjunk, melljhez hasonló jo egesseget Kegjelmednek is kivanunk Istentől meg

adatni. Mi ugj tudgjuk ebben az zibongo Orszagban, hogj az viz szebessebben follj ala fele, mint fel fele, az tutalljokat is ala fele hozzak az Maroson, nem fel fele. De ugj latom, hogj ott az Kglmtk Orszagaban az viz nem folljhat igen szebessen ala fele, mert mi, Kglmd attjafiai, Kglmd emlekezetiben igen meg fagitunk es Kglmdnel elfelejtve vagjunk, holott Keltek Erdelljt is tudgja hol van, mi pedig nem ismerünk többet meg edig ennel, de Kglmtk aszt is meg tartja: Non illa patria ubi nascor, sed ubi pascor. Mi mint kedves Attjankfiat Kglmd egjebre nem kerjük, hanem hogj Kglmdnel el felejtve ne legjünk, ha csak nevel is es egjmas között beszélgetessel, es minket hacsak in Post Scripta is egessege felül tudositani. Miis Kglmd attjafisaganak meghallaloi(!) es nevenek terjesztői maradunk, kivanván, Isten ez utanlevő utazasaban is legjen Kglmes vezere, minden fel tött jo szandekaban es elő mentiben boldogitoja.

Kglmd igaz Attjafiai s köteles szolgálai
Teleki Joseph
Teleki Sandor

Gerny(eszeg), 18. 7bris A. 1695.

Zalanyi Uramnak is sz(o)lg(á)l(a)t(u)nk(a)t es hasonlo jokat kivanunk, az Diak emlekezeti eő Kglnel meg ne fodgjon. Nabradi es Ver Öcsem knek hasonlo jokat kivannak, meg elnek ök is az Kglmd szolgaltattjara.

Címzés: Illustri Domino Paulo Teleki de Szek, Domino et Fratri nobis colendissimo
Teleki Pál kezével: Gernyeszeg 18. 7bris, Traditae 11. 8bris A. (1695) Frankfurt ad Oderam.

10.

Teleki Pál Vér Juditnak
Boroszló, 1695. szeptember 26.

Alazatos Fiui engedelmesseggel valo sz(ol)g(á)l(atoma)t ajánlom (knek) edes Aszszonyom (Anyám). Isten kglt szomorúság es minden változás nélkül valo sok szamos esztendőig (éltes)se jo egességbenn szep szerelmesivel edgyütt, szivem szerint kívánom.

Edes Aszszonyom Anyám, Isten kglme által 7dik praesentis indulván ki Bécsbül, 21dik praesentis ide Baraszloban minden derekas akadály nélkül jo egességbenn érkezünk. Rend szerint eleb kellett volna jonnünk, de az rutt, minden napon valo esső es hideg s szeles idők bennünket hamaréb jöni nem engedtenek. Mind eddigis itt vagyunk, alkalmatossagott nem kaphattunk megh eddig az éléb valo menetelre. Isten kglme által az jövő szeredan ugy mint 28. praesentis fellyeb indulunk. Ingram Urammal Bécsbenn beszélven, ő kglmenek mondtam, ha knek nekem szollo levelei mennek ő kglme kezehez, mind addig

mig levelemet vészi ő kglme, tarcsa maganál, vagy pedig /:mivel mi Bécsből Lant kocsival jövünk:/ ha kglmednek, <elindulásom> Bécsből való el indulásom után, levelei mennek ő kglmehez, Postan dirigallya ő kglme azon leveleket ide Baraszlobann, hogy vehessem kezemhez kglmd leveleit. Ő kglme aszt mondotta, az leveleket, az kik kglmekből érkeznek, mind addig maganál tartya, mig tudositásomat veszi, vagy pedig az kik eléb érkeznek, előre küldi ide Baraszloban Thipold nevü becsületes Attyafiahoz, hogy mi ide érkezven, talallyuk azon becsületes embernél Kglmd leveleit. Mi ide (érkez)ven kerestük ezen becsületes embert, de hon nem találtuk, ma fog megh jönni, igen akarnam, ha szerencsére kglmdnek leveleit találnam nalla, akarvan nagy örömmel kgltek felöl örvend(etes) hirt hallani. Isten helyben vivén, kglt bővebben tudositatom. Ingram Uramat is jobban informálhatom kglmd leveleinek kezemhez való juttatása felöl. Kglt edes Aszszonyom Anyam al(á)z(ato)san kérem <tudosiczon>, ne nehezteljen maga és edes Atyamiai egessegek felöl tudositani, és az leveleket minel hamareb Ingram Uram kezehez küldeni. Itt is valoban szomorú hírek folynak edes Hazánk felöl az ellenségnek be meneteli iránt, kik is hogy Lippát és Gyulát hogy viszont meg vettek, bizonynal beszellik. Az enn Istenem oltalmazza edes Hazamat és Kgldet is mind orájánn. Az Attyafiaknak ő kglmeknek ajánlom engedelmes sz(o)l-g(á)l(a)t(om), Isten ő kglmeket kglddel edgyütt eltesse sok esztendeig való jó e-gessegbenn, engedgyen az en Istenem kglld felöl örvendetes híreket hallanom.

Baraszlo, 26. 7bris A. 1695.

Kglmed alazatos szolgálja, engedelmes Fia mig él
Teleki Páll

P.S. Zalányi Uram is kglt al(á)z(ato)son köszönteti. Isten helyben vivén bennünket, Kglt mind ketten al(á)z(ato)son tudositjuk.

Címzés: Tekintetes Nemzetes Vér Judith Aszszonyinak, nékem erdemem felett való szerelmes edes Aszszonyom Anyamnak ő kglmenek al(á)z(ato)son, Gernyeszeg in Transylvania

Vér Judit kezével: 26. 7eb Boroszló

11.

Zalányi Boldizsár Vér Juditnak
Boroszló, 1695. szeptember 28.

Meltóságos Aszszony! Nékem erdemem felett való jó Aszszonyom!
Isten keglket e mostani fel zendült háborúk közöttis kedves jó egésséggel s csendességgel áldgya meg, alázatosan kívánam.

Hetedik Septembris Bécsből el indulván, érkezünk Baraszloban 21. 7bris. Fogadások szerint tíz napok alatt ide nem hozhattak a szekeresek, mivel egész utazásunkban essős és sáros idők voltak. Egyéb aránt Istennek hálá mind

kevesebb bajjal, mind nagyobb csendességgel vittük véghez eddig való utazásunkot, mint sem akkor, mikor maga alkalmatosságával utazott az Vrfi. A vigjázás igen meg kívántatott, mint ilyen idegeny elegy belegy nép között. Kártolis eddig üressék vagjunk és egészségünkötis Isten érdemünk felett ki szolgáltatta. Az Vrfi hizik erőssen a sertől. Ennek előtte harmad nappal irt az Vrfi kegnek, most irással nem terheli, hanem fiui engedelmességgel való szolgálattját ajánlya kegnek és az Atyafiaknak minnyájan. Mig Austrianak edgyik részén, de kiválkeppen Morván és Silesián által jöttünk, olyan erős hidegek és essös kegyetlen szelek voltak, hogy nem csak annak köszönte az Vrfi, a ki csináltatta mentéjét az utra, hanem azt is áldotta, a ki fel találta, hogy csinállyanak utra való mentét, noha oda haza sokak előtt nevetség volt, hogy nyárnak idejen mentét emlégettünk. A nyalkán öltözött pluderer Németek közül némellyek csak aztis nagy nyereségeknek tartották, ha az szekérben kezeket a menténk alá tehették. Én sok hasznát vettem csak eddigis a szegény Búcsi vramtol maradott bőrne, melyet mostis alázatossan köszönök kegnek. Ezeken a nevezett országokon nagjobb részét a szölöknek még régen el vette az hideg, de ha el nem vette volna is ennek előtte, lehetetlen, hogy ezekben az hidegekben meg maradhattak volna. Morvában a buza egészszen a mezőn vagjon, a borso most virágzik. Ide a sokadalomnak végére érkeztünk, mikor már a Francofurtumi szekerek mind el mentek volt, és egy hét alatt itt várakozván semmi egjéb alkalmatosságot nem találtunk, hanem az Oder vizén /:vagjon két annyi, mint a Maros:/ hajoban el mehettünk volna egj egj Tallerralis, de az Vrfi félt a vizen menni, és másokis nem igen jóvallották. Azért hogy itt héjában tovabrais ne kölcsünk, kenszerítettünk postán menni, mások jóvallásából és az Vrfi akarattyából. Ide harmincz mély föld, könyü által látni, menyi kívántatik ez utra. Itten egy hét alatt való mulatása az Vrfinak nem volt haszontalan, mert sokat látott olyat, a melyet ennek előtte soha nem. Az Lutheranusoknak vagjon szép két Scholájok, a melyeket el jártunk, és a Professorok tanításánis fenn voltunk. Ekkor a szebbik köntösben öltöztettem volt az Vrfiat, vettükis hasznát, mert a több Déákok köze ülven, mihellyen be jött a Professor és meg látott, mindgyárt az Vrak székiben vezetttet, az hol senki más akkor nem ült.

A pénznek küldése felől semmit egyebet mostis nem irhatok, hanem a mit Bécsből irtam, mert ezekis azon utat nyomják. Hollándián kívül az Imperiumban akar hova promoteálnának száz fr. hatért, de amott, mivel hogy annyit nem ér a pénz, mint itt, károkat mondják benne lenni. Az eő Felsége Silesiai Secretáriussánál voltunk tegnap, a kivel Ingrám Vramnak lévén holmi esmeretsége, igrte minden jora magát, de a pénz szállításra csak azt mondá, hogy: Énnékem sem cselekszik máskeppen meg ezek a Kereskedő Emberek etc. Mára ebedre hitta az Vrfiat. Szomoruán ertök ugjan Tipold Uramtol, hogy Lippát el vette az Török, és fel tett szándéka az, hogy Erdélyt avagy magáéva tégye, avagy penig egészszen el puszticsa.

Mind azokat követem alázatossan, valakik leveletem várhatnák mostan, mert annak az Hazának villongo állapottyához képest sokat nem irhatok, ezt sem tudom, ki veszi kezéhez. Egy levelénél többet kegnek nem vettünk, ha lehet, az ott fen forgo dolgok felől voltaképpen tudosicson keglđ, hadd tudjuk mijs

magunkot alkalmaztatni. Isten helyben viven, többször akarjuk keglidet levelünk által meg látogatni. Adgya Isten, ez levelem talállya reménségem felett valo örvendetes állapotban keglidet.

Keglđ alázatos szolgálja
Zalányi Boldisár

Baraszlo, 28. Septembris A. 1695.

P.S. Örömet akarnók tudni, mikor érkezett haza Trombitás János Vram.

Címzés: Néhai Méltóságos Ur, Széki Teleki Mihály Vram özvegyének, Tekintetes Vér Judith Asszonyinak, nékem érdemem felett valo nagy jo Asszonyomnak, őö kegnek alázatosan, Gernyeszeg in Transylv.

Vér Judith kezével: Boraszlo 28 Septem.

12.

Teleki Mihály Teleki Pálnak
Kővár, 1695. szeptember 29.

Edes ötsem Vram!

Kglmed levelet betsülettel es nagy atyafi szeretettel vettem. Kgd joegessegenek, az Felseges Udvarban valo betsületinek, ugy az Melt. Grof Kinsski vram kgd iránt valo szeretetenek szivessen örülök. Az Isten, az ki az Kgd es mi Edes Atyank dolgaira egész eleteben gondot viselt, ez az Isten, az ki arvak, özvegyek Istenenek hivattatik, ugy az uton jarok vezérő Atyanakis, az az Isten visellje Knek gondgyát, adgyon knek erőť s egésseget azon idegen országban valo tanulasnak s peregrinationak veghez vitelére. Szomoruan értettem, hogy Zalanyi vrammal kltek visszalkodott, vetek ő kgtűll, hogy haladatlankodik. Kgd engedelmeskedgyék az menyiben lehet, mind az által maga betsületit előtte visellye, adott Isten knek erőť s értelmet, tsendesseggel s hol kemenyseggel moderallya kgd maga dolgait.

Istennek hala, még eddig edes Hazánkban nem irrualt az ellenség. Valosagos dolog, Meltosagos Veteranj General Vram Lugosnál meg hartzolt az ellenséggel, holotis sok Török veszet el, magais o Nga el esett, aztis hozta tegnapi fel menő Curier, hogy olyan hirt hallot, sebben Tömösvarra vitte volna az Török ő Ngat, nagy betsületben tartják s gyógyitsak. Nekünk országul elég kár az az Meltosagos emberr, en meg kenyveztem, nekem jo vram vala. Az Ifju Pace is el esett, az Veterani Vram Regimentyébűl az V(ice) Colonellus Praecepts de Conte s az Fő strasa Mestere, Marchis Mormilliis el esett.

Kgnek mikor alkalmazatosaga vagjon, mikor Asszonyom Anyamnak ir, tudositson. Isten legyen kgel es maga dolgaival.

Kővár, 29. 7bris 1695.

Kgd szolg(á)ja, ötse
Teleki Mihály

Az Arva Teleki Ház jól vagyon, Istennek hála. Felesegem kgd köszönteset kedvesen vette, öis ajánlya Knek betsullettel és szeretettel való sz(o)lg(átatj)át.

*Címzés: A monsieur Monsieur Paulo Teleki praesentement Ibi ubi
Teleki Pál kezével: Ao. 1695. die 28. 8(bris) ... in Frankfurt an der Oder*

13.

Teleki Pál Vér Juditnak
Odera-Frankfurt, 1695. október 1.

Alázatos fiui engedelmesseggel való sz(o)lg(á)l(atom)at ajánlom knek edes Asszonyom Anyám. Istenn Kglmedet szomorúság nélkül való életben éltesse sok esztendeig való jo egességbenn, szívem szerint kívánom!

Istenn ő Felsége Kglmességeből hoszszas utozasim után az estve, ugymint 30. 7bris estve het ora tajbann Zalanyi Urammal edgyütt mind kettenn fris jo egességbenn be érkezünk. Mint ennek előtte való alkalmatossággal, ugj mint 28. 7bris Zalanyi Uram Braslobul irt levelebe kglmdnek megh irta, 28. 7bris estve hat orakor ültünk Brasloban Posta Kocsira, ejjel nappal egyaránt jöven, mint fellyeb is iram, az estve békével be érkezünk. Isten csudalatoskeppen viselte gondunkat egész utozasunkbann. Csak ketten ültünk Posta Kocsira, edgyikünk sem sokat tudott Némethül, meg is mindenütt minden akadály, minden kerdeskedés nélkül el jöhettünk. Ezért Istennek legyen dicsőség. Ide bé érkezvén, egy becsületes emberhez szállottunk, az hova fel jövő magyarok szoktak szállani, meg itt vagyunk, Isten az holnapi napott engedvén érnünk, Professor Bekmán és Albinus Uramekhoz el menven, Professor Uramek mellettem irt leveleket praestalyuk és magunknak jo helyben való szerzése és szallasunk felöl is providealunk.

Edes Asszonyom Anyam, Baraszlobul 26. 7bris irtam Kglmdnek levelett, nem tudom, ment é kglmd kezéhez vagy nem. Kglmt al(á)z(ato)sonn kérem, tudoscison, hany levelemet vette /:mert enn nallam fel vadnak jegyezve:/ és Kglmd is ennekem hany levelet irt, mert megh eddig knek egy levelenél többet nem vettem. Es mikor kglmd levelet ir, irja megh az levélben mindenkor, hanyadik levele kglmdnek az. Enn is mindenkor fel jegyezem ettül fogva, mikor hanyadik levelet irok knek. Isten kglmeből jo alkalmatossagbann vervén magunkat, Kglmt bővebbenn tudosittyuk. Az apro írásrul al(á)z(ato)san követem kglmt. <...> El hagyatott edes Atyámfiainak mind közönsegesenn ajánlom engedelmes sz(o)l(gálato)m, Istentül ő kglmeknek minden jokat és jo egesseget kívánok, enn magamat mindenekben ajánlom kglmd edes Anyai indulattyabann. Kérem al(á)z(ato)sonn, cselekedgye aszt, avagy csak had halhassak örvendetes

hireket kglmd és Szerelmesi felől; meg knek egy levelenel többet nem vettem. Az enn Istenem viseltye kglmdnek kgmesenn gondgyatt, adgyon esztendőket Kglmd esztendeihez, hogy megh valaha, bujdosasomnak végen, lathassam kgl törvendetes állapotban.

Kglmd alazatos szolgája és engedelmes Fia mig el
Teleki Páll

Frankfurtumban az Oder mellet, 1. 8bris A. 1695.

Ez első levelem Frankfurtbul. I.

Címzés: Tekintetes Nemzetes Vér Judith Aszszonynak erdemem felett valo edes kedves Aszszonyom Anyamnak, eő Kglmenek alazatossann

Vér Judit kezével: 1. 8bris Frankofurtum

14.

Zalányi Boldizsár Vér Juditnak
Odera-Frankfurt, 1695. október eleje

Méltóságos Aszszony, nékem nagy jo Aszszonyom!

Isten keglméből 28. 7bris estve ki indulván Baraszlobol 30. estve hat orakor érkezünk régen üzött czélunkra Francofurtumban, és ottis minden vezérnélkül úgy mentünk kívánságunk szerént a magyarok szállására, mint ha sinorral huztak volna bennünket. Emberséges Ember, még nála mulatunk, mig jobb és állandobb helyre verekedhetünk. Ma akarunk Professor Vramekkal szemben lenni, a kik még Májusban jól tudtak, hogy az Vrfi ide akar jöni, és mint Baro felől, ugys emlekeztek az Vrfi felől mások előtt, és a mostanság le ment magyarokis úgy commendálták az Vrfiat. Itt már nagy nehézség téshi magát ellennünkben, mert az Instructionk tenora azt tartya, hogy csak Nobilisnek, az az Nemesnek hivassa magát az Vrfi, és úgy irassa magát, de itt már jól tudják, hogy Báro, és mihellyen ide jöttünk, mind Gazdánk, mind penig a Deákok Bároi Titulussal illeték, eztis hozzá tévén, hogy regen várják az Vrfiat, és egészeigért is ittak ennek előtte. Ha penig itt Bároi nével nem él, mikor az Elector Udvarában megyen, akkor sem elhet véle, mert ez az a Professorok jo akarattya által mehet véghez, a kik majd minden napi Emberei az Electornak, és másként eő keglmek sem recommendálhattyk, hanem csak az alatt a Titulus alatt, a mellyel itt él. Ha penig Báronak irattya magát, mikor az Academiában be vészik, a mint oda haza sokszor meg mondtam, le kell tenni magáért huszon két vagy huszon öt Tallért, úgy vettük eddig eszünkben az itten Tanuloktól. Addig, mig erre válaszungk jö kegldtől, valamihez kell fognunk, mind az által a menyire lehet, úgy kormányozzuk a dolgot, hogj a keglđ dispositiója szerént lehessen magunkot erre vagy amarra inclinálni, és minél hamarább bennünket erről egészszen tudositani ne neheztellye keglđ, mert mi meg akadtunk.

Az életnek modjáról most semmi bizonyost nem irhatok, de a menyire eddig lehetet értekezni, egy személyt egy hetig el tartanak egy aranyért étellel és itallal, a szállásért és az ágyért külön kell fizetni. Becman Professor Vrammal mint legyen a dolog, eddig ki nem tanulhattam, hanem most biztam /mikor ezt a felső verset írom vala/ másodszer egj becsületes Emberre, hogy ki tanulja és engem instruáljon. Azt tudom, hogy a kik ott tartnak asztalt, a rendes fizetéssel meg nem érik, hanem ajándékozodniis kell bizonyos napokon, mint Pál napján az Vrfi tartoznék egy arannyas pohárral etc. Bécsben a mivel ijesztenek vala, attol annyira meg szabadultunk, hogy nem csak Ember, hanem még madár sem állott előnkben, sem senki nem kerdezte, micsoda Emberek vagjunk, hanem mind ejjel nappal olyan bátorsággal jöttünk, hogy Erdelyben a Fejedelem sem járhat nagjossal. De ha kérdeztek volna a pénz arant, már ugy disponáltam volt felölle, hogy nem igen féltettem. Az Isten keze volt rajtunk, a ki minden kár nélkül az idegenek közöttis célunkra által hozott.

Tiszteletes Professor Uramék meg hadtak volt, hogy mihelyen ide érkezünk, mind Kegldet, mind penig eö Klmeket tudosicsam. Kérem azért alázatosson kegldet, hogy minél hamarább külgye meg az eö kgnek szollo levelemet, mert tudom, hogy kívánnak tudni, hol és mint vagjunk. Söt tudom, hogy kegld is közli talám az Vrfi állapotja felöl valo dolgot eö kglmekkel. Ezzel ajánlom magamot a kegld kégyes indulattyában, kívánván, ez levelem találja kedves jo egésségben kegldet, mellette valoival egyetemben.

Kegld alázatos szolgája
Zalányi (Bo)ldisár

Francfurti ad Viadrum, (...) 8bris A. 1695.

5. (levél)

Címzés: Néhai Méltóságos Ur Szeki Teleki Mihály Vram Özvegyének, Tekintetes Nemzetes Vér Judith Aszszonyinak, nékem nagy jo Aszszonjornak eö kegnék

Vér Judit kezével: Frankofurtum, 21. (!) 8bris

15.

Paul Ingram Teleki Pálnak

Bécs, 1695. október 5.

Örömmel vette kézhez a báró szeptember 26-án írott levelét, melyben arról tudóstíja, hogy megérkezett Boroszlóba. Sajnálja viszont, hogy Tiepold urat - barátját - nem találta ott. Telekinek az édesanyjához szóló levelét a másnapi postával továbbítja Erdélybe. E levélhez mellékelí édesanyjának nyolc nappal korábban megkapott levelét. Később minden levelet rögtön továbbítani fog Odera-Frankfurtba.

Illustrissime Domine Domine ac Patrone Clendissime.

Sumo cum gaudio ex gratiosis Illustrissimae Dominationis Vestrae 26. elapsi septembris ad me datis felicem adventum suum Vratislauiam intelexi,

quod autem amicum meum Dominum Tiepold ibi non inuenerit, displicet mihi ex corde, cum certus sim, quod Illustrissimae Dominationi Vestrae inseruendi nullam occasionem intermisisset; inclusas pro Excellentissimae Dominae matre hodierna posta in Transylvaniam mito(!), a qua vicissim adiunctas ad Illustrissimam Dominationem Vestram Spectantes iam ante octiduum obtinui, si quas imposterum ad me direxerit, illas statim Francofurtum ad Oderam transmittam(!), quibus me gratiae suae veteriori comendans(!) permaneo.

Illustrissimae Dominationis Vestrae

humillimus et obsequendissimus seruus
Paulus Ingram

Viennae 5. octobris 1695.

Címzés: Illustrissimo Domino Domino Paulo Teleky de Czík(!), Domino ac Patrono meo Colendissimo Vratislauiam, Francofurtum ad Odram

Teleki Pál kezével: A. 1695 5. 8bris ex Viennis traditae 11. 8bris Frankfurti ad Viadrum.

16.

Teleki Pál Absolon Dánielnek
Odera-Frankfurt, 1695. október 15.

Mentegetőzik amiatt, hogy sokáig nem írt; ennek nem az volt az oka, hogy elfeledte a jótéteményeket, hanem az utazás közben elszenvedett fáradalmak. Az odera-frankfurti akadémián tanul, reméli, ha majd hazatér, hasznosítani tudja a megszerzett ismereteket. Paul Ingramtól e hó 11-én kapott levelet, az ehhez mellékelt novellákból értesült az erdélyi császári hadsereg vereségéről és Veterani haláláról. Ez nem csupán a Teleki család számára volt szomorú, hanem egész Erdély számára. Vajon lesz-e rövid időn belül megfelelő utód? Absolon úr feleségét - aki eperjesi tartózkodása idején szíves vendéglátásban részesítette - külön üdvözlö.

Illustris ac Generose Domine Domine mihi colendissime.

In principio literarum Excusatum me apud Illustrem Dominum volo, quod hoc usque obligationem meam et affectum propensissimumque literis frequentioribus contestare neglexerim, causa hujus non oblivio acceptorum ab Illustris Domino beneficiorum et favorum /:quae me aeternum obstrictum tenent:/ sed longae et taediosae dierum in itinere consumptiones extiterunt, quibus jam aliquando /:ut ut saepe taediosis ingratisissimisque:/ Duce Deo, nos ubique concomitante peractis foelix et desiderabile votorum culmen attigimus, Vivimusque inter Viadrianae Academiae Lumina, hoc usque Deo favente satis sani, in libertatem Academiae jam recepti, et ad leges ejusdem observandas homagio obstrictissimi, nihil jam amplius restat, nisi ut favoribus et gratiis Illustris Domini in hoc peregrino solo etiam nutriar, ut cum aliquando, <...>

successu temporis Deo permittente <cum> voto foelici Patriae limites repetiero, me etiam promptissimum et devinctissimum servum, acceptorumque favorem obsequentissimum Illustris Dominationis experiatur cultorem, Aliud Domino Paulo Ingram 11 praesentis accepi literas, novellasque iisdem inclusas moestissimas de interitu Excellentissimi Comitum Veterani, et profligatione Caesaris exercitus Transylvanici, quas sane moestissimis et lacrymabilibus perlegi oculis; Dolendum enim est audire tot Officiales strenuos ab armis Barbarorum sublato fuisse; sed prae omnibus Excellentissimi Comitum Veterani mors Familiae Telechianae et dolorosa et sane luctuosa est, quae noviter tanto Patrono et Protectore firmissimo, viduata, utrum aliquando sibi alterum Comitem Veteranum nactura sit ignoro. Habet et Patria nostra, quod lacrymetur si quidem et illa Commendantem et Patrem bene accomodabilem, non lucri affectantem sed afflictam Patriae commodum prospicientem, amiserit; cui ut similis aliquando succedat Deus prae-omnibus et intimis votis precandus est; Habeo certe et ego e Patria mea longe remotus quod ingeminem, et quod Patroni mei gratiosissimi luctuosum decessum, lacrymarum imbris deplem et irrigem; cuius benignae recommendationis non ita pridem magnum mihi aliorum Excellentissimorum Virorum gratiam consiliarunt, Credo etiam nisi repente sublatus fuisset suis gratis peregrinationem meam lubens sublevasset, et plurimorum Virorum excellentissimorum favorem et notitiam mihi demerisset. Sed si Deo sic melius visum fuit ut ejus vitam in Patriae nostrae salutem consecraret, Divinae manui non est reluctandum, nec hisce malis promittis(?), succumbendum, sed potius divinae providentiae omnia committenda et post pericula accepta, meliora omnia speranda; Dominae Coniugi suae charissimae prospera et omnia fausta apprecor, invitat me obligatio mea perpetua, ut noviter humilimas referrem grates pro illis honoribus, et hospitalitatibus, quibus me Eperjesini per triduum commorantem, indignum sane tanto honore Illustris Coniunx complexa est, precor Deum ut aliquando indefessis et addictissimis servitiis acceptum favorem recompensare liceat, simulque Illustrem Dominum cum sua Coniuge humilime rogo, ut me in posterum etiam suis favoribus complecti non dedignentur, Habeat enim me servum suum licet alio sub sole viventem, sed non alium. Habeat me servum fidelem et acceptorum beneficiorum strenuum cultorem qui se ulterius favori Illustris Domini se committant, eundemque benignae divinae providentiae recommendans; est et manebit

Illustris Domini

Servus obligatissimus et obsequentissimus.

Paulus Teleki de Szék.

Franckfurti ad Viadrum. 15 8bris A 1695.

Címzés: Illustri ac Generoso Domino Danieli Absolon, Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis intimo, et in Transylvania supremo Cancellico(!) Secretario, Domino Domino mihi colendissimo. Cibinii in Transylvaniam

Teleki Pál Vér Juditnak
Odera-Frankfurt, 1695. október 15.

Erdemem felett valo edes nagy jo Aszszonyom Anyám!

Gernyeszegrül 3dik és 18dik 7bris irott kglmed leveleit 11dik 8bris alazatos Fiui engedelmesseggel vettem, melyeket az mint hogy regen ohajtvan vartam, ugy nagy örömmel is olvastam, örülven felette igen kglmd egesseginek és kedves edes Attyamfia! ö Kglmek jo egessegének. Az en Istenem éltesse ennekutanna is Kglmt szerencses jo egessegben Szerelmesivel edgyütt, szivesenn kívánom. Ingrám Uram írja Veterani Uram ö Naga Taboranak hoszszas harczolas utan valo megh veretésett és maganak is egyéb Tisztekkel valo el esetekett, mely nem keves és szomorú kár. Edes Hazánk is ö Nagabann nem kevés kárt valhatott, olly jo alkalmazatos(?) jambor Generalist Erdely mikor nyér, Isten tudgya, de tudom, Kglmd is nem kevesse szomorkodik halálann. Isten mindazaltal, ki Arvának Isténének hivattatik, gondott visel Kglmdre csudalatos-keppen, eddig sokszor megh tapasztalta Kglmd sok keserves állapotibann, midön mindenekben mint egy tellyesseggel megh fogyatkozott, hogy Isten vagyonn kglmddel. Ha Isten azért kglmddel, kicsoda ellene.

Mennyi levelem ment Kglmd kezéhez, értem Kglmd leveleiből, melyből latom, hogy Becsből valo ki indulásom előtt irott leveleim el nem vesztenek. Annakutanna Baraszlobul irtam Knek, mely felől írja Ingram Uram, hogy aszt is immar el küldötte. Isten Kglmeiből ide érkezven 30. 7bris, 1. 8bris mindgyarast, az az mas nap irtam Kglmdnek, melyben helyben valo erkezesem felől Kglmt tudositottam; ezen ket leveleim is, el hiszem, eddig Kglmd kezéhez mentenek.

Immár Isten Kglmeiből itt helybenn vagyunk és szálláson vagyunk(!) Pap és egyszersmind Professor Strémesius Uramnál. Az Academicianak Tagjai közzé is már be irtam magamat. Megh eddig senkihez hittell köteles nem voltam, de itt az Academicianak törvényinek megh tartásara hittell kellett köteleznünk magunkat. Bizony dologh, inkább szerettem volna alacsonyabb embernél szállast tartani, de az Professoroknak lévén, mindenek Bethlen Mihály Uram(at) gyalaztak Ephorussaval edgyütt, hogy egy alacson serfözönél volt szálláson, asztaltis ott tartott, és az Professoroknak tarsasagatul egészen el vontak magokat, holott itt minden Déák /:ha alacson is, az kívül lehet:/ mind szállast, mind Asztalt Professoroknak igyekezik tartani, az tiszteseges Conversationnak okaert. Enn is erre nézve, hogy el tavoztassam aszt az itellet /:kivel Bethlen Mihály Uram ma is nevetve emlegettetik itt az Profesoroctul:/, Professor Albinus Uram es egyebek teczesekbul ugy jöttem ide Stremesius Uramhoz. Az kölcség ugyan nem nagyobb, sem nem kisebb, mint akarkinel lettem volna az varasonn, becsületes ember is. Mint alkudtam megh ö Kglmével, le irván im knek el küldöttem. Itt az etel és szállas dolga nem igen sokat tenne, de az egyeb expensa menyen fellyeb, mar az <...> Nemet Liberia gyakorta változik itt, negy ott holnapig ha viselik, le teszik, és ha el adhattyak, el adgyak, s megh más modit vesznek fel.

Az Discretiott Bécsben hadtam, itt mar ha mas nekem nem ad, biz enn sem adok, nemis urgeallyak itt az Discretiott ugy mint Bécsbenn. Itt mikent és mi okokra nézve kellett be iratni magamat az Academianak tagjai közze, Zalanyi Uram knek bővebben megh irta. Trombitas János Uram haza érkezven, az Becsi dolgokat, tudom, kglđ ö kglmetül böven megh értette. Ertem Kglmd levelébül, Absolon Uramnak ugy teczik, hogy Eperjesi Kalmárok által küldgyön kglmd pénzt, de enn ugy hiszem, az is olyan karos leszenn, mert mi Baraszlobanis eleget tudakoztunk Kalmároktul az Vexel irant, de csak el kívannák 40 minden százbul. Ugy hiszem, az eperjesi Kalmárokis az magok hasznokat keresni el nem mulattyak. Az Elector 29. 7bris ment el innét Hollandiában az Angliai Király latogatására.

Mindenekben igyekezem azon, hogy Kglmd hozzam megh mutatott nagy Anyai indulattyat előttem viselven, lehessen megh valaha Kglmdnek és egész Hazának örö mire. Kivánom is, az enn bujdosasomnak jó Istene legyen Kglmdnek minden gonoszok ellen vedelme, szaporicsa Kglmd és szerelmesinek esztendejeket számos esztendőkre, had köszönhessem megh enn is még valaha kglmd hozzam valo Anyai szeretetét. Nyugodgyanak azért az énn Istenemnek gondviselő szarnyai kglmden és egész Házann.

Kglmd alazatos szolgálja, engedelmes Fia mig el
Teleki Pál

Frankfurt ad Oderam, 15. 8bris Ao. 1695.

2. Frankfurtbul

Zalanyi uram le irta böven knek, mit fizetünk itt etelert es egyéb alkalmatossagert, Kgl t velle nem terhelem ujjab le irasaval.

A második oldal szélén Vér Judit kezével: 15. 8bris Frankofurtum

18.

Zalányi Boldizsár Vér Juditnak
Odera-Frankfurt, 1695. október 15.

Méltóságos Aszszony! Nékem érdemem felett valo nagy jó Aszszonyom.

Az kegld nékem 18. 7bris Gernyesze gről irt levelét vettem 11. octobris nem csak igen alázatosan, hanem egyszersmind olyan kívánsággal, hogy soha a csoka fiak inkább nem várják, hogy valamit vessen az Annjok szájokban, mint mi vártuk a kegld levelét, mert itt számossan folytak az Erdély felől valo rossz hírek, melyeknek hallása igen kétségessé tőtte volt előttünk annak az Hazának megmaradását. Miheltyen ide érkezünk, irtunk kgdnek Isten után szerencsés

utazásunkról, itt mint procedáltunk <dolg> az Vrfi dolgainak promoteálásában, maga eö kglme nem csak igazán, hanem egyszersmind potenter is meg irta az Ur Teleki László Vramnak. Bëjövetelünkör mindgjár akadunk egyenesen oly becsületes ember házához, a kinek házánál csak elöttünk voltak magyarok. Ennél noha nem akartunk állandó szállást tartani, mind az által nála mulattunk egy hétig, hogy az alatt az idő alatt mind a szállásoknak, mind az asztaloknak dolgát ki tanulnok. Ez alatt meg látogattuk a Professorokat, a kinnél igen sokat vettünk eszünkben, mit kellesék cselekednünk és mi légjen itt tisztességes dolog. Itt a leg alsois, ha csak maga pénzén él és szerit teheti, nem másnál, hanem Professornál tart asztalt. Ezek közüis mellyiket választanok, igen nehéz volt meg határozni, mert a melly Professornal sok asztalosok vadnak, gyakran semmit nem gondolván a Professorokkal, sok excessusokis esnek. A mely Becmán nevü Professort Erdélyben commendáltak, igaz dolog, hogy tartanak hozzá az Vrfiak igen, nem csak azért, hogy eö olyan ember, a minemünek most láttyuk, hanem azért kiválképpen, hogy sok házai vadnak és örökke szokott tartani asztalosokat, melly dolgot nem mindenek vállallyák magokra. Ez Politicus ember igen, ugy hogy noha rend szerént többet nem kíván, mint más, mind azon által sok ajándékozások occurálnak esztendő által házánál. Mint: Aki nálá lakik, élvén asztaláról, első oda valo jövetelért tartozik egy ezüst pohárral, <...> a kiből igyék, három on tangyérrel, a kiröl egyék és két v(agy) három asztal keszkenövel, a mellyel kését meg tisztcsa; ezek esztendő mulva, avagi a mikor onnan valaki el megien, mind néki maradnak. De ez sem volna igen sok csak magában, mivel hogy másuttis akár hol mind ezeket végben kell vinni, az ezüst poháron kívül. Ide valo az egy egy ezüst kalánis, mellyet fellyeb el felejtettem. De ezeken kívül, mikor az Gazda napja el jö, meg kell ajándékozni, és a sokadalmak mikor esnek, hasonló keppen. Három egy testvér Bárok laknak véle, a kik harmincz Tallért adtak a napjára. E felett hogy az étel aránt mindeneket ki tanulhatnék, közlöttem dolgomot egy tiszta indultu, Albinus nevü Professorral, a kit beszédemmel arra vettem, biztatván, hogy nálunkis Erdelyben micsoda jo hire neve vagion, hogy énnékem sub fidelitate silentii mindeneket ki beszéllett, ezeket mondván: Az étellel roszszul bánnak, nem tisztán, mivel hogy Becman Vram igen rosz feleséget vett. Másik az, hogy vagion tiz commensálissa, maga, felesége és három leánya, mégis csak 3 tál étek örökké, több nincs. Hogy szép szin alatt néki eleget tehetnének, mikor már ki tanultam, hogy minden házai él vadnak foglalva, oda menvén kértem, hogy bennünket fogadna magához; melyre örömost reá állott, csak hogy szállást nem adhatott, és így ő rajta mult el, noha mi oda alig mentünk volna, ha szinten szép házai lettek volna. Mások jóvallásából azért próbáltam olyan helyen a dolgot, a ki tellyességgel csendes, rendes és tiszta élethez szokott, és asztalosokat nem igen szokott tartani. Annuált az Vrfi kedviért, noha másoknak sok kéréseket hasonló dologban meg vetette. Ezen örülnek minden Professorok, mert magok sem hitték, hogy meg nyerjük. Strimesius Samuelnek hijják, Pap és Professor egyszersmind. A mi kevéssel ök élnek, szép rendesen és tisztán administrállyák.

Egy hétig az étel és ital két személyért 3 Tall. Az házért 16 Tall., Faért 9 Tall., Agyért magunknak 12 Tall., a szolganak agyáért 4 Tall. Az ezüst kalánért,

táncgi(ér)ért, kannáért és asztal keszkenőért Tall. 10– tiz. A szolga fizetése minden heten fél Tallér, leg elsőbenis tisztességes köntöst kell csináltatni néki. Czepelyöt a menyit el viselhet. Ez itt közönséges rend, az also (deák)is (ezt) követi; (még) sokan (30) pénzelt többet fizetnek a szolgának. Mikor bé esküdtek erős hittel az Academiában, nekünk igen sokat engedtek el, azért csak tölt Tizen hatod fél Tallérban. A Praeceptor dolga nem egy aránt foly, csak leg alább 2 Tall. egy holnapig.

Itt jóvallyák a Professorok, hogy az Vrfi egy kevéssé a Tánczban gyakorolná magát és a Vitézi mesterségbenis; ezen az okon, mert minden Nemzetnek teste állása igen maga köntösehez képest vagion. Azért mivel most le vetette a magyar köntöst az Vrfi és új köntösben öltözött, a testének állásánakis máskeppen kell állani etc. A tánczert egy arany egy holnapig, a Vitézi mesterségért hasonló képpen. Az Vrfi, ideje lévén, meg akarja mind kettőt próbálni, mind az által elsőben consensust vár alázatosan kegldtől.

Nem ártana talám, ha egy szép levéllel meg látogattatná kegldezt a mi uj Gazdánkot.

Ez a kölcség nem igen felette soknak laczik, de ezen kívül sok kívántatik a Tanulásra és egyéb dolgokra, mint ilyen ujjonnan meg telepedet embereknek. A leveleket csak az eddig meg tartott rend szerint küldgye keglde Ingram Vramhoz, eö kglme ide csak az Vrfi neve alatt küldi, úgy végeztem az ide valo Posta Mesterrel, és mindenkor meg küldi nekünk. Ezzel Isten gondviselő keze légjen kglmed életen. En magamot ajánlom a kglde tiszta indulattyában, kívánván, ez levelem egész virágzó házával egyetemben talallya örvendetes állapothban kgldet.

Kglde alázatos szolgája
Zalányi Boldisár

Francofurti ad Viadrum, 15. 8bris 1695.

6. (levél)

P.S. Az Vrfi most előben <just> just, a Nemet nyelvet és a Geographiát, melly a földről vagion, tanullya, hat hét mulva az Egben megjen tanulni.

Követem alázatosan kgldet, hogy ilyen kevés dolog miatt ilyen hoszszu irással terhelem, cselekedtem azért, hogy jobban által lathassa mind jo rendünket, mind hibánkot.

Most ismét szép, magához valo köpenyeget kell csináltatni az Vrfinak, mert a Bécsi igen alá valo, melyben itt nem járhat. Mi okon kellett magát Báronak iratni, bőségessen meg irta az Vr Teleki Laszló Vramnak, s azért annak ujjab le írásával kglde nem terhelem.

Az Istennek nagy gondgja volt reánk, mert noha Baroszloban létünkben senkitől recommendatiot nem kértünk, megis három Tanácsbéli kereskedő emberek recommendáltak ide az ő magok correspondenseknek és meg irták, hogy valamenyi pénz kívántatik, adgjanak az Vrfinak. Erre nem akarna szorulni, noha Idegenyekben ezt az indulatot nagyra kell becsülleni.

Címzés: Néhai Méltóságos Ur Széki Teleki Mihály Vram meg hagyatott özvegyének, Tekintetes Vér Judith Aszszonynak, nékem érdemem felett valo nagy jo Asszonjomnak elő kgnek alázatosan, Gernyeszeg in Transylvania

Vér Judit kezével: 15. 8bris Frankofurtumbol

19.

Pápai Páriz Ferenc Teleki Pálnak

Nagyenyed, 1695. november 10.

Isten Kgdnek minden dolgait maga dicsősségére, szegény Hazánk javára szentelyle!

Igeretem szerint Kgd levelemmel látogatom. Kgd felől hallani kívánok, minthogy ritkán hallok, mert Becsből való el indulásatol fogva semmit sem tudunk Kgd felől; minden holnapban pedig edgyszer el jöhetne a levél Francofurtumbol. Ha Kgtek ott allapodott meg, kerem es intem, hogy a Nemet nyelvet ugyan jól, ex fundamento tanollya meg, hogy ne csak enni, innya tudgyon kérni rajta, han(em) nagy emberekkels beszélhessen sz(abad)on, mely ugy lehet, ha minden alk(almatosság)gal exerceallya és a mellett Német Praeceptortis adhibeál, ki ex fundamento mutogassa, a mit in familiari conversatione hall. Irastis pedig tanollyon Kgd nemetül, mert meg becsülhetetlen haszna leszen. Nihil impossibile volenti praeprimis in hac aetate. Azon kívül mind a két Sphaerat tanollya meg jól, ne legyen benne hospes. Legyen mind Geographica, mind Astronimica cognitioja az Historia es Politia mellett. Curiosus legyen, írjon mindent Diariumaban, a mit hol lát és hall. Ha annyira a nyelvben kaphat, udvarhozis (el)mennyen Berlinben. Az Ephorussaval alkudgyék jól, ellyen vele nagy atyafisagos szeretettel, minthogy az idegen földön más atyafia nincsen, minden jo tanácsát fogadgya. Exercitia pietatis, siquidem pietas ad omnia utilis, soha el ne mulassa. Addig arrol a földről el ne jöjjön, még Dresdat a sok raritasokert meg nem láttya, azokat pedig ugyan jól meg kell szemlelni, a Catalogussatis meg hozza Kgd, mely in 4to ki vagyon nyomtatva. Ott az Elector Saxoniae, tudom, jo szível complectallya Kgd, mivel itt Erdelyben minden jora igrte magát. Mindeniknel pedig emlekezzék az mi Ecclesiánkrol, hogy minden tehecsegekkel munkalodgyák annak meg maradását nálunk ő Felsége előtt, mert nagy felelembe vagyunk. Gallicatis tanolhat Kgd, ha veszi eszében, hogy könnyen ragad, de ha nem, a Németenn valoba rajta legyen, mert itt ugy leszen Kgdnek becsülleteis. Stylus curiae aliasque Res Heraldicas igen observallya mindenutt. Limnaeust szerezz meg, olvassa. In summa ugy cselekedgyék, hogy legyen nálunk lattattya, es Meltosagos Nemzetét mind ornállya, mind örvendeztesse.

Veterani utan a General lön Erdelyben <Dux> Princeps de Vaudemont, de ugy hiszem, nem leszen állandó. Mi valoban csak a spiczen maradánk, hogy mindenestől el nem borittatánk. Physica experimenta Domini Doctoris Albini el nem kell mulatni, magais szerezzon Kgd nemelleyeket, mellyeket ide haza admirallyanak. Kgd engem tudosicson, hadd tudgyam ez utan irasomat alkalmaztatni

Kg(d d)olgaihoz. Saluto Colenda mihi Nomina Celeberrium Dominum Doctorem Becmannum et D. D. Albinum. Ajanlom Isten gondviseleseben a Kgd életét es minden dolgait.

Kgdnek minden jot szivesen kíván
Pápai Ferencz

N. Enyed, 10. 9bris 695.

Címzés: A Monsieur Monsieur Paul Teleki, mon tres-honorée Patron presentement, a Francfurt an der Oder. Chez Mons. le Docteur Becman

Más kézzel: 1/2 franche, Franckfurt an der Oder

per transmissionem Johanni Georgy Caradin servi Illustris Domini benè noti

Teleki Pál kezével: Ao. 1695. 10. 9bris sunt scriptae, traditae sunt 3. 10bris Franckfurtum anno eodem.

20.

Teleki Mihály Teleki Pálnak
Hosszúfalva, 1695. november 17.

Edes ötsem Vram!

Nem tudjuk mire velni, hogy kgd sem Asszonyom Anyamnak ö Kglmenek, sem ennekem, vagy valamellyik atyafianak maga allopotyarul semmit sem ir. Kivalt Asszonyom Anyam ö Kglme, az mitsoda Fiain es Leanyin esdeklő Anyai szive vagjon, el gondolhatya kgd, mit busul azon az kgd dolganak bizonytalansagan. Sok gondolkozásra valo materia üti elmenket. Kgdt kérem, Atyafiui, de inkább Asszonyom Anyamra nezve Fiui kötelessegere kenszeritem, Kgd ö kglt s minket tudositson. Kgd gyakran tudositja, mert ki nem irhatom, mint kesereg Asszonyom Anyam kgd dolganak bizonytalanságán. Szomoruan értettem, Zalanyi Vram hogy rosszalkodik, el hiszem, eddig arrul vette kgd Enyedi Professor Vraimek instructiojat. Az bekesseges turest knek jovallom, mert ugyanis azt kis emberek is tudgjak, kik messze országokban jarnak, hogy három P.P.P. kel elottunk viselni: Prudentia Pecunia Pacientia. Tudom, Kgdnek az bekesseges türesre vagyon hajlandosaga, nem adok knek ugyan alkalmotossagott rea, hogy tavul leteben, idegen országban az ki knek mind uti Tarsa, mind segede, visszalkodgyek, de avagy csak in Attentum edes Atya s az Teleki Haz be-tsülletit előtte tartsa. Nem ketlem, az Isten, az mi Istenünk, kj knek elmejeben in-primalta, hogj adgja magat erre az Peregrinatio, el ne keszítette legyen kgdt ennek a sanjarusagnak jól véghez vitelere.

Az en Istenem kgdt tanitsa meg, mi legyen az ö Sz. nevenek ditsőseges, Szüleinek es Atjafiainak orvendetes. Szentellye meg Isten az kgd dolgait, es

mikor ő Felsegenek tétzik, adgya meg kgdt edes, kgd után esdeklő Anyanak s Atyafiainak s nekemis. Felesegem knek ajanlja betsüllettel valo szolg(ála)tját. Isten gondviselese legyen kgden.

Kgd igaz szível valo Testver
Atyafia, Batya, Szolgaja
Teleki Mihaly

In Districtu Kovariensi, Hosszufalu, 17. 9bris 1695.

Ha kgd el nem vetteis megh talán az Professorok intimatiojat, ugj hiszem, sub brevi temporis spatio el veszi, kgd az szerint tselekedgyek. Zalanyi Vramnak most szanszandékkal nem irok, ő kglmét kgd által köszöntöm.

Teleki Pál kezével: Ao. 1695. die 10. Xbris vettem kezemhez T. Mihaly Uram levelet, scriptae sunt (...) 17. 9bris ex Hosszufalva.

21.

Teleki Pál Vér Juditnak
Odera-Frankfurt, 1695. november 19.

Erdemem felett valo edes kedves Asszonyom Anyám!

Akarek ez alkalmatossaggallis Kglmdnek levelem által udvarolni és magam egészsége iránt Kglmdt al(á)z(ato)sonn tudositani, kívánván, levelem tanállya szerencsés jo egészségben Kglmdet kedvesivel és szerelmesivel edgyütt. Istennek hala, fris és jo egészségben vagyok, Kglmdnek és szerelmesinek is hasonló jo egessegett kívánván. Ellenbenn penig nem kevesse busulok, hogy kgld és Szerelmesi egészségek felöl semmit nem erthetek, akár mi kesöre is, ide egy holnap alatt el kellene jöni az levélnek. Mi az oka pedig, hogy Kglmdtül levelet illy ritkan vehetek, talám Kglmd levelei meg Bécsig mennének, valahol mulatoznak. Ingram Uramnak enn Bécsbül vettem levelét kezzer is, mindeniket hatod napra kezemhez vettem. Al(ázato)sonn kérem azért kgld, tudosicsonn, micsoda rendel küldi Kglmd az levelekett Ingram Uram kezéhez, mert ha Erdelyben vagy Bécsig valahol az levelek nem mulatoznának, mint fellyebb is iram, akarmi kesöre, három hetre vagy leg fellyeb négyre kglmdtül mindenkor vehetnék levelett. Várnám Kglmd leveleitt, akkor bővebbenn tudosittyuk Kglmdet minden akaratumk és szandekunk felöl következendő dolgaink iránt.

Szinten ma is beszélvén Professor Bechmán Urammal /:az kinek is enyedi Professor Uramek recommendaltak volt:/, ez előtt is Idvezült edes Attyam Uramnak emlekezeti igenn nagy. Ehez kepest mint hogy Historiakbann is igenn nagy tudomanyu ember, most szinten az jövő esztendőben Januariusnak az elein német nyelvonn egy könyvelt akar ki bocsatani az electornak parancsolattyabul, mellyel mostani Im(per)ator Leopoldusnak ő Felségenek életiben eddig viselt

dolgaikk le ir(ván), ezek között sok egyéb nevezetes embereknek is emlékezeteket bele akarja írnia. Igen felette kért ma, hogy irjak Kgldek mostan, szegeny idvezült Fejedelem Apafi Mihálynak Halalát és Halála <előtt...> után történt dolgaikk, ugy szegény idvezült Attyánk Urunknak ő Kglmének Tiszteikk, ő Felsege mellet viselt dolgaikk és halálát, halálanak alkalmatosságikk iratna le Kglmd és minel hamareb, minden haladék nélkül Postánn küldene kezemhez Kglmd, ha lehetne, Uj esztendőig jöne kezemhez. Ki akarna nyomtatatni aszt is, melly is boldog emlekezetü edes Attyánk Urunknak nagyobb hírét nevét terjesztene. Enyedi Professor Uramék közzül edgyik Deakul egy arkus papyrosra hamar le irhatná. Kéremis al(á)z(ato)sonn Kglmt, ne mulassa el eszt, csak ez utan várakozik ez az tudos ember. Enyedi Uram eszt könnyen megh cselekedheti. Professor urameknak is irtam, al(á)z(ato)sonn <kérem> Kglt, sietve küldgye megh ő Kglmeknek.

Az Attyafiaknak ő Kglmeknek közönsegesenn ajánlom engedelmes szol(gálatoma)t. Istentül mindenn idvesseges jokat kívánok ő Kglmeknek. Ajánlom továbba magamat kglmd edes Anyai indulattyaban és szeretetiben. Az enn Istenem kglmt minden szomorúság nélkül valo sok esztendeig tarto jo egeségben eltesse szerelmesivel edgyütt, szivesenn kívánom és maradok

Kgld al(á)z(ato)s szolgaja, engedelmes Fia mig él
Teleki Páll

Franckfurt (a)z Oder mellől 19. Aug. (!) 1695

6. levél

Címzés: Tekintetes Nemzetes Vér Judith Asszonyak, erdemem felett valo kedves edes Asszonyom
Anyamnak ő Kglmenek al(á)z(ato)son, Gernyeszeg in Transylvania

Vér Judit kezével: 19. Ag. Frankofurtumbul, ezt el vetete, 19. 9bris.

22.

Zalányi Boldizsár Vér Juditnak
Odera-Frankfurt, 1695. november 20.

Nékem erdemem felett valo nagy jo Asszonyom!

Isten keglméből az Vrfi friss jó egességben vagyon, és a Nemet nyelvbe igen jól belé kapott ilyen rövid idő alatt. Sok izben irtunk kegne ide érkezésünk utánis, de nem tudgyuk mire magyarázni kegne illy hoszszu ideig valo halgatását, Isten távoztassa, a mit mi elménkben forgatunk. Ide jövetelünk után egy levelét sem vettük kegne, varjuk alázatossan minden órán, és ahoz képest többet tudunk osztán magunk dolgairolis írni. Becsületes Professornál lakunk, és dolgainkhoz látunk. El hiszem, hallotta kegl, hogy a Velenczések meg verték a Törököt a vizen, de ő benekis igen sok kár esett, mivel tűz miá meg gyult egy hajojok, melyben sok nagy emberek veszték. Az Anglusoknak Indiából jövő

kereskedő hajóit fel verte (a Fr)anczia, és a szegény Anglusok vallottak huszon négy millioni arany kárt.

A Brandenburgicus Elector ... szaporodván (Bero)linumb(an) a Reformatusok, mostanság fogott egy Templomnak építéséhez, melynek maga vetette meg fundamentomatis, és senkit addig közel nem bocsátot, míg jó darabot maga fel nem rakott benne köműves modgyára, tévén a szegelet kö alá bizonyos summa pénzt, egy bibliát és Catechesist. Ezt cselekedte, erős átok alá rekeztvén mind azokat, valakik valaha ezen Templomot a Reformatusoktól el akarnák idegeníteni, akárminémű szín és tekintet alatt. Ettől az atoktól maga Posteritását sem rekesztvén ki. Melly munkában való nagy buzgoságát mikor látta a környül álló sokaság, nem csak az alacson sorsuak, hanem a felsők is a Papi rendel edgyütt, meg nem tartoztathatták magokat a sirástól. Ekkor lettek Praedicationok és könyörgések. Itt az Emberek közt olyan hír futamodott, hogy az Angliai Király akarná el venni ennek az <El> Brandenburgicus Electornak Leányát, noha más felől aztis mondják, hogy Feleségének halálakor fogadast tött volna, hogy többször meg nem házassul.

Ennek előtte intett arra keglđ bennünket, hogy gyakran tudosicsuk. Ugy ítélünk, hogy semmit el nem mulattunk, ha levelünket meg vitték, el sem tévedtek Becsig, Erdélyben, ha el nem vesztékis, de gondollyuk, hogy sokat mulatoztak, és azért nem vehettünk mi is eddig levelet keglđtől. Enis kérem igen alázatossan kglđt, hogy gyakrabban tudosicsa az Vrfiat, mert igen nehezen szenvedheti, hogy semmit nem halhat. Ezzel ajánlom magamot a kglđ kegyes indulattyában, kívánván alázatossan, hogy ez levelem kedves és szomorúság nélkül való jó egességben talallya kglđt egész Házával edgyütt.

Keglđ alázatos szolgálja
Zalányi Boldisár

Francofurtumban az Oder mellett, 20. ... A. 1695.

7. (levél)

Címzés: Tekintetes Nemzetes Vér Judith Aszszonynak, nékem erdemem felett való nagy jó Aszszonyomnak elő kgnek alázatossan, Gernyeszeg

Vér Judii kezével: Francofurtum 20. 9bris (?)

23.

Miskolczi Zsigmond Teleki Pálnak
Görény, 1695. november 26.

Edes Urfi,

Hogy Isten Kglmdet bujdosásában boldogította, és idejébe minékünk kívánságunk szerint meg adgja, kívánom.

Az Kglđ Bétsből énnekem irt levelét Kglđtől illendő betsülettel vettem, hogy Kglđ szegény szolgájáról el nem felelkezik, knek alázatossan köszönöm.

Zalányi Uram ugyan akkor énnékem is irt vólt, mely ő Kglme levele igen meg szomorított vólt, mert azok felöll a könyvek felöll, mellyeknek árrát én adtam vólt Bogdány Uram kezében Enyeden, ő Kglme Kglđ kezében Fejrvárt, Kglđ pedig Zalányi Uramnak, a mint a Bogdány Uram Zalányi Urammal az után lött beszédéből meg tettzik, meg adta. Mégis ő Kglme azok felöll a könyvek felöll úgy ír, mint magáéiról, semmi mentiot az árrokról nem tévén. Kglđ élő s elégséges tanúis lévén, jutassa eszében ő knek, mert talám el felejtette, hogy a két aranyat fel vette. En bizony igen csudálkozom az ő Kglme dolgán. Az Kglđ inassa Kováts Pista tanúl, de most jó ideje már, hogj fekszik, a nyilallás rajta, már ugyan javúlni kezdett, ego in nullis rebus operam meam ipsi negabo. Ezzel ajánlom magamat Kglđ gratiajában, és maradok

Kglđ alázatos szolgája, de igaz jó akarója
Miskolczy Sigmond

Görgény, 26. 9bris A. 1695.

Címzés: Spectabili ac Generoso Domino Paulo Teleki de Szék /:titulus:/ Domino mihi colendissimo
Teleki Pál kezével: Miskolczy Sigmond Uram levele, scriptae 26. 9bris acceptae 23. Xbris.

24.

Enyedi István, Kolozsvári István és Pápai Páriz Ferenc Teleki Pálnak
Nagynyed, 1695. november 30.

Isten Kglmedet Vrfi készétcse maga dicsősségére s Familiájának ékesítésére, szívünk szerint kívánnjuk!

Kglmetek helyben valo békességes érkezésénn s alkalmas meg nyugovásan igen örülünk, specimennyétis elméjének haza küldött leveleiben nagy magunk contentatiojával szemléltük. Isten Kglmedet nevelye nagyobbakra hová tovább! Nem sokára Német levelet várunk kglmedtől, mert nem akarja az Aszszony ő Kglme /:szégyenis volna:/, hogy Kglmed Német Országban Német nyelvet tanulván, ide haza a' Nemet Tisztekkel Tolmács által beszéllyen annak idej(éb)en. Meg szomorodtunk vala igen minapiban, értvén a' Kglmetek között valo disconvenientiat és a' Zalányi impörtunitasi miatt Kglmed meg csökönését a' czélra valo sietésben; de az után jött levelek szintén el hitették velünk, hogy az a Tempestas el mult. Ugy vagyon, hogy kglmed semmiben inkább meg nem mutathattya jo erkölcsét és az Aszszonyhoz ő Kglméhez valo engedelmességét, mintha Ephorusának, ki az Aszszony ő Kglme képét és Authoritássát viseli Kglmed előtt, minden jora valo intésit meg fogadgya, és néha nehéz maga alkalmaztatásitis békességgel el szenvedti a' nagyobb joért. Azért az Ephorus Ephorus. Mindazáltal nem kételkedünk abban, hogy Zalányi a' peregrinationhoz valo szokatlansága miatt, kivált a Bécsi Udvaros emberek között valo Kglmetek forgásiban, committalhatott valami errorokat, mellyeket az üdö meg jóvét es egyenességre ho(z). Kglmednek békességes türése nagyobb jóvára és

tisztességére lészen, mint sem ha békételenkednék. Nemis fogja mászszor olyl acerbe viselni magát <hogyl> Zalányi, hogy a Kglmed illendő becsületinek kárára igyekezzék. Vigyázni kell penig Kgnekis az ő intésére, mert néki jo lelkiismeretinek meg sértése alatt kötelességében jár, hogy a' Kglmed becsületire és jóvára viselleyen gondot, s a' mit illetlennek itél a' Kglmed maga viselésében, arról Kglmedet meg intse, meg dorgállya keményen, s(ő)t ide Hazais hirré adgya, ha Kglmed a' jo intest nem fogadná. Az ilyen jo szandékból származott intések alkalmatosságival meg botlik sokszor az Ephorus, sőt az edes Atya és Anyais, mert a' szeretet nagy lévén, félelemmel van öszve kötve, még ottis, a' hol nem volna helye a' félelemnek, azért ottis orvosol néha, a' hol nyavalyát csak itél lenni, de valósággal nem talál. Isten Kglmedet sok türesre hijta a' peregrinatióban, a' mellyek között leg szükségesebb, hogy az Ephorusának türjön. Hogy ha penig tellyességgel el felejtkeznek a maga tisztirúl, szeretetit le vetkeztvén kárára igyekeznék Knek, avagy tékozolni kezdene, és rosza vetemedni /:mellyet mi Zalányi felöll tellyességgel nem gondolunk, nagyubb sengéjét tapasztaltván meg Istennek nálla lévő Kegyelmének, mint sem ilyen extremumokra vetemednék:/, akkor Kglmednek vagyon modgya, hogy ide haza hirt adgyon mindenekrúl. Mert vagyon mod benne, hogy olyan extremitasbannis Kglmedről az Aszszony ő Kglme Kglmed kévánsága szerint gondot viselleyen. Kglmedet mi az Kglmed bujdosását igazgato Istennek nevében arra kérjük, tarcsa szüntelen elméjében az Kglmed édes jo Annyának Kglmedben föl tött Istenes czéllyát, melly az, hogy Kglmed Istennek, Hazájának s édes Attya Házának készítettessék. Salamon az Isten törvényét Atyák és Anyák törvényének nevezi Prov. 1: v. 8. Ugy viseli penig Kglmed maga előtt az edes Anyai parancsolatokat, ha drága pénzen vött alkalmatosságát a' tanulásnak és minden pénznél drágább kglmed Iffjui üdejét fordétya a' szorgalmatos tanulásra. Az Ephorussal valo békesség pe(d)ig igen meg kévantatik, kinek nehéz morositásit generosi animi signum erit tolerare <...>. Kglmed a' tanulást Ímádczággal, édes jo Annyáért s Attyafiaiért <valo> szüntelen valo könyörgéssel kösse öszve. A pénz felöll Kglmed tudositcsa az Asszonyt ő Kglmét a' szerint, a' mint irtuk Zalanyinak irt levelünkben. Meg emlekezzék penig Kglmetek arról, hogy Erdély nem Német Országi boldogsággal bir, nem lehet Kglmetek(nek) mindeneben aemulalni az Német Vrfiakat. Kglmedtől el várjuk a' Kglmed leveleit, töbészöris cum gratia.

Légyen Isten, Vrfi Kglmed dolgainak minden jora segétoje, s adgya meg Kglmedet annak üdejében sok virtusokkal meg rakodva édes Feleinek.

Kglmed becsületinek örölő s jóvát tiszta szível kévano minapi Praeceptor,
az Enyedi Collegium Professori
Kolosvari István, Pápai Ferencz, Enyedi István

Enyeden, 30. Novembris 1695.

Címzés Enyedi István kezével: Illustrissimo Baroni Domino Paulo Teleki, in Alma Universitate Frankfurtiana ad Viadrum

Pápai Páriz kezével: Chez Monsieur le Docteur Strimesius logée

Teleki Pál kezével: 1695. 23. Xbris vettem kezemhez, Enyedi Professor Uramék levele, Scriptae 30. 9bris.

Teleki Pál Vér Juditnak
Odera-Frankfurt, 1695. november 30.

Erdemem felett valo edes kedves Asszonyom Anyam!

Postannis irtam sok izbenn Kglmdnek, de mivel hogy mindeddig is semmi valaszt nem vehettem leveleimre Kglmedtül, kiket innét irtam kglmdnek, akartam mostanis kglmdt Zentelki Uram által al(á)z(ato)sonn tudositani, mely is hogy kglmt szerencsés jo egesse'gben talállya, szivem szerint kívánom. Istennek hálá, mind Zalanyi Vrammal edgyütt fris jo egesse'gben vagyok. Kglmdnek és szerelmesinek is az énn Istenemtul hasonló jo egesse'get kívánvann. Meg vallom, bizony valobann busulok, féleki kglmetek között /:kit Isten ne adgyon:/ törtent szomorúságnak hallásatul, mivel nem tudom mire vélni, hogy kglmetnek leveleket semmikeppen nem vehetek, holott postán leg fellyebbis minden négy hétre kellene Kglmdtüll levelet vennem. Semmikeppen azért nem tudhatom, micsoda ákadalyoztattya megh Kglmd leveleitt.

Ednehanyszor megh irtam Kglmdnek az Penz allapottyátt, mely bajos légyen, és ha Kalmarok emberségere bizza az ember magatt, mely nagy kárt val az ember benne. Irja ugyan Kglmd 7bernek elein költ edgyik levelébenn, Absolon Uramnak ő Kglmének ugy teczik, Eperjesi Kalmárok által juttodgyek kezemhez az penz; bizony dologh, az Kalmarok örömet fel fogadgyák, sött kapva kapjak, de az magok hasznokat nézik inkab benne, mint az másét. Ennékem azért kezemben most feles pénz vagyonn, mint kglmd maga is tudgya, de mint hogy most vagyonn az ideje csak, hogy kár nélkül pénzt vehessek kezemhez, Kglmdnek alazatossan akartam megh irni az alkalmatosságott, melyis Kglmdnek teczik e vagy nem, állyon Kglmd edes Anyai teczesében. Máskent ha ez az alkalmatosság el mulik, az utan ilyen alkalmatosságott semmikeppen nem találhatni, és így az Vexelt az utann el nem kerülhetni, mely kimondhatatlan káros lenne, mivel minden szazban 38 vagy leg alab 36 Aranyat elveszteni ketelenséges. Görögök azért Lipsiabann az jövő tavaszal Husvet előtt esendő sokadalomra jönnek. Kglmd azért Apor Istvan és Nagy Pál Uramekkel közölvén az dolgott, Görögök által küldgyön anyi pénzt Lipsiabann Aranyul, az menyivel bujdosásomnak hatra maradott reszet nagyobbára megh érjem. Hiszem Istent, már ezenn tull az pénzt megh oltalmazhatom. Deakokis valamellyik Collégiumbul talam jönnek, azok is keveset benne hozhatnak fell, mindazaltal allyon Kglmd jo teczésébenn. Mi is itt az Lipsiai sokadalomig akarunk mulatni, kglmd parancsolattya s teczese az alatt érkezvenn, oda igyekezünk, es ha Kglmd oda penzt küldend, kezünkhöz veszük, és onnet cleb mozdulunk. De errül Kglmdtt postán bővebben tudositom.

Ajánlom egyszersmind magamatt kglmd edes Anyai kegyes indu-lattyabann, kívánvan, az énn jo Istenem Kglmt minden szomorúság nélkül valo é-

letbenn tarcsa és eltesse sok esztendeig való jó egészségben szerelmesivel edgyütt,
kiknek is mind közönségesen engedelmes sz(ol)g(á)l(a)t(omat) ajánlom.

Franckfurt az Oder mellől, 30. 9bris Ao. 1695.

Kglmd alazatos szolgaja mig él és engedelmes Fia
Teleki Páll

Címzés: Tekintetes Nemzetes Vér Judith Aszszonyinak, erdemem felett való edes nagy jó
Aszszonyom Anyámnak ő Kglmenek al(á)z(ato)sonn, Gernyeszeg Erdelyben
Vér Judit kezével: 30. Decem. Frankofurtum

26.

Teleki László Teleki Pálnak
H. n., 1695. december 6.

Isten kldt aldgja megh.

Követem kldt. Sietve kell írnom, mivel szinten indulolak vagjok. Tegnap
előtt temetők el szegény Besenyei Uramat, tegnap osztotatok meg Fiat s
Unokait. Szinte midőn ezen leveleket küldöm vala, vettem kld levelet. Most
választ nem tehetek rea, noha kettőt vettem ecczersmind, az Aszszonyom
Anjammak eo knek szollokat penig fideliter meg viszem, ugj Kemeny s Kereszturi
Janos Vramnak szollokat is. Domino Zalanyi salutem. Isten éltesse kltetket.

Raptim 6. Xbris 1695.

Tuus dum vivet mi Paule, quia te meus est.
Ladislaus Teleky.

Nabradi Vramnak lassan procedalhatvan Tipografiaja nem nyomtathatott
kldnek (...) keveset, de köszönteti sok jó kívánsával edgjutt kldt.

Teleki Pál kezével: Teleki László Uram czedulaja accepta 23. Xbris.

27.

Zentelki István Teleki Pálnak
Boroszló, 1695. december 9.

Hosszú étellel és szerencsés előmenetellel szeresse Isten kegyelmedet!
kívánom!

Tekintetes Úrfi! Istenünk jó tetszéséből 8. praesentis s. n. jutottunk
Baraszlóban békével, kívánom ez levelecském kdet is talállya kívánt állapottal. Itt

már közelebb esvén szegény hazánkhoz, szomoru füllel halljuk nemzetünk és hazánk sok viszontagságait, el hiszem, bővön halhatta kd is levél által. Erdélyben oltalmazás avagy félelemnek színe alatt majd két avagy három annyi német vagyon, mint másszor. Újabb fidelitas homagioma extraháltatott az erdélyi státusoktól. Némellyek (úgy referállyák az itt Baraszlóban levő szászok) akarván applaudálni az török győzedelmének, Erdélyből kimentek és ma is oda vadnak. Egyébaránt (úgy beszéllik) az saxoniai herczeg ujjabb hűségre való esküvés formáját kívánva az N. asszonytól, magára vállalta szabadságoknak meghagyását mind egy s mind más dolgokra nézve és az császár előtt is maga személye szerint dedicalta. Itt Siléziában is hallszik, hogy ahol találtatnak professzorok és egyebek üldözésben vadnak és templomokat elveszik, kik alattomban folyamodtak a svecushoz és az vindicalni fogja rövid időn. Ezzel Isten oltalmába ajánlja kegyelmedet

Zentelki István p. n. P. M. S.

P.S. Nagy szolgál[!] kd ez becsületes attyafiakat T. Vizaknai, Szombati és Zalányi uramékat ne nehezttelye kd köszönteni. Kdet viszontagsággal velem levő becsületes magyarok tisztességgel köszöntik: Tari Mihály, Szilágyi János és Felvinczi István uramék.

Datum Baraszló die 9 decembris.

In aedibus Chr[istiani] Litke.

Szekeres dolga felől valóban reméntelenek vagyunk.

Címzés: Spectabili ac generoso D. Paulo Teleki p.n. studiorum gratia peregrino Francofurti ad Viadrum (cum omni honore titulo) domino amantissimo et colendo.

Kívül Teleki Pál kezével: Reddita 22 Decembris -95. Francofurti ad Oderam in aedibus Domini doctoris Strimesii.

28.

Zalányi Boldizsár Vér Juditnak
Odera-Frankfurt, 1695. december 13.

Nékem erdemem felett valo nagy jó Aszszonyom!

Ide jövetelünk es itt valo meg telepedésünk után mind az Vrfi mind en sok izben tudositottuk keglDET, melly leveleinkre mivel eddig semmi válaszungk nem jött, minden írásungknak el tévelyedese felől gondolkodunk. Bánnók is igen, mert azokban minden eddig valo dolgainkrol bőven tudositottuk kglDET. Most Isten keglméből mind ketten jól vagjunk és dolgainkhoz látunk, a mikor és a mint lehet. Ide jövetelünk után csak érkezenek Hollándiábolis Magjarok, a kik már dolgokat el végezven, többire csak esztendő töltésért mulatnak itt, a kiknek mulatások csak eddigis sok hátra maradásával voltak az Vrfinak s nékemis.

Szükség azért kegnék az Vrfiat olyan beszedekkel, a mellyeknek fogonattya lészen, inteni, hogy a Magyarokkal és masokkal valo conversatiót úgy és olyan időben kövesse, hogy maga dolgát és annak végben vitelire rendelt oráját senkiért el ne mulassa, mert nem csak az időt veszti el, hanem pénze is héjában kél, mivel hogy a Tanito csak meg várja az övét, akar mit csinállyunk mi. Erről nekünk specialis Instructionkis vagyon, de annak kevés becsülete vagjon itt. Ha lehet, úgy írjon keglđ, hogy ezt eszében ne vegye senki, mert másként nehéz lesz meg maradnom. Minden órán várjuk a keglđ tudositását, melly ha leszen, ahoz képest tudosityuk kglđet mindenekről. En magam ajánlom a keglmed kegyes indulattyában, maradván keglđ

alázatos szolgálja
Zalányi Boldisár

Francofurt az Oder mellett, 13. Decembris A. 1695.

8. (levél)

P.S. Bár csak Professor Vramektol vehettünk volna levelet, mind könnyebb volna, de eö kglmekis igen el felejtettek, holott mi csak már is sokszor irtunk eö keglmeknek. Trombitás János Vram haza érkezett eddig, reméllem. Bár csak háromszor küldgye keglmed Bécsben Komornyiknak, mind el éleget utána lassan lassan. Ezen tul hideg leszen, de a felöl nem fogja meg vetni azt az utat, ha meg kénállyák véle etc.

Címzés: Tekintetes Ver Judith Aszszonyinak, nékem érdemem felett valo nagy jó Aszszonyomnak eö kgnék alázatosan, Gernyeszeg

Vér Judit kezével: Frankofurtumbol 13. Decem., megh felelven mar rea <...> irtam fel az levelek Regestrumban.

29.

Paul Ingram Teleki Pálnak
Bécs, 1695. december 17.

Teleki Pál december 6-i leveléhez mellékelt írást azonnal továbbította az épp Bécsben időző Absolon úrnak. E levelével együtt küldi Absolon úr választát és Teleki édesanyjának levelét. Boldog karácsonyt és szerencsés új évet kíván.

Illustrissime Domine Domine ac Patrone colendissime.

Quas Illustrissima Dominatio Vestra 6to huius mihi inclusit, illas statim Domino Absolon, qui modo hic est, consignavi, interim etiam adiunctas ab Excellentissima Domina matre ad me transmissas vna cum responso a praedicto

Domino Absolon hisce remito. Illustrissimae Dominationi Vestrae felicissima festa Natiuitatis Domini, et prosperimum(!) noui Anni auspiciu animitus apprecans me gratiae suae humillime commendans permaneo.

Illustrissimae Dominationis Vestrae
humillimus et obsequendissimus Seruus
Paulus Ingram

Viennae 17. decembris 1695.

Címzés: Illustrissimo Domino Domino Paulo Telekj de Czek(!) Domino ac Patrono meo
Colendissimo Francofurtum ad Odram (!)

Teleki Pál kezével: Scriptae ex Vienna 17 Xbris, receptae 23 ejusdem.

30.

Teleki Mihály Teleki Pálnak
Marosvásárhely, 1695. december 19.

Edes kedves ötsem Vram!

1. 9bris Frankofurtumbol irott kgd levelet nagy örömmel vettem, bánom, kgd panaszkodik ream, en knek evel negyedikszer irok, többszoris irtam volna knek, de vártam bizonyost, hol lehet statioja. Hogy kgd tudositott maga állapotja feloll, kgtül kedvesem veszem. Bizony dolog, kgd tudom, nehezen szokhatik az három tal etekhez, de cum fueris Romae Romano vivito more. Isten kgdt cum fructibus az mi örömünkre le hozvan, az étkej is meg szaporodnak. Ugy hiszem az ser cibere jo lehett tsömörnek. Tovabis kerem kgdt szeretettel, atyafiai kozzul ne rekessen ki, tudositson maga állapotja felöll, had örülhessek enis.

Itt meg Veterani Uram helljet nintsen olyan bizonyos Generalis Commendans pro tempore. Felseges Vademont Fejedelem igen ifju ember, maskepen emberseges ember. 12 Lovas Regiment 6 gyalog vagyon rajtunk, sok huzást, vonást, ölest, fosztast tselekesznek, jollehet az Felseges Udvaratul jött kemeny Ordinatio, de Vademont Fejedelem semmit nekik nem tehett, de reméllyük leszen disciplinájok jobb. Ugy hiszük, M. Hejzler Vram leszen Commendansunk. Bethlen Miklos Vramis Becsben vagyon, zavarja az vizett, mintegy az Gubernium ellen ment ell. Az Arva Teleki Haz, Istennek hala, jo egessegben vagyon. Felesegemet kin hadtam Hosszufaluban, kgd levelet néki el küldöttem, tudom, kedvesen veszi kgd Atyafisagat, hogy rolla el nem feletkezett. Vaj Laszlone Hugom Asszony meg betegedet vala, lett vala Leankaja, de ket hetig elven, meg hala. Zalanyi Uramnak sz(olgá)l(atoma)t. Isten kglteket eltesse jo egessegben.

Kgd igaz Atyafia, kesz szolg(á)ja
Teleki Mihaly

Marus Vasarhely, in Generali congregatione 19. Xbris 1695.

Címzés: A Monsieur Monsieur Paulo Teleki praesentement, Frankofurt.

Teleki Pál kezével: Teleki Mihály B. Uram levele. Irta Vasarhelyi Gyűlésből ő kglme 19. Xbris el
mult esztendőben, vettem kezemhez Ao. 1696. 10. January.

31.

Teleki Pál Vér Juditnak
Odera-Frankfurt, 1695. december 20.

Erdemem felett valo edes kedves Aszszonyom Anyám!

Ma szinten egy hete, hogy knek bővön irtam, mindazaltal ilyen meszsze földről vagy megyen mind az levél Kglmd kezéhez vagy nem. Akartam azert mostanis ha csak egességem felől is Knek rövideden irni. Istennek hala, fris jo egeseben vagyok. Kglmednek es Szerelmesinek is hasonlo jo egesseget kívánván, ez előtt valo alkalmatossággal bővön irtam knek, bizom és ajánlom magamot Kglmd edes Anyai indulattyabann. Most nincsen mirul irnom Kglmdnek. Az Attyafiaknak eő Kglmeknek engedelmes sz(ol)g(á)l(ato)m(a)t ajánlom, minde-
niknek mindenkor külön nem irhatok, mert sok dolgom vagyon, az Csillagoknak nevése, szemlelese és ez világnak <alkotmanyi> tanulása sok dolgott vetet előm-
ben, ugy egyéb tudományokis, kikkel küszködnöm kel.

Isten kglt edes Aszszonyom Anyam eltesse sok esztendeig valo csendes es minden szomorúság nélkül valo életben.

Frankfurt az Oder mellől, 20 Xbris Ao. 1695.

8. level

Kglmd al(á)z(ato)s sz(ol)g(á)ja,
engedelmes Fia mig él
Teleki Pál

Címzés: Tekintetes Nemzetes Vér Judit Aszszonyinak, bizodalmas kedves edes <Aszszonyomnak>,
erdemem felett valo Aszszonyom Anyámnak eő Kglmenek al(á)z(ato)sonn, Gernyeszeg in
Sziebenbirg

Vér Judit kezével: 20. Decem. Frankofurtum

32.

Zalányi Boldizsár Vér Juditnak
Odera-Frankfurt, 1695. december 20.

Méltóságos Aszszony! nékem érdemem felett valo nagy jó Aszszonyom.

Ennek előtte valo levelemben nem csak az Vrfi egéssége felől tudositottam kglDET, hanem egyszersmind jelentettem aztis alázatosan, hogy itt Hollándiából már vissza tért Magyarok mulatnak, a kik ugy gondolkozván, hogy

minden dolgokat el végezték, többire csak időt töltenek és másoknak vadnak akadályul, úgy hogy az Vrfinak csak eddigis sok hátramaradásra való alkalmatosságot szolgáltatnak s szolgáltatnak az egész télenis, a mely a tanulásnak kiválkeppen való ideje volna, ha csak kglmed bennünket hathatos beszedekkel meg nem int. Ha a télet héjában valósággal töltjük, mit vetünk tavasszal, nem tudom? En a mi rajtam áll e féle dologban, bizony valóban sajnállok, s ha lehetne, az időt vissza huznám, de mit tudok tenni! Négy hete vagjon, hogy csak mit sem tanultunk az Informátortól, hanem mikor a rendes órán tisztinek el követésére hozzánk jött, vagy ki küldtük, vagy penig egy keveset jadzottunk véle, s mind az volt a több. Ő mivel mindenkor kész, annak idejében csak meg várja a magáét. A többit a mi illeti, ha én halgatokis, jól tudgya kglmed. Örömmel olvasnok már valaha a kglmed levelét, ha láthatnók, de igen nehezen érjük el. Bár csak Tiszteletes Professor Uramék ebrednének fel. Itt mind eddig szép idő volt, csak tegnap előtt kezdett ho esni. Mentettem magamot restségem aránt, de eddig lehetetlen, hogy annyi leveleink közül némellyek kezéhez nem mentek volna kgnék.

Istennek hálá mostis az Vrfi friss jo egessegeben vagyon, és énis elek kglmed alázatos szolgája. Ezzel magamot ajánlom a keglmed kegyes indulttyában, kívánván alázatossan, ez levelem talállya szomorúság nélkül való jo e-géssegeben kglmedet egész Virágzó Hazával együtt.

Keglmed alázatos szolgája
Zalányi Boldisár

Frankofurt az Oder mellett, 20. Decembris A. 1695.

9. (levél)

Címzés: A Méltóságos Uri Aszszonynak, Tekintetes Nemzetes Vér Judith Aszszonynak; nékem érdemem felett való nagy jó Aszszonyomnak eö Keglnek alázatossan, Gernyeszeg

Vér Judit kezével: 20. Decem. Frankofurtum

33.

Teleki Sándor Teleki Pálnak
Gernyeszeg, 1695. december 21.

Mint bizodalmas s kedves Battjam Uramnak ajánlom keglmdnek sz(o)lg(á)l(a)t(o)m(a)t.

Igen keves irasommal akaram Kglmdt meg latogatni, mellj is hogj talallja Kglmdt szerencses jo egessegeben, kívánom. En is, Istennek legyen hala, az Kglmd szolgalttjara jo egessegeben vagjok. Isten Kgltd is eltesse hasonló jo egessegeben, kívánom. Kgltd kerem, ha csak almaban is, szivinek tablajarol engem ki ne törölliön, Kglmd emlekezete is en tölem masok előtt s előttem mig elek fen leszen. Ferenczi Uram Kglmd levelit köszöni, hasonló jokat kíván. Pista csak

piccsen maradott, magam voltam az doctora es mar jól vagjon, ma holnap fel kell. Knek hotig sz(o)lg(á)l(a)ttj(á)t ajanlja. Ezzel az en Istenem legien eletenek gondviselője, öregeitője, kinek is oltalmaban ajánlom Keglmdt.

Kglmd igaz attjafia s szolgálja
Teleki Sándor

Gernjeszeg, <x> 21. Xbris A. 1695.

Mint jó Uramrol nem akartam el felelkezni, Isten Kglmdet (!) levelem talallja jó egessegeben, az Magiar Naturalisról ne felejtkezsek. Ezzel Isten eltesse jó egessegeben, maradvan Kglmd sz(o)lg(á)ja

Baláshazi László

Miskólczi Sigmond is jó Uranak, Teleki Pál Uramnak ajánlja alázatos szolgálattját, és Isten előtt való kívánságával esedezik azon, hogy Kglmdet még valaha jó egessegeben láthassa. Trombitás János Uram is alázatos szolgálattját; az kglmd ö Kglmére bizatott parantsolattját, azon vagjon, hogy mindenképen effectuállyá. Szó(morú ú)jsagot írhatok knek, mert a szegény Péter Mihályné /:a ki felől senki azt nem gondolhatta volna:/ impraegnaltatott, imputállyá Poharnok Mihálynak, a ki most azért vasba vagjon verettette, tagadgja a dolgot, immár eventusa mi leszen, nem tudom, mert comprobálni kell.

Címzés: Spectabili ac Generoso Domino Paulo Teleki de Szék, Domino ac Fratri mihi charissimo, ex Gernjeszeg in Frankfurt in Germaniam

34.

Teleki Pál Vér Juditnak
Odera-Frankfurt, 1695. december 27.

Erdemem felett való kedves édes Asszonyom Anyám!

Kglmd Görgényből, 30dik 9bris írott levelet 23dik praesentis alázatos engedelmességgel vettem, nagy örömmel is olvastam, mivel régtől fogva semmit is Kglmd felől nem halhattam. Értem Kglmd leveléből két levelemnek el veszését, melyet magam is nem kevesse bánok, az honnet felekis, ne talám több leveleim is tevedtenek legyen el. Annakutanna, mint azért ennekelőtte is al(á)z(ato)san megh irtam volt Kglmdnek, Ingram uramat tudositani szükséges, hova igazicsa ö Kglme Erdelyben az leveleket, hogy sem el ne tevedgyenek az levelek, mindegyzersmind al(á)z(ato)s leveleim minden egyeb helyeken való káros qvartelyozás nélkül mehessenek minel hamareb Kglmd kezehez, mert mint hogy Kglmd előtt való szoszolom és Tolmacsom nekem az level, azoknak nem csak el veszesek, sött egyebüt való haladekos mulatozások is nem keves

karomra szolgálnak. Micsoda leveleket irtam Knek s micsoda napokon, rendesen le irvan, knek al(á)z(ato)son el küldöttem. Innet Franckfurtumbul evel kilenczediket irom, Baraszlobul pedig edgyet irtam.

Kendefi Jánosne Nénem Aszszony sullyos betegseget Kglmd levelebul szomoruan érttettem. Az enn Istenem adgya megh ö Kglmét elébbeni egességének, szivem szerint kívánom. Vgy Vai Laszlone Hugom Aszszony leankajanak is halalat busulással olvastam. Az en Istenem Kglmeteket ilyen szomorusagoktul oltalmazza. Kglmed edes Anyai intéset alazatos engedelmesseggel vettem, tudom tisztemet s hivatalomat, melyet előttem viselvén igyekezem azon, Kglmd bennem és Kglmd szerelmesii megh ne szomorodgyanak. Most Istennek hala mind Zalanyi urammal edgyütt fris jo egéségbenn vagyok, mindaz ketten tanulunk, sie-tunk lassan lassan Isten Kglme által fel tett czelunknak el éresere.

Penz irant valo Kglmd feltett szandékat al(á)z(ato)sonn erttettem. Az arany itt rend szerint harmad fel Tallerban avagy ötöd fel Magyar forintban jar. A Csazar Tallera is itt ket Nemet forintban el nem kel, leg alab harom Garas rajta el vesz. Oroszlanyos s Belgiumi s Keresztes Taller 180 penznel avagy egj közönseges Tallernal fellyeb nem igen mégyen. Közönseges Zlott itt tellyessegel nem kél. Veretet ugyan az Brandeburgicus elector az el mult esztendőben itt Zlotot avagy Nemet forintosokat, de aszt az penzt ebbül az Tartomanybul nem igen viszik ki. Az Csazar tizenket poltrasi avagy tiz poltrasi itt ugyan el kelnek, de csak négy garasban. Kegyelmed azert edes Aszszonyom Anyam, ha egyeb pénzt küld arannyal s Tallernal, nem hiszem, hogy el költhessük itt, annal inkab masutt is. Az mi penig az folyo penzt illeti, semmire kellő réz pénz elünk, vagyon ugyan nemelyikeben egy keves ezüst. Kglt al(á)z(ato)san kérem, az Görögök által pénzt küldvén nekem, irja megh, micsoda aranyakatt küldenek, hogy az Görögök megh ne csallyanak. Allyon mindaz az Kglmd edes Anyai jo akarattyaban.

Szinten most illi Kglmetek Karacson Innepét, itt, mivel oh szerint valo Kalendariummal elnek még, még hatrab vagyon tiz nappal. Kivánom, az enn Istenem tegye ezen Sz(ent) Innepeket kglmdnek szerencsése s boldogga, engedgyen többeket is érni Kglmdnek, örvendetesebbeket. Az Attyafiaknak ö Kglmeknek mind közönsegesen ajánlom engedelmes sz(ol)g(ál)l(ato)m(at). Az enn Istenem, edes Aszszonyom Anyam, szerelmesivel edgyütt éltesse sok esztendeig valo jo egességben Kglmt, szivem szerint kívánom.

Kglmed alazatos szolgaja,
engedelmes Fia mig él
Teleki Pál

Franckofurtum az Oder mellől, 27. Xbris Ao. 1695.

9. level Franckfurtbul

Címzés: Tekintetes Nemzetes Ver Judith Aszszonynak, erdemem felett valo kedves edes Asszonyom
Anyamnak ö Kglmének al(á)z(ato)son, Gernyeszeg Erdelyben

Vér Judit kezével: 27. Decem. Frankfurtumbol

Teleki Pál feljegyzése leveleiről

Irtam Aszszonyom Anyamnak ő Knek az Bécsből írott leveleken kívül ez szerint:

26. 7bris irtam volt Baraszból.

8toberben innet irtam:

1. 8bris.

15. 8bris.

28. 8bris.

Novemberben

5. 9bris.

9. 9bris.

19. 9bris.

Decemberben

X. Xbris.

(20.) Xbris.

(27.) Xbris.

Aszszonyom Anyamnak ő Kglmenek vettem itt helyben levelet az Becsin kívül:

11. 8bris vettem egyszersmind két levelet Aszszonyom Anyamnak, mind az kettőt írta ő Kglme Gernyeszegről, edgyiket 3. masikat 18. 7bris.

23. Xbris vettem levelet Aszszonyom Anyamnak, többet ezeken kívül nem.

Irja Aszszonyom Anyam Zalanyi Uramnak, hogj Octoberben is irt ő Kglme egy levelet, de aszt nem vettük. Mikor irok, és mikor veszek levelet, en nallam rendesen fel vagyom írva.

Kglmd al(á)z(ato)s szolgálja, engedelmes Fia mig el,
edes Aszszonyom Anjam,
Teleki Pál

35.

Kálnoki Sámuel Teleki Pálnak

Bécs, 1696. január 4.

Kedves öcsem Vramnak sok szolgálatom ajánlassával kivanok Kgldek sok öröndetes, szerencses ugy esztendőket etc.

Frankfurtból 14. Xbris expedialt Kglde levelet ez órában vettem igen kedvessen s nagy betsüllettel. Vettem volt mastis, mellyet oda érkezesekor irt volt, s az ordinarian feleltem reá, de hogj Kglde szallasara vagj olly bizonyos helyre nem tuttam dirigalni, el tevelyedhetett. Hanem ez után Ingram Vram joakarattyara bizánk mind ket reszről. Teleki Mihaly Vramnak nem regen vett leveleiből erttettem, hogj ritkan veszik Kglde irasat, s ehez kepest első levelet is oda külttem, eztis holnap expedialni fogom.

Örülök Kglde friss egessegenek, melyben hogj Isten sokaig megh tartsa, kivanom. Enis nem panaszkodhatom, Istenem irgalmassagaboll frissen vagjok, jo magyar hordo borokkal meg töltven az pinczet, Kld egessegeis jo emlékeztetben van az poharak közöttis. Az damak penig nekem nincsenek semmi impedimentumomra, minthogj az vadászatis igen tilalmas Austriában az quadrumpes damak iránt, ugj tiltva akarom lenni az Bipeseket is tiszta es szüz Cancellarianktól, mellyet ugjan valosaggal es nem trefaboll irok.

Melly szerencsetlen harcza volt az mű jo Generalunknak, Veterani Vramnak 21. Sept. Lugosnál, azt Kglđ erthette. Ő szegeny bizvan abban, hogj az Armada conjungallya magat velle, csak 7 Regimenttel es 8 Compania muskatelyossal leven, az egesz Terek Csaszar ereje reá ment, es negj oraig harczolvan az Poganysagot ketszer vissza nyomtak, de porok el el fogján s Veterani Vram halakra sebessedven, az egesz szekereket s Pagasiat az Pogany el nyerte. Az miéinkben legfellyebb ha 1300 veszett, de az Törökben 7000 az Arnolt Passaval edgjütt. Nemely helyekről irtak, hogj Veterani General nem holt meg, hanem occulte rabsagban tartatnék; adná Isten. Szegeny Aszszony itt vagion nagi szomorusagban. Erdelyben Princeps Vademont commendal, de igen rosszszul, mert soha ilyen romlas, rendeletlensegh, kegyetlenseg ott nem volt, mint most. Valoban neheztelli az Felseges Udvar, s mentekis parancsolatok de bona disciplina militari asseranda. Stabilis Commendansul penig kivantuk volna Heisler Vramat, de nem obtinealhatni, alig ha Guido Staremberg nem leszen, kitis igen dicsernek.

Betlen Miklos Vram ide érkezett még 19. Novembris az orszag terhes dolgaival fel követüll, de meddig mulasson itten, bizontalan. Sok fele opiniok vadnak Erdelyben errül az követsegről ... (Sapient) satis.

Mi Instellaltattunk Die 12. 9bris solemniter ... mar az Expeditiok folyhassanak. De ... sok sollicitator compareal. Kerem Kldet, gjakron correspondeallyon velem Ingram Vram altal, es az mint en peldat attam, nekem böven irjon, ha ugj akar, hogj par pari informatur.

Az mi Atyankfiai mind jo egesseghben vadnak. Kglđ köszöntetesit becsüllettel veven köszöntetik Kglđdet. Zalani Vramatis köszöntetem becsüllettel és kerem, ne restellye az irast. Ezzel maradok

Kglđnek köteles szolgája, igaz Attyaffia
Kalnoki Samuel

Viennae, 4. January 1696.

Címzés: Spectabili ac Magnifico Domino Paulo Teleki Artium Liberalium et Philosophiae Auditori etc. Domino et Fratri mihi Colendissimo, Franckfurti ad Oderam

Teleki Pál kezével: Kalnoki Samuel Uram levele, írta Bécsből 4. Jan, vettem kezemhez 10. Jan.

36.

Enyedi István Teleki Pálnak
Nagyenyed, 1696. január 6.

Szeresse Isten Vrfi Kglmedet jo egesseghgel, erőss elmével, és készétse Hazájának, Ecclesiájának s Familiájának ékességére ő Felsége kglmedet minden szükségess virtusokkal, szívem szerint kívánom!

Kglmed két rendbeli levelét vettem nagy becsüllettel és szeretettel Frankfurthból, ex Baraszlo nem láttam. Kglmedről feledékeny nem vagiok, nemis leszek, dum spiritus hos reget artus; de most sem Posta kezem ugyében nincsen,

sem mindenkor, a' mikor kévantam volna, ez fellyebb valo zürzavaros holnapokban az Aszszonyhoz levelemet nem dirigálhattam. Dehinc ero magis oculatus et auritus. Irtunk minap közönségesen mind knek mind a' Dominus Zalanyinak. Nincsen a' bujdoso társaság soha aprolek zördülés nélkül, de az üdö öszve gyalullya az elméket. Mi a' Dominus Zalanyirol sem ítélünk gonoszt, Kglmedről azt hiszszük, hogy tud a' patientiahozis keveset maga jáváert és becsületiért. En ugy hiszem, hogy most nincsen semmi divortium animorum kglmetek közt, nemis illik.

Igen kedvessen vészem kglmedtől, hogy Kglmed optiot ad a' Könyvek iránt. Most azzal Kglmedet nem busitom. Ujság nincsen közöttünk semmi. A' Collegium, Istennek hála, restitucionalodott ad vigorem pristinum. Bennünket az Vr, Teleki Mihály Vram két Alumniának erigálásának igéretivel recrealt, in effectumis megyen nem sokára. Bajtsi Samuel haza jött. Emlitettem Bajtsi Andras Vramnak az adosságot, mellyről ir kglmed edgjik levelében. Azon vagy, hogy fel külgye ő kglme proxime menő deaktol. Kglmeteknek, ugy tetczik, Instructiojában volt, ajándekon segéllyen inkább meg szükült valamelly Atyafiat edgy két Tallerig s aranyigis, mintsem kölcsön pénz. Vizaknai Vramat és Zalányi Vramat szeretettel köszöntöm. Ne sajnállya Kglmetek meg irni, micsoda szép Authorok prestalnak az ott valo Bibliopoliumban Historici, Politici, Critici, Philologi, Poetae, Oratores? Igyekeznek fel Técsi Janos Vásárhelyről, töllünk Csáki. Hottingeri Historiam Ecclesiasticam in 8vo novem voluminibus mint vehetnök ott meg, s találkoznéké, tudósétcon kglmed. Légyen Isten Kglmetekkel.

6. Januar. 1696. Enyeden, a' hol Hadnagy Dobolyi Bálint Vram, Assessor s edgyházfí Gidof(alvi) Peter Vram communis ille Amicus, qui vivat et habeat claves regni Cellarum! Petrum enim est, sed alter ab illo.

Kglmeteké omni studio
Enyedi István

P.S. A' mit Kglmed ir a' Mélt. Fejedelem s az Vr ő Kglme életét mint kévána Bekman Vram ineralni Historiájában, azt Bekmán Vramnak meg kell tisztességesen köszönni. Olly hirtelen, a' mint Kglmed írja, el küldeni nem lehet. Vadnak sok consideratoria valo dolgok ez iránt, de kíváltképpen valo ok ez, mellyet az Aszszonynek ő kgnek en irtam s ő kglme kglmednek, el hiszem: Non existimo D. Bekmannum privatas Generosi Domini Teleki virtutes, panegyrica oratione comprehensas, a' vobis habere velle: in quas se diffundere vix permittet instituti ratio, Authori Vitam Augustissimi Leopoldi Scribenti. Ortum illius syderis in Europaeo Coelo, et occasum, defensam consilio et opere Principum dignitatem, oppressas inimicorum machinationes, susceptas expeditiones, administratam difficillimis temporibus rempublicam ea prudentia ne inter Imperia duo inter se collisa media haec provincia prorsus elideretur neve facilitate quadam parendi veteris domini <...> /:Turcae:/ <iniquissimus> intempestivis justis, <rebus> Christianorum res detrimentum non leve

acciperent: oblatas summorum in Europa Principum amicitias, missa munera, et elusa Consiliis consilia, introductum sine sanguine, <Caesaris> in Transylvaniam Caesaris Majestatem, par etiam sine pugna aquillis Imperii hospitium, Consignatam mox generosa morte fidem Caesari datam. etc. etc. et quae his similia gessit Heros ille, memoranda posteris. Honores item ex dona quibus <...> ornatus, a' Caesare fuit non vulgaria: haec inquam illustrari et sine ira adulationeque tradi, atque ad se transmitti, putem Excellentissimum Historiographum postulare. Haec autem nisi ex instrumentis literariis, quae apud Generosam asservantur et <non> nisi coram Generosa depromi non possunt; quae facem hic praeferre omniam optime potest, et haesitantem scriptorem expedire. Quod <equidem> fieri brevi hoc spatio temporis quod nobis definivistis nequit. Fiet tamen omnino Deo volente, et nobis occasionem Generosam conveniendi suppeditante.

Címzés: Illustrissimo Baroni Domino Paulo Teleki, in Universitate Frankfordiana ad Oderam, Frankfurt an der Oder.

Teleki Pál kezével: Ao. 1696. 14. Febr. Professor Enyedi Istvan Uram N. Enyedrül 6. Jan. irt levele.

37.

Samuel Strimesius Enyedi Istvánnak,
Kolozsvári Istvánnak, Pápai Páriz Ferencnek
Odera-Frankfurt, 1696. január 11.

Viri Clarissimi Doctissimique, Fautores atque plurimum colendi

Redditae mihi sunt literae Vestrae cum tenerimi amoris atque sollicitudinis, quibus Illustrissimum Baronem Telekium Discipulum olim Vestrum, adhuc dum prosequimini, tum fiducia, quam de eodem fovendo in me ponere sustinuistis, prolixissimae indices. Uti priori nomine fidelissimorum Praeceptorum, curam suorum haud unquam tenere abicientium, ita posteriori Virorum Humanissimorum alios etiamsi ignotos, facile sibi similes augurantium laudem prom(...), verbi (...) superiorem. Equidem est praeterea in ipso Illustrissimo Barone, et sane quam plurimum est quod Affectum Vestrum, quo illum semel complexi estis, et fovere perpetuo, et in dies augere, quam efficacissime queat; praeclara nempe et illustrissima ejus prosapia dignissima indoles, ingenii haud vulgare acumen, judicii pro aetatis ratione insignis perspicacia Morum summa placiditas et elegantia, Religionis Orthodoxae excellens zelus, et quod primo loco commemorari oportuit, in fucata in Deum pietas, quibus rebus etiam me totamque familiam meam, quin Universitatis Nostrae Professores plerosque, quibus familiarius innotuit, non in amorem dum taxat; sed plane in admirationem haud invitos pertraxit. At vero, quo fulcro Vestra de me deque promovendis per me Illustrissimi Baronis commodis, concepta benigniter spes subnitatur, non invenio, praeter solam humanitatem Vestram, quam proinde omni studio mihi inposterum demerendam intello,

idque cumprimis dandum operam, ne spes paesumpta (...), aut fructus ejus ullus unquam intercidat. Caeterum et Vobis, Viri Clarissimi, Gymnasioque Vestro, de incomparabili paulo ante discipulo alumnoque Telekio, et Illustrissimae Heroinae Telekianae de filio, pietate optimisque Literis pariter ac moribus tam insigniter imbuto, paternarumque Virtutum /quarum fama etiam nostras late pervagata Regiones est/ ex asse haerede, non possum non magna cum animi Voluptate gratulari, fausteque ominari, futurum aliquando bono cum Deo, ut ab hoc Telekio Vestro cum multum splendoris in Illustrissimam Telekiorum Familiam, tum plurimum emolumenti in Universam Patriam Vestram Ecclesiamque afflictissimam redundaturum sit. In cujus ominis eventum felissimum nihil negotii et operae pro Illustrissimo Barone Vestro me unquam defugiturum Sancte Vobis spondeo atque promitto, Deum insuper praecatus, ut et vos Celleberrimi Gymnasii Vestri bono quam diutissime superesse, et inter seculi nostri Clarissima decora florere deinceps Clementissime jubeat.

Si me ipsum quoque benignissimum Numen durare longius in terris voluerit, nihil gratius dulciusque amore Vestro in me fuerit ex quo non voluptatem modo, sed et laudem petam.

Francofurti ad Viadrum die XI Januarj 1696.

Clarissimorum Nominum
Vestrorum Cultor perpetuus
Samuel Strimesius

V.D.M. Theologiae et Philosophiae Prof. Publ.

Címzés: Clarissimis Doctissimis ac Celeberrimis Viris, Domino Stephano Kolosvari, Domino Francisco P. Papai, et Domino Stephano Enyedi, famigeratissimi Collegii Enyediensis Professoribus dignissimis, deque eodem quam optime hodieque merentibus, Dominus Fautoribus atque Amicis suis plurimum colendis.

Copia

Nagy emlékezetű Tudos Férfiak, Tisztelendő Fautorim s Barátim!

Kglmetek levelét el vettem, mellyel Kglmetek mutatta mind nagy indulatu szeretetit és szorgalmatos gondgyát, mellyel viseltetik minapi Tanétványahoz, Illustrissimus Baro Telekihez, mind az Vrfi <előmeneteli> tovább valo előmenetele iránt hozzám valo bizodalját, mellyért Kglmetek nagyobb dicséretet erdemel, mint sem azt én soval ki mondhatnám, ugymint hűséges és Tanétványokrol soha könnyen el nem feletkező Tanétok, és olly emberséget követő emberek, kik masokat, még isméretleneketis, magokhoz hasonló emberségüeknek ítélnek lenni. Ugyanis vagyon az Illustrissimus Baroban /:és ugyan sokis van:/ ollyan dolog, mellynek tekintetért Kglmetek sem tarthattya, sőt nevelhetiis hozzája eddig valo szeretetit, minemű a' jeles és a maga nagy emlékezetű nemzetségehez illendő indulattya, nevezetes éles elméje, üdejéhez képest értelmes ítélete, kellemetes szép erkölce, az igaz Valláshoz jeles

buzgosága és Istenhez tiszta kegyessége /:mellyet elől kell vala emlétenem:/, melly dolgokkal nem csak engemet s az én Hazamat, hanem nagyobb részént az Academiaának Professoritis /:kiknél véllek valo társalkodasbol isméretesb:/ maga szeretetire és becsületire vonta. Ezek noha így vadnak, mindazáltal nem találok semmi méltó okot, mellyen a' Kglmetek én felöllem és én általam az Vrfi jóvának előmozdítása felől valo kegyes jó reménsége fundaltassék, a' Kglmetek nagy joakarattján és becsület tételén kívül, mellyet Kglmeteknek hogy meg szolgállyak, kötelességemnek ismérem lenni. Munkálkodnomis kell azon, hogy a' Kglmetek irantam valo reménsége meg ne csalattassék s gyümölcstelen soha ne legyen. Továbbá igen örülök Kglmeteknek s annak a Collegiumnak ilyen jeles minapi Tanévtánya alkalmatosságával s az Méltóságos Aszszonynakis ő Kglmének kegyességgel s tisztességes tudományokkal ékes Fia iránt, ki az Attya Virtusinak /:mellyeknek hire meszsze a' mi Tartományinkrais el terjedett:/ éppen örököse. <Ki felől azt> Jövendölhetem aztis, hogy valaha Isten segítségéből ez a' Kglmetek Telekije Méltóságos Familiájának nagy ékességére, az egészsz Hazának és Kglmetek meg szorult Ecclesiájának nem kicsiny hasznára lészen. Melly én jó gondolatom, hogy szerencsésen bé tellyesedgyék, ígérem arra Kglmeteknek magamat szentül és fogadom, hogy semmi munkámat és tehetségemet ez Illustrissimus Bárotul meg nem fogom. Kérvénn azon Istent, hogy Kglmeteketis annak az hires Collegiumnak jóvára sokáig éltesse, és a' mi üdönnnek emlekezetes diszei között virágoztassa. Ha a jó Isten nekemis életemet meg tartya, nem lészen előttem semmi kedvesebb s kívánatosabb dolog, mint-ha Kglmetek engemet maga szeretetivel fog, mellyet nem csak gyönyörűségemnek, hanem tisztességnek és dicséretnek fogok tartani.

Francofurtumban az Odera vize mellett, XI Januar. 1696.

Kglmetek nevének mindenkori becsüllője
Strimesius Samuel
Egyházi Szolga, a' Theologianak és
Philosophianak Professora

Superscriptio: Nagy emlékezetű Tudos és Hires Ferfiaknak, Kolosvári István, Pápai P. Ferencz, Enyedi István Vraimeknek: az Enyedi hires Collegium érdemes és hasznos Professorinak, Tisztelendő Fautor Vraimnak s Barátimnak ő klmeknek.

Noha az Deák nyelvben nincsen ki fejezve ez a' szo Kglmetek, Kglmeteknek, hanem csak Te, téged, tenéked, tinéktek, mindazáltal úgy van intézve a Deakoknak ilyen szavok, hogy éppen azon tisztességet fejeznek ők ki a' Te-vel s <Kglmeddel> tiéddel, mint mi az Kglmd, Kglmetekkel. Azért enis a' mi nyelvünk szokásához alkalmaztattam a' fordítást, nem szorul szora fordétottam, melly jól nem esett volna. Az Illustris Báro mi legyen, értyük már fordétás nélkülis, azért én is helyben hagytam.

Teleki Pál Kálnoki Sámuelnek
Odera-Frankfurt, 1696. január 11.

Bizodalmas Vramnak ajánlom Kglmdnek köteles és mindenkorí kész sz(o)lg(á)l(ato)matt, és Istentül sok szerencsés Vj esztendőket kivanok kglmdnek!

Bécsbül 4. Jan. irt Kglmd levelet 10. praesentis nagy becsülettel és kötelességgel vettem, köszönven submissem Kglmd hozzám, érdemetlen köteles szolgálajához mutatott nagy jó akarattal és megh emlekezest, melynek is continualasat ennekutannais Kglmdtül bizodalommal el várom. Magamis ellenben Kglmdnek gyakorta levelem által udvarolni el nem mulatom, melyet Kglmd is experialni fog, csak frequentissima literarum copia Kglmd előtt unalmas ne légyek. Vjságott kglmdnek örömet írnek, az féleket Kglmdtül várok inkább, itt az idővel edgyütt most mindenek megh fagytanak, az idő ki ujjulván és az Tavasz bennünket megh vidamítván, si qua scim(!) digna futura sint, Kglmdnek értesere adni kész lések.

Örülök valobann Kglmd friss egességének, mely is sok esztendőig mulasson Kglmdnel, kívánom. Dicsekedik, úgy látom, Kglmd jó Boraival, quae maxima foelicitas est ad sanitatem conservendam, nem irigylem Uram Kglmdtül /:noha nékem is volna szükségem reá, Aget cum vino hic non tantum Rex Cappadociae, sed et ego et mecum omnes:/ kivált, hogy neha neha érdemetlen szolgáljárul való megh emlekezésre iszsa jó borait. Kívánom, iddogallya Kglmd őket jó egességgel és Cicero mondása szerint: Valetudinem curet diligenter. Istennek hála, magam is Kglmd szolgálattára friss jó egességben vagyok, és előttem álló dolgaimmel az mint lehet, harczolok meum est opus, Dei est benedictio. Veterani Uram szerencsetlensége már jó darab ideje itt is innotescalt. Fatis reluctare non licet meliora speranda sunt.

Örülök nagy szerencsemnek meltatlanságom felett, Kglmd leveleiben Eöcsenek compellal, nem mertem magamat annyira batorítani, hogy Kglmet ez uttal hasonló compellatioval illessem, mindazáltal ha Uram Kglmd ily nyilván való gratiajara meltoztatott, enn előttem igen kedves, és más alkalmatosságokkal ebbeli kglmd nagy affectiojat usualni el nem mulatom, ha Kglmd is ennekem erre batorságott nyújtani méltoztatik.

Referendarius Vramék ő Kglmek köszöntéseket kedvesen vettem. Ajánlom viszont ő Kglmeknek sok Uj esztendőket kívanasával edgyütt köteles és kész sz(o)lg(á)l(ato)mat, noha most is nem lehetet, más alkalmatossággal ő Kglmek előtt is levelemmel comparealok.

Zalányi Uram Kglmd köszöntését nagy submissioval vette. Ajanlya Kglmdnek alázatos szolgálattát, mostani alkalmatossággal Kglmdnek leveleivel nem udvarolhatott, ennekutanna tisztinek s kötelességének bővebben megh felell. Ajánlom magamat továbbra is Kglmd tapasztalt igaz affectiojában, kérven bizodalommal, rullam, az fecskével most bujdoso s vandorlo szolgáljárul ne

feletkeznek. Bécsi Vjsagokrul ha va(lami) keveset <kgmd> Kglmd jo akarattya
altal tovabra is participalhatnak gratissimum foret. Isten éltesse Kglmd sok
esztendeig valo jo egességben, kívánom, és maradok Kglld

köteles és mindenkori
kesz sz(ol)gája)
Per. Teleki Pál

Franckfurtum ad Oderam, 11. Jan. Ao. 1696.

Címzés: Spectabili ac Generoso Domino Samueli Kalnoki, Sacrae Caesariae Regiaeque Majestatis
V(ice) Cancellario Transylvanico, nec non Trium Sedium Siculicalium Szepsi, Kezdi, Orbai
Supremo Regio Judici etc. Domino mihi colendissimo, Viennae Austriae.

39.

Teleki Pál Vér Juditnak
Odera-Frankfurt, 1696. január 11.

Erdemem felet valo edes kedves Aszszonyom Anyam!

Isten kglmdnek ez Vj esztendőnek minden reszeit aldgya megh, tegye
szerencsesse es engedgyen többeketis érni egész Hazával edgyütt, szivem szerint
kivanom!

Ez előtt valo alkalmatossaggalis al(á)z(ato)sonn irtam volt kgnek,
melybenis Kglmd parancsolattya szerint kglt bőven tudositottam vala itt valo
allapotom felől, mostanis, ha csak rövidedenis, akartam engedelmes levelem által
knek al(á)z(ato)sonn udvarolni, kívánvan, levelem tanallya kgl szerencsés jo
egességben. Istennek hala, mind Zalányi Urammal edgjüt fris jo egességben
vagyok, Kglmdnek és Szerelmesinek is hasonlot kívánvan. Kglmt ez
alkalmatossaggal bő irással nem akarom terhelni, mivel Zalanyi Uram knek
bővebben fogott irni. Mind az Vasarhelyen, mind az Gorgényben levő könyvek
Registrumanak parjat olly alkalmatossaggal, al(á)z(ato)sonn kérem Kglmt,
küldgje fel. Az Attyafiaknak ő Kglmeknek engedelmes sz(ol)g(á)l(ato)mat
ajánlom. Istentül sok szerencses uj esztendőket kivanok ő Kglmeknek mind
közönsegesenn. Ajánlom edes Asszonyom Anyam magamat kgnek edes Anyai
szeretetiben, kivanvan egyszersmind, az enn Istenem Kglld eletit mindenek
veszedelmek ellen Kglmesen vedelmezven eltesse sok esztendeig valo jo
egességben Szerelmesivel edgyütt.

Kglmd alazatos szolgaja, engedelmes Fia mig él
Per. Teleki Páll

Franckfurt az Oder mellől, 11. Jan. A. 1696.

10. levél Franckfurtbul

Címzés: Tekintetes Nemzetes Ver Judith Aszszonynak, erdemem felett valo kedves edes Aszszonyom Anyamnak ö Knek al(á)z(ato)son, Gernyeszeg Erdélyben
Vér Judit kezével: 11. Janvari Frankofurtum

40.

Paul Ingram Teleki Pálnak
Bécs, 1696. január 21.

Előző nap kapta meg Teleki levelét, s ugyancsak előző nap érkezett Erdélyből egy gyorsposta Bethlen kancellár úrhoz. Ez a küldemény egy Telekinek szóló levelet tartalmazott, melyben láthatóan benne volt egy arany és két imperialis. A pénz a postán elveszett, ezért Absolon úr felnyitotta a levelet a célból, hogy pótolja a pénzt. Mivel a kereskedők nincsenek kapcsolatban Odera-Frankfurttal, a levél írója küldi el a hiányzó összeget.

Illustrissime Domine Domine ac Patrone Colendissime.

Hesterna posta accepi gratiosas Illustrissimae Dominationis Vestrae, et cum etiam heri expressus aliquis ex Transyluania ad Dominum Cancellarium de Bethlen aduenerit, qui pro Illustrissima Dominatione Vestra literas tulit, in illis autem vnus aureus et duo imperiales in specie inclusi fuerunt, qui absque omni dubio in postis perditii fuissent, ea propter Dominus Absolon dictas literas apperuit (!), hac intentione, vt dictae pecuniae per cambium transmitti (!) possent, sed cum isti mercatores nullam correspondentiam directe Francofurtum ad Oderam habeant, ita loco duorum imperialium alterum aureum hic adiungo; quibus me gratiae suae veteriori humillime comendans permaneo.

Illustrissimae Domintionis Vestrae
humillimus et obsequendissimus seruus
Paulus Ingram

Viennae 21. Ianuarij 1696.

Teleki Pál kezével: Ao. 1696. 28. Ian. Ingram Uram levele. Költ Bécsből 21 Ian.

41.

Teleki Pál Teleki Lászlónak
Odera-Frankfurt, 1696. január 21.

Reméli, hogy gyakori leveleivel nem zavarja családját. László és édesanyja levelét örömmel vette. Fájlalja hazája szomorú helyzetét. László bizonytalan, nem tudja, hogy Pál jóindulattal viseltetik-e iránta. Erre csak azt tudja válaszolni, hogy Descartes-tal együtt kételkedik, és keresi a torzítatlan igazságot. Édesanyja írt

bizonyos pénzösszeg küldéséről; ezt szeretné megkapni. Magáról szólva: jól van. Doktor Becmann – aki az egyetemen és a brandenburgi választófejedelem előtt egyaránt jó hírnek örvend – hajlandóságot mutat, hogy édesapjuk, Teleki Mihály tetteit megírja. Ennek támogatása fiúi kötelességük; ezért már fel is ajánlott neki egy arany serleget és több más aranytárgyat.
P.S. Kéri, hogy lováról gondoskodjanak.

Patrone indefesse aeternum colendissime,

Vereor quidem, ne nimia literarum frequentia in suspicionem aliquam sinistram, Coram Inclita mea Familia, deveniam putantes omnes, omne meum tempus literis saltem conscribendis impendere, Fateor et ipse adeo me molestum ducere copiosarum literarum conscriptionem siquidem absque temporis consumptione expediri nequeant, Quia tamen nimia loci distancia literarum census saepissime impedire potest, et solet, necessum est frequentioribus literis Familiae Inclitae patrocinium solicitare, /:non nisi pulsantibus enim fores aperiuntur:/ Praesentibus igitur literis etiam coram Familia Inclita, et prae primis coram Generositate Vestra Familia Inclita Personali altere, Patronoque meo colendissimo compareo pulsaturus gratiarum vestrarum fores donec aperiuntur certaue aureorum pcedera in rationem, ab Inclita Familia Alumno Hic degentis decernantur.

Cum in opere praesentium literarum essem, traditae sunt literae Generositatis vestrae una cum adjucentibus Illustrissimae Dominae Matris literis quibus acceptis mirabili sane laetitia perfusus sum gratulabundusque intellexi Familiae nostrae incolumitatem, qva, ut Imposterum etiam, contra omnes Invidiae Filios, ingratosque Inimicos, a divino Numine protegatur, intensissimis Deum veneror precibus;

Patriae nostrae miseriae, excessusque Militum irrationabiles, non satis gratae mihi accesserunt. Sperandum et orandum.

Conqueritur in suis literis, tanquam qui ejusdem in me propensionem in dubium revocaverim, hic me non excuso sed ut mea scripta, et Politice et Philosophice consideret expeto. Mihi enim cum Nobilissimo Carthesio noviter Philosophanti, atque in veritatem cunctarum rerum sedulo inquirenti de omnibus rebus etiam de iis qva maxime vera sunt dubitandum est, omnesque res tanquam falsa imaginariaque sunt fingendae tamque diu assensio de omnibus rebus ut ut veris dignoscandis est cohibenda, qvam diu pensitatis serioque ponderatis rebus quia(!) revera sit verum deprehendam, falsum a vero facilius secernere valeam, atque ita amplius, nulla prava consuetudo mentem meam a recta rerum perceptione detorqueat; Vide Chartesium ejusque primam Meditationem, quando ergo et ago ejusdem in me Amorem aliquantisper in dubium vocavi hic feci tanquam Philosophus, non ut semper de eo dubitarem sed ut suspensio aliquantisper iudicio, serioque examine instituto(?) ita tandem de ejusdem amoris synceritate convincar ut nulla plane Ratio amplius in dubium mihi possit eam vocare, Qvapropter mihi Philosophiae(!) aliquantulum erranti mi Patrone ignotae bene tamen ratiocinanti aggratuleris, et deinceps de omnibus rebus et

maxime per se claris et veris primum dubitare, postmodum recte judicare asvesce et eris mihi Magnus Apollo.

Politice vero rem considerare, eundem non doceo, quem et ipsa natura, et quotidiana experientia Politicam Astuciam abundi edocuerunt.

De pecuniis mittendis et nunc scribit Illustrissima D. Mater cui et alias et nunc abunde de iisdem scripsi id saltem Generositatem Vestram precatus, placeat easdem literas etiam invisere ac patrocinium suum erga me ita instituere, ut me sibi multis vinculis semper devinctum, et obstrictum teneat, Verbo Auro hic opus est, Imperialibusque nonnullis, reliquae monetae maneant.

Vitae meae rationem quod attinet; Deo favente vivo et ego inter (...) lumina satis sanus, eorundemque favoribus identidem fruor, vivite et vos mei charissimi, valetudinemque Vestram, cum Cicerone curate diligenter.

Non omnia in silentio sunt, brevi tempore forte aperientur, eidemque si quae scim necessaria futura sunt, significabuntur.

Descriptio gloriosarum Actionum, piae memoriae ac magnifice denati nostri Parentis Illustrissimi, et si modo non transmissa est solum modo ne diutius differetur, non emanabit. Sed ut alias etiam Generositati Vestrae per literas significavi, Doctissimi ac Excellentissimi hujus viri Domini Beckmanni spontaneam hanc voluntatem, piumque institutum, quo insignem Parentis nostri Illustrissimi memoriam aeternitati consecrare statuit, aliqua digna mercede recompensare et humanum et decorum esset. Qvocirca mi Generosissime D. Frater tanquam alter Familiae nostrae Atlas Parentisque nostri Illustrissimi, ejusdemque Heroicarum virtutum vestigiarius Filius aget quod Filiali officium est, praestat se virum omnique conatu intendat, ut Parentis sui et nostri gloriosissimi, aeterna memoria perennis sit, ac ubique praedicetur et celebretur, Familiaeque nostrae Inclytae gloriosa fama semper integra manent ac dietim magis ac magis sua summat(!) incrementa. Quo mea verba tendant facile perspicere licebit. Quia hic Dominus praefatus Doctor Beckmannus /:qui certe uti in multis exercitatissimus ita coram tota Academia charus et apud Electorem Brandenburgensem etiam intimus est:/ Parentis nostri laudes et post funera ejusdem evulgandas apud se decrevit, in ipsius laboris praemium ponam Poculum Argenteum impositis aliquot aureis Inclyta Familia ut Illustrissimam Matrem expetat, ac per Quaestores /:vel si hoc jam praeteriit per studentes huc tendentes:/ in manus meas dirigat, cui ipse, munus illud oblatum officium paratus ero, acceptabit etiam cum gratiarum actione Interim ... non erunt praetereunda sed sedulo urgenda, donec est unu(?) ... tiantur, qui nobis illa omnia quae habemus fideli suo se ... quaesivit in illius memoriam late diffundendam, ex ... ab ipso bonis non aliquid lubens elargire certe pia ... esset, et foret; Suae Conjugi charissimae omnia fausta apprecor ... cupiens vobis utrisque vitam longaevam ac praeprimis id quod non dum habetis, ut cum Abrahamo possitis esse Pater et Mater viventium. Literis si qui errores irrepserint, rogo benigne ignoscere, velit, Docto et me doctiori scripta sunt omnia, qui infirmati(!) mea credo facile condonaturus est: Caeterum committo me ulteriori favori Generositatis Vestrae perge mi charissime Patrone ea quae coepisti via, meique

patrocinium suscipe; Inclytae meae Familiae devotae servitia nuntio, vivat floreat
vigeat Familia Universa, vivant et omnes mei, Amici, qui adhuc nominis mei
maemoriā tenent; quorum omnium, uti et Generositatis Vestrae maneo.
<Generositatis Vestrae>

Servus, Alumnus obligatissimus, Fraterque
obedientissimus, devotissimus
Per. Paulus Teleki de Szek

Lit 11. Undecimae huic
Franckfurt ad Oderam 21. Ianuarij Anno 1696.

P.S. Rogo Equi mei jam edoceantur Dilecti bona cura agatur;

*Címzés: A Monsieur Monsieur, Ladislaus Teleki de Szek, mon tres honore presentement.
Gernyeszeg. Siebenbirg*

Teleki Pál kezével: Ao. 1696. 21. Jan. T. Laszlo B. Vramnak küldött levelemnek parja.

42.

Teleki Anna Teleki Pálnak
Nagysajó, 1696. január 22.

Edes öcsém Uram,

Az én Istenem minden idveséges jokal, jo egeséges hoszu életel álgya meg
kgjemedet.

Kgjemednek edes öcsém Uram 2 rendbéli levelét vetem igen kedvesen,
örömel értem kgjemed jo egeségét, az én Istenem ez utanis tarcsa meg
kgjemedet jo egeségben. Istennek hála, edes öcsém Uram, miis élünk ez <...>
gonosz időben, Istennek hála jo egesegben.

Az keszkenöket meg varatom, edes öcsém Uram, jo szivel, Teleki László
öcsém Uramnak kezében adom. Zalányi Uramat köszöntöm becsületel. Az ő
kgjeme 2 levelét becsületel vetem, kérem ő kgjemét, ez utanis azont cselekedgje
ő kgjeme. Ezek után az én Istenemnek kgjelme, szerelme, edes atyai jo kedve
legjen kgjemedel, edes öcsém Uram.

Kgjemednek az Istentül
sok jokat kivano nenje
Teleki Anna

N. Sajó, 22. Janovarii A. 1696.

Címzés: Tekéntetes Nemzetes Teleki Pál Uramnak, nékem edes öcsém Uramnak ő kgjenek

Teleki Pál kezével: A. 1696. 14. Febr. Kemeny Jánosné Nenem Aszszony N. Sajorul 22. Jan. irt levele.

Kálnoki Sámuel Teleki Pálnak

Bécs, 1696. február 6.

Bizodalmas kedves öcsém Vramnak ajánlom Kgnek kotelesseggel való szolgálatomat.

Francfurtból 11. Januar. datalt Kgled levelet egj hete vettem igen kedvessen. Jó egessegenek örülök, melyben hogj Isten ö Fge sokáig meg tartsa, sziböl kívánom. Énis Kgld szolgálattyára elek friss egessegen. Itten semmi olly raritasok nincsenek. Az Badensis ö Fge mar egj holnapja itt van. Lovajt Magyar orszagra vitték quartelyban, honnanis, remellik, jövendöben az Török ellen valo Armadat fogja Commendalni. Edes Hazánkban Vademont Princeps leven ad interim Commendans. Szantalan alkalmatlansagok, fosztogatások, violentiak, gyilkosságok voltak, de ö Fgenek erős Decretumi menven, bé szüntek, egy nehanyat exeqvaltatvan Gregariust és az officerekben arestaltatvan. Meg Gubernator Vramnak is volt baja, mert egj Capitany rut mocskos levelet irt volt ö Nganak s provocalta, de az is arestaltatott, es az panasz már ö Fge elejben jövé, alig ha élete is meg marad. Dragassag nincsen mégis Erdelyben eddig, annyi Hadak leven rajtunk. Haromszor volt Tatar láрма, mert az Moldvaj Vajdat portara ki vittek, az Török az előtt valo Cantimir Vajdanak fiat tette helyeben, melyis nekünk nagj szerencsetlenségünkre van. Oltalmazzon Isten onnan valami kártoll. Stabilis Generalisunk ki leszen? nem tudom. Az Gubernium kívánnya Heisler Vramat, de nem fogjak változtatni General Commissariusságáboll. Guido Staremberget emlegetik. Betlen Miklós Vram még 19. Novembris érkezven ide, szantalan fele Projectumokat ada be javallásom kívül, s mar itt rekede, el menne, s szegjenli, varakoznek; de keves remensege. Ö Felsege szegeny Hazanknak szaz ezer forintot in parata pecunia adata, melyet ez napokban meg indittunk. Más szaz ezeret megint ugjan Erdelyert az vitezeknek adat ö Fge. Rettenetes confusio az penz miatt, mert az forintosokat az uy Esztendőben le tevék. Ország gyülese 15. Xbris kezdődött volt, s vegezedett 20. Jan.

Az Aszony ö Kglme Pekri Vramnak az maramarosi joszagat vi(ssza) atta. De az en ket lovam árra még oda vagjon, talán az Francfurti Instantia foganatossab lenne, szegjenlem ennyiszer sollicitalni, de kenszeritt az szükseg, s biztat igaz praetensiom és conscientiam. Bizony nehez el szenvednem, mert szegeny legeny vagjok. Hetet uri paripat ajándokon attam, s kettőnek az arrat nem lattam. Bizom Kgled dexteritasára, s kerem, gjakran tudositson. Hasonlora obligalom magamat es maradok

Kgld szolgája, Attyafia
Kálnoki Samuel

Viennae, 6. Febr. 1696.

Címzés: Perillustri ac Magnifico Domino Paulo Teleki Artium Liberalium et Philosphiae Auditori et Domino ac Fratri Colendissimo, Franequerae Frisiorum
Teleki Pál kezével: Ao. 1697. 28. Jan. Franequerae, Kálnoki Samuel Uram Bécsből irt levele.

Kökényesdi László Teleki Pálnak

Szatmár, 1696. február 10.

Tatai úrtól megkapta Teleki levelét; ez nagy örömet okozott neki. A könyvvel kapcsolatos ígérétének teljesítését Telekire bízta.

Perillustris ac Generose Domine Frater mihi gratiosissime

Humilljū obsequiorū meorū paratissimā semper subjectionem Perillustrj Generosae Dominationi vestrae. Literas Perillustris Generosae Dominationis vestrae a Clarissimo Domino Tatai gratissime accepi, maxime gaudeo quod adhuc servi humillimi Dominationis vestrae nomen in pulverem redactum non est coram Dominatione vestra, rogo quoque Perillustrē Generosam Dominationem vestram quod neque deinceps sit redigendum, quam gratiam ego quoque Perillustris Generosae Dominationis vestrae Deo concedente revidens Dominationem vestram me reserviturum compromitto. Ego adhuc commoror in Oratoria, gratiosam autem promissionem Perillustris Generosae Dominationis vestrae ratione libri committo in gratiam Dominationis vestrae. In reliquo Deus optimus vestram Perillustrē Generosam Dominationem conservet foeliciter diutissime desidero et sum mansurus Perillustris Generosae Dominationis vestrae

Servus et Frater humillimus
Ladjslaus Kökenyesdj

Zathmarini 10. Februarij 1696

Címzés: Perillustri ac Generoso Domino Domino Paulo Teleki De Szék /titulus cum honore/
Domino et fratri plurimum mihi gratiosissimo, Francofurti ad Oderam.

Teleki Sándor Teleki Pálnak

Nagynyed, 1696. február 10.

Mint bizodalmas s kedves Batyam Uramnak ajánlom Kegjelmednek sz(o)lg(á)l(ato)mat. Isten minden idvesseges jokkal, szerencses hosszú elettel alga meg Kglmdt, tiszta szivemből kivanom.

Edes Battjam Uram, Kglmd 20. és 27. Xbris írott levelet nagy attjafisaggal vettem, Kglmd frís jó egessegenek örülök, Isten ennekutanna Kglmd egessegere, eletere Kegjelmesen vigjazzon. Irja Kglmd egjik leveleben, locus s dies nélkül irtam levelemt, meg eshetet az, el hiszem, az kis melancoliatol is. Irja Kglmd, az

ki az nadban megjen, olljan szipot csinal, az micsodast szeret, en aszt magamra nem veszem, mert az nadban valo szipolas bekesseget jelent es idött, itt pedig bekesseg nincsen, sött Kgldre illik, Kgld bekessegben lakik, es jobb sipokat csinalhat Kgldm. Az mi penig az dolgot illeti, levelet gjakorta irtam, hova lett, nem tudom, ezutannis irok tiszta szível, csak hogj aszt szanom, szegenj bujdosoknak nehez sokat fizetni. Kgldm intesit nagj szerettettel vettem, hogj Nemet nyelvet tanulljak meg, most nem lehet meg, idővel az is meg leszen. Ver, Nabradi öcseim es Ferenci Uram mind jo egessegeben vaginak, Kgldmnek ajanljak sz(o)lg(á)l(a)ttj(u)kat. Az pohárt kerdeztem, voltakeppen aszt mondgia eö Kglme Nagjmihalyine Nenem Aszszonj, az többekkel edgjütt az ladaban. Könjvek felöl en most nem irok, had njugodgjek jobban Kgldmtek, mas levelemben irok. En is ebben az bodorgo időben Kgldm sz(o)lg(á)l(a)ttjára elek, Istennek hala, jo egessegeben. Kgldmt is Isten jo egessegeben eltesse, kívánom. Kgldm jo akaroi az Collegiumban es az kiknek köszönetett irt Kgldm az varosban, ajanljak Knek sz(o)lg(á)l(a)t(juka)t, kivalt az magnificus Kantor. Ezzel az en Istennem oltalmaban ajanlom Kgldmt, az ki minden Istenes bujdosoknak haza vezérő Istene.

N. Enyed, X.Februarij A. 1696.

Kgld leg kisebbik Attja(fia) s szolgálja
Teleki Sandor

Pistaval irattam levelet, jo egessegeben van, csak hogj meg gyenge az betegseg utan. Az Tallert s az posztot is meghoztak.

Ugyanezen levélben: Edes Zalanyi Uram, Kgld levelet nagj kedvesen vettem, az Logica irant valo Kgld jo akarattjat Knek meg szolgálom. Az mi Marczit illeti, mikor ide jöttem, sehunt sem volt, edczer elő vetődöt es en hozzam hoztam volt, vagj ket nap nallam volt, de meg ismet el ment, el bujdosot, es mikor akkoris haza hoztak, az Annja a Scholahoz haza vitette. Mi is es Enis ezen haborgo időben elek, kívánom, Isten Kgdt eltesse jo egessegeben. Igen bánom, Vizaknai Uramtol nem erdemlettem meg, hogj Kgldmtek leveleben köszöntsön. Ego igitur Kgldm által officia praesto. Egj uj hirt irok Knek, az Enyedi fő Mester csinalt egj hazat az földben, melynek az ajtaja az kürtő volt, az Sokadalomban reszezen be ment az kürtön, meg gjujtotta magát, es masnap vettek eszekben, hogj oda van az jo Mester. Kgldnek jo akarója

Teleki Sandor

Címzés: Spectabili az Generoso Domino Paulo Teleki de Szék, Domino ac Fratri mihi Charissimo traduntur, Frankfurt (ex) Ennjed

Teleki Pál kezével: Ao. 1696. 13. Mar., T. Sandor Öcsem Uram levele.

Enyedi István Teleki Pálnak

Nagyenyed, 1696. február 13.

Isten Kglmedet Vrfi készítse jo erkölcsel, szép tudománnyal Nemzete ékesítésére, Ecclesiáink s Kglmed édes Attya s Annnya s Attyafiai Házának nagy jóvára, szivem szerint kívánom!

Az Aszszony ö Kglme transmissiojából vettem mind nékem személly szerint, mind Collegaimmal közönségessen küldött Kglmed három rendbeli leveleitis nagy szeretettel és kedvel. Légyen hálá Istennek, hogy mind jo egészségét értem Kgnek, mind penig /: ebből az utolsobol sub dato Januar. 25. Anni 1696 :/ a' Dominus Zalányival jo correspondentiáját. Ugyis hitesse el Kglmed magával, hogy a' Kglmed előmenetelire és tisztességére nagy momentum az, ha Ephorussának minden jo intésiben szovát fogadgya, és meg eshető kedvetlenségétis maga kglmed jóvára el türi. En bizonynyal el hiszem, hogy Kglmedet roszra nem fogja inteni, hanem mint Kglmed édes jo Aszszonyának Annnyának, Attyafiaiinak s joakaroinak personalisa, s ebben lelkiismeretinek köteleztetésével authoralt locumtenense az Isteni félelemre, az üdönek és a' mostani szükségnek s romlásunk idejénis Kglmed kezében bizott kölcségnek meg kéméllésére, és maga felől valo mindnyájunk jo reménségének maga előtt valo viselésére. Kglmed Vrfi, maga tudgya mind az Aszszony ö Kglme ki mondhatatlan nagy Anyai indulattyát Kglmedhez, mind az emberek jo reménségét edgj felöl; de másfelöl talám örömökétis némellyeknek /:kit Isten távoztason:/, ha Kglmedben fel tett vége és czéllya nem ugy megyen végben a' Kglmedéinek, mint kívántatnék: melyhez képest, elég Argumentumi vadnak kglnek a' szorgalmatosságra és az üdönek maga jóvára valo fordítására. Ha fel vetné Kglmed, csak az Kglmed mostani kölcségére nézveis mennyiben van Kglmednek s az Aszszonynak ö knek minden Kglmed orája, maga el hülne belé kglmed, micsoda kár el vesztegetödni csak edginekis. Annnyivalis drágább az üdö Istenre nézve, melyet ö Felsege klnek enged jo alkalmatosságul a' maga el készítésére. A mely orát el töltünk haszontalan; nem jö vissza többé soha. Ezeket Vrfi Knek azért irom, mert Kglmedet igen szeretem, becsületet félttem, előmenetelét ugy kívánom, mint kívánhatom a magamét magam alacson rendemben. Ezért még olyan casusokis forognak elmémben Kglmed iránt, a' melyektől ugy reménlem, hogy Kglmed távol van. Tudom, hogy Kglmed Iffju, tudom, hogy sok üdö töltő ember van az Academiakban, tudom, hogy a' Professoroknak nagy része /:nem szollok mindenikről:/ magok hasznát nézi, Kglmeddel keveset gondol a' pénzén kivöl, tudom, hogy knek tisztessége van; es mind ezekhez képest sok üdö vesztegetésre és pénz nem kéméllesre meg eshető tanácsok szép szín, szép becsület alatt, melyektől tudom, mint csalattatunk meg, s mint fordulnak fel sok szép elmék. Edgy szoval édes Vrfi, arra kérem Kglmedet és kénszeritem kéréssel, visellye előtte Kglmed ez Házának csuda Politiáját.

Irhatom Kglnek Vrfi igazán, hogy senkire annyi szem nem nézett, mint Kglmedre, melyhez kepest jobb lőtt volna Kglnek fél résztint valo tanulással ki menni a' világ közzé az Enyedi Scholából, mint haza jöni Német Országból kevés tudománnyal, kivált Német nyelv tudása nélkül. A' peregrinationora masculus ember kell, Betlen Mihály Vram nem hogy edgy oráját el vesztegette volna ön kényyén, de még arra is haragutt, a' ki arra okot adott; Kglmed pedig, ugy gondolom vagy hallom, hogy örömet el engedi még az Német Informátornakis az ő meg bérlelt oráját, és ennyi üdö alatt Stylust nem ír Németül. El hiszem, hogy vagy valami üdö töltő Magyarok vagy valami büszke Németek lopják el az üdöt Kglmedtől. Az Aszszony ő Kglme e' feléért nem szükség, hogy Aranyat s Tallért külgjön Kglmed után. Kérem az Istenért Vrfi kglmedet, gondollya meg kglmed, minémü reménsséggel vadnak kglmed felől az üdvezült Méltosagos Vr Házának minden Tagjai es jo akaroji: s ehez képest ne biztassa Kglmed azzal magát, hogy a' mit edgy órán el mulat, máson meg talállya. <...> En azt kívánnám Kglmedhez valo nagy szeretetemhez képest, hogy lenne példa a' Kglmed tanulása és erkölce minden Magyaroknak, a' kik valaha Kglmed után oda mennek. <...>

Bajtsi Vram fel küldi a 41 Tallért proxima occasione knek. Kglmednek Instructiojában volt, hogy kölcsön pénzt senkinek ne adgyon. Bajtsi Samuel Vram vette Feleségül a' Csucsi Vram Leányát, Ecclesiául pedig Kocsárdot. Eny(edi) Gaspárt onnan kitudta Szilágyi Andras Vram, az Ecclesia ugyan /:a' mint hallom:/ igen szerette, már várja si dare possit Galenus opes. Ezen levelemben köszöntöm Vizaknai és Zalányi Vramékat, és kérem ő Kglmeket, hogy knek adgyanak minden jo tanácsot az üdö kéméllésre. Legyen Isten Vrfi Kglmeddel, és adgya meg Kglmedet Hazájának maga kglmed és Kglmedéi nagy örömökre.

Kglmed jóvának tiszta szível örülő
<mindenkori> Joakaroja, Szolgája
Enyedi István

13. Febr. 1696. Enyed.

P.S. Igen helyyesen cselekedte Kglmed, hogy levelei által böven minden felé eleget tett, mind Uraknak. mind Attyafiainak és joakarojainak. Annak ugy kellett lenni. Mindazáltal nem kívánhatták ez után Kglmedtől mindenek, hogy külön külön írjon mindenkor mindennek. Az Aszszonynak ő Kglmenek szollo levelében Kglmed, ha csak jo köszöntéssel compareális /:s néha néha üdö jártában levéllelis:/ ez nagy Háznak tagjai előtt, kedvessen veszik ő Kglmek. A' sok levél írás sok üdejét vehetné el Kglmednek. Mindazáltal ki kötöm magamat NB. ne fiat consilium consultori pessimum, s Vaji László Vramat edgy két levélig, mert kglmed ő knek edgynél többet nem ír, hasonló képpen Nagy-Mihályi Vramnak, mert meszsze lévén az Iffju Aszszonyok, nem közölhet az Aszszony minden leveleket ő klmeknek.

Címzés: Illustrissimo Domino Baroni, Domino Paulo Teleki in inclyta Universitate Frankfurdiana ad Viadrum.

Teleki Pál kezével: Anno 1696. 7. Apr. Franckofurti ad Oderam, Professor Enyedi Istvan Uram Enyedről 13. Febr. írt levele.

Pápai Páriz Ferenc Teleki Pálnak
Nagyenyed, 1696. február 16.

Isten minden szükséges áldásaival látogassa bővön Kgd.

Kgd levelét, mind a mellyet maganoson nekem irt, el vöttem, mind az közönsegest. Örömmel értem a Kgd egességét, annál inkább, ha az egességet költi oly dolgokra, melylyek Kgdnek diszesek személyére, hasznosok pedig lehessenek hazájára, örvendetesek nemzetségére nézve. A Kgd studiumait értem, de félek, hogy a mint Kgd szép seriesben le írja, meg ne felellyen a dolog valósága, mert ugy nem lenne omnium dicteriis et scommatibus expositussab ember ez hazában Kgdnél, ha meg nem felelne az jok remenségének, gonosz akaroinak valoban tellyesednék örömök, kik most is nem szünek sugillalni Kgdet. Az idő töltető Magyaroktul Kgd el fogja magát, mert drága az idő, Kgd tud magyarul, tanollyon ollyat, a mit nem tud, Latinitast, Német nyelvet. Szorgalmatossabban kellene a nemet nyelvhez nyulni, a Nemet Praeceptor kárt nem vall, ha Kgd sem ír sem olvas. Ugyan tsak egy tenyerny exemplart a nemet irasban küldhet Kgd. In summa Stude stude, mi Domine Paule, et ora invidentium fortunis vestris bene agendi et proficiendo obtura. A pénzre leszen gondviselés, mennek tavaszszal Varallyai, Técsi, Csáki, P. Csengeri s többenis. Mi még, Istennek hála, meg vagyunk mindnyájan. Bajcsi Samuel kocsardi Pap, a Papnéja Csucsi Uram leánya. A Hofmant igen köszönöm, es kivannam Ejusdem Historiam Paparum et Imperatorum, apro könyvek. Item Itinerarium Petri de Valle, ha Deakul extalna, le hozná Vizaknai Uram. Kgdnek meg szolgalom valaha. Ittis Erdelyben Saturnina vina nata, de ugyan Iovialiora Marchicis. Sandor jól tanol, Kollatovitis itt vagyon. En Kgdet ujjolag tudositom. Ezzel Isten erős oltalmaban ajanlom.

Kgdnek tiszta szivel minden jot kivan
 P. Ferenc

N. Enyed 16. Febr. 1696.

Címzés: Monsieur Monsieur Paul Teleki, Estudiant dans le Celebre Université a' Francfourt, mon tres-honorée Patron presentement, Francfourt an der Oder. Logée chez Mr. le docteur Strimesius

Teleki Pál kezével: Ao. 1696. 10. Marty, Professor Papai Uram levele

Teleki Anna Teleki Pálnak
Gernyeszeg, 1696. február 17.

Edes öcsem Uram,

Az én Istenem minden idveseges jokal, jo egeséges hoszu életel álgya meg kgjemedet, szivbül kívánom.

Édes öcsém Uram, kgjemed nékem irt levelét ennek előte negj hétel igen kedvesen vetem, mostis az kgjemed Uramnak ö kgjemenek irt levelét igen kedvesen el olvastam, kgjemed köszöntését igen kedvesen vetem. Kgjemed keszkenök iránt valo kívánságát meg értetem, varatok jo szivel, el küldöm, már hozá fogatok az varásához.

Édes öcsém Uram, Uram ö kgjeme it nincsen, ugy tudom, irt ö kgjeme kgjemednek, el hiszem, ez utánis el nem mulatja ö kgjeme. Istennek hálá, édes öcsém Uram, jo egeségben vagyok az gyermekekel együt. Janko valoban szivesen emlegeti kgjemedet. Dicsőseg az Istennek, jo tanul, jo kedvel, még egy ütést sem szenvedet az tanulasért. Sigois már elég <...> déják szot tud.

Bánfi Pálné öcsém Aszszony köszönti kgjemedet nagy szeretettel, az Istentül sok jokat, jo egeséget kíván ö kgjeme kgjemednek. Bánfi Pál Uram it nincsen, az kgjemed levelét még el nem vete ö kgjeme. Ö kgjeme is jo egesegben vagyon az gyermekkel együt.

Zalanyi Uramat köszöntöm nagy becsületel, Istentül sok jokat kívánok ö kgjemenek.

Édes öcsém Uram, kércm kgjemedet mostis, az mint ennek előtteis kértem, hogy fordicsa kgjemed minden elmejét, minden tehécségét az Istennek dicsőségére, minden haszontalan munkát el kerüljön kgjemed. Tugja a kgjemed örök emlekezetben maga jo hírét az elöt az idegeny nemzet elöt, az mint Sz(ent) Pál irt Timoteusnak, énnis aszt irom kgjemednek, igyekezek kgjemed azért, hogj senki ez kgjemed ifjuságát meg ne utálja, legjen példa kgjemed az joban minden ifjunak. Ezek után az én Istenem legjen kgjemedel, ö felsége szent lelkével tanicsa kgjemedet, tarcsa meg ö felsége kgjemedet sok esztendőig jo egeségben.

Kgjemednek édes öcsém Uram az
Istentül sok jokat kívánó nenje
Teleki Anna

Gernyecség, 17. Februarii A. 1696.

Címzés: Tekéntetes Nemzetes Telcki Pál Uramnak, nékem édes öcsém Uramnak ö Kgjenek

Teleki Pál kezével: Ao. 1696. 13. Mar. Frankfurti ad Oderam Kemeny Jánosne Néném Aszszony levele.

49.

Teleki Pál Vér Juditnak
Odera-Frankfurt, 1696. február 19.

Erdemem felett valo edes kedves Aszszonyom Anyam!

Kglmd Gernyeszeigrül 23. Jan. irt levelet alazatos engedelmességgel vettem; hogj leveleimnak(!) nagy része Kglmd kezéhez ment /:az mint Kglmd küldötte jedzésbüil értem:/, igen akarom, remenlem, annakutanna is kglmd vette

ednehany rendbeli leveleimett. Kglđ edes Anyai intéset al(á)z(ato)s fiui engedelmisséggel vészem. Idömet haszontalanul nem vesztegetem, igyekezem minden jora tellyes eröm s tehetségem szerint, Kglmd parancsolattya szerint. Az Ur Gubernator Uram Doctoranak mindgjarast az 25 Aranyakat le tettem. Kglmd pénzt küldés irant valo jo akarattyat, adgja Isten, életem fogjtaig szolgálhassam megh kglmdnek. Enn mint hogj tudom Kglmdnek is sok költéset, latya Isten, kemellem az pénzt, nem is felek, hogj tekozlással vádoltassam. Mindeneket fel irok jedzésben, jövendőben megh latthattya Kglmdis. Alazatoson kérem Kglť, ne neheztellyen tudositani, micsoda pénzt és mint s mennyit küld, hogj az Görögök valamikeppen megh ne csallyanak.

Kglmd és az Attyafiai ő Kglmnek jo egessegeket igen nagj örömmel érttettem. Az enn Istenem eltesse edes Aszszonyom Kglmt és szerelmésit minden szomorúság nélkül valo életben sok számos esztendeig. Enn is, Istennek hala, fris jo egeségben vagjok.

Kalnoki Uram ir Bécsbül nekem leg közeleb levelet, mellyben írja ő Kglme, Kglđ Pekrinek minden jóságit viszá adta Maro Marusban, csudalkozással érttettem ezen dolgoti. Nem felejtí Kalnoki Uram leveleben két lovainak arrokat is, írja ő Kglme, írjak kglmednek iranta, mert szegény legény ő kglme, s szüksége volna most szinten az pénzre. Enn ugjan irok knek felölle, noha ő Kglme /:megh bocsasson:/, de az mint jut eszemben, leg alab az edgjik lonak árat ő kglme nem helyesen kíványa. Jol jut eszemben, idvezült edes Attyam Uram Kéczére menven Korda Sigmond Uram lakadalmara, Kalnoki Samuel Uram is ott volt egikor jo reggel. Az szegény Attyam Uram jartatta Kalnoki Uram ednehany paripait előtte /:mi szörűek voltak, jol eszemben nem jutnak:/, kiket Kalnoki Uram <...> idvezült Attyank Urunknak szémlelni vitt volt oda. Kettőt közzülök az szegény Attyanknak adott, mind az kettőt ajandekon akarta adni, de idvezült Attyank Urunk aszt mondotta, megh adgya az árat, mindazaltal az mint annakutana hallottam, és ott is az edgjiket ajandekon el vette idvezült Attyank Urunk, az masiknak az arát megh igerte. Ebben Apor Istvan Uram /:ha akar:/ többet tudhat en nallam, mert ott volt ő kglme is, és ő kglme előtt jartattak megh azon lovakat. Recsei Uram es Batyam Uramek is talan jol rea emlekezhetnek! Most ugj latom, Kalnoki Uram mind az kettőnek árat örömet el venne. Mindazaltal idvezült Attyam Uram midön az nagj rendektül levelet vett, mindeniknek levelet külön csomoban szokta rakni. Kalnoki Uramtul vett levelei is külön csomokban vadnak, azokat kel megh keresni s jol megh olvasni, onnét jobban ki teczik.

Gubernator Uramnak ő Naganak irtam levelet, régen nem irvan. <megh> Al(á)z(ato)son kérem kglť, ne nehesztellye el küldeni. Most knek semmi ujsagott nem írhatok, remenlem, rövid időn bővebben írhatok.

Szegény idvezült Fejedelem és idvezült edes Attyank Uram jeles dolgainak le irasit hogj senki magara nem vallallya, valoban szomoruan érttettem. Nem látom altal, <megh> mert kellene azt egjeb nagj embereknek is az Hazaban tudni, holott csak rövideden kellet volna le írni, és az dolgoknak nevezetessit. Kglđ ennékem ez előtt egy nappal küldvén levelet, aszt irta vala, kerjem ezen tudos embert, varakozek egj keveset ezen munkanak ki bocsatasaval,

én már kértem, és csak ez után varakozik. Nalla tartván Collegiumatt, most is gjakorta hozza elő, en megh nem mertem mondani, hogy nem lészen, mert egjebet gondolna belölle. Csuda dologh, hogy az belső emberek is ennyire tudgjak az Politiatt, ihon nem talalkozik, az ki illy kicsiny dologbanis idvezült Attyankhoz valo hüseget megh mutassa. Kérem al(á)z(ato)sonn Kglmdt edes Aszszonyom Anyam, ha lehet, ezen dologh ne menyen félben, ez az Tudos ember is csak eszt várja. Ha külömben nem, az dolgoknak circumstantiat irjak le magyarul, en magam itt Deakra forditom, legjen az en emlekezetem bene, hogy en bocsatattam ki, evel penigh késni nem kel, mert ha halad, mégh is bizony ki marad, mert olly sokat nem varakozhatik.

Ugy vagyon, keszkenők iránt irtam volt knek edes Aszszonyom Anyam, mind sebbe valo keszkenőket mind közöttök <magyar> nyakra valokat is al(á)z(ato)son varok kgld jo akarattyabul, menyi legjen pedig, allyon kgld jo akarattyaban. Kellene ednehany, mert sok tudos, nevezetes, nagj rendű emberekkel lészen Conversatiom, kik az ollyakat igen kedvesenn véven, ha Isten alá viszen, megh lattya kgld is, mennyi hasznokat vészem énn azon készkenőknek. Az Attyafiaknak ő kglmeknek közönsegesen engedelmes sz(ol)g(á)l(atomat) ajánlom. Az enn Istenem, edes Aszszonyom Anyam, éltesse és tarcsa sok esztendeig valo jo egesegeben kglt és minden szomorú változasoktul oltalmazza.

Kglmd al(á)z(ato)s szolgálja
s engedelmes Fia mig él
Per. Teleki Pál

Frankfurt ad Oderam, 19. Febr. Ao. 1696.

14. level innét

Címzés: Tekéntetes Nemzetes Vér Judith Aszszonyinak, erdemem felett valo kedves edes Asszonyom Anyamnak ő Kglmenek al(á)z(ato)son, Gernyeszeg Erdelyben

50.

Enyedi István Teleki Pálnak
Gernyeszeg, 1696. március 4.

Szeresse Isten Vrfi Kglmedet egésséggel, s készétse szép Tudománnyal s jo Erkölcsele Nemzete ékesítésére, szivem szerint kívánom!

Vettem edgynéhány rendbeli leveleit Kgnek igen nagy becsüllettel, hogy rollam el nem feletkezett. Minthogy Kglmed edgynéhány izben irt a' Beckman Vram kívánságáról, az Aszszony ő Kglme kívanta ki jöve telemet ide, s igyekeztem enis, hogy illendöképpen Beckman Vramnak satisfaciallyunk. Olly reménseggelis jöttem vala ki, hogy itt egészszen véghez megyen ez a' dolog. De másképpen lön a' dolog. Fel mentem Görgenyben magamis az Vrral Tel. Laszlo Vrammal. Sok Leveleket hoztunk alá, s excutialtunk, melyekből által láttuk, hogy

a' ki az üdvezült Vr dolgait le akarja irni, az eadem opera az Erdélyi dolgoknak egészsz hirtoriájának le írásához /:ab Anno praecipue 1660:/ készítse magát. Kétségesek voltunk azért, mit kellessék cselekedni. Mert hogy csak szakmányollyuk a' dolgot, s le irván generalibus terminis holmiket, éppen azokat hadgyuk el, a' mellyek kévantatnának az emlekezetre, nem láttczott helyyesnek. Egész vitáját pedig leirni és nevezetesebb dolgait az üdvezült Vrnak consignálni nem két három napra, söt nemis edgy két hétre valo munka. Számtalan sok leveleket kellene meg olvasni, rendben szedni, per annos et tempora dispescalni, és azokbol a' viselt dolgokat concipialni, le irni; sok leveleket, a' mellyekben vagyon lelke sok dolgoknak meg irva vagy egészen le irni, vagy compendio exhibealni. Merthogy bizontalan es mindenképpen literariis instrumentis /:fidissimis rerum gestarum testibus:/ nem roborált írást bocsássunk nap fényre, nem consultum. Igyekezeti az Aszszonynak ő Kglnek ez: hogy Isten üdöt engedvén, az Vr életét meg irassa valóságos et omni exceptione nagyobb monumentumokbol, élsőben Magyar nyelven, az egészsz Familia javára és emlekezetire, s abbol Bekmán Vram kezéhez küldendő írást contrahaltasson, vagy ha ugy hozza a' dolog, hogy Beckmán Vramnak tovább annak ki írásaban nem lehetne munkalkodni, a' Kglmed kezében iktassa tradendum cui videliter seu in Germania seu in aliis Europae partibus. Most az tellyességgel nem lehetett, mert énis sietek haza, tanulásnak s tanetésnek lévén ideje, a' leveleket pedig innen el nem vihetni, mellyeket sok olvasással és számtalan sok csomok közül kell in hanc materiam ki válogatni. Az Vrakis, Teleki Mihály és Tel. László Vramék impediáltatnak sok dolgoktul, s ebben ő kglmek most nem munkálodhatnak. Meg kell köszönni az Aszszony ő kglme nevével tisztességessen Bekman Vramnak maga oblatioját, igen bannya az Aszszony, hogy mostanrol el halad, de edgyátallyában el nem mulik.

Hogy kglmed Pálbol László Vr leszen quoad artuum et membrorum lacertorumque vigorem igen akarom. Jo a' ser! Hogy a' D. Zalányi a' szilva czibres kalánt el felejtette, nagy kár, sed intra resarciendi facultatem. En, csak hizzék meg, éppen amaz ketté szakadott Oltszenei erdőről procuralok edgy párt, szilvát Zalánybol hogy külgyek, arra nem ígérhetem magam, mert istud genus mercium non licet evehere ad peregrinos. Hogy kglmed engem arra unszol, hogy valami könyvet nominállyak, igen nagy neven veszem kglmedtől. Minap irtam volt de Historica Ecclesiastica Hottingeri in 8vo, talan 8 darabban vagyon vagy kilenczben. Szépen bé kötve három Talleron vettem volt edgyczer Belgiumban, de meg szükülvén el ad(tam a)zonn arron. Most a' nélkül vagyok. Kglmetek tudósétcon minketis de genere studiorum továbbis. A' mostani rend és genus igen tetezik. Adgyon Isten, Vrfi, kglmed felöll örvendetes hireket hallanunk, s annak üdejében örömmel edgymást látnunk.

Kglmed igaz joakaro szolgálja
Enyedi István

Gernyeszegen, 4. Marty 1696.

Teleki Pál kezével: Ao. 1696. 7. Apr. Francfurt ad Oderam, Enyedi Istvan Professor Uram
Gernyeszegről 4. Mar. irt levele.

51.

Teleki Mihály Teleki Pálnak
Gernyeszeg, 1696. március 4.

Edes ötsem Vram,

Csak szinten akartam levelem által kgdt levelem által latogatni. Nem akarok knek egyebet írni, mert mind Enyedi Vram s mind ötsem Teleki László Uram knek az mi írni való volt, meg irtak. Kgdt csak intem, azoknak effectualasát ne negligállyá, igyekezek azon, Tudományban jövődre mint nevedhessek. Kgdt tudositását azonban el várom. Isten eltesse Kgdt jó egészségben.

Kgdt Szolgája, Batya
 Teleki Mihály

Gernyeszeg, 4. Martj 1696.

Felsegem knek aialja sz(o)lg(ála)tjat.

Címzés: A Monsieur Monsieur Paulo Teleki praesentement, Frankfurt

Teleki Pál kezével: Ao. 1696. 7. Apr. Francfurti ad Oderam, T. Mihály Battyam Uram Gernyeszegről
 4. Mar. írott levele.

52.

Teleki Anna Teleki Pálnak
Gernyeszeg, 1696. március 7.

Edes öcsem Uram,

Az én Istenem minden idveséges jokal, jó egészséges, hoszu életel álgya meg kgjemedet, szibül kívánom.

Edes öcsém Uram, kgjemed Aszszonyom anyám ö kgjeme levelében való köszöntését igen kedvesen vetem, örömel értem Kgjemed jó egészségét, kívánom, hogy az én Istenem ez utánis tarcsa meg kgjemedet jó egészségben. Én édes Uram, it vagyok öt hetel fogva, az gyermekimis mind betegek votak az elmúlt heteken. Már Istennek hálá, az három fiam joban vagyon, de az kis Kriskam igen beteg most.

Édes Öcsém Uram, kgjemednek én már öt levelet irtam ezen kívül, Uram ö Kgjeme mostis nem irt Kgjemednek, mertt nincsen it ö kgjeme. Ez előtt való 2 alkalmatoságalis nem vot it ö kgjeme, az mikor it vagyunk, el nem mulatjuk, de az mikor it nem vagyunk, egyszer sem irhatánk. Az minap egyczer irtunk

kgjemednek Sajorul Uramal ö kgjemével együt, egyébnek ne tulajdonicsa Kgjemed, hanem annak, hogy nem tudgyuk, mikor ír Aszszonyom anyám ö kgjeme kgjemednek.

Ezek után az én Istenemnek oltalmában ajánlom kgjemedet édes öcsém Uram.

Kgjemednek az Istentül sok
jokat kíváno nénje
Teleki Anna

Gernyeszeg, 7. Marci A. 1696.

Címzés: Tekéntetes Nemzetes Teleki Pál Uramnak, nékem édes öcsém Uramnak ö Kgjemenek
Teleki Pál kezével: Ao. 1696. 7. Apr. Frankfurt ad Oderam, Kemény Janosné Aszszony
Gernyeszegrül 7. Mar. irt levele.

53.

Teleki József Teleki Pálnak
Gernyeszeg, 1696. március 7.

Mint kedves eöcsem Uramnak kötelesszeggel való szolgálatomat ajánlom Kglđnek.

Kglđ levelet, edes eöcsem Uram, nagy atyafi szeretttel vettem, mellybul ertem Kglđ panaszolkodaszat. En ugj tudom, hogj mar Kglđnek irtam haromszor, Kglđ nekem keczer, melly igj leven, meg is szaporta az enyim az Kglđet. Kglđ tugja, en mely szereny iro vagjok, nem is tartom az atyafiszagot csak az level irasban, hanem in szinceritate cordis. En Kglđ szolgálatyara jo egresszegben vagjok, melyhez haszonlokat Istentul Kglđnekis kivanok. Kglđt intem, valamikepen meg ne tantorogjek. Salanyi Uramnak ajánlom szolgálatomat. Kivanom Istentul, ez levelem tanaja Kglđt szerencses jo egresszegben.

Maradok Kglđ koteles szolgája,
igaz Atyafia, Batya
Teleki Joseph

<In> Datum Gernyeszeg, A. 1696. die 7. Marcij.

Címzés: Tekéntetes Nemzetes Szeki Teleki Pál Uramnak, nekem kedves eöcsem Uramnak eö Kglđnek

Teleki Pál kezével: Ao. 1696 7. Apr. T. Joseph Bátyyam Uram Gernyeszegrül 7. Mar. irt levele.
Accepi in Francfurt ad Oderam.

54.

Teleki Mihály Teleki Pálnak
Gernyeszeg, 1696. március 7.

Edes Ötsém Vram!

Kgld 12. Febr. Frankfurtumbul irott levelet igen kedvesen vetem, örülök kgd jo egessegenek. Teljes vagyok kgd jo akaratjaval, hogy gyakran tudosit. Absolon Vramis ir kgdrüll, örulnek kgden, szuksegis kglnek az idott hijában nem töltelj. Isten eltetven kgdt, elég ideje leszen, Salamonis azt mondja: Mindennek ideje vagyon etc. Ötsem Teleki Laszlo vram megyen Betsben. Szeprationalekra akadtunk. Hiszem Istent, faradsága hijjaban nem leszen. Magam addig Asszonyom Anyam mellet leszek többet, jollehet kötelessegem utan jarando dolgaimhozis kel tekintenem. Felesegem kgd köszön(tését) kedvesen vette, ajánlja knek sz(o)lg(álatj)át. Nabradj Gabor vramnak irtam, irjon knek, s fel küldöm. Zalanyi vramnak ajánlom sz(o)lg(á)latomat. Isten adgyon knek fortunatus ersenyt az bujdosashoz. Isten eltesse Kglteket.

Kgd igaz Atyafia, Testvér Bátya, szolgaja
 Teleki Mihaly

Gernyeszeg, 7. Martii 1696.

Címzés: A Monsieur Monsieur Paulo Teleki, mon tres honore praesentement, Frankofurt ad Oderam

Teleki Pál kezével: Ao. 1696. 7. Apr. T. Mihaly Battyam Uram Gernyeszeigrül 7. Mar. irt levele. Accepi in Frankfurt ad Oderam.

55.

Teleki Sándor Teleki Pálnak
H. n., 1696 tavaszán

Mint bizodalmas s kedves Battjam Uramnak ajánlom Kglmdnek attjafisaggal valo szolgálatomat. Isten minden idvesseges jokkal s szerencses hosszú elettel alja meg Kglmdt, szivemből kivanom.

Attjafisagomhoz illendő indulatomat kis irasommal is akarvan praestalni, akaram Kglmdt ez levelemmel meg latogatni, mellj is hogj talallja Kglmdt kivant jo egessegeben, tiszta szivemből bizonyj kívánom. En is, Kglmd legkissebbik attjafia elek ebben az fével fel fordult busongo időben, mindazonaltal Istennek legjen hala, egessegem meg leven, hasonlo jo egesseggel Isten Kglmdt is alja meg, kívánom. Kerem edes Battjam Uram Kglmdt, en rolam, leg kissebbik atjafiáról ne felejtkezzek el, talan három rendbeli leveliben immar elfelejtet attjafia voltam

Knek. En Ennjedi socze vagjok, tudgja Kglmd, hol fekszik Ennjed, az mappaba fel talallja Kglmd, illessze bar csak az leg kissebbik ujjaval, had enjihitse bus elmemet. En is gjakorta fel keresem Frankofurtumot az mappaban, ha maskeppen nem hic officium praesto. Szinten egy Czitromot haraptam kette, eszemben oittle Kglmd, noha ott, tudom, több van, felett meg is odahagjitottam volna Kglmdnek keseres(?) Czitromomnak. Mint az szarvas kivankozik az hideg forrasokra, bizonj bizonj jobban varom Knek szemelljet meg latnom. Ezzel az Ur gondviselese ala ajanlom Kglmdt:

Kgld igaz Attja(fia) s köteles szol(gája)
Teleki Sandor

Pista Knek alazatos szolg(ála)ttj(á)t ajanlja, most fel gjojtult.

Címzés: Tekentetes Nemzetes Sze(ki) Teleki Pal Battjam Uramnak eö Kglmnek bizodalmason

Teleki Pál kezével: Ao. 1696. 7. Apr. Francfurt ad Oderam, öcsem T. Sandor Uram levele, sine loco dieque annotato

56.

Zentelki István Teleki Pálnak
Gernyeszeg, 1696. március 14.

Cum servitiorum promptitudine salutem et officium kegyelmednek!

Tekintetes Úrfi! Jó Istenem teczéséből 12 Feb jutottam Erdélyben minden elszenyvedhetetlen kár nélkül, lehets egésséggel. Kd leveleit mindigár az asszony ő kglme embere, Tályai nevü által küldöttem Gernyeszegre. Im magam is 8 Martii jöttem ő kme udvarlására s kgd nevével ő kmekeket mind edgyenként köszöntöttem s állapottyát s kd dicsíretes magaviselését az asszonynak ő knek declaráltam, igen örült ő kme rajta és mindnyájan ő kegyelmek. Engemet az asszony ő kme méltatlanságom felett nagy szívvel és tisztességgel vött és látott s köszönte, hogy hozzája mentem. Semmi új dolgot knek irni nem tudok, el hiszem az urak Teleki Mihály uramék knek megirják. Szőnyi István uram rossz gyanoban esvén szolgálójival Colosvárról kiesett, ki lesz helyette pap, nem tudom. Némethi Sámuel uramnak adtak hivatalt. Bajcsi Sámuel uram meg házasodott. Enyedi b[ecsületes] ember leányát vötte. Halmágyi-é avagy kj legyen neve, nem tudom, kocsárdi pappá lött. Némethi Mihály uram is jedgezett magának leányt Colosvárt[t] Sz. Jóbi uram házánál. Nánási uram is Tornyi uram felesége öccsét Tordán. En még csak bizonytalan állapotban vagyok, bíztam Isten gondviselésére magamat. Bethlen László uram jedgezette a Gubernátor ő Nga udvarában Velesényi Pál ő Nga leányát. Bethlen Ferenc is jedgezett, de kiét? eszembe nem jut. Hirtelen az 5 aranyakat úrfi kd után nem küldhetem, de mihelyen kevés állapotásom leszen, azon leszek haladék

nélkül, ne legyen kegyelmednek nehézségével. Kérem bizodalmosan kdet, ez leveleimet ne sajnálja kd mentől hamaréb Belgiomban küldeni, Franequerában, úgy hogy el ne téveledgyenek, nagy kedvesen veszem kdtől. Ne sajnállyon kd énnekem írni, nyereségnek tartom. <T. Zalányi uramat böcs. köszöntöm.>

Kgdet szerető s jót kívánó méltatlan
jó akarója s szolgálja
Zentelki István.

Anno 1696 Die 14 Martii
Gernyeszegen irtam hamar kézzel.

P.S. Tessék úrfi kegelmetek felől az én Röel uramnak szolló levelemre más papirost takarván, valakivel francia titulust iratni és Brictius uram tudhattya, kihez kel Amsterodamba dirigálni, talám inkább nem téved el.

Címzés: Spectabili ac Generoso D. Domino Paulo Teleki studiorum gratia, p. n. in alma Francofurtensi ad Viadrum peregrino de caetero (c. o. H. T.) Domino amantissimo, contentissimo.

57.

Teleki Mihály Teleki Pálnak
Gernyeszeg, 1696. március 21.

Edes otsem Vram!

Enis nem sokat tsak keveset akartam knek írni. Istennek hala, most jo egesseben vagyunk. 19. praesentis Joseph napjan az en Istenem Felesegemnek egy kis Fiat ada. Felsegem knek ajánlja sz(o)lg(álatj)át, úgy enis Zalányi Uramnak. Aurumot küldünk knek az Vasarhelj Virag Vasarnapi sokadalombul. Isten eltesse kgdet es minekünk tarcsa meg. Zalányi Uramat köszöntöm.

Kgd Szolg(á)ja, Bátja
Teleki Mihály

Gernyeszeg, 21. Mar. 1696.

Címzés: A Monsieur Monsieur Paul Teleki mon tres honore praesentement, Frankfurt ad Oderam
Teleki Pál kezével: Ao. 1696 25. Apr. Francfurti ad Oderam. T. Mihaly Battyam Uram levele, Gernyeszegről írta ő kglme 21. Mar.

58.

Teleki László Teleki Pálnak
Szentpéter, 1696. március 22.

Edes ocsem Uram,

Raptim kell irnom sok dolgam miatt, tudom, Asszonyom Anyám eo klme meg irta knek, mi miatt nem lehetett Beszterczeryl knek kuldeni Geltet, azon mind az által meg ne ütköznek. Vasarhelyrul most viragh napiban okvetetlen visznek. En itt vagyok, a kld gyermek lovai valoban szepek, meg ma edgiet meg hasasettatok benne. Domino Zalanyi salutem. Isten kldt eltesse jo e(gesz-sé)gben.

tiszta szibül jót kivano Atyafia,
 kész szolgaja kldnek
 Teleky Laszlo

<Gernyes> Sz. Peter, 22. Mar. 1696.

Teleki Pál kezével: Ao. 1696. 25. Aprilis Francfurt ad Oderam. T. Laszlo Battyam Uram levele ex Sz. Peter 22. Mar. irta ő kglme.

59.

Johannes Leusden Teleki Pálnak
Utrecht, 1696. március 23.

Örömmel vette Teleki levelét, hiszen édesapjához, Teleki Mihályhoz is régi barátság fűzte. Annak is örül, hogy Utrechtben kíván tanulni. Üdvözlí Telekit, és felajánlja segítségét.

Illustri et Generoso Juveni Viro domino Paulo Teleki
 Salutem Plurimam Dicit Johannes Leusdenus.

Non sine gaudio literas tuas accepi; et sicuti olim cum Illustrissimo tuo Parente p. m. colui amicitiam, sic etiam Tecum, Vir illustris, colere amicitiam erit mihi gratissimum. Laetor etiam summopere Dominationem Vestram decrevisse Academiam nostram sua illustri praesentia condecorare. Deus gratiam suam Tibi concedat, ut bonis avibus iter tuum incipias et absolvas. Ego omnia obsequia et servitia mea humillima Tibi, Viro illustrissimo lubens meritoque offero; et si qua in re unquam Dominationis Vestrae inservire potero, semper ostendam me Vestrae Illustrissimae Familiae esse obsrictum et ad omnia paratum. Vale.

Dabam Vltrajecti die XIII. Martij styli veteris 1696.

Címzés: Illustri Viro Juveni, Domino Domino Paulo Teleki, Liber Baro de Szés (!) etc. etc. Francofurti ad Oderam
Teleki Pál kezével: Ao. 1696. 31. Martij Leusden Janos Uram Ultrajectumi Professor levele.

Teleki Pál Vér Juditnak
Odera-Frankfurt (?), 1696. március vége

Erdemem felett valo kedves edes Aszszonyom Anyam!

Kglmd Gernyeszeigrül 11dik Febr. irt levelet mégh 13dik praesentis Marty al(á)z(ato)s engedelmesseggel vettem volt, melyre hogy eddig valaszt nem tehettem, oka volt az Electornak ő Felségének Berlinből ide valo szandeka, ki is az sokadalomra, ugy mint 17dik praesentis ide érkezett, innét viszontag 21dik vissza ment. Isten ő Felsége szerencsesse tevén dolgaimat, itt is elsőben az elector leg elsőb s belsőbb Ministerenel, Dankelman Uramnál Audentiam volt, ki is, tiszteségesen acceptálván és idvezült edes Attyánk Urunkrulis emlekezvenn, mindenekben jo akarattyat irta, és mas nap, ugymint 19dik /:mely Ioseph napja, ki is nékem szerencsés volt:/ maga az electorhoz ő Felségehez introducalt, ki is tiszteségesen acceptalt. Harom voltunk egy haz(ban). Az elector, Dankelman Uram és én, és jo darab ideig beszélgetett az elector velem, csak hogj az elector el szokvan az Deaksagtul neha neha Dankelman Uram által szollott. Mikor ugyan ő Felséget köszöntöttem, így felelt: Domine Comes certus esse potes de nostro affectu, az az: Grof Uram, bizonyos lehez az mi jo indulatunk felől. Hazánk és vallásunk iránt is Kglmesseget irta, tüllem, mit tanulok és mégh hova igyekezem, mind el kerdezte. Egy szoval dolgaim eddig Isten vezerte által szerencsesen történtenek. Isten megh valaha nek megh advan, bővebben megh beszéllem nek. Az angliai Királynak csak Isten forgattya dolgait, az az szegény Kiraly, vallásunk egj oszlopa, most is egymás után három conspiratio által csudalatosan szabadult megh. Teleki László Bátyám Uramnak eszt egészen le irtam s egjebeket is, onnet kglmd megh lathattya, Kglmt velle nem terhelem, mivel Déák terminusok nélkül egészen le nem irhatni. T. Laszlo Bátyám Uramnak Secretariussi léven, az Ujságokat adgja tudtára az Attyafiaknak ő Kglmeknek, mert en itt mind Secretarius, mind minden magam léven, mindeneknek eleget nem tehetek kívánsagok szerint, mivel nékem egyebekkel is kel küszködöm.

Szomoruan olvastam volt Kglmd levelébül, hogy én Kglmd előmben adott parancsolattyat által hágtam már. Isten oltalmazzon attul, hogy Kglmdt ellenkezőkkel szomoricsam, sőt minden erőmmel azon vagyok, mindenekben bujdosásomatt Kglmd parancsolattya s előmben adott informatioja szerint rendellyem.

Kglmd Instructioja mellet Enyedi Istvan Uram maga kezével irt s előnkben adott Instructioban szorul szorul ilyen szok vadnak: az Urfinak az Lovágias nem használ, az mint ott tanétyak az fegyverkezést, nem árt, ha egj kevésse tanulja, hogj abban se legyen tudatlan. Eszt tanulni nemis haszontalan volt, sőt szükséges, mert itt az ember Nemetek között lakik, kikis az embert nem csak szóért, sőt egy tekintéért is ki híjjak duellumra. Itt ugyan az Brandeburgumi Territoriumban erőssen megh van tiltva az Duellum, de innét az

ember eléb menven, gjakorta az ember el sem kerülheti az veszedelmet, vagj akarja vagj sem, akkor ennek az fegjverzesnek is /:kit Isten ne adgjon:/ haszna lehetett volna. Kgld ez előtteni levelében is aszt írja, az Tancznak békét hadgyak, az fegyverkezés megh lehet. Értven mindazaltal Kgld parancsolattyat, ujjolag eszt is felben hadtam mindgyarast.

Ugyan az Enyedí Uram Instructiojaban illyen szok vadnak: az Nemet nyelvel edgyütt minden heten négj orat vagj mindennap egj orat kel rendelni elsőben is ad Ceremonias ediscendas, az az az Ceremoniaknak ki tanulásara, az Ceremoniakat pedig tanéttya itt az, az ki egjszersmind Táncz Mesternekis hivattatik, holott is enn nem tanczot tanultam, mert ugj esztendöt is kellene ra töltenem, hanem csak térd hajtásokat, test állását, az mellyek az Táncznak ugjan elől jároi, hogy igj idegenek között leven tudgjak előttök Nemzetekhez illendő reverentiat s tiszteséget exhibealni. Minekelötte ugjan Kgldm utolszori parancsolattya érkezet volna, már régen felben hadtam volt. Remellem ugyan, ezen ceremonia s test alkalmaztatása tanulásanak vettem avagj csak annyi hasznat, hogj mind eddig cava modon hajlodozo, horgason allo s ingadozo derekam, mely Knek horgason szolgalt es udvarlott, egjenesebben fogva maga viselni. Kgldm alazatossan kérem, irántam valo nehezséget ezek iránt vegye le, mivel ezekben is az Instructio szerént cselekedtem, mely mostan is kezemnél vagionn.

M. Gubernator Uram ö Naga levelét vettem ezen holnapnak elein, ugj látom, kedvesen vette ö Naga levelemet, s parancsollya ö Naga, gjakran irjak ö Naganak, leven irasra valo materiam, ö Naganak most irtam tisztesegesen s Kgld kezében küldöttem. Az 25 Aranyokrul is parancsol ö Naga, melyeket mar annak előtte Kgld parancsolattya szerint Vizaknai Uramnak oda is adtam volt, ki az ur Doctora.

Professor urameknak irtam, al(á)z(ato)son kérem Kglt, sietve küldgje el ö kknék. Ö Kgldmekis irjanak választ s disponallyanak irantunk, mint kormányozzuk dolgainkat, mivel mig Kgldmetektul ezen levelemre választ veszek, addig el kezdett Collegiuminkat alkalmasint el vegezzük és inset eléb kel sietnünk. Istennek hála, mind Zalányi Urammal edgjüt fris jo egeségben vagjok, lattya Isten minden igyekezetem, azon vagjok, Kgldm miattam ne szomorkodgjek, sött inkább vigasztalodgyék.

Az mi az költes dolgat illeti, lattya Isten, haszontalan helyre költeni nem igyekezem. Zalányi Uram ebben bizonyságul lehet, mindeneket fel irok. Isten még le vívén, mindeneokrul számott adok. Reménlem tekozlással nem vadoltathatom. Discretiott itt még eddig kinek adtam volna, tudtomra nem tudom. Az Collegiumokér ellenben megh kel fizetnem, aval tartozom, ajandekon itt nem tanitnak, mindeneknek szabott árra vagyonn. Kgldmeteknek uj szomorúsagat, T. Laszlo Battyam Uram fiacskája halala iránt szomoruan értettem. Isten Kgldmeket és Szerelmesit oltalmazza több illy szomorúsagoktul.

Az Könyvek Registrumat ednehányszor megh irtam volt knek, olly alkatmatossaggal küldgje fel, még is al(á)z(ato)son kérem Kgldm, le iratvan s olly alkatmatosság léven, küldgje fel, mivel az micsodas Könyvek ott vadnak, ollyakat vinni nem akarok.

Kglmd pénz küldes iránt valo provisioját, adgya Isten, eletem fogtaig nagy engedelmességgel szolgálhassam megh kglmdnek. Kérem ellenben alazatossan Kglmdet, ne nehezteljen tudositani, micsoda Görög keziben bizta az pénzt, megnyit és micsoda gondviseles alatt, hogy az Görögök megh ne csallyanak. Az Attyafiakkák ő Kglmeknek ajánlom engedelmes sz(ol)g(á)l(ato)m(a)t. Az enn jo Istenem, edes Aszszonyom Anyam, Kglmdt minden szomorúság nélkül valo sok esztendeigh tarto jo egességben éltesse, szivem szerint kívánom, és maradok mig elek Kglmed

alazatos szolgaja, engedelmes Fia
Teleki Pal

16. level

P. S.: Mint Kglmdnek ennekelötte valo leveleimben is megh irtam, az elector ő Felsege öcsei közül a középsött, kinek neve Albertus, teteti bizonyos tisztnek itt közel, három mely földni varosocskabann, az jövő heten csötörtökön leszen Instellatioja. Ugy volt, az elector ő Felsege is maga jelen legjenn, de megh változott, mind azon altal nagy pompa fog lenni. Isten velem léven, oda el megjek, kglmdet al(á)z(ato)san tudositom annakutana, ha mit ott is experialhatok. Idvezült edes Attyánk Urunk dicsiretes dolgainak rövideden valo summás le írása meghis hogj továbbra maradott, valoban busulok rajta, kérem al(á)z(ato)son Kglmt, ne maradjon már semmikeppen továbbra, mert szorgat az az Tudos ember. Az Tudos emberek ne legyenek ott olly Politicusok és Scrupulozusok, kivalt ebben az materiaban.

61.

Teleki Pál Teleki Lászlónak
Odera-Frankfurt (?), 1696 tavasza

Megkapta a február 17-én Gernyeszegen írt levelet. Örül annak, amit László feleségéről ír. Felháborodva értesült mindazokról a rágalmakról, melyeket Zalányi hordott össze ellene és Trombitás János ellen. Minden, amit írt és mondott szemenszedett hazugság. Kéri édesanyját és Lászlót, hogy ne higgyenek a rágalmazónak.

P. S. Kéri, hogy édesanyjának trott levelét László is olvassa el. Sajnálja, hogy korábban a professzorok leveleit nyitva küldte, és így Zalányi azokat is képes volt beszennyezni.

P. S. Nem titokban írta meg kifogásait Zalányi ellen, szemben az ő rágalmazásaival. Ezek után semmikeppen sem méltó Zalányi arra, hogy peregrinációja során társa legyen.

Illustrissime Domine Frater, Domine mihi colendissime, charissime!

Litteras Vestrae Illustritatis 17 February Gernyeszegini expeditas, maximo cum honore accepi, immortalesque eidem ago gratias, quod adhuc non saltem memoriam, peregrini sui servi, teneat, quin eum suo amore favoreque persequatur, literis suis acceptis, hasce responsorias subjungo quas etiam latino idiomate expedivi non quod latinitatis meae praestantiam /:qva nulla est:/ ostentare vellem, sed quia nolim res hisce literis inscribendas aliis etiam manifestare praeter Illustritatem vestram, rogo etiam Vestram Illustritatem omnia ponderare et apud se solum continere dignabitur,

Gratissimum mihi primo accesserat nuntium, ex literis praecedentibus, de statu Conjugis tuae charissimae, sed doleo latam et conceptam meam spem frustratam et tristi eventu coronatam esse. Quis Deus diligit, illos <illos> contrario excipit, Primogeniti jure meritoque Deo debentur, non est Deo tamen diffidendum, benigniorem alias se vobis declarabit, quod et ipsi experturi sunt.

De Domino Ioanne nostro Tubicen sic scripseram Illustritati vestrae cum Patriam nostram vicissim peteret quod se recte, honeste et laudabiliter gesserit certe nec modo contrarium contra ipsum scribere possum, /:quidquid calumniae suggerat contra ipsum calumniantis es:/ nam mihi in tota via quibus socius et Comes meus erat valde maximae sublevationi erat, me diligenter tanquam ipsi commissum et ad tempus concreditum procurabat negotiis meis sedulo invigilabat /:cum alter cui cura mea magis incumberebat me deserebat suoque commodo saltem invigilans, vim etiam mihi inferens, quod tibi libebat hoc faciebat:/ certe ut superius scripsi D. Ioannes fideli sua circa me cura, me sibi ita obstrinxit ut nihil adversi contra ipsum scribere queam, quin prius omnem meam industriam qua ipsi prodesse possum sancte promittam. Verum non minus est, me multis injuriis affectum, nunc ad lacrymas, nunc ad propriam etiam vitae meae maledictionem, ingratis indignisque contumeliis, efflagitatum, D. Joannem petiisse, ut passiones meas, quas in initio peregrinationis meae experiri et sustinere coactus sum, ad Familiam meam reversus, Familiae et praepriis Vestrae Illustritati aperiret nam quam gravissimae et injuste illatae passiones <mihi> contra spem et votum, in initio statim peregrinationis susceptae, <et> capiti meo imminabant, quam graviterque incumbabant, certe calamo tam currenti expedire non possum. Nec dubito quin illatae mihi injuriae ad Inclutam Familiam delatae multis, ... imo ut animadverto et illis quibus vitae meae defensio et cura incumbit, dubitandi ansam praebuerit, ego tamen testor Deum, conscientiam meam /:cui maculam inurere a christianitate plane alienum esset:/ et testor eos qui ad tempus socii Peregrinationis meae extiterunt, me plane ullam rationem et cuasam vel minimam suppeditasse, propter quas insperatas hasce molestias mereri debuissim. Uno verbo tantae tam graves, et innumeris vicibus illatae mihi injuriae extiterunt, ut illis identidem vexatus, non secus mihi evenisse arbitratus sum, quam illis qui Patriae dulcissimum solum relinquere coacti, ad triremes damnati fuerunt. Experta est et vestra Illustritas, cum Claudiopolim proficisceremus principium contrarietatis, unde illae omnes ferme injuriae exortae sunt. Cum Szepes Varallyinum veniremus, Eqvum pro me omnimodi

praeparatum, imo jam consensum violenter et satis inhoneste in suum usum convertit, non quidem ullo modo jus meum mihi auferri permissem, nisi minassetur se meum consortium relinquere illiusque /:Domini Sz(ent) Kereszti:/ opem expetere, cujus persona Familiae nostrae non satis grata est; Ulterius hinc Deo duce viam instituentes, nihil aliud spei meae, officioque ejusdem. Contrarium experiebar Viennam jam ingredientes, ibidemque nullus dies pacatus, nulla nox tranquilla exitit, Injuriis <...> excitatis, novae accedebant accepta etiam <gratitudo> ac Familia gratitudo, ab ipsi flocci pendebatur. Neque Viennae hae contentiones in sepulchralem oblivionem ponebantur, quin imo ubi Vienna egressi, tribus saltem miliaribus ab urbe recessimus, noviter tales contumelias minis etiam conjunctas, sustinere debui, quae omnium reliquarum gravissimae accasserunt, sicque vitam meam peregrinationem, talibus passionibus ne transigere debere putabam. Verbo non prius hae disconvenientiae componebantur, donec tandem desideratae ac diu expectatae venirent literae, quibus (...)que officiorum nostrorum commoneremur. Literis hisce acceptis omnis rixae compositae videbantur, vidi tamen Dominum Zálányium Illustritati vestrae contra D. Ioannem Tubicen conscripsisse literas quas nondum quidem totaliter absolutas, inscio ipso, cum perlegerem, vidi excusationes ipsius clanculum me etiam ferientes, itaque ipsum rogavi si quid contra me scribendum haberet, illud primum mihi significando, non clanculum ageret, ut sic ego etiam partes meas tueri quirem; Tum D. Zálányi laceratis illis literis se illas non dimittere dicebat secus et tunc refutatus fuisset, sed ut ex praesenti posta allatis Vestrae Illustritatis sub rosa scriptis literis, adjacentique D. Ioannis Tubicinis epistolio conjicio illae literae adhuc magis repletae dimissae sunt, et sic <video> clandestine quod nullum christianum decet me noviter ipsum incusasse percipio. Quia vero haec praeterire non possum, vulnusque noviter inflixum dissimulare nequeo, pia excusatione descripta me ab ejusdem clancularis calumniis quibus et Illustrissimae meae matri aeternum colendissimae et gratiosissimae totaeque Familiae offensum reddere non erubuit, vindico ac libero

Primo etiam quod Dominus Zálányi scripserit, Dominum Ioannem me eo incitasse, et me etiam eo animo fuisse ut Aurei bene dispositi exciperentur et alia moneta commutarentur haec D. Zálányi dolose injuste et sine conscientia scripsit, minor etiam ubi habeat suam conscientiam, curque eidem labem inferre non erubuerit. Haec certe sunt mera commenta nam qui me tam stupidum et ab omni ratione alienum judicaret, ut mihi ultro tale damnum inferre voluissem. Hisce suis scriptis quid consequi voluit casus qui non videat. Ova de causa me prodigalitati accusare alias potuisset nisi me coram Familia prodigalitati scommate proscindens, suam e contra fidelitatem /:quae nulla est:/ insinuans, me (...) sibi subjici curare in votis habuisset. Scribit etiam Illustrissima Domina Mater Dominum Ioannem Tubicen me ad multa, imo contra Dominum Zálányium etiam excitasse haec etiam Illustrissima Domina Mater ex literis Domini Zálányi concepit, sed rogo Illustritatem vestram talibus nugis ipsius ne fides adhibeatur, imo placeat etiam Illustrissimae Dominae Matri persuadere haec sine fundamento scripta fuisse, omnium contentionum certe cuasa non alter nisi solus Dominus Zálányi exitit. Recte certe mihi Viennae commoranti semel

inter caetera dicebat Dominus Ingram, Ephorum meum ex complexione esse Iesuitam, rem et exterius et interius sic se habere quotidie animadverto, clandestine enim et illicitis mediis cum detrimento aliorum, res tuas procurare, et ut felicior evadat alium calumniis proscendere, in fama laedere, aliorumque favorem nescio quibus artificiis doloris captare, non nisi Iesuiticum est; Haec certe praestitit, meus Ephorus, cum in defensionem sui, clandestinas contra me susurrationses disseminavit. Contra Dominum Tubicen quidquid Dominus Ephorus scripsit, mecum certe nihil probabit, nisi testes pecunia conducet, nunquam illa quae scripsit <...>, testabitur; Quod Dominus Tubicen mihi pecunias per dolum et furtim abstulisset, etiam mera commenta sunt, hic certe in contrarium scribere possem, quae modo negligo unicum tamen addo quod vile satis quidem sit, magnum tamen astutiae symbolum, D. Zalanyi Viennae femoralia sua Ungarica, quae ab Illustrissima Matre ante iter nostrum accipiebat pecunia vendebat monebam ipsum, ne venderet nam illa femoralia, ideo data sunt ut in peregrinatione etiam usui inserviant, ego mea reservari ipse sua vendidit, huc venientes me monebat ut ipsi femoralia confici curarem, quod et praestiti. Haec res parvi momenti quidem est, magna tamen certe hinc fraus elucet.

Unicum adhuc est quid plani emittere non possum Dominum Zalanyium scripsisse Illustrissimae Dominae Matri Dominum Ioannem Tubicen mihi persvasisse 150 000 decem et quinque millium florenorum in tota peregrinatione consumptionem ubi fides? ubi religio? cur non erubescit odium Familiae talibus commentis mihi demereri. Illustrissima Domina Mater scribit Dominus Zalanyi me nec dimidium illius summae habiturum, video Illustrissima Domina prodigalitatem meum exinde concepit, nec <ener> immerito si res sic se haberet prout scripta fuit. Ego tamen syncere fateor nunquam me spem habuisse de tot nummis accipiendis si vero haec spes me aluisset certe me hic non Baronem sed Comitum appellari voluissem. Qua ratione haec scripsit Dominus Zalanyi miror, video ipsum eo animo fuisse in scriptis praecedentibus suis literis ut me plane omnis hactenus commissae concertationis, reum appellaret se vero plane immunem et innocentem declararet. Imo literis suis clandestine scriptis, plus quam sperare potuit consequutus est, tantam enim fiduciam suis scriptis sibi ab Illustrissima Matre comparant ut omnia quae ex Vienna ego scripsi falsitatis convictu ipsius e contra causa approbata fuerint. Scribit et mihi expressis verbis Illustrissima Domina Mater, impossibile esse suam Illustritatem aliquid saltem contrariis adversus Dominum Zalanyium credere posse. Spero tamen et scio pro certo si me literis hisce inclusum Familiae meae sistere possem, mea etiam verba aliquid veritatis exhibere posse; Invideo certe illam foelicitatem Domino Zalanyio magnamque in omnibus fiduciam, quam sibi nescio qua arte comparavit doleo e contra meam sortem, quod ita extra omnem veritatis aleam sim constitutus. Timeo etiam, si semper ab Illustrissima Matre Dominus Zalanyi ita expressis verbis, sicut nunc et alias approbatus, declarabitur ne novae suboriantur difficultates, quas majori in gradu tollerare et sufferre debeam. Si Dominus Zalanyi meas exorbitationes si quae futura sint /:quibus modis omnibus mihi caveo et cavebo:/ Illustrissimae Matri, Familiaeque notas facere voluerit non

certe ideo meam offensam contrahet solummodo id non clanculum, sed etiam me sciente faciat. Ego hucusque quascumque literas Illustrissimae Matri et Vestrae Illustritati scripsi, Domino Zalanyio perlegendas concessi, sed ipse e contra omnes literas suas clanculum conscripsit nec unicam mihi ex illis monstravit, unde etiam jam dudum cogitavi, me forte Angrem et Viperam in sinu meo portare, rem ita se habere eventus comprobavit. Haec omnia Illustritati Vestrae scripta sunt, non quae Pax nostra, quae literis Illustrissimae Matris Familiae et Professorum composita et stabilita est, vicissim violata esset, sed quia video Dominum Zalanyium, se a commissis delictis ita vindicasse, ut omnium delictorum me solum et Dominum Ioannem Authores declaret, subjungo hasce notas jam scriptas, quibus ipsi in contrarium me excuso, solumque eundem majorem omnium causam fuisse contestor. Neque haec propterea scripsi ut aliis significetur /:secus Illustritati vestrae me unquam scribere meis de negotiis profiteor:/. Si Illustrissimo tamen Michaeli Teleki haec relegentur non me poenitebit imo potius volo, rogoque Illustritatem Vestram et Illustrissimum Fratrem Michaellem, persvadeant et (...) Illustrissimae D. Matri, non Domino Zalanyio, omni tempore, secundum vota sua constrib ... liter... ne sopitis semel rixis majores succedant; Clariss ... significanda volo, ut has ones literas perlegat, rogoque ... procedente tamen transmittat. Solum enim Dominum Enyedium: Authorem esse puto, qui tantum favoris <ab> Illustrissimae Dominae Matris Domino Zalanyio demeruit, me e contra <Illustrissimae Matri> apud Illustrissimam Matrem in suspicionem intulit. Domino Pápai Professori haec minime post (?) alia multa sunt significanda, nam Dominus Papai valde politicus et ultras quam politicus est; alias de hisce plura Elector (...) huc venturus est <noviter> brevi cum novitatibus vobis inserviam; Ego bene valeo valere et vos mi charissimi. Illustrissime Conjugi servitia et obsequia humilima. Caeterum commendo me favori Vestro et Illustritatis Vestrae, et maneo dum vixero

Illustritatis vestrae
Servus et Frater obedientissimus
Peregrinus Paulus Teleki de Szék.

P. S. Illustrissimae Dominae Matri scriptas literas rogo perlegere dignabitur, et partes meas tueri placeat. Doleo tamen quod litterae Professorum semper apertae iisdem transmittantur quae si in posterum etiam sic fient, alia posta ipsis literas sum missurus et directurus.

Dominus Zalanyi literas meas, clanculum commaculavit. Nomenque suum semel conscriptum expunxit, Uno verbo sic negotium percurens (?), malo panem mendicando quaerere et hinc statim Patriam petere, quam ulterius cum ipso vivam, est enim incarnatus Diabolus, totus quantus, Invidia et Ingratitudo, non esset dignus ut a Terra amplius portaretur.

P. S. Ego haec quae scripsi non clandestine feci nam alterae Parti etiam demonstravi, quae etiam his subscripsit. Interim tamen quoniam dubia quaedam in sua subscriptione tradidit, volo hic adhuc Commentarium parvulum saltem

scribere. Primo ergo scribit in sua subscriptione si haec pro veris habentur. Ne desideret ut amplius vera esse ostendam, si enim adhuc magis vera esse ostendas demonstrabo etiam illius fidem et conscientiam Leporino tergai esse inscriptam. Nam Viennae etiam aliquoties dicebat, mihi inquam solummodo 50 (...) ducatos dederunt, quod si titius scivissem, certe non fefellissent. Haec Dominus Tubicen etiam audivit 2do. Cujus aliquid conscientiae committunt, si conscientia ejus pura sit non sibi commissum identidem Diabolo rapiendum tradit nec ipsum(?) desperire et dudum (...) cupit si et Dominus Zalanyi mihi (...) 3tio Quod concludit non esse ipsum dignum ut Iteneris amplius Comes sit. Haec recte scribit nam in quae re mihi hactenus saltem aliquid profuit plane nescio Imo ausim dicere me hoc neque in omnibus rebus eundem tentam(?) stipitem habuisset. Mordet ne primo identidem quod mihi prodest; Alias si necesse erit adhuc plura. Addo: Nihil jam Dominus Zalanyi Curae. Nam aliquoties jam mihi dixit sed (...) jam hic sum qui me hinc referet, irascantur ibi ubi scripta sunt.

Címzés: Illustrissimo Domino Ladislao Teleki de Szék, /:cum plenum honorum titulo:/ Domino et Fratri aeternum colendissimo. Gernyeszeg in Transylvania

62.

Enyedi István Teleki Pálnak
Nagyenyed, 1696. április 7.

Isten Kglmedet Vrfi szeresse jo egésséggel és Hazájának ékesítésére készétcse el jo erkölcsökkel és látott, hallott szép tudományu elmével!

Mostis vettem nagy örömmel Kglmed 19. Febr. irt levelét. Hálá Istennek, hogy örvendetes dolgokat érthetünk Kglmetekről. Enis irtam Februariusban kglnek edj levelet, melly sokáig az Aszszonynál volt Gernyeszegen, magamis az után oda menvén, el küldöttem aztis mással edgyütt. Mikor Kglmed meg olvasta, eszében kellett kglmednek jutni, quod est Psal. 141. et Prov. 26:6. Miis élünk egésségben, Istennek hála, mind Collegiumostul. Examenünk a' jövő hétenn léssen. Galambodit minap Kezdi Vásarhelyre adók Mesternek. Zentelki Vram volt az Aszszonjnál s nállamis itt Enyeden. Kglmetek felöll tisztességes commendatit tett. A' Kglmetek levelét Gidofalvi Peter Vramnak ma akaram magam meg adni ebéden, de nem kaphatám, holnapra maradott. A' Zalányi Vram levelét Üveges Jánosnak meg küldöttem. Csaki most ithonn nincs, <pro> ha meg jö, meg adom aztis. Semmi ujságom nincsen Collegiumunk vagy közelebb valo barátink iránt. Miskolczy Vram Udvarhelyen meg holt, Vida Vramis Tordan ez előtt negyed nappal pleuritisben. Még Udvarhely vacál. Németi Mihály Vramat most vizsik bé Colosvári Professorságra.

A' mi a' Bekmán Vram kívánságát illeti, lehetetlen nekünk most satisfacalni. Mert az embernek igazat és fundamentommal kell irni valamit olyan nagy dologban, minémü az Vr dolgainak világ eleiben valo bocsátása. Szégyen volna, ha csak kicsiny circumstantiákbannis, annál inkább nagyobb s

meritalis dolgokban meg hazuttolna bennünket a' mai élő ember. Azért a' levelekből tanquam ex certis testibus audienda et prodenda res omnis est. Arra eddig üdönk nem volt, hogy fel hányhassuk. Maga az Aszszony ö kglme akarná valoban. Minap a' végre mentem volt Gernyeszegre, de üdöm igen kevés volt. Sok csomo levelek meg olvasásából kell ki szedni s rendben venni az Vr dolgait. Hogysem valamit csonkán, hibásan s talán nemis egészsz világossággal írjunk, nem illik. Mindazáltal úgy reménlem, hogy ha az Isten ez jövő Nyáron békességet s életet ád, az Vr életét le írjuk ex indubitatae fidei monumentis literariis és vagy Bekmán Vram kezében, vagy a' Kglmedében külgyük cum consilio illi tempori conveniente. Kglmed igen köszönnye meg a' Bekman Vram oblatioját, de maga ö Kglme által láttya, csak Kglmed exponállya ez dologban valo mostani akadályt. Bajtsi Vram mostis biztat, hogy a' Fia adosságát knek meg küldi, de Aranyat nem kaphat, Tallerokat vált. Hogy kglmedet az Instructiora emlekeztettem ez iránt, pro peregrinationis commoditate van. Egyebaránt Isten kglmedet ha meg hozza és Gazdává teszi Hazájában, nem fogom kglnek azt adni tanácsul, hogy fősvény ember légyen, s afflictorum ne misereatur. Nem mindenkor van olyan ideje s helye amaz versnek: Dilige sic alios etc. mint a' peregrinatioban. Legyen Isten, édes Vrfi, kglmeddel s dolgait minden jora igazgassa.

Kglmed jovát igazán kíváno Szólgája
Enyedi István

7. Apr. Enyeden 1696.

Vizaknai Vramat ha ott lepi még az én köszöntésem, ö Kglme vegye el: ha el jött előlle, tartsa meg Kglmed edgy oda vetödni fogo emberséges és erre méltó Atyafinak. Tros Rutulusve fiat nullo discrimine habeto. Zalányi Vramnak ajánlom szolgálatomat, es minden jokat kívánok.

Címzés: Illustrissimo Domino Domino Baroni, Paulo Teleki, in Universitate Frankfurtensi ad Viadrum, Frankfurt an der Oder

Teleki Pál kezével: Ao. 1696. 4. Maji Frankfuti, Professor Enyedi Istvan Uram N. Enyedről 7. Apr. irt levele.

63.

Csapai András Teleki Pálnak
Nagysajó, 1696. április 10.

Isten vigyazzon az Kegyelmed életére minden bujdosasiban, és tarcsa meg Kglmedet szegény hazánk jóvára, nekünk örömeinkre.

Az Kegyelmed nékem becsülettel irt levelét alázatosan vettem, Uram Kglmedtől. Hogy Kegyelmed az töb Kglmed életének örülő joakaroí és szolgálai között en rollam is távol létében el nem felejtkezet, annál is inkább, hogy Kglmed

liberalitásával fénlő levelével látogatni méltóztatott, alázatosan köszönöm Uram Kegyelmednek. Azon pedigen, hogy Isten Kegyelmedet jó egésséggel szerette és az peregrinatio Kglmed előtt olly kedvessé tőtte, igen örülök. Utinam az Urak gyermeki közül ez után az Kglmed nyomdokit sokan követnék. En, uram, kérem Kglmedett, hogy ne kételkedjék Kegyelmed nállam lévő emlékezetes volta felől, mert nem csak könyörgésemben vészem, Uram Kglmedett fel, hanem másoknál is az Kegyelmed hírének, nevének terjesztője vagyok /:quod tamen sine adulatione dictum velim:/. Az Kegyelmed levelében fel tött személyekett, nevezetesen az Urfiat eő Nagyságát köszöntöttem. Jo neven vette az Kglmed köszönteset es in eius rei testimonium levelével akarja Kglmedet látogatni. Az többi Kglmed alázatos szolgainak tartják minden időben magokott. Az könyvet a Kegyelmed discretiojára hagyom, Uram. Tudom, hogy ab anno 1691 jött könyv ki Franekeraban akar phylosophus akár theologus, az Kglmed jo akarattyát igen jo neven vészem, Uram Kglmedtől. Ez után az Ur oltalmában ajánlom Kgt.

Kglmed kész szolgája
Csapai András

Nagysajo, 1696. 10. Aprilis.

Címzés: Tekintetes Nemzetes Teleki Pal Uramnak /:cum omni honore et Digno titulo:/ Nékem jo Uramnak eő Kegyelmének

Teleki Pál kezével: Ao. 1696. 4. Maji, Csapai Andras Uram N. Sajorul 10. Apr. irt levele.

64.

Teleki Anna Teleki Pálnak
Nagysajó, 1696. április 11.

Edes öcsém Uram,

Az én Istenem minden idveséges jokat álgya meg kgjemedet, szivesen kívánom.

Edes öcsém Uram, ez alkalmatoságal akartam Kgjemed elöt Levelemel meg jelenni. Istennek hálá, jo egeségben vagyok Jankoval, Sigoval, Kriska nem igen jól vagyom, gyenge az sok nyavalya miatt, Samuka Aszszonyom anyámnál ő Kgjemenél vagyom. Édes öcsém Uram, ebül az <bo> boldogtalan hazából egyébel nem tutam mivel kedveskedni Kgjemednek, hanem 2 keszkenőt kütem, egyiken X ág van szkofium aranyal varva, masikon 8 ág vagyom szkofiom aranyal, ezüstel varva. Kívánom, jo egeségel viselye kgjemed őket. Janko kgjemedet szeretettel köszönti. Az Istentül sok jokat kíván, könyv(et) hozon kgjemed neki,

aszt kíványa. Ezek után az én Istenemnek kegyelmes gondviselése alá ajánlom kgjemedet, édes öcsém Uram. Zalányi Uramat nagy becsületel köszöntöm. Sok jokat kívánok ö kgjemenek.

Kgjemednek az Istentül sok jokat kívano nénje
Teleki Anna

N. Sajo 11. Aprilis A. 1696.

Címzés: Tekéntetes Nemzetes Teleki Pál Uramnak nékem édes öcsém Uramnak ö kgjenek.

Teleki Pál kezével: Ao. 1696. 4. Maji Frankfurt(!), Kemeny Janosne Nenem Aszszony Sajorul 11. Apr. irt levele.

65.

Teleki József Teleki Pálnak
Gernyeszeg, 1696. április 15.

Koteles szolgálatomat ajánlom Kglnek edes eöcsem Uram.

En Kgld szolgálatyara jo egresszegben vagjok, mellyhez haszonlott Istentul Kglnek is kivanok. El hiszem, meg szerette Kgld az oda fel valo lakast, mert az mint hallom, csak az szep damakkal converszalkodik Kgld. Ha szokaig keszik, itt az medvet mind meg olik, most ugjan meg szaporodott. De nehezen lohetni, mert az ide ala valo puskapor meg nem jarja, az lipsziai pedig kettön is altal menne, ezek az Görögök az(t) nem szajnajak lehozni. Ha Kgd gratiaja accedal vagj kett fontott, ha szerencsenk leszen, resze leszen Kgdnek az jo szerencseben. Kgldnek Keresturi Janosne Nenem Aszony szolgálatyat ajanja. Ha Kgd le nem ju, itt az leanyok mind ferhez mennek. Ezek utan az en Istenem oltalmaban ajánlom Kgdet.

Kgd koteles szolgaja, igaz atyafia, Batya
Teleki Joseph

D. Gernyeszeg A. 1696. Die 15. Aprili.

Címzés: Tekéntetes Nemzetes Szeki Teleki Pal Uramnak, nekem kedves eöcsem Uramnak eö Kglnek.

Teleki Pál kezével: Ao. 1696. 22. Maji., T. Joseph Battyam Uram levele.

66.

Teleki Pál Pápai Páriz Ferencnek
Odera-Frankfurt, 1696. április 21.

Köszönti patrónusát, beszámol helyzetéről és német nyelvi tanulmányairól.

Ihr Excellenz!

Auff vielfaltiges befhel, ihero Excel. meines Hochwerten Herrn, und Patron, habe ich gelegenheit nehmen sollen, in gegenwertigem brieffe, meine gebührende auffwartung abzustatten; und werde ich mich von Hertzen erfreuen, wen ihr Excel. sich in allem gesegnetem wohlwesen befunden solte; Ich kan aber mich verhalten, dass ich bisshero auch sehr begierig gewesen bin, meine aufrichtige Gemüthe, da mit ich sonst ihrer Excel. vornehmen Person zugethan bin, durch meine feder zum dinsten zu contestiren weil aber ich bisshero in der taicz sprache ungelerther war, so mögthe ich ihero Excel. vornehmen Person durch meine ungelertschlich gesribene brieffe molestire lassen. So mögen aber ihr Excel. wissen, dass ich werde Henfiro dem allem ihr Excel. befehlen gehorsam seyn, und nach diesem exempel darnach ich sonsten mein gantzes leben ein zu richten habe, werde ich ebenfals bereit seyn, den Namen ihero Excel. verdinen als.

Ihero Excel. meines hochwerthen Gönners und Patron
gehorsamer und schuldiger diener
Paulus Teleki de Szek

Franckfurt an der Oder,
21. Apr. Ao. 1696.

P. S. Kglmd kivansagnak eleget akarvan tenni, parancsolati szerint ezeket öszve gerebléltem, az Informatoromnak nem is engedtem megh nezni, ha hol roszszul irtam, refutalyon kglmd benne; Hae sunt tantum primitiae, qvas etiam nostrae Claritati tanqvam non ita pridem Praeceptorum multum charissimo conserari volui; egjeb materiam nincsen, most mit irjak kknek, alia occasione bövebben irok; Professor Uramekat igen engedelmesen köszöntöm, maszszor irok ö Kglmknek is. Vizaknai Uram az jövő heten indul ez csonka hétben ala fele, Kglmdnek ö kglme által küldöm az könyveket, melyeket parancsolt. Boldog es szerencses Husvet innepeket kivanok knek es kknek mind én, mind Zalanyi Uram, ki is engedelmesen recom(mendálja) magát kglmd jo indulattya ala.

Címzés: A Monsieur Monsieur, Franciscus P. Papai, Professeur mon tres honore presentement

67.

Teleki Pál Vér Juditnak
Odera-Frankfurt, 1696. április 21.

Erdemem felett valo edes Aszszonyom Anyam!

Igaz dolog, két hete vettem al(á)z(ato)son Kglmd és az Attyafiak ö Kglmeknek leveleit, de mint hogj magamis szinten azon leveleknek el vételek előtt egj nappal irtam volt, szanszandekkel eddig az levelekre valaszt tenni nem akartam. Most is, jollehet nincsen mirül kglt al(á)z(ato)san tudosicsam, mindazáltal akartam megh is kglmdnek levelem által udvarolni, es ez be allando

innepeken, ha csak jo kivansagomnak le küldésével is kglmd előtt kötelességem szerint bé köszönni. Vigye által azért az en jo Istenem Kglmt és Szerelmesit, ezen Sz(ent) Innepeket engedgje el tölteni nyugodalmason, szaporicsa napjainak napjait, es minden változás nélkül többeket is engedgjen érni, szívem szerint kívánom. Istennek hala, edes Aszszonyom Anyam, jo egessegben vagjok kglmd szolgaltatara mind Zalanyi Urammal edgjütt, ki is knek al(á)z(ato)s szolgaltatjat ajanlya, sok Husvet innepeknek kivanasaval edgjütt, most knek nem irt, varjuk ujjab leveleit knek, akkor ujjobban mind ketten levelunk által udvarlunk.

Ujtrajectumi Academiában levő nevezetes Fris nevű Professor küldötte Komaromi Istvan Uramnak szollo levelet hozzam. Alazatosan kerem kglmt, alkalmatosság adatván, küldgje meg ö knek. Az Attyafiaknak ö kglmeknek al(á)z(ato)s sz(ol)g(á)l(atoma)t ajánlom, boldog Innepeket kívánván ö Kglmeknek. Az en jo Istenem eltesse kglt edes Aszszonyom Anyam sok eszten-deig való jo egeségben.

Kgld al(á)z(ato)s szolgaja, Fia mig el
Per. Teleki Pál

Frankfurt az Oder mellett 21. Apr. 96.

18. levél

Címzés: Tekintetes Nemzetes Ver Judit Aszszonynak bizodalmas és erdemem felett való edes kedves Aszszonyom Anyamnak ö knek al(á)z(ato)son, Erdelyben

68.

Pápai Páriz Ferenc Teleki Pálnak
Gernyeszeg, 1696. április 26.

Isten ö Felsege boldogicsa életét es minden ö Felsége dicsőségre, Hazaja javara, Háza ekessegere való dolgat Kgd(nek)

Kgd har(munk)nak irt levelét egyedül vöttem Husvét harmad napjan, egyedül innepelvén otthon. Kolosvari Uramek quisque ad tentoria sua menván innepelni. Kedvesen esik Kgd minden írása, es nem lehet, hogy ne gyönyörködtessenek szokott acumeni. Kgd dispositiot kér és vár tovabra való dolgairól, de Kgd eddig valokrol számot nem ad, mennyire proficialt a nyelvben, mert mi a német nyelvben nem németizálót, hanem németül szollót es ha lehet írótis kívánnánk, hogy annak idejében nagy emberek előtt akarván szolgálni vagy Hazájának, vagy Házának, a maga nyelvén influalna az Regens urak szeretetében, ez lenne vehiculuma melto kevansaginakis. Szeretném tudni, vagy a Jusban, vagy Politiában es ahoz való Historiakban, Geographiában mit kezdett vagy vegzett, mert még ily kevés idő alatt nem csudalom, ha nem absolvaltais Kgd. Az Albinus Uram Curiosa demonstratioinal ezek szükségesebbek, noha

bizony azis szép ékessége lenne Kgd tudományának. De inkább szeretnem, edgy kis Trigonometriat praemittalna Kgtnek. Mindenekről Kgd tudosicson első postán, uagy öszve tévén tanácsunkat, továbbrol veszen Kgd dispositiot a Parlamentumtól. Igen jól esett az Elector udvarlása, ugyis kellene lenni ez utánis, hogy ne csak meg nézze valamely szegeletből a nagy Királyi vagy Fejedelmi Meltosagokat, /:mellyet veghez vihet edgy mives legendis:/ hanem audientiat nyerjen es salutallya, a sem telik sokkal többen, mint a suttomban való peregrinalas, haszna pedig száz anyi. Az adossagot en nem tudom, mikor vesszük meg, a kocsardi (jöv)edelemből nem hamar rakhatni öszve csak 20 a(ranyat)is. Jobb a szűkölködőnek ingyen adni keveset, mint meg nem adom fejében kölcsönözni. Ezt mint projectumul vegye Kgd, bővebben irunk a Conferentia után. Vizaknai U. felől semmit sem hallunk, Kgd sem tudosita. Ha Kgd de praesenti rerum Europaearum Statu deakul irna, meg magyaráznok et respondendo paria faceremus. Engem most az Aszszony Kemeny Janosné Aszszonyom hirtelen nyavalyája Gernyeszegre hozza, Istennek hála, már jó reménség alatt vagyon ő Nagysaga. Quid Gallus, S(ve)cus, Danus? Quid serenissimus non Corona saltem Ducali ver(um) et Regali dignus? Quid Vilhelmus qui sedet super fluctus? Semmit distincte nem tudunk. Legyen Isten erős oltalmában el rejtve a Kgd élete.

Kgd eleteben es dolgai elő
meneteliben gyönyörködő
Pápai Fer(enc)

Gernye-Szeg, 26. Apr. 1696.

Címzés: Monsieur Monsieur Paul de Teleki Baron, estudiant dans la celebre Université a Francfort, mon tres-honorée presentement a Francfort sur l'Oder

Teleki Pál kezével: A. 1696. 29. Maji, Prof. Papai Ferencz Uram Gernyeszegről 26. Apr. irt levele.

69.

Teleki Pál Vér Juditnak
Odera-Frankfurt, 1696. április 28.

Erdemem felett való edes kedves Aszszonyom Anyam!

Kglmd Gernyeszegről <irott> 21. Mar. irott levelét az el mult napokban al(á)z(ato)s engedelmesseggel vettem, melyből igen felette nagy örömmel érttettem nem csak az Kglmd és edes Attyamfiai ő Kglmek mostánság jó egészségben való leteleket, hanem egjszersmind új örömököt és Familiánknak nevedekeset. Isten ennekutanna is Kglmesen vigyazzon kglmetekre mindnyajan, adgyon Arva Familiánknak napról napra nevedekést, és az új csemetet az maga dicsősegere s Familiánknak ekesitesere nevellye. Istennek hala edes Aszszonyom

Anyam, magám is fris jó egészségben vagyok Kglmd szolgálatyára, melyhez hasonlott sok gondgjainak elviselesére az én Istenemtől kglmednekis kívánok.

Képelem leírása iránt való parancsolattyat az mi illeti kglmdnek, aszt Bécsben is jóvállottak, de magam nem akartam, annakidejében, ha Isten engedi, magam akarok kglmdnek udvarolni, néma mondón pedig, hogy képelem udvarollyon knek alkalmatlanul s minden hasznos szolgálatnak végben vitele nélkül, itt kölcségesnek, ott disztelennek tartom. Ebben az városban, az hol most lakom, nincsenekis arra való képírók, hogy Kglmd parancsolattya szerint cselekedhessem. Mindazáltal ha Kglmd meg is parancsolja, Isten Belgiumban viven, ott leíratom, s leküldöm kknék. Az pénz <hogy> küldés hogy az Beszterczei sokadalomról elhaladott, annál inkább ha az Vasarhelyi sokadalomról is elmulik, valóban banom, az pénz vétel vagy szerzés annakutánna felette bajos, káros és kölcséges leszenn.

Nem tudom meg ítélni, mit busulok rajta, hogy idvezült edes Atyjank Urunk <levele> dicséretes dolgainak leírása asz meszsze időre haladott, ha mostantúl fogva két hónapra elérkeznék, meg talán ki nem maradna, csak kezemből kellene küldeni, ha akkor itt nem lézlekis, ennél Bechman Uram kezéhez elküldhetem. Ertem Kglmd leveleiből edes Aszszonyom Anyam, régen nem vehette leveleimet, én eleget írtam, nem tudom, miért veszi oly későre kglmd kezéhez. Az minapi kglmd edgik levelében is aszt olvastam, három rendbeli leveleimet vette egyszersmind kglmd, mely nem igen kedvem szerint van, hogy csoportosan mennek kglmdhez leveleim, inkább szeretném, ha külön külön udvarolnának knek. Az Attyafiaknak ő kknék mind közönsegesen engedelmes szolgálatomat ajánlom. Isten eltesse kglmt edes Aszszonyom Anyam, sok esztendőig való kívánatos jó egészségben.

Kglmd al(á)z(ato)s szolgája,
engedelmes Fia mig él
Per. Teleki Pál

Frankfurt, 28. Apr. Ao. 1696.

19. I(evé)

Címzés: Tekintetes Nemzeti Vér Judith Aszszonyinak, érdemem felett való kedves edes Aszszonyom Anyamnak elő kglmenek al(á)z(ato)sonn, Gernyeszeg Erdélyben

70.

Miskolci Zsigmond Teleki Pálnak
Nagyenyed, 1696. május 1.

Tekintetes Urfi, nekem érdemem felett való jó Uram!

Meg kell vallanom azt, hogy érdemem felett sokszor tapasztolom az Kglmd hozzám való jó akarattyat levelének gyakori hozzám való küldésében. Az mely

dologban ugyan én örömet sem akarnék meg győztetni, kívánván Kgldehez való kötelességemet gyakorta én is meg mutatni, de hogy kívánságom szerint az dolognak meg nem felelhetek, nem véttségem, mert talám semmi alkalmatosságot el nem mulatok, de úgy gondolom, hogy az levelem néha Gernyeszegezés fog maradni. Kgltek minden bajos dologoktól üres azon a földön, mi penglen nagy rossz dologoktól félünk, mert ez Hazában olyan dolgok moliáltatnak, hogy még eddig én értemre, avagy talám még másérais mostanság olyak nem estenek, melyeknek faragója kiváltképen csak edgy quis sit, facile divinare poterit; az Felséges Udvarnál vadnak azok a dolgok meg engedtetve, de mivel még nem ratificalodtak valóságosan, hanem még mint egy rejtekben vadnak ez mostani ország gyűlésének fen állásáig, azért én is semmi bizonyost még eddig azok felől nem irhatok, miglen az ki menetel jobban meg nem tanit. Az Urfi felől ir vala Kglde minapi levelében, hogy tudósítsam Kglde, mint és mit tanul, és mint viseli magát. Eddig Rhetoricát tanult, de most lévén promotio, Logicára promoveáltatik; /si vera fateri liceat/. Bizony az tanuláson nem igen kap, az mivel kéntelen, azt el nem mulathattya, de külömben magától nem igen akar újítani; holott bizony csak az Kglde sok szép intésre és adhortatiojira is sokat kellene cselekednie. De az csak addig vagion elméjében, míg a levelet olvassa s az után füstben mégyen, nem akarja magát rontani a tanulással, tudgja, hogy másképen is élhet. Hogy másodszor engedelmes és szóhalló tanítványnak mondjam, az ő Kövenditől bé szitt, mostanis gjakorta láttzó, és sohas le nem vetkezhető vakmerősége és engedetlensége nem engedi. Hogy én s Ferenczi Uram sok hijában valóságiról intyűk, azt jó neven nem vészi, sőt gjakrabban vissza morog, s kiváltképen Ferenczi Urammal, mint éretlen elméjű gyermek, sokszor jó intésiért rúttól bánik. Azért én azt mondhatom felölle, hogy mivel az jó intésnek nem enged, proprio aliquando malo discit sapere. Ferenczi Uram most ithon nincsen, az Innepre Kolosvárra ment volt Cselédihez. Én igen jól alkuszom ő kglmével, még csak szóbeli Controversia is közöttünk eddig nem volt, ugj hiszem, ez után annál inkább nem lesz. Nem tudom, ha meg irtam volté Kgldek, hogy Isten az én édes Atyám Uramat sok ideig való súlyos betegeskedési után magához vette 5ta Martij, melynek előtte innen /:Divina Providentia:/ harmad nappal érkeztem volt oda, életben találtam, s elegetis beszéltem szegénnyel. Én (való)ban sokat búsúlok, mivel in ambiguo vagion helyeztetve minden dologom, Isten után biztam sze(gény)hez, már kihez bizzam, Istenen kívül senki nincsen. Ezzel ajánlom Kglde az minden igaz bujdósoknak Gondviselőjének, a ki kglde az idegen földön meg tartya, és annak idejében el hagiott édes Hazájának, kedves Szülejének s Attyafiainak egészégben meg adgja.

Kglde alázasos szolgája
Miskolczy Sigmund

Enyeden 1. Maji A. 1696.

Címzés: Spectabili ac Generoso Domino Paulo Teleki /:cum pleno honoris et Dignitatis titulo:/ Domino mihi colendissimo

Teleki Pál kezével: A. 1696. 11. Aug. Franequera Miskolczy Sigmund Praeceptor levele

Teleki Sándor Teleki Pálnak
Nagyenyed, 1696. május 1.

Mint bizodalmas s kedves Bátyám Uramnak ajánlom Kglmdnek köteles sz(o)lg(á)l(a)t(o)m(a)t. Isten minden idvesseges jokkal, szerencses hosszú elettel alga meg Kglmdt, szivemből kívánom.

Ez jo alkalmatosságom adatván akaram Kglmdt most ugyan jo moddal meg udvarlanom s tudositanom ez kis levelem által, mely is kivanom, talallya Kglmdt szerencses jo egészségben. En is, Istennek legyen hala, Kglmd szolgalttara meg eddig jo egessegeben vagjok, Isten Kglmdt is bujdosasahoz alkalmatos s kivant szerencses jo egesseggel alga meg, s Isten kglmdt fel tött czellyara vigje el s boldogicscsa fellyebb valo utozasiban. Kglmd leveleit is Edes Battyam, igen nagy örömmel vettem, hogj Kglmd Sandor es Joseph napjat örömmel töltötte el, igen akarom. /:Husvet napját köszöntenem Kglmdknek(!), de tudom, hogj el ugorta Kglmtk:/ Kívánom azert, hogj sok Sandor, Joseph es Husvet napjat erjen Kglmtk jo egessegeben. Kglmdt, Edes Batyam Uram, nem busitanom, de mivel Kglmd maga írja eginehany levelében, hogj könyvekről tudosicscsam Kglmdt, mellyeket ennekem kulgjön, most annakokaert Kglmdt <meg> tudositom Kglmd tudositasa szerent. Most leg közzelebb vagjon igen szükségem egj Cocceus Summajara es egj Deak Bibliara. Noha volnanak többre is szükségem, Kglmd is tudja avagj csak tudhattya mikre, de most Kglmdt nem akarom tobról busitanom, de mindenek felett azert gondolom, talam ithon is talalok, es nem volna hasznos, ha onnet is nagy kölcsegen hozatni. Mas alkalmatossaggal Kglmdt, Edes Battyam Uram, világossabban tudositom. Antoni szegeny Asztalos Istokkal Beszterczen vadnak Cura alatt, igen rosszul. Pista jo egessegeben vagjon az Mesternel, Poetak lesznek. Kglmd szegeny szolgaja, Varallyai Janos irattya vellem Kglmdnek, hogj az Kolosvári kengjel szij igen hosszan nyult, maskent marad Kglmd szegeny szolgaja. Ezzel en is ajánlom kglmdt Istennek oltalmaban.

Kglmd igaz attyafia szolgaja mig el
 Sz. Teleki Sandor

N. Enyeden, 1. Maji A. 1696.

P. S. Ha valami Ujságot küldene Kglmd Edes Battyam, avagj valami csudaknak, avagj valami almelkodasra s emlekezetre melto dolgoknak nyomtatását, Kglmdnek meg szolgálnam, masat küldenem Kglmdnek. Kollatavit es Tholdalagi Battyam Uramek ajánlyák Kglmdnek szolgalttaryokat, Istentől jo égesseget kívannak Kglmdnek, es az Dominus Kantor jo szivel latna Kglmdt. Az

Farkas patakban most volna jo bezzeg vadászni, az minapis, most ket hete, egy medvet, ket szarvast löttek, az előtt meg ugy.

Kívül: Veer es Nabradi öcseim Kglmdnek ajanlyak sz(o)lg(á)l(a)tty(u)-k(a)t, Istentől szerencses jo egesseget kivannak Kglmdnek, levelet is mas alkalma-tossaggal irnak.

Címzés: Spectabili ac Generoso Domino Paulo Teleki de Szek. Domino ac Fratri mihi Charissimo, in Frankfurturn ad Oderam (ex) N. Enyed

72.

Johann Mülmann Teleki Pálnak

Lipcse, 1696. május 8.

Elnézést kér, de a görög kereskedőtől nem kapta meg pontosan Teleki rangjának megjelölését. A pénzt és a kendőket meghozták, vegye át számla ellenében, a számlát küldje Boroszlóba George Speylhoz. Lipcsében minden erdélyi diáknak faktora, pénzügyeik, levelezésük intézője. Ha Hollandiába akar menni, jelentkezzen nála, postán küldhet mindent hozzá, ő továbbítja. Végül felajánlja szolgálatait, megírja címét.

Lipsia li 8. Maggio. 1696.

Illustrissimo e Generosissimo Signore Barone.

Mein brief muss sich gleich anfang mit einen bitten umb Verzeihung anfangen: den dieselben werden auss beylag an Sie sehen, dass ich von den Griechen nicht recht berichtet, wer dieselben etwan seyn möchten, auss Vhrsachen Sie nicht viel förmliches in Deutscher Spraach vorbringen dahero es geschehen dass Den Herrn Baron seinen gebührenden Tittel nicht gegeben, sondern nur als einen gemeinen Studiosum Medicinae tractiret, denn also bin ich berichtet, vnd nicht anders habe icht von Griechen Verstanden, Dannen hero demüthigst vmb pardon zu bitten, bevor auss noch denn von Ihro Excellenz Herrn d. Bechmann eines andern berichet, und weill von dess Herrn Baron rühmlichen Condugiae vnd qualitäten genugsagen versichert, so hoffe desto ehenden wegen meinen vnwüssendt begangenen fehler pardon zu erhalten. Mà à propo! Es beliebe dem frauen Baron zuwissen, dass die Griechen von desselben Frau Mutter einen wegsel in O. mit gebracht, und habe die Gröste mühe von der Welt gehat, dass solche, dass geld in die Hande Ihro Excellenz versiegelt nebst etlichen Schmuclétüchern geliefert. Sie seind frembde zwahr vnd werden oft hinter gangen, dennoch aber habe ich Sie endtlich so weit gebracht: Sie bitten aber Vnterthänigst dem Herrn Baron, so gütig zu seyn, vnd also bald bey empfang oder ankunfft Ihrer Excellenz H. D. Bechmans eine quittung zu vertätigen stelle mit Eigenem handtschreiben, mit den gewöhnlichen potschafft

zu bekräftigen und solche nach Breslau an Herrn George Sfpeyl Wirth zum güldenen Hirsch durch ein copert zu adressiren damit die Griechen dieselbe, daselbst abfanden, vnd die Interinus quittung so Herrn D. Bechman alhie geben müssen, wieder zuruck geben, auch wass Mein Herr Baron ferner vor brieffe an die Fraw Mutter oder andere Freunde mit zu geben beliebte, mitnehmen vnd nach Siebenbürgen bringen können. Dieses aber muss alsobald bey ankunfft des Hern D. Bechmans geschehen, weil die Griechen über 8. Tagen sich in Breslau nich aufhalten werden. Endlich damit Mein Herr Baron die Uhrsach wusten möge warumb ich alss ein frembder der Sache so annehme so ist diese. Ich bin hier in Leipzig aller Siebenbürger gleichsam Factor, vnd zahle fast an alle Ihre Wechsel, bevor auss denen so in Wittenberg hier vnd in Holl- oder England seyn vnd daselbst studiren oder reisen, wie den auch dannenhero alle brieffe durch meine hände gehen so von hauss vnd nach hauss gesand werden: Wen ich nun vernehme dass Mein Herr Baron auch in Holland zureisen willens vnd sich meiner wenigkeit bedienen, so beliebe Er Es nur an gehörigen orthen zu melden. Es darff nur alles auf der post gesand werden, unter einen umschlag oder Copert, wass einfache Bieffe seind, so den spedire ich sie gleichergestalt an gehörige orthe. Es hätten die Griechen dieses gelt wohl an mich gezahlt so hatten aber weder Sie noch hierzu keine Ordre, dannenhero ich auch Grosse Mühe gehabt dass sie dass geld abgeben, den Ihro ordre wahr, Sie solten es in die hände meines Herrn Barons erlegen. Summa von dem Herrn Baron mit obigen meinen offerirten diensten eingefallen geschiecht, so bitte zu befehlen, ich diene vmb <...> Ein billige recognition von hertzen gerne wen nur versichert, dass darbey keine Einbuss leide vnd meine sache vnd mühe nach billigkeit, erkennet werde. Die address, an mich allhier ist diese. A Monsieur J. Mülmann. /:<...> In der Reichstrasse bey H. Schmidts abzugeben.:/ Ich versichere Mon Patron aller willfährigkeit. Wie ich demnegst Empf(ehle) Gott(liche) Obhut verb(leibe)

Meines Herrn Barons
dinstschuldigt Vnterthänigster diener alle zeit.
M(agister) Johan Mülmann

Címzés: All' Illustrissimo e Generossissimo Signore Signore e Bron(!) mi Colendissimo Il Signore
Paolo Teleky Che Dio felicità à Francoforto.

73.

Teleki Pál Vér Juditnak
Odera-Frankfurt, 1696. május 8.

Erdemem felett valo kedves edes Aszszonyom Anyam!

4dik Apr. Gernyeszegrül irt kglmd levelét alázatos engedelmességgel
vettem, erdemem felett ujjolag hozzam megh mutatott kglmed Anyai edes jo

akarattya s pénz irant valo provisiojat adgya Isten eletem fogytaig szolgálhassam megh kglmdnek és egész Hazanak. Isten ö Felsége erőmet s egessegemet ki szolgáltatvan azon is lések, Kglmd jo akarattya megh becsüllyem és magamat tellyes erőmmel ugj készitem, hogy kglmd szolgalttyara valamennyire alkalmas lehessen. Az görögök mikor indulnak megh, edes Aszszonyom Anyam, Kglmd nem irta megh levelében, ahoz kellene magamat alkalmaztatnom.

Kglmd <parancsolattya> két rendbeli parancsolattya és az Ur Gubernator Uram kívánsaga szerint az ö Naganak Doctorának adtam 25 Aranyakat, mostani levelében kglmd emlékeztetett nem téssen felölle, ha küldi é azon pénzt is avagy nem. El hiszem, az Ur is el feleltette, Kglmd is az Urat erette busítani nem akarja, mindaz által edes Aszszonyom Anyám, illy bujdoso szegény legénynek, mint en vagjok illyen helyt 25 aranyat ki adni nehez, azon sok szép könyveket vehettem volna, kihez kepest gondoltam ugj, az Urnak levelemben emlékeztetett tések felölle mulolag, ennékem nem szegjen az Urtul megh kérnem, tudgja ö Naga is, nékem szükségem van az pénzre. Im azért, édes Aszszonyom Anyam, levelet irtam az Urnak, kglmd olvassa megh, és ha teczik, mindgjarast küldgje megh az Urnak. Joseph Battyám Uramnak van olly pecset nyomoja, kin semi betü nincs, aval pecsetellye be kglmd. Ha az Ur megh adgya, fel jövő Deakok aszt is had hozzák fel. Mindazáltal edes Aszszonyom Anyam, cselekedgjek ugj kglmd, ugj az mint knek teczik.

Keszenök irant valo jo akarattya is igrte volt kglmd, edes Aszszonyom Anyam, al(á)z(ato)san varok ednehanyat kglmd jo akarattya. Az itt valo dolgoknak, Isten Haza vivén, ott is minden esztendőben valo ki tanulásara nagj és jeles hasznát vészem, mellyet kglmd is annak idejeben eszeben vésszen és megh tapasztal. Ujsagott most kglmdnek nem irhatok, mivel nincsen. Kglmd szolgalttyara mind Zalanyi Urammal edgjütt friss jo egeségben vagjunk, melyhez hasonlot knek es Szerelmesinek is kívánok.

Az Zalanyi Uram derekan levő aranyakat mind ki bontvan, /:de megh el nem költven:/ ö Kglménél edgyütt, három három aranyak kellett volna edgjütt lenni, de két helyt, az hol varrni el kezdették, két két aranyat talaltunk, és igj az három szaz aranyak kettő hijjan. Az en oldalomon levő aranyakat is megh tapogattam, de oda ninczen az az kettő varva, Zalanyi Urammal edgjütt bontottuk ki. Enyedi Uramnak szollo és egjebeknek irt leveleimet, al(á)z(ato)san kerem, edes Aszszonyom Anyam kglmt, küldgje megh. Kalnoki Uram lovai árat az mi illeti, csuda, hogj ugj el fogjott az igaz ember ez vilagon. Mind Teleki Laszlo Battyám Uramnak oda haza, mind T. Mihaly Uramnak Kúvárbán megh mondtam, nem kel hirtelenkedni az dologgal, mert ennekem is jutt valamennyire az az dolog eszemben. Kglmdnek is megh irtam nem régen, ugj latom most, nincs is különben, mint knek megh irtam. Kglmd enekem az ujsagok közzül csak edgjet ir, az többit vagj nem tudgja, vagj ha tudgja is, hogj en se tudgjam, aszt akarja. Mindazáltal is knek az Kalnoki Uram nékem irt levelét el küldöttem, onnét Kglmd többeket lathat és tanulhat. Zalanyi uram knek al(á)z(ato)s sz(ol)g(á)-l(atj)át ajalya, mas alkalmatossaggal al(á)z(ato)son tudosittya Kglmt. Ajanlom edes

Aszszonyom Anyam magamat kglđ edes Anyai szeretetiben. Az en Istenem éltesse kglđ szomorúság nélkül valo sok esztendeig valo jo egessegben.

Kglđ al(á)z(ato)s szolgálja,
engedelmes Fia mig él
Per. Teleki Pál

Frankfurt, 8. Maji Ao. 1696.

20. level innét

P. S. T. Laszlo B. Uramnak sem irtam, talan ő kglme már Bécs fele indult. Az több Attyafiaknak engedelmes sz(ol)g(á)l(ato)m(a)t ajánlom, ugj Nagj-Mihalyi Sogor Uramnak es Nenem Aszszonynak. Kata Asszonnak, is ha be jött Magyar orszagrol, mert jo Gazda Aszszonyunk volt Enyeden.

74.

Csapai András Teleki Pálnak
Nagysajó, 1696. május 14.

Ajánlom, Uram, Kegyelmednek szolgálatomott, és kívánom, hogy az Ur Kegyelmedet peregrinatiojában boldogicsa nekünk örömünkre.

Hogy Uram kegyelmednek alkalmatossága ellenem méltó panaszra valo ki fokadásra ne lehessen, in secundis literis Kegyelmedet látogatom, kívánván kglmednek minden jokott és az peregrinalasban valo foelicitasra erőt és allando egesseget. Nem tudom, Uram, Kegyelmednek elégge meg köszönni, hogy Kegyelmed tob jo akaroi és az Kglmd jóvát szivesen kívanoi között engemet is acumenekkel és hirekkel tellyes levelével latogatni és recrealni el nem mulatott. El hiszem könnyen, és tapasztalom is, Uram, az Kegyelmed leveleből, hogy eszében vette Kegyelmed, mely nagy-svavitas légyen az nemes és jeles nemzecseg között valo peregrinalasban, és micsoda külömbség legyen azok között, kik hazájokban szüleiék lábainál nevednek, és az kik idegen nemzetekkel is társalkodván külömb külömb féle dolgokott experialnak. Mi, Uram, inter spem et metum élünk Kegyelmed szolgálattýára, várván szegény hazánk ellen szélvesz mogyára fel emelkedő szorongatosok habjainak csendesülését. Semmi uj dolgokkal Kglmedet nem recrealhatom, mert az mint szolt bölcs Salamon, együtt nállunk omnia vetera sunt et nihil est novum sub sole nostro. Azt mindazonáltal irhatom Kldnek, hogy az uri rendben lévő legények kesztek házasodni. Bethlen Ferencz Uram vette az Redei Ferencz árva leányát, Bethlen László Uram az Veselényi Uram Leányát, de mind ezek az példák Kemény Simon Uramott eő Ngat nem igen movealyak. Régen molial eő Nagysága Kldnek levelet. Nem tudom, el küldete vagy nem. Nállunk holnap lakadalmi solennitas léssen. Agya az

Aszszony cö Nagysága nemzetes Teleki Geörgy Uramnak feleségül Tisza Uram mostoha leányát, melyre nagy keszületben vadnak az urak, várván minden felől nemzet és magyar urak vendégségre való jövedelekkett. Ezzel ajánlom, Uram, Kglmedet az Urnak Klmes oltalmazásában.

Kegyelmed szives szolgálja
Csapai András

Sajo, 1696. 14. Maji

Címzés: Spectabili ac Generoso Domino Paulo Teleki De Szék /:cum omni honoris et dignitatis titulo:/ Domino plurimum observando ac honorando in Francofurtum.

Teleki Pál kezével: Ao. 1696. 21. Juny Berlin, Praedikator Csapai Andras Uram N. Sajorul 14. Maji irt levele.

75.

Enyedi István Teleki Pálnak
Nagyenyed, 1696. május 17.

Szeresse Isten, Vrfi, kglmedet egészséges és szerencsés étellel, tudományában való boldog előmenetellel, szívesen kívánom!

Kglmed 27. Martij datalt levelét vettem 9-dik Maji. Itthon nem voltam, mikor Enyedre küldötte az Aszszony ö kglme, mig Kolosvárról meg érkeztem, addig itt nyugott. Kglnek 11-dik irtam, igazétván Postan Caradin Uramhoz. Csáki ma indul Kglmetek felé. A Kglmed kívánságának bizony örömet annuáltam volna, de maga kglmed meg ítélheti, ilyen rövid idő alatt lehetett valami, vagy nem? Annyivalis inkább, hogy a' sok féle dolognak s distractioknak intervenientiaji minékünk e' boldogtalan hazában edgy napunk orái közzül kettőt hármát alig engednek csendessen véghez menni, azokbannis sokszor kell interrumpalni a' <cogitatio> meditatio valamelly dologról. En mindazáltal azon igyekezem, hogy knek satisfaciáljak, <ha> még Frankfurtum küvüllis sok jo emberek vadnak. Kglmed levelébül értem a' panaszt Pápai Vram iránt, melyről bövenn irtam az el mult héten, fellyebb említett levelemben, ittis repetálom, ha az el talált volna tévelyedni: Nem illet Vizaknai Uramnak meg haragudni /: ebben Pápai Vram semmit talan nemis tud /:, mert a' szép szo nem harag. Bizony, Vrfi, nem árt sem knek, sem másnak az tiszta és kglmed jóvát, becsülletit szerető sziből származott intés. Balúl nem ítél azzal ember valaki felöll, ha tisztinek követésére inti. Nékünk s nekem kívált incumbál az Aszszony ö kglme parancsolattýából az, hogy sollicitusok legyünk kglmed felöll, mely sollicitudo annál nagyobb, mentül jobb és kedvessebb hireket hallunk kglmed becsülleti és kedvessege felől. Leg hamarébb a' kedvünk szerint való dolgok felejtetik el velünk tisztünket. Magamról tudom, mely nehéz a' boldog nemzet között reflectalni magunkat a' mi Nemzetünknek /:a' mellyel kell mindazáltal

élnünk, hálnunk:/ nyomorult sorsához illendő gondolatokra. Mikor haza jö Peregrinatiojából valaki, annak veszi csak hasznát, a' mit tanult, és a' mely üdöt tisztinek követésére fordított. Caeterorum omnium jacturam faciet. Ezeket ne sajnálja Kglmed, ha valaki eszébe juttattya knek: Praecipue si parentum loco haberi debeat, uti sunt Doctores et Magistri nostrae institutionis. De erről most többet nem írok, ezzel kglmedet felettébb nem terhelem. Hogy Kgnek Isten kedvességet adott, és édes, nagyemlekezetű Attyaért becsületben vagyon etiam Principibus azon igen örülök, es kívánom Istentől ut haec vobis felicitas sit perpetua! De aztis hozzá adom, hogy ezzel a' szép alkalmatossággal élylen Kglmed úgy, hogy dignus tanto Patre Filius agnoscat. Parentum enim virtute solum nisi ignarissimis quibusque commune est, Parentem virtutes imitari et se ad altiora parare generosae proles. Hogy kglmed hírek felől tudósított, aztis igen kedvessen veszem kglmedtől, én semmit írni nem tudok, tudom, az Erdelyi mostan fenn forgo dolgokat elégge meg fogja Kgnek írni az Vr Tel. László Vram Bécsből. Collegiumunk iránt semmi változás nincsen, Istennek hála. Légyen Isten, édes Vrfi, kglmed dolgainak igazgatója.

Kglmed igaz joakaro szolgája
E. István

17. Majj Enyeden -696.

Címzés: Illustrissimo Baroni, Domino Paulo Teleki, in alma Universitate Frankfurtensi ad Viadrum, Frankfurt an der Oder

Teleki Pál kezével: Ao. 1696. 25. Juny Berlin, Prof. Enyedi Istvan Uram levele, Csaki Uram adta kezemhez.

76.

Enyedi István Teleki Pálnak
Nagyenyed, 1696. május 20.

Szeresse Isten, Vrfi, Kglmedet jo egésséggel, és készítettse Hazájának ékesítésére minden virtusokkal, szívem szerint kívánom!

Kglmed 27 Martij irt levelét kedvessen vettem igen Kglmedtől, de későn. Kolosváratt mulatván én, noha az Aszszony ő Kglme edgynéhány nappal az előtt Enyedre el küldötte volt, minekelötte én Kolosvárról haza jönek, 9-dik Máji jött kezemhez, 11-dik irtam Kglmednek reá valaszt, de félek, hogy a' mely Tabellariusra biztam volt, hogy adgya Postára Kolosváratt, meg csalt, s talan máig sem ment oda. A' mire Kglmed engemet kér, maga Kglmed által láthattya, hogy el rekedtünk az üdötül az iránt. Ebbennis Kglmednek kedvét nem akarom szegni mindazáltal. A' mivel el halad, azzal el nem mulik. Talám még alkalmatossabb lészen akkor, mikor Kglmed jobban discurralhat ex Limnesis(?) Juris voluminibus eritque consultus /:responsa dare paratus:/ Juris Naturae et

Gentium. Kglmeteket, nem tudom, ez levél érté Frankofurtumban vagy nem? A' mint colligalom Kglmed írásból, most igen nagy kérdés, ki bontakozván kglmetek Frankfurtból, hová mennyen és mit csinállyon? Gondolkoztunk ugy, hogy most jo volna obambulare vicinas terras, es edgy keveset Marpurgumbannis lakni, hogy az Hassiai Udvarbannis lenne kglnek ismeretsége, <de ugjis gondolko> s az Német nyelvetis tanulná meg Kglmed ugyan jól, de ugjis gondolkoztunk, hogy keves diverticulumokat téven a' jelessebb helyekre s azokban levő Academiak, Gymnasiumok külső belső nagy emberek <kel> meg ismerésére Belgiumban kellene menni vagy csak ad initia octobris, ha elébb nem lehetne. A tengerre pedig nem kell menni, hanem Brema, Groninga felé Franeqveraban és ott <in illo> vagy valaholl in Belgio in ipsa scientiarum arce, mind a' Jurisprudentiat mind a' Mathesist, mind a Literaturat /:a' melyre Kglmednek contendalni kell ex Epistolis Ciceronis, melyre Collegiumot kell tartani et ex antiquis novisque Historicis:/ mind a' Theologiat excolalni. Ott kell a' Francziai nyelvetis meg tanulni és jovendöre, Istennek ugy teczván, a' peregrinationhoz fogni absoluto cursu studiorum. Igen akarnam, ha Kglmed consualvan mind Bechman, Strimesius, Albinus Vraimekat s más nagy embereketis, meg írná nekünk, azoknakis mi volna consiliumok, s Kglmeteknekis mi tetczenék jobnak pro rerum statu. Ezzel pedig semmit sem kell mulatni. Vocatus <...> es Generose Juvenis ad labores, succede ultro et florentes annos bonae menti parandae impende! Ne cede malis sed contra audentior <ito>, et labore improbo, generosoque animo expugna disciplinarum et scientiarum arcem: multitudine et varietate laborem <neq> nunquam torrendus. Habeatur modo Tempus inter pretiosissima, nihil est quod non superari possit.

Kglmed panaszátis értettem a' levélből. Ugy szokott az lenni, hogy az nagy szeretet es indulat néha exorbitállyon etiam ad morositatem aliquam et faciat vulnus. De az ilyen error innocens error, az ilyen seb egésséges seb. Mi Kglmedet féltjük, azért mert szerettyük, s tudgyuk, hogy sok alkalmatosság vagyon kivált az tisztességben lévő Iffiaknak s Vrfiaknak a' becsülletnek köntöse alatt meg károsításokra s üdejeknek el vesztésekre az Academiakban: azért nem lehet meg szünnünk vellere aures et admonere officii tui, quibus bene volumus. Ezért kglmed tudom meg nem haragszik, mert a' nagy vétek volna. Ha az admonitio pedig valami hibával talál esni, melto, hogy a' jo studium egebben el fedgye az nem nagy vétket. Illyennek gondolom a' Vizaknai Vramnak küldött leveletis. Az Aszszony ő Kglme 100 Aranyat a' Deakoktól akart fel küldeni. Csaki és Dominus Zoványi viszik el Kolosvárról /:én ott assignáltam Tisz. Németi Samuel Vram kezéhez, nem várhatván meg míg el erkezik Csáki:/, s talam Eperjessen Técsi Uramis fel veszen belőlle, ki most Maramarosban vagyon. Igyekeznek azok a' Deakok a' Pünkösöd hetiben esendő Eperjessi sokadalomra, es vagy Frankofurtumra, vagy Lipsiára mennek egyenessen. Bajcsi Vramis meg küldötte a' 41. Tallert Csákitól, négy benne oroszlanos. En hasznossabbnak gondoltam ezt el venni, mint bizontalanul várakozni Aranyak után Istent tudgya meddig. Igy szokott az ados fizetni. Nékem mais adós edgy Bihari János nevű gonosz elméjű ember <11> 13 Aranjjammal, melyet néki in extremitate attam Belgiumban. Knek semmi Ujságot nem tudok írni, tudom e' Hazának sok

keserves dolgokkal meg elegyedett s kétséges állapotját meg írják Kglnek az Vrak ő Kglmek. Collegiumunk, Istennek hálá, s magunkis hasonló formán vagyunk mint ennekelőtte Kglmed praesentiájában. Isten légyen Kglmed dolgainak minden jora igazgatója.

Kglmed igaz joakaro szolgája

E. István

20. Maji 1696. Enyeden.

Címzés: Illustrissimo Baroni Domino Paulo Teleki, in alma Universitate Frankfurtensi ad Viadrum
Teleki Pál kezével: Ao. 1696. die 21. Juny Berlin. Enyedi Istvan Professor uram Enyedről 20. Maji irt levele.

77.

Pápai Páriz Ferenc Teleki Pálnak

Nagyenyed, 1696. május 23.

Isten minden szükséges áldásit közöllye Kgddel es tarcsa meg közönseges jora, nekünk örömünkre.

Kgd leveleit vöttem mind az közönsegesen szollót, mind az külön valót, melyben jelenti Kgd nagy érzékenységet, magam sem dentatus igen, sem edentulus nem igyekeztem lenni irasomban. Meg békellünk, ha szemben lehetünk. Nagy candorral vagyon Kgdhez Kalnaki Samuel Uram ő Nga, Kgd leveleit dicsekedve el küldte az Aszszonynak, mellyeket Kgd ő Ngának irt. Itt sem álhatom szo nélkül, Kgd olyan helyre circumspecte irjon deákul, mert Kgd tanolo még, Kgd Eget aeris diphtongussal irta: aeget, igen apprehendállyák a Censorok. Vegye Kgd jo neven. A Kgd tovább igyekezeti aránt még nem conferaltunk az Aszszonnyal. En az en tanacsomat irom: Nem javallom, hogy igen közelre, vagy Lipsiaban, vagy Halaban menyen Kgtek, hanem ha látni Saxoniát, meltois meg látni Lipsiát, Dresdát, de az en tanacsombul Kgtek mennyen Marpurgumban öszig a Landgravius Academiajában, magavalis Casselben esmerkedgyek meg Kgd, meg udvarolvan, mert méltó, így a nyelvet sem vesztegeti meg Kgd úgy, mint ha Hollandiában menne mindgyárt. Összszel, mikor az hadak be szallanak, novemberben mennyen Kgd Hollandiában Leidában, es Hagában udvarollya meg a kiralyt. Minekelőtte be menne Angliában, lakjék Hollandiában a telen, tavasszal, minekelőtte ki jőne a kiraly, mennyen Angliában által, es Londinumbanis udvarollya meg, onnan ki jővén, indullyon peregrinalni. Marpurgumban a Just tanolhattya Kgd s egyéb magát (il)lető studiumokatis, a nyelvetis gyakorolhattya. Herbornatis (meg láth)attya, Giessat és Francfurtumot ad Moenum es Moguntiat Coloniával, ha akarja kevés diversioval. Javallomis, hogy per Belgium Hispanicum mennyen Kgd Hollandiában által. Ne mindenben varjon Kgtek innen, hanem kövesse a jo

alkalmatosságot. Most igen tisztességes Ifjak mentenek fel mind a három Collegiumból, talam Isten nem büntet azzal, hogy esmét valami ferreum vagy inkább plumbeum Academicorum Hungarorum, nihil minus quam bona studia curantium seculum vallásunk, Nemzetünk gyalázattára tamadgyon. Igen meg valaszsa mind azaltal Kgd az embereket, pénzétis úgy erogálja, nehéz itt meg venni az adosságot. Briccius U. felől semmit nem jelent Kgtek, semi hírt nem halljuk. Semmi oly ujsagunk nincsenek. Gidofalvi U. még él, jo három lova, edgyik jo szörben, kettei simább. Pax Aulae munkamat ki bocsatottam Teleki Laszlo Uram es Felesége ö Kglmek neve alatt. Ö Kglme Bécsből fogja Kgdet la-
togatni. Esmerkedgyek Kgd a Potentatokkal, es jövőendőbe azok commendatioja-
val jöjjön Bécsben, /az hol a Rez kertetis, melly el mult volt etc. meg kell látni/
es Bécsre, Becsből Erdelyre Kgl jövőendőbeli promotiojára valo assecuratiokkal
/ha nem Commissiokkal/ kell haza jöni. Isten rejcse Kgdet erős oltalmaban.

Kgdnek javát kíváno es tehecsége
szerént munkalkodo
Dr. Pápai Fer(encz)

N. Enyed 23. Maji 1696, mely nap Posta Daniel Uram regi exspectens lakodalma tartatott.

Zalanyi Uramnak most külön nem irtam, irok rövid nap ö kglménekis.
ὑγιαίνην καὶ(?) ὑπεράττειν Köszöntöm Dr. Albinus Uramat cui taedas coniugales
auspicatas etc.

Nem tudom említseké még edgy könyvecskét, minthogy Graeca amo et
curo, vagyon edgy Jacobus Duport, ki Psalmos Davidis et Jobum Graeco carmine
expressit, kérem küldgye meg nékem, fél Taller az árra. Bizony meg szolgálom
Teleki Sandornak, ki most Auditor meus. Ha még Briccius Uram ott vagyon,
hozzon nekem effigies Praecipuorum Principum Degentium.

Címzés: A Monsieur Monsieur Baron Paul Teleki mon tres-honorée Patron presentement, logée
chez Mr. le Docteur Strimesius à Francfort sur l'Oder.

Teleki Pál kezével: Ao. 1696. 21. Junii Berlin, Professor Pápai Ferencz Uram Enyedről 23. Maii irt
levele.

78.

Teleki Pál Vér Juditnak
Odera-Frankfurt, 1696. május 23.

Erdemem felet valo kedves edes Aszszonyom Anyám!

Semmikeppen magam az Lipsiai sokadalomra el nem mehetven, az
Aranyoknak fel vetelet biztam Professor Bechman Uram kezehez, kiis sze-
rencsémre bizonyos dolga véget az sokadalomra Lipsiaban menven, az pénzt az

Görögöktől fel vette és kezemhez hozta. Az Aranyok, mint kglmd irta, egészen az szerint megh vadnak, pecset alatt jött kezemhez. Az keszkenőket is megh hoztak minden kár nélkül. Adgya Isten, kglmd hozzam valo megh köszönhetetlen jo akarattat, edes Anyai jo indulattat életem fogtaig tellyes egedelmesseggel szolgálhassam megh knek. Zalanyi Uram kgnek al(á)z(ato)s szolg(á)l(at)tyát ajanlya. Postan kglmdnek minden dolgainkrul bővebben al(á)z(ato)sonn irok. Ajanlom magamot Kgl d edes Anyai szereteti ala. Az en Istenem eltesse, edes Aszszonyom Anyam kglmt sok esztendeig valo jo egessegeben.

Kgl d al(á)z(ato)s sz(olgá)ja,
engedelmes Fia mig él
Teleki Pál

Frankfurt az Oder mellett, 23. Máj. Ao. 1696.

Címzés: Tekintetes Nemzetes Vér Judit Aszszonynak, érdemem felet valo kedves edes Aszszonyom Anyamnak ő kglmenek al(á)z(ato)son, Gernyeszegen

Vér Judit kezével: Aleksander Janos Lace Demeter Görögök hoztak, ezek vitek volt megh az 400 Aranyat Teleki Palnak, vetem az levelet 26. Ag(?) 1696.

79.

Zalányi Boldizsár Vér Juditnak
Odera-Frankfurt, 1696. június 5.

Méltóságos Aszszony! nékem érdemem felett valo nagy jo Aszszonyom.

Vettem nagy alázatossággal a kglmed levelét, melyből örömmel ertem kgnek és hozzá tartozoinak minden szomorú változástól valo ürességeket, kiket továbbra Isten eő Felsege rejcsen el maga szárnyai alá a veszedelmes napoknak el jövetele előtt, szívem szerint kívánom. Hogj kgnek kedve ellen nem esett az Elector meg udvarlása, igen örülünk rajta. Az Vrfi mindenekről bőven tudositván kglmedet, alig vagyom materiam, miről irjak, azt az edgyet irhatom kgnek, hogy 30. Máji közönséges helyen, nem csak sok Tudosoknak, hanem Grofoknak és Bároknak jelen letekben a Philosophiából dicsősegeessen disputála az Vrfi, melly cselekedetinek nem csak örüloi, hanem egyszersmind csudáloi is léven sokak. Remellem, hogy ez a Seculum nem határozza meg emlékezetit, hogy ilyen Méltóságos állapotból valo személy levén, erre venni magát idegeny dolognak nem tartotta. Ez a föld noha bővölködik Tudosokkal, mind az által az ilyen dolog a Nagy rendek között igen ritka ittis, még csak a ki Deákul folyvást beszélljen sem mindenkor kaphatni. Istennek hálá, most az Vrfi jo egessegeben vagyom szokása szerint, és én is élek, kglmed alázatos szolgálja.

Ezen túl noha az Vrfi eő kglme kívánsága szerint egész Septemberig szüntelen valo bujdosásban leszünk, és a kglmed levelét talám nem mindenkor vehettyük; mind az által, annak rendi szerint csak folytathattya kglmed a levelek

küldését, és mi keresünk magunknak alkalmatosságot, mikor vehessük kezünkhöz Bécsből, ha szintén Ingram Vramnal bizonyos napokban mulatnakis. Minékünk peniglen lévén alkalmatosságunk, gyakran igyekezzük kglmedet tudositani, csak Erdélyben ne heverjen sokat a levél, minek előtte kglmed kezében menne. Ingram Vrammal végezzünk mi, mikor és mikeppen kellyen eö kgnek a nekünk szollo leveleket el indítani, hogy el ne tévedjenek, hanem minket meg talállyanak. Ezzel ajánlom magamot a kglmed kegyes indulattyában, kívánván, ez levelem szomorúság nélkül való jo egegységben talállya kglmedet minden hozzá tartozóival edgyütt.

Francofurtum az Oder mellett, 5. Junij A. 1696.

16. (levél)

Kegyelmed alázatos szolgálja
Zalányi Boldisár

Címzés: A Méltóságos Uri Aszszonynak Tekintetes Nemzetes Vér Judith Aszszonynak, nékem érdemem felett való nagy jo Aszszonyomnak eö kegyelmének alázatosan, Gernyeszeg

Vér Judit kezével: A. 1696. 8. Juni Frankofurtumbol, Teleki Pal mint disputalt.

80.

Teleki József Teleki Pálnak

Torda, 1696. június 8.

Kotelesseggel való szolgálatomat ajánlom Kgldek edes eöcsem Uram,

Kgld 8. maji költ levelett Quinta Junij becsületel es szeretettel vettem. Ugy gondolom, Kgldek en irantam nem lehet szemmi panasza, szott inkab nekem sed transeat eam exteris. En, Istennek hala, Kgld szolgálatyara jo egegsszegben vagjok, mellyhez haszonlott Istentul Kgldek is kivanok. Kgld leveleben mitt írjon, ertem. En ream ugjan Kgld lovaitt nem bizta, mindazonaltal en tudvan Kgldehez való köteleszegemett, eddig is az menyiben lehetett non de fui in servicio ennek utana annal inkab non deero. Lovai, kutjai Kgdnek meg vadnak s jól vadnak Kgd szolgálatyara. En nem tudom, talam nem kerültek Kgldek kezében, valahun el tevedtek, miven en Kgldek egj nehany levelekett már küldöttem.

Itt valoban nagy tumultus vagjon az orszagban, mivel az B(eth)len Miclos Uram Becsben jarasza igen meg teboj(íto)tta az orszagot, mivel eö Kglme meg kerven maganak es az eges Guberniumnak az Fejervari Jozzagott, de nem ugj es nem ojan condicioval az mint instructiojaban volt, hanem az maga okos értelme szerent, mindentul, az kik abban az varmegjeben azhoz az varhoz tartozo jozzagott birtak, el akarvan foglalni, Csaszar eö felszege kegyelmes Diplomaja ellen <szj> sinistra informatione. De eö felszeget meg tanalvan, es mint hogj nem az eges Guberniumtul volt ezen dolog, el haladott, mere nezve Batyam

Teleki Laszlo Uram Becsbe felment, ugj tudom, hogj Kgdnek hirivel vagjon.
Zalanyi Uramnak szolgálatomatt. Isten oltalmaban ajanlom Kgdet.

Kgd koteles szolgálja, igaz Atyafia
Teleki Joseph

D. Uj Torda, A. 1696. Die 8. Junij.

Címzés: Tekintetes Nemzetes Szeki Teleki Pál Vramnak, Att(yámfiának), nékem Kedves Öcsém
Uramnak eö Klmének

Teleki Pál kezével: Ao. 1696. 18. Julj. Lipsia, T. Joseph Battyam Uram levele.

81.

Johann Christoph Becmann Samuel Stryknek
Odera-Frankfurt, 1696. június 9.

Figyelmébe ajánlja a török elleni harcban elesett Teleki generális fiát, aki most indult útnak. Segítséget kér számára, szívességét meg fogja hálálni. Hoffman úr ígérte, hogy műveiből küldeni fog az egyetemi könyvtárnak.

Hochedler, Hochrechts geehrter,

Hochgeehrtester Herr Getrautter, Es hat überbringen dieses der H. Baron Teleki, des berühmten Grafen und Generals Teleki, welcher A. 1690 in der Action wieder die Türcken geblieben, H. Sohn, so eine Zeittung sich meiner Information gebrauchet, mich Veranlasset gegenwärtiges anruffen Getrautter abgehen zulassen, und demselben Ihr bestens zu recommendiren: Er hat sich ale Zeittung bei unss aufgehalten nach meiner Information gebrauchet, und weil Er nunmehr seine Reise angetreten, so hat Er mich ihren wehrten ohrt zubeseben Ihm wollen angelegen sein lassen, wozu Ihm den durch einen und den anderen ihres ohrts anleitung geben zulassen, Ich gantz dienstlich bitte. Vor meiner danck nicht weniger vor alle in Leipzig mir erwisner Höflichkeit, bin auch voraus der Hoffnung in Achen meine dancksagung davor bei Ihnen mündlich abzustatten. Der H. D. Hoffman hat mir Hoffnung gemachet mir einige von seinen scriptes so wohl vor mir selbst der hiesigen Bibliothek zu denen zulassen, bitte Ihn darin zuerhalten, vor ietzo aber mich Ihm dinstlichst zu empfehlen, sich aber Versichert zuhalten, das nächst Ergebung in Gottes Gnadenschatz Ich unblizlich Verharren werde

Meines Hochgeehrtesten Herrn Getreutter
Getrauer und Dienstwilligster
J. C. Beckmann.

Frft. den 9. Jun. 1696

Címzés: A Monsieur Monsieur Strycke Conseiller d'Estat et privé pour Son Serenité Electorale de Brandenbourg et tres celebre Professeur en Droit à Halle

Johann Christoph Becmann Árni Magnússonnak
Odera-Frankfurt, 1696. június 9.

Ajánlja a törökök elleni harcban, 1690-ben hősi halált halt Teleki gróf fiát, aki kézbesíti ezt a levelet. A Hekla tűzhányóról szóló írás másolatát megkapta a könyvtárostól; köszöni. Reméli, hogy viszonzni tudja majd. Kéri, értesítse, hogy elköltözik-e júliusban Hercynia hegyeibe.

Nobilissimo ac Politissimo Iuveni Arnae Magnaeo

I. C. Becmanus Salutem Plurimam Dicit

Memor Summae Humanitatis Tuae, qua me praesentem non ita pridem prosecutus fuisti, non potui non has ad Te dare, eoque nomine me gratum Debitum Tuum profiteri, atque una quanti Te aestimam testari, quem Bono Patriae totiusque Rei Literariae natum non vane auguror.

Accessit specialis ratio. Generosissimum harum Exhibitorem Illustrem Baronem de Teleki Transsilvanum Magni illius Teleky Comititis, qui in causa Patriae et Christiani Religionis Anno MDCXC adversus Turcas cecidit filium commendandi, quem doctirinis meis hactenus assuetum, eaque de causa mihi charissimum ut eadem humanitate complectaris obnixè rogo.

Apographum Manuscripti de Incendio montis Heclae per bibliopolum nostrum transmissum accepi, pro quo ut amsidxqom aliquod mittere <...> valeam mihi maxime in votis est.

An itineris in Iugo Hercynia, quod futuro Iulio capessendi adhuc Capessendi(!) stat sententia, Te Comitem habiturus sim quaeso me brevi certiore reddere.

Vale Iuvenis Politissime ac me amare perge.

Scriptum Francofurti ad Oderam Anno domini IX Iunij MDCXCVI.

Címzés: Nobilissimo ac Politissimo Iuveni Domino Arnae Magnae Amico suo exoptatissimo hae pateant, Lipsiae

Enyedi István Teleki Pálnak
Nagyenyed, 1696. június 17.

Igazgassa Isten, Urfi, kglmed dolgait minden jóra, életét egészségét őrizze, s Hazája ekességére készítse el, szivem szerint kívánom!

Die 8. Maji irt Kglmed levelét éppen az estve vettem, kedvesen s becsüllettel. Caradin Uramhoz dirigáltam nem régen énis leveletem. Csákitolis

irtam knek. Ugy hiszem, várja Kglmetek az Aszszony ö Kglme dispositioját arrolis, már Frankofurtumbol merre fogion kglmetek? Kglmed maga tudgya Vrfi, hogy az Aszszony ö Kglme czéllya Kglmed peregrinatiojában nem csak az, hogy városokat, udvarokat, országokat szemléllyen, /:noha edgyik el nem hagyható része a' tisztességes peregrinationak ez:/ hanem hogy kiváltképpen magát kglmed a' Tudományokban s Nyelvekben perfciallya, melyhez képest Kglmeteknek ugy kell rendelni dolgait, hogy ha lehet, Septembernek elein Hollandiában légyen Kglmetek, ha penig az elein nem, bár csak utollyán, hogy a' Collegiumoknak kezdetitől meszsze ne essék, hanem privata diligentiais könnyen compensálhassa, ha mivel a' kezdetnél későbbben talál Kglmetek érkezni. Az uton Kglmetek lássa, ha divertál valamelly városban, csak intézze uttyát kglmetek Bremára, s ott a' Gymnasiumot lássa meg, Professorokat látogassa meg, s <jojj> mennyen onnan akar Groninga felé Franekerában, akar Amerstorf felé Ultrajectomban vagy Amstelodamban. Kglmednek magát, Vrfi, gyakorolni kell a' Literaturában, Iusban, in disciplinis Mathematicis, kivált Architectura militari, de már Belgiumban a' Theologicum studiumhozis hozzá kell jobban nyulni. Mikor a' Franekei theologus Professoroknak vagy csak edgyikét s Fullenius Vramat Lejdában tehetnök, jobb volna kglnek <vagy> Lejdában lakni. A' mint értem a' Lejdai Acadiamot, kglmetek ott a' Mathesishez nagyobb kölcséggel jut, mint másutt, de a' Jus és Literatura, et concursus omnium undique nationum ad literarum studia nagyobb divatban vagon. Ultrajectumbannis ugy értem, mind Iusban, mind Literaturában, mind penig Mathesisban jeles emberek vadnak, de a' Theologia leg szebben floreal Franequerában, s a' Mathesishoz a' Fullenius Vram nagy emberségével könnyebben juthatni, Francz nyelvetis könnyen tanulhatni Franekerábannis. Azért arra inclinálok, hogy a' Telet kglmetek Franeqverában tölcse, és Bréma felöll, el hagyván az Hollandiában valo menetelt, mennyen Groningára, ott az Acadiamot meg látván /:mellynek épülete igen czudar modon van ugyan, de arra nem kellene hajtani, csak Professorok volnának:/ s a' Professorokkal ismerkedven, <megy> mennyen Groningából Franekerában, s ott a' Mathesist, Iust s Theologiát tanulja Kglmetek. Német Deákokkal a' német nyelvért szollyon, beszéllyen. Minthogy penig Franekerában sok magyarok vadnak, azoknak conversatiojától magokat ugyan kglmeteknek tellyesseggel meg nem kell fogni, de Amicitias commendat rarior usus. Kglmed maga illendő gravitását tarcsa meg közöttök, s az üdöt senki barátságáért el veszni ne engedgye. Franekerában asztalt nem szükség Kglmednek valamelly Professornál fogadni, mert igen drága. Ollyan Gazda Aszszonyt fogadhat kglmetek, a' ki főzhet Kglmeteknek szintén annyit, a' mennyit kglmetek akar. Azis meg lehet, hogy convictusra járjon kglmetek. A' szállásnak dolgában penig mindenek felett arra vigyázzon kglmetek, hogy tisztességes hirü szállás légyen, a' <Magyarok> némelly Magyar Atyafiak sordítiesse és rossz maga viselése miatt becstelének ott némelly szállások. Távolykán fogadgyon Kglmetek szállást a' Magyarok Csoportyától, és tisztességest, ha szintén valamivel kölcségessebb lézenis, hogy mikor vagy Professor, vagy nagy ember gyermeke mégyen Kglmetekhez, ne irtozzék meg kglmetek szállásától. Usus vos plura docebit. Noha Kglmetek ezeket magais által láttya könnyen s monitore non indigent,

mindazáltal mégis Superabundans consilium non nocet. Ha kglmetek Frisiából által akar menni Hollandiában, azt tavaszi szép üdöre hadgya, igen meg nézze, hogy zavaros, szeles üdőben ne committállya kglmetek magát annak a' kicsin szakadéknakis, melly Amstelodám s Frisia között vagyon. Inkább Staverenből kell által Enchusára menni s onnét szárazon vagy Canalisen Amstelodamban. Pénzét Kglmetek, ha úgy akarja, hogy bátorságossabban álljon, le teheti valamelyik Professornál. Istennek hálá, mi még éppen meg vagyunk. Kglmetek el ne felejtse könyörgeniis mind magáért, mind nyomorult hazájáért. Micsoda könyvek jönnek ki mostanság onnat, már Kglmetek bennünket bővebben tudósíthat. Legyen Isten kglmetek dolgainak minden jora vezére.

Kglmed igaz joakaroja szolgálja,
Enyedi István

Enyeden, 17. Junij, 1696.

Kglmed czédulájából látom, hogy nehezen esik knek hogy az Vr dolgainak le írása el haladott s az üdvezült Fejedelemé. En ehez tellyességgel /:az üdv. Fejedelem dolgaihoz:/ nem szolhatok. Az Vr ö Kglme dolgai felől valamit rövid nap csak kevés lineákkal is írok Kglnek. Ha pedig Isten békességünket meg tartja, s reá alkalmatosságot szolgáltat, bőven maga az üdvezült Vr leveleiből dolgait le írjuk maga kglmetek familiájának hasznára, s abból a' mit helyesnek ítélnék az Aszszony s az Vrak ö Kglmek hogy világra bocsáttassék, Kglmed kezében szolgáltatodik.

Hogy a' Magyaroknak némellyike Patronusától fel vett pénzét maga tisztinek követésére sajnállya fordinani (!), az előttem már mászszor is tapasztalt dolog, a' mint hogy azis, hogy igen sokan találnak hibás tükörben tekinteni, a' melly három-négy annyinak mutattya az ember fejét, mint re-vera vagyon. Az olyanoknak, úgy tapasztaltam, hogy olly tükört adtak akarattyok ellenis eleikben, hogy igen meg kicsenyedik a' képzelt fejek Erdelyben s Magyar Országban. Hogy <...> a' Dominus.N.N. /:ki felől Kglmed ír:/ hozzája nagy indulattal viseltetett commendatorianak reménségét meg nem becsüllötte, s jó alkalmatosságit el mulatta, el veszi jutalmát, több kárát vallya bolondságának a meg kuporított pénzénél. Nem volt semmi szüksege reá, hogy Belgiumból szinte olyan alá jöjjön telelni.

Pápai Uramnak küldött Kglmed Német levele igen helyesenn esett, kglmed ez után mennyre proficiál a' Német nyelvben, ez a' levél éppen probakö lészen. Industriam laudamus! Segéllye Isten kglmedet többreis. Zalányi Vramat köszöntöm szeretettel, s levelét ö kglménekis várom.

Címzés: Illustrissimo Baroni, Domino Paulo Teleki in alma Universitate Frankfurdiana ad Viadrum, Frankfurt an der Oder.

Teleki Pál kezével: Ao. 1696. 18. July 1696., Prof. Enyedi Istvan uram levele, vettem kezemhez Lipsiában.

Teleki Sándor Teleki Pálnak
Nagyenyed, 1696. június 17.

Mint bizodalmas s kedves Battyam Vramnak ajánlom Kglmdnek sz(o)lg(á)l(ato)mat. Isten minden idvesseges jokkal s szerencses hosszú elettel algya meg Kglmdt, szívből kívánom.

Leg elsőben is levelemnek kezdetiben Kglmdt kerem, hogy az en ritka levél írásomért ne az en atyafiához nem illendő idegensegemet vellye, se ne rescsegemet gondollya, de magarol Kglmd eszeben veheti, hogj az Scholaban nem mindenkor idő s mod adatik az irasra. Most azert az elmultakat ki potolni es Kglmdt ez kis levelemmel meg udvarlani akaram, melly is hogj talallya Kglmdt szerencses es kívánt jo egessegben, kívánom. En az innepen szinten kin voltam, ma jöttem be. Istennek légyen hala Kglmd szolgaltattara jo egességben vagyok, mellyhez hasonlo jo egesseget Kglmdnek is kívánok, s kívánom, hogj Isten ennekutanna is felsőbb Orszagokonis legjen Knek Kglmes vezere s gondviselője, hogy azokban is tisztit dicsiretesen familiajának örömere veghez viven s maganak nagj hirt nevet kapvan, Isten ugyan ezen familiajának s Edes hazájának jo egessegben adgja meg. Öcseimék is jól vadnak, Collatavits es Tholdalagi Battyam Uramekis minyajan, eő Kglmek ajánlyak Kglmdnek sz(o)lg(á)lattyokat. Kglmdnek, Edes Battyám Uram, Husvet előtt valami könyvek felől irtam volt, nem tudom, levelemet meg adtak e, nagy szükségem volt volna reája. Kglmdt, Edes Battyam Uram, kerem, leveleből ki ne felejcsen, nekem volna ez irant panaszom Kglmdre. Ezzel Isten oltalmaban ajánlom Kglmdt Edes Batyam Uram.

Kglmd leg kissebbik atyafia s köteles szolgaja
 Teleki Sandor

N. Ennyed, 17. Junij A. 1696.

Címzés: Spectabili ac Generoso Domino Domino Paulo Teleki, Domino ac Fratri mihi Colendo, Germaniam Frankfurt ad Oderam, (ex) Transylvania Ennyed

Teleki Pál kezével: Ao. 1696 18. July Lipsia, Teleki Sandor öcsém uram levele.

Teleki Mihály Teleki Pálnak
Torda, 1696. június 18.

Edes ötsem Vram,

Mostanis kívantam kgdt levelemel latogatni, regen nem lattam kgd levelét, az kiből örömmel kívantam volna erteni, kgd hol létett. Kgdt kerem, tudositson gyakran bennünket, el hiszem, kgd Frankofurtumból elebb ment. Kgdt Trombitas Uramnak irt nemett levelet, Absolon Vram látta, kgd jól irta, ő kgtülis kgd

ditsíretett nyert. Alkalmas ideje már it Tordan tötyük az időtt, az Ur Bethlen Miklos Uram mesterkedet, hogy az Karkai Jozzagot, Cselnát töllünk el vegye, Isten akadályt tött, mert postan fel kültünk, Decretum jött, mert haszontalan volt minden igekezete. Az Fejervary Fiscalis Jozzagott ő Felsege az Melt. Guberniumnak adta. Karko és Cselna, Holdvilág és Igenpataka affele lévén, hantorgatni akart benne, de Isten ő Felsege meg oltalmazott. Továbbis hiszem Istent, szandekaban nem megyen elő. Ötsem Teleki László Vram Betsben vagyon. Teleki József Uram it Tordan mellettem. Asszonyom Anyam s az Atyafiak Gernyeszegen, jó egészségben, Banfi Pálné Nenem Asszony nehezen van és igen súlyosan az el múlt hetekben, de Istennek neve aldassék, már könnyebben vagyon. Nagy Mihályiné Hugom Asszonynak nem regiben Isten ismét egy kis holt(?) Leánykat ada, Judkának kereszteltek. Adgya Isten kgd felől öröndetes híreket halhassak.

Kgdnek Szolg(á)ja, Testver Batja
Teleki Mihály

Torda, 18. Juny 1696.

Címzés: A Monsieur Monsieur Paulo Teleki mon tres honore praesentement, Frankfurt ad Oderam
<Vienn>

Teleki Pál kezével: Ao. 1696. die 18. July Lipsia, T. Mihály Battyam Uram levele

86.

Teleki Mihály Teleki Pálnak

Torda, 1696. június 22.

Edes ötsem Uram,

Kgnék az it való állapotokról eleget irt Asszonyom Anyam, úgy Professor Enyedi Uram, mindazáltal Atyafiúi kötelességemet meg akarván mutatnom, kivanom, levelem kgdt jó egészségben találja. Kgdt kérem, viselje elotte az edesatyam Vram dignitasát és betsulletit, tselekedgyek Enyedi Uram jóvállása szerint, had örülhessünk knék, Isten is meg algja kgdt. Most jó egészségben vagyok, Feleségem s az kis Janko Kovarvideken vadnak. Zalányi Uramnak szolg(álatoma)t. Isten legyen knék gondviselője.

Kgd Szolgaja, Batya
Teleki Mihály

Torda, 22. Junij 1696.

Címzés: A Monsieur Monsieur Paulo Teleki mond tres praesentement, Frankofurt ad Oderam

Teleki Pál kezével: Ao. 1696. 18. July Lipsia, Teleki Mihály Battyam Uram levele.

Teleki Pál Trombitás Jánosnak*Berlin, 1696. június 22.*

Elégedetlen, hogy levelére nem kapott választ. Kéri, tudósítsa, mi történt Erdélyben és Bécsben. Eljött Odera-Frankfurtból, most Berlinben van, majd visszatér Lipcsébe.

Mein Herr!

Ich habe schon einmahl an ihm abgeschrieben, weiss aber nicht warumb er so vaul ist, und mich bisshero mit keine antwort gewürdiget hat, Warten sie wenig, so werden sie auch bezalet haben, wen ich wider in meiner Vater landt arriwired werde. Wann ich aber wass bitten darff, so machen Sie ins künfftige wass freundlicher, und lassen mich vor aller zachen versichern, die itz zu Seibenbirgen oder an Wien passiren. Ich habe die Stadt Francfurt verlassen, itz bin <...> hier in Berlin, wo viel admirabel rariteten geschehen habe, bin auch in begrieff nach 4 oder 5 tage wider nach Leipczig abzugehen, unterdessen ich recommendire mich hier mit unter sein liebe, und zugleich verbleibe dem Herren

Schuldiger Diener
Paulus Teleki de Szék.

In der Stadt Berlin. 22. Jnj. 1696.

P. S. Ha el vetkeztem ez N. szokban kgld corrigallya, megh nem szegjen het holnapi Nemetnek mint en vagjok. Azonban kérem, tudosicson, kicsoda vagion megh Batyam urammal Bécsben szakács és inas, és kinel tartanak szállást. Bethlen Miklos Uram nagysagoltattya e magat, ugj Kalnoki Uram is, kérem tudosicson. Radnothot ki birja, Fogarast kinek adtak, ugj egjebekről is tudosicson. Ezeket írja Magyarul, mivel megh Magyarul jobban értek, mint Nemetül. Hol van szállason kglmed, örömet tudnám.

Címzés: Dem Herren Joan Trompeter abzugeben zu Wien adges(endet).

Teleki László Teleki Pálnak*Bécs, 1696. június 30.*

Edes Öcsem Vram,

Csudalkozom rajta, kld levelét nem vehetem, aszt sem tudom, mi formán kellyen ez utan levelet küldenem kldnek. En itt vagjok. Betlen Miklos Vram nagj gonoszt munkalodván alattomban ellenünk, most aszt igjekezem suffocalni, remenlem, nem is léssen haszontalan mulatasom. Im kldnek küldöm ez includalt

leveleket, kérven, gyakran tudósícsón. Isten kldt éltesse.

Becs. 30 Iunj Anno 1696.

Kld szolgaja, Battya
Teleki László

Teleki Pál kezével: Ao. 1696. die 18 Julij. Lipsia. T. Laszlo Battyam Uram ö klme Bécsbül írta levele.

89.

Johannes Samuel Strimesius Teleki Pálnak

H. n., 1696 június

Búslakodik amiatt, hogy támogatója eltávozott. Mivel a két magyar Berlinbe indult, megírta ezt az egyszerű levelet: Kéri a grófot, hogy ne haragudjon a gyermeki és minden dísz nélküli levélért; szeretete és tisztelete készítette az írásra. Kéri, hogy üdvözlője nevében Zalányi és Schwartzmeier urakat és Bachmann doktort. Egy distichonnal zárja levelét.

Illustrissime Comes Patrone atque Fautor in aeternum omni observantia
colende atque devenerande

Quis hominum tanta esset immanitate praeditus qui non tristitiam
quandam ex habitu amici Patroni atque Fautoris amantissimi concipiat. Quanta
vero ego affectus sim tristitia ob abitum Comitum per totum orbem christianum
Famigeratissimi nemo facile verbis exprimere poterit. Tua enim maxima atque
summa benevolentia ad tantam perveni audaciam ut pueriles attollerem manus et
literas has viles ad te scriberem, sum inductus. Namque occasione tam prompta
oblata /nempe cum duo Hungari Berolinum proficiscerentur/ in ingratitudinis
notam me incursum esse putavi, si non aliquid literarum ad te darem.
Caeterum felix tibi apprecor iter omnes prosperos in negotiis tuis opto successus,
quo tandem post diutinam peregrinationem multarumque exterarum gentium
contemplatione magno cum Illustrissimae Tuae Familiae gaudio salvus atque
incolumis domum redeas. Bonos amicos atque fautores meas Dominum Zalany
item Dominum Schwartzmeierum ac Bachmannem Doctorem meo nomine
salutes. Itaque peto ut mei non sis immemor hisque versibus nullo lepore
exornatis hanc clau(do) epistolam.

Vive diu semperque mei non immemor esto,
Vive diu et semper perge favere mihi

Tuae Celsitatis objectissimus servus
Johannes Samuel Strimesius.

Címzés: Illustrissimo Comiti Domino Domino Paulo Telekio Patrono Colendissimo present a Berlin

Teleki Pál Szatmárnémeti Sámuelnek
Wittenberg, 1696. július 2.

Bizodalmas Uramnak ajánlom köteles és kész sz(o)lg(álat)omat Uram kglmdnek!

Kglmd Zoanyi Uram által Kolosvarrul küldött levelét Berlinben 25. Juny becsülettel vettem, adgya Istenn, jövendőben kglmd hozzám valo nagy indulattyát hálalhassam meg kglmdnek. Az 100 Aranyakat intacte kezemhez vettem ő Kglmektül, ez irant valo provisiojatis Uram kglmdnek igen felette köszönöm. Berlinből sok szép experientiaim után ki indulván Istenn kglme alta(l ...) tegnap kesőn érkeztem ide Vittebergaban, holott is (... szál)lason becsületes Professornál vagyok. Innét mere fo(gom) utaimat igazgatni, Isten s az idő megh tanit. Semmi nevezetes dolgokrul kglmdet, Uram, most nem tudosithatom, akartam csak szinten kglmdhez valo kötelességemnek ez uttalis megh felelni, más alkalmatossággal, ha mi nevezetes dolgok interveniálnak, Kglmdnek értesere adni tartom kötelességemnek. Ajánlom, Uram, magamat kglmd tovab valo affectiojábann, kérven bizodalmasonn, ne neheszteljen jo tanacci s levelei altal instrualni, ha Isten éltet, Kglmdis igaz szolgájanak fog tapasztalni. Eltesse Isten, Uram, kglmdet sok esztendeig valo jo egességben.

Kglmd igaz köteles szolgája
 Per. Teleki Pál

V(itten)berg Saxorum 2. Julij Ao. 1696.

P. S.: Az Urfi, Székely Adam Uram irván Zoanyi Uram által levelet, kérem Uram kglmdt, levelemet ne sajnallya az Urfinak megh küldeni.

Címzés: Celeberrimo et Clarissimo Viro, Domino Samueli Sz. Nemethi, Illustris Gymnasii Claudiopolitani Ref. Professori solidissimo, Domino mihi aeternum venerando, Claudiopoli

Teleki Mihály Teleki Pálnak
Gernyeszeg, 1696. július 5.

Édes ötsem Vram!

Mind az nekem, mind az Asszonyom Anyamnak irott leveleibul ertem Kgmed elebb valo igyekezetit, bizom az en Istenem Kglsegeben, eddigis Kgd alkalmasint helyben verekedet, melyrolis eleg varok kivanatos hirt hallani. Keremis tovabrais continuallya atyafisagos joakarajat, tudositson gjakorlatossággal, ott va-

lo alapotokrolis tudositson. Istennek hala, az esgez Ház jo állapotban vagjon, az kik betegek, azok mar meg gyógyultak. Kivanom Istenem Kgmcs gondviseleket kgdreis. Felesegem knek ajalja becsüllettel valo sz(o)l(gála)tját, az Keszkenöt el küldj, mihelt Kovarban megjen, keszen vagjon, az jövő héten velle ki indulok, mentest el küldj. Az Kgd ismeretlen Atyafiais, az Kis Teleki János jo egességgel töltj idejét még eddig, Istennek ő Felsegenek aldassek neve erette. Zalanyi Uramnak ajanlom sz(o)l(gálatoma)t. Isten Kglmes gondviselese kglmteken.

Gernyeszeg, 5. Julii 1696.

Kglmd szolgaja, Batja
Teleki Mihály

Címzés: A Monsieur Monsieur Paulo Teleki mon tres honore praesentement, Ibi ubi
Teleki Pál kezével: Ao. 1696. 16. Aug. Fran., T. Mihaly B. Uram levele

92.

Teleki Mihály Teleki Pálnak
Gernyeszeg, 1696. július 11.

Edes ötsem vram,

Mostis akartam kgdt levelemmel tudositani, Istennek hala, az esgez arva haz jól vagyon. Magamis, Felesegem, az kis Teleki Janos Kgd ismeretlen Atyafia jo egeseben vagjunk. Pataki Vram levelet includalom knek; eleg varom kgd helyben verekedeserul értsek. Egyeb uj hirt nem irhatok. Rettenetes jeg esők járnak, sok helyeket, szölöket, gabonakat, elő gyümölcs fakat rontottak sok menkö hullasok, csak eddig 100 egynehany embernél az menkö mia több holt meg. Az Gernyeszegi tornyotis, az vizes tornyot, még ütötte három helyet, azt most tsinaljak, az utan ismét meg ütötte az másik Torony mellett az eles kamarát, de az Istennek neve aldassek, szenvedhető. Zalanyi Uramnak sz(o)l(gá)l(a-toma)t. Isten Kglmdet az maga dicsossegere tudomanyaban epitse, edes hazájának anak idejeben adgya megh, nekünkis örömkre. Felesegem knek sz(o)lg(á-lat)ját ajanlja. Istentol knek sok jokat kivan.

Kgd szolg(á)ja, Testver Batja
Teleki Mihály

Gernyeszeg, 11. July 696.

Címzés: A Monsieur Monsieur Paulo Teleki mon tres honore praesentement Ibi ubi.
Teleki Pál kezével: Ao. 1696. die 16. Aug. Frankera, T. Mihály Batyam Uram levele.

Teleki Pál Vér Juditnak
Drezda, 1696. július 13.

Erdemem felet valo edes kedves Aszszonyom Anyam.

Vittebergabul is alazatosan udvaroltam volt kglmdnek levelem által, Isten ö Felsege Kglmes gondviselése által ide érkezvénn, innét is akartam udvarolni kglmdnek, al(á)z(ato)sonn kívánvan, levelem tanallya Kglmd szerencsés jo egeességben szerelmesivel edgyütt. Itt Kglmd al(á)z(ato)s szolgai mind ketten fris jo egesegben elünk szép, jeles, de felette draga városbann. Egy ebedért ketten egy Tallert adunk, noha az sem az Gernyeszei ebed, ehez kepest vacsorat nem is érzem itt. Itt is sok szép látásra valo materiánk vagionn, csak hogy az experientia itt igen sok kölcséggel jár. Az ki az elector raritassait akarja el jarni, annak az elector maga szabott arrot rendelt, külömben senkinek megh nézni sem lehet. Mindaz által csak eddig is anyi szepsegeket lattam, mellyek az szemet ugjan csallyak: Innet igyekezem minél hamareb Lipsiabann menni, mivel Kglmd leveleit is ohajtva várom, honnét is viszont Kglmdt al(á)z(ato)sonn tudositom. Az Atyafiaknak ö kglknek mind közönsegesenn al(á)z(a)t(o)s és engedelmes sz(ol)g(á)l(atomat) ajánlom. Az énn jo istenem eltesse edes Aszszonyom Anyam kglmdt minden szomorúság nélkül sok esztendeig valo jo egesegben, szivem szerint kívánom.

Kglmd al(á)z(ato)s sz(ol)g(á)ja,
 engedelmes Fia migh él
 Per. Teleki Pál

Uj Dresdábul. 13. July 1696.

26. levél

Címzés: Tekintetes Nemzetes Vér Judith Aszszonynak, erdemem felett valo kedves edes Aszszonyom Anyamnak ö Kglmenek alazatosan

Vér Judit kezével: Vetem 8 Augs. külte Dresdabul 13 Juli, nincs valasz rea.

Zalányi Boldizsár Vér Juditnak
Hamburg, 1696. július 30.

Méltóságos Aszszony! erdemem felett valo nagy jo Aszszonyom.

Lipsiából irtam kgnek 21. Julij. Akartam mostis tudositani, hogy tudná mellyik szegeletiben járunk ennek a világnak. Eddig valo utazásunkot Isten meg áldotta jo utozo Társakkal, és ittis rendelt az idegenek közül, a kiknek jo akarattyokkal éltünk szükségünknek idejen. Az Vrfi jo egeességben vagjon, de ma

ebben a Városban tekintvén két fele, el fáradott és el nyugott, melyhez kepest most kgnék nem ír, hanem Fiúi engedelmességgel való szolgálattját ajánlja és hatod nap múlva kglmdet Brémából meg látogattya vagy még elébb. Érkeztünk ide 27. Julij, mulattunk itt három egész napott, holnap Isten kglméből reggel hat orakor indulunk Bréma fele. Ma estve hét orakor a város pinczéjében gyertyától é vagy mitől, nem tudom, az egész hordo egett borok meg gyultak, melly miá olyan nagy zenebona volt ebben a nagy, roppantott városban, hogy csak nem le tapodták egymást az emberek. Ha a jó rendtartás nem lett volna, talám az egész város oda lett volna, de elejét vették a tűznek, úgy hogy az egész ház sem egett el, noha az egett boros és nyers boros hordoknak égése miatt igen meg erőtlenedett a háznak also része. Ezzel ajánlom magam a kglmd kegyes indulattjában, kívánván, ez levelem talállyá örvendetes állapotban kglmdet.

Kglmd alázatos szolgálja
Zalányi Boldisar

Sietve etszaka Hamburguban.

30. Julij A. 696.

19. (levél)

Túloldalán Teleki Pál kézírásával: Edes Asszonyom Anyam, al(á)z(ato)son követe-
tem kglmdt, most külön hogy nem írhattam knék, mivel az sok ala s fel való járas
miatt el faradván, nem írhattam. Isten Brémában viven al(á)z(ato)son udvarlok
knék levelem által, Istennek hala, friss jó egesegben vagjok, kívánván az en jó Iste-
nemtől knekis viragzó jó egesseget. Az Attyafiaknak ő Kglmknek engedelmes
szolgálatom ajánlom. eltesse Isten edes Asszonyom Anyam kglt sok esztendeig
való jó egesegben.

Kglmd al(á)z(ato)s szolgálja,
engedelmes Fia míg él
Per. Teleki Pál

Címzés: A Méltóságos Uri Asszonyoknak, Tekintetes Nemzetes Vér Judith Asszonyoknak, érdemem
felett való nagy jó Asszonyomnak elő kglnek alázatosan, Gernyeszeg

Vér Judit kezével: 30. Juli Hamburgból külte (?) Zalányi Uram levele, Vetem 4. Agusti

95.

Teleki Pál Vér Juditnak
Bréma, 1696. augusztus 4.

Erdemem felett való kedves edes Asszonyom Anyám!

Istennek ő Felségenek Kglmes réánk való gondviselése által 31. July
Hamburgból megh indulván, 2. praesentis Aug. jó egesseghben ide Brémában

erkeztünk, holott is az vallasunkon levő Tudos Professorokat megh latogatván, Isten Kglmebül viszont holnap fellyeb igyekezőnk Groninga fele, onnet Franeqverában, holott Isten oda viven, leszen téli mulatasunk tanulasunknak okaért. Istennek hala, mind ketten Kglmd al(á)z(ato)s szolgálai fris jo egessegeben vagyunk, ez utan az sos aert mint szenvedhettyük, Isten gondviseleseben vagjon. Itt ugj teczik, mar mas világ vagjon Hamburgumtul fogvan, holott is veletlenül szep experientiam volt, mivel egj estve 7 ora utan egés és gfuladas leven, az egesz Tanacsi rendet és roppant varost fegiverben lattam. Isten fellyeb viven, viszont al(á)z(ato)san tudositom kglmt. Az könyvek Regestrumat m(ár) el varnam kglđ jo akarattyabul, mivel az könyveknek fészkeben mégyek. Az Attyafiaknak ő kglmeknek mind közönsegesen engedelmes sz(ol)g(á)l(ato)mat ajánlom. Az en jo Istenem ő kglmeket kglmddel edgjüt, edes Asszonyom Anyam, éltesse sok esztendeig valo viragzo es szomorú változás nélkül valo jo egessegeben, szívem szerint kivanom!

Kglmd al(á)z(ato)s szolgálja, engedelmes Fia mig él
Per. Teleki Pál

Bréma, 4. Aug. 1696.

28. level

Címzés: Tekintetes Nemzetes Ver Judit Aszszonynak, erdemem felet valo kedves edes Aszszonyom Anyamnak ő kglmenek al(á)z(ato)sonn iram, Gernyeszeg

Vér Judit kezével: 4. Agusti irta Bremaban, vetem 1. Sebtembris(!).

96.

Herman Alexander Röell Teleki Pálnak
Amszterdam, 1696. augusztus 15.

Üdvözlí a bárót megérkezése alkalmából. Kéri, ha valami segítségre van szüksége, bizalommal forduljon hozzá. Továbbít neki néhány levelet. Szeptemberben maga is Franeckerbe szándékozik menni.

Illustri Generosissimoque Baroni ac Domino, Domino Paulo Teleki
Salutem Plurimam Dicit Herm. Alexander Röell.

Gratulor Tibi, Generosissime Baro, felicem in has oras adventum, Deumque precor, ut Te propitio numine, in illis defendat, ut prospera fruaris valetudine, omniaque ex voto succedant. Si quid mea ars efficere queat, promptum me paratumque deprehendas ad omnia officia, quae cum illustri generi, tum virtuti tua debentur. Fasciculum hunc litterarum, ad me sub involuero missum, commoda hac ac tuta occasione mitto. Si qua alia in re huc servire Tibi queam, manda. Animus est initio septembris Franeckeram repetere, et ad Musas meas redire. Vale, Illustris Domine, et me ama, Tibi deditissimum.

Dabam raptim Amstelodami a. d. 5/15 Aug 1696.

97.

Zentelki István Teleki Pálnak
Hosszúfalva, 1696. augusztus 20.

Mint jó Uramnak ajánlom szolgálatomat kegyelmednek!

Kgd böcsülettel írott két ízbeli és juliusi holnapokban írott leveleit vöttem, mellyeknek főbb summája az öt aranyak. Bizonyos édes Teleki Pál uram, kd bujdosó állapotjához képest provide cselekszi, hogy az mi kdre néz, szorgalmatossan vigyázza. Én ujj és boldogtalan állapotomhoz képest nem mingyárt találhattam mógygát, hogy kgd parancsolattya s kívánsága szerint T. Enyedi uram kezében adhattam volna. Emlékeztet kgd első levelében chirographum és fogadásomra méltán, de akkor szintén olly differentiával és holmi felőlem való tacita reprehensioval idejét nem szintén haladozta el, nem olly szabados élése lehetett volna kgnek. Én is uram emlékeztetem kdet reája, hogy akkor is mondam és kérem alázatosan kdet mint uramat reája, ha edgy kevésbé halad is, ne consummállya kd felőlem bal iteletit. Bizonyos (az mint kd írja), mástól talám Erdély országában kölcsön találtam volna öt aranyakat, mindazonáltal vigyáztván az alkalmatosságra és kd generose ideig való patientiájához bizván, elmulattam és ha elébb szintén annyira penetralhattam volna vilis deputáltatásomat kd előtt, bizony amely héten Erdélyben be léptem, szerit töttem volna. Kgdet mint uramat kérem, tegye le ha mi nehézsége ez aránt és legyen annyi tekinteti számnak. (A mint letött kézírásban hadtam!) Tavaszalra kd nem megyen minden csalatkozás nélkül. Egyébaránt Isten bevívén Erdélyben, én Enyedi uramnak kezében adhatom. – Irja kd hogy értette az asszony ő kme körül való létemet. Ugy vagyon, ő kme most írt vala levelet, hallotta, hogy nem volna olly bizonyos helyben létem. Ha az ő kme asszonyi házát nem utálottam, commovendi ergo egy kevés ideig ő kme jó szívvel lát. Mely ebeli ő kme méltatlanságom felett való nagy jó akarattyát s parancsolattyát m[eg] nem vetem, vigyáztván egyéb alkalmatosságokra. Noha talám Isten jóvoltából másutt is láttak volna jó szívvel. Voltam azért ő kmnél 6 vagy 7 hetekig. Tek. Teleki Mihály uram kíváná, hogy commovendi ergo jönék ki ő kmével Kővár vidékire s mostan itt vagyok Hosszúfalván. Meddig lészen it az mulatás, nem tudom. Általlom azt is, hogy kd a' fel töt célon kivöl deák szájában is adta, Miskolczi Sigmond uram ő kmére bizván hogy engemet uryeallyon. Nem szükséges embernek lelkiismeretit és tisztességét annyira eleválni. Amint irom uram knek, ha egyébképpen nem lehet a tavaszra (mert tudom, ha mingyárt most kézben adom is, e télen kd kezében nem jó), egy hitván köpönyegem vagyon és holmi aprólék könyeim, azokat másnak adom is, bizony emlékezetre az kgd öt aranyának szerit teszem. Belgiomban levő b. magyar atyafiaknak is tartozom, hasonlóképpen bizony

azoknak is. Irja uram kd, hogy kgd arról való írásra ne hazudgyam. Deus avertat. Sőt dicsérem kgd maga bujdosásának rendihez illő vigyázását és approbáltam abbeli jó akarattját. Én knek mindenkor meg köszönöm. Tudom magam az it való dolgot. Hogy pedig (kd írása szerint) kezemen lévén az alkalmatosság, még sem irtam, igyekeztem sok ízben mind knek s mind másoknak írni, de gyakorta hol eléb s hol hátrá[b] vöttem eszembe az asszony ő kme levél küldését. Kgdet alázatosan mint uramat kérem, ez leveleimet ne sajnállya Franequerában juttatni, megköszönöm knek.

Kgdnek jót kívánó szolgája
Zentelki István.

Hosszúfalva, Anno 1696 die 20 augusti.

Címzés: Spectabili ac Generoso dno Paulo Teleki p[ro] studiorum gratia in Germania peregrino (c[um] h[onore] t[í]tulo) dno confidentissimo. Ubi. Ubi.

Kívül Teleki Pál kézírásával: Ao 1969 25 7bris Francofurtban vett[em] Praed. Zentelki uram levele.

98.

Teleki Mihály Teleki Pálnak
Nagybánya, 1696. augusztus 22.

Edes ötsem Vram,

Kgd levelet betsüllettel vettem, hogy elébb valo peregrinationhoz fogot, örömmel értem, Isten kget tova valo jora menendő, Isten ditsossegere az mi örömkre Kgld útjaiban boldogítsa s vigye elő. Istennek hala, az arva ház minden változas nélkül valo jo egessegeben vagion. Az tobbi között az kgd ismeretlen kis artatlan Atyafia, Janosis jól vagyon, jól nő. Továbbis varom Kgd Atyafisagos tudositasat, ne restelkedgyék, tudositson.

Itt rettenetes Arvizek voltak. Millionyi károk vadnak az vetesekben, gabonakban. Erdely jól áll, az ő Felsege kglgebul az ellensegtül most nem fel. Rabuthin General Commendans ki ment, Viceseget Lictisthein Fejedelem viseli. Acludalom knek Zentelki Vram levelet, ugy Zalanyi Uramnak sz(ó)l(ó)t (?), ő knek is az kedves Kontese levelet irt. Isten gondviselese kgden.

Kgd szolg(á)ja, Batya
T. Mihály

N(agy)bánya 22. Aug. 1696.

Felesegem knek szolg(á)lyát ajánlja, el felejtette kgd, azon panaszkodik, neha az penna nyelit bar meg indítana Isten.

Teleki Pál kezével: Ao. 1696. 25. 7bris Franeqverae, T. Mihály Battjam Uram levelét.

Herman Alexander Röell Teleki Pálnak
Amszterdam, 1696. augusztus 26.

A leveleket aznap, amikor megkapta – azaz két nappal korábban – elküldte Bécsbe. Az újabbat csak két nappal később tudja elküldeni, ugyanis előbb beszélnie kell Weier úrral, aki biztosan vállalni fogja ezt a feladatot. Reméli, hogy Teleki jó szállást választott. Ha alkalmuk lesz a gyakoribb találkozásra, örömmel segíti majd tanácsaival a bárót a tanulásban.

Illustri Generosissimoque Baroni, Domino Paulo Teleki,
 salutem plurimam dicit Alexander Röell.

Fasciculum litterarum quem curae meae commiseras, Generosissime Domine, eopse(!) die quo accepi fideliter ipse Viennam curavi, hoc est, nudius tertius. Quas hodie accepi, perendie, eo allegabo, nequeo enim citius licet, et cum Domino Weiero colloquar, non dubitans, quin id negotii sit lubenti animo suscepturus, et prompte, ut solet, exsequuturus. Non ambigo, quin illud quod elegisti hospitium sit satis futurum commodum. Gratum mihi erit, si occasionem suppeditabit, frequenter conveniendi, et sermones inter nos miscendi, gratius, si studia tua, Illustris Domine, consilio auxiliove promovendi. Certus enim et persuasus esse potes, me paratissimum fore ad omnia quae a me proficisci possunt officia, et

Tuum, Generosissime Baro, Omni affectu et studio.

Dabam raptim Amstelodami a. d. 16/26 Aug. 1696.

Címzés: Illustri Generosissimoque Baroni, Domino Paulo Teleki etc. ten huise van de Candidatus Teger. Franekeram

Teleki Pál kezével: 26. Aug. 1696. Roel Uram levele.

Miskolczi Zsigmond Teleki Pálnak
Gernyeszeg, 1696. augusztus 29.

Isten ez Hazának javára és az ő Ecclesiájának gyámolául tarcsa meg jó egészségben Kgldet!

Az Kgld Lipsiából 21. Julij írott levelét 13. Aug. igen nagy szívem örömevel vettem, és hogi Kgld méltatlanságomhoz képest levelével engemetis látogat, Kgldnek alázatosan köszönöm. Az Kgld parancsolattya szerint en Zentelki Uramnak szintén ma írtam az aranyak felől, ha meg küldi ő Kglme, én Enyedi Uram ő Kglme kezében adom. Zentelki Uram jó darab ideig itt az Aszszonj ő

Kglme mellett lakott, most nem régen Teleky Mihály Uram ö Kglme vitte ki magával, mivel Papja nincsen ö Kglnek azon kívüls, de rettenetes nehezen vette rá magát, hogj el mennyen, homo est naturae difficilis. Nem tudok most semmi ujságot írni Kgldek, Kgl ott lát és hall minden nap ujságokat, mi peniglen nem. A Táborok felöllis (sem)mit nem hallunk mostan, félünk, hogy hirtelen üt meg az hire. Miskólczi István Bátyám Vram immár jó darab ideje hogy itt vagjon, az Asszony ö Kglme udvarlására jött vólt bé, ö Kglme Kglmednek igen alázatos s köteles szolgálattját ajánlya. Kováts Pista él az Kgl szolgálattjára, elég jól tanul, immár verseket tud írni. Ezzel az jó Istennek kegjelmes gongya viselése alá ajánlom az Kgl életét.

Kgl mindenkori kész szölgája
Miskólczi Sigmond

Gernyeszezen. 29. Aug. A. 1696.

Címzés: Spectabili ac Generoso Domino Paulo Teleky de Szék, /cum pleno titulo/ Domino mihi humilime colendo.

Teleki Pál kezével: Ao. 1696. die 17. 8bris Franeqvera, Miskolzi Sigmond Uram levele.

101.

Pápai Páriz Ferenc Teleki Pálnak
Nagyenyed, 1696. szeptember 1.

Isten minden szükséges áldásával látogassa Uram, Kdet.

Kgd Dresdabul irt levelét el vöttem igen kedvesen, az minthogy mind írása, mind hire Kgdnek igen kedvesen esik nékem. Igen akarom, hogy Kgd a Réz kert el mulatását supplealta, de az ugyan csak nem menti meg a Kglmetek az aránt valo errorat. Hogy pedig Kgd par pari ígér nekem in lingua Gallica, tellyesseggel nem irigylem, söt dicsekedem a szep aemulatioval, superaltatniis kivanok, mert en abban a nyelvben igen frugaliter doctus vagyok, de meg lassa Kgd, hogy Erdelyben Apafi Mihaly Fejdelem ö Nga ne superallya Kgdet, mivel igen reá adta magát, sokatis proficiat in Gallica. En igen javallanam ha Kgd ö Nganak valamely Erdelyi haza jövő magyar által edgy valami jo Gallicum Lexicont /:minemü Dictionaire Royale:/ küldene Kgd ajandekban, a melle valamely ö Ngat recrealo uj Gallus könyvecskéket. Nekem Kgd nagyob kécncset nem adhat, mint ha valami ujsagokkal kedveskedik pro occasione, akarnék valamit de Rebus Americanis a ki mostanság irt volna etc. Az Hoffmannusokat praestantissimi cimeli loco meg tartom Kgd emlekezetire, adgya Isten, szolgálhassam megis. Tudom en azt, hogy innen /mint hogy itt a szokatlan emberek mindentül felnek/ Kgdnek azt Instructioban nem adgyák, hogy Galliaban menyen, de en a tanács, ne pengesse Kgdtek az ijat, csak lopja be Kgtek magát, mihelt keze ügyeben leszen, az pedig sohol nem lehet jobban, mint

ha Genevaban menne Kgtek, onnan Reformatus expertus uti tarsokkal be mehette Kgd. Felét tenné a kiraly meg udvarlása az egesz peregrinationak, de ebben ide haza tanacsot Kgd ne kerdyen senkitől, mikor meg lött, akkor tudgyák meg, legyen Kgd instructus az Daniai kiraly Passusával, az commodo meg lehet a jövő tavaszon, majusban, addig Angliatis meg járhatni. Ugyis hidgye Kgd, hogy Genevaban fel talallya azt, a mit Lejdaban, azért nem kell el mulatni, sőt tellyeseb tudos emberekkel. Teleki Laszlo Uram igen meg lakja Bécset. A mi magyarink meg szaporodtanak ujjolag Belgiumban, ha valami monstrumot nem szül a sokaság, mint a fellyeb valo esztendőben. Leszen kölcsön penzt kerő, de Kgd okoson declinállyá, mert az Aszszonynak ő Kglmének sok erőszakos költesi vadnak, mely miatt igen el szomorodott, sok ostorokis estek a nyáron az ő Kglme házán usque ad horrorem. Gernyeszeget ketszer meg ütötte a menykö, mindenütt inkab veteset és szöleit el verte a jég, három esztendőre sem convalescálnak az Krackai es Sorostelyi szőlők. Zalanyi Uramnak szeretettel valo köszonetemet mondgya Kgd. Jablonski Uram az ő Kglme comendatiojara igen tisztességesen irt nekem, enis valamit lehet, meg felelek kevanságának. Kis Vasarhelyi Mihaly es Szokolyai talám fel verekednek a télen Francofurtban, akkor satisfacialok Jablonski Uramnakis. Ha Röel Urammal Kgd, Zalanyi Uram, szemben lészen, mondgya meg, avide vártam, hogy levelemre válassza jöjjon. Ha Bajcsira bizta /kinekis az öttset talám fel hajtják/ az töb levelekkel oda vezett a negligentia tengerében. Técsi Uramra gondot viselünk, ha lehet. A Dieu.

Kgdnek minden jokat szivesen kivano
dr. F. P. P.

N. Enyed 1. Sept. 96.

Kívül: Küldgyön Kgd nekem proxima occasione valami uj Mappákat, kiváltkeppen Europaeas et Terrae Sanctae.

Címzés: Monsieur Monsieur le Baron Paul Teleki mon tres cher et tres honorée Patron presentement à Franequer. Recommendée à la faveur de Mr. le Professeur Röell.

Teleki Pál kezével: A. 1696. Franequera 29. 7bris, Papai Uram levele.

102.

Teleki Sándor Teleki Pálnak
Gernyeszeg, 1696. szeptember 2.

Mint bizodalmas s kedves Bátyyam Uramnak ajánlom Kglmdnek sz(o)lg(á)l(a)t(o)mat. Isten minden idvesseges jokkal s szerencses jo egészséggel algya meg kglmdt, szívem szerent kívánom.

Kglmd levelét Edes Bátyyam Vram atyafi szeretettel vettem, Kglmd jo egessegen /:leveleből ertven:/ igen örülök, Isten ennekutánna is éltesse Kglmdt szerencsés jo egészségben, kívánom.En is, Istennek legyen hala, meg eddig, mint Kglmd atyafia s szolgálja jo egessegben vagyok, sem nyavallyam meg nem volt

olyan, az melly miatt sullyos betegseget szenvedtem volna. Isten Kglmdt is ilyen kivant egessegben tarcsa meg. Kglmd leveleből ertem igeretit Kglmdnek egj könyvnek meg küldese felől, mellyet Csaki Uram<nak> jelentet volt meg Kglmdnek. En Csaki Uramnak kettött jelentettem volt, de talan örömeben el felejtette, de el varom mar Kglmed jo akarattyából, mi leszen az. Nabradi es Vér Ocseim ajanlyak Kglmdnek al(á)z(a)t(o)s sz(o)lg(á)l(a)ty(u)kat, Istentől jo egességét kívánnak Kglmdnek. Ezzel Isten gondviselese ala ajánlom Kglmdt.

Kglmd igaz Attyafia s szolgálja
Szeki Teleki Sandor

Gernyeszeg, 2. 7bris A. 1696.

Kgld szolgáltyara Pista jól van, Antal igen rosszul, s mint az előtt rosszabbul, rossz borbella van, oldalain nagj szebek vadnak. Beszterczen jogjulina.

103.

Teleki László Teleki Pálnak
Bécs, 1696. szeptember 5.

Edes Öcsém Uram!

Franequerabul 20. Augusti datalt levelet Kldnek az inclusakkal edgjutt tegnap vettem kedvesen, vajha édes hazam, Anyám s kedves Atyamfiaí iránt való felelem engedne nékem is jó kedvet, noha jó kedvet Knek nem irigylem. Az o Felge hada a Torókkal meg ütközven, edgjik rész is győzedelmet ugjan nem vett, mind azon által nem keves karral lett meg az velitatio. Az mi jo Urunk, Mgs Hajzler General is el esett General Boland Vrammal edgjutt. Az Török (Er)délyhez közel van, es az a szandék, ott telellyen maga a Csaszar, mellyet ha az Ur Isten klsen el nem fordít, meg esik Erdelynek ugj Magyar Országának. Meg ítélheti edes öcsem vram kld, micsoda confusioban legjen elmeg, felek nem csak kudussa maradunk, de talan fegjver által el vesze szegenyek, mi csak magunk maradunk his modis, et Fratribus, Matreque spoliati.

Meg vallo, minapi levelet keven, T. Mihaly Vramnak bé kültem vólt, szerencse ha Asszonum Anyamtul is tutára nincsen már, mert feltem nagj ob consequentiaktul, en ugjan kld kerésére irok, de compositione /ha levelem bé mehet/ de felek, Zalányi Vram innorállyá az dolgot, <...> bizony bánnam, ha az utolso nagj ob lenne asz elsőnel.

Az disputatio, kevesse bár, haladgjon, lassuk, Isten mitt rendele felöllünk, maskent kld annyifelenek dedicállyá. Jobb edes Anyanak es Familiajanak dedicállyá in Genere, de eszt csak kld tudgja, mivel az tulso részrül hamar

eszevesztenek effélével, hiszen nem köz deák kld hogj Patronis dedicallya. Ercse réá kld.

Kld leveleit, noha másoké inkább, el küldöm. Jottek kezemhez Kldnek szollo levelek is, im azokat is el kültém Kldnek. Nekem, meg ugj latom, edgj darabig itt kell mulatnom, remenlem szep hasznat, de felek praesens oda leszen az Pogany ebek miatt. Az mit én Kknek írok, kivalt az hírek iránt meo nomine non spargantur, mert bannam ha itt notaban incusálnék.

Isten kldt eltesse jo eg(észség)ben.

kesz szolgaja, Battya kldnek
Teleki László

Becs, 5. 7bris 1696.

Zovanyi Uram felöll, Isten haza viven, ha az ország megmarad, provideálok.

Teleki Pál kezével: Ao. 1696. 25. 7bris, Teleki Laszlo Batjam Uram levele, vettem Franeqveraban.

104.

Teleki Mihály Teleki Pálnak
Hosszúfalva, 1696. szeptember 9.

Édes öcsem Vram!

Szomoruan hallottam az ötsem Teleki Laszlo Vram Becsbül nekem irt levelebül az Kgd es Zalanyi közt levő controversiat. Bizony Szekelly Vram igen fel nyitotta az szemit es nyelvit; ugy veszem eszemben, az az Professorok opinioja, ha magat nem meliorallja, hadgyon fel ő kglmén, azért nekem Enyedről irnak Professor Vraimek, azt írják onnan, Enyeden Posta leven, knek irtak. Kerem kgt, cselekedgyék az szerint, es mi kgd betsületi meg sertődésc nélkül meg lehet, szenvedgyen inkább néki in justis et licitis. Még Asszonyom Anyam nem tudgja ezen Patratumit Zalanyinak, nemis jo, mert igen meg keserednék rajta. Kgmdt azért kerem, engemet tudositson, mint vagy on kgd es kgd dolga, mellyet inpatientissime el várok. Isten engedgjen kgnek bekességes tüdő szívet az peregrinatiohoz, maradgyon Isten kgell.

Hosszúfalu, 9. 7bris 1696.

Kgd Szolgaja, Batja
Teleki Mihály

Címzés: Illustrissimo Domino Paulo Teleki Domino Fratri charissimo

Teleki Pál kezével: Ao. 1696. 17. 8bris Franequera, T. Mihály Bátyam Uram levele.

Teleki Pál Vér Juditnak
Franeker, 1696. szeptember 18.

Erdemem felet valo kedves edes Aszszonyom Anyam!

Kglmd Gernyeszegrül Augustusban irt ket rendbéli levelet al(á)z(ato)s engedelmeseggel vettem. Kglmd és Szerelmesi egességeknak szivem szerint örülök, kivanvan, az enn Istenem ennekutannais vigyazzon Kglmesenn Kglmdre és Szerelmesire. Istennek hala, ennis fris jo egesegben vagyok, kglđ szolg(ála)tyara, hasonlot kívánvan knek és Szerelmesinekis. Az tanulashoz már Istennek kglmebül hozza kezdtünk. Az Tudomanyinak fészke igazán itt vagyonn, az kinek kedve van, itt eleget tanulhat. Kglmed karvallasin szomoruan busulok, kivalt az boltnak fel verésen, kglđ jo akarattyabul szeretnem tudni, az latrok ki tanaltattanak é vagj nem. Gubernator Uram ő Naga az penzt, mint enekelőtte is megh irtam volt knek, meg nem küldötte, lassa ő Naga, még h is dicsekedhetem velle, olly nagj ember adosom. Nem volna nehez, ha megh szükült embernek adtam volna, de banom, hogj az penzemet vissza viszik Erdelyben, s ollyannak kellet adnom, az kinek sebe teli volt aranyal. Ha az Ur megh nem küldi az penzt, bizony megh irom az Urnak. Kgl(nek) egyeb uj hirt nem ir(ha)tok, az Angliai Kiraly és az Brand. Elector Leanya(nak most) csak hamar leszen lakodalma Cliviaban. Vadnak egyéb (elegy) belegj hirekis, de megh nem tudgjuk, igazak é vagj nem. Az Attyafiaknak ő kkneg engedelmes szolg(álato)mat. Sokat nem irhatok, mert mostis (min)dgjart tanulasra kel menni, mindenben irni kel, az mit (tanulun)k, nem csak az pennam, de az körmömis majd el ... mind. Ajánlom edes Aszszonyom Anyam magamat (Kegyelmed) edes Anyai szeretetiben. Az en Istenem vigjazzon kglmesen (Kegyelmed) és szerelmesi életekre, szivesen kívánom es ma(radok) migh elek

Kglmd alazatos sz(ol)g(á)ja,
 engedelmes Fia migh el
 Per. Teleki Pál

Franekera, 18. 7bris 1696.

4. l(cvé!) Franekerabul

P.S. Enyedi Uramnak szollo levelem, al(á)z(ato)san kerem, edes Aszszonyom Anyam, küldgje megh kglmd.

Címzés: Tekintetes Nemzetes Vér Judit Aszszonyinak, erdemem felet valo edes kedves Aszszonyom Anyamnak ő knek, Gernyeszeg

Zalányi Boldizsár Vér Juditnak
Franeker, 1696. szeptember 18.

Méltóságos Aszszony! érdemem felett való n(agy jó) Aszszonyom!

A levél folytatásnak bátorságos és bizonyos (utat) akarván csinálni Amstelodámban lakó becsületes Ember Wilhelmus Wejer Vram jó akarattya által, irtam ott létemben kegne 1. Septembris, melyből meg érthette ide való érkezésünket, az Vrfi mostani jó egessegét és szállás fogadásunkot. Most már nem csak azt irhatom kegne, hogy ide érkezünk és jó egészségben vagjunk, hanem hogy Tudos Tanítóinknak kezek alatt tanuláshoz is fogtunk Isten kglmeből 13. 7bris. A levelek dolgát a mint el rendeltük volt Nemet Országban való letünkben, semmi kárát Istennek hála eddig tudtunkra nem vallottuk, sőt ide jövetelünk után csak hamar a kglmed egy néhány rendbeli leveleinek vételivel meg örvendeztettünk. Két rendbeli Novellából hallottuk, hogy a pogányságnak erős viadala volt Magyar Országban a Keresztényekkel, melyben Hajsler Vramot és a Saxoniai Electort meg löttek, Vaudemontott többekkel edgyütt meg ölte. A győzelem edgyike sem lett, hanem csak két fele állottak, minekutánna mind két részről hét hét ezerni Ember el hullott volna. Ennek a hirnek meg erősítésére most várjuk az harmadik Novellát. Nagy reménségek vagjon az embereknek, hogy a Confoederatusok meg edgyeznek a Franciával. Irhatom kegne ujságban, hogy ha Ugrai Vram sok jó dinnyét nevelt volna, és Amstelodamban küldhetné, nem vesztene el faradsága jutalmát, mivel fél ejteles csuporni dinnyét ötven penzen tartani nem csak nem szegjenlik, hanem elis adgyák ugjan annyin. Egy olyan barack, a minemüt nálunk is szépnék tartnak, ért Amstelodamban 24 pénzt, de mi edgyikben sem tettünk igen sok kárt, elég volt csudálnunk és emlekeznünk szegény Hazánk boldogságáról. Ezzel ajánlom magam a kglmed kegyes indulattyában, kívánván alázatossan, ez levelem szomorúság nélkül való jó egészségben talallja kglmedet egész Házával edgyütt.

Kglmed alázatos szolgája s Alumnussa
 Zalányi Boldizsár

Franequera, 18. Septembris A. 1696.

23. (levél)

Címzés: A Méltóságos Uri Aszszonynak, Tekintetes Nemzetes Vér Judith Aszszonynak, érdemem felett való nagy jó Aszszonyomnak s kegyes Patronámnak elő kegne alázatossan, Gernyeszeg

Teleki József Teleki Pálnak
Szentpéter, 1696. szeptember 27.

Szolgálatomat ajánlom Kgldek edes eöcsem Uram.

Akarom Kgladt levelem által latogatni. Kivanom, levelem tanaja Kgladt szerencses jó egesszegben. En Kgladt elfeleltett atyafia Kgladt szolgálatyara jó egesszegben vagjok. Istentül Kgldek haszonló jó egesszeget kivanok. Zalanyi Uramnak ajánlom szolgálatomatt. Batyam, Veer Mihály Uram Kgldek ajánja kötelesszeggel való szolgálatyatt. Isten oltalmában ajánlom Kgladt.

Kgladt köteles szolgálja, igaz Atyafia, Batya
 Teleki Joseph

A. 1696. Die 27. 7bris D. Sz. Peter.

Címzés: Tekentetes Nemzetes Szeki Teleki Pál Uramnak, nekem kedves eöcsem Uramnak eo Kglnek

Teleki Pál kezével: Ao. 1696. 29. 8bris Franeqverae, T. Joseph B. Uram levele.

Teleki Mihály Teleki Pálnak
Szentpéter, 1696. szeptember 27.

Edes ötsem Uram,

Kgd levelet, mellyet 4. Aug. ir(t), betsülettel es Atyafi szeretettel vettem, örülven kgd dolgainak szép rendel való folyasan. Quid cum Zalanio sic se discontroll(...) mihi dīplicit(!) arról knek irtam. Professor Uramekis irtak, kgd tselekedgyek az szerint. Ugy veszem már eszemben res sopita, Kgd engedelsegel(!) s bekeseget turessel tartozik, idegen földön sokat türjön emberr egymasnak, mindaz által maga betsulletitis elotte visellye, irtam, o kglis erthet rajta az jambor. Kgd az kgd után Anyai szível ohajtozo edes Arva Anyanak, Asszonyunknak Anyanknak o kgnek irjon gyakran vigasztalasara való dolgokat.

Itt rossz hír futamodot vala, az nagyais az embernek igen meg ijjetkeztek volt. Az szegeny Hejzler General el eset, ezt kgd eddig halhatta, mint esett. Rabuthin General ez heten Devahoz erkezik 8 regimentel, kikis in fine oct. be szállanak Quartelyben. Az Felesegem kgnek szolgálatyát ajánlja. Zalanyi Uram mitsoda éték felől ir, nem értj, kg magyarázza megh. Istennek hala, az egész Arva

haz, kgd Atyafiai, meg azokis, kiket kgd nem latot, jo egessegben vadnak. Adgya Isten, levelem kgdt jo egessegben talallya.

Kgd Szolgaja, Batja
Teleki Mihaly

Sz. Peter, 27. 7bris 1696.

*Címzés: A Monsieur Monsieur Pa(ulo) Teleki tres honore praesentement Franequerae Frisiorum
Teleki Pál kezével: Ao. 1696. 29. (8bris) Franeqverae, T. Mihaly B. Uram levele*

109.

Teleki Sándor Teleki Pálnak
Szentpéter, 1696. szeptember 27.

Mint bizodalmas s kedves Batyám Uramnak ajánlom Kglmdnek sz(o)lg(á)l(a)t(o)m(a)t. Isten minden idveseges jokkal s szerencses hosszú étlettel algja meg Kgltd, szívből kívánom.

Már régen, hogj Kglmd egessege es letele felöl semmit nem hallottam, mindazonaltal gondolvan, hogj ez en kis levelem is többekkel edgjütt Kglmdt valahol, talan az mas vilagon vagj az szent földön meg fogja talalni, ezel akaram Kglmdt meg udvarlani, melly is hogj talallya Kglmdt szerencses es kívánt jo egessegben, szívesen kívánom. En is, Kglmd atyafia s szolgája, Kglmd szolgaltattara jo egessegben vagjok, mellyhez hasonlo jo egesseget Kglmdnek is kívánok a parentesiben /:talán a Kglmd levele, a kit ennekem irt, rongjossabb volt az többinel, s az össz meg fagjlalta:/. Az könyvet várnám, ha Isten Kgltd szerencses utozasa utan helyben vitté eddig. Kovács, Kglmd szolgaltattara, jo egessegben van, jo Poeta, már csaknem Virgilius, Tecsüs szinten, csak nem Kosdinus. /Antoni csak rosszul van Beszterczen, sok lyuk az oldalán/ mind ketten Kglmd al(á)z(a)t(o)s szolgai. Levelben ajánlyák Ver es Nabradi Öcseimek engedelmesseggel valo sz(o)lg(á)lattyokat ajánlyák. Nabradi is jo Poeta immár, jól írja már az Chriat. Miskolczi Uram Kglmdnek ajánlya szolgaltattyat. Szinten itt vagjon eö Kglme Asszonyom Anyamal. En, jollehet Kglmd nagy szolga, az atyafiság rea viven Kglmd által, Csaki uram ha ott volna valahol, holtaigh valo igen al(á)z(a)t(o)s, köteles, becsületes sz(o)lg(á)l(a)t(o)mat ajánlom, eö Kglme hirenek nevenek egig földig valo terjesztője leszék.

Ezek utan követven Kgltd holmi trefas irasimról, kívánom, Isten Kglmdt éltesse szerencses jo egessegben s tarcsa meg, szívem szerint kívánom.

Kglmd leg kissebbik atyafia, szolgaja
Teleki Sándor

Sz. Péter, 27. 7bris A. 1696.

Ugyanezen levélen: Edes Urfi, Tudom draga ott az Papiros, ahhoz kepest rövidíteni(?) akartak az dolgot, el hiszem, kd meg nem ítel. En meg az kd szolgálatyara elek, Feleségem beteg, szegeny Gyermeim is kd szolgálatyara elnek. Mi itt, Uram, az nagy felelemben vagyunk, Isten tudgja, mit erünk. Oly harcz volt az ő Fge hadanak az Poganjál, olyan meg nem volt. Isten tudgja, mint lesz az vege. Kerem, kg ne feletkezzen Szolgájaról, marad az kd kész szolgája

Nabradi Gabor

Címzés: Tekentetes Nemzeti Szeki Teleki Pál Uramnak, bizodalmas s kedves Batyam uramnak elő Kglmenek, ex Transylv.

Teleki Pál kezével: Ao. 1696. 29. 8bris Franequerae, T. Sandor öcsém levele.

110.

Teleki László Teleki Pálnak
Bécs, 1696. szeptember 28.

Edes kedves öcsem Uram!

Elig várnám minapi levelemre választ vehetnék kldtül, kerem is, minel hamarébb tudositani ne nehezteljen, es azon dologhoz ugy fogjon, hogj ugj alkalmaztassa magát, abból mind nagy becsületi, mind penig bestelensége nagy következhetik, hic ergo constans illum enim usum et gaudem nobilem decet.

Küldöm Asszonyom Anyám eo klme es mások leveleit kldnek, kivanván, olvashassa jól klmed, meg lattyá kld, tanti mei laboris primum quiem se et quod nil praeter dulcem acquiram. Jo lelekkel bizonytságot tehet kld rulla, hogj az en Brauniusom nem a Tekabul való volt, es hogj en propria virtute acquiraltam Nanasi Vram jó akarattjabul. Ha Isten effelekkel látogat, rolla nem tehetek. Az Vr Isten tudgja, menyi nehezseg fordul meg rajtam, meg is tanti aestimer sicut Canis ex animis. Isten iteletinek vegben kell menni, az én velem jól tevő édes Istenem ezeknek jó véget adgja. Tuttomra (?) ... knek bizony csak 6 garas erőjet sem loptam el, bizony (ne)hez, ho(gy) Inquisitiók agaltatnak utánam. Ha (lát)na kld az en szenvedesem es itt való nyomorusagom micsoda erdemetlen es engem keserítő levelek terhelik, el csudalkoznak belé. Mar ennek meg kell lenni, ha mind gjőtrelemmel lészen is, de többször bizony nyomoruságra, bestelenségre nem jövök. Proballya mas is non teneor omnia portare solus, mellyet örömmel cselekedtem eddig, ez utanis ugy, de quid lucri per Deum minden embert ellensegemme tennem et ex alia parte etiam immerite odium contrahere, hic et foris et intus bello feriar. Szivem panasszát kldnek akarám meg írni, nem azért, hogj condolallyon vagj defendallyon, hanem hogj Imprimallya az en peldamat elmejeben. Foelix quem faciunt alienam, ne his nimium Justus.

Zalanyi Vramnak szolg(álatom)at. Levelem senkivel ne közöllye, hanem egesse meg, ha az en Atyafisagommal akar elni. Isten kldt éltesse jo egességben.

Kegyelmed igaz Attyafia, szolgaja
Teleky Laszlo

Becs, 28. 7bris 1696.

Teleki Pál kezével: Ao. 1696. die 17. 8bris Franeqvera, T. Laszlo Báttjam Uram levele.

111.

Teleki Pál Enyedi Istvánnak
Franeker, 1696. november 18.

Bizodalmas Uram, kedves, edes Praeceptorom!

Terhes és kedvetlen dolgokrul kel Kglmdt busitanom, mindazonáltal edes Attyam hazához valo jo indullattya és kegyes szereteti szerint rész szerint fel vett bujdosásomnak Kglmd lévenn kormányozója, ily nehéz dolgaim között is Kglmd prudentiaja által kel magamnak könyebseget keresnem, és dolgaimat olly karban allittatni kivanom, hogy következendő peregrináciomnak része ne szüllyön annyi veszedelmet, nehezséget, keserűséget, az mellyek miatt valamely jo dolognak el érésere tellyességgel alkalmatlanna tetessem. Mire czelozzak, könnyen Kglmd által lattya, nemis szükség bujdosasomnak kezdetitül fogván valo sok kesergettetésimet és haladatlanul rajtam cselekedett illetlenségeit Ephorusomnak, helyesebben nyomorgatomnak bö szoval elő szamlállyam, azoknak nemely része már Kglmtek forumán forgott, jollehet énnekem az semi tagitast, sött gjakran nagyobb nyavalyat szült és hozott. Nekem mind ennyi szenyvedesim között is lelkeket megh csendesítő és tisztan tartó vigasztalásom csak ez: legh kisebbik haborgattatasomnak is melto oka bennem nem talaltathatik, melynek megh bizonyítására elég testimoniumot szolgaltattanak nekem megh hazámbul valo ki indulásom előtt valo kevés idők, az mellyekben rész szerint Kglmdnek /:mint az Ferenczi Urammal valo dologban:/, rész szerint az Attyafiaknak is constalhatott, kiben micsoda volt, és közöttönk mellyikben vert <fez> nagjób fészket az ambitio, es ez mellet ad omnia scelera sponte ruens superbia. Mi legyen a Patientia, Hazamban hallottam, itt tapasztaltam, melynek terhe annyira nyomott gjakorta, az mellyeket talan el viselhetni sorte non erit meae roboris. Szenvedtem és birtam eddig, jollehet nehezen és el alett s el epedt lelekkel, vajha vége volna az eddig esett gyermeksegeknek, nem volna mit kivanhatnék egyebet. De ha az mostani alkalmatosságokat az következendőkkel egyben vetem, az holott osztan Kglmetek segítségével tellyességgel el rekesztetem, magamnak nagjób es gonoszab dolgokat ígirhetek. Mint T. Mihály Battyam uram levelebül értem, nem kétlem, Kglmd előttis nyilván vagy on már az Bremai dologh és nagy enormitas, mely akkor is csak nem extremum malumnak tentálására adott volna alkalmatossagott,

hanemha az bekességnek, türesnek lelke által édes Szülemnek, Familiamnak es magamnak is becsületit előttem nem viseltem volna annak alkalmatosságával. Mi légyen ö Kglmenek eléb valo szandéka, ex certis verbis ennekem szememben proponalta ily szokkal: Sem Teleki Haz, sem Professor edgyike s masika innét már engemet le nem hoz, enn itt, ök ott, már Academicus vagyok. Midön azért ilyen illetlen és haladatlan szok mennek ki az ö Kglme szájából, midön még lehet rész szerint az dolognak orvoslása, mitt varhatok már egyebet tavulab és meszszeb valo peregrinatiomban, az holott az correctionak semmi helye nem lehet. Enn, Uram, Bremabul akkor mindgyárt irtam T. László B. Uramnak Bécsben, és ö Kglme által T. Mihály B. Uramnak is és talam Kglmednekis, az mellyekben magamat declaraltam tellyességgel, Zalanyi Urammal többbe nem bujdosom, keszeb lészek cursusomnak közepit vegbe szakasztani et licet ad <de>resultationem inimicorum Haza menni, mint sem tova gyötrelemmel peregrinalni, holott az bujdosasnak jutalma és haszna voluptas nélkül veghez nem mehett. De akkor elmémet megh csendesitvén és rész szerint Zalányi Uramtul demulcealtatvan, rész szerint edes Szülemnek nagy commovealtatasatis meg gondolvan, akartam ezen dolgott suffocalni, hogj avagy csak ez alkalmatossaggal az dolog eléb ne serpálljon. Fel tett czealom mindazon által itt az volt, Isten ide hozvan, és ket fele tekintven, csendeseb uton keressek remediumott nyavalyamnak. Innet azért irtam volt T. László B. Uramnak, az dolognak, az mennyiben lehet, suffocalasa irant bizonyos ideig, de ö Kglme levelemet nem mindgyárt vehetven, és mint igaz Attyafi méltatlan Attyafian könyörülven, ezen dolgott communicalta T. Mihály B. Urammal es ö Kglme által Kglmeddel is. Vártam volna ez szerint Kglmd levelet ezen dologh irant hozzank, mellyet eddig nem vehettem, jollehet már azoknak is az szomszed előtt vagj volna foganattya, vagj nem, ha volna is, ennekem exitiumomra lennenek, mivel ö Kglme czine mintyes szekely levonn, minden bizonnyal tudom, olyan helyeken fogna előll venni erette, holott osztan Kglmeteknek Attyai kezei Kglmesen hozzam nem nyulhatnak. Az mint hogj tudván már ö Kglme bizonnyal ezen dolognak Kglmd eleiben valo vitetödeset, circumspecte es mestersegesen ejtett előttem olly szokot, az mellyekből modo infallibili concludalhatvan jövendöbeli, talán keserveseb szenyvedesimet, hanemha Kglmetek Attyai keze irgalmason nyul hozzam. Nem mondhatom ugyan aszt, hogy már egy darab időtül fogván bekességben nem vagjunk, az is az oka, hogy csendes állapotban kívánom Kglmetek segítsége által dolgaimnak jo karban valo allitátását, hogy az dologh rész szerint keveseb szomorussaggal, csete patéval és ez reszről is keveseb disgustussal mehetne vegben. Ugyan is, Uram, ha Kglmd kegyesen ream nem tekint, bizony peregrinatiomnak haszna egészen füstben mégyen, mert lattya is, valamikor sok szenyvedesim ez keves ideig el tölt peregrinatiomban eszemben jutnak, tellyességgel mindenekre alkalmatlan vagyok, és mint fellyebb is ednehanszor megh irtam, lehetetlenség, hogy ez utan, midön Kglmtek hatalma és keze rullonk tellyesseggel el esik, nagjobb szenyvedesektul üres lehessenek. Edes Uramnak, edes Attyamnak azert remenkedem Kglmdnek nagy bizodalommal vegye fel igyemet, és cselekedgyek irgalmason velem. Resz szerint Istentül vesz Kglmd jutalmat, rész szerint engemet is magához és Hazámhoz nexu insolubili kötelez. Kglmdnel leven a prudentia és itiletnek

fontya, követhet olyan modalitást dolgaimban(!) folytatása iránt, az melyekre nézve az dologh othon keveseb szomorúsággal, itt is pediglen könnyeben mehet veghez. Minthogy azért az közöttünk való dolognak jövődöbeli, külömben el nem kerülhető enormitasoknak el tavoztatasaert csak egjedül constanter kivanom a dolognak decidaltatását /:jollehet most egj darab időtül fogvan mind eddig bekességben lenni lattatunk, jollehet effrenis partis alterius indoles, multa pulvi fecit (?) quae mihi tristia et injucunda qvoque miserentur:/ hogy azert, Uram, Kglmed is edes Attyai indulattya szerint jobban prospicialhasson dolgaimrul, az remediumban ekkent mutatok utat Kglmdnek.

Vagyon itt, Uram, egy modestus, tudos, circumspectus Szilagyi Peter nevű legény, ki Colosvari Senior volt nem regenn, maganosen vévén elmejet, ugj gondolom, curamat magara fel vallalna, accedelván Kemény János Sogor Uramnak ő Kglmenek consensusa ez iránt, mivel nagj reszent ő Kglmehez vagyon obligatioja, ennek nemis felette sok kölcsége lévén, az jövő martiusnak közepin haza fogh indulni. Micsodas erkölcsü légyenn, tudgyak az Colosvari Professorok. Itt is magat mint compositus öreg legény Academicusi modon viseli magat (!), composite és diligenter tanulvan, az itt való Professorok előtt is kedvessége vagyonn. Itt az mostan fen tanulo magyarok közül sok okokra nézve <...> egyebek nem volnanak, és rész szerint nem is lehetnek alkalmasok, hogj mellem adjungaltatnanak, rész szerint azért, mert most jötenek fel, és egj Academicusi esztendőtt is el nem tölthetnenek, ennekem pedig időm közeleb leszén eléb való peregrinationiának continualasara, rész szerint azért, mert masokhoz vagyon kötelességek. Ha pedig az Enyedi Attyafiakat, kik harman vadnak itt, fel veszük, Nadudvari Uramnak Bethlen Samuel Uramhoz van kötelessége, Csaki Uramis maga kölcségen jöven fel, sibi magistri quam alii magis consulendum censet, Tecsi Uram conditiojara és moresere nézve leg jobb volna, de mind magara nézve, mind az idegenek között való agilitasban és accomodatioban deficiálvan, sem lehetne alkalmas. Mind ezeket, Uram, Kglmd bölcsen megh itilvén, akar az alkalmatossagott, akar maga állapottjat considerálljuk felyeb említett Szilágyi Péter Uramnak, akar erkölceit, kik otthon is nyilván vadnak, ő Kglménél alkalmatossabbat senki mellem nem adjungalhatna. Itt is azért iterato folyamodom Kglmd jo indulattyahoz, és kérven Kgl, nyullyon dolaimhoz, és prudentiaja szerint igazgassa ugy az dolgokat edes Szülém és Attyafiaim ő Kglmek előtt, vehessek jo választ és dispositiott Februariusnak közepire vagj vegire, mert osztan az alkalmatossagtul el rekedek, és csak ugjan tereh és nyomoruság alatt kel maradnom, melyyek ha osztan nem engedik, hogj peregrinationiának fructusa Kglmetek előtt nyilván légyenn, en oka nem lehetek, és ha Kglmetek kegyesen nem provideal irantam, jobb leszén inkább haza meneteletem parancsolni, mint sem anyi pénzt haszontalanul el költetni, és engemet is ennyi veszedelmeknek ki tetetni kívanni.

Tudom, ugyan baj nélkül az dolognak ki meneteli véghez nem mehet, szinten azért kívantamis megh mar itt Kglmd hozzam való igaz szeretetinek s Attyai indulattyanak megh bizonyítást, mint hogy most csendességben vagyunk, szép szín alatt a dologh veghez mehet. Az Bremai dolgott, melyyet Aszszonyom Anyám ő Kglme megh nem fog tudni, prudenter Kglmd, Uram, proponalhatná,

és consequenter abból ki hozni: jölehet bekességben vagyunk, mindazonáltal Kglmetek segítsegetül meszebe tavozvan, tellyességel el esven, annak utanna az interveniens enormitasokat kglmetek sem orvosolhatná, illy és hasonló ratioknak ki keresésével az szomorusagnak nagyságát Kglmd bölcsen fogyathattya. Az mi az külső itéletet és szott illeti, ennek rész szerint ekképpen eleit vehetni: mint hogy már Zalányi Uramat <...>, migh az változás léssen, csak nem két esztendeig tartottam s tartom, és most is ő Kglmenek az mi az köntöseit nezi, semmiben fogyatkozása nincsen, azon kívül ő Kglmenek Aszszonyom Anyam ő Kglme 50 aranyig mutatta ő Kglmehez jó akaratját /:et si addere liceat, hogy inkább szilajságát magamhoz demulcealhassam, 60 forintokig egyszer maszszor ő Kglmehez jó akaratomat mutattam:/, méltan Aszszonyom Anyam ő Kglmehez relatioját fel tarthattya, vagyonn azon kívül is ő Kglmének annyi költsége, Augustusig leg alab el mulathat, sött tovább is, könyveket is magának eleget szerezhethet. Igj azért olyan conditio alatt, hogy Aszszonyom Anyamhoz ő Kglméhez mennyen és kötelességet fel tarcsa, szerezhethet Kglmetek Aszszonyom Anyamtul vagj 25 aranyakat. Jobb is, Uram, ennekem (...) nyugodalmat venni, mint sem másokert ennekem haszontalanul annyi költséget el költeni. Megh is mutatom annakutanna, ki lött légyenn mind ennyi enormitasoknak oka, jölehet eddig is már bizonyos jelekbül megh oda Haza rész szerint constalhatott Kglmetek előtt. Énn nem felek, csak kisebb gonoszra való vetemedesselis vadolhassonn senkiis, eddig Isten minden undok vetekettül megh oltalmazott, ez után is igyekezem azon, mocskok nélkül mehessen véghez peregrinationom. Az mi pedig az más Ephorusnak mellem adjungaltatását illeti, mindenekben annak szinten ugj engedelmeskedem, mint még oda haza létemben nékem megh parancsoltatott, és Kglmetek ez iránt való új informatiojának mindenekben subscribalok.

Ne legyen Uram, Kglmd előtt nehez, ha syncere szívemet Kglmd előtt aperialom. Keremis, Kglmetek interpretallyon mindeneket jora. Bizony dologh, Istennek itéletit vonnam magamra, ha Kglmed enn hozzam való Attyai szeretetet haladatlanul kecségben hoznám. Mint sok levelemben, Uram, Kglmdnek megh irtam, tantum me eidem debere profiteri, quantum forte nunquam exsolvere possum, és az mint mind azok, valakik előtt Kglmd emlekezeti forgott, bizonyosagott tehetnek az én szívemnek Kglmd iránt való tisztaságarul, melyet ennekutanna is vékony tehecségem szerint mindenkor megh mutatni bizony tartom kötelességemnek. Csak hogy, Uram, ebben az dologban az miképpen Zalányi Uram jóvat munkalodo promotori közzül legh elsőbnek Kglmdt ismerheti, úgy ezen az uton szenyvedesimnek rész szerint való okának Kglt ismerhetem. <...> Mar tudta, Uram, Kglmd jól Zalányi Uramnak ösztön ellen <való> rugodozo erkölcsenek szilajságát megh az Collegiumban, midön Kglteknek parancsolatinak temere magát opponalta és ennekutanna midön az Becsi alkaltosságok (!) Kglmd eleiben mentenek, nem kellett volna Zalányi Uram (δ) Kglmnek mindentől vindicálni, mellynek ő Kglme inditoja és Authora most, az mint ez Zalányi Uramnak írott Kglmd akkori levelébül /:mely egyszer kezemben akadvan:/ constal, melyre Zalányi Uram egyebeket épített, és mindeneket az maga részére interpretalt. Qvuiquid(!) sit, énn mint kedves

Tanítomat és Attyamat engedelmesen az Istenre kerem Kglmdt, legyen faradozó dolgaimnak jó karban való vetetődése iránt, ne legyen avagy csak hatramarodott bujdosásom keserűség, fogság és tömlöcz gyanánt. Bizony, Uram, az el multakat öszve vetven az következendőkkel, lehetetlen bujdosásomnak jó veget érhetnem, Kglmtek is akkor semmi kepen nem succuralhat. Nincsen is már az enn szívem Zalányi Uramhoz edes Attyamnak szemtül szememben való mocskolása miattis /:kit Teleki László B. Uramnak megh irtam:/, ugj irantam cselekedett sok illetlenségeért s földhez veréseért ugj disponálva, hogj ő Kglmvel énn hasznoszon peregrinalhassak, hanemha ujjab illetlensegeket akarvan velem cselekedni ultimum malum tentandum foret. Jobb most, midőn bekességben vagyunk, mind egj más részről jó karban vetetődni dolgainknak, mint sem naponként nagjobb nagjobb gonoszokra vetemedni, eddigis ugj volt, az illetlenségek naponként nagjobb nagjobb mértékben mentenek véghez, mint az Bremai dologh megh mutatta. Ha akkor Ephorusom egj rossz pennáért, kihez semmi jussa nem volt, reszeg korában az földhöz vert és megh tépni akart, reszketven az helynek <...> szüntelenül való változása miatt, mit nem cselekedik. Egy szoval, Uram, constanter irom, nincsen ennekem kedvem arra, hogj többé Zalányi Uramat Ephorusomnak tarcsam és hijjam, hanemha, Uram, Kglmtek elebbi propositumában perseveralvan semmikeppen ennekem succuralni nem akar, ugj ketelen lések velle Kglmtek vegezésinek succumbálni. De ha Peregrinationnak fructusa sem léssen, magamat mentnek lenni ismerem, és esztis hozza tészem, ha az rajtam forgo nyomorúságok nem szűnnek, készeb lések mellőlle el szökni, és idő nap előtt Hazamban helyemet találni. Az Peregrinatiott megh nem untam, de jobb, hogj Kglmtek vissza menetelemet kíványa, mint sem Zalányi Urammal tovább való edgyüt lakasomat s bujdosásomat parancsollja.

Mint fellyebb írák, Uram knek, Zalányi Urammal most bekességben vagyunk, nemis tud ebben semmit, hogj énn Kglmdnek és az Attyafiaknak irtam. Ez is az oka, hogj csendes állapotban akarom dolgaimnak jó karban való vetetődését. Kglt azért, edes Uramat s edes Attyamat kerem, tekincse megh kívánságomnak fundamentumat, igyekezzek dolgaimnak jó rendel való folytatása iránt, prudentiaja szerint cselekedgyek ugj edes Szülem iránt, az mennyire lehet, szomorúság nélkül mennyen véghez ez az dologh, mellyben, Uram, ha Kglmd faradozik, megh is cselekedheti ezen az csendes uton, különben barha Kglmd Attyai provisioja muniál, lehetetlen, hogj ez után fel veendő bujdosásomat <...> keserűség és banat nélkül emetialhassam(!). Kglmd mellettem való faradozásaért Isten is Kglmdt megh aldgya, ennis igyekezem azonm, minden időben Kglmd szolgálattanak nagj haladatos serénységgel való véghez vitelire késznek talatassam. Kgltek provisioja, Uram, az mennyiben lehet, ne késsek, mert annakutanna az dologtul el rekedek, mivel az az becsületes legény Martiusnak közepin vagj utollyán le fogh indulni. Cselekedgyék, Uram, Kglmd ugj, az mint Kglmdnek legh jobban tetczik, és ennekem is mostani alkalmatosságom iránt hasznosabb. Bizom, Uram, magamat Kglmd Attyai indulattyában mind ez <...>, mind egjeb dolgaim iránt. Az hoszszu és rutt irastul Kglt engedelmesen követem, különben nem lehetett.

Egyeb dolgokrul mas alkalmatossaggal tudositom, Uram, Kglmdt. Kglmed tudositasat, Uram, minel hamaréb el varom. Isten éltesse, Uram, Kgldt az maga dicssösegenek s Hazanak ekességere sok esztendeig valo jo egesegben szerelmesivel edgyütt, szivem szerint kivanom.

Kglmd engedelmes tanitvanya,
szolgája, migh él,
Peregrinus Teleki Pál

Franequerae Frisiorum, 18. 9bris Ao. 1696.

P. S. Kglmdt, Uram, kérem, levelemet tarcsa megh. Isten Haza viven, akkor mindeneket bővebben megh bizonyítok.

112.

Teleki Pál Teleki Lászlónak
Franeker, 1696. november 18.

Bizodalmas kedves Bátyyam Uram!

Magam mostani és jövendőbéli alkalmatosságátt az regiekkal és elmultakkal edgyben vetvén és jól megh fontolvánis, és azokbul hatra maradt cursomnak folytatásabann minden előmben ötlölhető consequentiakat megh vizsgálvan, akartam Kglmdnek magam állapottya felöl írni, és Kglmd munkalodasa által ellöttem allo dolgaimat olly karban ütni, hogy ez utan peregrinatiomban ebrialható szomszedi nyomoruságoktól és szenvedesektül üres lévonn, bar csak hatramaradt része faradozásomnak mehessen ne gjötrelemmel, inkab gyönyörűséggel vegben, jövendőbéli örömhöz Kglteknek és nekemis hasznomra. Kglmdnel léven azért az itélet és okossagnak fontya, ponderallya ugj dolgaimat, minel tisztességesebben és jobban vetetödgyek latban állapotom és bujdosásom.

Micsoda nehezségekkel, terhekkal, szenyvedésekkel és mindeneiktül inkab ijesztö mint sem segitö kedvetlenségekkel köttetett edgyüve bujdosasomnak kezdete, csak nem eddig ez ideig, Kglmtek előtt rész szerint nyilván vagyonn, melyeket ujjolag fel fedezni mind Kglteknek és magam reszerül unalmas volna, akarom szintén már azokat az remediumokat le írni, az mellyek eleit vehettik több követhető illy kedvetlenségeknek.

Hogy azert az dologott egyenesen Kglmd és Kgld által egjebek eleiben tamaszszam, emlkezhetik Kglmd rea az minap köztünk esett nagy dissensorul, mellyet Kglmdnek cum omnibus circumstantiis megh irtam volt akkor, hogy ez dolog sufferalodgyek bizonyos es praegnans ratiokra nézve akartam, jollehet az oltatul fogvan is mind eddig mar semmi zenebona közöttünk nem volt, mind az által mint fellyeb írámm non tempus est, az jövendő gonoszoknak jobb eleit venni, mint sem azokban ésvén csak gyötrödni.

Az mely kemény levelet irt volt Kglmd Zalanyi Uramnak, aszt enn bizonyos okokra nézve ő Kglmenek megh nem adtam volt, ugj teczet, mint ha megh égettem volna, de ő Kglme bizonyos rejtek helyemet – itt nem lévén – <...> fel zörgette, és azonn leveleket ki vette. Vettem eszemben már három hetegtül (!) fogvan, <...> nemely leveleimet nem talalom, ő Kglmetül kerdeztem, de erőssen tagadta, de tegnap ő Kglme ithon nem léven, irasi között megh talaltam, és vizsont ki loptam. Nagy nyereségemnek tartom, hogj megh tudtam, ő Kglme vette ki, mert innét jövendöbeli dolgaimat tanultam ki. Eo Kglme igen czinemintyes ember léven, tudvan, mig Franeqveraban lésezek, szememre nem veti, hogj Kglmeteknek azon dolgot megh irtam volt /:mint hogj ő Kglmet assecuraltam volt, bellyeb Kgliden kívül senki nem tudgya megh:/, mivel tudgya, mégh rész szerint dolgaim itt Kglmeteknek provisioja irant orvosolhatok, de tudvan, mihelt meszeb valo peregrinatiohoz kezdünk, elmejeben mostan simulalo dagalyat ki jelenti, és velem ugj cselekeszik, az mint akarja, tudvan, hogj akkor Kglmetek is nem succuralhat. Bizony, edes Battyam uram, az mint enn mostan az ő Kglme elmejet látom, vészem eszemben csak occasionis Filius, és mihelyt eleb megyünk, el gondolt szandekait effectually, ha most <...> is az minapiban merges indulattyabul ki mondotta, sem Professor, sem Teleki Familia ötöt Franeqverabul mar le nem rantya, mint nem fogh mondani Angliaban, Italiaban és egyeb idegen helyeken, hova Kglmeteknek segicsége semmiképpen nem penetralhat. Az mint enn az ő Kglme természetinek gjakran experialt effectusibul és eddig rajtam veghez ment sullyainak megh gondolasabul argumentalodhatom jövendő dolgaimnak ki meneteli felett, az holott ő Kglme minden előtte levő akadalyoktul üres leszenn, soha énn ő Kglme miatt nem nyughatom, sött bujdosásomnak hatra maradott része talan veszedelmeseb leszenn. Igy azért jollehet most ő Kglme magat bekesegnek Fianak mutattya, <mindazaltal> mivel hogj vagjon megh az mitül fellyen, de elmejeben egjebet fogh tartani, jobb ennekem Kglmeteknek jo akarattya által /:Kire Kglteket az Istenert kérem:/ <egyeb> az elvalasrul megh most jo modalitások alatt idejen gondolkozni.

Bizonyos dologh, az valtozas baj és impedimentumok nélkül nem leszenn, most mindazaltal csendesek léven egymáshoz, keveseb akadalyokkal lehet megh mint maszszor. Ha az minapi zür zavarban esett volna megh, Aszszonyom Anyamnak is nagj szomorúságara esett volna, most pedig kellemes és engedelmes utat követvén, könyebben megh lehet, mellyet Kglmdnek rendel le irok.

Vagyonn itt egy becsületes Déák, Kolosvari Senior volt, Tudos és modestus öreg legény, Szilagyi Peternek hijjak, kinek bizonyos collatioért Kemény János Sogor Uramhoz, szegény Kollatovit Uram Arvaihoz, és ez szerint Nagj Pál Uramhoz vagjon obligatioja, mint hogj ez keveseb pénzfel indult volt fel, mint egyebek jönnek fel, az jövö martiusban elig ha le nem szándekozik. Ez tudos, circumspectus, modestus és agilis <...> öreg legény, az mint mind Nemethi Samuel és Csepregi Uramé kis ismerik. Egyebek, az kik itt vadnak ezen az becsületes legényen kívül, rész szerint nagj emberekhez vagjon kötelességek, rész szerint csak most jöttek fel, és igj mégh tudományoknak nem incumbalhattanak, rész szerint nemis alkalmatosok. Ennek az edjnek azért akar erkölcsit, akar

tudományat, akar mostani állapotot és agilitást nezzük, alkalmasabb mellem nem lesz, nemis tanulhatni. Ezen becsületes legényel csak magával külön beszéltem titkoson, hajlandósága lészen rá, ha Sogor Kemény János Uramnak is, minthogy obligatioja rész szerint oda vagyon, nem lesz ellenére. Azért ha Kglteknek is ugj teccik, ennekem egy atallyaban sine omni tergiversatione ahoz vagyon kedvem, most az dologh csendesen, szép szín alatt csak legyen megh. Im irtam mind Enyedi Uramnak, mint T. <László> Mihály B. Uramnak, Kglmd mindenikkel közöllye az dolgott minel hamareb ugj, hogy Februariushig minden dologh igazodgyek el, mert annakutanna az az becsületes legény is le szandekozván, ez jó alkalmatosságtul el maradok, és csak egyedül vesződnöm kel Zalanyi Uramal, kivel bizony, mint eleb nező elmejet latom, lehetetlen, hogy csendesen elhessem, és ekkeppen felő, bujdosasomnak hasznat továbbra el ne veszesse. Kglld levelét vissza lopván tülle, el égettem, eszeben véven, aszt mondgya, ha el nem egettem volna, Aszszonyom Anyamnak küldötte volna, Kglmdnek pedig már ezen tul nem ir, sött ha Kglmd ir is, vissza küldi Kglmednek. Mind ez szovaibulis nem egyeb laczik ki, hanem az enn jövődöbeli nyomorgattatásom. /:De ez felol Kglmd semit ne irjon nékem vissza, mint ha nem tudná:/

Mint hogy azért már ez minapi contentio köztünk sopialodott, hogy Aszszonyom Anyam ő Kglme ezen dolgott keserőség nélkül tudhassa megh, Enyedi István Uram és T. Mihály B. Uram prudentiajok szerint megh mondhattyak Aszszonyom Anyamnak ő Kglmenek ezen közöttünk esett dolgott, és azt is, hogy azon dolog közöttünk sopialodott, de egyszersmind svadealhattyak az hátráb valo és talab(!) fontosab veszedelmeknek el kerüléseért. Jobb itt helyben szép szín alatt Zalanyi Uramtul el bucsuzni, mely is hogj két részrül keveseb disgustussal legyen megh, minthogy mar Zalanyi Uramat majd más fel esztendeig magam mellet tartottam, és azon kívül is Aszszonyom Anyam ő Kglme 50 aranyakat adott, megh kivanhatna Aszszonyom Anyam ő Kglme Zalányi Uramtul köteleseget ugj mindazaltal, hogy tisztesegnek okaért Aszszonyom Anyam ő Kglme, már fen maradhatna Zalanyi Uramon, fel jövő Deakok által ő Kglmenek vagj 25 aranyakat küldene Aszszonyom Anyam, azon kívül maganak is maga kölcsége elég vagjon, ugj mindazaltal Zalanyi uram is igirje rea magat, Aszszonyom Anyamhoz ő Kglmehez ighen (?), és igj az dologh kevés <baj nélkül> bajjal megh leszen. Jobb is Aszszonyom Anyam ő Kglme 25 aranyakott ne szanyon, hogj igj énnis hatramaradott bujdosasomnak örömmel és nagyobb kedvel s haszonnal vacalhassak. Megh is bizonyitom aszt annakutana en is, hogj ki volt oka eddig valo enormitasoknak. Ez mellem allitandó legényt is, mint hogj keves kölcsége léven, magara kellet költeni, és könyvei nem igen vadnak. Aszszonyom Anyamtul ő Kglmetül bar csak 25 aranyat szerezzen kglmd. Mindazonáltal ha Kgltek rollam csak megh atalkodott szivel lésznek, hogj Zalanyi Urammal ő Kglmével megh maradgyak, legyen a Kglmeteknek akarattyá, alája kel bocsátanom magamat Kgltek kívánsaginak, de tudom bizonyal dolgomnak minden felet valo roszt ki menetelit, és ez szerint ez az irasom leszen mellettem bizonyásgul. Lattya Isten, mikor velem cselekedett dolgai eszemben jutnak, semmire az keserőség és az busulás miat alkalmas nem vagjok. Az

Istenert remenkedem azért knek edes Battyam Uram, cselekedgyek velem irgalmassagott, küldgye el Enyedi Uramnak szollo leveletem Karadin Uram altal, és irjon maga is, okoson és prudenter ő Kglme Aszszonyom Anyam előtt vigye olly rendben dolgaimat, vallyunk megh inkab most egjmastul, mint sem nagjob excessusokban essünk, az mellyet bizony el sem kerülünk. T. Mihaly B. Uramnak szollo leveletem is küldgye el Kglld, valaszat, mihelt leveletem veszi, el várom. Isten Kglldt mellettem valo faradcsagaert megh aldgja, en is eletem fogjtaig megh sz(ol)g(á)lom. Isten éltesse jo egesegben Kglld.

Kglld engedelmes sz(ol)g(á)ja, öcse migh él
Per. Teleki Pál

Franeqverae 18. 9bris 1696.

7. levél

P. S. Az rullam valo pénz irant valo succursusul is ne feletkezze Kglld. Mint fellyeb iram pedig ezen dolgott, Kglld promoveallya jo mod alatt, mert még h ott ben dispositio leszen, az idő el telik, azon tul is Franeqvera meszsze leszen, és Martiusnak közepin tul az dolog talám haszontalan leszen, és így enis csak vesződés és jövendő gonosz között maradok. Kglld pedig ez felöl valo leveleket anak idejiben, az kiben az dispositio leszen, Röel Uramnak intitullallya, és irjanak ez levelben ő Kglmenek, hogj az levelet csak egjedül kezemben adgja ő Kglme. Megh is bizom magamat kglld prudentiajara.

Edes Battyam Uram!

Az leveleket mind volanter hagítam, Kglld olvassa megh az Enyedi Uramnak szollo leveletem, be pecseteletlenül küldgje Teleki Mihály B. Uram kezében, had tanullya ki ő Kglme is elmemet, mivel ő Kglmenek sok dolgaim miatt olly bővebben nem irhattam, Kglld is irjon T. Mihaly B. Uramnak, és kérje, faradozzon mellettem, ugj Enyedi Uamnak is, de keresen oly modalitast, az levelek egyedül T. Mihaly B. Uram keziben mennyenek és se Kglld, se T. Mihaly B. Uram ezen dolgott egjebbel ne közöllyék csak Enyedi Uramal, hiszem, egj szolgajat titkon el küldheti T. Mihaly B. Uram Enyedre. Kglmtek harman veghez viheti az dolgott ugj, hogj pacifice és keveseb szomorúság nélkül mehet véghez. Kglld mellettem valo faradozasaert Isten is megh áldgja kglldmt, várom ez iránt Kglld tudositást. Gyulaffi uramnak irtam, kglld olvassa megh, s pecsetellye be, és ha teczik, egjenesen küldgje csak az Ur keziben. Aszszonyom Anyamnak irtam, abban semi nincsen, be pecseteltem, kglld küldgje megh. Kalnoki Uramnak is irtam nihil est intus, adgja megh kglld. Várnám Kglld uj dolgokrul valo tudositást. Urunknak alazatos sz(ol)g(á)l(a)tom mondgja kglldm, ut et aliis qui me amant.

Kerem még h Kglldmt circumspecte vigjazon dolgaimra, és az leveleket igjekezze ugj küldeni, <T. László B. T.> menyenek csak T. Mihaly B. uram kezében, ne Aszszonyom Anyam kezében, mert ugj incideret in Scyllam, qui vellet vitare charibdin, megh lattya Kglld, énis igaz szolgálja lészek kknek.

Ezentul oly gjakran kknek nem irhatok, mert sok dolgaim vadnak, draga is az level küldes.

N. B. Szinten el vegeztem vala mar levelemet, erkezek Kglmd levele ujjalag, ezert ki bontatam, és egy kevéssel irasomat szaporitom. Nagj ahitatossaggal varom vala az particularitasokat, de Kglđ elebbeni parancsola levele csak hijaban hever nallam. Csepregi Uram leveleben valaban dicsiri Kglmt mostani faradozasaert, mi legyen az, banom ailunde(?) sem tudhatom, örülök mindaz által Kglmd felöl valo jo opiniojoknak masoknak, Revivescat in te charissime Frater, gloriosa virtus et (...) facies Parentis nostri, cujus memoria et ab exteris colitur. Csaki Uramnak irtam, ő Ngnak az titulusat jól nem tudtam, excusalljon Kglmd.

Enyedi Uramnak irtam megh egy kis levelet, aszt be pecseteltem, nincsen abban semi. Kglmdt kérem, aszt egjenesen küldgje megh ő kglmenek. Irtam vala ugjan felyeb, az nagjobbik Enyedi uramnak szollo levelet T. Mihaly B. Uram kezihez küldgje kglmd, de talam job leszzen Karadin Uram által csak egjenesen Enyedi Uram kezihez küldeni mindeniket, irvan Kglmd is Enyedi Uramnak felölle, T. Mihaly Battjam Uramnak pedig, mint hogj olly böven sok dolgaim miatt nem irhattam, Kglmd exponallya cum omnibus circumstantiis az dolgott, bizom magamot kglđ jo akarattjaban.

113.

Teleki Pál Teleki Mihálynak

Franeker, 1696. december

Bizodalmas kedves edes Battyam Uram!

Kglmd levelét már két rendben is vettem, melybül értem, Kglmed előtt is mar tudva vagyonn az Bremai Enormitás és rajtam ex propria et rabida autoritate parata violentia, hogy Kglmd eleiben ment az dologh. Aszt banom, sött akarom, hogy mégħ Aszszonyom Anyam ő Kglme nem tudgya, az is jól esett, bizony dologh, aszt az rajtam esett illetlenséget énn megh akkor decidalatni kívántam volna, de féltem az nagj szomorusáगतul edes Szülemnek. Az Professor Uramek levele ide nem érkezett, talam nem is irtak ő Kglmek, jollehet nem hiszem, annakis mi haszna lehetne, mivel Bremaban is expresse ki mondotta ő Kglme, sem Teleki Familia sem Professor masikja (!) engemet mar le nem viszen, ebben parancsolnak igen sokat, en Academicus vagjok etc. Midön ollyan <...> szokat mond ő Kglme, mikor Kglmeteknek keze disponalhat erantam, mit nem mond, mikor continua peregrinatioban lévőnn, Kglmetek semmikeppen sem succuralhat. Kglđ minap irott levelet megh adtam Zalanyi Uramnak, enn nem tudom, mit irt Kglđ ő Kglmenek, arra aszt felelte, nem mind ugj lesz az dologh, mint masok gondollyak. Mint fellyeb irtam, hogj Aszszonyom Anyam ő Kglme aszt az dolgot megh nem tudgya, akarom, jollehet nem az volt szandékom, hogj egészen el temetődgyék, hanem hogj bekességes uton igazitodgyek el dolgom Kglmetek jo akarattjából.

Jollehet azért most bekességben elünk, avagj csak bekességben elni velem lattatik, de ha mostani es ez előtt valo állapotomat az jövődökkal öszve vetem, lehetetlenn, hogy ez utan nagjod dolgokat ne kellyen szenvednem. Ehez kepest azon vagyok és aszt kivanom, munkalodgyek Kglmed, csendes állapotban legjen inkáb megh valasunk es keveseb szomorúsággal, mint sem maszor, midön uj violentia ér, mellyet bizony nem hiszem, hogj el kerüllyek. Mindenekről bővebben irtam. T. Laszlo B. Uramnak, de sok dolgaim (le)ven, knek is egészen mindent le nem irhatok. Mind Professor Enyedi uramnak is megh irtam, T. László B. Uramnak is, az Enyedi Uram levelet kgdnek kezében küldgye, onnet kgld mindeneket ki tanulhat. Kérem azért edes Battyam Uram az Istenre is Kglmdt, Enyedi Uramnak küldgje el levelemet, és elsőben ő Kglmével jól el végezvén az dolgott, az Enyedi Uram teczése szerint igyekezzék dolgaimat rendben venni, had peregrinationnak bar csak hatra maradt része menven haszonnal és gyönyörűséggel végben, örülhessen Kgltek is faradcságomnak. Senkivel pedig Kgld az dolgot ne közöllye, csak Enyedi Urammal ő Kglmvel, mint Kgld meg láthattya, bővebben irtam, nem is illik eszt senkivel massal közöllye Kglmed, mivel Zalanyi Uram is ebben semmit nem tud, hogy en irtám kknék, és mivel minden elmemet az Enyedi Uram levelebül ki tanulhat Kgld, cselekedgjek azért edes Battyam Uram igaz Attyafisága szerint Kglmd velem, Isten Kglmdt erettem megh aldgya, ennis méghelek, megh sz(ol)g(á)lom knek. Mas dologrul maszor irok knek. Anyam Aszszonynak engedelmes sz(ol)g(á)ltom ajánlom es maradok

Mind ketten Kglmeteknek engedelmes
szolg(á)ja, Attjafia
Per. T. Pál

Franeqvera, 1(...) Xbris 1696.

Címzés: Illustrissimo Domino Domino Michaeli Teleki de Szék Arcis et Districtus Küvariensis Supremo Capitano, Domino et Fratri aeterno colendissimo.

114.

Teleki László Teleki Pálnak
Bécs, 1696. december 5.

Kedves öcsem, Teleki-Pal Vram.

El felejtett Attyafia szolgája kldnek elek szolgaltatására, lesven az orat, mellyen halhassam az áldott igeket. Ite missa est. Hogy peniglen favorabili mecum feram az bizonyos summatim. Nem feltem, Isten meg ne tarcsa az Teleki házat, surgunt enim Columnae, ex eodem stirpe. Isten le hozván Kld, babes mi Paule ordinatum locum, kinek hogj meg felelhessen kld Incumbendum est stu-

diis. Csepregi Vram edgj levelet küldött hozzam. En aperi(!) et videbat(!) quae sit intus. En Zalanyi Vramat, Trombitás Janos Vram kldet köszöncsük. Isten eltesse és segellye kltket minden joban.

Vagj kell vagj nem kell, kgld igaz
szível szolgáló Attyafia, szolgálja
Teleki Laszlo

Becs, 5. Xbris 1696.

Teleki Pál kezével: Ao. 1696. 25. Xbris Franeqverae, T. Laszlo. B. Uram levele.

115.

Teleki László Teleki Pálnak
Bécs, 1696. december 15.

Kedves Öcsem, Teleki Pál Vram.

18. 9bris datalt levelet kldnek ma edgj hete olykor vettem, mikor kldnek irt levelemet az Postára el is kültem, es így akkor valaszt nem tehettem.

Ne legyen kldnek nehezsegere, ha az dolgok vegeig egész tudositást nem küldök kldnek, hiszem Istent, rövid nap el szabadulok inen, mihent bizonyos lehetek az dolgokban, kldet cum toto serio informálok, addig nyugosztallya kld Parolámat.

Lehetetlen addig kld kivansaganak eleget tegjek, migh Isten vissza nem viszen, mert ha masra bizom, meg hal az dolog, nem haszna lévén knek benne. Hidd el öcsem, certe nem hadlak, mig elek, ha megh halok, adgyon Isten jo ecczakat knek, de az olyan monetabul allo dolgot, bár Deakul irná kld, mert neha indebito is aperiallyak az levelet. Sapienti satis.

Öcsem, ha emberséges ember vagj, irj szebben, hitemre, nem emberseg, el sem tudom olvasni. ...

Teleki Pál kezével: Ao. 1697. die 1. Jan. Franequerae, T. Laszlo Battyam Uram még item (?) Bécsből irt levele.

116.

Kálnoki Sámuel Teleki Pálnak
Bécs, 1696. december 20.

Kedves Öcsem Vramnak ajánlom Kgnek kész szolgálatomat, sok örvendetes Karacsonyi Inepeknek kívánásával.

De dato 19. 9bris Kgld levelet vettem igen kedvessen, excusallya Kldet az Peregrinatio es idegen orszagi sok alkalmatlansagok. Engemet penig Kgldmed

bizonyos helyyenek, vagj subsistentiájának nem tudasa, és az Teleki Laszlo Vram itt letele, supponalnom, hogj ő Kglme Kgldt ottan ottan tudosittya, az minthogj az irant magamat egresszen eő Klmre coligalom.

Az mü edes Hazankban 12 lovas es 5 1/2 gjalog Regiment rendeltetett es expedialtatott quarteljozni. Mint subsistalhatnak, tsak Isten tudgja. Varjuk az ő Fge kgjelmesseget, hogj mint tavalyis, valami notabilis summaval megh fogh ő Fge segitteni.

Kedvessen veszem Kgld hirekkel valo kedveskedesét, nemely jo es kivanatos bekesseges hireket onnan varnank nagj kivansaggal. Énis, ha mi ab Oriente occurral jo szivel communicalom, tsak tudosicson, holott leszen bizonyos meg allapodassa.

Zalani Vramnak szolgalamat ajallom, igazan el feleitette egi szekely Barattyát. Irhatom, hogj az falujokot meg mentettem nemet vendegtől. Csaki Laszlo Vram követsegeről, Meltosagos Apaffi Vram dolgairol s maga alkolmatossagirol ketseg nélkül tudosittya Kgldet Teleki Laszlo Vram ő Kglme.

Én penig, midőn Kgldnek sok szerencses karacsonyi Inepeket kivanok, maradok alhatatossan

Kglmed szolgaja, igaz Attyaffi(a)
Kalnoki Samuel

Viennae, Die 20. Xbris 1696.

Zalani Vramnak szolgalamat ajánlom, ő Kglme tudositasatis el várom. Irhatom ő Kgnek, hogy parancsoltam Haromszekre, hogj az ő Kgme Atyafiaira nemetet ne szállicsanak. Egi hete érkezék Josika István Vram, azt mongja, Teleki Laszlo Vram fel fog jöni.

Címzés: Spectabili ac Generoso Domino Paulo Teleki, Artium Liberalium et Philosophiae Studioso etc. Domino et Fratri mihi Colendissimo, Francfurti ad Oderam.

Teleki Pál kezével: Ao. 1696. 14. Febr., Kalnaki Samuel Uram Becsbul ugjan 6. Febr. irt levele.

117.

Teleki Pál Vér Juditnak
Franecker, 1696. december 28.

Erdemem felet valo edes Aszszonyom Anyam!

Az Enn jo Istenem Kglmt szép Hazaval edgyüt sok jeles Karacson Innepekre és boldogh uj esztendőkre viraszsa, szivesenn kívánom!

Kglmd Fejervarrul 10. 9bris irott levelet engedelmesen és nagy örömmel vettem. Szintén hat nap hijján két holnapja telvén el, hogy Kglmdnek levelet nem vehettem, melybül is Kglmednek és Szerelmesinek jo egessegenek és az enn jo Istenemnek azon valo tapasztalt aldasit örömmel értettem. Tovabbis az enn

Istenemnek Attyai keze nyugodgyek Kglmeden és egész Házan minden gonoszok ellen, szívesen kívánom. Istennek hala, edes Aszszonyom Anyam, jó egességbenn vagyok Kglđ szolgálattára. Kglmdnek és Szerelmesinek is hasonló jó egességet kívánvan. Ujsagokat Kglđnek most nem írhatok egyebet, kit ez előtt nem régen írtam. Nem is terhelem most hosszas írással kglđt, mivel sok dolgaim is vadnak. Az Attyafiaknak ő Kglmeknek mind közönségesen engedelmes sz(ol)g(á)l(ato)m(a)t ajánlom. Istenn ő Kglmeket edes Aszszonyom Anyam Kglmeddel edgyüt éltesse sok esztendeig való jó egességben, szívem szerint kívánom.

Kglmd alázatos szolgálja s engedelmes Fia míg él
Per. Teleki Pál

Franequera, 28. Xbris Ao. 1696.

9. levél innét

Címzés: Tekéntetes Nemzetes Vér Judith Aszszonynak, érdemem felett való kedves edes Aszszonyom Anyamnak eo Kglmenek alázatosan, Gernyeszegen

Vér Judit kezével: 1697. Vetem Gorgenyben 27. Jan. <nincsen válasz reá>

Egy cédulán mellette Vér Judit kézírásával: Az en kedves Fiamnak, Teleki Pálnak Anyai szeretettel írom.

118.

Teleki Sándor Teleki Pálnak

H. n., 1696 végén

Mint bizodalmas s kedves Báttjám Uramnak ajánlom kglmdnek attjafisággal való mindenkori kész sz(o)lg(á)l(a)t(o)m(a)t. Isten Kglmdt minden idvesseges jokkal, szerencses jó egességgel alja meg, kívánom.

Kglmd Francofurtumból ennekem írt levelet igen kedvesen vettem, melljől ennyi sok utozasi után való jó egességet is ertven, igen szívesen örülök, s kívánom, ennekutanna is Isten tarcsa meg kglmdt jó egességben, s eltesse sok számos esztendeig, s Kglmd faracsagát tegye eő Sz(ent) Feksege szerencsesse s hasznossa, tudomanjában nevellje, fel tött szandekában napönként nagjobbakra nevellje s gjarapicscsa s végtére, midön Kglmd sok jártat költet szerencsesen elvegezne, Edes Anjanak s minekünk is kedves attjafiaiának agigja meg kívant jó egességben, nem különben, mint mikor az méh el bujdosvan az eő meh kosárából, nagj sereggel, meznek sokaságával meg terhelven magokat, haza jönnek. En is, meg Kglmd leg kissebbik attjafia ez Kglmdtől el hagiott s messze levő földön elek, Istennek legjen hala, jó egességben, kívánom végtére meg is, hogj Isten Kglmdt is illjen s még jobb egességben eltesse, maradvan

Kglmd igaz leg kissebbik attjafia s szolgálja
Teleki Sándor

P. S.: Zalanji Uramnak hasonló jokat kívánok, levelet igen kedvesen vettem, ez utanis így legyen. Boldi Nabr(ádi) Knek szolgálatát ajánlják, az inasok is minjában. Pistával Kglmd írása szerint cselekszem, most igen beteg volt, de most jobban van.

Címzés: Spectabili ac Generoso Domino Paulo Teleki de Szek, Domino et Fratri mihi Charissimo, In Germaniam Francfurt

Teleki Pál kezével: Literae Alexandri Teleki Acceptae 28. Xbris.

119.

Máriássy Ádám Teleki Pálnak
Bécs, 1697. január 12.

Ajándok kgldek régé köteletségem szerént való mindenkori kész szolgálatomat.

Ugy látom, valóban elfeletkezet kgl szegény Atyafiáirul s szolgáirul, hogy lévén jó alkalmatosága, az Ur Teleki László Uram által még sem térszen emlékezetet felülünk, de nem csodálom egy részent, mert az mint értem, aligh győzi az hideget czerával. Akarom azért magamot kgldek eszében jutatni és magamot régé jó akaratjában insinualni, kívánván, írasom találya kgldek szerencsés órában és jó egészségben. Amellet kérem, azon mi Papunk, Duhony Andras, az kivel kgl Márkusfalom(!) volt szemben, ne neheszteljen felüle tudositani, mert még ez elmúlt nyáron ment el tölünk, az olta semitsem hallunk felüle. Zalanyi Uramnak ajánlom sok szolgálatomat, Istentől ő kglnek prosperitas kívánok. Ezek után kívánom, Isten hozza kgldek közénkben mentül hamaráb az meleg szobába. Maradván ezel kgldek

Béts, 12. Januarij 1697.

Igaz, hű szolgálja
Mariassi Adam.

Címzés: Illustrissimo Comiti Domino Paulo Teleki de Szék /:Titulus cum honore:/ Domino mihi plurimum Collendissimo

Teleki Pál kezével: Ao. 1697. 28. Jan. Franequerae, Battyam Marjasi Adam Uram Bécsből irt levele.

120.

Enyedi István Teleki Pálnak
Nagyenyed, 1697. január 21.

Szeresse Isten Kglmedet, Vrfi, bőséges áldásával, és nagy becsüllettel s haszonnal adgya meg Isten kglmedet annak üdejében Hazájának, édes Attya s Anya Mélt. Házának, minekünkis, kik örülünk a' Kglmed tisztességének!

Kglmed három vagy négy rendbéli leveleit vettem Augustul (!) fogva. Hála Istennek, hogy kglmed jól vagyons s békességben. Látom, hogy kglmedet

igen afficiálta az én levelem, melyet 8berben irtam. Bánom igen, hogy a 7beri el tévedett. Nem lehet most irnom arra Apologiat. De azt hozza ez utánnis az én kötelességem, hogy Kglmedet szeressem, félcsem, jóvát munkálodgyam pro mea virili. A melly Genus daemonicarumot irtam hogy precibus et patientia ejicatur kglmedről nem szoll, hanem másrol. A' Christusis, mikor azt mondotta a' Tanítványoknak, másrol szollott. En Kglmedet az Apostolokkal edgyütt nem daemoniacusnak hanem exorcistanak csináltam írásommal, melyhez képest Kglmed, el hiszem, hogy azért nem haragszik. Meg irtam az Vrnak K(emény) I(ános) Vramnak ö Ngnak a' Szilágyi Vram íránt valo Kglmed kívánságát, ö Nga, ugy hiszem, eddig az Aszszonynak ö Kglnek tudtára adta. Ha mit ö Kglmek s ö Ngok végeznek, sokára nem terjed, Kglmednek értésére adgyák. En azon igen örülök, hogy Kglmetek most olyan helyen vagyon, mint ha Erdélyben volna, és a' Kglmed javára in quamcunque partem consulalhatni. Azértis bizom ezt a' dolgot egészen mások ítéletire: azzal mentvén tiszta lelkem ismérleti mindenben engemet, hogy soha Kglmednek becsületére, javára s annak a' Mélt. Háznak Kglmedben valo örömenek elérésére igazábban s egynessebben nem adhattam soha s nem lehetett adnom tanácsot, mint a' melyet adtam. Kglmed jova volt fel téve nállam unice mindenkor. Ha valami haszon láttatott redundálni abból Zalányira, <...> ö akar hálállya meg, akár ne /:a' mint hogy Kglmed az irant me desperare jubet:/, azzal semmit sem gondolok. En ö Kneki tartozom jóvát keresni, s keresemis tisztet mindazokban, valamellyekben az ö Kglme jova s a' Kglmede ösze nem ütköznek. Egyéberant nem Kglmed adjungaltatott Zalányinak, hanem ö Kglme Kglnek. De caetero, en nem szünöm azt kiáltani: Tűrjön Kglmed mind a' becsületért, mind a jo lelkiisméretért, mert ha Kglmed minden méltatlanságot idegen földön akar meg bosszulni, és a' maga jussából nem akar semmit le engedni, sem Isten, sem emberek előtt nem lészen kgnak előmeneteles dolog. A' Kglmed sokszori kívánságát meg cselekeszem örömet s postára bizom, de meg vallo, hogy per expressum bátorságossabbnak tartottam volna. Zentelki Vram most G(róf) B(ethlen) Miklos Vram ö Nga mellett quartélyoz, irok ö Knek az adosság felöll, de igen vékonyon vagyon még ö Kglme. Az Aszszony és az Vr Tel. Mihály Vram udvarit ö Kglme ki laká. Vizaknai Vramat kell zörgetni az 25 Arany felöll, ö Kglme meg szerzi. Minapis az Aszszonnyal ö Kglmével conferálánk arról. Abban kglmed meg nem fogatkozik, s még ugy hiszem, többennis, csak az Isten hozza meg az Vrat Bécsbül, s lehessenek edgyütt K(emény) I(ános) Vrral s Aszszonnyal ö Ngokkal. Köszöntöm szeretettel az Atyafiakat mindnyájan /:Kiknek számos voltán örülök atque Ecclesiae nostrae bene ominar:/ nevezetessen Técsi, Zalányi, Nadudvari, Csáki, Ujvári etc. etc. uraimekat. A könyvek irant valo tudositását Tecsi Vramnak köszönöm, s ugy reménlem, hogy ha nem igen sokkalis, de ugyan nem szinte semmivel, az ö Kglme szükségeinek emberséges emberek joakarattából succuralhatok a' tavaszon. Mind Kglmedet, mind ö Kglmet kérem, szerezzék meg, mentül hamarább lehet, s külgyké le a' két könyvet <...> nem Magyar Országban, hanem Erdelyben jövő Atyafitol, ugy mint Clerici commentarium in Pentateuchum et Augusti Varenii Ecclesiasticam Historiam, mellýről Zalányi Vram emlekezett edgy levelében, hogy in 4to jött ki tavaly Hamburguban.

Vagyon a' Collegiumnak pénze a' D. Tecsínél 15 Arany, de ha szinte azt el vásárolta volna is ő Kglme, vegye meg Kglmed, a' mint lehet meg venni, s mentől hamarébb külgye alá. Várom a Csaki Vram tudosetésát, hová lett az Apocalypsis. Légyen Isten Kglmetekkel.

Kglmedé tiszta szívvvel
E. I.

Die 21. Januar. 1697. Enyeden.

Címzés: Illustrissimo Baroni D. Domino Paulo Teleki in alma Universitate Franeqverana
Teleki Pál kezével: Ao. 1697. 14. Marty Franequerae, Prof. Enyedi Uram levele.

121.

Zalányi Boldizsár Vér Juditnak
Franeker, 1697. január 26.

Meltosagos Aszszony! erdemem felett valo nagy jo Asszonjom s kegyes Patronám!

Az Vrfinak tanulására rendeltetett idő immar az Isten keglméből lassan lassan majd el folydogal, és azontul mi tevők legyünk, nem tudjuk, ha keglmed maga tetzesit velünk közleni nem méltoztatik. Ezek a jeles országok s helyek, mellyeket más bujosok el szoktak járni: Anglia, Dania, Svecia, Helvetia, Italia /Olosz Ország/, Gallia vagy Francia Ország, Velence, kik közül mellyiknek látására akarja Kegjelmed az Vrfiat küldeni, idején koran akarnok tudni, ne hogy valami jo alkalmatosság, melyre ezentul szorgalmatosan vigyázunk, készületlen talallyon bennünket. Ha jóvalya kglmd, hogy valamelyik Király v. Fejedelem udvarlására mennyen az Vrfi, nem artana olyan Ember felől gondolkozni, ki eő Kegjelmét állapottyahoz illendő modon recommendálná, mert ugy mind nagyobb tekintetben vennék jelen létét, mind penig hasznosabb volna a Nagy Emberek körül valo esmeretsege, és egjéb dolgokhoz is sokkal könnyebben jutna. Kiválkeppen az angliai Királynak sokan olázkodván élete után, ugy gondolkozom, hogy nehéz idegennek hozza közel járulni, annál inkább véle szemben lenni. Bár csak a Keresztyen Királyoknak, Fejedelmeknek és nevezetes jeles helyeknek Bécsben lako embereivel volna esmeretsege az Vrfinak, nem nehez dolog volna azok által magát oda, a hova kívántatnék, recommendáltatni, de mivel hogy ilyen esmerője egy is nincs, szükség más felől gondolkozni. Méltosagos Kinczki Vram igrte vala jo akarattyát, hogy ilyen szükségében örömet szolgál az Vrfinak, ha kegnek tetzenék, eő Ngat levél által meg keresne az Vrfi, ugy tudom, hogy vagy maga irna, a hova kívántatnék, vagy annak a Királynak Bécsben lako Residensivel, a kihez az Vrfi igyekeznék, iratna illendőkeppen, melly ha lenne, sokkal jobban mennének veghez, remensegem szerént, az Vrfi dolgai. Mindazon

altal ezt mi bizzuk leg inkább kglmdre, és mind addig se helyyünköl ki nem mozdulunk, se egyebet semmit nem probalunk, mig Keglmedtöl ez aránt válaszunk jö, melynek leg fellyebb Husvetkor itt kell lenni. Mi az illyeket csak gondollyuk és valósággal nem tudjuk, mivel jövendő dolgokrol valok. Hanem kglmed az illyen dolgokhoz többet értvén minálunknál, a mit jobnak itil, az legyen, és a szerént minket mindenekről tudoscison. Dania és Sveciát, ámbár sokat kerülyönis valaki, viz nélkül meg nem járhattya, nagy részét ugjan utazásának szarazon vegben viheti, ha kerülni és költeni nem sajnállya, de a kerülés és szárazon valo járás sokkal kölcseseb a vizen valo hajokazásnál. Illyen alkalmatossággal mellyik utat kellessék követnünk, alazatossan el várjuk a kglmd tetzését.

Egjeb dolgait a mi illeti az Vrfinak s kiválkeppen az utazásra meg kívántattott kölcségét, el hiszem, hogy arra nagjob gondgya vagjon kegnek, mint nékem vagy masnak. Méltos meg gondolni, hogy mind eddig a Kgltek szomszedságában mulatott az Vrfi többire csak, és olyan Emberek között járt, a hol az Isten mind esmerököt, mint az Idegenek közül jo akarokat rendelt ollyakot, kiknek jo akarattyokhoz szüksegenek idejen is bizhatott volna, de ezen tul mind távullyabb kell esnünk <...> Kglmetektöl, mind ollyan helyyeken szükseg jární, a hol /noha Isten után reménségünköt el nem vettyük/ talál e vagy egy esmeröt vagj nem, Isten tudgja. Eddig, Istennek hálá, senkire nem szorult, nincsenis kedve hozzá, hogy szorullyon, nemis volna jo, mivel ezeken az Országokon nagjob kesertetben alig juthat az ember, mint mikor penze el fogy. Az alkalmatosságot a mi illeti, csak mitis, mi modon küldhessen kglmd, mi semmi utat innen nem mutathatunk, ha csak Deákok által nem küld, de azok által is, ha Pünkösdig nem szolgáltathat, azon tul tellyesseggel nem tudom, hogy lehessen a vechselt el kerülni, a melly most igen nagy. Mert Husvét után innen Angliában menván az Vrfi, onnan, ugy lehet, hogy nem jö viszsza Hollandiában, hanem jo alkalmatosságra találván, csak által megjen Dániában, ha kglmednek ugy tetzik, és annak utánna ha hoznánakis valamit, kár nélkül kezéhez nem veheti, s még ugy is mi formán, alig tudom. Mind az által ha az alatt az idő alatt érkeznenek fel a Deákok, mig Angiában lenne az Vrfi, nem nagy kerülő volna ide ismet viszsza jöni Hollándiában, és a pénzt leválván ugy indulni Dania vagy Helvetia fele, a mint kglmed parancsollya.

Ha penig által láttya Kglmd, hogy késő őszig vagj továbbis semmikeppen pénzt az Vrfi kezében nem küldhet, eleve tudoscisa, es ha a dolog ugy kivanja, talan jobb itt valakitöl annyi pénzt fel venni, a menyit onnan hazul várhat, mint sem haszontalanul sokat várakozni, vagy kölcség nélkül utra indulni. Nem azt jelentik ezek a beszedekek, mint ha az Vrfi penze el fogjott volna, mert Istennek hálá, vagjon még jocskan költség eö keglmenél, hanem csak szinten azért kellett ezen dologrol emlékezmem, hogy az idő majd el telvén, idejen korán tudgjon keglmed az alkalmatosságra vigjazni, ha ollyan szándekkel van, hogy valamit küldgjön. Ehez ugjan szollani talám engem nem illetett volna, de az Vrfi eö kglme kérvén, és ezt az írást reám bizván, nem lehetett eö kglme kívánságának eleget nem tennem. <...> Ha fogjatkozás vagjon cselekedetemben, kérem alazatossan, szokott keggessége szerint magjárazza Kglmed, és nehézségül ne

vege írásomat. Ugyan ezen dologrol irtam Tiszteletes Professor Vrameknak, és mi legyen az eö kglmek tetzése az utazás aránt, el varjuk minél hamarább. Mikor innen az ember Helvetia felé mégjen, mind az Angliai Király, mind a Császár Taborán által mehet (és) elis kerülheti ha akar. Szép dolog volna a Táborn meg szemlelni /ha tudni illik olyankor esnék az utazás, hogy a Vitézek mezőben volnának/ mint mások cselekedtek, de ha kegnek nem tetzik, csak el kell mulani. Mind ezekhez a dolgokhoz most csak úgy szollunk, mint távul valokhoz, de naponkent mind az alkalmatosságokra reá vigyázunk, mind emberséges emberektől tudakozunk, és ha erre vagy amarra jobb utat látunk, keglmdet ezen tulis alázatossan tudosittyuk.

Minden felé úgy hallatik, hogy már bizonyos embereket választottak minden Országokban, kik öszve gyűlven, a békeség felől valami jot végezzenek, de helyet magoknak az öszve gyűlésre nehezen találnek, mivel kinek kinek a volna kívánsága, hogy az ő birodalmában menne véghez az egész dolog. Most Bécsben van a Követ, meg válik, eö Felsége mellyik varat mutattya neki? Az is egy akadály, hogy a Galliai Király Wilhelmust, az Angliai Királyt nem akarja rendes hivatal szerent valo Királynak esmerni, az penig mind addig nem akar a bekesegehez szollani, mig ötet a Galliai Király, mint szinten a többi, igaz Királynak lenni meg nem vallya. Ezzel az Vr Istennek erős oltalmában ajánlom a Kglmed eletet egesz viragzo Hazaval edgjűtt, maradvan

Kglmed köteles szolgálja s méltatlan Alumnussa
Zalanyi Boldisar

Franequer, 26. Januar. A. 1697.

Címzés: A Méltóságos Uri Asszonyinak, Tekintetes Nemzetes Vér Judith Asszonyinak, erdemem felett valo nagy jo Asszonyomnak s kegyes Patronámnak eö Kegyelmenek alázatossan, Gernyeszeg

122.

Johann Georg Caradin Teleki Pálnak
Bécs, 1697. január 30.

Megkapta Teleki október 28-án kelt levelét, s a mellékelt leveleket továbbította fivéréhez, Teleki Lászlóhoz, valamint Czakóhoz. E leveléhez mellékeli Teleki László válaszáat. A karácsonyi és az újévi jókívánságokat köszöni és viszonozza. Három héttel korábban kapott levelet Szőnyi és Magyar uraktól Teleki aláírásával; ezeket is továbbította.

Illustrissime Domine
Domine mihi observandissime.

Litteras Vestrae Illustritatis 28. Xbris datas accepi una cum oclulis ad Illustrissimum Fratrem Ladislaum Teleki, quas tuto tradidi sicuti alias ad Dominum Csako, Ecce responsum a Praefato Illustrissimo Domino Fratre. Pro

voto festorum Natalitiorum et instantis Novi Anni maximas ago Gratias Deus impleat illum inter nos. Nudius tertius, accepi litteras a Dominis Szöny et Magyari cum subscriptione vestrae Illustritatis manus, dicat vestra Illustritas illis quod fideliter promoverim illorum litteras, de caeteris maneo

Vestrae Illustritatis Humillimus Servus
Johannes Georgius Caradin

Viennae, die 30. Ianuary Anno 1697.

Címzés: Illustrissimo Comiti Domino Paulo Teleki de Szek. Domino mihi Colendissimo. Franeqverae Frisiorum

Ugyanazon kézzel: 1/2 franco <...> Amsterdam. daselbst an Herrn Wilhelm Weier raccommandiert.
Teleki Pál kezével: Ao. 1697. 14. Febr. Franeqver, Caradin Uram levele, jött Bécsbul.

123.

Teleki Sándor Teleki Pálnak
Nagyenyed, 1697. február 14.

Mint bizodalmas s kedves Batyam Vramnak ajánlom Kglmdnek köteles sz(o)lg(á)l(a)t(o)mat, Isten minden idvesseges jokkal, fel tött szandekaban jo előmenetellel es jo egességgel alja meg kglmdt, szivből kívánom.

Kglmd levelet, Batyam Vram, mar regen vettem, de reá választ mind eddig is nem irhattam. Kglmd egessegen örülök. Abbol az Kglmd leveleből ertem, tanulasom felől mit irjon Praeceptor Uram, aszt magamra nem veszem, választ sem tartozom rea írni, mindazonaltal ez ugj esett, mint az melly ebnek veszet nevét költik, ha ugj terjedt is ez hir felöllem, remenlem mindazonaltal, hogj nem mindentől vészek olly nevet s hirt, mellyet Kglmd vett felöllem. Ez engem írni nem inditott, noha ennekem nem szinten kivant hir volt, de engem ez irasra az atyafi szeretet, nem egjebb ösztönölt, az melly en bennem Kglmd dolganak s igjekezetinek boldog folyasat, egessegenek meg maradasat akarja. Kivanom, ez utanis Isten jo egessegeben eltesse s tarcsa meg kglmdet. Maradvan

Kglmd attyafia s köteles szolgája
N. Ennyed 14. Febr. A. 1697. Teleki Sandor

Kglmd Attyafisagos jo akarattyat vartam az könyvek irant. Braunius felöll nem irtam volt, ha Kglmd venne, es miatta meg nem fogjatkoznak, Kglmdnek, ha elnek, meg szolgálnam, mivel nem csak itt Ennyeden akarnam en annak hasznat venni. Kovacs s Tecsi is varnak az Kglmd gratiajat.

Címzés: Tekentes Nemzetes Sz(éki) Teleki Pál Uramnak, bizodalmas s kedves Battjam Vramnak
elő Kglmnek in Franeqveram Frisiorum ex Transyl.

Teleki Pál kezével: Ao. 1697. 31. Mar. Franequera, öcsem T. Sandor Uram levele.

Enyedi István Teleki Pálnak

Nagyenyed, 1697. február 15.

Szeresse Isten Vrfi Kglmedet erővel, egésséggel, és Hazájának szolgálattjára készétcse el Kglmedet jo erkölccsel, szép Tudománnyal, szivem szerint kívánom!

Kglmednek Vrfi 16. Januar. irtam levelet, dirigalvan Caradin Vram által Jablonski Vram /:Elector Papja:/ kezéhez Berlinumban. Abban Kglnek irtam bövenn kglmed leveleire. Kglmed Ephorussa változása felöll valo kívánságát nem lehetett, hogy ne jölcncsem mind az Aszszynak ö Kgnek, mind penig Kemény Janos Vramnak ö Ngnak. Iol irta kglmed azt levelének a' végére, hogy ebben Kglmed mindazáltal nem obstinatus, mert Kglmedhez az illik, hogy még sok szenvedesselis engedelmeskedgyék az Aszszony ö Kglme parancsolattjának és a Kglmed jóvának örülő tanácsoknak. Csak azért, hogy keményen és morose viseli magát <Zalán> az Ephorus, nem lehet meg változtatni, csak másképpen feslett erkölcsü, tékozlo, henye vagy gonosz lelkü ne légyen. Kglmed engemet azzal perstringal, hogy kedvezek Zalányi Vramnak. De tudgya kglmed azt, hogy nem illik sem nékem, sem kgnek felettébb meg szomoritanunk ö Kglmétis. Kglmednek Ephorusa és az Aszszony ö Kglme személyét Kglmed előtt viselő gondviselője knek e' mostani bujdosásában Zalányi Vram. Tartozik Kglmed maga becsülletiért és édes jo Annyához valo köteles engedelmességéért tünni sokat. Arra kötelezte Kglmed magát, mikor az Aszszony ö Kglme instructiojat vette Kglmed. Ha magában száll Kglmed, könnyen által láttya, melly nagy becsstelenségére lenne kglmednek és nagy kölcségéreis az Ephorus változtatás. Nem lehetne per conscientiam úgy meg válni Kgnek Zalányi Vramtól, hogy tisztességesen haza ne kellene ö Kglmétis küldeni. De mivel czáfolnok meg abból következő rosszsz hirt ebben az Hazában, a' melyben sokan örülnének nem a' Kglmed szép hírének, hanem mocskos emlekezetinek? Kglmedet kérem azonn, visellye előtte Kglmed azt szüntelen, hogy Zalányi Vram Ephorus; illendő Authoritással kell élni ö Kglménekis. Nékem, tudgya Isten, Zalányi Vram nem irta, hanem Kglmetekkel edgyütt Frankfurtban lakott becsülletes Academicusok jelentették, melly keményen bánik inkább kglmed Ephorussával, kitől Kglmednek minden joban halgatni kellene. Mondottak olyan indignitastis Ephorussa ellen Kgnek, a' mellyet el nem hihettem, mert Kglmedet becsületet s emberséget követő Vrfinak ismértem. Azok már el multak. Ugy leszen Isten áldása kglmed dolgain, ha Kglmetek edgymást érti, edgymásnak engedelmeskedik, dibdáb gyermeki dolgot nem veszen fel s nem vitat edgymás ellen; Kglmed Ephorussát meg becsüllí, az Ephorus penig minden jora oktattya kglmedet.

Irja vala Kglmed, hogy Aprilisben Angliában akar Kglmed menni. Igaz dolog, hogy szép solennitásokat láthatna Kglmed az üdö tájban. Mindazáltal az Aszszonynak ö Kglmének úgy tetczik, azis hasznossabb Kgnek, hogy végezze el kglmed el kezdett Collegiumit, és mig az Academia el nem oszol Caniculara, ta-

nulását kglmed folytassa serényen. Juniusnak osztan a' végénn <vagy> Franeke-
ratol el bucsuzván a' Canicula alatt Septemberig szép peregrinatiot tehet vagy egy
felé, vagy más felé. A' telet penig Belgiumnak több Academiaiban el töltheti
Kglmetek. Az utann Isten engedvén, magát egészszen a' peregrinationak adhattya
Kglmetek. Mindazáltal erről még Kglmeteknek sokszor kell levelének jöni, mig
ez meg leszen.

Kglmed édgynéhányszori levelében örömmel olvastam, hogy Zalányi
Vrammal valo bekességes és <életét> egésséges életét irta kglmed. Legyenis
azon, édes Vrfi, Kglmed, hogy soha ne hallassék egyéb kglmetek felöll. Sok szem
néz kglmetekre, s nem mind edgarányu szivel. Meg nem szóllya kglmedet edgy
emberséges emberis békességes türéséért. Szoktassa Kglmed még most magát a'
maga jussánakis a' jo békességért sokszor valo le engedésére. Olyan ember kell
a' respublicaban, nem a' ki minden akarattya ellen esett dologért boszszut
kévánnyon állani. Beszéllye ki Kglmetek Zalányi Vrammal edgymásnak magát, és
köz akaratól minden edgymás ellen valo nehezséget le tévénn, töbször ne adgyon
helyt a' haragnak. Köszontöm Kglmed által becsüllettel Van der Waejen,
Vitringa és Röel Vraimékat. Ő Kglmnek most nem irhattam, első
alkalmatossággal ő Kglmeket levelemmel meg látogatom. Kedvessen venném, ha
az ő Kglmek disputatioiban Kglmetek nékemis küldene. Légyen Isten, Vrfi,
kglmed dolgainak vezére, s adgya meg kglmedet ő Felsége annak üdejében
örömmel édes Feleinek.

Kglmed javának tiszta szívvél
örülő szolgálja
Enyedi István

15. Febr. Enyeden 1697.

Címzés: Illustrissimo Baroni Domino Paulo Teleki in alma Universitate Franequerana, Franeker.
Teleki Pál kezével: Ao. 1697. 31. Marty Franekerae, Enyedi Istvan Uram levele

125.

Zalányi Boldizsár Vér Juditnak
Franeker, 1697. február 20.

Méltóságos Aszszony! érdemem felett valo (na)gy jo Aszszonyom s kegyes
Pátronám.

A Keglmed 14. Januar. Gernyeszegről nékem méltatlanságom felett irt
levelét vettem nagy alázatossággal 14. Februarij, melyből mind keglmednek
személy szerent, mind hozzá tartozo egész Házának jo egésségét s csendességét
ertvén, adok Istennek halát ertette, kérvén minden napi könyörgesemben eő
Felségét, hogy továbbrais édes Atyai kezét kegnek es hozza Tartozoinak életén
tarcsa fenn. Ennek előtte kgnek alázatossan irt levelemben mindenekről

bőségessen tudositottam keglmedet ugy, hogy ha szinten nemellyek ki maradtakis, mind az által könnyen által láthattya szándekunkot s akaratunkot abbol a kevésből. Melly fele fogja Keglméd jovallani, hogy az Vrfi indullyon, várjuk minden napon a keglmed tetzését, és azon tul csak hamar ki szállunk nyugovo helyünkől a bujdosásnak földére. Az Vrfinak szándéka az, hogy innen Husvét es Pünkösöd között el indullyon s Amsterdámot, Lejdát, Ultrajectumot, Hágát meg látogatván és a Tudosokkal azon jeles városokban s Academiákban meg esmerkedven, Angliában által mennyen, onnan vissza jöven, ősz fele Nemet Országnak leg szebb részén által indullyon Helvetia felé, ott két vagy három holnapot mulasson a Francia és Olosz nyelv kedviért. Azon tul Olosz Országban be mennyen, és ott dolgát vegezven Velencze felé kérdezkegyék, onnan Bécsben és ha Istennek ugy tetszik, maga Hazájában. Mások Sveciát és Daniát sem szokták el kerülni, de az Vrfinak ezekhez kevés kedve vagion, mindazonáltal vár keglédtől. Most minden nap azon vagjunk, hogy a látott hallott emberektől jól ki tanullyuk minden felé az utozásnak rendit, Országoknak állását, szokását, rendtartását etc., mert mivel hogy Isten eő Felsége eddig az Vrfi dolgát olyan utakon hordozta, mellyeknél talám maga sem kívánhatott jobbakat. Annakutánnais ugj akarnánk mindenekhez nyulni, hogy az utolsok rosszszabbul ne esnének az elsőknél, melly hogy annál jobban mennyen végben, egy ide valo hires Törvényt Tanito Professort, kinek majd egész Európában volt Deák korában bujdosása, kértem, hogy az Vrfiat bizonyos órákon ne sajnálja olyan dolgokra tanítani, a mellyeknek mind bujdosásában, mind szegény Hazájában egész eleteben hasznat veheti, melyre örömet s igrte magát, és már bizonyos orakon ahoz jár, kivel valo beszélgetésének csak eddigis szép jeleit mutatta. Nagy szüksegeis volt erre az Vrfinak, mert az ilyen dolgok által vihettyük azt mi végben, hogy ne csak az Vrfiban keglmedet és boldog s nagy emlékezetü edes Attyát, hanem Kglmetekben <...> magátis annak esmertesse az idegenekkel, a ki valósággal.

Mind ennek előtte érttettem s mind mostis látom a keglmed leveleből, hogy még valami kevés kölcséghez bizhatik az Vrfi, melynek el vetelere mi innen semmi utat nem látunk, a mellyen kár nélkül véghez mehetne ez a dolog, ha csak Deakoktól nem küld kglmed. De azoknakis fel érkezésekkel edgjezthete meg vagy nem az innen valo indulás, nem tudjuk, hanem kglmednek arra kell vigyazni, hogy vagj most tavasszal vagj pedig ősszel jó alkalmatossága adatván fel indicsa, tudositván előre az Vrfiat, mint kellyen várni, és ha szintén itt nem érnekis a kölcséggel, hanem hamarább el kellettnek indulni, könnyü volna mástól anyit fel venni, a menyihez bizhatnék, és ezért talám idegenyt sem volna szükség busítani, mivel az itt tanulo feles Magyar Atyafiaktól ki telnek. Ezt az idő mutattya meg, a mint hogy egyebeketis, mivel még most magunk sem tudjuk, mint lesznek mindenek, noha magunk aránt a jobb részét forgatnók mindenkor a dolognak.

A békeség felől valo tanácskozásnak helye leszen, a mint mindenek beszéllik, Hága ugyan itt Belgiumban, holott Európának színe meg jelenvén, az Vrfi sem fogja magát azon Gyülesből ki vonni, mind azért, mert hozzánk közel, mind pedig azért, hogy ha mi jó dolgot végezhetnének /:melly felől nagj a remenseg:/, jövendőben mondhatná jelen létet, a melly nem keves olyan

embernek, mint eö kglme, mert mostanság ilyen Gyülése a Keresztenységnek nem volt. Az Vrfinak, Istennek hálá, még eddig se az ide valo sernek roszzasága, se az idegeny egnek változtatása semmit nem artott, hanem mostis jo egességben vagion, Kegyelmed szolgálattýára. A Francia nyelvben alkalmason belé kapott és egyéb arantis jo dolgok körül forgolodik.

Ez előtt valo levelünkre, el hiszem, hogy választ tészen kglmed, mig ez kezehez megjen, és ha erre fog nekünk irni viszsza, még ugy reméllem, hogy azis helyben talál, de azon tul kevesebb remenségem vagion, a melyben keglmednek meg nem kell ütközni, mert akar hol járjunk, mi gondot viselünk a levelekre Becsen innen. Csak keglmed Becsig küldhesse és ott legyen bizonyos embere. Irtam az Vr Teleki László Vramnak, hogy valósággal tudosicsa eö kglme az Vrfiat, kihez kellessék ezen tul a leveleket igazítani, mert a mint eszünkben vettünk, Ingram Vramhoz többbe nem szükség a leveleket igazítani. Máris jo darab ideje, hogy mind Caradin Vramhoz küldtük, kinek minden fele lévén esmerői, több dologbanis szolgálhat az Vrfinak mostani bujdosásában Ingrám Vramnál. Ezzel ajánlom magamot a Kglmed kegyes indulatýában, kívánván aláztatossan, ez levelem szomorúság nélkül valo jo egességben talállya kemedet egész virágzó Házával edgyütt.

Keglmed aláztatos szolgája s
méltatlan Alumnussa
Zalányi Boldisár

Franequera, 20. Februarij A. 1697.

30. (levél)

P.S. Edes nagy jo Aszszonjom! Ha ezeket a vékony betüket keglmed nehezen olvassa, meg incsen, mert Istennek hálá, vastagabban fogo pennávalis tudok irni, noha rend szerent leveleket ilyen meszsze földről ilyen pennával szoktam irni.

Címzés: A Méltóságos Uri Aszszonynak, Tekintetes Nemzetes Vér Judith Aszszonynak, érdemem felett valo nagy jo Aszszonyomnak s kegyes Patronámnak eö kglmenek aláztatossan, Gernyeszeg

126.

Teleki Mihály Teleki Pálnak
Hosszúfalva, 1697. március 5.

Édes ötsem Vram!

Kglmed levelet kettotis betsülettel vettem, hogy mentest es annakidejében mindenkor választ nem tehetek, ne atyafisagtalanságnak, hanem az Asszonyom Anyam eö kglme sok bajos dolgainak es az en sok foglalatosságom mia valo ürességem nem letenek tulajdonitsa. Az Arva ház, ugy enis élek neha jo kedvel, neha busulással. Reméllem, Isten kgmtis meg tartja, mert mar örömet is itis

latnam kgdt. Felesegemis jo egessegeben vagyon állapotjához kepest, de majd le betegszik, Isten mint es mire adgja, eö Felsege Sz. titkaban vagyon, ajanljais knek betsüllettel valo sz(o)l(gála)tyát. Az mikróll kgd nekem ír, azon leszek, azok meg legyenek. Zalanyi Vramnak sz(ol)g(á)l(ato)mat. Most eö kgnek nem írhatok. Isten kgldmet tanulasaban s bujdosasaban vezereleje es tartsa meg minekünk jo egessegeben.

Kgldnek testver szolgalo Batja
Teleki Mihaly

Hosszuf(alva), 5. Mar. 1697.

Címzés: A Monsieur Monsieur Paulo Teleki mon tres honore praesentement Franeqverae <ad Oderam> Frisiorum

Teleki Pál kezével: Ao. 1697. 17. Apr. Franeqveraban T. Mihaly B. Uram levelet vettem kezemhez.

127.

Enyedi István Teleki Pálnak
Nagyenyed, 1697. március 6.

Szeresse Isten Vrfi kgldmetet minden joval, és Hazájának hasznos szolgálattjára készítettse el Kgldmetet, szivem szerint kívánom!

Kgldmed Pál fordulása napján irott levelét vettem Kgldmedtől becsüllettel, a' Kgldmed tanulásanak és peregrinatiojának rendit a' mi illeti. Igaz dolog, hogy az Aszszonynak ő Kgldmenek a' tettczett volna, hogy még Kgldmed continuálná tanulását, és absolutu cursu Academico ugy fogna a' jövő Juniusnak végén a' peregrinatiohoz. Mindazáltal, minthogy a' Kgldmetek leveléből azt vette észében az Aszszony ő Kgldme, hogy Kgldmeteknek még több pénzre vagyon szüksége, melyet vár maga után Kgldmetek, ő Kgldmének peniglen intézése ugy volt, hogy a' Kgldmetekhez ment penzel be érje Kgldmetek minden dolgát, azért kételenéttetik az Aszszony ő Kgldmeis arra hajolni, hogy Majusban kgldmetek mennyen által Angliában és peregrinatiohoz fogjon, s ha Isten boldogéttya Kgldmetek dolgait, mostanhoz esztendőre jöjjön haza Kgldmetek. Kgldmednek mennyi pénze vagyon, s mennyire lészen szüksége, arról semmit sem ír Kgldmed. Ha az Aszszonynak ő Kgldmének ugy fog tetczeni, hogy Kgldmetek után pénzt külgjön, mikor kgldmetek Angliából vissza tér, Belgiumban Kgldmetek azt fel veheti. En Pápai Vrammal conferáltam a Kgldmed peregrinatiojának rendiről. Kgldmed leveléből értem a Schelkens Vram consiliumat. Ismerem enis ő Kgldmét, mutogatta szép raritassait, meg nyugottunk miis az ő Kgldme consiliumában. Kgldmed Angliában sokat ne mulasson bár, ott igen sok a Syren, meg kívántatik a' vigyázás és az Isteni félelem. Nem ártana kgldnek az Franeqverai Academiairol testimoniumot venni, s vagy Röel, vagy Vander Waejen, vagy Schelchens Vrammal <az ő Kgld> vagy mindenikkeli recommendaltatni magát valami nagy embernek Angliában, mert lehetetlen, hogy ő Kgldmeknek ismerőjük ne volna ott. Kgldmetek Lejdában Spanhemiustis meg látogassa /:ha még él:/ s Voldert. Mind a' kettőnek nagy

ismerőji vadnak Angliában. Az Oxoniai Academiában vagy on edgy Benjamin Woodroffe nevű Theol. Doctor, ez előtt Aulae Glocestrensis in illa Academia Praefectus et Linguae Graecae Professor. Betlen Mihály Vramék lévén ennél, mutatta nagy indulattját a mi nemzetünkhöz, és emlegetett olyat, hogy két vagy három magyar Alumnusnak kész volna <bene> állandó beneficiumot szerzeni. Ha Isten Kglmedet ezzel az emberrel szemben juttattya, fővállja kgltek ezt a' jó szándékot, és ha ott valami fundatiót obtineálhat Kglmetek, nagy becsületire fog szolgálni Knek. Ugy kellene egyébaránt intézni a' dolgot, hogy csak azoknak patelelna s addig csak az a' beneficium, a' kiket mi Enyedi Professorok küldenénk hozzájuk s commendálnánk bizonyos üdeig való ott lakásra. Angliából Kglmetek csak hamar vissza fordulván /:ugy mindazáltal, hogy ki tanulja kglmetek annak az országnak dolgait, és ugy külső belső emberekkel ismerkedgyék:/ Sedes Electorales tres, et obvias Imperii Civitates perlustraván Helvetiát járja meg, es Genevában állapodgyék meg, ott mind Galliara, mint Italiara kész alkalmatosságok és jeles embereknek commerciuma, consortiuma lesz. Svecia es Dania maradgyon el. Az Angliai Királylyal való szemben lételt Kglmed omnibus viribus munkalodgya. Néha edgy Pap vagy Professor tagassabb utat nyit a' félére, mint más nagy ember.

Kglmetek penig a' levelek commerciumára jó utat csinállyon, és edgy olyan helyen való factort szerezzon, a' hova innen a' levelek egyenesen menvén, Kglmed után könnyen dirigáltassanak. Jó volna Frankfurt ad Moenum vagy Colonia, mikor Kglmed Helvetiában s Francziában jár /:ha Francziában való szabados menetelre utat csinálna a' régen emlegetett bekesség:/, Angliában való mulatása alatt penig a Caradin Vram Amsterdamban lévő factora el igazéthattya a' levelet. Kglmedet maga a' dolog s az alkalmatosság s a' pénznek mennyisége és az ott való jó embereknek tanácsa bővebben instrualhattya, mintsem ha mi innét sok árkusokból álló instructiot íránkis. Zalanyi Vramat köszöntöm. El vettem az ő Kglme nékem külön szollo 26. Januar. dátalt levelét. Utban volt akkor /:mikor ezt el vettem:/ az én levelem immár Kglmetekhez. Légyen Isten a' Kglmetek dolgainak s utozásinak vezére, tanétcsa ő Felsége Kglmedet e' világnak sok féle színének s hejjabbanvalóságának nézésével azoktól való örizedésre s állandó Hazának szeretetire.

Kglmed szerencsájének szivessen
örülő joakaro, szolgálja
Enyedi István

6. Marty 1697. Enyeden.

Kglmed írja meg, ki kezéhez külgye az Aszszony ő Kglme a' pénzt /:ha ő Kglme küldeni fog:/ vagy Amstelodamban, vagy Lejdában, hogy Kglmetek Angliából vissza jövénn, vehesse fel bizonyos ember kezéből. Igen jó volna Lejdában Professor Triglandius Vramnál le tenni, Amstelodamban valamellyik Papnál vagy Graevius Vramnál. Ne felejcse el Kglmetek le küldeni nékem azokat a' könyveket, melyekről minapis irtam: Clerici commentarium in Pentateuchum,

mely mostanság jött ki Amstelodamban et Historiam Ecclesiasticam Varenii, mely tavaly jött ki Hamburgumban. A' Collegiumnak vagyon ott pénze, abból vegye meg kglmetek, és első alkalmatossággal Szilágyi Vramtol külgye el.

Címzés: Illustrissimo Baroni Domino Paulo Teleki in alma Universitate Franeqverana

128.

Johann Georg Caradin Teleki Pálnak
Bécs, 1697. március 16.

Megkapta Teleki január 25-én és február 20-án írott leveleit. Az Albinus úrral kapcsolatban írottakért köszönetet mond. Teleki László visszatért Debrecenből. Mellékeli egy bizonyos Hunyadi nevű magyar ifjú levelét, akit Huszti úr ajánlott figyelmébe. Ha Teleki, a magyar diákok patrónusa pénzt küld neki, Huszti biztosan visszaadja majd. Amikor Kaunitz visszatér Hágából, ahol már két éve időzik, a császár is hozzáfog a béketárgyaláshoz, és tárgyalni fog a szász választófejedelemmel. A katonák téli szállásra vonulnak; Pozsony közelében két hadsereg állomásozik.

Illustrissime Domine
Domine mihi observandissime.

Vestrae Illustrisimae Dominationis 2. litteras 25. Ianuarii et 20. februarii datas accepi et litteras mihi inclusas promovi. Propter relationem quam mihi de Domino Albino dedit maximas ago gratias vestrae Dominationis, si vicissim inseruire potero libentissime faciam. Dominus Illustrissimus frater Ladislaus Debrecino hic redijt. Ecce litterae pro uno certo Iuvene hungaro Hunyadi quia Vestra Illustris Dominatio talium Studiosorum Hungarorum Patronus est sumpsit libertatem eas ad eam dirigendas, ut non perdantur, quia Dominus Huzti mihi eas recommendavit scripsitque materiam esse seriusam. Si Vestra Illustris Dominatio faceret pro eis expensas, iste Hunyadi refundet. Ad tractatum Pacis Augustissimus noster Imperator hinc nullum ablega<bo>bit, tantum ibi veniet Comes Cauniz, qui jam a duobus annis Hagae commoratur negotia Caesaris ibi tractanda Elector Saxonicus breui hic est venturus. Nostri milites jam ordinantur ad Exitum hybernorum. In vicinitate Possonij sub Coelo duos Exercitus, unus contra alterum et intra unum sacerdotem, quid significabit hoc scit Deus, ego maneo

Vestrae Illustrissimae Dominationis Humillimus seruus.
Joannes Georgius Caradin

Viennae, 16. Marty. Anno 1697.

Címzés: Illustrissimo Comiti Domino Domino Paulo Teleki de Szek. Domino mihi gratioso, Franeqverae.

Ugyanazon kézzel: 1/2 franco, Amsterdam. Herrn Wilhelm Weier raccomandiert.

Csengeri P. Péter Vér Juditnak
Franeke, 1697. március 19.

Alazatos szolgálatomnak ajánlása után kivanom, hogy Isten kigjelmed <et> egész hazát minden idvesseges jokkal környül veven, mind enynyi gonoszok közöttis, melyekkel küszködik, tegye alladova és viragzova, hogj annak agai nagj meszsze ki terjedven, legjenek az Isten hazának nyugott arnyeki es romlásra hanyatlo hazánknak erős gjamoli az kigjelmed örömére es szíralmas változasi után valo meg örvendeztetesére!

Meltosagos Aszszonyom !

A kigjelmed hozzam, meltatlan arvához gyermeksegetmől fogvan valo nagy indulatytya és az en kigjelmed hazához valo szoros köteleszségem azt kivanynya, es ugjan kötelez arra, hogy az kigjelmed gratiajához es Patrociniumához folyamodvan, alazatosan levelem által kigjelmedet meg udvarolyjam. De minekelőtte alazatos kérésemet meg jelentenem, követem es kérem alazatosan kigjelmedet, mint jo Aszszonyomat, vétkül ne tulajdonítsa es haladatlansagra ne magjarazza, hogj Hazambol valo ki indulasomkor kigjelmedet kötelességem szerint meg nem udvarolhattam, hanem kigjelmed hire nélkül akaratom ellen kenszerittetem el júni. Tudgja Isten, se nem haladatlanságom, se nem magam gondolatlanságom az az oka, mert en igaz lelekkel meg vallom <hogj miolta ...>, es ennek utanna ha Isten eletemnek kedvez, es hazamnak meg ad, cselekedetemmel meg pecsetlem, hogj miolta az jo es gonosz közöt választast tudok tenni, mind az halhatatlan, nagj emlékezetű meg boldogult Urnak, mind kigjelmednek hozzank, meltatlan arvához valo nagj indulatytyát csudaltam, es mindenek előtt haladatossággal emlegettem. Meg ismerven azt, hogj ha az kigjelmetek gondviselő keze arvasagunknak gjamola nem lött volna, mind edes Atyanktol maratt keves öröksegünk füstbe ment volna, mind pedig az tisztességes tudományok által az Isten hazának szolgálatytyara edgjükünkis ugj el nem kesztettet volna, ha az kigjelmetek szárnai alatt nem nevekedet volna. Sőt eleitől fogvan halvan azt, hogj kigjelmed hozzam nagj indulattal viszeletik, igyekeztem azon, hogj kigjelmed kedveben es Patrociniuma alá esven, kigjelmed nagj indulatytyát, avagj csak aival az munkával, melyjet Isten en ream, meltatlan szolgájára bizot, meg halálnam /melyet, ha Isten hazamnak meg ad, el sem mulatok/. De Istennek harom esztendeig rajtam levő szulyos csapasi es latogatasi azt az igyekezetemet meg gatoltak, es ez volt az oka, hogj mig scholaban nyomorgattam, haladatosságommal magamat kigjelmednek nem commendalhattam. Közéleb pedig, hogj hazambol kigjelmed hire nélkül kellett el jünöm, nem szan-szandekbol es haladatlanságból lött, melyről Tiszteletes Nemethi Samuel Uram bizonságot tehet, sőt inkább leg első szandekomis a volt, hogj az kigjelmed kegyes patrociniumához folyamodgjam, tudvan azt, hogj az kigjelmed Isten dicsősegehez buzgo szerelme és az Christus munkájában fáradozo ifiakhoz valo nagj indu-

latytya mint sokaknak, ugj nekemis dolgaimat nagj jora viheti. De midön ebbeli tisztémnek el követeseben faradozنام, mind az hirtelen nyavalya, mind költségemnek keves volta dolgomat oly ketsegesse tötte, hogj szandekomat arról az utrol egészszen le töttem, mig Isten remensegem felet mind keves költséget rendelt, mind nyavalyambol meg gjojgitot, az időbölis ki szorultam, tarsaimtol el maradtam, es igj egjedül hirtelenséggel es csak felenyi költséggel kenszerittettem tarsaim utan sietni és az terhes bujdosast fel venni, és ez volt az oka, hogj k(eg)jelmed hire nélkül kenszerittettem el juni. Minekokaert alazatoson remenkedem, kigjelmednek, mint sok arvaknak gondviselő Anynyanak, azok közöt ennekemis meltatlan arvanak kegyes patronamnak, nem tekintven erdemetlen voltomat, és vetkül nem tulajdonitvan kigjelmedhez valo kötesessegemnek abbali hijjanossagat, meltoztassek szokot irlalmassaga és Isten dicsősségehez valo egienes indulattya szerint kogjes Patrociniumaval meg szorult állapotomban keserves bujdosasomnak terhét könynyebiteni és maga Hazának szolgálattyaara kötelezni, mert remensegem, ez meg szorult állapotomban, Isten <csak ki> utan csak kigjelmedhez vagion. 600 forintnal többet nem hoztam, szaza annakis utamra ment. Ha kigjelmed rajtam nem könyörül, utolso sükségre jutok. Igirem enis arra magamot, hogj mind Isten előtt kigjelmed hazaért könyörgesemmel szüntelen meg jelenni, mind a kigjel(med) patrociniumat kigjelmednek és egész hazanak meg halalni el nem mulatom.

Ezzel az Ur oltalmazo karja nyugodgjek meg kigjelmeden es kigjelmed egész Hazan.

Kgid alazatos szolgaja
Csengeri P. Peter

Datum Franeqv. Frisiorum, 1697. 19. Martij.

Címzés: A Meltosagos boldog emlekezetü Ur, Tekintetes Nemzetes Széki Teleki Mihaly Uram meg hagjatot Özvegienek, Tekintetes Nemzetes Vér Judit Aszszonynak, nekem erdemem felet valo jo Aszszonyomnak és kegyes Patronamnak ő kegyelmének alazatosan iram, Gernyeszegeu

130.

Teleki Pál Vér Juditnak
Franeker, 1697. március 22.

Erdemem felet valo kedves edes Aszszonyom Anyam!

Sok dolgaim miatt böven knek levelemmel nem udvarolhatok, ez előtt valo alkalmatosságokkal böven udvaroltam knek, és tudositottam dolgaim irant. Varom az irant valo Kglmd parancsolatit, mellyekhez leszen szükség magamat tartanom. Hollandiaban levén az bekesség tractalasnak helye, mar resz szerint az tractahoz egy szép experientiank leszen, ha Isten engedi, ha oda mehetünk, holott egész Europabul mindenfele nagj Emberek követei öszve gyűlnek. Varnam

mindazáltal elsőben Kglmd dispositioját, de busulok, hogy mind Kglmd és Szerelmes felől (...) illy ritkan halhatok valamit. Aszt sem tudhatom, T. Laszlo B. Uram Becsbül le indult é vagj nem. Az Francia Követek is el érkeztek Delphisben az gyülesre, minden <...> holnapban csak pusztá szállásért 1600 forintokat adnak. Az Kis Fejedelem is Leovardiában szemben voltam, az Attyat szintén az jövő heten temetik, melynekis temetésén, ha Isten engedi, igyekezem jelen lenni.

Egességem, Istennek hala, Kglmd szolgáltyára frís vagyon, adgya Isten, hasonlo, örvendetes egesség iránt halhassak hirt Kglmd és Szerelmes felől is.

Csengeri Uram levelet küldöm Kglmdhez, melyben maga magát menteni fogja Kglmd előtt, hogj Kglmdtul el nem bucsuzhatott, mindazáltal ugj remenlem, ez haladatosagnak és Kglmd iránt valo kötelességenek megh bizonyitasaban nem leszen rest, mind az külsök s mind az belsök iránt. Többet varhatni tülle, mint amattul, maskeppen is rendelte tanulasinak rendit, ugj, hogy megh az Professorok is jobb remensegben legjenek felölle, mint az masik iránt, bár annak az penznek fele, kit Battya el tekozlott, ennel fele volna, nem lenne haszontalan edény (?) az Isten Hazaban. Vekonyabban levén az leple Csengeri Uramnak, mint az Battyanak, bizik felette igenn Kglmd jo akarattyahoz, mely jo akarattyáért knek haladatlan nem lészen.

Az Attyafiakat ö Kglmeket most levelem által nem latogathatom, <...> mivel sok dolgaim is vadnak. Istentül ö Kglmeknek <viragzo> viragzo jo egesseget kivanok. Az enn jo Istenemnek Attyai kezei legyenek kglmden és az kglmd Hazan, edes Aszszonyom Anyam, szívesen kívánom, es maradok, mig elek

Kglmd alazatos szolgaja, engedelmes Fia
Per. Teleki Pál

Franequerae Frisiorum, 22. Marti 1697.

12. level innet

Címzés: Tekintetes Nemzetes Vér Judith Aszszonynak, erdemem felett valo kedves edes Aszszonyom Anyamnak ö knek alazatossan, Gernyeszeg

131.

Zalányi Boldizsár Vér Juditnak
Franeker, 1697. március 24.

Méltóságos Aszszony! Erdemem felett valo nagy jo Aszszonjom s kegjes Patronám.

Minden nap várjuk a kglmed parancsolattyát azon dolgok aránt, a mellyekről ennek előtte valo két rendbeli leveleinkben tudositottuk alázatossan kegmedet, mert addig semmihez nem nyulhatunk, mig a kglmed tetzését nem értyük és el nem vesszszük. Az Vrfi Isten kglméből jo egésségben vagion kglmed .

szolgálatyára, ki a fen forgo ujságokrol bövségessen tudosittya mostani levelében kglmedet. Az el mult napokban meg látogatá eö kglme az ide valo Iffiu Fejedelmet, még penig az egesz itt Tanulo Magyarokkal edgyütt, kiknek edgyszersmind volt audientiajuk.

A Követek már jelen vadnak Hollandiában, de még nem fogtak a tanácskozáshoz. Ezek az három városok közel léven egy máshoz, Haga, Delphis, Rejszveich, és ez az utolso, Rejszveich ama kettő között lévén, abban járnak fel a tanácskozásra. A Francia Király Emberei külön Delphisben vadnak szálláson, kik egy holnapig a szállástól fizetnek ezer hatszáz forintot. Ugy irják, hogy első nap minnyájan gyászos ruhában mennek fel a tanácskozásra. Hallotta, el hiszem, keglmed, hogy eö Felsege és a Velenczesek Követe olyan szövetséget vetettek a Muszkával, hogy három esztendeig edgyik reszis a másnak akarattya ellen meg ne békelhessék a Törökkel, ha szinten minden jora igirneis magát, hanem mind két felől erőssen ostromolják. Igirte a Muszka, hogy három száz ezer Embert állitt elő Táborban a Török ellen. A Gallusnak leszen négy száz ezer Embere a szárazon és a vizen, ki ellen hasonló nagy tábort készítnek az Anglusok és Belgák másokkal edgyütt.

Ezzel ajánlom magamot és minden dolgomot a keglmed kegyes indulattyában, kivanván alázatossan, ez levelem szomorúság nélkül valo jo egességben talállya keglmedet egész Virágzo Hazával edgyütt.

Keglmed alázatos szolgája s méltatlan Alumnussa
Zalányi Boldisár

Franequeraban, 24. Martij A. 1697.

31. (levél)

Címzés: A Méltóságos Uri Aszszonyinak, Tekintetes Nemzetes Vér Judith Aszszonyinak, érdemem felett valo nagy jo Aszszonyomnak s kegyes Pátronamnak eö kgnak alázatossan, Gernyeszeg

132.

Enyedi István Teleki Pálnak
Nagyenyed, 1697. március 25.

Edes Urfi!

El vettem Kglmed panaszszal tellyes levelét sub dato 20. Febr. nagy kedvel es becsüllettel die 21. Marty. Hogy kglmednek én minden argumentumokkal declárallyam az Kglmedhez valo kötelességemet és egyenességemet, nem lehet most ugy, mint akkor, mikor Isten Kglmedet nekünk meg adgya. Bizonynal el hiszem, hogy kglmed nekem akkor minden fogyatkozásokról meg bocsát. Addigis penig én mindenekben igyekezem azon, hogy Kglmed tisztességének ne légyen hibája ez mi boldogtalan Hazanknak emberei előtt, hanem nevedése és erőssödése. Jo üdeig nem irtam levelet, mert ugy akartam irni, hogy ex consensu

illustri Familiae tégyek választ kglmed három leveleire de mutando Ephoro. Ugy láttam az Asszony és az egész Familia elméjét, hogy ezt a' Kglmed kívánságát nem tartották be teljesíthetendőnek sok okokra nézve: Azértis ne vélye kglmed az én negligentiamnak a' haladást, sem embertelenségemnek az én leveleimnek formáit. Mert bizony én edgy igaz szolgálja kívánok lenni annak a Szép Háznak s abban kgnék. A' mit Kglmed ír a' maga peregrinatiojának rendi felől, nem turbálja az Asszony ö kglme azt a' szép rendet, melyet kglmed maga kíván: Maradgyon el Svecia, Dania inkább, mint sem a' Német s Franczia nyelv. Írtam kgnék bőven erről minapi levelemben. Az eddig kglmed kezénél van. Angliában kglmetek nem sokat mulatván /:mindazáltal a' nagy városokat, Embereket s Academiákat s Bibliothecákat meg járván:/, jöjjön vissza Belgiumban, et Belgio peragrato atque caeteris in Belgio occurrentibus rebus excursis Német országra s Helvetiára, onnat /:ha az üdö hozza:/ Francziára, Itáliára és ismét Német országra /:meg lehetne ex Ditione Veneta per Comitatum Tyrolensem ismet in Bavariam et Sveviam aut Noricum atque Noribergam penetrare:/ atque inde quo fata trahent et pecunia. A' Schelkens Vram tanácsát nem akarja az Asszony ö kglme el bontani, sem mások, kik örülnek a' Kglmed előmenetelinek. Kglmedet penig, édes Vrfi, nem lehet, mostis hogy ne kérjem arra, a' mi a' Kglmed czéllya, melyre kötelezte kglmed magát minden leveleiben az Asszonynak. Kegyelmed kémellye meg üdejét, és nagy Isteni félelemmel igyekezzék egyedül csak arra, hogy felelhessen meg kglmed ide haza a' Kglmed felől jól indult hirnek és nagy reménségnek. Légyen kglmed békességes tüdő, és a' maga lelkiismeretinek csendességere s Isten előtt való bátorságának meg tartására igyekezzék mindenek felett. A' világnak minden egyéb színe veszedelmes és csalárd. A' mely könyvekről írtam már háromszor /:Clerici Comment(arium) in Pentateuchum et Varenii Hist(oria) Ecclesiast(ica):/ Kglmedet kérem, igyekezzék Kglmetek nékem mentől hamarébb de bizonyos és Erdelyi alkalmatossággal le küldeni. Adgya Isten, talállya kglmeteket levelem örvendetes órában. Köszöntöm az Atyafiakat ö kglmeket. Técsi és Nadudvari Vram dolgában fáradozunk, de nehezen procedalhatunk. Csáki Vramnak 20 Aranya van nállam, csak tudnám kitől el küldeni. Invigilálok. A' Kglmed levele után való hármas NB. NB. NB. etc. nem tudom mire vélni. Az Asszony ö kglme kglmednek édes Anyja valójában mindenkor, csak kglmed rend kívül ne kölcsön, s üdejét el ne vesztegesse, hanem a' mostani szük üdöt és az Asszony ö kglme felette nagy kölcségeit s a' maga becsülletit ez Hazábannis meg gondollya jövődre. Melyről az Asszony ö kglme bővebben. Légyen Isten kglmed dolgainak vezére.

Kglmed jóvának igazán örülő Szolgálja
Enyedi István

25. Marty 1697. Enyeden.

Címzés: Illustrissimo Domino Baroni Paulo Teleki in Academia Franeckerana

Teleki Pál kezével: Ao. 1697. 18. <Mayi> Maj. Hagae Comitum, Prof. Enyedi Uram levele, költ Kolosvarral (!)

Teleki Mihály Teleki Pálnak*H. n., 1697. március*

Edes ötsem Vram,

Enis elek Kgd Szolgalatyara, kivanom, ez levelem talallya kgdt jo egességben, it Gyüles vagyom cum confusione (...) magnates Regni. Az Isten, ugy hiszem, kik confususara igyekeztek az orszagnak es az Religionknak, meg bosszulvan, meg büntetj. Zalanyi Uramnak sz(ol)g(á)l(ato)mat, Isten eltesse kgdt es vezerelelye minden jora, az közonseges Istennek hasznára, es en maradok

Kgnek Testver Batya szolgaja
Teleki Mihály

Absolom Vram meg holt, ugy az Vr Haller Janos Vram.

Teleki Pál kezével: Ao. 1697. 13. Apr. Franequerae, T. Mihály B. Uram locus, dies nélkül irt czedulaja.

Kökényesdi László Teleki Pálnak*Szatmár, 1697. április 2.*

Teleki levelét április 2-án kapta meg. Örül, hogy a báró c rá való emlékezést „nem eresztette le a Nilus vízesésein”. Köszönettel vette Crucius Orationes című művét. Mivel kevés könyve van, kéri, hogy Teleki küldje el neki Braunius egy művét, Coccejus Summáját, teológiai munkákat, Cartesius egy matematikai művét és Metius Astronomiáját.

Perillustris ac Generose Domine Domine Fautor et Patrone mihi gratiosissime!

Humilium obsequiorum meorum devotissimam subjectionem praetitulatae Dominationi vestrae. Literas Dominationis vestrae 4 Nonas Aprilis 1696, ex Frankfurt(!) expeditas humilime accepi, ex quibus certus redditus sum, tum de praetitulatae Dominationis vestrae in me indignum Affectu, tum de valetudine; humilimas refero gratias, quod memoria servi humilimi ad Nili Cataractas non sit translata et obsoporata, sed reexpedio nudas gratias numeris perfectis insignitas, quod quamvis dju sit djsterminatum, tamen me indignum monitionibus et adhortationibus, studiis et bonis moribus sedulo incumbere, hortari non dedignatur, quas implendas /:ut potero Deo juvante:/ me compromitto, orationes Crucianas ex gratia Dominationis vestrae humilime accepi, quas

faxjt Deus Dominationi vestrae me reservire posse, cujus auspiciis ad Publicas jam sum promotus professyones; hic Authores, quibus illae secundarentur, non ita in copia dantur, uti ibi, ea propter confidens gratiosae promissioni praetitulatae Dominationis vestrae rogo humilime, quod mihi Dominatio vestra Perillustris ac Generosa djgnetur mittere Braunium Emendatiorem, Summam Coccei, Theologos et Carthesium cum aliquo Matematico Philosophum; quibus me secundatis ita patriae et patriae fjliis cum fructu inservire ponum. In reliquo Deus optimus Maxjmus praetitulatam Dominationem vestram, reddat patriae incolumem desidero.

Servus humilimus et Cliens devotissimus
Ladjslaus Kökényesdj

Dabam Szathmarini, 4. Nonas Aprilis 1697.

P.S. Perillustris ac Generose Domine, si molestum non esset liber matematicus sit Adriani Mecii Astronomia.

Címzés: Perillustri ac Generoso Domino Domino Paulo Teleki de Szék /titulus cum condigno honoris et suorum meritorum titulo/, Domino Patrono et Fautori gratiosissimo. Franeqerae Frisiorum.

Teleki Pál kezével: Ao. 1697. 18. Julij Oxonii, vettem kezemhez Kökenyesdi Ferencz (!) öcsem levelét etc.

135.

Johannes Braunius Teleki Pálnak
Groningen, 1697. április 10.

Teleki levelét egy magyar ember hozta el neki, aki megígérte, hogy néhány napon belül visszatér, s így a választ is elviszi. Ígérete ellenére nem jött vissza, ezért késett a válasszal. De Vestitu Sacerdotum Hebraeorum művének második kiadását már hat hete nyomdába adta, de a lusta nyomdász még nem készítette el a mutatót és a bevezetőt; a mutató negyedik foliójánál tart, s hátra van még tizenhat. Talán húsvét vagy nyár tájékán meg fog jelenni. Sajnos nincs már példánya a De Septimo sigillo, valamint az In Apocalypsin című disputációiból, s így nem tud küldeni Telekinek. Reméli, hogy ezeket nyomdába tudja rövidesen adni, továbbá: Commentarius in epistolam ad Hebraeos, De sanctitate et perfectione Summi Pontificis című műveit; ezeket a tudósok már nagyon várják. Valószínű, hogy negyedréf kötet lesz.

Nobilissimo atque generosissimo Paulo Teleki, Baroni illustrissimo
Salutem Plurimam Dicit Johannes Braunius.

Litterae tuae per ornatissimum Hungarum recte mihi sunt traditae. Gratissimae fuerunt summoque gaudio me affecerunt, cum me certum reddiderint, esse inter veros nobiles severiori eruditioni, immo et sapientiae quae est secundum pietatem, deditos, toto fere coelo a nobis remotos, qui mei

conservent memoriam, meque sua existimatione non indignum habeant. Si prius non respondi, indignari mihi desines, ubi dixero, me eundem ornatissimum Hungarum, qui tuas mihi tradidit, ad me reversurum; id enim promiserat futurum intra tres dies, quamvis eum hactenus non viderim, unde conjicio eum Franekeram reversum fuisse, urgentibus rebus suis, ut promissis stare non potuerit. Hanc occasionem commodam hodie nactus, hisce respondere volui. Secunda editio operis mei De Vestitu Sacerdotum Hebraeorum jam fere ante sex hebdomadas ad finem deducta fuit, tamen lucem nondum videre potest, ob segnitiam et tarditatem Typographi, qui ab eo tempore fere nihil praestitit, in excudendis Indicibus, et Praefationibus, hodie enim in quarto versamur Indicium folio, cum hactenus sedecim, uti conjicio, restent. Sperabamus opus illud lucem videre feriis Pascalis, sed ad caniculares expectandum erit. Disputationes meae in Apocalypsim, De Septimo sigillo, cum reliquis quas habui, apud me nullae, aut paucissimae reperiuntur: quod vehementer doleo, maxime cum eas ad te mittere non possim. Videbunt tamen et suo tempore lucem. Forte brevi excudendae tradentur quas habui De Septimo Sigillo, De iis ad quos Epistolae scriptae sint, De Sanctitate et perfectione Summi Pontificis, cum variis aliis quae a doctis expetuntur. Erit quoque volumen in quarto, uti dicitur spe illa hactenus vivo, Vir Nobilissime, fore ut te brevi hic sim visurus. Stabis promissis. Maxima me afficiet laetitia. Si ulla in re tibi utilis esse potero, impera Vir generosissime, videbis nullum in me tibi commodum claudier. Vale plurimum, atque Athletice in bonum Reipublicae atque Ecclesiae, multos vive annos, Vir Nobilissime atque Generosissime, meque tui observantissimum amare perge.

Groningae IV. Idus Aprilis 1697.

Címzés: Nobilissimo, Generosissimoque Viro, Paulo Teleki. Apud Transylvanos Baroni Illustrissimo, Franekeram.

136.

Teleki Pál Vér Juditnak
Amszterdam, 1697. április 10.

Erdemem felet valo kedves edes Aszszonyom Anyam!

Kglmd 19. Febr. irott levelet 31. Mar. engedelmeseggel vettem. Kglđ és Szerelmesei jo egészségeknek szívesen örülök, kivanván, ez után is az Nagj Istennek öríző keze nyugodgyék kglmden és Szerelmesin. Hogj knek illy későre már tudtara esett az Bremai villongas, szomoruan értettem, megh gondolvan innét az kglđ nagj szomorúsagát. Bizony, ha en akartam volna, hogj kglđ megh tudgja, magam irtam volna megh knek. De inkább akartam s akarok szennyvedni, mint sem nagj busulasokkal kglđt farasztani. Hogj Enyedi Uramnak irtam volt, nem oly igyel irtam, hogj kglđ megh tudgja, hanem hogj ő kglme helyes értelem szerint mind kettőnkét egyenes mérték szerint emlekeztessen tisztűnkre. Kglđ, edes Asz-

szonyom Anyam, ezen ne törődgyek, mert mindaz oltatul fogva fris bekeségben eltünk s elünk talan ez utan, mint hogj Tengeri Deakokis vagjunk inkab, megh is alkuszunk. Enn, láttya Isten, azon igyekezem, hogj kglđ edes Anyai parancsolatit homlokomon hordozzam, mellyet kglđ is megh fogh tapasztalni, ha Isten eltemet ki szolgaltattya.

Hogj Canicula eleig helyben maradgyunk, Kglđ parancsolattya szerint cselekeszünk az irant, en nem banom, söt ... az Tudosok kedvekert több időre is örömost maradtunk itt. Varom ujjolag kglđ parancsolattyat. Az Francia ellen valo Tabort jo alkal(matosság)gal hogj megh nezzuk, Angliaban valo menetelünkör jovallyak az Tudosok. Ez irant valo kglđ teczesét minel hamaréb el várom al(á)z(ato)s(a)n.

O szerint esvén itt Husvet napja, az Tanitas 14 napra megh szűnt, azert altal fordultam ide az Tengeren Amstelodamban, jo szelünk volt, kedvünk szerint hajokasztunk, ez miatt sokat knek nem irhatok, az több leveleket mind Franequerabul irtam. Várom ujjolag kglđ parancsolattyat. Az Attyafiaknak ő kknek engedelmes sz(ol)g(á)l(atoma)t ajánlom. Legyen az erős Isten vedelme Kglđel, edes Aszszonyom Anyam, szivem szerint kivanom, es maradok, migh Isten eltet

Kglmd al(ázato)s sz(ol)g(á)ja, engedelmes Fia
Teleki Pál

Amstelodambul 10. Aprillis 1697.

Címzés: Tekintetes Nemzetes Ver Judith Aszszonynak, erdemem felet valo kedves edes Aszszonyom Anyamnak ő kglmenek alazatosan Gernyeszezen

137.

Zalányi Boldizsár Vér Juditnak
Amszterdam, 1697. április 11.

Méltóságos Aszszony! érdemem felett valo nagy jo Aszszonyom s kegjes jo Pátronam.

A kglmed levelét, mellyet 18. Febr. irt Gernyeszeigről el vettem alázatossan és a keglmed parancsolattyát, hogy Juliusig Franequerában legyünk, jól értem. A tanulásnak dolga ugjan aztis kívánnya, hogy felben az ember ne hadgya, a mihez edgyszer fogott, hanem várja végét, ha hasznát akarja venni. De az Vrfi másként gondolkodott volt enek előtte maga dolgai felől, s ahoz képest kellett keglmedet ennek előtte tudositanom az eő keglme tovább valo akarattyá aránt, melyre vártunk kglmed válaszsát Husvétra, de ha szintén el nem érkezett, sem forog semmi veszedelem benne, mivel hogy mind kglmed, mind Tiszteletes Enyedi István Vram leveléből bővsegeesen láttyuk kglmed akarattyát, és ahoz tartyuk magunkot mind addig, (míg m)ásként parancsol. Le küldött levelemben kellett magamot (alkalma)ztatnom az Vrfi elméjéhez, de reméllem, hogy eő

kglme is meg nyugszik a kglmed parancsolattyában, ha szinten nem ugy estekis a dolgok, a mint el gondolta volt. Más egyéb dolgon nem szükség, hogy kglmed szomorkodgyék, mert annak hirit regen nem hallottam. En magamot jobban meg nem feszithetem, hanem hálát adok Istennek /:ki az én szivemet visgállya és láttya, mire igyekeztem eleitől fogván az eő kglme körül valo forgolodasomban:/, hogy eddig eő kglmét kártol meg oltalmazta, eegességét s becsületit ki szolgáltatatta, mely felől ennekutánna sem kételkedem, csak szintén Isteneről s kglmed sok szép Anyai kéréseről el ne feletkezzék, és nagyobb Embereknek beszédekre figyelmezní idegen dolognak ne tarcsa. Hogy az hoszszu utazásban mindenek kedve szerént essenek, azt nem remélheti, ha szinten két testvér Atyafiu vállalnais ilyen dolgot magára, mert senkinek nem lehet parancsolni, se ez vagy amaz dologban válogatni, hanem a mint az alkalmatosság vagjon, csak ahoz kell embernek magát alkalmaztatni.

Az ujságok aránt még mindenek ugy vadnak, a mint ennek előtte meg irtam kglmednek; hanem ma hallám, hogy a Franciák a Hollandusoknak Portugalliából jövő huszon négy hajojokot el fogták. Ezzel ajánlom magamot a kglmed tiszta szeretetiben, kívánván, ez levelem örvendetes állapotban talállya egész Házával kglmedet.

Kglmed alázatos szolgálja
s erdemetlen Alumnusa
Zalányi Boldisár

Sietve Amsterdamban 11. April. A. 1697.

32. (levél)

Címzés: A Méltóságos Uri Aszszonynak, Tekintetes Nemzetes Vér Judith Aszszonynak, érdemem felett valo nagy jo Aszszonyomnak s kegyes Pátronámnak eő kegnek alázatosan, Gernyeszeg

138.

Debreceni Ember Pál Teleki Pálnak

Losonc, 1697. április 15.

Bár nem ismerik személyesen egymást, mégis ír a bárónak. Teleki Mihályt, az erdélyi műzsák patrónusát ugyanis jól ismerte. Reméli, hogy Teleki, aki Európát teljesen bejárja, tudással és tapasztalással telten úgy tér haza peregrinációjáról, mint Iászón Kolkhiszból az aranygyapjúval. Idéz Descartes Dissertatio de methodo recte regendae rationis ... című művéből egy, az idegen népek megismerésének szükségességéről szóló részt. Mellékel egy levelet Bagossi Márton részére, aki annak az egyháznak az alumnusa, ahol ő is tevékenykedik.

Perillustris ac Generose Domine, Domine, Fautor observande, colendissime.

Ignosces audaci meae confidentiae, ne dicam temeritati, quod ego Tibi ignotus et invisus Musaei Tui fores ita liberiuscule hisce pulsare praesumserim: Animum mihi addidit, tum devotissima memoriae, Incomparabilis et Magnanimi illius /dum viveret/ Herois, Magni Musarum Transylvanicarum Tutoris, Patroni, et Fautoris, Parentis Tui b. m. aestimatio; Tum vero Generosa Tua, Tanti Parentis haud degeneris Filii indoles; qva ductus, Patriam, Nobilissimam Parentem, Fratres Generosi et Heroici stemmatis, paternosve lares ad tempus deserere, et florentissimas Europaeas maritimas oras, fausto et foelici omine, magnoque totius Tuae Gentis ornamento, invisere non gravatus, neque pigratus es: qvo capto, apud divites istos Colchos, cum Jasone vellere avreo, in Patriam, aliqvando, uberrima amoeniorum omnis generis scientiarum segete, et multifor- mi experientia onustus, redires; decus, ornamentum et columen Reipublicae et Ecclesiae Patriae futurus: Expedit omnino, /ut disertissime ait Nobilis Philosophus, in Dissertatione de Methodo recte utendi ratione etc./ aliquid nosse de moribus aliorum populorum, ut incorruptius de nostris judicemus, nec quicquid ab iis abludit, statim pro ridiculo atque inepto habeamus, ut solent ii qui nunqvam ex natali solo discesserunt. Perspectum etiam habeo, pro eadem generosissima tua indole, magno peregrinantium, in istis oris, studiosorum Hungarorum, popularium Tuorum, ejvsdem pretiosae Fidei tecum consonium, solamini, commodo, et adjumento, Tuam Commansionem hactenus fuisse; Te enim Patrono et cooperante fit et factum est, quo aliquid aliqvando literarum ad suos dare possint; Atque ista Generosae Tuae indolis fiducia fretus, magna cum libertate, ipse etiam ego, breves has ad Te dare non erubui, quibus inclusi alias ad Praestantissimum Dominum Martinum Bagossi, Alumnum istius, apud qvam sacro pro-nunc fungor ministerio, Ecclesiae: qvo sollicitum ipsius, rerum nostrarum, et suarum apud nos, anxie scire avidum, animum aliqvetenus impleam: De reliquis Generosissimam suam Dominationem, Divinis excubiis assidue recommendatam, cursum suae peregrinationis foeliciter absolvere, et tandem foelicibus alis in Patriam reducem, Ecclesiae et Reipublicae <bono> Patriae bono, Nobilissimae suae Gentis decori et ornamento longum perennare ex animo desidero!

Magni Telekiorum Nominis Cultor perpetuus,
Etiam Per-Illustris ac Generosae suae Dominationis
Servus, ad preces et obsequia paratissimus,

Paulus E. Debrececi,
verbi Divini in Ecclesia Helveticae
Confessionis Losonczyensi

Losonczini in Comitatu Neogradiensi Ungariae,
15. Aprilis 1697.

Címzés: Per-Illustri ac Generoso Domino, Domino Paulo Teleki, /cum titulis/ studiorum et experientiae gratia, p. n. apud Frisios peregrino etc. etc. Domino, Fautori observando, colendissimo. Franekeræ Frisiorum.

Ugyanazon kézzel: Pro fideliori in transmittendo cura recommendantur Generoso Domino Johanni Georgio Karadin, Viennæ Austriae.

Más kezével: Viennam, Franckeram Frisiorum.

Teleki Pál kezével: A. 1697. 8 junij Londini (...) Losonczy Predikator Debreczeni Vram levele.

139.

Teleki Pál Vér Juditnak
Franeker, 1697. április 25.

Erdemem felett valo kedves edes Asszonyom Anyam!

Kglmd Kolosvarrul 17. Marty irt levelet 17. napjan ezen holnap(nak) engedelmesseggel vettem, melyre hogy Kglmd parancsolattya szerint eléb va(laszt) nem tehettem, oka Tiszt. Wander Wajen Uramnak itt nem letele, az kin(ek) tanacsaval kell élnem mostani dolgaimban. Kglmd parancsolattya szerint azon vagyunk, hogy Isten Kglme által Angliat megh latogassuk, de szükség jól rá vigyazzunk az alkalmatossagra, és az Királyt ki varjuk, hogy azon fegyveres hajokkal batorsagosan és felelem nélkül evezhessünk által, különben az Angliában valo menetel most felette felelmes az tengeren levő számtalan Francia Caper avagj tolvaj miatt, ki most szamosab az tengeren, mint maszor volt. Elünk mind az által az jó alkalmatossaggal, és remenlem, Isten bennünket akadály nélkül által viszen. Pénzt pedig Angliában nagyob batorsagnak okaert és meg egyéb okokra nezve is tudos emberek tanacsából nem viszek, itt hagyom pénzemet Hollandiában valamely tudos embernél, csak anyit viven magammal, kivel Londinumig megh érjem, ott pénz(t) ... fel valamely <mercatortól ...> Kereskedő embertől, annyit, ... Angliában megh érjem, mellyet itt Hollandiában azon Kereske(dő) ... Tarsanak le kell tennem. Nem lesz mindazáltal ez keves kar nélkül, mint hogj keves usurat is kel rea adnom, de batorsagnak okaert és az veszedelemnek el kerüléseert eszt kell cselekednem. Istenn Angliában viven, azon jó dolgon, mely felől Kgld és Enyedi Uram ir, jó szível munkalodom, Isten megh szentelvén igyekezetemet, addig tudtára Professor Uramnak nem adom, mig ezen igyekeztemnek avagj jó cselekedetem hasznának sengejet azoknak nem adgyak, kiknek Kgld és énn ... kivannyuk. De elsőben megh válik, veghez vihettyük é ezen dolgot avagj nem, az után kgltd tudositom al(á)z(atos)on. Nehez az ilyen dolgot veghez vinni, amely <...> az előtt regen le ment, maga gondolatlan, becsületét s nemzetet nem igazan szerető magyar Attyafiért /:az kik ollyak voltak:/. Volt Lejdában és masut is az Magyaroknak szép alumniajok, melyből magok magokat ki ejtettek rossz cselekedetekkel, és azon jó akaratra is masok iránt valo allandóságot el rontottak.

Minap az csonka hétben ürességünk lévén, által fordultunk vala <Amstelodamban> Amstelodamban, mint egy egy hétig mulattam ott

Profe(ssor) Cutier Uram mellettem valo faradcsagaval, ednehány napok alatt annak az boldog városnak sok nevezeteseb helyeit jartunk el, melyben nem csak az szem gyönörködhetet, sött az elme is tanulhatott. De ezeknek elő beszeleset, ha Isten megh tart, magamra bizom.

Kglmd kivansaga es parancsolattya szerint, hogy esztendőre haza mehessek /;jollehet kivannam már magamis kglmdnek al(á)z(ato)son udvarolni:/, nem tudom, hogy lehessen megh nagy káron nélkül, mindazaltal Isten és az idő megh tanitnak. Az mi pedig az kölcséget illeti, bizony mint ez előtt is megh irtam, erdemetlen voltomat <kglmd> megh vallam; mert kglmd Anyai edes indulattya sokal töbre meltoztata, mint sem erdemlettem volna, melyet is gyengeb vagyok, hogy knek megh szolgálhassak. Isten mindazaltal Kglđt bizony megh aldgya, tükörül és peldaul tevén egyéb Anyaknak, kik gyermekeket nem tudgyak olly jo indulattal szeretni, mint Kglđ. De mint hogy bujdosasomat Kglđ jo akarattya altal vettem fel, Kglmd jo akarattya altal kel is el vegeznem, ehhez kepest ennekem Kglđ ajtajat kel zörgetnem, nem másét, bizvan Kglđ edes Anyai szeretétéhez. Bizony, edes Aszszonyom Anyam, állapotomhoz kepest, melyet Kglđ magais experialni fogh, sok helyt és gjakor szűkebben nallam nem költ, de ellenbenn sok helyt, hol boldog emlekezetü edes Attyank Urunk emlekezete nagj, el buni nem illendő léven, tagosabban kel ki bocsatkozni, mint sem magam akarnam is. Bizony, az kölcségre ra vigyazok, mert tudom Kglđ sok költesit, tudom sok bajjait és szomorusagit. Mindeneket en fel irok szüntelen, remenlem, haszontalansagra valo költesemet kglđ nem tapasztaltja. Mennyi legyen megh kglđ jo akarattya hozzam, alljon kglđ teczeseben, mindazaltal edes Aszszonyom Anyám, ha Kglmd annyit küld is, hogy felet se kölčem, hatra maradott reszet, ha Isten megh tart, Kglđnek resignalom, ugy annal batorsagosabban peregrinalhatok. Bizony, ezer akadalyi vadnak az bujdosasnak, kit az tudosok is Erdelyben jól tudnak. Isten ne adgya, az betegség fel esztendeig is avagj egyeb szerencsetlenség olly helyt érhet el és tartoztat megh sok ideig, mellyek nem keves hatra maradast szerezhetnek dolgaimban. Maskent is mar szüntelen valo bujdosásban leven, sokkal több kölcség kivantatik, mintha helyben lettünk volna. Bizom azért magamat kglđ edes Anyai szeretetiben. Az Attyafiaknak ő klnék nem irhatok, mert sok dolgaim vadnak. Ő kglmeknek engedelmes sz(ol)g(ála)tom ajánlom. Isten kglđt, edes Aszszonyom Anyam, szerelmesivel edgyüt eltesse szomorúság nélkül valo életben, és engedgye megh viragzo életben latnom Kglđt, szivesen kivanom.

Kglđ al(á)z(ato)s szolgálja,
engedelmes Fia mig él
Per. Teleki Pál

Franeqveraban, 25. Apr. 1697.

P. S. Keszkenök irant is irtam vala ... Anyam, mely irántam valo kglđ jo akarattya ... várom.

Memoriale

Költöttem el eddig	Aur.573
Vizaknai Uramnak ezen kívül adtam	Aur.25
Zalanyi Uramnak, bontvan ki az ő kglme	
oldalán levő Aranyat, ket helyt talaltunk	
el varvan ket ket aranyat, eppen az	
mit el kezdettek várni alol, és így az	
aranynak hujja volt kettő	Aur. 2
	Summa Aur.600

Vagyon megh megh azért effective Aur. 400, az melyből még Amstelodamban levelekért, itt Professoroknak Collegiumaért és szallasért is kel fizetni resz szerint. Ha edes Asszonyom Anyam ő kglme jo akarattya jarul hozzam, al(ázatos)a kérem ő kglmt, az aranyakat merje megh ő kglme, mert vagyon mostis nallam 30 Arany, mellyeknek nem keves hujok leven, kárt vallok benne, azon kívül is itt az arany sokkal kevesebbet ér, mint masutt. Az pénzt pedig Asszonyom Anyam jo akarattyaából becsületes Legenyek hozvan, minthogy Franequeraban fognak azok jöni, magoknál is el alhat, míg Isten Angliabul haza hoz, vagj pedig Wander Waen Uramnal le tehetik.

Címzés: Tekintetes Nemzetes Vér Judith Asszonynak, erdemem felett való kedves edes Asszonyom Anyamnak ő knek alazatosan

Vér Judit kezével: Ao. 1697. die 25. Ap. Franekerabol T. Pal

140.

Zalányi Boldizsár Vér Juditnak
Franeker, 1697. április 25:

Méltóságos Asszony! erdemem felett való nagy jó Asszonyom, kegyes Pátronám.

A Keglmed 17. Martij Kolosvárról írott leveléből bösegeesen ertvén mind a Keglmed maga, mind Tiszteletes Enyedi István Vram akarattyaát az Vrfi dolgai aránt, igyekezzük magunkot ahoz alkalmaztatni, noha az első levélhez kepest, melyben azt parancsollya vala kglmed, hogy Juliusig itt helyben legyünk, sokkal másként gondolkoztunk volt. Az Vrfinak menyire való pénze légyen még, azt maga tudgya eő kglme jobban, mint más, melyhez kepest bösegeesen tudosittya kglmedet mind az, mind penig egyebek aránt. Látom, hogy azon szorgalmatoskodik kgltek, kinél tegyék le az Vrfi számára való penzt, ha fel érkeznek véle, melyhez mi ugy szolhatnánk bizonyosabban, ha tudnók, mikor és micsoda Emberektől által küldi Kegyelmed. Ha Kereskedő Ember hozza, mellyik városban igyekezik, vagy ha Deákok, mellyik Academiában akarnak meg telepedni, mert azok az Emberek, a kik felől kgltek emlékezik levelében, nem

edgy városban, sőt nem is egy Tartományban laknak, hanem egy mástól jó távul, melyhez kepest, ha Deák hozza a pénzt, az azokon a helyeken által nem jön, még talám edgyikben sem mégyn, hanem egyenessen jön ide Franequerában. De akar mint legyen, gondot viselünk a pénzre, csak szinten halhassuk, ki hozza, és mikor indultak el Erdelyből, s menyí számu a költség. Most pedig mivel sem azt nem tudjuk, ki hozza, sem azt, menyit, sem azt, mikor indították el, nehéz meghatározunk, mert olyankor érkehetnek véle, hogy maga veheti az Vrfi kezében tölők. Most az Vrfi, Istennek hála, jó egészségben vagyon, és enis élek kglmed alázatos szolgálja, türethető egészenben. Ezzel ajánlom magamot a kglmed kegyes indulattyában, kívánván alázatosan, ez levelem örvendetes állapotban talállya kglmedet egész Hazával edgyütt.

Keglmed alázatos szolgálja s
érdemtelen Al(umnusa)
Zalányi Boldisár

Franequera, 25. April. 1697.

33. (levél)

Címzés: A Méltóságos Uri Aszszonynak, Tekintetes Nemzetes Vér Judith Aszszonynak, érdemem felett való nagy jó Aszszonyomnak s kegyes Pátronamnak elő kegnek alázatosan, Gernyeszegeen.

Vér Judit kezével: A. 1697. die 25. Aprilis Franequerabul Zalányi Uram levele.

141.

Enyedi István Vér Juditnak
Nagyenyed, 1697. május 5.

Szeresse Isten Aszszonyom Kglmedet egészséges hosszú étlettel és sok bajoskodásiban minden jóra vezérellye kglmedet, szívem szerint kívánom!

Immár Aszszonyom el jött az alkalmatosság, hogy kglmed pénzt küldhessen az Vrfi után. Az Eperjessi Vásárra mennek tölünk két Deákok, Vasárhellyi Mihály és Szokolyai István. Ezek ketten Frankfurtumnál tovább nem mennek. De ugyan Eperjesre mennek más Debreczeni Deákok, a' kik éppen Belgiumban mennek. Edgyütt járnak pedig leg alább Baraszloig. Küldünk miis ezektől pénzt Belgiumban lévő Deáknak ilyen instructioval, hogy magok vigyék addig, míg az Belgiumban menőktől el nem válnak. Azoktul mikor meg válnak, adgyák azok kezében a' pénzt. Ugy hallom, nemelly Görögök, kikis ezen társasággal járnak éppen Amsterdámiban fognak menni, valoban jól esnék azok társasága. Ez az alkalmatosság Aszszonyom ha knek tetczik, jelen vagyon. Ugy értem, ismét mennek ketten az Enyedi Sokadalomból /:vagy valamivel az után:/ éppen Belgiumban, az Vrak, Betlen Gergely és és Keresztési Vram <két> Alumnucci, de bizonyosan nem tudom. Sándor Vrfi, Istennek hála, jó

egészségen vagyon. Légyen Isten Asszonyom Kegyelmednek s egészsz Házának
Őrizője, oltalmazója.

5. Maji 1697. Enyeden.

Kglmed alazatos szolgálja
Enyedi István

20-dik Marty költ levelét vettem nem régen az Vrfinak Franekerabol, a'
pénzt valoban szorgoztattya ő kglme. Ugy látom, Asszonyom, lészen szüksége
200 Aranyra ő kglmének legalább.

Címzés: Néhai Méltóságos Vr Széki Teleki Mihály Vram özvegyének. Tekintetes Nemzetes Vér
Judith Asszonyinak, nekem nagy jo Asszonyomnak ő knek

142.

Csapai András Teleki Pálnak
Nagysajó, 1697. május 14.

M(int) ... Uramnak ajánlom Uram Klmdnek szolgálatomott, es kívánom,
hogy Isten cursusának végben vitele után foeliciter reducallya Klmdett.

En meg Istennek hálá élek Klmd szolgáltyára ez mi romlodzott
házánkban. Isten eő Felsége Klmdett is szeresse es álgya meg jo egességgel es
hosszu élettél. Tudtam volna Kegyelmedhez valo kötelességemet és levél írásra
valo ígeret tételemet, de bizony hogy klmdnek gyakrabban nem irtam oka volt,
hogy az Asszonyinak eő Klmének sok foglalatossági lévén (bú)sítani es terhelni
levél el küldéssel eő Kegyelmét saj(ná)lottam. Kegyelmedet azért kérem, hogy
quod factum non esse aequi bonique consulat. Mert ha szinten nem irhattam is,
de kmdhez affectiom, szeretetem meg nem ..., sőt mint egy természettel
vonatottam Klmdhez. Követem (Kegyel)m(edett, hogy semmi uj hirkkel nem
recrealhatom Kdett. (Kem)ény Simon Uram eő Nagysága is az
Magyaror(szágb)ol hazasulok köze irta önnön magát. Vaji Adám (Ura)m eő
Klme leányát jegyezete el. Kemeny Laszlo (Ur)am is bujdosásból meg tert es
haza jött, ugy hiszem, (ho)gy rövid nap meg fognak eő Nagyságok osztzni.
Bethlen Mihály Uram eő Klme be hoszta Vaji Adám Uram nagyobbik leányát.
Mohai János Uram es Csanádi Uram, mind ketten az Ur eő Nagysága szolgálai,
Kld sokszori köszöntését jo neven vészik, es Kldnek bujdosásából boldog vissza
térést kívánnak. Küldöttem Uram az mostani becsületes felmenő deákoktól egy
nehány penzt könyvre. Klmdett kérem, hogy a Kd le jövetelég le nem
küldhetnek, le hozni ne sajnállya Kld. En is maradok Kldnek köteles szolgálja

N. Sajon, 1697. die 14. Maji.

Csapai András

Címzés: Spectabili ac Generoso juveni Domino Paulo Teleki de Szek. In oris Hollandicis peregrino.
Domino benevolo ac honorando paterno
Teleki Pál kezével: Ao. 1697. 18. July Oxonii, vettem kezemhez Praed. Csapai András Uram levelet.

Teleki Pál Sárosi Jánosnak
Utrecht, 1697. május 21.

Tekéntetes Ur! Bizodalmas Vram!

Kétt esztendeje lészen szinten Istenem jovoltabul, hogy érdemem felet valo kedves edes Aszszonyom Anyam és Kedves Attyamfiai ö Kglmek meg edgyezet teczésekbül edes Hazamon kívül bujdosom, akarvan tudományomban nagyobb épületet venni, mellyel jövendőben mind jó Istenemnek, mind romlott edes Hazának vekony tehecségem szerint szolgálhatnék. Halván pedig nemellyeknek edes Aszszonyom Anyam ö Kglme és Kedves Attyamfiai ö Kglmek és rész szerint ellenem valo perlödeseket is, mostani bujdosasomban hogy azok ellen magamat oltalmazhassam, tellyes lehetetlenség. Hazámbul valo hirtelen ki indulásom alkalmassagarolis ezen dolognak sublevatiojarul nem gondolkozhattam, felven pedig attul, ne hatrab valo bujdosasomban edes Attyamfiaival ö Kglkkel edgyüt rész szerint engemet is valami nagy kár ne kövessen, meg nyugodván minden keppen az enn erdemem felet valo kedves edes Asszonyom Anyam hozzám valo tiszta és ritka anyai szeretetiben, úgy kedves testver Bátyyaim, Teleki Mihály, Laszlo és Joseph Uramek ö Kglmek tökellertes Attyafiusagokban, míg edes Hazám küszöben kívül lészen bujdosasom, minden rész szerint engemet concernalando dolgaimban ö Kglmeket hagyom és vallom Plenipotentiariusimnak tiszta lelki ismerettel az szerint az Plenipotentialis level szerint, az melyet magam és két velem edgyüt bujdoso Haza Fiai subscriptionok s pecsetek alatt Kedves Attyamfiai ö Kglmek kezekhez küldöttem. Kihez kepest kerem mint bizodalmas Uramat kglmdt is, mutassa ez irant hozzam, bujdoso szolgajához Uri jó akarattyat, expedialtassa azon ö Kglmeknek irott Plenipotentiamat olly uton és methodussal, hogy ö Kglk batran es minden scrupulus nélkül engem resz szerint illető dolgaimhoz nyulhassanak. Isten eltetven és annak idejeben edes Hazámnak megh advan, vekony tehecségem szerint igyekezem ez irant valo kglđ jó akarattyat megh szolgálni. Eltesse Isten Uram Kglmdt edes Hazánk szolgalttyara sok esztendeig valo jó egességbenn, kivanom és maradok Kglmd

igaz kötelessegű, kész, bujdoso szolgája
 Peregr. Teleki Pál

Ujtrajecti ad Rhenum, 21. Maji 1697.

Címzés: Tekintetes Nemzetes Sárosi János Uramnak, Mgos Erdelyi Regium Gubernium belső Tanácsa és azon Nemes ország edgyik erdemes Itilő Mesterének bizodalommal valo Uramnak eo knek Erdélybenn

Teleki Pál Vér Juditnak
Brielle, 1697. május 22.

Erdemem felet valo kedves edes Aszszonyom Anyam!

Itt vagyok az Portuson, sok ala s fel valo jarasom utan már Anglia fele <ut> indulo felben vagyok, jo alkalmatossagot talaltam ugyan, de Istene csak az meg tartas. Isten Angliaban viven, onnet bővebben tudositom kgl't Franekarai (!) el indulasomtul fogva valo dolgaimrol. Az pénz irant valo kgl'd jo akarattyat al(á)z(ato)san varom. Isten tudgja, mely draga orszagok ezek, ha Kgl'd jo akarattyatul azert küld is, mint (?) anyit utannam küldött volt, job, hogj nallam legjen, bizony hiven vissza viszem, ha Isten megh tart, az megh maradot részét, mert edig is erdemem felet volt kgl'd jo akarattya hozzam. Ugj is hiszem, ha csak betegség vagj szerencsetlenség nem ér, tudom vissza viszem nagj reszet. De azt csak az idő mutattya megh. Leveleit kgl'd csak küldgje bizvást utanam és parancsolatit. Az Attjafiakat köszöntöm ö kgl'mket. Ersok Hugom és T. Joseph B. uram bar megh varjanak, mas fel esztendő mulva talan keszen lehetek szolgalttjokra. Az en Istenem gondgja legyen kgl'mden és Szerelmesin edes Aszszonyom Anyam. Zalanyi Uram al(á)z(ato)s sz(ol)g(ála)tyat ajanlya knek és az Kgl'deinek. Az rut irasrul al(á)z(ato)san követem, csak terdemrül irtam eszt is.

Kgl'd al(á)z(ato)s bujdoso
 sz(ol)g(á)ja, Fia migh el
 Per. Teleki Pál

Brilla. 22. Máji 1697, sietve

Címzés: Tekintetes Nemzetes Vér Judith Aszszonyinak, erdemem felet valo kedves edes Aszszonyom Anyamnak ö kgl'menek al(ázato)sonn, Erdelyben

Vér Judit kezével: Ao. 1697. die 22. Maji Brillabol küldte Teleki Pál.

Adam Frank Teleki Pálnak
London, 1697. június 6.

Kensingtonban előző nap Tolnai úrtól megtudta, hogy patrónusának, Teleki Mihálynak a fia Londonba érkezett. Szeretné üdvözölni. Ha lehetséges, a levél írásának napján 5 óra körül felkeresné szállásán Telekit. Sajnos más időpont nem alkalmas, mert a holland követtel kell ebédelnie, utána pedig tanácskozáson vesz részt.

Nobilissime Domine Teleki!

Hesterna die Kinsintonium transiens ex Domino Tolnaio intellexi unum Filiorum Spectabilis Domini Michaelis Teleki, Mei quodam Patroni et Correspondentis Londinum appulisse, atque hospitium in Occidentali Urbis parte tenere, antiqui honoris et favoris memor, et desiderio Te videndi tactus Te salutare volui. Quod ut fieri liceat hisce Nobilissime Domine, rogatum volui, ut hodie circa horam quintam vel paulo post Te in hospito reperire liceat. Aliam libenter elegissem et assignassem horam: sed quia mihi apud Excellentissimum Hollandiae Legatum prandendum et post prandium cum nonnullis Magnatibus Colloquium instituendum erit hanc potuis horam Nostro conventui designare volui qui interea maneo

Spectabilis ac Generose Domine
Servitorum Tuorum humillimus
Adamus Francus

Londini 27/ May 6 Junii 1697

Címzés: Spectabili ac Generoso Domino Domino Telekio Domino plurimum colende pateant

146.

Joshua Barnes Teleki Pálnak

H. n., 1697. június 11.

Sylvanus úr nem tévedett, amikor azt mondta, hogy vendégszerető. A magán – és közügyektől azonban nincs ideje sem a kollégium látogatására, sem pedig vendégek fogadására. Ezért kéri Telekit, hogy másnál keressen szállást.

Junij XI. 1697

Illustrissime Domine!

Quod φιλοξενος sim et quoquomodo φιλομουσος in hoc non multum falsus est Dominus Sylvanus, adeo vero negotijs publicis et privatis implicitus sum; praesertim hoc termini, ut loqui solemus, tempore ut nullo modo collegijs visitandis, aut hospitibus excipiendis par sim, cum nec crumena adsit, nec aurium difficultas confabulationibus peregrinae vocis me aptum fecerit. Quare obnixè rogo, ut excusatum me habeas, et alium hospitem quaeras, cui et suppetat et vacet; in alijs rebus paratum me habes

Amicum et devotum
Josuam Barnes

Címzés: Honoratissimo Viro Comitis de Teleki (...) etc.

Teleki Pál Vér Juditnak
London, 1697. június 17.

Erdemem f(elett) valo kedves edes Aszszonyom Anyam!

Istennek kivaltkeppen valo kglmességebül 26. Maji Angliában be érkeztem. 3 ejjel és 4 nap az szellek ellenkezese és sebessége miatt nem kevesse hányt és badgyastot megh az tenger erőmben, melyet megh most is egészen visza nem szerezhettem. Remenlem mindazaltal, ezen tengeri hanykodas egességemre szolgál, gyomromat sok fele sartul megh tisztitván. Mennyi ideig legyen itt mulatásom majd, nem tudom, mivel az nagj rendek inkább már mind magak joszagokban vadnak, kiknek ismerécségekben hogj eshessem, ugj hiszem, tovab kel mulatnom Angliában, mint sem akartam volna. Az Ország felette szép, de olly dragaság vagyon minden dolgok erant benne, mely Angliában talan soha sem volt. Az Levelek küldese is olly draga, <melyet> csak semi az level küldes egyeb országokban az itt valo alkalmatossaghoz kepest. Azért magamat a(lá)z(ato)son mentem mind Kgdld és az Attyafiak előtt, hogi ő Kglket is csak az Kgd leveleben rekesztem, mert különben nem lehet. Ha Kgd levelet ir, szükseg kettonknek egj levelet irjon, egj titulus alatt. Az Attyafiak ő Kglnek (le)vele is noha előttem kedves, mindazaltal ha Kgd leveleinek utollyára irnak valamit egessegek felöl, aszt is itt kedvesen veszem, igazitvan az leveleket ez után is Bécs fele. Hágaban szép experientiam voltak mind az Király udvara körül. Az Csasár Követyei, kivalt Stratman Uram ebedgyen is jo szivel latott, az Angliai Követ Willi(am)s Uram is szép emberseget mutattá hozzam, és itt is nagj (ember)nek recommendalt, ki is mar egyszer tisztességesen acceptalt, ez utan remenlem, többekkel fog lenni ismerecségem. Megh uj vendeg léven itten, ujsagokkal knek nem kedveskedhettem, (a kir)aly jo vagjon, vajha Isten tartana megh sok esztendőig, de az nagy Rendek egj mas között, mint nallunk, felette viszsza vonok, az honnet enek az orszagnak is regi boldogsága hanyatlani kezdett, nem is kerüli el Anglia, hogj Isten megh ne rostallja so(k) büneiért s bujasagiért. Szinten most indulok az (Aka)demiakban, az honnat ismet ide viszsza jövök, és (kegyel)medet minden dolgaimrul al(ázatosan) tudositom. Kgdld jo akarattyat az pénz irant al(á)z(a)t(o)son várom. Az Attyafiaknak ő Kglknek engedelmes szo(l)g(álato)mat ajan(lom), ugj Zalanyi Uramis knek, ő Kglme knek szanszandekkel most nem irt, nem akarvan szaporítani az levelet. Isten vigyazo szemei legyenek az kgd eleten, edes Aszszonyom Anyám, szivesen kivanom és maradok

Kgdld al(á)z(ato)s sz(ol)g(á)ja,
 engedelmes Fia, migh el
 Per. Teleki Pál

Londonban, 17. Juny 1697.

Edes kedves Battyaim, T. Mihaly, Laszlo és Joseph Uraimek,

Kgnek hogy mas alkalmatossagal nem irhatok, megh engedik ez irant valo vetkemet, kivat ha megh gondollyak az bujdosonak melto fösvenyseget; itt az level nem garast, hanem tallert ér, azért Kgltek az level margojat jól el nyirja, szükséges. Angyom Asszonyokat engedelmesen köszöntöm. T. Joseph B. uraim is, ha jövendőbeli Angyom Aszszonynak, kit már magának el praedalt, szomal köszönetemet már mondani igen akarnam, de valamikeppen magat miattam megh ne veresse ő Kglme.

Kgltek bujd(osó) szolg(ája), öcse
T. Pal

Kglnek alázatos szolgája
Zalányi B.

Zalányi Boldizsár kezével: Méltóságos jo Aszszonyom! Az Vrfi számára valo penzt, el hiszem, eddig fel indította kglmed, melyre tehetségünk szerint igyekezőnk jo gondot viselni, csak érthessük meg elsőben, kire bizta és mellyik Academiában telepedik meg. Meg hadtuk Franequerában, hogy ujj Deakok érkezvén fel, mindgjárt tudosicsanak.

Címzés Teleki Pál kezével: Illustrissimae Dominae Dominae Juditae Vér, Illustrissimi Domini quondam Generalis Michaelis Teleki de Szek, relictæ viduæ Dominae ac Matri gratiosissimæ et perpetuo Colendissimi(!), Claudiopolim in Transylv. Recommendantur Generoso Domino Caradin Viennæ pro fideliori in transmitendo cura, Viennæ Austriæ.

Vér Judit kezével: A. 1697. die 17. Juni (...) Teleki Pal Londonbol, tettem valasz(t) ... 7b.

148.

Técsi János Teleki Pálnak
Franeker, 1697. július 1.

Isten viselnye s vezérellye a kglmetek elméjét és dolgait minden jora!

Elöttem viselvén azt, hogy a mások levele, melyeket küldök kgkhez, igen számossak, és nagy molest csinálnak, melyért sokat fognak a posták kérni, illendöbnek itelém, hogy kigyelmeteknek mind ketten csak egy levél által írniék, jollehet másképpen a kigyelmetek személyet és tekintetét külön külön valo levelemreis meltonak itélném. Teként. Urfi! A Kgd Hagából datált levelét s tudositasát nagy kedvességgel vöttem. Szilágyi Uram meg érkezvén, a kgd jóságát, melyet reá bizott volt, meg hozta, két mentét, egy köpönyeget, Funciust. A vecturáért tiz stivert kívánt. Én meg adtam, de a kgd kívánsága szerint kéz írást adni nem méltoztatott. Hadta talám erre, fides penes solventem esto. Vári István Uram igen kedvessen vötte s köszönte a kgd jo akarattyát, szintén ma

adtam meg ö kigyelmének. Kgd irta levelében, hogy egy hét múlva indulnak el Anglia felé. De akkor tájban itt olyan nagy szelvész volt majd egy hétig, hogy sok hajók vesztenek el, a mint hallottuk, és az Harlingai ordinariak közzüls egy. Melyhez képest igen sollicitusok voltunk s vagyunk még mais kgk felől, hogy ha az a nagy szelvész a tengeren érte kgmeteket, mint jártanak, és addig nem csak a tengeren, hanem az Acheron folyó vizénis /:sit venia verbo:/ tul járnak, mivel semmit felöllök még nem hallottunk. Azért kérem kgmeteket, mint vagyon dolgok, és mit hallottak az haza dolgábanis eddig, mert tudom, hogy levelet vötenek, tudosicsanak mennél hamarébb. Itt az olta semmi derék dolog nem esett, hanem a Nagyság. Mestert, Schelkens Sebestyént 11. Junii exaugurálván, Latanét inaugurálok helyében. Még ezen az héten tanitanak a professorok, de tovább nem. A Magyarok szinte tegnap, ultima Junii érkezének ide. Debreczeniek mind a négyen. Oly czifrák, hogy a tavalyiak meg sem teczenek mellettek. Ha így megyünk tovább tovább a dologban, félek én, hogy a szegénységnek opinioját, melyel eddig a Collegiumokért valo fizetést el kerültük, a professorok előtt el vesztyük. Jollehet így sem igen ilöndő, hogy öltözetünkkel afféle Persiai nagy gazdagságot mutogatunk, mégis esztendő múlva alá készölünk, ha igen magnifice itt nem költönkis, mint nagy kincses Urak. Francofurtumig edgyütt jötenek Vásárhelyi és Szokolyai Uramékkal, kik addig hozták a kigyelmed 200 – két száz – aranyaitis. Azon tul ezek a Debreczeni Deákok hozták ketten, százát edgyik edgyik. Még nállok vagyon, Röel Uram kezében fogjuk adni. Vásárhellyi és Szokolyai Uramék kgnek levelet küldenek, el hiszem, hol mikről tudosittyák kgdet. A Vásárhelyi Uramét, a minthogy a Felfalusi Uramétis fel szakasztottam, söt a Zaláni Uramétis némelyiket, mivel kiben pénz volt, én reám néző, kiben más levél, nekem szollo. Mindnyájan úgy gondolkodtanak, hogy kgmeteket itt Franekerában erik. Irt Enyedi Uramis hárman nekönk, Enyediknek egy levelet. Nékem 10 aranynál többet nem szerezhett, azt sem küldhette el. T. Keresztési Uram a maga alumnusátul, ki Fejérvárrul még ez után jö, küldi fel. Azt adgya tanácsul, hogy mennyek le, mig sullyossabb lesz a dolog. Nékem se kedvem, se keszületem még ahoz valo nincsen az egy kölcségtelenségen kívül, mely bizony készétget mindennap az alá menetelre.

Enyeden a Professorok dolga még sem végezödöt volt el, de arrul mások, meg hiszem, bővebben irtanak kgknek. Bonyhait akarták Francofurtumba küldeni, de nem jött el, Fogarasba destinálták, vagy csak hívták Mesternek, de még dubitált, ha el mennyené. Szinte most az írás közben superveniált vala Szilágyi Péter Uram. Találám emliteni szép csendessen, hogy nem adott signaturát a 10 stiverrül, a mint kgd kívánta én töllem, hogy kérjek. Alig mondhatám ki, fel csattani nagy authoritással, úgy el herge morga, nagy durrogva, ajto csattogatással mene el töllem, hogy ha rajtamis úgy állott volna, és minden fántra fántot adtam volna vissza etc. nem tudom, mit cselekedett volna velem. El hiszem, mint nagy rabbinusi ember az ilyen elementariust, mint én, meg tanított volna radicálni. Gyanakszom, hogy szégyenlené, ha lehetne, hogy kért valamit, és kivált oly sokaczkát azért a kevés jóságoczkáért, melyre vagy semmit sem, vagy legalább annyit nem költött. Fenyegetödött vala, hogy vissza

adgya a pénzt, igen féltem, hogy semmi sem telik benne, ám nemis mene szinte arra a nagyra. Csudálkozom, némely emberek mely igen szolgálnak a magok indulatinak, és minden marczona dologban úgy fel fedezik erőtlenségeket.

Ugy itélem, két hét mulva el indulnak négyen: Séllyei Pál, Pataki János, Vári István. A mely könyveket vöttünk a Collegium számára, jóvá hadgya Enyedi Uram levelében. Csáki Uramnak fel küldötték a 20 aranyat. Nadudvari Péternek 50 aranyat küld a Grof Bethlen Samuel Uram ö Nagysága az Amstelodamba menő Görögöktül, kik még el nem érkeztenek. Zaláni Uram, kgydnekis mennek levelei. Tiszt. Zilahi Uram, látom két aranyat ir levelében. Azok hol vadnak, végére nem mehettem, hanem érezvén a másokban /:mely már úgy látom Barothi Uramé, addig nem tudtam:/, hogy vagyon valami, azt gondoltam, hogy a Zilahi Uram aranyai vadnak ott. Másokkal is közölvén azért a dolgot, bátorságosnak nem iteltük, hogy a pénzt a levéllel el bocsássuk, hanem a két aranyat ki vöttem, s meg tartom kgd számára, míg meg érkezik. Mind kettő Kolosvári és uj. A kgd Shickardussát meg adták, az Allingákat el adták volt már másnak, midön Szilágyi Uram meg érkezett. Füsü Uram fel támadt halottaibul. Pataki Jánosnak levelet küldött, s azt írja a többi között: Ha Zaláni Boldisár Uram ott vagyon, ö kglmétis köszöntöm, és mongya meg kgd ö kigyelmének, hogy itt a bátyya, Gidofalvi Is(tván h)alalos betegségben van, már karácsontul fogva az ágyból fel nem költ, sem él, sem hal. De én nemis hiszem, hogy megis gyógyujjon. Haec ille.

Kérem kigyelmedet, el ne felejcse nekem meg venni exemplárban a LXX viralis versiót cum apocryphis, minémű az Ihringé vala in <...> 8vo májori, hogy az Syriacum Testamentum mellé köttethessem. A mint reá emlékezem, Oxoniumban jött ki. Ha aránya kgd, 4 forintnál többeskétis adhat érette. Jött másis <jött> ki, a mint látom, szebb, de kisebb, Cantabrigiában, ha amolyat nem kaphat kgd, csak illetis vegyen, de ne felyeb négy forintnál, felyebb ittis kaphatok. Szerezzen szélyel jártában egy Concordantiátis énnekem, Görögöt öt vagy hatod fél forintonis, Smidiusét, a melyet Lejdában tavaly nézegettem, Szilágyi Uram meg vötte negyed fel forinton. Pokokiusnak micsoda munkái vadnak, és mire valok, el hiszem, végére megyen Angliában letében. Ide várjuk még a Szigeti Mestert Maramorosbul, s talám más Debreczeni Deákis jö. Csapai Uram küldött 2 aranyat, 1 fél tallért. Szilágyi Uram vötte kezéhez. Hogy a kigyelmetek levele el érkezett, szinte az előtt valo nap disputálok meg Bagosi Uramat. Az Urfi verseiben el hadtanak edgyet, a melyet ö kigyelme magais el hagyot volt, és az után írta a többi közzé. Mostan több nem jut eszemben, mit írjak: alias plura.

Kigyelmeteket kerem az Urban szeretettel, szelédséggel, engedelmességgel, türéssel viseltessék egymáshoz, et ne qua radix amarulentiae sursum nascens turbas det ut loquitur Paulus Hebr. 12:16. Fagarasi Samuel Uram kigyelmeteket köszönteti. Ertette a Felfalusi Uram levelébül, hogy kigyelmed, Urfi, reá neheztel valami levél fel szakasztásért. Kéreti általam bizodalmassan kgdet, hogy nehezségét tegye le, mert a dolog, a mivel traducálták kigyelmed előtt, nem igaz. Hasonloképpen a kgd nehezségétis, Zaláni Uram, melyet jelentet egy nem tudom kinek irt levelében kgd. Azt írja, hogy meltatlan szenvedí ö kgdhez régi köteleességét mint kamarás tarsához, és szeretetít meg tartya, megis tartotta. Ha mi esett volnais az ö kigyelme éretlensége miá, kész

volna satisfaciálni, és meg követni kgdet. Itt kin másképpen vagy a necessitudo az emberek között, máskeppen a Collegiumban. Mindenikhez ahoz képest kel alkalmaztatni az embernek magát, de kgd csak nem engedi constanter a kgd szeretetinek szekere farkára fel ülni. Haec ille. Erreis kérem kigyelmedet, Zaláni Uram, ha egy Antverpiai Sido Bibliát sine punctis mint ez a mostani az enyim, talál kgd, vegye meg számomra. Ettül, mely nékem van, meg valnám. Ha szép volna, mint a' kit Leusden Uramnál láttunk Görög testamentomát annak, és kívált, ha mint abban, a Syriaca versio Sido betökkal benne volna, ámbár kötetlen volna, mint az, nem bánnám, ha 8 forintot meg adnais érette. Mely szükségre kérem kgdetis, Urfi, ha kívántatik, suppeditályon kölcséget, én itt cum gratiarum actione refundalom kgdnek. Azon kívölis ha mit parancsol kigyelmetek, a mi töllem ki telhető, nagy készséggel praestalom kgknek itt addig, mig kglmetek oda jár. Isten hordozza békével kigyelmeteket.

Kigyelmeteknek baráttya s szolgája
Técsi János

Költ Franekerában, 1697. 1. Julii.

P.S. Hunyadi Uramékat Eperjesen érték a fel jöttek. Ezeket a sok gaz leveleket, gondokodtam, hogy mind el ne külgyem, <de> mert tudom, némelyike többet nem nyom, hanem csak a mint a posták mérik, de mégis el hadni nem mérészeltem. Csáki és Nádudvari Uramék kigyelmeteket köszöntik. A Kolosvári égést, el hiszem, hallotta kigyelmetek: nagyobb része a városnak füstte ment. A Református status a Collegiumoknak külön külön Curatorokat, ujjokat tött. Az Enyedi Collegiumnak T. Matskasi Boldisár Uram és Kemény Boldisár Uram. Most Enyedre akartak gyülni valami ujab zenebona fel vizsgálásáért és le csendesítéséért, mely az után volt, melyrül értettünk volt az télben, és más materiabanis, melyet hosszas volna le irtom. Talám másunnan jobban meg hallya kgmetek. A Francofurtumi alumnia miá szép emlékezete marad fen kglmednek, Urfi, melyet halhatatlanabbá téssen, ha ottis, a hol most vagy, az Enyedi Uram leveleröl meg emlekezik kigyelmetek, és ujjab nyomát hadgyák eszes és bölcz magok alkalmaztatásának s industriájának. Kell ha mi seminariuma lehet ide fel a ministeriumnak a mi Nemzetünkben, mert a mint a hitek fojnak, mit ér rövid időn Nemzetünk, csak a jo Isten tudgya. Nem helytelen dolog, ugy láczik énnékem, ha kigyelmetek, az hol illik, és az alkalmatosság kívánnya, ezt az elector beneficiumát /:melto is:/ plenis tibiis decantállya, és az által mind alkalmatosságot captálnak, mind másokat ad aemulum studium provocalnak. Sed forte γλαυκάς εἰς Ἀθήνας, haec ego ad vos, ergo επεχω.

Címzés: Illustrissimo Baroni D. D. Paulo Teleki peregrino in Anglia etc. Domino mihi gratiosissimo omnibusque officiis prosequendo, (ex) Franekera in Angliam

Teleki Pál kezével: A. 1697. Oxonii 18. Julij, Tecsí Janos uram irta Franekerabul etc.

Teleki Pál Benjamin Woodroffe-nak

London, 1697. július 6.

Félve zavarja levelével a tudóst, de mivel – többek között Bethlen bárótól, aki ephorusával visszatért hazájába – hallott a peregrinusokkal szembeni jóindulatáról, mégis megteszi. Köszönti a híres tudóst, és értesíti arról, hogy rövidesen felkeresi egyetemét.

Maxime Reverende ac Celeberrime Vir!

Non absque ratione temeritatis reum me renuntiare posses, <ob summam hancce audaciam, qua ductus>, dum te publicis semper destinatum, distentumque negotiis, hisce literis compellare praesumo, nisi eam inter alios viros Eruditos, tibi quoque viro summo, optimeque de orbe literario merito, ab ipsa qvasi natura insitam ingenitamque naturam crederem, ut facile eum in conspectum tuum venire sinas, qui multis se tibi obstrictum sentit nominibus, propter insignem illam animi tui propensionem, qvam in Gentis meae Peregrinos liberali et magnanimo semper exercuisti animo, cujus tuae virtutis cum nonnulli nostri Peregrini, praesertim vero Illustris Baro de Bethlen, cum suo Ephoro reduces in Patriam nostram facti, strenui ubique extitissent Precones, haud exiguum apud summos Gentis nostrae, qva dignitate, qva doctrina <praeditos> viros, laudem, venerationemque nomini tuo conciliaverunt nulla unqvam oblivione apud ullos detergendam; Quibus probe consideratis neutiqvam in magnitudinem Nominis tui deliquisse videbor, si hisce literis in occasionem ipse pariter utar exprimendi erga te synceri animi, sicque devoto animi cultu, ingenua summa tuae humanitatis, professione defungar; praesertim cum ea sim intentione, ut brevissimo tempore. Amplissimam totoque orbe Celebratissimam vestram Academiam visitaturus, tua hac in parte frui desiderem benevolentia, in spem erectus fore, ut me non minus, qvam alios plurimos de favore tuo, securum jubebis; Interim vale vir Celeberrime et fave

Magni tui nominis strenuo et devotissimo Cultori

Paulo Teleki Comiti de Szék

Transylvano-Ungaro.

Londini Anno 1697. 6/26 Iulij. styli novi.

Címzés: Celeberrimo, Clarissimo, Viro Domino Benjamin Woodrooffe Sacro Sanctae Theologiae Doctori, ac Illustris Aulae Glocestrensis, in Academia Oxoniensi, Praefecto, Domino maxime venerandi tradantur. Oxonium.

Adam Frank Teleki Pálnak
 London, 1697. július 24.

Teleki előző nap írott levelét megkapta. Sajnos elfoglaltsága miatt a következő napon sem tud eljutni a Westminsterbe. Hétfőn és kedden reggel 9-től este 7-ig a General Post Office-ban kell lennie. Kéri, ha nem esik nehezére Telekinek, keresse fel hétfőn, és akkor megbeszélhetik a teendőket. Patrónusa fiát, amiben csak tudja, támogatni fogja.

Spectabilis ac Generose Domine Teleki Domine et Amice plurimum
 Venerande!

Literas Tuas hesternae die exaratas circa noctem, ad quas breviter respondens fateri cogor me plurimum dolere, quod desideria Tuo et meo satisfacere non valeam. Tot occupationibus et curis impeditus officium erga Te praestrare vix valeo, licet omnem dem operam, ut Tibi grata et debita officia praestem. Crastina die Te convenire minime mihi licet, literarum enim expectatio me prope Officium manere jubet. Sunt et alia negotia quae meum Westminsteriam versus descensum impediunt et prohibent, promptus alias essem Votis Tuis satisfacere. Deibus Lunae et Martis ab hora nona matutina usque ad septimam vespertimam in Postarum Officio manere et officio fungi cogar, ut ne istis quidem diebus vacare Tibique adesse possim, praestiturus tamen ibi quod potero, ut Tibi serviam. Si negotia Tua permiserint, et non taedebit longum illud facere iter Expectabo Te ibi die Lunae, ut simul concludamus quid nobis praestandum sit, et quid a Nobis praestari possit. De meo erga Meam Patriam, meos sympatriotas, en in primis erga Te, Magni quondam mei Patroni tam Eximiam Prolem, non est quod quicquam dubites, nec est quod credas Te mihi unquam fuisse vel fore molestum Voluntas Tibi serviendi semper parata est, utinam etiam adesset facultas. Ne occasionem et tempus perdamus; proximo die Lunae deliberemus et concludamus, quid nobis praestandum sit, in quod tempus omnia differens Te nunc cum Clarissimo Domino Ephoro, quem plurimum salvere jubeo, Divino commendo amoris et tutelae atque maneo firmiter et sincere

Spectabilis ac Generose Domine
 Servitorum Tuorum fidelissimus et divinctissimus
 Adamus Francus

Raptissime ac fere dormiens
 Londini 24 July 1697

Címzés: To the Right Honorable Paulus Teleki att.Mr. Chappelain, in the white Perewig, in Suffolk street

Teleki Pál kezével: Mr. Adam Franco

Teleki József Teleki Pálnak
Torda, 1697. július 29.

Edes eöcsem Uram!

Akaram magamat Kglđnek eszeben jutatni, meg en is elek, Isten Kglđt is jo egesszegben eltesze. Melto panasgom bizony volna Kglđ ellen, de en azt meg szem emlitem. Hallottam, (deák)oktul az olyan idegen foldon jaro maga feletkezetett ... (em)bernek dolgok. Azt is hallot(tam) ... nincs min törödni ar ... olly fel vitte, de ugj hiszem ... zik, de Erdej Angliara talam nem az ... Kglđtek. Követem, kerem Kglđt edes eöcsem Uram, vegjen nekem (e)gj Brauniust, es ha valaki ju, kuldgje be, vagj magaval Kglđ hoza le, de inkab akarnam, ha hamar le kuldene, mivel igen meg szerettem azt az könyvett. Kglđ jo akaratyatt Kglđnek meg k(ö)szönöm, es ha ki telik, meg is szolgalom. Kopoim igen szepek es jok vadnak, meg ernek egj Brauniust. Isten oltalmaban ajanlom Kglđt edes eöcsem Uram.

Kg ... atyafia
 (Teleki József)

D. Tor(da) Die 29. Julj A. 1697.

Címzés: Tekentetes Nemzetes Szeki Teleki Pal Uramnak, nekem kedves eocsem Uramnak eo Kglnek

Teleki Pál kezével: A. 1697. 2. 7bris Hagae Comitum, T. Joseph B. Uram levele.

Nicolai Teleki Pálnak
H. n., 1697. augusztus 4.

Charleton úr már előre készül Teleki fogadására, hiszen ritkán lehet találkozni Angliában igazi notabilisszel. A báró elé küldi egyik szolgáját.

P. S. Nyugodtan elhozhatja Teleki útitársait is. Később majd együtt mennek Trumbull lovaghoz.

Illustrissime Domine Comes

Cum Generosissimus Dominus Charleton jam paratus sit ad excipiendam honorifice Illustritudinem Vestram ut monstret Ipsi pulcherrimas istas maximeque Notabiles Raritates, quae in Anglia inveniuntur, non pouti non

properanter mittere servum meum, ut conducat Illustritudinem Vestram ad locum ubi summa cum reverentia expectatur ab illo qui humiliter se recommendat Gratiae Vestrae omnique observantiae Cultu semper remanet

Illustritudinis Vestrae
obsequiosissimus et addictissimus Servus
Nicolai

Currente Crena.
Pridie Nonas Augusti 97.

P. S. Si alios Dominos secum habet, poterit Illustritudo Vestra eos secum ducere si placet. Mihi enim perinde erit in honorem Illustritudinis Vestrae. Postmodum ibimus simul ad Equitem Trumbal.

Címzés: To the Right Honourable Paul Teleki Earl de Hik(!) at the Sign of the White Perewick in Suffolk Street

153.

Samuel Strimesius Teleki Pálnak
Odera-Frankfurt, 1697. augusztus 18.

Nagyon régen várta már Teleki levelét, amely furcsa módon körbejárta egész Magyarországot, mielőtt kézbesítették volna. Köszönetet mond a bárónak jóindulatáért. Most is lakik nála Teleki egykori szobájában egy nagyreményű magyar ifjú, a fogarasi Talaba úr. Egy könyvkereskedő költségén újranyomtatta filozófiai írásainak első részét, és ezt II. Apafi fejedelemnek ajánlotta. Sok szerencsét kíván Telekinek és társának, Zalányi úrnak angliai utazásukhoz. Óvja őket a szigeten igen erős sociniánus heterodoxiától, bár sok tudós keményen szembehelyezkedik ezzel. Kéri, hogy vásárolja meg neki mindkét fél vitairatait, s hozza magával Németországba.

P.S. Talaba úr Telekinek szóló levelét mellékelten küldi.

Perillustris ac Generosissime Domine Baro, Fautor colendissime

Tanto gratiores mihi accidere Literae Tuae amicissimae, quanto diuturniori a me expetitae fuerunt (...)siderio, non a sera duntaxat exaratione Tua sed a longiori insuper in itinere mora mirum quantum incenso. Nescio enim quo fato evenierit, ut ex Batavia in Germaniam ire jussae, totam propemodum Hungariam ante peragrarint, quam ad me tandem delatae sunt. Multum Tibi debeo, Perillustris Domine, pro benevola prorsus mei meorumque omnium in hoc usque tempus servata memoria, quam tamen reciproca Tui observantia si non demeruisse nos, serio tamen demereri studuisse velim persuasus sis: Vix enim septimana vel una praeterlapsa est, quin eximiarum Virtutum Tuarum Veneratio animos nostros subiens perstringensque, istarum laudem nobis

suggestit lauditque segetem amplissimam. Nec occasio <id is> laudes Tuas identidem ingeminandi hactenus defuit; Cum in aedibus nostris tuisque olim Conclavibus, commoretur nunc, convictuque nostro indies utatur Popularis Tuus, Generosissimus Dominus Talaba de Fogaras, magni ingenii maximaeque, spei Vir Juvenis. Aestimatio, qua jure m(eri)toque utrumque Vestrum prosequor, me nuper induxit, ut Philosophicorum meorum jam olim editorum Scriptorum partem primam, cujusdam Bibliopolae sumptibus iterato editam, Principi Vestro Serenissimo Celsissimoque, Apafi Secundo non dedicaverim tantum, sed et utriusquej Vestri indolem eximiam dignis encomiis in ipsa Dedicatione extulerim Quod a me proprio ausu, Teque in consulto, factitatum et qui bonique consules, et amoris in me Tui exuberantiae, si quid hic peccatum, tribuere haud dedignaberis. In Angliam iter meditantis et Tibi et Comiti itineris Domino Zalányi, Deum, tutissimum omnium Comitem, ex animo apprecor, et quo conatur Vestri omnes felicissime cedant, eundem supplex venerabor. Doleo vero quam maxime, in fortunatissima ista multisque nominibus celebranda Insula, Socinianam invalescere Heterodoxiam, miraue incrementa capere. Dolorem tamen mitigat certissima de aliorum Socinianis sere masculine opponentium Doctorum Anglorum fama. Si quod curiosum offenderis utriusque partis Sriptum coemere pro me ut velis, et enixe peto, et ab amore favoreque in me Tuo, citra ullam haesitationem serio mihi polliceor, a Te haud gravatim, in Germaniam felicissime reversuro, cum aliis rebus tuis, asportandum. Uxor mea, filiiue, ambo, Te ac Contubernalem Tuum, officiosissima salute mecum impertiant, Vale et feliciter rem gere.

Perillustris Generositatis Tuae Observantissimus
Samuel Strimesius

Frankfurti ad Viadrum Die 18. Augusti 1697.

P. S. Inclusas ad Te curandas exhibuit mihi Generosissius supra memoratus Dominus Talaba.

Címzés: Perillustri atque Generosissimo Domino, Domino Paulo Teleki, Libero Baroni de Szek etc. etc. Domino mihi colendissimo

Teleki Pál kezével: Anno 1697. 6. septembris Hagae Comitum, Stremesius Uram levele.

154.

Vásárhelyi Mihály Teleki Pálnak
Odera-Frankfurt, 1697. augusztus 19.

Mint régi jó akaró uramnak Istentől minden dolgaiban boldog előmenetelt kívánok kigyelmednek.

Én kigyelmednek már három rendbéli levelet küldettem, mint jutottak kigyelmednek kezeihez nem tudom, kételkedem oda menetelek felől, noha nem

gondolom, hogy egyébiránt reájok való feleletett ne vettem volna kegyelmedtől, mellyet kigyelmed cselekedni el nem mulatott volna, arra instigálván kglmet régi hozzám mutatott jó indulattyának még eddig, az mint gondolom fenn léte. Irtam én kegyelmednek egy londonumi deák bibliárúl, melyben a titulusok fen[n] vadnak jegyezve, hogy énnem kegyelmed Angliába menvén, szerezzen. Most is azon confidentiával kérem kglmedet ne sajnállya énnem venni és az Nádudvari uram kezeiben küldeni, bizony mind az árrát meg adom, mind penig megszolgálni el nem mulatom nek. Nem tudok egyebet mit írni. Kglmetek felé ment, az királyhoz igyekeztén az muszka tsászár, itt igen titkolta magát, ott nem tudom, mint viseli magát, az electornál 40-szer ett, nyolczvanezer tallérban állott. Az mely köntöse rajta volt az electornál, két millióban álló volt úgy hajjuk, kglmd jól experiállja ha ott leszen. Mi csak három mélyföldnyire mentünk ki eleiben, ott láttuk meg, de nagy mesterséggel, mert ugyan bútt előttünk. Magyarországbán igen nyakazzák az szegény kuruczokat vagy az rebelliseket, Patakon és Tokajban igen sokat le vágtak benne. Köszöntem az D[omi]nus Zalányit. Isten éltesse kglmedet.

Kigyelmed jó akaró szolgálja
Vásárhelyi Mihály.

Francofurt an der Oder 1697 19 Aug.

Címzés: Illustrissimo Comiti Dno, Dno Paulo Teleki, experientiae gratia apud Anglos peregrino, Dno mihi colendissimo.

155.

Teleki Pál Herman Alexander Röellnek
Anglia, 1697 nyara

Nagy nehézségek árán jutott el Angliába. A sociniánusok Oxfordban több művet adtak ki. Sokan vannak ellenük, többen el akarják égettetni műveiket. Nem tudni még, hogy milyen határozatot hoznak ellenük. Kéri Röellt, hogy ha valamelyik honfitársa hoz neki valamit, őrizze meg. Üdvözli a professzorokat: Vitringát, Coetiert, Rhenferdet.

P. S. Kéri, hogy Röell az időközben megjelenő disputációiból tegyen félre számára egy-egy példányt.

Maxime Reverende et Celéberrime Vir!

Ne me tui tuorumque in me supra mensuram fortunae meae collocatorum beneficiorum, tam cito oblitum esse putes qvantum per temporis angustiam licebit, utar hacce occasione observantiam meam erga te contestandi; Iter nostrum in Angliam quod attinet, non exiguas quidem molestias, propter (...) risque inclementiam sufferre coacti fuimus, Deo tamen nos clementer protegente, satis felices in Angliam appulimus, qvam etiam jucundam, sed

summe pretiosam invenimus, adeo ut hac tempore opertat eum bene munitum esse sumptibus, cui animus est Regni hujus terminos peragraré, de coetero nihil aliquid certi de rebus Anglicis tibi transcribere possum, ubi tamen viris Doctis (...)tuero non me officio meo hac in parte defuturum putabis; Hoc unum in antecessum scias, hoc tempore in Anglia Socinianos rerum suarum nimis esse providos quorum non pauca opuscula, jam in lucem hoc tempore prodierunt, quae qualia sint, ubi Oxonium appulero, ut agnoscam, operam daturus sum, id etiam certum est. Dominos Pro-Reges jam consilia sua habuisse, non saltem de reprimendis eorum in posterum intentionibus, imo de publice comburendis nonnullis libellis, qui jam ab ipsis in lucem missi sunt, de cujus consilii effectui, expectatur novum illorum edictum in quo quid statuatur vel decernatur, tempus dicebit.

Spero nonnullos novos Populares brevi urbis affuturos esse, qui si aliquid /:uti spero:/ in rationem mei secum apportaverint, obnixè rogo, ut illius curam habere ne graveas, eo magis enim me tibi reddes devinctiorem, quo frequentius beneficia tua in me cumulare non desine; Nobilissimus Dominus Ephorus salutem tibi plurimam obsequiis nunciat, et ut pariter nomine nostro, Celeberrimis Professoribus, Domino Vitringa, Cutier, Renfeld, salutem impertiaris plurimam, et de servitorum nostrorum promittitudine eos certos reddas enixe a te contendimus. Vale vir Celeberrime, et diutissime in bonum Ecclesiae et orbis literarii super esse, ac mihi sine ullis meis meritis favere non desine

Discipulo quippe tuo humili
semper parendi lege devinctissimo
Paulo Teleki de Szék

P. S. Si quas habiturus es Disputationes, digneris in rationem meam etiam singulas ex iis conservare.

Címzés: Plurimum Reverendo, ac Celeberrimo viro, Domino Hermanno Alexandro Röel, Sacro Sanctae Theologiae et Philosophiae Doctori, utriusque facultatis in Universitate Franeqverana Professori publico, solidissimo. Domino ac Praeceptorum meo, semper reverenter habendo ac impense amando. Franeqverae Frisiorum

156.

Teleki Pál Vér Juditnak
Hága, 1697. augusztus 30.

Erdemem felett való kedves edes Aszszonyom Anyam!

Istenn Kglmébül Angliabul szerencsésen, minden veszedelem nélkül által érkeztem ide Hollandiabann, csak szintén nem tudom elégge megh írni, mely nagy szomorúsággal vagyok, hogy knek már négy holnapok alatt Postan semmi levelet nem vehettem. Ennékem pedig mely nehéz legyenn, hogy ennyi időktül

fogván Kglmdt nem latvann, illy ritkan halhatok Kglmd egessege felöl, Kglmd maga megh itilheti. Nem tudom, eltevelyedtek a Kglmd levelei, avagj hol mulatoznak. Kihez kepest, edes Aszszonyom Anyám, Kglmdet engedelmesseggel kérem, ne nehesztellyen gyakrabban tudositani, rend szerint minden holnapban egyszer. Most itt Hagaban vagyok, holott az bekessegrül valo <trac> tracta vagyon, mindeneknek szajokban már az (bé)kesseg forogh, melytül nemis fognak meszsze le(nni). Grof Stratman Uram Hintojaban az Követek meg nezesére el vitt volt Rysvikre, az mely az Tractanak rendelt helye. Innet mely fele leszen indulasom, Kglmd parancsolattyat is varnam iranta. Az Attyafiaknak ő knek engedelmesseggel valo sz(olgá)l(atoma)t ajánlom, Isten ő Kglket edes Aszszonyom Anyam Kgldele edgyütt éltesse sok esztendeig valo jo egessegeben, szivem szerint kivanom es maradok, mig elek

Kglmd al(á)z(ato)s szolg(á)ja,
engedelmes Fia
Per. Teleki Pál

Hágában, 30. Aug. 1697, de 5. 7bris küldtem el.

P. S. Zalanyi uram bizonyos dolgok vegett Amstelodamban ment, azért most knek nem irhatott. Az Muska Csasarnak is mindennap varjak követeit, maga is közöttök <lappag> lappang minden bizonnal, de csak szolgai köntösben. Varakoztatvan leveletem, Zal(ányi) Uram megh jött és irt knek.

Címzés: Tekintetes Nemzetes Vér Judith Aszszonyinak, erdemem felett valo edes Aszszonyom Anyamnak ő kknek al(á)z(ato)sonn, Erdélyben

Ismeretlen kézzel: T. Pall vrfi levele

157.

II. Apafi Mihály Teleki Pálnak

Bécs, 1697. szeptember 21.

Edes Kedves Öcsém Uram,

Kivanom Isten Kglmdt sokáig szerencsésen éltesse és fel tött utaibann s szándékában boldogicsa!

Szintén tegnap vévén a Kglmd levelét mind az Ur, Teleki László Uram, mind Gulácsi Uram. Értettem azokbul az Klmd hozzám valo nagy Synceritássának és Affectiojának continuálását, mellyet Kldnek megis szolgálók, Isten életemet terjesztvén. Látom, igaz dolog edgyzersmind, azonn Gulácsi Uramnak irt levélbül, az Klmd diffidentiaját és csekélyenn valo gondolkodását Klmdhez valo atyafiságos indulatom iránt. Mindazonáltal vagyok olly reménségbenn, hogy Klmd irántam valo opinioját azonn dologbann fogja corrigálni, midönn reipsa mást tapasztal bennem, mint sem annak előtte <kgl>

hitte volna. Talám Teleki László Uramis tudná explánálni, ha jól akarná, az Klmetek házához való jó dispositioma, mindazonáltal úgy hiszem, Klmd kevésbé informáltatott talám az iránt. Az télben ugyan vettem vala edgy levelét Klmdnek, melyreis hogy választ nem tehettem mindgyárt, nem inurbánításom volt oka, hanem az ujjab ujjabb sok bajos dolgoknak curája, és ex diversis pártibus való occurrentiáknak terhe distráhlált. Mindazonáltal en ugyan csak permánsi bene affectionatus Klmd iránt. Tudom, Klmetek eddig meg hallotta az Felséges Császár Klms Urunk nagy victoriáját az Török ellenn, holottis az Töröknek lovas hadát az Török Császárral edgyütt meg futamtatván, az egész gyalogságát az ő Felsége Armadája ex triplici circumvallatione ki verte, és minden Bagácsiját, 130 agyuját, satorait, öszvéreit, tevéit, sok szekereit marhástul mind el nyerte. Veszett in loco Praelii, az mint megh hozák, 22000 Török. Az harc volt 11ma 7bris Senténél az Tisza mellet. Az mi részünkrül Generál Haiszter, edgy Vice Colonellus és az Saxoniai Fő Generális, Groff Reichs el estenek. Itt az örömet holnap lövik meg. Az Saxoniai Electortis már meg coronázták. Kérem Klmdt, engem tudositani ne neheszteljen gyakrabbann, mert nállam az igen kedves lészenn. Tudom azombann, hogy Klmdis Vallásához való kötelességét tudván, úgy hazájáhozis, semmit el nem mulat pro opportunitate oda fel, az hol illik, errül eleget érthet Klmd. etc. Azombann, hogy jó emlékezettel volt Klmd irántam, ottis Kldnek meg szolgálom. Várom továbbis azonn Klmd jó akarattját. Már az Cápániais végezödvén, csak hamar várjuk az ő Flsge Klms igireti szerint való expeditionkat alá felé. Ezzel Isten Klms gondviselésébenn ajánlom Klmdt, Isten hozza Klmdt Édes hazájábann jó egészségbenn.

Klmd jó akarója, igaz Attyafia
Apafi Mihály

Bécs. 21. 7bris Ao. 1697.

Gulácsi Uram irt Klmdnek, úgy gondolom, töbrülis.

Címzés: Illustrissimo Comiti Domino Paulo Teleki de Szék, etc. Domino Fratri mihi charissimo Hagae

Teleki Pál kezével: Ao. 1697. 4 8bris Lejdában vettem kezemhez Mgos Fejedelm Apaffi Mihály Kglmes Uram levelét.

A borítékon idegen kézzel: Hogy fel szakasztottam nem (...) fel találhatya kld. (...) Quiquid age prudenter age et respice finem.

158.

Adam Frank Teleki Pálnak
London; 1697. október 1.

Mióta Teleki eltávozott Angliából, nem kapott tőle levelet. Remélte, hogy már Harwichből ír, hiszen Bánffy gubernátorhoz írt levelével együtt Telekinek is küldött levelet. Rowland Gwyn és Stamford grófja, Thomas Grey, valamint több előkelő úr felajánlja szolgálatait. Kéri Telekit, tudósítsa az erdélyi eseményekről.

Teleki távozása után nem sokkal meghalt egy erdélyi ember. A neve Bánfihunyadi János. Egyetlen nővérére hagyta összes vagyonát, aki síremléket állíttatott neki. Nem tudják, hogy melyik családból származott, a Hunyadiából, vagy a Bánfiból. Egyetlen információjuk van: az idős Rákóczi fejedelem 1633-ból az elhalt édesapjához írott levele, melyben Hunyadi János aranyművesnek nevezi. Kéri Telekit, segítsen kideríteni, hogy melyik családhoz tartozott az elhunyt.

A franciák, angolok, spanyolok és a hollandok békét kötöttek. Conti herceg Lengyelországba készül. Ha szerencséje lesz, küszöbön áll a török hatalom megszűnése.

Spectabilis ac Generose Domine Teleki Domine et Fautor aeternum colende!

Quid quas que causa est, quod post Tuum ex Anglia descenssum nil d' Te audire, nec literas a Te habere hactenus licuerit? Primas a Te expectaban Harvico prorsum meas ad Illustrissimum Gubernatorem Banfi exaratas miseram, Tibique per tabellarium tradendas jusseram; nec dubitabam, quin illas ad me esses exaraturus, et quod plures a Te essent secuturae; sed hactenus vana spe lactatus sollicitus maneo, nec quid Cancellario, tot viris Magnis, qui ad nos advolant, et quibus fama Tui innotuit, de Tuo proposito et ad nos reditu respondeam scio. Rumpe quaeso moras, et magni, quamvis diuturni frange repagula silentia, liceat servitori Tuo intellegere ubi locorum verseris, qui valeas, quid in proposito habeas, quo in statu res Patriae versentur hodie, et in meas ad Illustrissimum Gubernatorem scriptas literas in Transilvaniam miseris imo liceat non nihil habere, quod palato tot Virorum Eximiorum, qui Patriae et Tibi prodesse contendunt, arrideat, eorumque vota et desideria impleat. Generosus Dominus Eques, Rowlandus Gwin et Dominus Comes de Stamphord suo et aliorum nomine officia Tibi mecum offerunt promptissima, Teque obnixè rogant, ut ad Nos redeas, et occasionem Tibi et Patriae serviendi, quae se hodie tam liberaliter et benigne offert, et tot Viri Eximii offerunt non negligas, expectantes Te cum Serenissimo Rege summo cum desiderio.

Liceat Tibi hac occasione significare, quod Paulo post Tuum a Nobis discessum, hic loci obierit Transilvanus quidam, Vir sordidissimus et avarissimus, qui unicae suae Sorori jam vetulae reliquit circiter quinquaginta librarum millia, cujus magnam Partem Soror praedicta destinavit in usum pauperum et in aedificationem Nosocomii, erigens fratri Tumbam splendidissam, in Templo ubi cadaver famosi istius Viri reconditum est. Nomen huic homini erat Joannes Hunjadi Banfi. An is ex familia illa Celebris Hunjadiana, vel an ex familia Banfiniana ortus sit, nobis non constat, et utinam nobis constaret! Quod non aliter fieri poterit, quam ut nobis constet, quaenam fuerint insignia Banfinianorum et Hunjadorum, ut illa cum insignis hujus famosi Avari conferentes sciamus quis reipsa fuerit et ex qua familia provenerit. Vidi ego literas Serenissimi Rakocii Senioris Anno 1633 ad ejus Patrem scriptas, atque propria Serenissimi Principis Manu subscriptas, quibus Serenissimus Princeps eum ex Anglia in Patriam invitat, nominans eum Joannem Hunjadi aurifabrum. Quae litera simul fuere salvus conductus pro itinere, cum summo favore et

amore conscriptus. Hic Pater, ut apparet, filio insignem reliquerat summam pecuniae, quam Filius parce et sordide vivendo, et in magnam usuram elocando tantopere auxit, ut tantum thesaurum post se reliquerit tot millium Librarum Sterlinianarum. Et quia multis viris eximiis; quibus Euclio ille de fama et ex turpi vita innotuerat rogatus sum ut omnem darem operam perscrutandi insignia Banfiana et Hunjadiana, ad Te Spectabilis ac Generose Domine fautor confugio, Teque enixe Rogo, ut quam poterit fieri citissime, me ejus participem reddas, nobisque simul significes, quando ad Nos sis rediturus, et quae ex et de patria habeas nova.

Alma tandem inter Gallos, Anglos, Hispanos et Batavos conclusa est pax. Sit ideo Nomen Domini benedictum. Utinam illa firma constans et diuturna maneat, et bellum nos in Ordientem transvolet! Princeps Conti magna in Polonia moliri conatur, et si fortuna proposito faverit, sique Turcarum Imperatori res in Transilvania et Hungaria successerint, iteritus Imperii prae foribus erit, et occasio Gallo non decrit denuo incipiendi ubi substitit. Quod summus rerum Moderator avertot, detque tandem navem libertatis tam diu quassatam appellere ad portum bona spei.

Cuius tutelae Te vir Spectabilis, cum Patria et libertate, dum me Tuo commendo favori et amori, commendo, atque Dominum Tuum Ephorum plurimum salvere jubens maneo

Spectabilis ac Generose Domine Servitorum Tuorum
humillimus et devindissimus
Adamus Francus
corpore infirmus

Aegra manu et capite
Londini 21 septembris styli Veteris Anno 1697

Címzés: Spectabili ac Generoso Domino, Domino Paulo Teleki de Szeck Comiti Transilvanio etc.
Domino et Fautori omni Officiorum cultu Venerando pateant

159.

Kolozsvári Dimjén Pál Teleki Pálnak
Rotterdam, 1697. október 3.

Rhoterdámban 3. octobris 1697.

Méltóságos Urffi!

Az választ tegnaprol mára halasztám, hogy az nappal egészségemnekis netalám jobbra valo változását látván, jobbat írhatnék kglmednek. De töllem tellyes lehetetlenség, az mint magamat érzem, vásárnapra Leijdaban mennj, hanem ha kglđ szeredáigh várakozik, ugy hiszem, akkorrá oda mehetek. Egyéb

aránt ha kglđ siet, nem igen meszsze vagyunk egymástól, kegyelmed ide elfordulhatna, és az beszélgetést az mi illeti, mind edgyet tenne. En kglmednek szolgálni örömet akarok, de az utozásnak mostan Ura nem vagyok, magamnakis ki mondhatatlan nagy kárommal és hátra maradásával. Kglđ kész szolgája,

Joakaroja
Dimién Pál

Címzés: Mijn Heer Mijn Heer Paulus Telekj ten huysze van den Heer Professor de Volder Tot Lijden

Teleki Pál kezével: Ao. 1697. 4. 8bris Lejdae, Dimjen Pál Uram levele, jött kezemhez Rotterodambul.

160.

Teleki Mihály Teleki Pálnak
Kővár, 1697. október 12.

Edes ötsem Vram,

Örömmel ertettem mind az Asszonyom Anyam, ugy az Kglđ Enyedi Vramnak irt levelebül kgđ szep epüleset et experientiajat, es majd irigysegeben estem, hogy Kglnek szep experientiajiban nem reszesülhetek. Adgja Isten, Kgđ experientiaja Nekünk es edes Hazajanak használlyon. Banom tsak azt, Kgđ rollam ugy el feletkezet. Az ki 9 es több vizen megjen által, az természetit meg szokta változtatni, es elis szokta magát hinni.

Kglmed Lovaiban kettött Aszonyom Anyam kezemben bizot: egy pejť es vercze fakott. Edgyik, az pejť ötöd fű, az másik 4 fű, jo paripak lesznek, igyekezemis, hogy avalu knek kedvit keressem. Az magamera sincsen n(agyobb) gondom, mint azokra.

Zalanyi Vramat kglmet nem igen szep Termetű Nemetnek hallom, az trefais jó. Kivanok eo Knek szerencses sok jokat. Felesegemis Knek szolgálatyat ajanlja, Jankois le vette az süveget, az kis fejit ugy hajtya. Isten kglre kglsen vigjazzon, es minden szomorú változástul oltalmazza.

Kglmd szolg(á)ja, Testver Batja
Teleki Mihály

Kovar, 12. oct. 1697.

Címzés: Illustrissimo Domino Paulo Teleki de Szek Domino Fratri colendissimi Ibi ubj
Teleki Pál kezével: A. 1697. 22. 9bris Amstelodam, T. Mihály B. Uram levele.

Teleki Pál Vér Juditnak
Amszterdam, 1697. október 14.

Erdemem felett valo kedves edes Aszszonyom Anyam!

Istenn ö Felsege Kglmes gondviselese után mind Angliában mind itt Hagában dolgaimat s experientiaimat el vegezven, annakutanna az Felseges Angliai Kirally, Wilhelmusnakis szerencsésen udvaroltam, ö Felségevel szemben voltam. Már azon vagyok, dolgaimat el vegezven itt Hollandiában, minel hamareb Nemet Országban, az Hassiai Reformatus Fejedelem tartományában levő Academiában, mellyet Marpurgumbann hinak, holott leszen teli mulatasom, mennyek, mivel az idő is nem engedi, hogy onnét tovább mehessünk. Irja vala Kglmd, edes Aszszonyom Anyam, ednehany leveleiben, ha lehet, az jövő esztendőben nyárra igyekezem Haza fele. Megh vallom, nagy kívánsaggal kívannam mar kglmdt és szerelmes Attjamfiat is latni, mindazaltal aszt örömet ugj akarnam cselekedni, hogy az Kglmd bennem fel tett szandéka és czellya megh ne csalatkoznak. Az nyelveknek job moddal valo megh tanulása megh töllem /:mivel edig egieb tudományokban foglalatoskodtam inkab:/ több üdöt kivan, <ha azért> ugj annyira, hogj leg alab is az nyelvekben épületett akarvan venni, az jövő esztendőnek véginel eléb csak Bécsben is nem mehetek. Tudom, Kglmd is edes Aszszonyom Anyam, hat het holnappal bujdosasomnak meszeb valo terjedetet nagyob hasznomert s tudományomban valo nevedekesemért nem sajnallya.

Mint hogy pedig bujdosasomnak ideje ennyivel meszeb terjed, mindenek felett gondolkotam az pénznek állapotja felöl, az szükség aszt hozván magával, mi modon vehetnek Kglmd jo akarattya által kölcséget kezemhez. Deakok által ez utan pénz utannam semmikeppen nem jöhet, Kereskedő emberek jo akarattyak által, mellyet itt Vexelnek hinak, megh lehet, de innet melly nagy karaval esnek kglmdnek az utannam küldendő kölcség, már ez előtt is ednehany izben knek al(á)z(atosa)n megh irtam. Szazbul harmincz és harmincz ött forintokat /:az helyek szerint:/ el veszteni az <mercatornak> Kereskedő embernek <adando> faradzagaert adando ajandek kívül, mellyet ök az ajandeknak neve alatt tartozaskeppen megh szoktak kívanni, nem keves kár. Ezeket megh gondolvan és az magam dolgaimotis, ha valami szorulasban /:kit Isten ne adgyon:/ találnék jutni, akartam mind az nagj kart kerülni, mind magamat ugy erősíteni, hogy az akadalyokat el harithassam, jobbnak itültem magammal annyi pénzt hordozni és talán többet, az menyi szükség leszen, mint sem kedvetlen állapotban jutni.

Kihez kepest ez előtt ednehány nappal találkozvan az Colosvari Unitarius Doctor és Professor Doctor Colosvari Demjen Pal Uramra, ki mostan az Colosvari Unitariusok temploma megh építésere itt az magok vallasabeliektül pénzt colligal. Ö Kglmenek is már az szerzett penzbül kelletven által tetetni Erdélyben, ez irant valo dologban munkalodott ez alkalmazatossaggal az <kár

nélkül...>, az vexelnek miatta következhető kárnak el kerülésének jó modgyat talalván, vettem föl ő Kglmetül 375 Aranyokra való pénzt, melyet ő kglme micsoda terminusra és micsoda kötes alatt adott, enn knek az kötés parját al(ázato)sonn el küldöttem. Irtam ugyan ő Kglmenek 382 Aranyakat az Quietantiában, mivel az által teteletért ő kglmenek százra kettőt kellett adnom /:<az> huszon ött aranyakat ki tudvan:/. Ő Kglme ezen pénzt tüllem maga hasznaert meltan megh kivanhatta, mivel ha masnak adta volna ő kglme, mas többet adott volna ő kglmenek reája. Ennekemis pedig ezen fel pénzben karom nem leszen, mert enis azon kölcsön vett pénznek nagyobb reszett itt Belgiumban Kereskedő embernel hagyvan, Nemet országban annyi haszonnal vészem fel, az mellyen azon Kolosvari Uramnak adott fel pénz, sött valamivel több is ki jő, az mely hogy hogy lehessen megh, az vexelnek allapottyatt így gondollya megh kglmd. Az ki Bécsben es Nemet országban teszen pénzt le, az melyet itt akarna Belgiumban <penz helyette> vel (!) venni, az helyeknek tavulyab letelek szerint itt minden százbul huszon ötött, harminczat, harmincz ötöt és neha negyventis el vészt, hozvan az Kereskedők az Bécsi és Nemet országban folyo pénznek gjakor változásat, megh tiltásat és ros, többire rez materiajat, es ellenben az penznek itt való tisztaságat és allandosagat, mivel itt szép ezüst pénzekkel elnek. Az ki pedig innét Belgiumbul akar vagj Bécsben vagj Nemet országban penzt transponaltatni ugj, hogj itt az pénzt elsőben le tegye, az kárt nem val, sött az mely Calmárra bizza ezen dolgott, atul nyereséget veszenn. Mellyeket kglmd megh gondolvan által lathattya, miert igertem Colosvari Uramnak het aranyakkal többet, mivel ő kglme sem akarta az penz nevelhetesnek alkalmatossagat el mulatni, énis ebben kart nem valvan, elven illy alkalmatossaggal hasonlokeppen.

Ha pedig kglmd, edes Aszszonyom Anyám, ezen pénznek sokasagat gondollya, ugy vagyon sok és feles kölcség enn nallam, megh ezen kívül is nem keves kölcség vagyonn, és lattya Isten, fel sem tettem és megh sem gondoltam, hogj ezen penzt bujdosásomban mind el kölcsém /:hanemha Isten nyavalya miatt latogatna megh, kit Isten ne adgjon:/ mindazaltal jobb, hogj enn is üresseb legiek minden akadalytul. Mert lattya Isten, mindenekei fel jedzek, ha mit kglmd haszontalan helyre itilt, hogj költöttem, annak idejeben bar szallyon gyalazatomra. Ha Isten megh tart, az pénznek hatra maradt részét kglmednek megh viszem, ha pedig Isten ugj rendelte, hogy Kgltektül egészen magának vegyenn, <megh> megh nyugodtam Kglmd edes, erdemtelen voltomra hozzam való nagj Anyai szeretetiben, engemet ezen penznel nagyobra becsül. Egyebarant ha elek, az pénz is megh marad. Ehez kepest, edes Aszszonyom Anyam, al(á)z(ato)san kerem kglmdt, ezen okokat megh gondolvan, ne gondollya kglmd bennem vagj tekozlasra vagj egjeb rosz dologra való hajlandóságott, mert kglmd bizony mast tapasztal. Hogj pedig kglmt elsőben ezen dologrul nem tudositottam elsőben, oka nem gorombaságom, hanem az időnek rövidczege. Colosvari uram is imitt amott jar, szerencsere akadtam ő kglmre ez előtt ednehany nappal. Enis innét pedig leg fellyeb három het fele Isten engedelmebül Nemet ország fele indulok, így knek írni, annal inkab valaszat várni tellyes lehetetlenség volt, külömben /:mivel megh azon kívül is feles kölcségem vagjonn:/ bizony kglmt al(á)z(ato)san tudositottam volna. Huszonött arannyal azért vettem többet, talam

az Ur, Gubernator Uram megh értven, hogj kölcséget vettem fel, inkab megh adgya, nehezen érzem, hogj erdemetlensegemre illy hamar az Urnak kemény kezett tapasztalom. Ez után valo alkalmatossággal irok az Urnak, mellyet kglđ kezében küldök al(á)z(ato)sonn, hogj megh olvassa elsőben, <ell> élek levelemben olly terminusokkal, vegye eszeben az Ur, hogj sem az ő Naga Meltosagához nem illik, sem énnekem nem örömet esik, hogy illy állapotomban kívannya ő Naga karomat és fogjatkozásomatt.

Mikeppen kívannya Kolosvari Uram és ki kezeben azon pénznek vissza adattatasat, kglmd az Quitantia parjából megh lathattya. Ugy látom, ő kglme nem akarna, hogj azon dolgott az ő kglme Haza meneteleig sok ember tudna. Enn, edes Aszszonyom Anyam, mindenekben bizom al(á)z(ato)san magamat kglđ edes Anyai jo akarattyaban, és könyörgök az en Istenemnek, engdgye ő Felsege, tapasztalhasssa megh kglmd is, hogy vagjok énn is azok közzül valo, kik minden igyekezetekkel az Kglđ tiszta Hazatt ekesitik. Kedves edes Attyamfiainak ő kglmeknek ajánlom engedelmes sz(ol)g(á)l(ato)matt. Isten, edes Aszszonyom Anyam, minden aldasival nyugodgyek kglđen és szerelmesin, szívesen kívánom és maradok

Kglmd al(á)z(ato)s sz(ol)g(á)ja,
engedelmes Fia migh él
Per. Teleki Pál

Amstelodamban, sietve, 14. 8bris 1697.

Címzés: Tekintetes Nemzetes Vér Judith Aszszonynak, edmem felett valo kedves edes Aszszonyom Anyamnak eő kglmenek alazatosan

162.

Zalányi Boldizsár Vér Juditnak
Amszterdam, 1697. október 14.

Méltóságos Aszszony! edmem felett valo nagy jo Aszszonyom s kegyes Patronám.

Minekutánna az Vrfi eő keglme Angliában sok nagy embereknek esmeretségeken jutott, Isten Keglmeből jo egészségben és minden szerencsetlenség nélkül vissza jött ide Belgiumban, holott Hágában a Követeknek nadgyait meg látogatván a Felseges Angliai Király udvarlására ment Loo nevű helyben, ahol nem csak meg udvarlotta, hanem egyszersmind köszöntötte is, még pedig az alkalmatosság ugy kívánván, Német nyelvenn, mellyel nem kevesse nevelte maga becsületit. A mostani időhöz kepest nehezen nyerhettünk alkalmatosságot a Királyhoz valo menetelre, de gyakran jutván eszemben kglnek azok a szavai, mellyeket akkor hallottam kglmedtől, mikor az Vrfiakkal edgyütt Enyedről Sorostélyra a szüretre akarván bennünket vinni, maga

hintajara méltóztatott vala kglmed, és a többi között szükségesnek itile az Vrfinak, ha Isten fel h(oz)za, az Angliai Királlyal valo esmeretseget. Szorgalmatosan vigyáztunk mind addig a jo alkalmatosságra, mig mindeneket jobban el értünk, mint remelhettük volna.

A melly pénzt az vrfi számára küldött kglmed a Deakoktól, még kezehez nem vette, hanem innen három vagy négy napok mulva megyen Franequerában és ugy veszi kezéhez, melly meg lévén, ismet meg fordul és telre megjen Hassiaban a Nemet nyelv kedviert. A békeséget a Belgák és az Anglusok már meg pecsételették, csak szinten eö Felsege vagjon hatra, kinekis magát ad 1. Novembris kell resolvalni. Az vrfi eö kglme igen jo egészségben vagjon mostan. Ezzel ajánlom magamot a kglmed kegyes szeretetiben, maradván

Amstelodamban, 14. 8bris 1697.

34. (levél)

Kegld alázatos szolgálja s
meltatlan Alumnussa
Zaláni Boldisar

Címzés: A Méltóságos Uri Aszszonynak, Tekintetes Nemzetes Vér Judith Aszszonynak, erdemem felett valo nagy jo Aszszonyomnak s kegyes Patronamnak eö Kglmenek alázatosan, Gernyeszeg

163.

Teleki Sándor Teleki Pálnak
Nagyenyed, 1697. október 30.

Mint bizodalmas s kedves Bátyam Vramnak ajánlom Kglmdnek sz(o)lg(á)l(a)t(o)m(a)t. Isten minden idvesseges jokkal, szerencses hosszú elettel algya meg Kglmdt, kívánom.

Kglmd ennekem negyedik Martij irott levelet csak most nem regen vettem, mellyben is írja Kglmd, hogj Hunjadi Vramtol küldött Kglmd en számomra egj Deák Bibliat s egj Brauniust, de ennekem Bibliat nem hoztanak, hanem csak Brauniust, melly attjafisagos jo akarattjat Kglmdnek ez iránt is meg igjekezem szolgálni. Az Bibliara ugjan szükségem volna, de nem tudom, ha ugjan valoban varhassam e Hunjadi Vramtol, mellyről Kglmdtől egj kis czedulacskat el varok. Kglmd egj leveleben igerte volt olly attjafisagos jo akarattjat, hogj ha tudositom Kglmdt, mi könjvekre leszen szükségem, Kglmd fog küldeni. En Knek nem tudom, micsoda könjvet nevezzek, mert a melly könjveket Professor Vraimek professiora elő vettenek, olyanok nekem vadnak, hanem ha Kglmd egj könnyű szep Theologus könyvet es egj szep Historicust vagj Politicust küldene, Kglmdtől igen nagy jo neven vennem.

En, Istennek legjen hala, mostan Kglmd szolgalttjara jo egesseben vagjok. Isten Kglmdt is szerencses jo egesseben eltesse s tarcsa meg, kívánom. Vér es Nabradi Öcseim ajánlyák Kglmdnek alázatos sz(o)lg(á)l(a)t(ju)k(a)t, Istentől Knek minden aldast kívánnak. Kglmd ennekem irott leveleben Ferenczi Istvan Vramat köszöntötte mint mi provisorunkat, de eő Kglme minket vagjon esztendeje hogj el hagjott, és Aszszonjom Anyammal eő Kglnel van. Ezzel Isten oltalmaban ajanlom, Edes Battjam Vram, Kglmdt, kivanvan, hogj Isten Kglmdt adgja meg minekünk szerencses jo egesseben, olly meg rakodva minden kivanatos joval, mint a serenj meh mezzel.

Kglmd leg kisebbik attjafia s kessz szolgálja
Teleki Sandor

N. Ennyed 30. 8bris A. 1697.

Teleki Pál kezével: Ao. 1698. 2. Mar. Marpurgi Hassorum, T. Sandor Eöcsem levele.

164.

Campegius Vitringa bizonyítványa Teleki Pálról
Franeker, 1697. november 10.

Teleki csaknem egy évig volt a helybeli akadémia tanulója. Ez idő alatt dícséretreméltó előrehaladásról és kiváló magatartásról tett tanúbizonyságot. A levél írója egyháztörténetre tanította.

Lectori in Christo Iesu Ὡς πρῶτον

Per annum feré spatium apud Academiam hujus loci, versatus est Illustris et Generosissimus Dominus, Paulus Teleki, de Szek, splendidis in Transylvania ortus natalibus, ad elegantiorum literarum studia, quibus animus hominis a faecibus suis purgatur et ad praeclara ac egregia quaeque paratur atque accenditur, inter nos uberius excolenda. In quo dum fuit, pulcherrimum sane et Nobilibus omnibus imitandum dedit exemplum. Circumtulit ubique raras et eximias elegantiae ingenii, perspicaciae, solertiae, et promptitudinis dotes. Is fuit in moribus cultus, ex quo generosiores ortum et educationem facile colligas. Virtutes in ipso fulserunt modestiae, temperantiae, comitatis, magnanimitatis, clementiae, et, quae alias omnes moderatur, Christianae Prudentiae et verae Pietatis. Demonstravit illam inprimis in castigata illa, quam hic sectatus est, vivendi ratione: nihil unquam hac aetate juvenili committens, affluentibus Mundi deliciis, quod cum decora morum gravitate, indolis nobilitate, et Christiana probitate non consisteret. Tot ornamentis accedit solida, quam sibi magno labore comparavit, eruditio et egregiarum quarumque rerum scientia: in Literatura, Mathesi, et Historiis qua Sacris qua Profanis: imo in ipsa quoque Theologica, quam tractare nunquam neglexit. In his studiis suis persequendis tanta usus est

diligentia et assiduitate, quantam res ejus ferebant maximam. Sacram Historiam meis sub auspiciis repetiit: ubi in ipso observavi studiosissimam attentionem, et veri tam cupiditatem quam reverentiam. Nec dubitandum, quin amplos illos in literis profectus, quos jam in Patria aliisque Academiis fecerat, hic loci insignibus auxerit incrementis. In commercio, quod mecum coluit, deamavi, et miratus quoque sum, ejus comitatem singularem, exercitationem, et quae aetatem longe excedere videtur, *σωφροσύνην* Nihil itaque non, ut reliqua summa complectar, in ipso est amabile, et dignum affectum et venerationem maximorum ejusdem ordinis et conditionis Virorum. Ut igitur magnum huic nostrae Academiae conciliavit decus, sic omnino eam de ipso concepi spem, fore ut Patria et Ecclesia olim in ipso habeant certum praesidium et quam ornatissimum ornamentum. Quod ut eveniat, ardentibus votis a Christo Iesu Mundi et Ecclesiae Rectore contendo, ut Illustrissimum sua potentia velit conservare; suo Spritu ducere; suo consilio regere; sua providentia commodis Patriae atque Ecclesiae curandis admove; et inter scopulos hujus Mundi et insidias Satanae illaesum perducere ad aeternam illam felicitatem, quam suo sanguine nobis obsignavit. Ita, Domine Iesu, fiat! Amen.

C. Vitringa

Theologiae et Historiae Sanctae Professor

Franekeræ 1697. IV. Idus Novembris

165.

Jacob Jan Hamel Bruyninx Teleki Pálnák

Hollandia, 1697.

Nagy örömmel fogadta Teleki levelét. Elfoglaltsága megakadályozza abban, hogy ma találkozzanak. Az audienciát bizonyos akadályok miatt elhalasztották.

Illustrissime Domine Comes.

Pergratae mihi tuae Literae, acceptum benignae <m> commemorationis et amicitiae signum, carusque mihi tuae hic locorum presentiae nuncius, fuere. Negotia nisi impedirent ipse te hodie salutatum venire. Sed – si crastino mane vacat, – honore quo me dignari contendis fruar, quacumque libuerit Hora. Legatorum Introitus, et audientia quoad diem hucusque incerta, est enim ill(a) de novo ob impedimenta quaedam procrastinatus. Interim de obedientia sua te persuasum vult.

Illustrissime Comes

Servus tuus humillimus

Jacobus Johannes Hamel Bruyninx

die mercurii mane

Címzés: Illustrissimo Domino Comiti Paulo Teleki de Szen (!) etc.

Jacob Jan Hamel Bruyninx Teleki Pálnak

Hága, 1697. november 26.

Üdvözli a grófot; hálás azért a kedvességért, amellyel Hágában bánt vele. A nagyságos fejedelemlnek köszönetet mond jóindulatáért, és ha tudja viszonzni fogja. A fejedelem megbízását teljesítette, ezt meg is írja a neki mellékelt levélben. Waeyen úr levelét továbbítja Telekinek. Gulácsi urat üdvözli, ha lesz ideje, ír neki. A fejedelem és Teleki nevében üdvözölte a pensionarius urat, aki ezt viszonzza. Felajánlja szolgálatait a grófnak.

Illustrissime Domine Comes.

Literas tuas grato quantum debeo animo accepi, et quod tibi audaciae tu humanitati tuae ego imputo, multo majorem ea qua te Hagae Comititis amplexus sum urbanitatem, non minus merito, quam nativitati tuae debeo. Celsissimo Principi pro ea qua me dignatur benevolentia, salutatione, et commemoratione reverenter sum obstrictus, totasque meas, licet exiguas, serviis suis devoveo vires. Quid circa ea quae in discessu mihi impertivit mandata operatus fuerim, juncta Celsitudinem Suam docebit epistola, quam fidei et curae tuae committo. Eadem occasione qua tuas accepi, hasce tibi transmitto literas Celeberrimo Domino Wayenio, majori mihi fama quam familiaritate noto commendatas. Relata salute plurima, continuae Nobilissimo Domini Gulaczi me commendo amicitiae, suavemque et antiquam ipse epistola renovarem consuetudinem, negotia nisi impedirent. Principis et tuo nomine Exellentissimum Dominum Pensionarium salutavi, qui gratias, obsequiorumque suorum oblationem ambobus refert, bonamque de te concepisce opinionem testatus est. Caeterum si sit hisce quid amplius in partibus ubi servire tibi possim, Iube, et semper me reperies.

Illustrissime Domine Comes.

Servum tuum Obsequiosissimum

J. J. Hamel Bruyninx

Hagae Comititis 26^a Novembris Anno 1697.

Pápai Páriz Ferenc Teleki Pálnak

Nagyenyed, 1697. november 27.

Isten minden szükséges áldásával látogassa Uram bömértékben Kgd.

Kgd panaszszát az Asszonytól ö Kglmétől, itt menven altal, értém nem regen, hogy Kgdnek nem irok, az panaszt örömmel hallom, mert jele, hogy a mint gondoltam, nem vagyok feledékenysegben szinte Kgdnél. En valoban nagy

örömmel hallok Kgd örömét es latomis levelét, mikor belé tekenhettek post multas manus. Kgd Angliai experientiajat értem, de kevés időt vött Kgd az edgy Londonumrais, Oxoniumrais kellett volna edgy holnap leg alá. Nekem pro Extracto Oxoniensi lenne Antonii Vuod Oxonia, ha kaphatnám. Az Hagai mora sokat érő alkalmatosság, Orbem Christianum videre in Pago, ugy veszem eszembe, Kgd fecit facienda. Ha az en tanácsom bé férne, Kgd peregrinatiojanak nagy momentuma es auctoriuma lenne penetrasse Galliam, vidisse Domum urbi et Urbem Orbi parem cum Domino, melyis mar post consummatam pacificationem batran meg lehetne. Hallanank valamit mind az Aula mind az Sorbone Majestása felől, örömet elengednök azert mind Daniaval edgyütt Sveciat, onnan Genevara ki vetődni et vidisse religionis aut potius Confessionis cunabula nostrae juvaret juxta et delectaret. Tudom pedig, hogy eddig quicquid tentamus dicere, Gallicum est. Ne c'est pas, Monsieur? A Kolosvari Pal U. arany kerő levelen meg haborodott volt az Asszony, gondolvan, hogy talam kárt vallott Kgtek, de complanaltuk, úgy, hogy Kgtek prudenter providealt, előttök lévően az jo alkalmasság, meg akarta menteni az Asszonyt mind a fel küldestől valo gondtul, mind az Vexelbeli kártól. Acquivit. Mais à propos. Az medicusoknak ha nem Bibliaja, avagy tsak Breviariuma Hippocrates, Lejdaban in 8vo igen szepen ki jött, van der Linden edalta. Ha Kgd arra rea szerez <es Minsichtus Armamentariumara>, Bécsben ezt talállok, jol instrual engemet, mellyel en Kgd Attya Hazanak /melynek ordinarius Medicussa vagyok/ jobban szolgálhassak, Técsi Uram le hozná. Kgdnek vegtere javallom, hogy a nagy Fejedelmek esmeretsegenek vegye ez hasznát, mind personajat, mind Causajat recommendaltassa az Becsi Udvarban, hogy itthon kettős vagy harmas tekenetet legyen a mieinktől Kgdre. Galliarum Sire omnino non est negligendus. Bet. Mikl. Uram obscurussab volt akkor, mint kgd most, megis edgy meg udvarlására 1000 Liliomos Tallert ajandekozott volt, a mellett nem annyit er ex experimentia. A mi dolgainkat, tudom, másunnan meg érti Kgd, insuper habeo. Ajanlom ezzel Kgd személyét, dolgait Isten erős oltalmában, magamat kgd szereteteben, mellyet kevanok, hogy meg ez eletben látván coram testalhassunk.

Kgdnek becsülettel szolgál
es minden jot kíván
Pápai Ferencz

N. Enyed, 27. 9bris 1697.

Zalanyi Uramat köszöntöm szeretettel. Ha Isten Kgteket Helvetiaban vezerli, ő Kglme által Genevaban Tronchius Theol. P. Uramat, Emmanuel Brandmyllerust Juris Prof. <D.> Lausannaban /ubi Academia/ Dr. D'Aples Uramat, David Conte U., Bernaban Dr. Benoit es Nicolas Uramat, Scaphusiumban Dr. <Meier> Harder es Peier Uramat, Joh. Cunr. Peier, Tiguri Dr. Mural, Hottinger, Heidegger Urakat. Basileae Dr. Vetstenium, Bauhinum, Buxtorfium etc.

Kívül: Ha Zalanyi Bold. Uram ennalam emlkezetet akar fel emelni, küldgön valami uj mappakat es Effigies Principum, cum foenore megtalállya ő Kglme nalam. Irhatom szomoru ujsagul, hogy mara viradolag 3 orakor holt meg az Fejervari Gyülesben az Ur Bet. Gergely.

Címzés: A Monsieur Monsieur le Baron Paul Teleki mon tres-honorée Patron presentement à Haye.
Teleki Pál kezével: Anno 1698. 13. Febr. Marpurgi, Pápai Ferencz Professeur Uram levele.

168.

Herman Alexander Röell Teleki Pálnak
Franeker, 1696 ősze és 1697 novembere között.

Meghívja Telekit és ephorusát estére magához.

Illustris et Generosissime Domine Teleki.

Si grave non est, rogo, ut octava vesp(erti)na m(e)cum juxta cum Domino Ephoro, accumbere, et uti exiguo illo, quod para...nt, non pro signitate tua, sed ad testandam meum erg(a) Te affectum et observantiam, dignari velis. Vale e(t) me ama

Tuum omni officio et affectu
H. A. Röell

169.

Johann Christoph Scheffer Teleki Pálnak
Kassel, 1698. január 8.

Teleki levelét néhány nappal korábban kapta meg Penz úrtól a király erdőmesterétől. Örül, hogy szolgálatára lehet Telekinek. Görtz bárónak, valamint a titkos tanácsosoknak elmondta Teleki érdemeit; a tartománygróf minden bizonnyal jóindulattal fogja fogadni. Üdvözlí a Telekinek azt a szándékát, hogy rövidesen Hessenbe kíván utazni.

P. S. Boldog új évet kíván Telekinek és ephorusának.

Illustrissime Comes! Domine Benevolentissime!

Literas Dominationis Vestrae, paucos ante dies a Domino Penz, Silvarum Regio Magistro, mihi transmissas, ea qua par est reverentia exoscultatus sum: Affectum insuper et benevolentiam, qua gratiose admodum de me sentire placuit Dominationi Vestrae, submisso animo, laetus tamen intellexi, eoque magis ad servitia Ipsius me obstrictum non possum non profiteri: Quanquam autem parum

in me sit quo, Dominationi Vestrae placere aut desiderio ipsius satisfactionem curare possem, nihil tamen, quod virium mearum fuit hac in parte omisi, quin imo Domino Presidenti Baroni de Görz non minus quam Dominis Consiliariis Intimis quibusdam Dominationis Vestrae Personam et merita omni laude nota feci qui tum uno ore certum me fecere neminem dubitare, quominus Serenissimus noster quam honorificentissime Dominationem Vestram excepturus sit; et credo – quo citius Dominatio Vestra huc venire possit eo promptiorem occasionem quoad omnia in venturam esse; Caeterum maxime mihi gratulor Illustrissimum Dominum Comitem per aliquod Tempus in Hassia nostra commorandi animum induxisse, siquidem eo magis jam sperandi causa mihi subest, me unam alteramve occasionem habiturum, qua re ipsa Dominationem Vestram certiore facere possem, me esse et manere

Illustrissimi Domini Comitis mei
humillimum Servum
J. C. Schefferum

Dabam Cassellis VI^{to} Idus Ianuarii 1698.

P. S. Novum annum sospitem precor Illustrissimo Comiti uti et Domino Ephoro cui me vicissim officiosissime recomendo.

170.

Isaac van Norden Teleki Pálnak
Franeker, 1698. január 31.

Nem akarja hosszú levéllel zavarni Telekit, csupán üdvözli, és – ha valamiben segíteni tud – felajánlja szolgálatait.

P. S. Üdvözlik Telekit rajta kívül még: Le Brun, Busch, Boudaan; ő maga még az ephorus urat is üdvözli.

Franequerae pridie Kalendis: Februarii 1698.
Qui annus tibi feliciter ut decurrat precor

Vir illustrissime. Amice honorande

Occasionem hanc scribendi mihi oblatam, brevissimam licet, praetermittere religio mihi fuit, vel etiam hoc nomine, ut monumentum exstaret grati mei animi pro honore mihi immerenti, tuisque indigno beneficiis, etiam per nuperas tuas mihi collatis, utpote qui nihil antiquius unquam duxerim, nihil in posterum ducam, quam tibi, Generosissime virorum, me acceptum reddere, tam illustri amicitia me satis beatum existimans. Hoc si tibi persuaserint hae literae, teque mei memorem fecerint plus praestarent, quam de iis sperare possem, nisi fretus tua indole id, quod iis, non animo meo, deest eam benigne addituram

crederem. Caeterum, Illustrissime vir, Deum precor ut te propitio numine aspiciat, dotesque tam generosi capitis conservet et augeat: porro, si quid mea arte tibi effici possit, officia mea qualiacunque offero lubens. Interim illi favere ne desinas, qui summum Tibi titulum ducit nominari

Generosissime Vir
Servum tuum et amicum
Isaacum van Norden.

Officiose te salutant Domini Le Brun, Busch, et Boudaan precor Meo nomine salutem Nobilissimo Ephoro. Prospera satis utor vultudine, tuam si mihi notam feceris, duplici me perfundes gaudio et beabis. Excuses hasce literas, culpamque penuriae temporis deferas.

Címzés: Nobilissimo Illustrissimo Paulo Teleki etc.

171.

Samuel Coccejus Teleki Pálnak
Odera-Frankfurt, 1698. február 2. előtt

Bár régóta nem írt már a bárónak, ez nem csupán saját hanyagsága miatt történt. Először nem tudta, hová címezze levelét, majd Talaba úr ígérte meg, hogy ő is ír a bárónak, s az ő levelével együtt akarta küldeni a magáét. Biztosítja Telekit barátságáról.

P. S.: Albinus úr a választófejedelem gyógyítása végett elutazott. Tecklenburg grófja, a Danckelmann urak – akik előző héten tértek vissza Lengyelországból – elindultak Rijswijk felé. A Maltzan bárók, Coccejus bátyja, apja és az ephorus urak üdvözlik a bárót és ephorusát.

Perillustris, ac Generosissime Domine
Baro, Amice aeternum devenerande.

Constitueram quidem mecum gravissimas intentare qverelas, de neglecto, tanto temporis intervallo, litterarum officio. Sed ipse pudore suffundor, cum animo expendo, quantum (!) temporis proterierit, quo ad literas tuas responsum non dedi: Quanquam magna adhuc inter silentii nostri causas intercedat differentia, mihi enim non desunt iusta et legalia impedimenta, quibus suffultus, facile ab Illustrissimo Domino Barone veniam impetrare potero. Etenim antequam traderentur litterae tuae ubi esses, nesciebam quorsum meas dirigerem literas ignorabam, quoniam te vel in mortuum, vel in patriam reversum, credebam: Acceptis vero litteris tuis, de his omnibus demum certior fiebam, hinc et statim iis respondere volui, sed promittebat Generosus Dominus Talaba de Fogoras /:homo sane, mea sententia, summa eruditione et mira prudentia omnibusque donis animi et corporis praeditus:/ se simul litteris te salutaturum, quod cum

hactenus continuo distulisset, jam demum, me stimulante, id effecit. Mirifice autem tuis sum laetatus, plenae enim erant humanitatis officii et amoris, significabant luculenter propensam tuam in me voluntatem et, quam summa semper expertus sum, benevolentiam. His ut me dignum praestem, in amicitia vere memorem atque gratum, non mediocris mihi adhibenda est cura, vicissim Ergo quaecunque a me proficisci poterunt officia Promitto, et ubicunque occasionem nactus fuero, elaborabo ut non tantum omnes intelligant a me rationem haberi tuae dignitatis doctrinae et amicitiae, Sed ut et tu vere ita esse judicare possis, efficiam. Vale Perillustris Domine Baro et Fave

Tui Obsequiosissimo servo
Samueli Coccej

Dominus Albinus curando corpori Electoris nostri nuper praefectus est.

Illustrissimus Comes de Teclenburg, Domini Danqvelmanni /:qvi praeterita septimana e Polonia reversi, jam iter Reeswykum versus instituunt:/ Baronesque de Moltzan officiosissime te salutant cum fratre meo et dominis Ephoris: Parens meus se Favors perillustris Domini Baronis commendat, felicem ipsi rerum suarum et consiliorum progressum precatur: Domino Ephoro humillima mea obsequia (!).

Teleki Pál kezével: Anno 1698. 2. Febr. Marburgi Hassorum, Coccejus Samuel irt level ex Academia Viadrina.

172.

Bernhard Duising Teleki Pálnak

Bréma, 1698. február 10.

Örül, hogy a gróf minden baj nélkül eljutott Marburgba. Azt azonban fájlatja, hogy nem tudtak elbúcsúzni Angliában és Németalföldön. Reméli, hogy a következő nyáron, mielőtt még hazatér, tudnak találkozni Berlinben vagy Frankfurtban. A lexikonról megfeledezett, de ezt könnyen pótolhatja Teleki Frankfurtban. A könyvet és Zalányi úr levelét megkapta.

P. S. Gürtler úr, és Hase tiszteletes úr – akinek átadta a gróf üdvözlétét – szintén üdvözlétüket küldik; üdvözlí Andreae urat és fiát.

Per-Illustris ac Generosissime Comes Domine ac Colende Maecenas.

Honoratissimae Tuae literae tanto majori me perfudere gaudio, quanto certius eas prolixi ac immeriti amoris erga me Tui ac benevolentiae etiam imposterum continuandae symbolum extare voluisti. Laetor, Illustrissime Comes, quod salvus et incolumis Marburgum veneris, sed summopere doleo, nec Angliam nec Belgium Te mihi, ut valedixissem, reddere potuisse; Utinam itaque prius quam Patriam repeteres, vel Berolini vel Francofurti proxima aestate Te

videndi daretur copia! Verum licet vix Ipsi mihi ulla hujus spes voti relinquatur, cum recorder, Te, priusquam in Belgium venires, illic aliquod transegissem tempus, nunquam tamen non memoriam et virtutes, imprimis humanitatem, mihi infra Tuam dignitatem posito, exhibitam venerabundus aemulabor, ac quia aliter Collega fieri nequeo, hac ratione tentabo, praesertim cum Tu me talem et coram in aedibus Wintherianis, et literis, pro Tuo in me amore, declaraveris. Sed quid Tibi de nostra jam videtur Academia? ejus quidem splendor ad Oxoniensem haud accedit, attamen aliquando Musae viliora quoque non dedignantur hospitia. Lexicon, cujus mentionem facis, et mihi plane ex memoria excidit, facile autem vel idem, vel simile in proximis nundinis Francofurtensibus invenies: Sed quid Tibi, Illustrissime Comes cum Doctoribus mutis et mortuis Lexicographis, cum vel tria, imo scio interdum plura, Tibi viva lexica evolvenda suppetant, ex quorum suavissimo ore plus proficies, quam vel ex centum libris, licet illorum lectio non penitus negligenda sit, diligentia vero adhibenda erit, ne Virgines Scutica Te excipere opus habeant. Libellum una cum literis Nobilissimi Zalani recte accepi, reddidissemque, jam aliquas, nisi tempore exclusus in proximam occasionem differre coactus fuisset, quare et hisce plura addere non licet. Vale ergo, Illustrissime Comes, et favere pergito

Per-Illustris Tuae Generositatis
Observantissimo Cultori
Bernhardo Duysing

Dabam Breae die X. Februarii 1698.

Magnificus Gürtlerus cum Reverendo Hasaeo, quos salutato voluisti, salutem reddunt, idem ego officium Celeberrimo Domino Andreae ejusque Filio praesto, ac huic imprimis divinum in munere auxilium apprecor.

Teleki Pál kezével: Anno 1698. 23. Febr. styli novi Marpurgi Hassorum, vettem kezemhez Deusing uram levelet Breae.

173.

Teleki Pál Pieter Burmannak
Marburg, 1698. február 12.

Nagyon örült a professzor levelének, mely elosztatta aggályait. Lehetősége nyílt arra, hogy Samuel Andreae professzornál lakjon, és hasznos beszélgetéseket folytasson vele. Kéri Burmant, hogy üdvözlje nevében Graevius urat, és küldesse el vele az angol királyné halálakor tartott beszédét. Ha Burman is küld neki műveiből, nagyon meg fogja köszönni.

P. S. Semmi újdonságról nem tud írni, ám ha Burman tud valami újságot, írja meg.

Clarissime vir, vera Magni Parentis imago!

Te ipso Iudice liberabor ab omni temeritatis et insolentiae vel metu vel culpa, ubi literarum mearum argumentum, solam animi mei in te, devotionem fuisse intellexeris; certe abjectae essem indolis, se tam cito ingrata, tui in me amoris, animum occuparet oblivio, non ergo in magnitudinem Nominis tui deliquisse videbor, si hisce profitear literis, me vivam Tui nominis atque virtutis, ubique circumferre imaginem, et persasum esse te velim me adeo praeclare de te sentire, ut nullam certe temporis praetermittam occasionem, qua Nomini tuo tanti Parentis imagine, propriaque virtute incluto, decus atque laudes apud externos conciliare potero, ipse perinde te iterum atque laudes apud externos conciliare potero, ipse perinde te iterum atque iterum peto, ut ne mei quoque prorsus abjicias memoriam, et me variis tui amoris experimentis frui permittas; Deo sit gratia, ejus benignitate firmatus, felix faustusque in hanc appuli Universitatem hicque Mensa et aedibus venerandi Theologi Celeberimi Professoris Samuelis Andreae quovis die frui conceditur, cuius in loquendo suavitas, in gestis gravitas, summaque eruditione conjuncta pietas magnum mihi in studiis meis promittunt incrementum. Literatorum Saeculi nostri Phoenicem Celleberrimum Graevium ut meo nomine decenti obsequii cultu salutare velis, te enixe rogo, ab eoque ut in rationem mei orationes suas in obitum Reginae Angliae, habitas, aliasque varias, per Populares meos, /qui ibidem vestris sub auspiciis studiis invigilant/ in Patriam mittendas, expetas pari reverentia te sollicito; Tu quoque Clarissime Vir si ex lucubrationibus tuis, utpote orationibus Inauguralibus, patricipem feceris, facies mihi rem omni mei erga te obsequii, gloria recompensandam; Literis meis si respondere non neglexeris, cumulabis in me tua beneficia meque tibi arctiori vinculo obstrictum tenebis. Vale et favere perge

Servo tuo omni observantia tibi dedito

Paulo Teleki de Szék
Comitis Michaelis Filio

Marburgi Cattorum 12. Februarii styli novi Anno 1698.

P. S. Nihil novos hic habemus, liberius omnia apud vos geruntur, si quae habeas significatu digna, a te avide expectabo.

Címzés: A Monsieur Monsieur Burman Professeur en Histoire dans la trescelebre Université à Utrecht, amica manu

174.

Teleki Pál Pápai Páriz Ferencnek
Marburg, 1698. február 12.

Örömmel vette Pápai múlt év végén írt levelét; aggódva várt már választ az európai eseményekről beszámoló levelére. Sajnos nem tudta megvásárolni a Leidenben nyomtatott orvosi könyvet. Heidegger úr Zürichben, szülővárosában meghalt.

Monsieur!

Le 14 jour de ce mois, je recus le lettre que vous m'avés fait l'honneur de m'escire sur la fin de l'année passée. Asseurement Monsieur il est tres-impossible d'exprimer la grand de joye, que j'en ressens. Car n'ajant pas eu (...) longtems l'avantage de recevoir de vos nouvelles je croignois que vous ne m'eussies entièrement oublié et que j'us perdu l'honneur de votre amitié. Néanmoins vottre derniere lettre ma fait croire que vous n'aviez pas changé de sentiment pour moy (...) renonce a l'amitié, que nous nous sommes devotes (?). Cependant je suis Mr. au desespoir que vous puissies vous imaginer, que c'est moy qui neglige de cultiver votre affection que j'estime infinement; vous devés au contraire etre convencu que je me suis donné plusieurs fois ... mieux de ... faire servir(?) les choses les plus remarquables, qui se sont passées dans tout l'Europe, et qui sont venues a ma connoissance, sachant tres-bien que vous etés une personne tres <...> curieuse; et je suis etonné que vous ayiés apres cela tant <tarde> tarde a une repondre. Peut etre Mr. que vos grandes et ordinaires occupations, et le grand nombre de malades qui ont recours a vous, vous en ont empeché. Fort bien Mr. je le veux croire ainsi pour ma propre satisfaction, et ne veux rien vous reprocher la dessus je vous en laisse le juge esperant qu'en tout cas, une autrefois vous ferés plus exact. Pour moy, je ne manquerai jamais a ce que je vous dois; je vous souhaite que Galien le Prince et le chef des Medecins et votre bon Patron remplisse votre bourse de force ducats et de quantite d'or et de toute sorte de monoje d'(...) et d'argent.

Je suis Monsieur fort fâché de n'avoir pu executer vottre commission, et de vous achever ce livre en Medicine relié en 8vo et imprimé en Holland a Lejde, parceque avant que je recus vottre charge j'étois parti d'Holland, sojés pourtant Mr. Persvadé que je ne manquera point de vous temogner combien je suis preve de vous faire tous plaisirs qui dependent de moy.

Mr. Hejdegger ce grand et fameux personnage est mort a Curik sa patrie depuis <...> quelques jours, un grand regret de tous les Gens de lettres y ayant peu de personnes dans l'Europe d'un si grand merite et qui put s'opposer au si fortement, qu'il faisoit eux ennemis de l'Eglise; ainsi Mr. nous experimentons tous les jours cette vérité: Nous ne sommes que terre que poussiere et que vanité; au reste je vous prie de saluer de ma part tous nos Amis et sojez persuadé; que je suis passionement, et veritablement.

Votre tres-humble et tres-affectionnez serviteur
Paul Teleki à Szek

Marpurg, 12. Fevr. A. 1698.

A szélén Zalányi Boldizsár kezével: Igen akarom ... kglmd meg irta, kiket kellyen Helvetiaban köszöntenünk Kglmd szavával. Ha Isten engem valaha szemben jut-tat azokkal az emberekkel /de quo mihi nondum constat/, eljárók Tisztemben a menyire érkezem, talám tehetekis anyit, mint Sellyei Vram, ki már haza ment.

Címzés: A Mr. Monsieur Papai Docteur et Professeur tres renommé à Grand Enyed sur le Maros

Johann Christoph Scheffer Teleki Pálnak*Kassel, 1698. február 15.*

Néhány nappal korábban kapta meg Teleki levelét. Örül annak, hogy a gróf hűsvét után Kasselbe akar utazni. A Franciaországba tervezett utat Jungmann testvérek édesapjának halála, valamint saját anyagi helyzetének szűkös volta miatt egyelőre kénytelen volt elhalasztani.

P. S. Jungmann nevében is üdvözlí a grófot, valamint Zalányi urat.

Illustrissime Comes, Domine Clementissime!

Quamquam de Dominationis Vestrae gratiosa animi in me Propensione dubitare nullo tempore potuerim, adeo tamen usque Literae Dominationis Vestrae, quas paucos ante dies debita Reverentia accepi, de ea denuo certum me reddidere, ut credere non possit quanto animi conatu me ipsi et servitiis suis devoverim; Et quamvis per Exiguitatem et depressiorem statum, quo hactenus dego mihi non liceat dignum aliquod Favore Ipsius Praestare aut efficere, id tamen spei de magnanima Dominationis Vestrae Generositate concepi, Ipsi et Voluntatem et devotionem meam non nihil Placituram iri: Pluribus me id a Dominatione Vestra precibus consecuturum spero, quando, ut scribit, post Paschatis Festum copiam sui nobis heic locorum benevolenter faciet: Caeterum quod scire desiderat, an Iter in Galliam, de quo una alterave vice diximus Domini Iungmanni et ego adhuc cogitarem, nihil est quod de eo certi rescribere possim, siquidem mors improvisa Dominorum Iungmannorum Parentis, et mea passim infortunia, obicem huic rei posuere, adeo ut hunc in finem mitiora astra opperiri mihi necesse sit. De his tamen omnibus Dominationem Vestram cum coram agere licebit certiore reddam; Ipsi me interim quam submississime recommendans, tanquam

Illustrissimi Comitis mei
humillimum et devotissimum Servum
I.C. Schefferum

Dabatur Cassellis Hassorum XV^{to} Ante Calendas Martii 1698.

P. S. Dominus Iungmann quam officiosissime se Tibi recommendatum voluit, uti et ille et ego quoque Doctissimo Domino Salani salutem et officia nostra quam lubentissime et officiosissime offerimus.

Címzés: a Mons. Mons. Paul Teleki Comte de Széck present à Marbourg

Más kézzel: par Couvert.

Zalányi Boldizsár Vér Juditnak*Marburg, 1698. február 19.*

Méltóságos Aszszony! erdemem felett valo nagy jo Aszszonyom s kegyes Patronam.

Nem régen tudositottuk mind ketten alázatosan kglmedet. Mostis akartam kglmedet bizonyossa tenni az Vrfi egéssége felől, kinek ez aránt semmi panaszsza nem lehet, mert igen jo egeességben vagjon. Meg irtam vala ennekelötte kgnék, hogy Hollandiát el hagyván, jöttünk Hassianak Marpurgum nevü Varossában, és itt vagyunk szálláson Samuel Andrae nevü Professornál, kinek Fia edgyütt járt velünk Angliában. Meddig lehet itt valo mulatása az Vrfinak, maga sem tudgya még eö kglme. El hiszem, hogy minekelötte innen valamelly fele elindulna, Kegyelmed közli eö kglmével tétzésit s akarattyát, hogy annál jobban tudgion mindeneket ugy igazgatni, hogy kgnék szomorúságára ne legyenek. A téli időhöz kepest a hírek igen elenyésztek, hanem a jövőndő hadakozásra valo nagy keszületett hallyuk gyakron. Ugy beszéllik, hogy a Galliai Királyis sok hajokot küld a Tengeren a Török ellen. Mi telik benne, a jövőndő napok meg mutattyák. Ezzel ajánlom az én Istenemnek keze alá kglmed és egész Házanak életit, maradvan

Keglmed alázatos szolgája s Alumnussa
Zaláni Boldisar

Marpurgumban, 19. Febr. 1698.

<36> 37. (levél)

Címzés: A Méltóságos Uri Aszszonynak, Tekintetes Nemzetes Vér Judith Aszszonnak, erdemem felett valo nagy jo Aszszonyomnak s kegyes Patronámnak eö kgnék alázatosan, Gernyeszeg

Teleki Pál Vér Juditnak*Marburg, 1698. február 20.*

Erdemem felett valo kedves edes Aszszonyom Anyam!

Keglmd ket rendbeli levelét egyszersmind al(á)z(ato)san vettem, melyben kglmd paranczolattyat haza menetelem irant al(á)z(ato)san értven, varom mind az altal ujjab dispositiojat Knek, remélven al(á)z(ato)san, jövőndöbenis nem fog knek nehezsegere lenni, ha ednehány holnapokkal bujdosásom meszeb terjed. Az Angliai Királynál valo udvarlasomat az mi illeti, mikent lett szemben letelem ö Felségevel, Isten haza viven, knek megh beszéllem. Urunkat ö Nagat tüllem

elsőben is kérdezte. Az elmúlt alkalmassággal irt levelemben Kgl't al(á)z(ato)san tudositottam, most semi ujsagim nem lévenn, Kgl't levelemmel felette nem terhelem. Az Attyafiak ő Kgl'k is engedjék el rajtamis az levelben valo adossagot, mert sok dolgom vagyon. Istentül ő kgl'mknek szerencsés életet kívánvan meg maszor udvarolni el nem mulatom. Egességem Istennek hala fris vagyon. Az enn Istenem kgl'mdetis éltesse sok esztendig valo jo egessegben és engedgye annakidejiben latnom vidam Hazaban.

Kgl'md al(á)z(ato)s szolgaja,
engedelmes Fia mig él
Per. Teleki Pál

Marpurgumban, 1698. 20. Febr.

Címzés: Tekintetes Nemzetes Vér Judith Aszszonynak, erdemem felett valo kedves edes Aszszonyom Anyamnak cö Kgl'menek alazatosan Erdélybenn

178.

Joachim Anton von Maltzan Teleki Pálnak

Frankfurt, 1698. február 20.

*Köszöni, hogy Teleki irt neki. Kéri, tartsa meg jóindulatában. – P. S. Üdvözli neve-
lőjét is.*

Hoch und wohlgebohrner Graff. Meines insondern hohgeehrten Freundes und patrons.

Ich habe nicht genuegsahm ursache zu danken, dass sie an mich als einen so geringen diener mit einen schreiben haben wurdigen wollen, und bitte umb vergebung dass ich darinnen wie es wäre meine schuldigkeit gewesen bin zu vorgekommen. Bitte also nichts mehr als dass sie wollen noch ferner mich in dero beharliche affection behalten wornechst ich erstrebe.

Meines hohgeehrten patrons schuldigster
diener und kneht
Joachim Anton Baron de Malzan

Francof. die 20. febr. Anno 1698.

P. S. An den Herrn hoffe miester bitte mich auch gar schön zu empfehlen.

Címzés: A Monseigneur Monseigneur Paul Teleky Le Comte de Szek mon tres honor: Amy à Marburg

Teleki Pál kezével: A. 1698. 16. Marty Baro Anton de Maltzan ur levele, vettem kezemhez Marpugumban.

Csepregi Turkovics Mihály Teleki Pálnak
Kolozsvár, 1698. február 27.

Meltóságos Urfi!

Kld levelét vöttem felette kedvessen, hozzám valo knek jo affectioját alázatosan köszönöm, de mindenek felet azt aestimalom kldben és a' knek irasában, hogy kld szorgalmatos az Istenn dolgai és az Istenn Országának nehezségi körül. Ugy vagyon, most van az az idő, melyet régen jövendöltet az Istennek Sz. lelke, és melyre régen kesziti Istenn az ő Házát, hogy legyen t.i. el bamulasnak, remülésnek és halgatásnak ideje, melyben meg erős hitű es oroszan hatalmu s tuloki erővel az kisirtetekben megh allo szentekis mitt szollyanak, nem tudgyak, ezeket kld magais az Istennek Sz. beszédéből jól tudgya. De legyen minden ellenkező keppen, az hegyek szakadozzanak a tengerben, nem hagyja Istenn az ő örökségét, es az ötet ejjelis kereső Háza remenségében nem szegenül meg. Vayon erős kösziklája szivben vettette az Istenn erőtelen országának, melyhez ragaszkodik az tengeri haboruk között és meg tartatik. Legyen ez edes Vrfi az Istenn házával a' mi remenségunknekis fundamentuma.

Minapis irtam vala Gernyeszegről klnék, hogy Teleki László ... a' knek kezében, úgy hiszem, nem tevelyedet el, akkor irtam vala holmikról kldnek panaszokatis, mely közzül a' nagyobbbat most sem halgatok el, ha talán a' másik levelem nem ment kldhez. Irja egy betsületes tanulo Franekerából, hogy kld a Mevrsius fertelmes elegantiait igen meg szerette, és kldtől nehezen tarthatta meg, lattak az ide valo egész Ministerium a' levelet, latta Enyedi István Vramis, de mind levél, mind könyv supprimaltatott. Oh Vrfi, nem úgy kell knek magát az Istenn számára kesziteni. Az knek edes nagy jo Annya mint venné, ha azt meg tudna!

Ujságom oly nincsen. Betlen Gergelyne Aszszonyom himlőben meg holt a' napokban, mar az Vraival együt fekszik halva. Székely Laszloné Aszszonyomnak tegnap előtt volt lakodalma Haller István Vrammal Pocstelkén. A' nagy Aszszonyynak ő Klnék szintén az este vöttem levelét a pénz felől, melyet Kolosvari Pál Vram kdnek adot. Ő klnék egessegben vadnak. Zovanyi Vram dolga igen szentül és jól eset, nekemis gondom leszen rea. Kdét kérem, rollam továbbis ne felejtkezzek el kld. Szegeny Batai Vram a ptyisiben periculose fekszik. Engemet, kld minek előtte el hagyná a' jo könyvek földet, egy szep könyv nélkül ne hadgyon, melyet magával haza hozzon kd. Samuel Andreae Vramat ne sajnallya kd szommal köszönteni. Divinyi Vramis irt ő knek. Zalányi Vramnakis ajánlom szolgálatomat. Istenn kldet minden dolgaiban boldogicsa.

Kld szolgálja a' Christusban
 Csepregi T. Mihály

Kolosvar, 1698. 27. Febr.

Címzés: Per Illustri Domino Domino Paulo Teleki de Szék, Domino et patrono Colendissimo Marburgi Gattorum (!)

Teleki Pál kezével: A. 1698. 13. Apr. Marburgi, Csepregi Uram levele.

180.

Heinrich Leopold von Maltzan Teleki Pálnak

Frankfurt, 1698. március 2.

Örült a gróf legutóbbi levelének, melyből kitűnt, hogy továbbra is baráti érzelmekkel viseltetik iránta. Semmi újdonságról nem tud beszámolni. Várja Teleki levelét.

P. S. Maltzan ephorusa is üdvözli Telekit, és – ha ezzel nem sérti meg – ímí fog neki.

Illustrissime Domine Comes

Domine ac Amice Confidentissime

Quantum me delectaverint suavissimae tuae literae quibus de conservata fide ac amicitia tua certiolem me reddidisti, equidem a me explicari vix potest, Quid enim suavius quid jucundius mihi accidere poterat, quam Amicum tot mihi nominibus charissimum, prospera valetudine uti? Certe vix dies praeterit, quo non in animo te geram, precibusque Deum pro salute tua fatigem. Maximas igitur tibi habeo gratias, quod pristinae consuetudinis nostrae nondum oblitus sis, Teque humillime obsecro, ut me memoria tua excidere nunquam patiaris. Rerum novarum nihil hic geritur, quod relatione dignum videatur, adeoque excusatum me habeas, si nugis aliquot tibi molestus esse recuso. Coeterum felicem me iudicabo si hoc abs te obtinuerim, ut pro singulari tua humanitate per breves iterum literas ad me mittere digneris, quae mihi non solum jucundissime erunt, sed quibus etiam prolixo iterum affectu respondere conabor, qui exasse sum

Illustrissimi Comitis Amici mei maxime Colendi

Servus humillimus

Henricus Leopoldus Liber Baro De Malzan

Francofurti, die 20. Februarij styli veteris 1698.

P. S. Ephorus meus Illustrissimi Domini Comitis gratias humillime se commendat, indignumque prorsus honore illo se fatetur, quo afficere eum dignatus fuit; sique vitio ipsi non verterit, literis data occasione observantiam et servitia sua devotissima ipsi offerre audebit.

Címzés: Illustrissimo Domino Paulo Teleki de Szek Comitis Michaelis Filio Domino ac Amico meo honoratissimo, Marburgi.

Teleki Pál kezével: Anno 1698 16 Mar. Marburgi, Baro nagjobbik de Malzan ur levele.

Técsi János Teleki Pálnak
Franeker, 1698. március 3.

Isten egészséges és békességes étlettel, lelkének, testének épségével (!) szerezse kigyelmedet, kívánom!

A kigyelmed 12. Febr. dátált, csufoson és <idegen> más által post scriptált levelét ez előtt harmad nappal vöttem becsölettel. Ugy veszem észre, kigyelmeteknek mindketten jo kedve ereszkedett az három leány között, de meg lássák, hogy nolo totum dicere, sed ad rem. Harmadik levele ez kigyelmednek immár, miolta el ment töllönk, hozzám, de reám sem lehet kigyelmednek panaszszá, mert ez harmadik írásom nékemis kigyelmedhez. Circa Calendas Febr. küldöttem volt most másodsor levelet kgdnek, melynek el tévelyedése felől gyanakszom szobásu, hogy addigis kézhez nem ment volt, a mikor kgd a magáját írta. Bánnám, ha meg nem menne kgdhez, mert sok dolgot compiláltam volt belé, kívált post scriptájába, melyeket tudni illendő volt kgdnek, és nékemis talám már eszembe sem jutnak, a mint kellene. Mindaz által a mint recolligálhatom az el multakat, ha ne talam az a levelem kézhez nem ment, mostan megint rövideden a dolgot ab ovo et prima origine repetalom. A kigyelmetek el meneteli után mintegy három héttel érkezett volt ide valami levél kgd(nek) szollo Hagából W. Wajen Uram kezéhez, melyet ennékem ugy adott ide, hogy azt gondolta, hogy Erdelyből v. Bécsből küldötték kgdnek. Melyet én fel bontván, külömben tapasztaltam. Egy ember, nem tudom, kicsoda, írta volt, kinél kgdis, ugy itélém, volt, leveletis küldött volt neki talám innen Franekerából, és Bécsből nem régen jött vólt meg, holott a Fejedelemmel ő Nagyságával és Gulácsi Urammal ismeretségben volt. Volt abba takarva más is, a Fejedelemnek szollo, hogy kigyelmed külgye el. En azért megint bé csinálván, a magam levelével küldöttem mingyárt kigyelmetek nyomába, Trajectumba, de onnét elébb állott volt kigyelmetek immár. Azért, hogy ott ne veszne a levél /ugy irtak vissza ide az ott valo Magyar atyafiak/, megint vissza küldötték ennékem. En azért nem tartván helyes dolognak a Fejedelem levelét itt sokká tartoztatni, el küldöttem Gulácsi Uram kezében a kgd factora, Amstelodami Wajere által, melyre 10. Febr. válaszomis jött tisztességes Gulácsi Uramtul, köszönvén mind azt, hogy el küldöttem, mind azt, hogy hamar, mert szükséges és várt levél volt. Azt az ember levelét pedig az előtteni Circa Calend. Febr. kgdhez küldött levelemben takartam takartam (!) volt más egy levelecskével edgyüt, melyet, amint reá emlekezem, Kendefi Jánosné Aszszonyom, a kgd Nénnye Aszszony küldött volt, ide pedig hozták Francofurtumbul a több levelekkel edgyüt. A Magyarok oda fel érkezését mi talám elébb hallottuk. Nádudvari Péter Uramnak hoztanak 30 aranyakat, cum hac cautione, hogy mennél hamarébb, még az el mult karácsonra le mennyen, és több<et> pénzt maga után ne várjon. Csengeri Peter Uramnak hoztak tizen öt aranyakat, és ígér írásával még Nagy Pál Uram azon kívül harminczat. Nékemis reménségem kívül adott az Ur Keresztési Uram 20 aranyakat, melyek még mind

ott vadnak Francofurtumban. Kolosvári Pál Uramtul régen fel vötték a pénzt, a' kgd el menetele után csak hamar. Sos Uram 40 aranyat tudtomra, Zoványi Uram 30ot, Csengeri Uram 50vent. Ez dolgot mind titokban tartották egy darabig, kiváltképpen pedig Csengeri Uram még mostanis olyan hitben vagyon, hogy én nem tudom, jollehet alig ért harmadnapot, hogy én mingyárt meg tudtam volt. Ugyan Csengeri Uramnak írja Németi Uram, hogy még husz aranya vagyon készen ő kigyelménél. A mi pedig engemet illet, En, Urfi, a kgd hozzám való jo téteményet kgdnek alázatossan köszönöm mindenben, és közeleb a' pénz<t> arántis, és kész vagyok azokat a könyveket, melyeket most irt, meg szerzeni, a mint leg jobban lehet kgd számára. Azon kivölis, a miben lehet, a kgd teczésének örömet engedek, és szolgálók vékony tehecségem szerént. Hogy ha pedig nem lévén kgdnek mind arra a pénzre szüksége, a több vagy csak valami részétis nállam hadgya kigyelmed <mint> továbbais mint magájét, jövődöben meg talállya, és kedvessen vészem kigyelmedtül, lévén nékem arra szükségem, ha szinten reménségem felett segéttis az én Patronusom. Kolosvári István és Enyedi István Uramék mind ketten irtanak volt ennékem mostan a pénz alkalmatosságával, de azon kívül egyik sem ír semmitis. A hazabeli dolgokat, kivált képpen a Bécsit, el várjuk kigyelmedtül ígéreti szerént. A minapiban itt nem örömet hallottuk, a micsoda vásárt és cserét akartak indétani ott. A dolognak ki menetelit vagy csak hanyatlásátis valamely felé örömet értyük kigyelmedtül. Igen afficiálta az a hir a professorokatis itten, és még mostanis kétségessen varják annak a dolognak ki menetelit. Renferd Uram a Collegiumán olvasta el a novellát cum pathetico exordio et variis corollariis. Zoványi Uram irt volt a minapis kgdnek ilyen czedulát, a minemüt most lát kgd ebben a levélben. Enis követem kigyelmedet, hogy csak azon dolgokat kellett itt repetálnom, melyekről már ez előttis irtam, mely levelem ha meg ment, ezt csak nagyob bátorságnak okáért küldöttem, mivel a dolog felöl kecséges voltam. Jollehet az Amstelodami Guilielm. Wejernernek küldöttem volt azt a kgdnek szollo leveletem, ezt pedig mostan csak a postára bocsátottam. A kgd és kigyelmetek köszöntésit meg mondtam, és meg mondtuk, a kikre bizta volt kigyelmetek, és vissza minnyájan, kiváltképpen a Magyarság, köszöntik kigyelmeteket. Egyen edgyen nevezni kitkit nem szükség, és restellemis azon időt tölteni, mert keső estve vagyon etc.

Legyen Isten kigyelmeddel.

Kgd jo akaroja és szolgálja marad
Técsi János.

1698. 3. <Febr.> Martii. Franekeae.

P. S. amint érthetem azt a kigyelmetek háza (t)ájjekát, az a kgd borzja ott bár ne igen berzenkedgyék, mert mint járt itt Mulmán, meg irtam volt a más levelemben.

Címzés: Illustrissimo Comiti Domino Paulo Teleki etc. Domino mihi cunctis officiis prosequendo, Marpurgum (ex) Franequera

Teleki Pál kezével: Ao. 1698. 6. Aprilis Marpurgi, Tecs János Uram levele Franequerabul etc.

Dominik Andreas von Kaunitz Teleki Pálnak
Bécs, 1698. március 15.

Teleki levelét 12-én kapta meg. Fájlalja, hogy mivel a gróf betegsége miatt Utrechtben volt kénytelen időzni, nem találkozhattak, mielőtt elindult Hágából. Értesült arról is, hogy Teleki Düsseldorfban kívánta utolérni; sajnos ez sem sikerült. Ezt a jóindulatot alkalomadtán viszonzni fogja.

Illustrissime Comes, Domine observandissime.

Litteras Illustrissimae Dominationis Vestrae die 12 mensis elapsi ad me exaratas recte mihi pervenere, quarum tenor humanitate plenus magnum obligationi meae dedit augmentum. Doleo Illustrissimam Dominationem Vestram aegra praepeditam Trajecti valetudine Hagam ante discessum meum venire, non potuisse, seque itinere Disseldorpium, ad me inibi reperiendum, peracto vana fatigia subiisset, quod gratissimae affectionis suae luculentum est testimonium, partiumque mearum erit opere ipso suis occasionibus declarare, quanta mihi sit personae suae existimatio hisce permaneo

Illustrissimae Dominationis Vestrae
 obsequissimus Servus
 D. A. C. à Kaunitz

Viennae die 15. Martij. 1698.

Címzés: Illustrissimo Domino Domino Paulo Comiti Teleky etc. Domino mihi observandissimo. Teleki Pál kezével: Anno 1698. 13. Aprilis Marpurgi Grof Caunits Uram ö Naga levele, vettem kezemhez Marpurgumban.

Petrus de Spina Teleki Pálnak
Majna-Frankfurt, 1698. március 15.

Elnézést kér a késedelmes válaszáért. Talált egy olyan ládát, amelyet Teleki kért, csak súlyosabbat s drágábbat, ezért ezt nem küldi. A legközelebbi vásáron megnézi az augsburgiak kínálatát, van-e nagyságban ehhez hasonló. Egy magyar arany már négy rénusi forintot ér. Angliában és Hollandiában nyugodt a helyzet. Testvére köszöni Teleki üdvözlétét. Üdvözli Zalányit és Samuel Andreaet, az utóbbinak mellékelte egy levelet.

Perillustris atque Generosissime Domine Comes Domine longa Gratiose!

Insignis Beneficii loco repono quod Illustritas Vestra post ipsius a nobis discessum literis me interpellare, quibus et de rebus publicis et de privato rerum Statu certiolem facere voluerit, quod vero non perinde ac debebam eruditissimis

literis responderim, velim Illustritas vestra aestimet, nulla id mea negligentia factum esse, sed occupationibus his quibus necessario distineor in maximo, ut scit munere perfungendo, eam ob rem ignoscet et cunctationi et brevitati mearum literarum, quando iisdem de causis, quibus in hanc deveni tarditatem adhuc impediatur ne longior sim, interim illud quod Illustritas vestra a me petiit feci sedulo ac libenter, simile etiam meo, instrumentum seu thecam cum omnibus appertinentiis paratum inveni, sed parum majori pretio quoniam illud meum pondere superat, neque consultum est istiusmodi instrumenta per huius loci artifices confici curare, quoniam Sacri Romani Imperii civitas Augusta Vindelicorum istiusmodi variorum instrumentorum deauratorum uberrimam segetem ad proximas Nundinas nostras suppeditat, quod si vero contigerit quod mercatores nullum magnitudine meum adaequans apportaverint, meum semper ad servitia Illustritatis Vestrae adscripto ejus nomine erit paratissimum ad contestandum Animum meum ad quodvis obsequi genus promptissimum neque in hac re solum sed in omnibus in quibus Illustritas Vestra desiderabit Amici officium. Aurei Ungarici vulgo dicti Ducati Kremnicensis jam quatuor florenos Rhenanos valent; hodiernae literae parum novi attulerunt nisi quod omnia tranquilla sint tam in Anglia quam Hollandia. Germanus meus cui salutem Nomine Illustritatis vestrae nuntiavi plurimam gratias refert quam maximas seque Illustritati vestrae commendatum rogat, ego quoque Dominum conterraneum itineris vestri socium suavissimum caeterosque de familia Reverendissimi Viri Domini Samuelis Andreae /:cui literas hasce junctas pro singulari gratia ac humanitate Vestra tradendas opto:/ quos scis amantes esse nostri meo Nomine plurimum salutatos obnixè rogo; Valeat Illustritas Vestra nosque quod facit amare pergat

Illustritatis Vestrae
 Servus obsequentissimus
 P. de Spina a Mengwehr

Francofurti ad Moenum die 15/5. Martii 1698.

Teleki Pál kezével: Anno 1698. 16. Marty Marpurgi, Hollandusok Residense, Spina Uram levele.

184.

Vásárhelyi Mihály Teleki Pálnak
Odera-Frankfurt, 1698. március 22.

Monsieur Monsieur! Patron.

Ne tulajdonítsa restsegemnek, hogy mindgyárt nem irtam vissza nallam kedves es örömmel vett levelere, melyben van minden Frankofurtumi dicsősségem, hogy szegeny igye fogvott szolgáljával regi indulatit mostis közli. Mert <...> az ream bizott dologban akarván hüsegesen el jární, vártam amaz dolgainak ki menetelit, mely in initiis praesentium nundinarium mint fogna folyni, ki mutatta magát, mert penszt vegszelen vett es adosságit, s azok között az

enyimet is le kezdette tenni. De ezen kívül generose alkalmaztatty a németektől impingált dedecusnak expiálásért magát, mert bosszusagokra olyan könnyest csináltatott, hogy majd merő arany, melyhez hasonló nem minden bokrban fekszik, csak el hidgye kgd /sapienti satis/. Menetele leszen, az mint ki vettem, Belgiumban, az sokadalom után itt következő 8 candidatusoknak in med(icina) theol(ogia) et jur(e) doctoralások után, mely solemnitas edgyszersmind leszen mind meg, az után mindgyárt el megyen. Irja, hogy ne panaszkodgyam, jó volna, de ha penszt nem küldenek, itt veszek bizony, az után nemet pappá leszek. El hiszem, csiklandozik az talpa, hogy nem ugordhatik otthon edgyet kettőt az szokas szerint, ottis ki telik az kgdtől, virtuti non obest exercitatio corporis; de tudom, el sem mulattya. Irja, hogy adgyam masnak az levelet, hiszem ha két poltrám volna sem szannám en kgedért oda adni, noha ugyan penzem nincsen, ad az Isten. Azt ugyan nem bánom, ha küld kglmd, ha ő klgmenek dedicallya, mivel itt többet kérnek, akár penig irjon kglmd Frankott rea, talám nem vesznek annyit itt, ha ott meg fizet kgl. Irja, hogy ismerik Palt mindenütt, de nem úgy mint Sz. Palt, noha senki rosszul /ha jól nem/ kgdrül, el hidgye, nem szol. Nihil obest, hogy nemely külömb (?) generosius viseli magát, mint kellene, mert masnak is van esze etc. Bár meg írja vala, mit csinálnak az Urakkal es az fejedelemmel Bécsben, mikor mennek haza etc. Semmi ujságom nincsen, hanem osag elég van nallam, mert meg elegendtem Frankfurt szépségével, ha lehetne sas szárnyamis, Sandor látására mennék. De meg adgya az Isten aztis, bar meg tölcse az szuszekott, mert viszünk mi üres sákott, kel ha lesz beléjje. Tudgya halál, ki fogytam a trefabul. Hanem Istennek ajánlom kglket.

Monsieur Vottré tres humble et tres
obeissant serviteur
Mich. Vásárhelyi

Datum Frankfort sur la Oder 22. Mart. 1698.

Teleki Pál kezével: Anno 1698. 6. Aprilis Marburgi, Vasárhelyi Mihokoczka levele.

185.

Herman Alexander Röell Teleki Pálnak
Franeker, 1698. március 25.

Nem szorul ugyan Teleki rá, de elküldte a kért ajánlólevelet, melyben felhasználva az alkalmat megírta, milyen nagyra tartja. Örül, hogy a gróf Marburga érkezett, és Andreae úr vendégszeretetét élvezi. Hasznos lenne, ha majd ellátogatna Franciaországba is. Andreae úrnak és ephorusának üdvözlétét küldi.

Illustri ac Generosissimo Baroni ac Domino, Domino Paulo Teleki
Salutem et humillima officia dicit Hermannus Alexandrus Röell.

En Tibi, quas petiisti, Illustris Domine, testimoniales litteras. Non indigebas illis, ut qui facile ipso opere probare potes, Te non inutiliter, ut solent

multi, imprimis qui generis nobilitate gloriantur, tempus in Academiis perdidisse, sed illud honestis studiis ac disciplinis serio impendisse: quia tamen ita visum fuit, non potui non ea ratione demonstrare, quanti Te facerem, quantumque amarem. Si quid ex mea institutione cepisti utilitatis, gratulor mihi eo nomine; nullus ambigens, quin id suo tempore sit redundaturum in patriae et Ecclesiae commodum. Tum demum vere sapiens ac vere etiam beatus eris, quando porro operam dabis, ut omnem gloriam ac decus ponas in vera virtute ac pietate, omniaque tua consecres gloriae Dei, et commodis patriae ac Ecclesiae. Gaudeo, Te salvum et incolumem Marpurgum venisse, et frui hospitio ac quotidiano consortis Celeberrimi Andreae, quem ego ob summam eruditionem et pietatem maxime aestimo. Non potes non inde plurimos percipere eximios fructus. Non dissuadeo, si fieri queat bona cum Illustrissimae Matris venia, iter in Gallias; quanquam in eo suscipiendo et conficiendo opus sit prudentia et circumspectione. Voveo ex animo, ut feliciter et ex animi sententia omnia cedant, et ut tandem in patriam redeas sopes et salvus, accipiasque optata doctrina et virtutis tuae praemia. In Academia nostra omnia antiquum obtinent. Ego cum meis Dei favore valeo. Salveat Celeberrimus Andreae, et si qui alii mihi favent, ut et Doctissimus Ephorus. Tu vero, Generosissime Domine, longum vale, et me ama.

(Frane)keræ a. d. 25. Martij 1698.

Tui observantissimum Cultorem.

Herman Alexander Röell ajánlólevele Teleki Pálról

Röell, a theológia és a filozófia professzora Juvenalist idézi: az erény az egyetlen nemesség. Ezt az idézetet fejtí ki, jellemezve ezzel Telekit.

Lectori Benevolo Salutem Plurimam Dicit Hermannus Alexander Röell, Theologiae et Philosophiae Professor.

Recte ait perspicus ille ingeniorum ac morum arbiter ac censor Juvenalis, Virtutem solam esse atque unicam nobilitatem. Neque enim ulla est vera nobilitas, quae vel non sit ipsa virtus, vel virtutis paternae aut avitate in liberis ac posteris praemium. Vera autem virtus ea demum est, quam pietas erga Deum, charitas et justitia erga alios homines, et sapiens ac moderatus rerum hujus mundi usus conciliat. Hoc cum paucis perspectum habuit Illustris ac Generosissimus Baro ac Dominus, Paulus Teleki de Szek etc. Is gentis suae nobilitate et Magni Patris gloria et splendore, ac in patriam meritis, non contentus, id sibi putavit negotii datum, ut non solum majorum imaginibus, sed propria quoque virtute inclaresceret, eaque ratione ostenderet, se non indignum esse bonorum et gloriae paternae heredem. Eo fine ad sapientiae studia animum primo serio esse applicandum judicavit, et ut in eo feliciter proficeret, egressus dulces patriae fines exteris Academiis in Germania ac Belgio visitare decrevit.

In nostra Academia sesquiannum fere vitam egit. Egit autem ita, ut ipso opere demonstraverit, se venisse ad capiendum ingenii cultum. Mihi quoque in disciplinam se tradidit, et non tantum assiduum attentumque se mihi auditorem prae-buit explicanti Philosophica principia, et quid Ratio de Deo doceat et Religione, officiisque hominum, sed et ex Scriptura Sacra adstruenti Religionis nostrae dogmata, ac destruenti contrarios illis errores. Neque audivit tantum, sed et multa custodi chartae ad ulteriorem meditationem commisit. Hoc sane verae nobilitatis argumentum est, scire velle quae Deus docuit tum per Rationem tum per Revelationem, sine qua nulla vera sapientia aut virtus esse potest. Ea ratione egregios in studiis progressus fecit, eosque vita et moribus modestis ac honestis ornavit; alienus ab iis vitiis et vanitatibus, quibus lautioris conditionis homines saepe dediti sunt. Ut nullus dubitem, quin, si eo pede pergat, magnum et Illustrissimum Patrem suo tempore, propitio numine, sit patriae et Ecclesiae redditurus, certe paternae gloriae hereditatem, ut decet, conservaturus et aucturus. Vellem, multos eorum qui Theologiae consecrati sunt, et ad Sacrum Verbi Ministerium adspirant, aequae a morum modestia ac honestate commendari posse. Hoc nomine ergo illum amo ac aestimo, Deumque precor, ut porro conatibus ejus adesse, spiritu illum suo magis magisque docere ac ducere, saluum et incolumem in patriam reducere, benigno numine defendere, et denique stationem virtuti ejus dignam, ad Egregium commune patriae et Ecclesiae, assignare velit, ut sit in manu ejus illustre organum, ad promovendum regnum Christi, ad divini nominis gloriam, et propriam ipsius, multorumque salutem.

Dabam Franekerae a. d. 25. Martij 1698.

Címzés: Illustri ac Generosissimo Baroni ac Domino, Domino Paulo Teleki de Szek etc. etc. in aedibus Celeberrimi Viri Samuelis Andreae Sacro-Sanctae Theol. Doctori et Professoris etc. Marpurgum.

Teleki Pál kezével: Anno 1698 10 Maji Marpurgi, Roel Uram levele.

186.

Losonczi András Teleki Pálnak (?)

Bécs, 1698. április 2.

Régóta keresi az alkalmat, hogy írjon. Mint három évvel ezelőtt, szeretett volna vele találkozni akár itt Bécsben, akár, ha Teleki folytatja peregrinációját, valahol másutt.

Spectabilis ac Generose Domine Domine mihi Colendissime! Salutem, obsequiorumque meorum paratissimam commendationem.

A longo jam temporis intervallo Spectabilem ac Generosum Juvenem calamo visitandi eique obsequiose inserviendi quaesivi occasionem. Optarem meam coram Generoso Juvene tres circiter ante Annos habitam iterumque renovare gratiam. Utinam aliquando Generosi Juvenis praesentia frui mihi

liceret! Spero tamen, vel hic, vel /:si ulterius peregrinationem suam Generosus Iuvenis continuabit:/ ibi, aliquando visurum, meamque apud Generosum Iuvenem gratiam et notitiam iterumque renovaturum. Plura mihi scribendi hac vice denegatur occasio. His divinis auxiliaribus Generosum Iuvenem recomendo manibus, et maneo

Servus humilimus ad serviandum
semper paratissimus
Andreas Losonci

Viennae Austriae Die 2. Aprilis Anni 98.

187.

Zalányi Boldizsár Vér Juditnak
Marburg, 1698. április 13.

Méltóságos Aszszony! érdemem felett való nagy jó Aszszonjóm s kegyes Patronam.

Isten kegyelméből minden kár és szerencsetelenség nélkül érkezvén első Karacson napján Belgiumból Hassiabán, még itt mulatunk Marpurgumban, várván minden nap a kglmed parancsolattyát a tovább való utazás aránt, melly ha el érkezik, igyekezünk mindeneket a szerent rendelni és magunkot ahoz tartani, a mit kglmed fog nekünk parancsolni. Az Vrfi eö kglme régi jó egéssegit még fen tartya minden változás nélkül, és en is elek, mint Isten engedte, szenvedhető egésségben Kglmed alázatos szolgája. Az en jó Istenem terjeszsze ki kglmes gondviselesit kglmed életire és Házárais, szívem szerént kívánom. A kegyelmed leveleből, mellyet ennekelőtte irt az Vrfinak, értettem az eö kglme egessége aránt való nagy szorgalmatosságát, mivel utazásunk mia egy néhány hetek alatt nem lehetett tudositanunk, de Isten keze által mind azoktól meg szabadult eddig, valamellyek kglmednek szomorúságára lehetnének. Masként minél nagyobb szerencsetelenség történt volna eö kglmén, annál gyakrabban tudositottam volna kegyelmedet, melyre ezen tulis reá vigyázhat. Én ugyan, hogy ilyen gondolatok ne ötlődnének kglmed elmejében, minekelőtte el indulnánk Belgiumból az elmúlt Decemberben, mindenekről bőségesen tudositottam, de a mint eszemben veszem, azon levelem el tevelyedett a többivel edgyütt. Meddig legyen szándéka az Vrfinak az itt való mulatásra, most még a napját nem lehet meg határozunk, mivel mindenek függenek a jó alkalmatosságtól és maga dolgainak vegben menetelitől. Mindazáltal mint egy 5 vagy 6 hét belé telik. Az el szánt szándéka eö kgnék, hogy minekelőtte innen el indulna, ezt a Vallásunkon való Fejedelmet, a kinek Academiájában lakott e telen, meg udvarollya, és annak udvarában levő nagy Emberekkel esmeretseget vessen, melyre minden nap igyekezünk jó utat csinálni.

A Galliai Királynak nagy a tengeren való keszülete, de mire igyekezzék, senki nem tudja. Az Emberek úgy gondolkoznak, hogy Lengyel Országba akarja be vinni Királynak Conti fejedelmet, vagy pedig a Törököt segíti meg, minekutána hirevel bekeséget csinált a Kereszténsséggel. A Lengyel Országi újj Királynak, ki ennekelőtte Saxoniai Elector vala, sok baja vagjon az Országabeliekkel, nem csak azért, hogy még nem mindenek bocsátották magokat alája, hanem azértis, hogy a Lengyel és Nemet Katona nehezen alhatnak egymással. A Muszka Czár Angliában vagjon és a Királlyal igen barátságoson el, nagy hajlandóságát mutattya Vallásunk szeretetire, melynek bizonyságaul mind maga, s mind Országá aránt jo remenseget nyújtott etc. A nyolczadik Elector meg holt. Kemeniczet a Tatárok mind élessel s mind egyéb aránt jo meg erősgettek e télen, tartván a jövődötöl. Az Angliai Király Portlánd nevű belső Tanács Hívét nem regen küldte Galliában követségben, kinek minden holnapra rendelt huszon öt ezer forintot, hogy anál pompásabban viselhesse magát.

Ezzel ajánlom magamot a kglmd kegyes indulattyában, maradván

Kglmed alázatos szolgája s Alumnussa
Zaláni Boldisár

Marpurgumban, 13. April. 1698.

38. (levél)

P. S. Az Anglusok Constanczinapolyban való Követe, Páget Vram az elmúlt napokban nagy sietsséggel küldötte mellette lévő Secretáriussát Postán Angliában, kinek ismét rövid nap vissza kell menni. Az Emberek úgy gondolkoznak, hogy a békeség aránt hozott valami Punctumukot, mivel az Angliai Király a közbenjáró a Török és a Romai Tsászár eő Felsege között. A jövő esztendőre békeséget reméllenének nemellyek Magyar-országon, ha a Muszka, a Velenczések és a Császár eő Felsege egymás között való szövetkeződése akadályul nem lenne. Becsből, elhiszem, többet hall kglmed az ilyen dolgokrol.

Címzés: A Méltóságos Uri Aszszonyinak, Tekintetes Nemzetes Vér Judith Aszszonyinak, érdemem felett való nagy jo Aszszonyomnak s Kegyes Patronamnak eő kegyelmének alázatosan, Erdélyben Gernyeszezen

188.

Petrus de Spina Teleki Pálnak
Majna-Frankfurt, 1698. április 25.

Elnézést kér, amiért sokáig nem írt. Küldi az aranyozott serleget és az ezüstládikát. Ha nem tetszenek a bárónak, nyugodtan visszaküldheti rokonával Clapmarius úrral. Üdvözlí a bárót, útítársát, valamint Andreae professzor urat és a fiát.

P. S. Franciaországban új rendkívüli holland követek vannak: van Heemskerck úr és van Odyck úr; a követség titkára Hamel Bruyninx úr, aki korábban Bécsben holland ügynök volt.

Illustrissime atque Generosissime Domine Comes Domine mihi colendissime!

Mirabitur et quidem non injuria Illustritas Vestra, re(s)ponsum a me literis vestris multo serius quam Illustritas Vestra fortasse desiderabat, et ipsae litterae vestrae merito postulabant, Amicorum caterva obrutus et impeditus satisfacere officio citius non potui, qua tamen levare jam videor, itaque ut primam facultatem nactus sum non commisi, ut Illustritas diutius desideraret a me hoc officium, quapropter mitto poculum deauratum, tamen majori pretio quam meum, quod si non sit secundum desideria Illustritatis Vestrae, poterit remitti per Praefectum Iustitiae Marpurgensis Dominum Clapmarium Cognatum meum qui etiam accipiet pretium, una quaque uncia constat duos florenos rhenanos cum dimidio et sex crucigeris et theca reconditoria cum cultro duos florenos, quod si non impleat <intentionem> votum Illustritatis Vestrae poterit aliud meum magnitudine adaequans confici. Interim Illustritatem Vestram una cum Itineris Comite valere jubeo et Dominum Professore Andreae et Reverendo ejus filio officiose salutem verbis meis nuntiare obnixi rogo. Valeat iterum atque iterum Illustritas Vestra atque tumultuariam hanc responsionem aequi boni consulat

Illustritatis Vestrae
Servus paratissimus
P. de Spina a Mengwehr

Dabam Raptissime Francofurti ad Moenum
die 25/15 Aprilis 1698.

P. S. Legati Extraordinarii in Gallia nomine Praepotentium Ordinum Generalium Foederati Belgii sunt Dominus de Heemskercken et Dominus ab Odyck ambo Deputati ordinarii in Collegio Ordinum Generalium. Legationis Secretarius autem est Dominus Hamel Bruyninx quondam Viennae Praepotentium Ordinum Generalium Foederati Belgii negotia gerens in absentia legati, Ignoscat Illustritas Vestra inconcinnae huic rhapsodiae.

Címzés: Monsieur Monsieur Paul Telecki Comte de Szek etc. etc. de present chet Mr. le Professeur Andreae à Marbourg

Teleki Pál Vér Juditnak

H. n., 1698 tavasza

Erdemem felett valo kedves edes Aszszonyom Anyam!

Jo darab ideje, hogy kglmdnek levelem által nem udvaroltam, várván kglmd levelet is, nem akartam gyakran szaporítani az leveleket. Az mi Kglmd parancsolattyat illeti az Plenipotentianak megh irattatása irant, megh eddig véghez nem vihetttem. Kglmd levelet is ez előtt 10 nappal vettem csak, jollehet László Battyam Uram magánál Bécsben nem <tartoztatta> fogta tartoztatni, mindazáltal mint hogj egy kevesse az Csasár ö Felsége Postajatul felre lakunk, neha késnek az levelek. Minel hamaréb azon lések, véghez vigyem Kglmd parancsolattyat, mellyel nem mulatvan, al(á)z(atosa)n le küldöm knek. Ez előtt három holnappal az Belgiumbul le küldött ladank irant al(ázato)s(a)n tudositottam volt kglmdt, az mint az Agensem irja Amstelodambul, minden kár nélkül le érkeztek Baraszloban. Igen jól esett volna, ha az mostan Lipsiaban esett sokadalomra fel jött Görögök Kglmd parancsolattyabul le vihettek volna, mert az Kereskedő emberek mégh az magok Kereskedő tarsok, annal inkab senki idegen ember marhajat magok Hazoknál ajandekon nem tartják. Enn Amstelodamban az ladak <vecturaja> vecturajaért megh fizettem volna, de olyan hoszszu utra előre megh fizetni igen veszedelmes, az Kereskedő ember sem akarta fel venni. Irja azért az Amstelodami Kereskedő Agensem, Baraszloban azon Knor nevű Kereskedő ember /:mely felül ez előtt kglt bővebben tudositottam volt:/ megh fizetett az ladakért, kihez kepest az fel jövő Görögöknek azon embernek kell megh fizetni. Menyi legyen az <vectur> vectura, Kgltd al(á)z(ato)s(a)n tudositottam volt. Azon kívül az mitt kel adni azon Baraszloban valo Kereskedő embernek az ö fáradczágaert, mellyet tartozaskeppen megh szoktak kivanni az Kereskedő emberek. Mennel tovább mulatt az lada Baraszloban, annál karosab lésszenn, interest kívánvan az Kereskedő ember az ladakért ki adott penze, esztendeig hatot per centum, és igj 100 forintra minden holnapon fel fel forint esik. László Battyam Uram ö kglme, el hiszem, az ladák mellé fogott kglmd kezehez Bécsbül passust küldeni. Kgltd, edes Aszszonyom Anyam, al(ázato)s(a)n kérjük, meltoztassék minel hamaráb le vitetni őket, mert ha valamint ladaink kesöbre mennek le, mint magunk, nem keves fogyatkozásunkra esik.

Istennek hala, Kglmd al(á)z(ato)s szolgalttjara jo egesseben vagjok, csak szinten várom kglnek parancsolattyát; innét már eléb kellene indulnom, mely fele, Isten, az idő, es kglmd parancsolattya megh tanitnak. Csak hamár <mindenkor> ujjalab (?) al(á)z(to)s(a)n udvarlok knek levelem által. Az Attyafiaknak ö kknek engedelmes sz(ol)g(ál)(atoma)t, Isten ö Kglmeket és Kgltdtis, edes Aszszonyom Anyam, eltesse sok esztendeig valo jo egessegeben.

Kglmd al(á)z(a)tos sz(ol)g(á)ja, engedelmes fia mig él

Per. Teleki Pál

Címzés: Tekintetes Nemzetes Vér Judith Aszszonynak, erdemem felett valo kedves edes Aszszonyom Anyamnak cö kglmenek al(á)z(ato)s(a)nn

190.

Petrus de Spina Teleki Pálnak
Majna-Frankfurt, 1698. május 1.

Örül, hogy Teleki megkapta az ezüst ládikát; a visszajáró pénzt elküldi. Ha úgy gondolja, hogy Marburgban nem tudják rávésni nevét és címerét, keresse fel a francia le Clerque-et, aki nemrég költözött Hessenbe; ő biztosan segít. Útitársával és házigazdájával együtt üdvözlí a bárót.

P. S. A levél írása után kapta meg Teleki levelét, melyben nehezményezi, hogy még nem válaszolt. Testvérével együtt minden szolgálatra készek.

Illustrissime Domine Comes, Domine mihi longe colendissime!

Confido Illustritatem Vestram tumultuariam meam responsionem in bonam partem accepisse, quod intellexi ex grata accepta theca argentea transmissa, cujus pretium non adaequat transmissos sex aureos quapropter remitto florenum una cum tertia parte ejusdem, quod si adhuc placeat nomen vel arma inscindi, poterit id fieri per artifices Marpurgenses, quod si artis non satis periti Gallus quidam nomine le Clercq qui ex hac civitate ante aliquod tempus in Hassiam transmigratus est, operam suam non denegabit in inscindendis artifice insignibus. Polliceor porro Illustritati Vestrae studium et operam meam sine ulla exceptione aut laboris aut occupationis aut temporis. Bene valeat Illustritas Vestra, cui una cum Reverendissimis Viris Domini Andreae et suavissimo Itineris socio omnibus me modis, et ex animo commendo

Illustritatis Vestrae
Servus obstrictissimus
P. de Spina a Mengwehr

Dabam Francofurti ad Moenum 21. Aprilis/1. Maij 1698.

Postquam haec scripseram allatae sunt mihi literae Illustritatis Vestrae ad quas quamvis longe gratissimas, tribus verbis saltem respondeo, illud tamen est gravissimum, ut Illustritas Vestra existimet, nullis adhuc meis literis meum ad servitia Illustritatis Vestrae animum propensum satis esse testatum. Gratias interim ago quam maximas cum Germano meo pro salute nobis humanissime impertita, illamque rependimus.

Abraham Andreae Teleki Pálnak
Odera-Frankfurt, 1698. május 2.

Örül, hogy fivére családjá abban a megtiszteltetésben részesült, hogy vendégül láthatja a bárót. Értesült Teleki tervéről: a franciaországi utazásról és hazatéréséről. Bízik benne, hogy a bálványimádók között minden bajtól megvédi majd református állhatatossága. Talaba úr is peregrinálni készül. Az akadémiáról és a többi helyi ügyről most nem ír. Üdvözli a bárót és ephorusát.

Perillustris et Generose Domine,

Literae illae gratiosissimae quibus me honoratum ex animo laetor sed praeventum aequae acerbe doleo necessitatem mihi imposuerunt hanc, ut vulgari stylo pro tanto beneficio gratias agerem, simulque rusticitatem excusarem meam qui non nisi Illustri exemplo admonitus in hoc enere commercij sedulitatem et observantiam meam non Amico et pari sed Mecaenati et superiori approbare annisus sum. Gratulor Fratri meo quod ejus familia tanto Hospite se hectenus ante multas alias jactare potuit, utinam officia et servitia debita, huic honori responderint, et omnia quae pro viribus praestare annisus est frater cum suis, Tibi Illustrissime Domine si non undique utcunque saltem placuerint. Video autem splendorem illum familiae Fraternalis proximo discessu et peregrinatione primo in Galliarum Regnum deinde regressu ad domesticos Penitus, instar fulguris alicujus in auras abiturum et evaniturum, quia causa etiam vicinis. Fratris tanto enixius deploro, quanto illius felicitati primo fueram impensius gratulatus. Quia vero hae vicissitudines sunt rerum humanarum, et peregrinantium proprium sit non uno loco computrescere, votis meis iter suscipiendum brevi, inde a finibus Germaniae prosequor; Adsit divinum Numen studiis et conatibus servet immunem ab itinerum periculis, inter Idololatrias et Persecutores qui numero in Galliis abundant, zelum sanae et sanctae Reformatae fidei conservet et augeat, tandemque in dulcissima Patria summis et paternis Honoribus auctum, aequae Illustri matrimonio firmatum, numerosa sobole stipatum, Clientium fide tutum et beatum consenescere concedat. Noster Generosus de Talaba cui eadem peregrinatio jam dudum animo fixa haeret, hactenus non unas remoras expertus est quae illius propositum sufflaminarunt, non omittet tamen primam quae se offert occasionem, et Illustris populares suos in idem Galliae Regnum sequetur ibidemque forte assequetur. Quae de Academia nostra, promotionibus, mutationibus Rectoratus, aliisque narrare poteram, forte jam aliunde constant, nolo itaque hac excurrere, taedio nimiae loquacitatis evitato. Itero votum ut omnia prospere succedant, me vero felicem semper existimabo si is animus, Illustrissime Domine, qui per literas erga me adeo benigne se conspiciendum dedit, mihi ut ut absenti semper bene cupiat et faveat, de quo etiam satis sum securus. Amicitia quoque

Domini Ephori mihi semper erit jucunda et suspicienda, cui idem quod optimo cuique et praestantissimo Viro exopto. Vivant ergo tam Dominus quam Servus, valeant, vigeant quam diutissime.

Illustrissime Domine
Vester omni obsequio et cultu
A. Andreae

Francofurti ad Viadrum 1698. Postridie Kalendae Maji.

Címzés: Illustrissimo et Generosissimo Domino Paulo Teleki Baroni et Comiti de Szék; Domino suo gratioso et benevolo Marburgum

192.

Teleki Pál Vér Juditnak
Marburg, 1698. május 4.

Erdemem felet valo edes Aszszonyom Anyam!

Kglmd Gernyeszegrül 24. Febr. irt levelet ez előtt két hettel al(á)z(ato)s engedel(messég)gel vettem, melyre választ nem tettem, szanszandekkel, mivel hogy Kglđ levelet vettem, szintén az előtt valo nap indítottam leveleimet kglmedhez. Az Plenipotentialis levelet megh iratván, im al(á)z(a)t(o)s(a)n el küldöttem knek. Szerencsemre ebben az városban leven az Hassiai Fejedelemlnek edgyik Cancellariaja es Regimennye, nem szükség volt meszeb faradnom. Hollandiából <...> el indulván magam irtam volt megh Caradin Uramnak Bécsben, hogy kglđ leveleit véven, tartoztassa magánál, mig tudositasomat veszi, melynek oka ez, hogj szüntelen utban leven, akkor hà utannam indította volna az leveleket, minden bizonnal el tevelyedtek volna. Ez azért oka, hogj kglđ eleinten irott levelei Bécsben mulatoztanak. Innet ket het mulva, Isten engedven, megyek <Casselben> Casselben /:mely ide 8 mely föld:/ az Hassiai Reformatus Fejedeleml udvarlására, onnét mind hamareb ide vissza jöven, Isten engedven, Gallia fele igyekezem, mint ez előtt, ednehanyszor knek megh irtam, vagj addig kglmd parancsolattya és dispositioja érkezven, ahoz tartom al(á)z(a)t(o)san magamat. Mindazaltal al(á)z(a)t(o)san kérem kglť, edes Aszszonyom Anyam, (...) kglđ nagj jo akarattya által az idegen országokra jöhettem, engedgyen mégj egj kevés időtt, had vegezhessem el bujdosasomat nagj haszonnal. Enn eddig többire az Tanuloknak serege közzül léven, már ez után kel azoknak hasznat vennem az idegeneb nemzeczsegeknek latasokban, ednehany holnapok nem téznek igen sokat. Bizony enn is kivannam mar valaha kglť, edes Aszszonyom Anyam latni örvendetes állapotaban, de örömet akarnam kglť ugj latni, mint kld jobban kivanhattya.

Az Absolon Uramnal maradott könyvek, ha oda maradnak, ki mondhatatlan kar. Legyen oda inkab egesz Bibliothecaja knek, mint sem az az

ket könyv, kivált az edgyik, melyben edes Attyank Urunk, mint gondos, bölcs és meszsze nező ember minden maga viselt dolgait és leveleit fel jedgzette. Bizony, ha ezen könyv oda leszenn, masodczor temettyük el edes Attyankat. Kihez kepest, edes Aszszonyom Anyamat, al(á)z(a)t(o)san kerem kgl't, valami valahogj szorgoztassa Absolonne Aszszonyomat, adgja ki ezen könyveket, ő kknek sem jussa, sem haszna ninczen benne. Ha Isten haza viszen, megh mutatom énn knek, micsodat érnek és mily megh becsülhetetlen könyvek legyenek azok, csak szintén szerezhesse ki kgmd őket. Istennek hala, jo egesegben vagjok, kivanvan knek es kedves edes Attyamfiaimnak ő kknek mind közönsegesen /:kiknek is most nem irhatok:/ szerenczés jo egesseget. Az enn Istenemnek szemei vigjazzanak kgl'sen Klmdre edes Aszszonyom Anyam, szivem szerint kivanom és maradok

Kgld al(á)z(a)tos sz(ol)g(á)ja, engedelmes Fia
Per. Teleki Pál

Marpurgumban 4. Maji 1698.

Címzés: Tekintetes Nemzetes Vér Judith Aszszonynak, erdemem felet valo nagyj jo Aszszonyom Anyamnak ő knek al(á)z(a)t(o)san

193.

Pieter Burman Teleki Pálnak
Utrecht, 1698. május 10.

Tudja, hogy hibás, mivel már régóta nem válaszolt Teleki levelére. Ennek saját lustaságán kívül az is oka volt, hogy nem tartózkodott otthon. Engesztelésképpen elküldi a nemrég megjelent Phaedrus kiadását. Graevius úr műve még nem készült el; ha megjelenik, elküldi majd. Teleki vendéglátójának, Andreae úrnak hallotta a hírért, szeretne vele megismerkedni. Nem tudja, hogy a gróf vissza akar-e már térni hazájába; mielőbb hírt szeretne kapni felőle.

Illustrissimo Viro Paulo Teleki de Szek

Salutem Plurimam Dicit Petrus Burmannus

Non dubito, Vir illustrissime, quin intermissi officii et insignis negligentiae reum jam me egeris, quod officiosissimis tuis literis, quas ad me dare dignatus es, non statim rescripserim, et ipse fateor te justissimas indignandi causas habere. Neque ipse rationem aut consilium inire possum, expiandi culpam, quam tam longo silentio contraxi, nisi quod videri possim acerbos jam satis me poenas dedisse, qui me tam diu fraudavi fructu suavissimi tui alloquii literarii. Quo supplicio si tibi satisfacere nequeam, ad spectatam tuam bonitatem, et benignitatem, tanquam ad aram, confugi(...) volui statim ac mihi redditae sunt tuae elegantissimae literae, animi mei gaudium tibi significare, ad cum literae illae me absente ad aedes meas perlatae essent, non poteram cojicere a quo illae

redditae anullae meae fuerant. Expectabamque in dies me visurum eum, qui tuo mandatu eas curaverat, dum itaque diem ex die traho, passus sum me saepius a scribendi officio avocari. Nunc vero cum duo Praestantissimi domini Populares tui, sponte mihi ad te scribendi occasionem offerebant, nolui ductius deesse, et si locus detur statui in posterum te scribendo implere, si hoc commercium literarium conservare mecum volueris. Denique ad placandum tuum, Vir illustrissime, animum ablegare constitui Phaedrum suavissimum fabellarum scriptorem, qui nuper mea cura exiit, aliud nihil hoc tempore in mundo habeo, quod oculis tuis conspici mereatur. Cl. Graevii, cum quo saepissime Tuam memoriam refrico, orationes, operas typographicas exercent, sed nondum summa illis manus imposita est, postquam e carceribus emissae sunt, non cunctabor illas ad te curare. Novi in hoc nostro Lycaeio nihil fere geritur, quod ad externos perferri mereatur, omnes professores recte et athleticè hic valent. Gratulor vero Iudicio et prudentiae tuae, vir Illustrissime, qui talem Hospitem tibi delegeris, ex cujus ore et pietatis et doctrinae insignia monumenta tibi quotidie parare poteris. et quamvis Celeberrimi Viri Andreae nullam hucusque, nisi quae fama ejus eruditionis ad nos pertulit, notitiam habuerim, non levi me beneficio devincies, si illi me commendare volueris, ipsique meis verbis affirmare omnia mihi in eum officia, si expetere velit constituta, nihilque mihi gratius accidere posse, quam si innotescam talibus viris, qui communione sacrorum et studiorum nobis conjunguntur. Scire praeterea maximo aveo, Vir illustrissime, an jam Patriam tuam cogites, ubi amplissimos peregrinationum, et studiorum tuorum fructus, nisi insigniter ingrata sit, tibi propositos esse mihi persuadeo, illumque diem a summo numine votis mihi aliquando illucere opto, quo te patriae tuae decus et sanctissimae nostrae religionis vindicem praecipuum esse ad nos fama perferat. Avita enim illa decora et altissimi sanguinis, ex quo originem trahis, ornamenta <...> omnia magna nos de te sperare jubent, in Te Vir illustrissime, tuique similibus, labantis religionis nostrae assertionem sitam esse omnes confitentur, quapropter non desinam Deum ardentissimis precibus fatigare, ut reducem te in patriam, omnibus honoribus et commodis augere velit diuque populo tuo te superstitem voveat, in quo voto finio, nihilque amplius, nisi sit tui studiosissimi Burmanni meminisse velis, rogo, quod et ab doctissimo Viro Comite itineris tuis expecto. Vale Vir Illustrissime et rem strenue gere.

Dabantur Trajecti Ba(tavorum)... Maji 1698.

194.

Johann Christoph Scheffer Teleki Pálnak
Kassel, 1698. május 13.

Előző napon kapta meg a báró levelét, melyben azt írja, hogy Kasselbe szándékozik menni. Ezt minél előbb tegye meg, mivel néhány napja megérkezett az tartománygróf, s így találkozhat majd vele.

P. S. Zalányi urat is üdvözlí a saját és Jungmannék nevében.

Illustrissime Comes! Domine Clementissime!

Dominationi Vestrae Urbem nostram invisendi adhuc animum esse ex literis Ipsius heri mihi redditus, quam lubentissime intellexi; Serenissimus noster jam per septem dies redux fuit, et uti credo, per tempus aliquod heic commorabitur; Quare putem, Dominationem Vestram promptissimam occasionem inventuram, si prima quaque die huc venire nosve praesentia sua dignari velit: ego quod in me est Dominationi Vestrae, ad servitia quaeque quam humillime offero: Si ea quae alias heic videri merentur Dominatio Vestra sua Curiositate digna aestimabit, quantum potero operam dabo, ut hac quoque in parte Ipsi satisfiat; pluribus jam non molestus ero, coetera in id tempus dilaturus, quo Dominationem Vestram coram certam facere licebit me esse et manere Illustrissimi Comitibus

humillimum et ad obsequia
gaevius paratissimum Servum
I. C. Scheffer

Cassellis 13/3t. Maji 1698.

Nobilissimum Dominum Salani, Domini Iungmanni et ego quam officiosissime salutamus. etc.

*Címzés: A Mons. Mons. le Comte Teleki, Baron de Széck praesentement à Marburg, cito cito
A címzés felett más kezével: Item des Herrn. Dr. undt Profess. Andreae behaussung zu befragen.*

195.

Szilágyi Péter Teleki Pálnak
Gernyeszeg, 1698. május 20.

Mint nagy jo Uramnak ajánlom Urffi knek becsülettell valo szolg(á)l(a)t(oma)tt!

El vöttem nagy kedvessen Urffi kgd 19. Martij Marburgumbul irt levelét szintén S. Udvarhelyen létemben, reggel 12. Maji, melynek előtte virrattig meg égett Beszterczének nagyob része, de az Aszszony szállásának sorja meg maradt. Az Ur ö Nagais vallott kárt buzából és sokak. Az Isten az árváknak, Kollatovits Uram arvainak szállásokra ugy nezett, hogy nem lött semmi károk. Félnék a' Kolosváriak és majd minden városok a' tüztül. Ki tudja, talám az ellenség immitált holmi incendiariusokat, csak az a' kár, hogy senkit nem látok, ki affélekre cirkálna. Az Urak még meg nem jövének Bécsből. Kgd hopkait mind kár nélkül én le hoztam. De még nem láthattam azt a' becsületes embert, kinék committált kgd, de nincs károk. En még nem találék vocatoria: itt penig az Ur ö

Naga udvarában érdemem felett valo kedvességem vagyon. Az Urffiak tanulnak, Janko Etymológiát, Sigo Syllabizal. Teleki Mih. és Laszlo Uramon kívül mind itt vagynak most a' kgd Mélt. familiaja és sogorai az Aszszonnyal es unokáival mind jo egészségben. Most nem kaphatván hirtelen ujságokat, rövid nap keresvén másokat, akarok Uram knek levelemmel udvarlani. Tamen Zentelki Uram Sz. Jobi Pap, de a' ládáját meg tartoztattuk Kolosváratt. Hunyadi Márton Uram T. Sz. Györgyi Pap, holnap lesz lakodalma Kolosvari Szőlösi János leányával, a' mint írja. Briccius Uram /credere si fas/ el akar válni Kolosvári Istvan leányátul. Groff Bethlen Mihaly Uram mar gyermekes ember, az Ur Kemeny Simon ö Naga penig sogorává lött de facto. Maga Fogarasi Sam. Uram Medicinara Krizbai Tamas Urammal akar indulni, Kolosvárrul penig Zilahi Andras Uram. Bátai Uram régen sénlik. Kérem mint jo Uramat, Urffi kgdet, ne felejtse el kgd ennekutánnais szegény jo akaro szolgáját, tudositván de quibus licet. Zalányi Uramnak szolgálatomat ajánlom.

Kgd kész szolgája minden időben
Szilágyi Péter

In Gernyeszeg, 20. Maji s.n. 1698.

Címzés: Illustrissimo L. Baronj Domino Paulo Teleki de Szék, Peregrino p.n. apud Academias Germaniae magnae: Domino mihi, et Fautori Summopere Colendissimo

196.

Szilágyi Péter Teleki Pálnak
Gernyeszeg, 1698. május 21.

Mint nagy jo Uramnak, ajánlom Urffi knek b(ecsü)(ette)l valo szolg(á)lat(omat).

Kgd levelét Urffi 12. Maji vöttem, melyet kgd 19. Martij irt nékem. Kedvessebb marhát nem küldhetett volna kgd, mint hogy rolam el nem felejtkezett. Besztercze azon étszaka éget el, de az Aszszony ö Kme szállása nem eget el. Az Urak ö Nagok haza jövéseknek Bécsbül nagy híre van, de még oda vagynak. A' Mélt. Aszszony Háza mostan tellyes vala az innepen, mert Teleki Mih. és László Urakon kívül mind itt voltak sine exceptione. Vizaknai Uram felöl az az hir, hogy a' Kolosvari Vram leányátul el akarna válni. Hunyadi Márton Uramnak ma van lakodalma, a' mint maga írja, Kolosváratt a' Szölösi János leányával. Fagarasi Sam. Uram Medicinara indul Helvetiába, kitül küldtem levelet ma knek. Krizbai Tamás Uram is oda megyen véle együtt. Kolosvárrul Zilahi András is fel mégjen, a' senior Hunyadi János Uram Zilahi Mester. Az országban igen nagy szükség van, mostis penig nem lesz buza sem a' Mezőségen semmi, sem a Székelységen. Verbo igen ritkán mindenütt. A kgd hopkáinak semmi gondjok nincs, noha azzal a' becsületes emberrel még nem beszélhettem,

a' kinek committalt kgd. Ládam Kolosvárt van, magam itt az Ur ő Naga Mélt. Udvarában, érdemen felett valo tisztességben. Mászszor kgdnek akarok többel udvarlani. Kemény Janko és Sigo Urffiak jól tanulnak, ille Etymol(ogias) hic colligit, de jo historicus usque ad admirationem multorum. Zalányi Uramat köszöntöm.

Kgd köteles szolgálja
Szilágyi Péter

In Gernyeszeg, 21. Maji. s.n. 1698.

Címzés: Illustrissimo L. Baroni, Domino Paulo Teleki de Szék, in Exoticis oris experientiae causa peregrino, Domino gratissimo, confidentissimo

Teleki Pál kezével: A. 1698. 14. Aug. Lutetiae Parisiorum, ez Szilágyi Peter Uram levelet vettem kezemhez.

197.

Karl Wilhelm von Meisenboug Teleki Pálnak

Kassel, 1698. június 4.

Mindenekelőtt a tartománygróf fiának jóindulatú üdvözlését tolmácsolja. Megpróbálta tisztázni a vadászaton történeteket: a további félreértések elkerülése végett azt javasolja, hogy a következő alkalommal mondjon le az őt megillető szarvasról. Többször kereste már a fővadászt, de még nem sikerült vele tárgyalnia. Reméli, hogy a félreértések tisztázódnak.

P. S. Kunowitz gróf leányához utazik, eközben Frankfurt közelében időzik, ezért Meisenboug nem tudja teljesíteni feladatát. Görtz báró nevében is üdvözlí Telekit, Andreae, Mieg urakat és Zalányi urat.

Illustrissime Comes, Gratosissime Domine.

Quo magis deuotum erga Illustrissimam tuam Personam Animi Cultum, et promptissimum mandatis et jussis tuis morem gerendi testimonium exhiberem atque exprimere possem, temperare mihi non potui, quin statim optima occasione arrepta tui Causa ad Serenissimum Haereditarium Principem Verba facerem: Accipe igitur Tanti Principis beneuolam et Prolixam Mentem: Serenissimus, Tibi Illustrissime Domine, maxime fauet, Omnigenae Prosperitatis fert uotum, et omen, dolet quod non per longioris temporis interuallum ipsi permiseris et suppenditaueris occasionem propensum in te animum et affectum suum plenius explicandi, testandi. Interim Nominis sui Memoriam Commendat; quae tibi omni procul dubio sancta erit. Ex mea parte Doleo Venationem tuam ita actam fuisse ut Dubium tibi, Minores Venationi Praefecti, /an forsán hac in re Principis Serenissimi laedisset Clementiam/, animum et mentem anxiam inspirauerint, excitauerint, Totum Negotium, quod mihi tam humanissime dignatus eras transcribere serenissimo Haereditario Principi significau;

Persuasissimum jam tibi sit, Principem illud in optimam interpretaatum fuisse partem; et Ipse ex Verbis Serenissimi tam temporis nihil aliud colligere poteram, quam ut utrumque jus tibi competeret. Cum Supremo Venationum praefecto Collodquendi Copia data non fuit, licet bis ipsum Visitauerim, est enim hoc tempore absens, et locis aliquot venationi dicatis Visitandis operam nauat. Nec puto necessarium esse; ne autem aliquid in me desiderari patiar, desiderium tuum implendi, officii mei partem esse, apud reducem ostendam. Nihil itaque reliquum est, quod te amplius dubium reddere possit, et mentem inspirare inter sperra et timorem anxiam. Interim auctor tibi essem Illustrissime Domine, ut potius abstineres competente Tibi jure Ceruum alterum, quem proxima forsane occasione globo trajicies, retinendi, contentus tantum gaudio ipsum uenandi. Cum enim Supremus Venationis Magister hic non sit praesens, Minores isti Venatoriae arti praepositi rem certe aliter tibi apud ipsum possent explicare. Scias enim, oportet, rem bene actam aliquando male deferri et enarrari posse et ex peruerso rei intellectu maximum subinde oriri potest periculum. Ego consulo Honori et dignitati tuae, et uellem ut omnibus Marpurgi ea ita aestimata esset ac nobis omnibus, qui in notitiam tuam introducti sumus Cassellis et ante. Ne igitur meam male uertas audaciam et in dicendo libertatem submissis te rogabo precibus; Proinde in memoriam tuam, tanta et innumera beneficia, quibus me iterata uice deuincere et obstringere placuit, insinuare non satis ualeo, maximum enim ipsis Amoris pondus et beneuolentiae cumulum accessisse, resedendum tibi non est, ex hocce litterarum, quo Musaeum meum honorare dignatus fuisti, commercio: <praeses> meae erunt partes, cum hoc a me desiderari significauerim, ut omni officii genere tibi posthac satisfaciam, et ejus longo tempore a me praetermissi usuram cumulatissime reddam. Litterae sane tuae tesserae perpetui amoris et affetus instar mihi erunt, et si ausim dicere plenissimum amicitiae documentum, exhibebunt; cujus amicitiae sacrosancta jura uiolare et transgredi nefas esse semper putaui et mihi relligioni duxi et ducam. Magnum etiam beneuolo hocce proposito studiis meis addidisti calcar et me exercere uoluisti, non possum itaque non aliter quin deuotissima et grata mente sincera propensionis tuae in me agnoscam testimonium. Certissimam etiam concepi spem, te litterarum mearum ruditati non indignaturum fore. Sed illas consideraturum non alieno uultu, tanquam officii in te mei certissima argumenta; Hoc est quod ab Humanitate tua, quam non obscure maximam esse intellexi et agnoui semper, certo mihi <sper> promittere et sperare uolui. Vale igitur et Viue Diutissime Saluus et Incolumis Deo, Patriae Amicis, subditis et Exteris, ex Voto

Illustrissimae Dominationis tuae
submissa animi reuerentia Deuotissimi serui
Caroli Guilelmi de Meysenbougk

Cassellis. die 4. jun. 1698.

Comes De Kunowitz jam per aliquot tempus fuit in itinere ad filiam suam Dominam de Doringenberg quam prope Francofurtum commoratus; propterea non potui officium meum apud ipsum implere. Quod tamen non ita apud Dominum Baronem de Görtz qui tuae se commendat memoriae et proxime hinc ad bona sua discessurus est. Dominis Andrae et Miege uti et Domino Zalani Ephoro dignissimo, amico sincero officiosissimam dico salutem. Si temporis ratio permiserit non deero ipsi sincerum et propensum meum affectum et amicitiam haud fucatam testari et exhibere. Fata interim ejus faustissimis prosequor omnibus.

198.

Karl Wilhelm von Meisenboug Teleki Pálnak

Kassel, 1698. június 7.

Azt remélte, hogy előző levele megnyugtatta Telekit a vadászattal kapcsolatban. Nyíltan megmondja, hogy a tartománygróf nem nehezítel Telekire. A fővadász még mindig nem tért vissza, de – visszatérte után – szólni fog neki, hogy trjon a marburgi vadászmeisternek, és a félreértés végleg tisztázódik. Sajnos, Teleki pünkösdre szóló meghívásnak nem tud eleget tenni, reméli, hogy majd Erdélyben fel tudja keresni.

Zalányi urat üdvözli. Fivérei is üdvözlétüket küldik.

Illustrissime Comes.

Domine Clementissime.

Sperassem Certe litteras meas ultimas tantum efficisse, ut omne dubium /:si in puncto Venationis:/ tibi sublatum, et nihil metus et timoris relictum fuisset, sed plane me spe lactatum esse inani ex litteris, quas nudius tertius, consuetum erga me et sincerum amorem prae se ferentes, summamque Spirantes benevolentiam, ad me transmittere dignatus fuisti, plenissime percepi. Aperte, ni fallor ultimis meis tibi indicaui, nihil a te factitatum esse, quo aliorum incurrere peruersa Judicia posses, quod alii tibi male interpretaantur; e contrario te impleuisse uoluntatem et desiderium Serenissimi principis Haereditarii, quod non aliter a me quam a te Illustrissime Domine intellectum fuit; ita ut nihil ulterius habeam quo scrupulum illum, qui tibi <s> videtur infixas inhaerere, extinguere possim penitus. Persuasum te esse oportet, si uel minimum aliqua in re peccasses, sacrosanctum amicitiae jus postulasse, ut de eo te certiore facerem; Sed hoc nullo modo intellexi et percepi ex rei narratione. Et si fidem habebis meis Verbis Nomine Serenissimi Haereditarii Principis tibi rescriptis, ex illis ipsis poteris rei colophonem imponere. Transeant igitur haec, et sincere credas omnia a te ita acta esse ut uel koikus (?) et Nomus ipsi approbauerint, Supremus Magister Venationis mundum redux et forsán ante Festum proximum non re<dict>uersurus, alias mandato tuo satisfacere uolupte esset totum negotium tamen post redditum ipsi exponam et ut super hac re Marpurgensi

Domino Venationum praefecto rescribat ipsi auctor ero. Summas etiam et immortales gratias tibi debeo Illustrissime Domine, quod me indignum et immeritum Suauiissimae tuae Conuersationis adhuc semel ante decessum tuum participem et fortunatum efficere, desiderare uolueris lubentissimo jam promissis meis fidem haberem, ni illo Auuncolo jam antea data fuisset, et ipsum uisitandi diebus festi Pentecostes dudum jam promississem. Ne igitur mihi propterea uelis indignari, et in malam illud interpretaari partem, hoc est quod ab humanitate tua obnixè rogo. Nihil etiam, quod magis doleam, illius boni me jam frui non posse, <posse> quod tam ardentissimis anhelaueram precibus.

Diuinum interim imploro Numen, quod me tibi in Transyluania sistere dignari uelit. Tuam Illustrissime Domine imploro beneuolentiam, quam ut firmam erga me seruare non dedigneris humillimis te fatigabo precibus. Meam infucatam contestor et tibi adjurare possum amicitiam, deuotum animi cultum, et non intermorituram ad obsequia tua qualiacunque promptitudinem. Vale semper et Viue Uitam quam maxime longam, ut nominis tui Gloriam maiori gloria longa stirpe ad seros posteros transmittere possis. Hoc fouet

Illustrissimae Dominationis tuae
Quamdiu spiritus hos alit artus
Seruus humillimus
de Meysenbougk

Casselis die 7. iunii 1698.

A levél margóján: Domino Zalani mea offero Obsequia. Fratres mei se tua mancipiant Fauori et Amori.

Címzés: A Son Excellence Monseigneur le Comte de Teleki, Baron de Szek presentement à Marpourg.

199.

Teleki Sándor Teleki Pálnak
Nagyenyed, 1698. június 13.

Bizodalmas s kedves Bátyám Vram.

Isten Kglmdt minden idvesseges jokkal s szerencses jo egésseggel álgya meg Kglmdt, szivemből kívánom.

Edes Bátyám Vram, már régen ugyan, hogy Kglmdt meg nem látogathattam levelemmel, oka ez, hogj az el küldésre valo alkalmatosság szük volt, masik ez, az paraszt pelda szerint: az nincsent s az nem tudgyat az Török Császár algyuja sem talállya, ehhez képest igazán mondom, neha sok ideig, ugy mint mostis, hol legyen Kglmd, vagj hova tarcson, s volte Kglmdnek egessege, s

vagione most is, nem tudom, s eddig is sok időig nem tudtam. Fogarasi Vram Isten Kglmeből most akarvan Kglmtek közze fel menni, gondoltam, hogj valami uton modon, de ez kis levelem kglmdt fel talállya az Fogarasi Vram serénysége által, az melly is kívánom, hogj talállya Kglmdt szerencses jo egészségben. En Istennek hala az Kglmd szolgálattýára jo egészségben vagyok, Isten Kglmdt is kivanatos jo egészségben eltesse s tarcsa meg, kivanom. Edes Battyam Vram, az el mult nyaron irta ennekem Kglmd, hogj az Brauniussal edgj Deak Bibliat küldött Kglmd nekem, mellyet ennekem Hunnyadi Vram meg nem adott, nem tudom, hogj tevelyedett el. Ennekem egjre igen nagj szükségem volna egjre, ha Edes Battyám Vram kglmd el nem küldötte, igen kerem kglmdet, edgjet szamomra küljön csak köttetlen ollyat, az kinek betűji ne legyenek nagyok, es legyenek világossak, en magam akarnám be köttetni. Azomban, Edes Battyám Vram, Kglmd irt vala illyen formaban nekem, hogj az micsoda könnyvekre leszen ennekem szükségem, knek levelemben irjam meg, ehezkepest irom, s kerem kglmdet, ha lehetséges volna, s kglmd kölcségét igen meg nem csonkitanam, most van szükségem kivált az mint iram egj szep Deak Bibliara az Typusara nezve egj Légrandra, melly lenne in 4to, es Gerhardus 4ven(!) meditatiojara, melly kis könyörgő Lutheranus könjv, es ha Kglmd vészen, pappirossa s betűje legyen jo, szép, hogj az margojara notálhasson az ember, en is az Kglmd Attyafi szeretetitt meg szolgálom knek. Vér és Nabradi ajánlyák knek alazatos sz(o)lg(á)l(ty)u(k)á)t, mar mind nagy legennyek. Kovács meg mellettem van, tanulására nincs semmi panasz, jo ruhas is, már ő is öreg legený, Knek alazatos sz(o)lg(á)l(a)ttý(á)t ajánlya.

Edes Battyam Vram az mi Kglmdnek ithon leg kedvesebb portekaja maradott az dilectissimus, még el, de már ven, meg öszült, mindazaltal Isten le hozván Kglmdt, el szolgálhattya meg Kglmdt egj nehanny esztendőkig. Kglmd 2 paripajat lattam Gernyeszezen, egj fakott, egj szürket, most hereltek meg őket, igen jo lovak lésznek, meg 2 lova Knek Kövárban vagjon.

Ezzel Isten oltalmaban ajánlom Edes Battyam Vram Kglmdt.

Kglmd igaz attyafia s köteles szolgálja
Telcki Sándor

Ennyed, 13. Junij A. 1698

Címzés: Spectabili ac Generoso Domino Paulo Teleki de Szek. Domino ac Fratri plurimum Colendissimo

200.

Herff Demeuves-nek
Strasbourg, 1698. július 14.

Az adományt Teleki gróf úr fogja átadni neki, akit jó helyről ajánlottak. Teleki be óhajtja utazni vidéküket. Kéri, hogy mindenben segítsen neki; meg fogja hálálni szívésségét.

Monsieur

La presente vous sera rendue par Monsieur le Comte Telecki qui ma esté recommandé de bonne part. Et comme il souhaite de faire un voyage en vos quartiers. Jay Cru (n ...) voir mieux l'adresser qu'à vou(s), Monsieur, vous priant de l'assister en tout ce que vous pourrez. Je ne manqueray pas de reconnoitre en toute occasion les honnetetés que vous luy temoignerez estant

Monsieur, Votre tres humble et tres obeissant Serviteur
Herff

Címzés: Monsieur Demeuues Banqui(er) au Cul de Sacq de la rue des Bourdonois à Paris

201.

Teleki Pál Vér Juditnak
Marburg, 1698. június 19.

Erdemem felett valo kedves edes Aszszonyom (Anyám!)

Regen knek al(á)z(ato)s levelem altal nem udvaroltam, mellynek (oka) volt, hogy knek parancsolattyat vartam, mikent hatra lev(ő) Peregrinatiomat igazgassam, melly is mind eddig nem érkezett kezemhez, mellyenis nem kevesse busulok. Enn innét az jövő heten, Isten engedven, Francofurtumban az Moenus vize melle mégyek, addig talam erkezik kglmd parancsolattya, és onnét kgt bővebben és al(á)z(ato)s(a)n tudositom. Istennek hala, egeseget jo és kivanatos vagjon, kívánvan az en Istenemtől knek és Szerelmesinek is hasonló fris egeseget. Az napokban az Hassiai Reformatus Fejedelem udvaraban voltam, ki micsoda Kglmeseggel latott, Zalan(yi) Uram knek megh fogtá irni. 15 napig mulattam ott, több reszent minden nap az Fejedelemel ebedlettem, az Fejedelem parancsolattyabul udvari Laqvally allotta minden nap szallasom ajtaját, és egy hinto, ő Fe... minden oran keszen volt szamomra, mellye(l) ... az nagy emberek udvarlasara jartam, ide vissza is /(mely) az Fejedelem lako helyetül 10 mely föld/ az Fejedelem maga hintajan és 6 lovakon küldött vissza. Egy szoval olly kglmesggel latott az Fejedelem, az mellyet nem varhattam volna.

Irtam Bécsben Caradin Uramnak az levelek dolgai irant, kglmd leveleit batorsagosan küldheti ő kglme kezehez, mert el nem vesznek. Az Attyafiaknak engedelmes sz(ol)g(á)l(atoma)t, Isten ő kglmeket kglmeddel edgyütt edes Aszszonyom Anyam eltesse sok esztendeig valo jo egesegetben, szivem szerint kivanom, és maradok

Kglmd al(á)z(ato)s sz(ol)g(á)ja,
engedelmes Fia migh el
Per. Teleki Pál

Marpurgi, 98. 19. Junij.

Címzés: Tekintetes Nemzetes Vér Judith Aszszonynak, érdemem felett való kedves edes Aszszonyom Anyamnak ö kglmenek al(á)z(atosa)n

Vér Judit kezével: A. 1698. die 19. Juni, kit vetem 10. Juli.

202.

Isaac van Norden Teleki Pálnak

Franeker, 1698. június 23.

Csengeri úr viszi az edénykéket, melyekről beszéltek. Sajnos olyan hirtelen utazott el, hogy nem tudott vele levelet küldeni. Tizenkét pár van, válassza ki Teleki azt, amelyik neki tetszik. A költségeire kapott pénzt minden bizonnyal vissza fogja adni Csengeri úr. Várja Teleki választát, hogy épségben megérkeztek-e. Üdvözli az ephorus urat. Telekit üdvözli még: Le Brun, Muilman, Busch, Boudaan.

Vir Illustrissime

Non possum non absentem te colere, te amare, me enim, quem cultorem ... esse decebat, amici titulo decorare voluisti. Alba mihi semper die ... te frui licuit, grata etiamnum est, quia tui memor sum, certus te ... non oblivisci, cujus deliciae sunt tui meminisse, qui amicitiam, ...rum intervallo quodammodo ruptam, animo et obsequiis continuare ... Vascula, de quibus hic loci egimus, misi. Dominus Zengeri id oneris (sus)cepit, (ut) ad te illa deferret, et, ut spero, jam detulit. Hinc autem (ne mini) quidem valedicens discessit, unde nec literas iis addere licuit. Sun(t duodecim) paria, seu in universum viginti quatuor. Inde ea eligas, quae vel(is) tot, quot velis, omnia nam tua sunt, et, si quid inde gaudeat (Zengeri) tuae liberalitati id acceptum referat volo. Nummos, quos (in sumptus) datos scit, quin reddituru <m>s sit Dominus Zengeri dubitare nolo. Tibi inte(rim Vir) Illustrissime, munusculum tantulum non ingratum fore (spero et) ut id sper(are) ausim, non donum sed tua facit benevolentia, (ac animus) dantis, quem munusculo additum volo, et cujus te non incertu(m esse) me credere lubens hic profiteor.

Si quid hic novi sit ex Dominis Popularibus, hinc iter meditantibu(s) ... negotio percipies. Magni momenti nihil occurrit, quod parvi ... deferatur non doctrina tua non natales permittunt.

Literas si ad me dederis, quibus constet, an hae recte curatae sint, tan(tum) beneficium in me non claudier, sed eo, quo par est, animo accipi senties. Te colere non desinam, me modo amare pergas. Favere ne desistas

Vir Illustrissime

Devotissimo Cultori
et Amico Integerrimo Tuo
Isaaco van Norden

Nob(ilem) Dominum Ephorum (sa)lutes precor. officiose (te) salutant Domini Le Brun, Muylman, Busch, Bodaan. Si quid hisce in oris mea tibi ars efficere possit, officia mea qualiacumque offero, ea ne spernas rogo, si accipias te me amare sciam.

(D)eus te patriae incolumem servet, et omnia mala avertat. Vale.

Franequerae Nono Kalendas Julii 1698.

203.

Teleki Pál Jean Pierre Lambert-nek

Marburg, 1698. első felében

Kölcsönkéri az Udvari embert, csak egy napra. Biztosítja, hogy vissza fogja adni, és hogy mindenben úgy fog eljárni, ahogy Lambert ajánlotta.

Monsieur,

Si cela se peut faire sans vous incommoder je vous prie de me preter l'homme de Cour, seulement pour aujourd'hui, je vous les redonnerai avec un grand remerciement, et ne manquerai pas de faire tous ces que vous m'auriez commandé, car je suis plus que je ne le puis dire entièrement,

votre tres humble serviteur
Paulus Teleki de Szék

Címzés: Pour Monsieur Docteur et Professeur Lambert à Marburg dans sa maison

204.

Samuel Andreae Teleki Pálnak

Marburg, 1698. július 6.

Szomorkodik, hogy már nem láthatja vendégül a bárót. Mellékelve küldi Teleki fivérének levelét; reméli, hogy Strassburgban vagy Bázélban meg fogja kapni. Fia rövidesen ímni fog, akkor majd értesíti Telekit az eseményekről. A franciák újabb gyalázatos tetteket vittek véghez.

A helyi dolgokról: a rektor és Lippe grófja még távol van; a közeli erdőben egy asszony felakasztotta magát.

Illustrissime ac Excellentissime Domine, Domine singulari observantia mihi celende

Doleo sane quod officio non satisfecerim prius et gratissimas Excellentiae Tuae anteverterim, saltem e vestigio responderim nuper, cum illae Tuae nil nisi affectum propensissimum in me meosque spirantes una cum aliis ad fratrem et filium redderentur. Intellexeram enim jam antea non sine gaudio quod iter

prosperum fuisset atque tale etiam imposterum futuram sperabam simul et ominabar. Verum angustia temporis exclusus tum non potui reddere officium quod ne nunc quidem ex voto praesto. Interim literae ab Illustrissimo Fratre nudius quartus supervenere quas his addo confisus quod Te, Illustrissime Domine, salvum vel Argentorati vel Basileae offendent, cujus praesentia et effusa infra fastigium humanitas uti mihi meisque liberis longe fuit gratissima, sic absentis memoria semper apud nos perennabit, et quoad placuerit Excellentiae Tuae nos honore alloqvii sui per literas dignari, respondere ex officio pro tenuitate nostra conabimur. Et utinam praesentem colere atque officii numeros magis implere datum fuisset! Sed ignosces, pro candore Tuo et *ενεικελας* excessu, Illustrissime Domine, imo huic ipsi imputabis quod indulgentia Tua nos in officio faciendo reddidit negligentes. Neque adeo gratias agendi (...) causam habes ullam, quas nos debemus et grato pectore minimum votis pro incolumitate Tua et felicissimo rerum successu nunquam non agemus, Excellentissime Domine, quo nullum hospitem gratiorem domus mea vidit aut excipiet unquam, quae nunc quasi sole orbata squalet ac caligine involvitur, desiderio absentis subinde tenebras literis etiam gratiosissimis discutiente. Et sane si quid in me meisque posthac quoque erit, ex quo possit constare quanta veneratione Nomen Excelllentiae Tuae Illustre nunquam non simus prosecuturi, nulli certe defuturi sumus occasione id reipsa potius quam verbis comprobandi. Literae ad fratrem meum cūrabuntur. Filius vero nunc concionem habens proxime respondebit quando et de ferina poterit, homine illo jam Rheno petere absente. Quae cum jam reddita sit, proxime et Philippoburgum cum Friburgo et Brisaco redditum audire gestimus. Galli antiquum obtinent non fastu solum sed artibus quoque malis. Eventus interim in manu domimi. Novorum hic nihil nisi quod Magnus Rector adhuc absit aequae ac Illustrissimus Generalis dominus Comes Lippiacus. Nam quod faemina quaedam hisce diebus, liberos habens sed maritum simul hominem rauci et saevum, se in sylva vicina, cum in vicinia nostra in hac urbe habitat, suspenderit ex arbore nescio an debeam memorare cum triste sid desperationis exemplum. Caetera eodem loco sunt. Neque quod addam occurrit nisi quod liberi quoque mei se Excellentiae Tuae submissee commendent. Tum et ego pariter cum illis Reverendo domino Szalano plurime et officiose jubemus salvere. Vale, Illustrissime Domine, ac porro fave illi, qui memoriam Tuam omni devotionis cultu prosequi, prout virtus Tua singularis id meretur, nunquam desistet, quippe

Illustrissimae Excellentiae Tuae
 omni observantia cultu et obsequio
 additissimus Cultor perpetuus
 Samuel Andreae

Marpurgi die 26. Iunii styli veteris 1698.

Teleki Pál kezével: Reddita sunt Professor Samuel Andreae uram levele, Argentorati 1698. 19. Iulij.

Teleki Pál Vér Juditnak
Majna-Frankfurt, 1698. július 8.

Erdemem felett valo edes jo Aszszonyom Anyam!

Regtül fogvann vártam kglmd levelét es paranczolattyát tova valo indulasom irant, de kglmd levelet mind eddig is nem vehettem, varakoztam ez okaert Marpurgumban illy sokaig, akarvan elni kglmd teczesével es paranczolattyaval. Külömben meg elég egj holnappal eléb kellett volna onnet ki indulnom, mert az bujdosasban az időnek vesztegetése nem keves kár, azonkivüli varosbul varosban eléb menven, gjakron akaratunk ellen kel mulatoznunk, nem talalvan mindenkor eleb menetelre valo alkalmatossagott. Nem akarvan tova az időt vesztegetni már Marpurgumbul ki indulvan, most ebben az jeles Imperialis varosban vagjok. Innet Argentoratumban indulok, ha Isten engedi, holnap utan, melly az Franciai Kiraly Birodalmaban vagjon, mellyet ebben az Hadakozasban nyert el az Imperiumtul. Onnat mely fele indulok, Isten, az idő és az kglmd parancsolattya is /:ki addig el erkezik:/ megh tanitnak. Kglmdnek ha teczik, edes Aszszonyom Anjam, csak küldgje az leveleket Caradin Uram ke(zében) Bécsbenn, jollehet ő kglmdnek megh irtam, addig varakozzek az levelek küldésével, migh valahol kevesse ujjalag megh(nyugo)dom és ő Klgmt informalom, különben az levelek ez utan el tevednek. Szükség is lesz, hogj ez utan ne sokan faraszak magokat level irassal, mert az mely helyeken ez utan jarni fogok, borsosan kel az levelekért fizeni.

Kglmd levelet al(á)z(atosa)n el várom, onnét maganak és Szerelmesinek jó egesegeket erthetven; elég gjönyörüsemre szolgal az ennekem. Istennek hala, valoban jo egesegeben vagjok, hasonlott kivanván knek és Szerelmesinekis. Az Atyafiaknakis eő kknek engedelmes sz(ol)g(á)l(ato)m(a)t ajanlom, és kívánom, engedje az en Istenem rövid időn szerencses egesegeben talalnom kglmdt egész Hazaval edgjut, addig pedig az en Istenemnek kezei nyugodgianak Klmeden és Szerelmesin.

Kglmd al(á)z(ato)s sz(ol)g(á)ja,
 engedelmes Fia migh él
 Per. Teleki Pál

Francofurtumban az Moenus vize mellet, 8. July, mely nap 3 esztendeje, hogj kglmd személyenek latasaban nem gjönyörködhetem. A. 1698.

Meltosagos Aszszony! Nagy jo Aszszonjom. Ennekelötte igrtem vala, hogj mindenekröl világossan tudositom kglmdet, de még most nem felelhetek meg igrtemnek, mert mely felé fog az Vrfi Argentoratumbol fordulni, maga sem

tudgja. Istennek hálá, most jo egészségben vagjon eö kglme, és enis élek mint Isten engedte, kglmd alázatos szolgája. Mihellyen valahol meg állapodunk, meg irom minden utazásunkot; addig pedig igyekezzük dolgainkot úgy rendelni, hogy meg ne banya senki.

Isten keze legyen kglmed életén és házán.

Kglmd szolgája
Zaláni Boldisár

Címzés: Tekintetes Nemzetes Ver Judith Aszszonynak, érdemem felett való kedves edes Aszszonyom Anyamnak eö kglmnek alázatosan, Gernyeszeg Erdelyben.

Vér Judit kezével: 8. Juli, kit vetem 8. Augusti 1698.

206.

David és Jacob von Neufville Teleki Pálnak
Majna-Frankfurt, 1698. július 24.

A mellékelt leveleket (?), melyeket Strassburgból Majna-Frankfurtba küldött, továbbították Bécsbe. Remélhetőleg megérkeznek Párizsba. Következő leveleit a Högger testvéreknek címezza.

Hochgebohrner Graff Genädiger Herr.

Die Einlage, so Ihre genaden hier von Strassburg auss gesandt, haben Richtig Nacher Wien befördert, und weilen Nicht zweiffeln oder dieselbe werden nicht allein zu Paris glücklich angekommen sein, sondern Nach daselbst in guttem wohlstandt befinde, als Adcompagnieren bey kommenden brieffen Ihre Genaden unter Couvert den Herren Gebruder Högger, derselben Sie sich gelieben zu bedienen und Uns worinnen ferner dienen können befehls seyndte alle Zeit

Hochgebohrner Graff Genädiger Herr
dero dienstwilligste diner
David und Jacob von Neufvill.

Franckfort ac(tum) 24. Julij 1698.

Teleki Pál kezével: A. 1698. 15. Aug. Lutetia Parisiis vettem kezemhez, Neufville Uram levele, írta Francofurtumbul ad Moenum.

207.

Teleki József Teleki Pálnak
Gernyeszeg, 1698. szeptember 5.

Edes öccsem Uram.

Akaram Kgldt levelem (á)ltal latogatni, mellyis hogj tanoja Kgldett jo egessegeben, kivanom, es (...) magamatt Kgld el fele(jtet)t es meg vetett atyafiatt, (szol)gajatt eszeben jutatni.(Mi)tt irjon Kgld Aszszonyom Anyamnak en irantam valo pererul, ertem. Kgld az vetkes nem en, mert kgldnek az bujdossasra csak harom e(szten)deig volt szabacsaga, de en atul is tova(va)kozta, ha kgld el mulata, arul nem tehetek. Mind azon altal hogj kgld meltatlan atyafiaert (...) nem szanta volna, adgja Isten, kgldnek szolgálhassam meg. Az kgld ismeretlen szolgálója mind azonaltal (...) Kgldett köszönteti Istentul szerencses utozast, jo egessegett kivan Kgldnek. Mocskos iraszomert Kgldett követem, nekem ijen az Tipografiam, tud(ja) Kgld. Dat pira, Dat poma. Zalanyi Uramnak ajanlom szolgálatomatt. Ezel Isten oltalmaban ajanlom kgldett, edes öccsem Uram, adgya Isten menel hamareb latnom kgldett jo egessegeben.

Kgld koteles szolgaja, igaz atyafia, Batya
Teleki Joseph

Datum Gernyeszeg, die 5. 7bris 1698.

Címzés: Tekentetes Nemzetes Szeki Teleki Pal Uramnak, nekem kedves öccsem Uramnak eo kglnak

208.

Técsi János Teleki Pálnak
Tokaj, 1698. szeptember 22.

Isten kegyelmedet egessegeben, bekesssegeben vezereellye, mind az idegen helyeken, és jövendöben hazájának bekesssegeben adgya meg, kivanom!

Édes Urfi! A kgd levelet, melyet küldött Francofurtumba, el vöttem ugyan ott kedvessen. Indultunk el Fránekerabul 14. Julii hárman: Én, Bagosi Marton, és Debreczeni István. A Csáki Uram ládáját én procuraltam Hamburgumig, és ottis én fogadtam szekeret alája. Maga ment Brema felé a szárazon, és Berlinben ért utol bennönket. De az utban le jövő szándokát változtatta, és Francofurtumban maradt még a jövő tavaszig. Francofurtumtul fogva ketten jöttünk Bagosi Mártonnal, Debreczeni Istvánt meg untuk, és ott el hadtuk magonktul, mert velönk csak veszekedet az uton, és mindenkor dult fult magaban. <...> Jöttem Löcséig Bagosi Urammal, azon innen egyedül Tokajig, holott most mulatok

kedvem ellen majd egy hettől fogva, szekereset nem találván. Bagosi Uram Lőcseről Losoncz felé ment. A kigyelmetek ládáját nem tudom meddig hozták azért a penzért, a mellyért kigyelmed irta volt, de ha csak Magyar ország szeliigis, dragának nem tartom, ha öszve vetem a mi költesünkkel. Reménsegem felett volt mind költésem, mind mulatásom az uton s mar harmadig (!) holnapja id est 22. septembris vagy, hogy jövök, minden pénzemből ki fogytam. Valami Maramorosi sos emberek tartanak itt mostan, ugyan ezek fogadnakis alám szekeret, ha kaphatnak az hazámig. En a kigyelmed könyveit a palczájával együtt el hoztam Trajectumbul békével még eddig. Kigyelmed számára a szükségemhez képest szerzettem im e könyveket Hollandiában: 1. Ferrarius de ritu Concionum veterum. 2. Godvini Moses et Aron. 3. Clerici ars Critica. 4. A Bekker ördögét 4 tomuskában Gallice. 5. Grotii mare liberum. Lomejerust de bibliothecis én még látni sem kaphattam. Guthlert és Petaviust nem mertem venni, felvén, hogy nem érem meg a penzemmél. Ugyis gondolkodtam, hogy azokra kgdnek igen sok szüksége nincsen. Francofurtumban Becmán Geographiajat et Dignitates, Coccejus jus publicumával exemplárban vöttem meg három könyvet, mind in 4to. Hogy bé köttessem, se időm, se penzem nem volt rea. Jobbanis hozhattam csak exemplárban, mert a ládamba nem fért volna bé kötve. Kigyelmed ha ir ezeknek bé kötések felől énnekem, Enyedi István Uramhoz kell a levelet küldeni, én a dologrol, Isten bé viven Erdélyben, providealok. Vöttem volt fél font thétis het forint, de ha kigyelmed még esztendőre jö haza, én oka ne legyen, ha meg találjuk innya. Máris vagy kéczer innya találtunk belölle.

Trajectumban Burman Péter Uramnál léven, adott egy könyvet kezemben kgd számára: Phaedri fabulae cum notis variorum. Leveletis küld, melyet im ez enyimbe takartam, meltonak itelven, hogy kigyelmed magais meg lássa. Van Norden töllem a kopkák arrát el nem vötte. A dolog Csengeri Uram aránt ugy volt, a mint Amsterdambul meg irtam. Mostan levelet küld Van Norden kigyelmednek töllem, melyben töb barátságos és jo akaratot s emberséget spiralo szavai után, a mi a meg emlétet dologra néz szonként és betünként ez vagy: Vascula, de quibus hic loci egimus, misi, Dominus Zengeri id oneris in se suscepit, ut ad te illa deferret, et ut spero jam detulit. Hinc autem ne mihi quidem valedicens discessit, unde nec literas iis addere licuit. Sunt doudecim paria, seu in universum viginti quatuor. Inde ea eligas, quae velis, et tot quot velis, omnia nam tua sunt, ac si quid inde gaudeat Zengeri, tuae liberalitati id acceptum referat volo. Nummos, quos in sumptus datos scit, quin redditurus sit Dominus Zengeri dubitare nolo. Tibi interim Vir Illustrissime munusculum tantulum non ingratum fore spero et ut id sperare ausim, non donum sed tua facit benevolentia ac animus dantis quem munusculo additum volo, et cujus te non incertum esse me credere lubens hic profiteor... Literas si ad me dederis quibus constat an hae recte curatae sint, tantum beneficium in me non claudier, sed eo quo par est animo accipi senties. Te colere non desinam, me modo amara pergas. Vale et fave Vir Illustrissime devotissimo cultori et amico integerrimo Tuo Isaaco van Norden p. s. Nobilissimum Dominum Ephorum salutes precor. Officiose te salutant D. Le Brun, Muylman, Busch, Bodon. Si quid in hisce oris mea ars tibi efficere possit officia mea, qualiacunque offero. Ez nagyob reszént a

meg emlétet levél, amit el hadtam benne, azis csak efféle baracságos maga ajánlása. Nem mertem magát a levelet el küldeni, félvén, hogy el vész, és káros leszen, hanem meg tartom a kgd haza jövetelire. A kopkák nem egészszen egy felék, eggyik fele, ugymint hat pár valamivel alább valo, azt mondotta nekem Van Norden. Azontul miben vagyon a dolog, kgd a meg irt levelbül meg értheti. Irt kgdnek Mulmanis levelet, de tudom, hogy csak köszönti és látogattya kigyelmedet, azért meg sem neztem, hanem meg tartom jövőndöre kgdnek. Még az Erdélyi dolgokrul irni kigyelmednek semmit nem tudok, Isten haza viven, oly alkalmatosaggal tudositom kgdet. Szokolyai és Vásarhelyi Uramék Francofurtumbul a mi el jövetelönk után a más heten mingyárt el igyekeztenek. Eddig kecség kivöl Franekerában vadnak. Kik igyekeznek helyekben az Alumni-ára Francofurtumba, ki tanulhattya kigyelmetek Fagarasi Samuel es Krizbai Tamás Uraméktul, kik Helvetiaba mentenek, a mint hallottam Francofurtumban. Légyen Isten kgdel.

Kigyelmed jo akaroja és kész szolgálja marad
Técsi János

Tokajban, 1698. 22. Septembris.

Címzés: Illustrissimo Comiti D. Paulo Teleki h. t. apud exteros peregrino etc. Domino mihi et Fautori humilima observantia colendissimo

209.

Johannes Leusden Teleki Pálnak

Utrecht, 1698. október 1.

Fia, Rudolf, aki már kész orvos, rövidesen hazatér Párizsból, írta hogy beszélt Telekivel. A Philologus Hebraeo-mixtus című művét – melynek előző kiadását Teleki Mihálynak dedikálta – most újra sajtó alá rendezi, s ezt a kiadást a bárónak, fivéreinek és anyjának dedikálja. Kéri, hogy küldje el rangjuk pontos megjelölését. Előreláthatóan a következő év elején jelenik meg. Abrányi úrral elküldi ajándékba Telekinek görög-latin Újtestamentumát. Ezt hálaából küldi azért a pohárért, amit egykor a báró apja ajándékozott neki.
P. S. Szeptember 23-án hazaérkezett fia.

Illustris Baro.

Parisijs scripsit mihi meus filius Rodolphus, se cum Dominatione Tua locutus esse. Ego illum quotidie exspecto. Nuper Parisijs lythotomiam in puero 12. annorum instituit, qui modo sanatus erat. Non tantum jam est Anatomicus sed etiam lythotomus. Cum nuper cum Dominatione Tua loquebar, dicebam me propediem prelo subjecturum esse Philologum Mixtum, quem olim Illustrissimo tuo Parenti dedicaveram. Et rogabam an esset gratum me eundem de novo dedicare illustribus Filijs tanquam paternarum virtutum heredibus? Non dubito

quin Dominatio Tua hoc affirmaverit. Si adhuc Dominatio Tua persistat in eadem opinione, peterem ut mihi Nomina et Titulos tam illustris Matris quam illustrium filiorum transcriberes. Ego illos Titulos ita exarabo, uti eos a Dominatone Tua accepero. Jam modo Philologum Mixtum praeparavi, ut ita praeparatum tradidi Typographo imprimendum; qui in principio novi anni erit absolutus et impressus. Domino Abranyi dedi Novum Testamentum Graeco-Latinum, Gallico modo compactum, Dominationi tuae donandum. Peto ut Dominatio Tua grato animo illud accipiat in signum adhuc grati animi pro poculo, quo Illustrissimus tuus Parens Beatae Memoriae me olim donavit. Vale una cum Generosissimis Fratribus

a Vestro ad omnia paratissimo
Johanne Leusdeno
agente annum aetatis LXXV.

Vltrajecti die XXII septembris 1698

P. S. Filius meus Rodolphus die XXIII septembris styli veteris reversus est domum, et in via alicui militi duos calculos exemit. Salutem plurimam Tibi et ductori dicit.

Címzés: Generosissimo et Spectabili Heroi Domino Domino Paulo Teleki de Szek, Baroni etc. etc.

210.

Johann Ernst Andreae Teleki Pálnak
Marburg, 1698. december 10.

*Az új akadémiai tisztségére való kinevezése kapcsán hosszasan köszöni meg Telekinek az iránta kifejezésre juttatott jóindulatát, és megírja jókívánságait.
P. S. Nővéreivel együtt üdvözli Zalányi ephorus urat is.*

Illustrissime Comes Domine Gratosissime.

Multum me Tibi debere profiteor, Amicorum /si ita licet/ Illustrissime, pro singulari illa et prorsus immerita animi erga me Tui propensione, quam non tantum a primo illo tempore, quo in notitiam Tuam veniendi felicitas mihi contigit, innumeris propemodum argumentis mihi comprobasti, sed et literis adhuc Tuis novissimis, nil nisi humanitatem et affectum spirantibus, quasi de novo declarare voluisti. Certe adeo me, quem jam antea totum quantum Tuum habebas Tibi hoc ipso ulterius obstrinxisti et obligasti, ut quid pro tantis Tuis in me immerentem meritis rependere, quid expetere possim magis non inveniam, nisi ut tam benevolum Tuum erga me, quin tam amantem mei animum perpetuo serves, et ita Tibi persuadeas, non esse temere, qui incomparabiles animi atque ingenii Tui dotes virtutesque amplissimas candidius atque sincerius aestimet,

quam ego, qui omnem etiam imposterum curam in id diligenter impendam, ne quid in Te officii, studii cultus honorisque omisisse unquam deprehendam. Caeterum immensas Tibi pariter gratias refero pro gratulaione et voto, quibus me ob novos in Academia honores non ita pridem a Serenissimo in me collatos laetabundus etiam et verbis prorsus humanissimis prosequi placuit, optoque animitus, ut novus hic mihi gradus sit ad promovendum imposterum magis, quam hactenus potui, Tuum, quem mihi huiusque adeo inviolatum conservasti favorem, Deum simul veneratus, ut et Tuis semper conatibus eximiis largiter benedicat, eosque et Tibi et Familiae Tuae Illustrissimae, tum etiam Reipublicae et Ecclesiae, Vestris imprimis, prosperos atque salutares esse jubeat, Teque ubi Patriae Tuae dilectissimae, salvus ut spero, ac incolumis propediem fueris redditus, iis <...> augeat dignitatibus iisque mactet honoribus, quibus (...) virtutibus Tuis congruis Tibi apud Tuos amorem et obsequium, apud externos cultum et admirationem, apud omnes gloriam ad seros usque Nepotes perennaturam conciliare queas. Et haec quidem, uti votorum meorum summa, ita et epistolae hujus finis esto. Vale Illustrissime Domine, et <me> quo consuevisti hactenus, complecti favore persevera

Illustrissimi Nominis Tui Cultorem perpetuum
I. E. Andreae

Scribebam Marpurgi Cattorum
die X Decembris Anno 1698.

Salveat ex me plurimum Clarissimus Ephorus Tuus Dominus Zalani et Tu quoque Illustrissime Domine ex Sororibus meis quam officiosissime.

Címzés: Illustrissimo ac Generosissimo DOMINO Domino PAULO TELEKI, Sacri Romani Imperii Comiti de Szek etc. Domino suo gratiosissimo, Viennam Austriae.

211.

Teleki Pál Szilágyi Mártonnak (?)
Bécs, 1698 vége

Akármerre járt, mindenütt ismerték a címzett nevét, és dicsérték tudását. Csak kevés újdonságról tud beszámolni. A király és a hannoveri hercegnő házasságkötését februárra halasztották. Értesült a pfalzi protestánsok szomorú helyzetéről; bizonyos, hogy a választófejedelem visszaállítja a heidelbergi egyetem korábbi státusát. Meghívta Zürichből Schweizert, ami az ottaniaknak igen nagy csapás, mert most halt meg Heidegger is. Veresegyházi urat és többi kollégáját üdvözlí.

Clarissime et Reverende Vir,

Neutiquam in publica commoda venerandamque tuam Personam me peccaturum confido, dum hisce lineolis fores tuas, nulli virtutum tuarum candido et strenuo cultori clausas, pulsare praesummo, pulcherrima enim integritatis tuae

fa(ma), ac publici laboris tui, quem inter tot fortunae nostrae ludibria ac rerum vicissitudines sedulo et impiger sustines, nuncius, adeo exterorum quoque replevere aures, ut vix aliquos vel Belgii vel Helvetiae vel Germaniae permeare potuerim recessus, ubi non in nostri sermonis argumentum venisses. Plurimi jucundissimae illius consvetudinis, quam tecum apud externos habuerunt, memores, omnibus suspiriis vitam tuam divinae dicarunt providentiae; Ipse non minus ardentissimum in sinu gero desiderium te aliquando propriis, vir Clarissime, cernendi oculis, quem ego ob multam cani<...>ciem ac magna in Ecclesiam merita omni veneratione prosequor. Spero etiam brevi mihi affuturam occasionem, quae officii mei memoris magis inde (?) implere valebo. Novarum rerum nulla inpraesentiarum mihi observatur imago praeter matrimonium Augustissimi Regis nostri cujus nuptialis solennitas cum Serenissima Principe Hannoverana celebranda, ad mensem Februarium usque delata est; Protestantium afflictissimam in Palatinatu sortem miserandamque <faciam> rerum suarum faciem aliquis Professorum Germaniae mihi per literas significavit. De erigendis et denuo ad pristinum suum decus deducendis Hejdelbergensis Universitatis rudibus Electorem sollicitum esse extra dubium est, sicuti Celeberrimus Svicerus ad ornandam ibidem Theologicam spartam, nuper ab eodem Electore honesta vocatione cohonestatus est, cujus discessus Tigurinas vehementer afflicturus est Musas, praesertim cum non ita pridem iisdem Magni Nominis Hejdeggerus per Fatorum inclementiam ereptus sit. Svavis mox mox (!) affuturae Pacis dulcedo nostra quidem jam incepit titillare desideria, cujus tamen conditiones adeo in secreto (...) tractantur, ut vix aliquid certi ad privatorum pervenire possit aures, in arcanis superiorum omnia latitant donec ea vel clarius splendiusque nobis affulserit, aut vero destinata Barbarorum malitia rursus exilium patietur. Clarissimum Veresegyhazium venerandosque tuos Collegas omnes salutatos per te volo. Tu vero vir Maxime Reverende ac Clarissime meae ignoras (?) audaciae, et si quid a me temere factita ... sit, id soli amoris mei in te exuberantiae tributum velis, nec velim aliter de me iudices quam qui studiosissimum erga te gero animum. Vale vir Clarissime, et me te amantem, ut soles, redama

Clarissimi Nominis Tuistrenuus Cultor.

212.

Szilágyi Márton Teleki Pálnak
Debrecen, 1698. december 16.

Köszönetet mond azért, hogy Teleki jóindulattal viseltetik iránta. A gróf leveléből értesült a király házasságáról. A heidelbergi egyetem bizonyára sokat nyer Schweizer úr megérkezéssel, azonban a zürichi iskola sokat veszít az ő távozásával, miután Heinrich Heidegger is meghalt. Reméli, hogy minél előbb láthatják Telekit Debrecenben.

P. S. Kéri, hogy a gróf üdvözlje nevében Teleki Lászlót.

Illustrissime Comes, Domine Domine mihi Colendissime!

Literas tuas proni et defecati in me affectus internuntias, niveumque candorem et politioem humanitatem spirantes, recta accepi postquam sonoros tuarum virtutum et Academicae militiae cordatiores ex meis discipulis, nactus fuisset Praecones. Pro praesentissima reputo foelicitate, et fausto sub sidere me natum profiteor, quod a viro, ex tam Illustri Prosapia oriundo, quoad Exoticas suas peregrinationes, rebus praeclare et animosa gestis Clarissimo, quoad virtutes futuro tandem patriae gentis Lumine et Columine, ut et virtutum paternarum haerede individuo, fuerim requisitus, festivis et humanissimis usque adeo verbis compellatus, et tanto honore mactatus. Tenuiori sum fortuna homo, quam ut, tantum honorem recipere, et supparibus documentis rependere quirem; attamen divinam Majestatem, supremum illum rerum humanarum Diribitorem, supplex venerari et rogare non desinam, quatenus tuam peregrinationem, porro etiam altis coronet successibus, Teque diu desideratum ad (su)os Rarissimos reducat; sospitetque et conservet diutissime incolu(mem), ut, quae in dies moliris, in bonum domus seu Telekiano-paternae, seu afflictissimae patriae ad optatissimos fines, tandem perducere valeas. Matrimonium Augustissimi Regis cum Serenissima Principe H. tanquam rem apud nos novissimam, et per Te primum detectam, probe intellexi, Deum precatus, ut Matrimonio et Nuptiis istis ex alto benedicat. Pars ratione, rarae novitatis loco, apud nos erit pia, et cedro digna, attacti Electoris intentio, de Universitate Hejdelbergensi, ex nuperis ruderibus reducenda, et pristino nitori restituenda, ne modo unius generatio, fieret alterius corruptio. Scilicet, si Celeberrimus Dominus Svicerus Hejdelbergam transponatur, Schola Tigurina, tanto viro orbata et destituta, concutietur non parum, postquam pia memoriae Celeberrimus Henricus Hejdegerus /:mihi etiam:/ dum viveret /:per epistolarem commercium notissimus et amicissimus:/ post exantlatos in domum Dei labores, coelitis transscriptus est. Nulla salus bello, pacem te poscimus omnes, modo genti etiam nostrae Hungaricae, terra marique afflictissimae, eventus pacis, pro voto succederet et obstetricaretur. Illustrissime Domine! Afflictissimam Protestantium in Palatinatu s(al)tem, non sine consternatione habeo, votis ardentibus optandum, ut potentissimus ille, de Tribu-Iuda Leo, suam clementer protegat Ecclesiam. Aestimationem et calidas Recognitiones, quas viri Docti apud Exteros de me in suo versant ore, quod attinet, minor sane sum meritis et sudoribus in domum Dei exantlatis, quam ut favori et gratiae tam doctorum Capitum obversari queam. Pro brevitate temporis, pro nunc manum de tabula. Hoc unicum Illustrissime Domine superest, ut Tibi fixe firmiterque persvadeas, me etiam ardentissimum in sinu meo gerere et fovere desiderium, Te propediem, in nostra Debreczen, propriis cernendi oculis. Quod, faxit Deus Optimus

Maximus tuarum peregrinationum et fortunarum Assertor providus e(x) animi
sententia discupit -

Ejusdem Illustrissimae Dominationis Vestrae
Aestimator et Cultor devotus
Martinus Szilág(yi) in Schola Debrec(zin)ensi
Professor. etc.

Debreczini die. 16. Decembris Anno 1698.

P. S. Illustrissime Domine! Illustrissimum Dominum Ladislaum Teleki ex
me salutare ne graveris, quaeso.

Címzés: Illustrissimo Comiti, Domino Domino Paulo Telekj /Titulis et honoribus/ etc. Domino
mihi honorandissimo, Viennae

213.

Johannes Leusden Teleki Pálnak
Utrecht, 1698. december 22.

Fia leveléből – aki azóta hazatért Utrechtbe – kapott hírt utoljára Telekiről. Ábrányi úrnak adott egy Telekinek szánt ajándékot: görög-latin Újtestamentumát. A Philologus Hebraeo-mixtus nyomtatása jó ütemben halad, farsang körül kész lesz. A könyv első kiadását apjának, Teleki Mihálynak ajánlotta, a jelenlegit Telekinek és fivéreinek, valamint anyjuknak dedikálja. Kéri, küldje el rangjuk pontos megjelölését az ajánlás számára.

Illustris Baro.

Longo tempore nihil de Te, Illustrissime Baro, audivi. Meus filius Parisijs, qui jam hic Vltrajecti est, scripsit se Tecum locutum esse, Teque ulterius tum profectum esse. Sed ab eo tempore nihil quicquam audivi. Dedi domino Abranyi Novum Testamentum Graeco-Latinum in Gallica compactione, quod Tibi Generosus dominus meo nomine dono offer<r>et. Peto (ut) illud tali animo accipias quali Tibi donatur. Locu(tus) eram Tecum de dedicatione Philologo Mixto praefi(genđo). Olim dedicavi Eum Generosissimo tuo Parent(i) ...ixi, si gratum esset, me velle hanc editionem ...ibus Generosissimis filijs utpote paternarum virt(utu)m heredibus dedicare; addebas Tibi gratum for(e) si Illustris tuae matris nomen etiam adderem. Sum paratissimus in exequendis tuis mandatis modo titulos Illustris tuae Matris et Illustrium tuorum fratrum transmittas. Promisisti etiam Te hoc esse facturum. Jam strenui imprimitur meus Philologus Mixtus. Jam modo impressa sunt quindecim folia, et singulis diebus

imprimitur folium: ergo circa Bacchanalia erit totus impressus. Si ergo desideris ut hunc Philologum Illustri tuae Matri et Illustribus tuis fratribus dedicem, peto obnix ut prima occasione Titulos praefigendos transmittas. Vale illustris Baro

a Tuo ad omnia paratissimo
Jo(ha)nne Leusdeno.

Vltrajecti die 12/22. decembris 1698.

Címzés: Illustri et Generoso Domino D. Paulo Teleki de Czec (!) etc. etc.

214.

Teleki Mihály Teleki Pálnak
Hosszúfalva, 1698. december 28.

Edes Eöcsém Uram!

Tudtam, hogy Kglđ két száz forinttal meg nem büntett, azért a Kglđ Nábrádi Uramnak szollo levelét fel szakasztottam, látom rolam is ír Kglđ az levelében, emlekezeik valami pogácsa onrul. Ha Kglđ az Angliai Mappában belé néz, úgy hiszem, hogy Hoszszufalvát nem meszsze talállya N(agy) Bányátul, és ha Isten Kglť le hozza, úgy gondolom, hogy akkor sem készen késő. De edes Eöcsém Uram, el hiszem, okkal moddal várakozott. Kglmetek eddig, mindazonáltal Aszszonyom Anyámra nézve ha Kglmetek már le jönne, jól esnék, mert annyira el busult már, ki nem tudom írni. Az mint Eöcsém Teleki László Uramnak meg irtam, más oka is vagyon, melyet ha meg nyerhetnénk, míg Aszszonyom <Assz> Anyámat Isten élteti, igen jól esnék, melyre Kglđ pékem választ se tégyen, ha Isten Kglť le hozza, meg magyarázom Kglnek, s gondolom, hogy Kglđ is reá hadgya. Mind azon által bizony ebben eöcsém Teleki László Uram Kglnek ebben lument adhat.

Edes Eöcsém Uram, Kglť azon kérem, hogy Kglđ hozzon nékem két Bécsi Bagariját, és az arrát kglnek cum gratiarum actione meg adom.

Feleségem ajánlya Kglnek becsülettel való szolgáltyát, Istentől Kglnek jó egészséget kíván. Adgyon Isten Kglnek szerencsés uj esztendőket erni nálunk.

Kglđ Szolg(á)ja, Testver Bátya
T. Mihally

Hoszszufalva, 28. Decembris 1698.

Címzés: Tekintetes Nemzetes Teleki Pal Vramnak, kedves edes ötsém Vram eo knek

Teleki Pál Samuel Andreaenek (?)

Bécs, 1698 végén

Felkereste őt Szentkereszti András, az erdélyi kancellária titkára, és tanácsot kért tőle 12 éves fia taníttatását illetően. Francke hallei professzor ígéreteitől csábítva és barátai tanácsára a hallei gimnáziumba küldte a fiát, ott azonban Francke feltételei miatt nem maradhat. Ezért arra kéri a címzettet, hogy vegye gondjaiba a fiút és taníttassa Marburgban. Csupán néhány újdonságról tud beszámolni. Magyarországon még nincs béke. A király csak februárban házasodik. Kolozsvárt ismét megengedték, hogy a katolikusok filozófiát tanítsanak. Az ismerős urakat üdvözli.

Excellentissime ac Maxime Reverende Vir, Domine multis mihi nominibus colendissime!

Adfuit mihi nudius tertius Perillustris ac Generosus Dominus Andreas Szentkereszti, in Inclita Cancellaria Transylvanica, apud Augustissimam Imperatoriam Majestatem Secretarius et Referendarius, vir Religionis nostrae amantissimus, ut suos, mecum, qui consuetudinem plurimarum Germaniae Universitatum probe exploratam habeo, sermones, occasione educationis Filioli sui duodecimum circiter annum agentis consociaret, dum enim difficillimis hisce temporibus placuit divina providentia, nos nostramque Patriam afflictissimam in arbitrium obsequiumque Augustissimi Romanorum Imperatoris transmittere, nihil magis, tanquam summe necessarium, cordi suo ducendum existimavit, quam ut Filiolo suo, de tali educationis, atque excolendae virtutis circumspiceret theatrum, ubi pulcherrimum aetatis suae florem bonis literis impendens, desideratissimus aliquando Patriae in omnibus suis angustiis Civis, ac vacillantis Religionis Stator evaderet forssimus; Priusquam vero mecum de hacce Paterna sua intentione, aliquid contulisset Amicorum nonnullorum svasu, ac Clarissimi Francke, Professoris Halensis, pollicitationibus, ne dicam lenociniis circumventus, jam Filium suum, Halam Saxonum, nescio quali Gymnasio noviter erecto, ac praeclarorum Nobilium ibidem consortio gavisurum praemisera, /:qui etiam de facto ibidem est:/ qualiter tamen Generosus ille vir prima fronte spe sua exciderit, ex fallacissimis Domini Francke punctis ac alterius cujusdam, ad ea responsis, utraque invicem conferendo luculenter ediscere poteris. Iudicare ex hisce tibi vir Excellentissime facile erit, quanta sollicitudo, ac anxietas, Optimi Parentis animo irreperint, qui, in hocce Filiolo sui dubio statu, quo se vertat, quibusque utatur remediis ipse dubius haeret, parcendum tamen erit ipsi medicum temporis, donec Fata meliorem viam invenient, invenient vero pro certo si tuus quoque vir desederatissime favor, quem ego Genti nostro faventissimum meo didici exemplo, accesserit, ipsumque fluctuantem in tutiorem eduxerit portum. Ego etiam Generoso mihiq; amicissimo Parenti, nullum salubrius suppeditare potui consilium, quam si Filiolum suum, adolescentem adhuc, vestris Marpurgensibus Musis crediderit eruderandum, cum enim Adolescens non

contemnandvs in Syntaxi Poesique fecerit progressus, Schola sive Poedagogia vestra posset frui, donec tandem ipsum et maturescens aetas ac Studiorum profectus ad Academicos promoverent labores; Quae tamen omnia ita felicius successura sunt si tanti Parentis vir Excellentissime Filium, in tutelam tuam, mensa aedibus, tuorumque consortio fruendum, recipere non molestum duceres, nec quicquam incommodi aut difficultatis exinde enasciturum confido, praesertim cum ex Generosi Parentis arbitrio, Filius suus svavissimi moris, modestique ingenii, taliter tuae subjacendus erit voluntati, ut absque tuo nutu ne pedem quidem morere praesumat. Si igitur meis precibus locus est, ut justissimis Generosi Parentis desideriis /:quae tibi punctatim transmissi:/ calculum tuum adjicias iterum atque iterum te peto, ad interim resolutionem tuam quo citius fieri (...) praestolaturus, persvasus enim sis vir Maxime, quidquid in tanta spei Adolescentem contuleris benevolentiae atque sudoris, id cessurum in commodum maestissimae Ecclesiae, quae suis, inter tantam fortunae nostrae inconstantiam, spoliata fulchris, novas columnas, novosque fidei sua anhelat defensores; Me vero quod attinet, in omnem grati animi vices rependendi occasionem certe diligenter excutabo, sicuti te vir Excellentissime, de mea animi promptitudine ac serviendi voluntate securum esse volo. Novarum rerum, nulla inpraesentiarum mihi obversatur imago, nisi quod Pax Hungarica nondum conclusa effectum, suo adhucdum careat, cujus tamen in omnem eventum determinatio in dies expectatur, nuptialis Augustissimi Regis nostri solennitas, non citius quam Mense Februario celebrabitur indictum vero est Comitibus Baronibusque sub amissione omnis Caesareae gratiae, ne quis ea occasione, splendori nimium litet, aut sumptuoso Comitatu superbiat. Claudiopoli Pontificis Philosophiam profitendi facultas concessa est, quam a multis retro annis non obtinuerunt. Si quid non apud vos occurrat, quaeso, mihi significare digneris. Celeberrimos viros, Gauterium, Crollium Miegium, venerandum Filium tuum, Viros mihi amicissimos, Nobilissimasque Filias, meo nomine salute impertias plurima. Tu quoque vir Excellentissime diu multumque feliciter vale, ac mihi favere, nunquam desinas, qui constanter permaneo

Excellentissimi Nominis Tui

Obstrictissimus Cultor

Paulus Sacri Romani Imperii Comes Teleki de Szék

216.

Samuel Andreae Teleki Pálnak

Marburg, 1698. december 31.

Megkapta a gróf levelét, reméli, hogy az övéi is megérkeztek. Betegsége miatt nem tud minden kérdésre részletesen válaszolni. A gabonaárak igen magasak. Szükség lenne arra, hogy a gyerek, Szentkereszti András fia még egy trimesztet a hallei iskolában töltsön. Értesültek a törökkel kötött békéről, a békekötés artikulusait is elolvasták. Kollegái – többek között a rektorjelölt – üdvözlük Telekit.

Illustrissime Comes, Domine gratiosissime

Gratissimas Excellentiae Tuae die 10 dececembris styli Novi datas hisce diebus sum nactus confisus binas meas priores /qvarum posterioribus ad priores Tuas, Illustrissime Domine respondi/ qvoque jam redditas aut proxime reddendas. Doleo autem qvod jam per invaletudinem non liceat plenius respondere ad omnia. Qvando tamen id qvoad praecipuum earum argumentum in scheda est factum qvam ut Generosi Parenti pueri nobilis communicetur his adjunxi; qvoad caetera ignosces hac vice si exspectioni haud respondeam. Magna hic jam, ut passim, annonae caritas est et si omnia computentur non puto pretium 200 Imperialium seu thalerorum qvotannis modum excedere si quis cogitet, qvantam haec prima aetas in solo peregrino curam postulet ut educatio pro voto per tot impedimenta et obstacula procedat. Qvoad informatorem domesticum nihil potero statuere certi, donec puer hic sit et de indole ingenio ac profectibus constet. Sed num ille etiam poterit ante annum exactum ex schola Halensi dimitti? Saltem ob pecuniam praenumeratam opus erit ut per trimestre ibi maneat. Ubi huc venerit, tum demum de omnibus recte ordinandis dispici poterit et ad Perillustrem Dominum Parentem de omnibus referri. Neque dubito de felici successu, si sit adolescens svavissimi moris ac modesti ingenii, cui injungatur ut sine nutu meo ne pedem qvidem movere praesumat. Libertatis enim tamen ei relinqvam satis dummodo in illis qvae exigam se morigeram bono suo praestet. Caeterum pacis cum Turcis concludendae articulos hic jam in relationibus publicis vidimus qvorum primus de dominio in Transsylvaniam, de qvo jam nuper mentem meam exposui; aliquis etiam controversus de Töckelio tradendo. Qvod fieri nollem et turpe esset sed simile in Hannibale exemplum habet, forte et eventum similem habebit. Deus modo religioni in patria prospiciat et ut res intra Facultatem Philosophicam consistat et nostris redditus ac templa sua maneant neque ut in Palatinatu agatur, ubi manu elata templa occupant et tribus religionibus commune esse volunt. Sed desino. Salutati Collegae Miegius, Gauterius, Crollius in annum proximum rector designatus resalutant devotissime. Idem mei faciunt. Salveat qvoque Illustrissimus Dominus Frater ex me submissee. Vale, Illustrissime Domine, et porro fave

Novum Deus prosperam largiatur!

Illustrissimi Excellentiae Tuae

cultori constantissimo,
perpetuo et deditissimo
Samueli Andreae

Marpurgi d. 21/31 Decembris anni exeuntis 1698.

Cimzés: A Monseigneur Monseigneur Paul Conte Telecki de Szeck, de present a la Cour Imperiale de Vienne. wird Herrn Georg Johan Caradin h(ertz)lich recommendirt In Wien.

Isaac van Norden Teleki Pálnak

H. n., 1698 végén

Nagyon örült Teleki levelének. Megbízatásának sajnós nem tudott eleget tenni; ezért elnézést kér. Csengeri valóban méltatlan volt a gróf jótéteményire, őt sem köszöntötte, így kicsiny ajándékát is csak e levéllel együtt tudja elküldeni. Técsi úr viszi majd.

P. S. Boudaan, Le Brun, Muilman, Busch üdvözlök Telekit és ephorusát. Vitranga urat Utrechtbe hívták, de az angol király nem engedte el. Nővére meghalt.

Vir Illustrissime, omnique cultu sempe(r)...

Inexpectato mactor beneficio, et quanto! Cum post ferias ... eran... vix reversus locum monumentaque summi favoris amicitiaeque Viri Illustrissimi recolo, dum absentem colo, iter facientem votis animoque sequor, ipse sese mihi oculis objicit, et quidem eo vultu, qui nil nisi solitum favorem spiret, nil nisi amicitiae dulcia redoleat vincula: mel, quod quondam in labiis sederat, in litteras translatum erat, ubique Illustrissimus ubique amicissimus es. Haec dum cogito quanto desiderio tactus fuerim te, Virum Generosissimum, animo meo tum praesentem quam maxime, etiam oculis praesentem cernere, ipse conjicere posses nisi summa omnium virtus humilitas impediret, quo minus caeteras virtutes tuas dotesque noscas et ames. Sed frustra haec optanti subiit, corpora, ferentia tantum amicitiae notas, non animos, ipsas ejus sedes, locorum injuria spatiique intervallo disjungi. Colam itaque, ago, absentem, quem certus sum me redamaturum.

Sed quam brevi video, dum laetus lineas sequor, me vanum in offerendo servitio fuisse. Ad primum enim quod petitur, obstupesco, imo profiteor me nunquam id effecturum. Tibi enim, Vir illustrissime, ignaris. In omnibus tuus sum, annuo volenti, sed hic servitium meum negare: mandanti obsequi gestio, sed hac in re nolo, quia non possum. Qui enim ignoscere possem ei, quem persuasissimus sum nunquam quicquam egisse, quod me doleret, imo qui semper id egit, ut dignas meritis grates persolvere nunquam possim. Non credas, Virorum optime, vel minimam unquam cogitatiunculam animum meum subiisse ejus rei, de qua scribis, et, si id unquam credideris, quod non sperem, mihi ignoscas: novi te, et animum tuum generosissimum. Certe nulla re magis indignus fuit Csengeri quam tuis beneficiis, dolet tam male collocatam Generosissimam fuisse amicitiam, in talem nempe, qui etiam umbra ejus indignus fuit. Mihi non peccavit Csengeri, nisi quod non valedixerit, quod certe nihili aestimarem, nisi ita surripuisset occasionem Viro Illustrissimo testandi cultum meum, et munusculum 12 parium vasculorum decenti modo Generositati tuae offerendi: is enim semper animus fuit, et obnix precor, ut Vir Illustrissimus amorem suum testari velit in eo, quod minima non spernat, quae animo donantur amico. Si non ingratum sit munusculum /modo Csengeri, quod vereor, nobis turbas non det/sciam te me ..., qui benevolentia supple id, quod muneri deest. Sed de toto hoc

... plu... litteris... quas optimo Tecsí, quem Deus incolumem reddat suis, ... Virum illustrissimum commisi: Admodum ille de honore Illustrissimi ... tus fuit.

Caeterum Generosissime Vir, valeo, et vivo in hisce regionibus tui semper memor et amans, et quoad vivam, semper tuus, et nunquam omni ex parte infelix, si litteris me tuis /quod beneficium ne neges precor, sed caeteris adjicias/ dignaris et beas. Mandes modo, nunquam mandatis tuis obsequi mihi non honori ducam. Nunquam interim precari desistam, ut Deus Illustrissimis Consanguineis, patriae, Religioni suae, et etiam mihi te incolumen servet, dotesque foveat magna minantes. Vale, Fave

Nobilissime ac Illustrissime Vir
Ad omnia obsequia parato et Toti Tuo
Issaco van Norden

P. S.: Omni, qua par est, observantia virum Illustrissimum salutant Domini Bodanus, Le Brun, Busch, Muylmannus, qui jam candidatus Sacrosancti ministerii incedit. Omnigenam salutem dico Nobilissimo Ephoro, et ut Domino Tecsí, si tui alloquii honore aut literis gaudeat. Clarissimus Vitringa hinc vocatus fuit Trajectum ad Rhenum, sed, cum Regi Angliae non ita placeret vocatio, vocantibus non annuit, nec nos reliquit.

Luctuosissima Duscissimae(!) Sororis mors fecit atratam incedere chartam etc.

Címzés: Nobilissimo Illustrissimo Viro Paulo Teleki Comiti De Szek etc. etc. Viennam.

218.

Abraham Andreae Teleki Pálnak
Odera-Frankfurt, 1699. január 13.

Mióta Teleki eltávozott Marburgból, bátyjától értesült arról, hogy merre utazott. Ugyancsak bátyja értesítette Bécsbe érkezéséről is. Köszöni a teológiai katedrára való kinevezése alkalmából bátyja útján hozzá eljuttatott jókívánságokat. Reméli, hogy később is – miután Teleki majd hazatér – fog írni neki. Felesége is nagyon várja az elutazásakor megígért úti leveleket.

Illustrissime et Generosissime Domine Comes Mecaenas honoratissime

Ex quo Marburgenses Musae relictæ fuerunt ab Illustrissima Dignitate Vestra saepiuscule per literas a fratre meo edoctus, de diversis itineris stationibus quas vel transeundo perlustravit Illustrissima Dignitas Vestra vel etiam paulo diutius in iisdem locis commorando, in quibus etiam fuit urbs illa Regia orbis aliquot compendium Lutetia Parisiorum, quam vidisse plerique Generosi expetunt et cum viderunt de felicitate quadamajori prae alijs in sinu gaudent. Postremae autem fratris mei hoc attulerant, Illustrissimam Dignitatem Vestram

ex itinere illo longinqvo non Viennam tantum reversum sed inde etiam literis meum fratrem iterum humanissime salutasse, imo cum cognovisset de aliqua promotione mea ad Cathedram Theologicam quae nunc per literas Electorales ad Senatum Academicum, et receptionem ab eodem meam ad metam pervenit, de eadem mihi impense esse gratulatam. Haec omnia mihi stimulos subjecerunt, ut cum aliae literae hinc mittendae sint Viennam ad Illustrissimam Dignitatem Vestram, ego meas quoque his adjungerem, testes pristinae observantiae et cultus quem eidem debeo et debeo in sempiternum, non enim mutatio illa fortunae meae in melius quae nuperrime accidit, ex his omnibus quicquam immutavit. Utinam deinceps ex Patria dignetur nos literis subinde, de rebus suis, sanitate fortuna, quam prosperrimam semper ex animo optamus, vel tribus verbis erudire. Sane Domina nostra id vel maxime expetit, memor a discedente ejusmodi literas ex itinere imo vel ex ipsa Roma blandissime et benignissime esse promissas. Sic ergo non temere sibi promittit ipsa, nos aliquando voti compotes fore. Deus Illustrissimam Dignitatem Vestram quam diutissime conservet ad ornamentum et stabilimentum, Reipublicae Patriae, Ecclesiaeque, Reformatae. Eas enim radices veram fidem in animo Illustrissimam Dignitatem Vestram egisse confido, ut persvasionibus astutis nunquam non superior sit futura, quae etiam via erit ad coronam vitae in altera vita certo consequendam. In principio anni postremi hujus seculi versamur, deinde novum seculum inchoabimus, utinam turbae desinant et pace pacisque fructibus deinceps innoxie fruamur Deus ille pacis haec rata esse jubeat, in quo voto finio.

Illustrissimae Dignitatis
Vestrae devotissimus
Abrahamus Andreae

Francfurti ad Viadrum 1699. Ianuarii 13.

Címzés: A Monseigneur Monseigneur Paul Teleki Comte de Szek, a Vienne

219.

Teleki Mihály Teleki Pálnak
Hosszúfalva, 1699. január 13.

Edes eotsem vram.

Mostan leven mind jo s mind bizonyos hamar valo alkalmatossagom, akaram Kglét Levelem által latogatni. Kivanom, levelem talallya Kglét jo eg(észség)ben. Meg vallom, nem tudom mire velni kgltek kesedelmezeset. Busulok az Aszonyom Anyam eo kglme Kglteken valo törődésén, mellyis nem kevesse fogyatya s röviditj az eö Kgme eletett. Kglé, edes Eosem vram, engem

tudoseczon, es siessen kgltek le jöni. Bizony en nem igen informatus vagyok kgltekrül, miért varakozik, de nagyobbat veszünk annál az haszontalan varakozásnál. Isten hozza kglmet jo egessegeben.

Kgld szolg(á)ja, Batya
T. Mihály

Hossz(ú)f(alva), 13. Jan. 1699.

P. S. Felesegem knek ajalja betsületel valo sz(o)l(gála)tját, az kis Teleki Jankoban eleg gyönyörusege lészen kglnek.

Címzés: Tekintetes Nemzetes Teleki Pal Uramnak, edes otsem vramnak eo kgnék

220.

Teleki Pál Sigray Rózának
Bécs, 1699. január 26.

Ajanlom kedves Nénem Aszszonynak kötelességgel valo sz(ol)g(á)l(atoma)t Kglmnek!

El mult már két holnapja, hogj Kglmd levelét igenn kedvesen vettem vala, tartván nem keves szerencsémnek, hogj illy szent foglalatossági közöttis rullam, bujdoso Attyafiarul megh emlekezik. Ennekemis kglmd jo emlekezeti forogvan gjakorta előttem, Kgld eletet mindenkor ajánlottam Istenem kegjes gondviselese alá. Hogy pedig eddig Kgld levelére választ nem tettem, kérem bizodalmasan Kgdt, idegenségemnek ne véllye, mivel minden orán reménlem vala innet valo le indulásomat, s gondoltam, személyem szerint fogok Kglmdnek udvarolni, de ugj latom, igjekezetemtul sok akadalyok mind eddig el vetettek. Megh is várom már az Felseges Kiraly lakadalmi Pompájanak véghez menetelet, annakutanna, Istenn engedvén, minden haladék nélkül igjekezem edes Hazamban kedves el hagjatott Rokonim közzé, és ha lehet, Kgltek fele rendelem utamat, kívánvan, csak hamar szerencsés orában udvarolhassak Kglmdnek. Battyam, Teleki Laszlo Uram Kglmd ismérietlen Attyafia szeretettel valo szolgalttyát ajánlya Kgldnek, ugj ennis az Mgs Apacza Fejedelem Aszszonynak, kit is Kglddel edgjüt ajánlok Istennek kegjes oltalmaban, és maradok

Kgldm igaz szivel szolgalo Attyafia
Teleki Pál

Bécs, 26. Jan. A. 1699.

Címzés: A la Reverende Mere lá Mere Rosa Sigrain Religieus de Sancte Clare à Prespurg

Bagossi Márton Teleki Pálnak
Losonc, 1699. március 22.

Illustrissime Comes, Domine Domine mihi Semper Colendissime!

Salutem et omnem prosperitatem cum paratissima servitiorum meorum recommendatione. A Nsagod ott fen Belgiumban létünkben, Lossonczra szóló egynehány rendbéli leveleimnek le küldetések aránt valo hűséges szolgálattját hozzám, méltatlan szolgáljához való synceritasat előttem tartván, s Uri illendő gravitással meg egyelítettet sokszori vélem való conversatiojáról meg akarván emlekezni, Nságotat eddig levelem által meg udvarolni el nem mulattam volna, ha Bécsben való lételéről eléb bizonyos lehettem volna. Az egész télen Debreczen tájján lévén bizonyos dólgaím véget való commoralasom, csak most nem régiben érkeztem fel ide, Lossonczra. Hogy Nsagod, Méltóságos Grof Ur Fi! rólham, méltatlan szolgáljáról el nem feletkeztvén ot fen velem colalt szives conversatiojat renovalni levele által méltoztatot, azt nagy nyereségnek tartom s humili cum gratiarum actione veszem. Enis a Nsagod jó híréről, nevéről, minden dolgokban való szep dexteritásáról mindenütt, a hol és kik előtt illet, böv declaratiot tenni el nem mulattam, s továbbrais tenni el nem mulatom, noha ugyan a Teleki Méltóságos Háznak jó hire s böl dog emlekezete mindenek előtt nyilván való lévén nem szükölködik declaratio nélkül.

Ennékem a Belgiumi Academiakbul való le jövetelem után reménségem felet tisztességes hivatalaim vóltnak: Bihar Várassában, Böszörményben Debreczen mellet, Kesznyetemben, Keresztesre, Csanálosra, Böcsre és mindenek előtt Lossonczra Tiszteletes Ember Debreczeni Pál Uram mellé. Igaz dolog ugyan, hogy a Lossonczi Szent Ecclesiának sokkal tartoztam volna s továbbrais tartozom. El sem mulatom szolgálni, de pro hic et nunc el mulatván bizonyos okokra nézve, a Böcsi Sz. Ecclesiában vagyon ordinaltatasom, mely vagyon Onadhoz közel, Szikszóhoz és Miskólczhoz edgy edgy mért földnyire. Az Ecclesia pro moderno rerum statu szép, populosa, a fizetésis benne elegendő ilyen Novitius Legénynek, mint én vagyok. Csak Isten adgyon békességet és meg maradást Ecclesiáinkban. Ennékem azért, Méltóságos Grof Ur Fi ! Cathedram már fog lenni, Catharinam még nincsen. Az időnek mostohaságát nézvén, talám csak Calvenista Barát léshzek, mindaz által ha Isten ád az ő idejében vagy Catharinát vagy Elizabetat, az a Nságod szolgálója, magam penig szolgálja leszünk s maradunk. Adgyon<is> Isten Nságodnakis edgy kívánsága szerent való, mindenekben magát kedveltetni tudó Uri kis Aszszonyt, kivel sokáig böl dogul elhessen fris jó egésségben, bu nélkül. Vagyonis értésemre Méltóságos Grof Ur Fi, hogy Nsagod ide nem meszsze, Fülel tájján akar valamely kösziklán építettet bátyát lövöldöztetni edgy ékes tekintetü benne lévő Minerváért. Ha Jáson szerencsét probalván, az arany báránt magáévá tette, ugy gondolom, Nságodis el fogja azt nyerni /:de talám már elis nyerte:/, a mitt szive szerént kíván, csak a kösziklát és hegyeket hágni ne terheltelessék. Mind ezeket ex certis

Allationibus ertettem, ugy vagyone vagy nem a dolog, abban bizonytalan vagyok. Ha ugy van, bene quidem imo optime, a dolgot mindenek j(av)allyák, erkölcsét, személytét, familiáját mindenek celebrallyak.

Tiszteletes E(mber) Debreczeni Pál Uram ajánlya Nságtoknak kötelességgel való szolgálattját, igen akarná, ha Nságtokkal meg ismerkedhetnek. Az én nagy jó Uramnak, kedves Barátomnak, Székely Országi Zalányi Bóldisar Uramnak ajánlom barátságos szolgálatomat, három rendbéli levélbéli requisitójára, hogy ő kglmének pro hic et nunc nem replicálhattam, arrul ő kglmet igen hatalmason követem. Most éppen in procinctu voltam, le akarván Miskólcz felé menni, azomban a szeimeimis rettenetesen fajnak, rövid időn ő kglmének egész arcusra fogok írni. Ugy reménlem, ő kglmeis nem vetne keresztet sok szenyvedési után egy karcsú dereku, maga erkölcsével bírő Catharinára, melyreis hogy ő kglme rövid időn szert tehessen, votis ardentibus desidero.

His Illustrissimum Comitem divinae recommendo protectioni manens.

Ejusdem Illustrissimi Comitis humilimus Cliens
Martinus Bagossi

Raptim Lossonczini die 2. Martij 1699.

Címzés: Illustrissimo Comiti, Domino Domino Paulo Teleki de Szék, /:cum pleno honoris et officij titulo:/ Domino mihi Colendissimo, Viennam vel alibi

222.

Dobozi István Teleki Pálnak
Debrecen, 1699. március 11.

Ajanlom Urám knek alazatos szolgálatomatt.

Sok üdöktül fogva ugy tudtam, hogy kglmetek Becsbül el jöt legyen, s vartam is sok izben szegeny szallasomra, mely okon, hogy kgd Uri s hozzam, erdemetlen s ismeretlen szolgajához tellyes synceritassal irt, s mar rigen el vöt levelere valaszt nem adtam, nagy böcsüllettel követem. Az Fiam estve Isten gondviselesebül megh érkezven bekivel, tülle megh értém, hogy megh ot legyen kglmek, kire nezve nem mulathatám él, hogy ezen levelemel ne udvarolnek. Varnám szivesen azt az üdöt, melyben személy szerint is udvarolhatnék kgdnek, s kerem is alazatosan, Isten azt advan erni, hogy utazasat hazaja fele fogja continualni, magat megh alazván, meltoztassek igaz szolgajához kglmetek be terni, mely alkalmatossaggal hogy kivanatossan s boldogul lathassam kgtket, szivesen kivanom. Ajanlom magamat kgd graatiajaban(!). Maradok Nagy jo Uramnak knek

alazatos szolgálja
Dobozi István

Debr(ecen), 11. Mar. 1699.

Címzés: Illustrissimo Comiti Domino Paulo Teleki de Szék /:cum pleno titulo:/ Domino Domino mihi Colendissimo Confidentissimo, Viennae

Teleki Mihály Teleki Pálnak
Kendilóna, 1699. március 20.

Edes Eotsem Vram,

Mit ir kgd Aszonyom Anyamnak, latom, jo egessegenek örülök. Isten ennek utannis kgtekre kglsen vigyazon. Az mint írja Kgd, bar ne kessek, consullallyon kgd Aszonyom Anyam eo kgle hosszas varakozasanak. Es ha erthetem kgd jövetelit, tudósétson előre, az mint hogj kgd Lotse, Cassa, Tokaj fele jojjön, az batorsagossabis. En kgd eleiben küldök Szatmara, vagy elébis. Zalanyi Uramnak, Trombitas Janos Uramnak kgd által ajanlom sz(olgálatoma)t. ... sot meg az en kedves Komamnak Szemere Gyorgynekis (?).

Isten hozza kglt jo egesegben.

Kgd szolg(á)ja, Testver Bátja
 T. Mihally

K(endi) Lona, 20. Marty 1699.

Címzés: Illustrissimo Domino S. R. I. Comitj Paulo Teleki Domino et Fratj charissimo

Teleki Pál Johann Ernst Andreaenek (?)
Bécs, 1699. március 24.

Örült a címzett decemberben kelt levelének, s apja levele is nagy örömet okozott neki. Annál inkább fájdalmat okozott neki a hír, melyből a címzett apjának haláláról értesült. Együttérzését fejezi ki, és vigasztaló szavakat ír. Erdélybe készül. Kéri, hogy több urat üdvözljön nevében: Croll, Gautier és Mieg urakat. P. S. A levélben esetleg előforduló hibákért elnézést kér, sietve kellett írnia.

Clarissime ac Reverende vir, Amice svavissime!

Ex literis tuis mense decembri effluxi anni ad me datis non mediocriter laetabar, dum ex iis prosperum rerum tuarum statum, ac amicitiae erga me liberaliter semper praestitae integritatem perspexissem; Receperam eadem occasione jucundissimas venerandi tui Parentis quoque literas, quae pari ratione multum in me legentem transfuderant laetitiae, nihil enim mihi vel auditu jucundius, vel lectu svavius imaginabar, quam quando fausta omnia de tanto viro, ejusque lectissima Familia inaudivissem aut legissem, ast proh dolor! laeta mihi frons illico dolore mutata fuit, ubi infelix nuncius, subitaneam ac dolorosam ejus mortem nobis attulisset, nec certe nunc hasce ad te scribens lineolas immunis a

lacrymis sum, qvin pro moeroris magnitudine ac acerbitate vix calamum regere possum, nec vero tantopere ejus sortem lugeo, qvem solutum a foedissimis hujus saeculi novis(?) liberatum a fallaci hujus mundi ingratitude jam coelitis adscriptum in sinu suo laetari persvasum habeo, nobis adhuc dum tot malorum procellis colluctantibus, ast afflictissimo, tot spinis intricatae, tot nocivis moliminibus agitatae Ecclesiae nostrae statui condoleo merito, quae tanto suo spoliata fulcro, in ruinam festinat suam, futura suarum esca inimicorum, nisi fortissimus ille de tribu Iuda Leo lacertos suos moverit, dextram suae Ecclesiae porrexerit ac novos causae suae vindices ac Statores stiterit. Tuum erit, dulcissime Amice parcere lacrymis, ac Divinae Majestatis voluntatem submississimo venerari animo, communis enim hacce omnibus sors, in arbitrium omnipotentis nos transire jubet, et quidquid ab eodem nobis immittitur patienter ferendum. Hoc unicum consolationi meae addiderim, ut omni diligentia ac alacri industria seqvaris ita laudatissima desiderabilis ac Magni tui Parentis vestigia, ut dum sancta quadam aemulatione illius virtutes aemularis ac ad ejus famam quam sibi assiduo comparaverat labore, assurgis, redivivum in te totus orbis literarius veneretur Parentem; De me quid aliter scribam plane non habeo, nisi quod sequenti hebdomada abitum in Transylvaniam exornaturus sim, jucundum mihi erit ibi quoque jucundissimo literarum tuarum frui consortio, modo eo honore me dignum arbitreris; Excellentissimis viris Crollio, Gauterio, Miegio, aliisque mihi bene attributibus(?) meo nomine salutem deferas plurimam. Ita pariter Nobilissimas Sorores humanissime saluto, <...> constantemque Divini Numinis gratiam iisdem apprecor. Tuo vero Amicorum dulcissime diu multumque feliciter vale, et me amantem ut soles redama, qvippe

Clarissimi Tui Nominis
studiosissimum Cultorem
Paulum Sacri Romani Imperii Comitem
Teleki de Szék.

Viennae 24. Martij Anno 1699.

P. S. Erroribus si qui irrepserunt ignoscere velis, temporis angustia exclusus, non satis attente ac graphice scribere potui.

225.

Teleki Pál Vér Juditnak
Pest, 1699. április 7.

Erdemem felett valo kedves edes Aszszonyom Anyam!

Istenn kglmessegebül 2dik Apr. indulván ki Bécsbül eddig az Dunán jöttem, szinten ma érkezvén erre az helyre, innét holnap reggel indulok eleb, de

mint hogj Szekerések segicsege által megjek, (az utak) rosszszak es felelmesek helyen helyen, bar csak (ennek a) hétnek vegire érkezhennem Szatmarra. Enn (azon) vagjok, soholtis ne mulassak, Isten eleb vivennis (kegyelmedet) al(ázato)s(a)n tudositani el nem mulatom. Baraszloban levő ladainknak le hozatásának modgjat külömben fel nem tanalvan, felven az Kereskedő ember(eknek) tovább valo csalarcsagoktul, mivel az árok (napról) napra szaporodik. Zalani Uram ö kglme maga (kí)váncozott erettek el menni, az mint hogj ö kglme előttem egj nappal megh is indult, remenlem eddig oda valo érkezesett, de ö kglmeis nem késik. Az Attyafiaknak ö kglmeknek ajánlom engedelmes sz(ol)g(á)l(atoma)t. Adgja az en Istenem, hogj ö Kglmeket Kglddel edgyüt találhassam rövid időn szerencsés és fris jo egessegeben.

Kglmd al(á)z(ato)s sz(ol)g(á)ja,
engedelmes Fia
Teleki Pál

Pest, 7. Apr. A. 1699.

Címzés: Tekintetes Nemzetes Vér Judit Aszszonynak, erdemem felett valo kedves edes Aszszonyom Anyamnak ö kknak al(á)z(ato)s(a)n, Gernyeszeg

Idegen kézzel: Ez Levelet sietve küldgyek Lonai Tiszt Uraim az Aszsonnak. Colos(vár) 16. Apr. 1699. Balku Pal mp.

226.

Fogarasi Sámuel Teleki Pálnak
Franeker, 1699. április 26.

Illustrissime Comes, Fautor colendissime!

Nagdhöz valo alázatos köteleességem szerént nagj nyereségem köze számlálám ez alkalmatosságot nyilni Nagdhöz valo köteles tisztetnek követesere, azért udvarlo levelemnek adgja Isten találnia Nagdat boldog orában, mindenektől erdemelt Tekintetinek melto sorsos gradussaban. Nem mérem magamnak azt igirni, hogj Nagdhöz méltó dolgokrol irhassok az sovány tavasznak az nagj dolgoknak ösztöverül valo ki fakasztása miat, hanem köteles affectusomnak annál nagjobb confidentiajat és ebben candorat, mennél kisebb dolgoknak meg írásában is nem állak hatra. Nagos Uram, mostan közönségeseb dolog it az Palatinatusi persecutio, et az Pedomontanusoknak egressen valo proscriptiojak az Subaudustol, kiknekis számokra egesz Foe(deratum) Belgiumban példa nélkül valo adakozással löttének. Az Gallus szorgalmatoson készül, mellynek közönséges itelet szerent valo scopussa az Hispaniai Corona, de az titkos és felő remenségnek alatta egjebetis láttatnak subolfacialni az kiknek illik politica sagacitással secreta penetrare. Innen arcessállják okat sokan Vilhelmus kívánsaganakis az Angliai hadaknak meg tartásában, mellyet denegalt az Parlamentum.

Wájen Vram le fogja magát tenni Amstélodámban, kiis nem regen Nagdnak halhatatlan dicsereti utan le ira minden accessussat az királyhoz. Ennek alkalmatosságával hozá nemü nemü szovait elő /:panaszna lenni ugyan tagada:/ Nagdhoz az Septenarius Noster Patronussi felöl, kik felöl Nagd semmit sem solt igen politice, most ujanon ki bocsatotta ugjan azon Méltó. Vraknak nevek alat majd szemérmetességgel, ezek mire valok, Nagd bölcs itéletére hagjom. Vásárhellyi Mihály Vrammal edgjüt nem kicsint pirultunk. En Nagdnak irtam, és tudositottam az mellyek felöl Nagd nekem parancsolt, de vélekedem levelemnek kézben valo jutása felöl. Röel Vram<nak> iterato becsülettel valo szolgálattyának ajánlásával követteti általam Nagdot, hogj mind az Postának sietése miatt, mind egj kedves Professor Baráttjának nálla léte az levél írástól el rekesztette. Igiri ebben eset hejjanosságot prima occasione ki potolni. Ezekről Nagdat alazatoson követem, ajálván Isten kgjes gondgjaviselése alá.

Nagdnak alázatos szolgálja mig él
Fagarasj Samuel

A. 1699. 26/16 Aprilis Franeqr.

Az Meltóságos Asszonnak, nekem nagj jo Patronamnak eö kglnek alazatos szolgálatomnak ajánlásaval hala-ado indulatomat recommendalni Nagd meltoztassék, kérem alazatosan.

Ugj Tekintetes, Nemzetes Kendefi Jánosné Aszszanyomnak, nékem érdemem felet valo kegjes Patronamnak eö Kglménekis alázatos kötelességemet emlekezetben <jo> hozni bizodalmason etc.

P. S. Urfi, Nagd mivel hogj az en mesterségemben bele tekinteni méltoztatot /:az honnet nem kicsin dicsősségével van hivatalomnak függese illy nagj Principalistol:/ és miemet fel tiltván határt szabot. Mar kérem alazatoson, Inas esztendőmet el töltven egj örög, de Iffiu Subjectumnak meg egj tiz holnap i Infasnak egj abortivus ovumnak, egj egesz ugjan két izni /:az kis ujjadhoz merd:/ abortivusnak Anatomiajokban. +Titok légjen. N. B.+ Meltoztassék fel szabadittani Legenységre. Ha labra kaphatok, és a futtaso Polgar tisztit az ajto meget el érhetem, Nagdnokis hü szolgálja lésczek /:de attol fusson Nagd:/, ha ezzel tálalok inpingalni Nagd erdemiben, kérem alazatoson, magjarazza Nagdhoz valo confidentiamnak és tiszta szeretetemnek jeléve, mellyetis bizadalmason remenlek.

Nagdnak, mig él Fag(arasi) Samuel.

Címzés: Illustrissimo Comiti Paulo Teleki de Szék /:et generoso honoris et dignitatis titulo:/ Domino meo ac Fautori Summo, humilima semper observantia colendissimo. (ex) Franeq(uera) Transyl(vaniam)

Delaurenti Teleki Pálnak (?)

Bécs, 1699. május 2.

A legutolsó hírek szerint, melyeket róla kapott, elindult Boroszlóba. Dicséri a címzett tudásvágyát, de a megszerzett ismeretekkel is – melyek lovaghoz méltóak – elégedett lehet. Nagy utazásokat tett Európában, megismerte a különböző alkotmányokat, népeket, nyelveket. A tollat és kardot egyformán jól forgatja. Végül sikereket kíván uralkodója, családjá, hazája szolgálatában.

Monsieur

Les dernieres nouvelles qu'on m'a données de votre Personne, sont que vous aviez pris la route de Breslau, et que vous étiez déjà à quarante lieues de nous. Je sais bien que vous n'allez pas chercher des Paris dans la Moravie, ni des Londres dans la Silesie: cependant ce long détour me fait croire que vous n'etes pas encore las devoir le monde; mais que mesme vous seriez tout prêt d'en voir d'autres si l'on en pouvoit trouver dans la nature. Votre noble desir me fait souvenir de ce Grand Heros, qui ayant fait la conquete d'un monde, pleura revoyant aux bornes de ses conquetes, et à la fin de ses victoires, et de ses triomphes. Vous avez pourtant de quoy vous consoler: car ayant fait provision de tant de belles connoissances, outre les qualitez(!) qui conviennent à un Chevalier, vous pouvez pour ainsi dire triompher tous les jours et cueillir dans la fleur de votre age les fruits, que tant d'autres ne peuvent pas mesme attendre de leur longue vieillesse. Vous avez vu les plus belles Provinces et pratiqué les plus grandes Cours de l'Europe: vous avez appris les maximes des Princes, leurs forces, la constitution de leurs pays, les langues et les moeurs des peuples les plus polis et les mieux policez(!) de la terre. Les armes ne vous <connoiss> connoissent pas moins que les lettres, et la plume <ne> vous sied si bien en main que l'espée; C'est a dire que vous estes Cesar dans l'une et l'autre profession. Que vous reste-t-il donc à souhaiter, si non que le Ciel vous donne une longue vie, afin que vous jouissiez long-tems de si nobles qualités que vous n'avez acquises que pour les employer au service de votre Prince, a l'honneur de votres tres illustre famille, et à la gloire de votre nom et de votre patrie? Ce sont sans doute vos souhaits par la naturelle inclination que vous avez aux grandes actions; et tels aussi sont les miens en reconnoissance de tand d'honneur que vous m'avez fait, et de tant de bienfaits, dont vous m'avez comblé et par tant d'autres devoirs qui m'obligent d'être toute ma vie.

Monsieur, En toutes les manieres que vous me ferez reponce, vous me ferez bien de l'honneur, mais si c'est en latin vous me rendrez cent pour un

Votre tres humble tres-obéissant
et tres-obligé serviteur
Don Delaurenti

a Vienne le 2 May 1699.

Teleki Mihály Teleki Pálnak
Gernyeszeg, 1699. május 11.

Edes Eotsem Vram!

Tellyes örömmel olvastam kgd nekem irott levelet, de mas felöll egészen szomoru vagjok, házamnál /:ki Kgld Hazais:/ nem lehettem kgd el érkezeseben. Istené legyen az ditsőség, ki ezt az sok szelveszekkel es nyomorgattatasokkal, meltatlan persecutiokkal meg latogatott Arva Hazat latogatasi között vigasztallya, mostis Kgld el érkezesevel nem kevesse örvendezteti. Edes ötsem Vram, Kgld Gazda az Haznal, az mi nintsen, nem adhatom, az mi leszen peniglen Isten adott, kgd paranczolljon.

20. praesentis Fejervarat leszen Varmegje Szeki, arra kgd, ha szintén Vaj Laszlo Sogor Vram el nem jöhetis, el jojjön, meg kivantatik. Isten hozza kgmd jo eg(észség)ben.

Kgld Testver Batja, Szolgáia
 Teleki Mihály

Gernyeszeg, 11. Maj 1699.

Latja Isten, Szekerrüll paranczoltam volna, kikben lovak legyenek, de az szekeres Lovak velem vadnak.

Címzés: Tekintetes Nemzetes Teleki Pál Vramnak, edes kedvess Eotsem Vramnak eo kglmének

Teleki László Teleki Pálnak
Bécs, 1699. május 27.

Edes Öcsém Uram!

Vajarul irt levelét kldnek atyafiui szeretettel vettem, quoad priora non merito in hoc me redarguit, quia male rem apprehendit, et rogo incipiat sanius judicare. Quoad alia ego nihil scribo nisi fac mi Paule illud quod boni viri est. His diebus hinc me movebo coram plura, si quid boni fecit credat certe cum gratiarum actione rependam.

Az en feleségem phtisica az mint itt az Doctorok adjudicallyak. Von Satler(?) Opiniojat s Praescriptiojat kldnek el kültem, kerem communicallya Aszonyom Anyammal ő klvel, es ha szükség, Köleseri Vramat kellenék

consulálni, mert banam, ha el hatalmaznak rajta. Principiis obsta sero medicina paratur.

Jött edgj compania levele kldnek az olta, en mind el kültem, kívül könyvei allapottyat is meg lathattya kld. Az lelkere kerem kldt, fegyvereimet szerezzve, es ne engedgje öszve rontani őket, centies me obligabit.

Az Atyafiaknak ajánlom sz(olga)l(ato)m(a)t. Isten eltesse kltet, es engedgye most csak hamar friss e(géssé)gben latnom.

Kld köteles szolgálja, Battya
Teleki László

Beccs, 27. Mai 1699.

Címzés: A Monsieur Monsieur le Conte Paulus Teleki mon tres chere Frere, a Gernyeszegh

230.

Szilágyi Péter Teleki Pálnak
Malomváz, 1699. június 10.

Üdvözlí a grófot hazatérte alkalmából. Mentegetőzik latin stílusa nehézkessége miatt. Többször köszönetet mond Telekinek, hogy peregrinációja idején írt neki.

Illustrissimo Comiti, Paulo Teleki, de Szék. salutem plurimam dicit Petrus Szilágyi, Verbi Divini Minister a pro illo loco, ubi ipsum Deus esse vult!

Vererer Illustrissime Comes! dare ad Te litteras, nisi conscius mihi essem; et te semper mihi amatissimum fuisse, ex quo te primum vidissem, et te mihi, servulo tuo, omni tempore, cumprimis apud Exteros optime affectum, fuisse, etsi non essem, qui tibi prodesse valuissem, quem /infra tuas sortes positum/ amicum saepius esse jussisti: sperare unum potuisses, quod et feci, nempe vel minimas schedulas tuas ut tenaci custodi crederem, et adhucdum saepius ex arca resumerem, cum fronte serenam legendas. Tu vero mirareris, si forte ignotus Tibi, ex omni, hanc scribendi audaciam mihi praesumerem; verum officium facere censendus jam sic essem quoque, dum cogitares litteras currere ex loco, quo me Deus esse voluit, apud Illustrissimam Christinam Teleki Vestram; Tibi quidem Sororem Germanam optime /ut nosti prius, quam Ego/ tibi affectissimam; mihi vero Patronam pientissimam. Haerere quidem possum Comes Illustrissime, an dignae sint litterae meae, eas ut vel videas; dum patriam dedisti mihi dubitanti; binas enim ex Gernyeszeg dabam ad te litteras; sed ad priores etiam respondebas, mihi, ex Marburg. Forsan vel non invenerunt gratiam apud te, vel non tanti fuerunt censendae, ut ex Paris ad eas replicasses: silentium a toto illo tempore in te fuit, quod me jam licit, et ad scribendum compulit, cumprimis gratulabunde de tuo felici ad nos reditu. Audaculus autem esse videor, si animum tuum ignorare me credo; sed dum sciam eum sibi semper esse similimum, fortiterque sperem, ac confidam, eum immutatum redijsse, meque

sinu suo gestare, quem et (...), qui sum parvi ponderis; jam officium fecisse arbitror. Eccur autem Latinum loquar sermonem, ipse satis me habe excusatum; nosti enim me non multos callere, te autem eum, praeprimis in patria, dilectum habuisse, neque imperabis me loqui eos, quos tu coluisti cum laude, et diligentia, et excoluisti cum gloria; ob eos enim magna Crescit semper tibi fama, quae inplerit aures non Illustrissimae Familiae Vestrae (...) sed patriae totius. Injuriū illustrati tuae diceret quis me, quod Comitem servulus in securda persona alloqui non erubuerim. Nec diffitebor, me puduisse, diuque haesisse an id tentare praesumam; vicit tamen exemplum aliorum; ubi enim animum applico ad mores sanctorum Dei hominum, qui seu Hebraei, seu sint Graeci, victo eos tam Deum, quam homines in secunda persona alloqui. Neque id Majores nostri abhorrent; immo genius linguae Scythicae est loqui ad secundam personam, non vel, ut ad plures, vel ut tertiam, sed semper secundam: id quod et ostendit Eam esse ex orientalibus, et majores nostros non barbarie ductos, sed optimo linguae suae usu, id factitasse. Et facundia latini sermonis, genuinusque ejusdem usus apud Occidentales populos id quoque arguit abunde; ut adeo teste vel Teipso Illustrissime Comes! optime fecerim, quod abjecerim pudorem linguae, et calami sic te in secunda persona, alloquantis: neque vim inferre linguae, aut ad mores aliarum accommodare, aut imitari eos, dignum arbitratus esse debeo, qui nostro aero, aut patria loqui aliter vellent, et me cogendum dicerent. Et, haec sunt, quae et spem mihi faciunt te quoque consuetudini manus, quem juri, et mori linguae, gesturum mores, et literis missis a me ad te locum assignatum iri sibi debitum, et convenientem; si enim visitent te Comites, si Barones, alijve, et grati sint, qui te amant, amantiumque officia testantur, certo confido apud te tantum et mei scribentis fore honorem, ut, litteras aestimes meas, quibus pro officio suo convenientem des sedem. Adhaec gratulor mihi Comes Illustrissime! qui me dignatus fueris eo loco, quo honeste tractare soles, qui tamen tibi capiunt. Sed gaudebo tibi, quem Deus salvum, et incolumem reduxit ad Tuos, cum applausu omnium, et qui te abeuntem emitterent, et qui peregrinum in patriam remitterent cultiorem ac longa rerum experientia ac usu ad omnia paratiorem, et expeditiorem; si enim plus scit qui plus didicit; tu promptior jam es, quam multas gentes, terras ac maria lustrasti, et ubique salvus jam omnes molestias devorasti itineris, quas convertas in usum publicum, et favum facias ex ijs tamen sapidum. Colo te, cum ijs, qui spem sibi figunt fore brevi, Te ut videamus loco positum, virtutibus tuis dignissimis ubi tamen merearis de Deo, Patre aetatis, ac peregrinationum Duce tuarum: deque ejus verbo, cui cum domi, tum foris diligentissimam narasti operam: patria denique quae te in spem majorem aluit a puero: et familia Illustrissima Vestra, cujus gloriam provehes in altius. Utinam vero particeps fuisse potuissem gaudij, aut per transennam saltem conspicari, quod animos vestros affecit, dum matrem pientissimam exosculatus salutasti in Karko! et utinam adhucdum liceret vel mihi praesenti praestare officia tibi, vel tibi esse heic ubi experientiam patriam ampliare queas! Tunc adhuc viderem magnam partem laetitiae vestrae; mihi enim crede mi Comes Illustrissime, vix me imaginari posse quantumnam desiderium tui videndi tangebatur Matrem Illustrissimam dum abesses sibi, sed

quem salvum, ex me, teste vivo, ac oculato accipiebat. Et quae viderunt, dictitent sane, quot quantaque non materni affectus indicia edidit, quando Comas tuas, Haga Comitum dimissas, in eodem involucro, quo reconderas, in N. Sajo sibi offerri fecissem! Multa tunc passus fuisses oscula matris amantis, si ipse in eas mutari potuisses, ablutus etiam lachrymis, instar roris cadentibus. Neque cognati tui absimiliter saepe; quippe jocundum ipsis erat, si quando mentio tui incideret; opportunitati a semper attendebant: gratos, ac amicos miscebant de Te sermones, avideque praestolabantur reditum tuum ad se: adeo quidem, ut si vota, si nuncij, si cogitatio ipsa, et somnia heic te sistere revera potuissent, nihil tibi unquam negocij relictum fuisset, sed eo toto tempore eundum, redendumque semper, et dum Tui somniarent, et certatim te sibi sisterent praesentem, nec dormire, neque quicquam tibi quiescere licuisset. Quandoque probe novi haec omnia, cupidus Tui videndi, te, quemadmodum par est, salutandi, desiderio tangor rerum tuarum, et tantorum affectuum. Quod et spero futurum si Deo placet; Antequam vero id fiat, en mitto testes animi et affectus sinceri. Ibitis ergo literae impigrae, Illustrissimum Comitem salutaturae: et Illustrissimae Familiae suae; cumprimis pientissimae Matri me recommendatum reddite! Neque ad me reverti missi antequam litteras litteris reddendas presvaderetis Comiti, quod dum fiet, calcar addetis alias quoque libenter scribenti. Et sic, vale Comes Illustrissime, et me inter indignos, amare perge.

Ex Malomviz, a dje quarto Iduum Junij Anni Currentis, a parta salute. Millesimi, Sexcentesimali, Nonagesimi Noni.

Manu, calamoque, ac mente sincera.

Címzés: Méltóságos Urfinak, Széki Teleki Pál Uramnak, /cum pleno Titulo/ nagy jó Uramnak adassék, alázatosan

231.

Johann Georg Caradin Teleki Pálnak
Bécs, 1699. július 18.

Várja a gróf hazatérését, és reméli, hogy édesanyját egészségben fogja találni. Kéri, hogy az ő nevében hajtsa be Teleki Naláczí úron két és fél rénusi forint tartozását, egy könyv árát. Értesítést vár Telekitől, vagy személyesen, vagy Teleki László útján.

Illustrissime Domine
Domine mihi observandissime

Spero adventum felicem vestrae Illustritatis in Patriam et quod Illustrissimam Dominam Matrem bona sanitate invenerit. His recordor vestram Illusritatem rei mei cum Domino Nalaczi a quo duos et dimidium florenos rhenenses pro aliquo libro praetendo, et quia ante discessum vestrae Illustritatis

ei litteras pro isto Nalaczi dedi et petivi hanc pecuniam meo nomine ab eo requirere, modo scire vellem si vestram Illustritatem (Con)tentauerit, necne? dignetur me responso, aut prop ... aut per Dominum Fratrem Ladislaum. Ego manebo semper

Vestrae Illustritatis Humillimus seruus
Johannes Georgius Caradin

Viennae. 18. Iulij. 1699.

Címzés: Monsieur Monsieur Le Conte Paul Telekj de Szek. Clausenbourg.

232.

Herman Alexander Röell Teleki Pálnak
Amszterdam, 1699. július 29.

Üdvözlí a grófot hazatérése alkalmából. A hitehagyott Otrokócsi munkáját ő is megnézte; silány mű, érvei könnyűszerrel cáfolhatóak. A franekeri egyetem helyzetéről a levél vivői, Gyalai és Szombati úr majd tájékoztatják Telekit. Ő megbetegedett, és elhatározta, hogy holland savanyúvízzel kúrálja magát, melyet barátai visznek neki. Ezért késik a már nyomdában lévő Dissertationes philosophicae című művének kiadása. Hamarosan megjelenik azonban, és akkor rögtön elküldi.

Illustrissime Comes, Generosissime Domine.

Gratulor Tibi, Illustrissime Comes, felicem in patriam reditum. Non dubito, quin ille gratissimus acciderit Illustrissimae Matri, totique familiae Tuae. Futurum spero, ut brevi accipias ampla studiorum, peregrinationis, et Virtutis Tuae praemia, eaque ratione occasio Tibi detur fovendi tuendique Ecclesias patrias, et benefaciendi bonis. Certe, is est patriae vestrae status, eo loco in ea sunt res Ecclesiae, ut opus sit Viris, qui sapienter prudenterque simul, et fortiter ac cordate, eludere et avertere possint fraudes ac vim, qui proculdubio tam Ecclesiae, quam totius patriae libertati insideabuntur. Vidi dilemmata, missa ad Professores ac Pastores Hungariae ac Transsylvaniae, quorum auctor fertur Apostata ille Ostrococsi: sed in illis nihil deprehendi praeter sophismata, et inanes argutias, nihil vero solidi, et quod vel minimum movere queat hominem non plane mysteriorum verbi Divini ignarum. Nihil est nisi crambe saepius recocta. Tam facile est argumenta illa difflare, quam vento paleas. Homo ille isthoc scripto ostendit, se vel ignarum admodum, vel valde impium esse, qui vel ignoret, quibus fundamentis nitatur Reformatorum doctrina ac fides, vel dissimulet. Habetis apud Vos Viros eximios, qui facile debellare possint et vincere talem hostem, sed neque apud nos desunt, qui veneno illi antidota pararint. Quo loco sint res Academiae nostrae, labores harum, Viri eximii, Domini Gyalai ac Szombati narrare poterunt. Ego nuper graviter iterum cum febris conflictatus fui, sed redii nunc per Dei benignitatem cum valetudine in

gratia et decrevi heic in Hollandia uti acidulis, ad confirmandas vires, eo fine amici cujusdam cura huc allatis. Morbus ille impedivit, quo minus ad Te mittere queam quae sub prelo sudant dissertationes Philosophicas. Brevi tamen prodibunt in has luminis oras. Deum precor, Magnifice Domine, ut Te Illustrissimam-que familiam vestram ornare et conservare velit, in bonum Ecclesiae, me vero memoriae et affectui tuo obnixè commendo. Vale longam, et me ama.

Illustrissimi nominis Tui
Observantissimum, et ad omnia, quae
a mea tenuitate proficisci possunt, paratissimus, Cultorem
Hermannum Alexandrum Röell

Daban(!) raptim Amstelodami a. d. 29. Julij 1699.

Qui has ad Te defert Dominus Gyalai Tuo bonorumque omnium favore dignissimus est.

Címzés: Illustrissimo ac Generosissimo Comiti ac Domino, Domine(!) Paulo de Teleki, Domino suo maxime observando ac honorando. etc. etc. amica manu. a Szek.

233.

II. Apafi Mihály Teleki Pálnak
Bécs, 1699. augusztus 12.

Méltóságos Groff, Kedves Öcsém Uram!

Szerencsés hosszú életet kívánok Istentől Kldnek. Az mig itt voltál nállam, fervens valál hozzám, de innenn el menvén, úgy látom, az feledékenységnék tengerébenn vetetted minden emlékezetemet, meg nem érdemlém eddig, hogy edgy kis czedulát írj. El hiszem, nagy kakas, hogy tyukozni akarsz, s az felejtetet el veled, mert válogadcz most a nőstényekbenn, ki leszen alád valo. Vadnak tudományaim, mellyekre, ha élek, meg tanitalak magadat csak, s több embert senkit sem. Ez nem bolondság, hanem valóság, ha kell. Ezeket az tudományokat, úgy hiszem, Magyar nállamnál több bizony nem tudgya. Monzombánt el várom annak idejébenn tüllede, de én attul félek, kakas, hogy mihent tyukra verekedel, az taréjod le esik, semmi hasznodat nem vehetem, az házasság ki huzza minden éledet. De kérlek, viseld férfi modra magadat mindenekbenn fel emelt fővel. Meg bocsásson Klmd öcsém Uram, ezt ex confidentia irtam, de rollam el ne feletkezzék Klmd. Ez az negy jel Bachus csepje, mert most ivám egésségedért, noha nem részegségre valot, s ide cseppent az papirosra. Ezzel ajánlom Klmdt Isten oltalmábann, maradván mindenkor az ki voltam

Klmd igaz jo akaroja s szolgáló Attyafia
Apafi Mihály

Bécs, 12. Augusti Ao. 1699.

Kökényesdi László Teleki Pálnak
Odera-Frankfurt, 1699. szeptember 22.

Ajanlom mint Vramnak knek alazatos szolgálatomát.

En, Vrfj, kgd alazatos szolgálja szerencsés jo egessegeben vagyok, minden dolgaimat Isten szentül s jól vezérlette még eddig, kiert legyen aldott szent neve. Most születtem, Vrfi, ujjonnan, hogy Isten meg engette latnom s laknom az tudományoknak sik mezejét. En, Vrfi, nem Stremesius Vramnal vagyok szallason, mivel egy rossz leannyak kedveert nem akarok ezer tallert költeni. Talaba felől knek irhatom szomoruan, mint hogy it ezer tallert költöt azon leanyra, magara meg többet, minden pénzét el vesztegette. Stremesius Vramtul kért ezer tallert kölcsön, azt is el költven innét eleb allot, s az utban is feles adosságot kérven fel Vltrajectoryumban ment, holot leven tizenkét duelluma, propter multa facinora convictus est öt szaz tallerig, ezt meg nem fizethetven, propter desperationem Hágában az eő Felsege residensenel Papistava löt. Ezeket Amstelodambul irta egy becsületes deák, kinek levelet inclusive küldöm knek, kerven alazatoson kgdet, mint hogy szegeny meg sz(orult), Grof Vrnak eő Nnak szollo levelet meg küldeni meltoztassek. Ezek utan Isten kgdt szerencsesen eltesse sokaig, kivanom, s maradok, s valaszt varok alazatoson

Kgd alazatos szolgálja
 Kökényesdj Laszlo

Francofurt ad Oderam, 22. 7bris 1699.

P. S. Az kgd gratiajabul, edes Vrfi, az Nagy Aszszonynak eő knek, az Vrnak, Teleki Josepf s Sandor Vrnak, mint ismeretlen Aszszonyomnak s Vraimeknak ajanlom alazatos szolgálatomat. Ugy az Ifju Aszszonnak, Teleki Laszlone Aszszonyomnak is kivanom, Isten szerencses jo egessegeben eltesse eő kgmet, s mentül hamarab az Vrral eő kgvel szerencses oraban jutassa szemben.

Samuel Strimesius Teleki Pálnak
Odera-Frankfurt, 1700. március 13.

Nagyon gyakran emlékezetébe idézi a grófot. Az a tény, hogy Teleki peregrinációjának minden állomásáról írt neki, arra készíti, hogy most – miután már hazatért – ő keresse fel levelével. Üdvözlí abból az alkalomból, hogy a császár magas méltóságot adott a grófnak. Egykor az erdélyi fejedelemnek írt Telekiről és Talaba úrról, de választ nem kapott. E levél másolatát, valamint egy Talaba úrhoz szóló levelet mellékel, kéri Telekit, hogy továbbítsa neki.

Illustrissime Comes, Domine Benignissime

Quoties Illustritudinis Tuae memoriam animus recolit, /id quod saepiuscule facit, ansa ab Uxore quoque mea filiisque, Recorditonem Tui uti Sancte habentibus, ita creberrimam illustrissimarum Virtutum Tuarum mentionem injicientibus, suppeditata/ toties dulci quadam pertentatur iste ac demulcetur gaudio, ex reminiscencia suavissimae Tecum olim, hic loci, inque aedibus meis, habitae conversationis, suboriundo quodque fovere, quin augere Illustritudo Tua dignata est aliquot humanissimis epistolis, Franequera aliis /cum apud Batavos ageret, inque Angliam iter meditaretur/ aliis Marpurgo ad me missis, postquam, Deo Comite, salve atque incolumis in Germaniam nostram redux facta fuisset. Istarum postremae adhuc responsum debeo, incertus hucusque, quorsum illud mittendum esset ut ad manus Illustritudinis Tuae perveniret. Nunc vero de felicissimo Tuo in Patriam dulcissimam reditu, deque insigni Honoris Dignitatisque accessione /qua Te ab Augustissimo Imperatore nostro auctum fama perhibuit/ certior redditus, non possum facere, quin toto devotoque pectore Illustritudini Tuae eo nomine gratuler, et ut eximium istud honoris incrementum, in Dei gloriam, Patriae afflictissimae commodum, illustrissimae denique domus Telekianae splendorem, quaqua versum diffundendum, famamque aeternum perennaturam, cedat, enixissime a Deo contendam. Eo nunc modo liceat mihi dulce literarum commercium cum Illustritudine Tuae redauspicari, Meque meosque humillime Tibi commendare. Erat olim, cum gratissima Tui Virtutumque Tuarum perquam illustrium veneratione permotus, de Illustritudine Tua, ut et de generosissimo Populari Vestro, Domino Talaba, ad Celsissimum Transylvaniae Principem perscribere haud vererer, infimus licet eximiorum vestrorum a Supremo Numine Vobis largissime concessorum donorum, admirator ac praeco; At in hanc usque diem a Serenitate Sua responsi tuli nihil, in causam silentii haud temere inquisiturus unquam, veneraturus potius eandem, Principique Optimo fausta quaeque fortunamque, tanto Principe dignam, submississimo animi precatus. Exemplum tamen ejus, quod tum temporis scripseram /si forte Illustritudini Tuae visum istud hactenus non fuit/ literis hisce adjungendum duxi, insuperque epistolam, Generosissimo Domino Talabae inscriptam, quem pariter ac Illustritudinem Tuam ego omnesque mei officiosissima salute impertitos cupimus, pro Illustritudinis Tuae ac illustrissimae familiae perenni felicitate perpetua vota nuncupaturi.

Illustrissime Comes, Domine Benignissime,
Illustritudini Vestrae devotissimus
Samuel Strimesius.

Dabam Francofurti ad Viadrum 13. Martij 1700.

P. S. Ut literae ad Generosissimum Dominum Talabam pertinentes ab Illustritudine Tua accersito illi in proprias manus tradantur, est, quod maximum in modum oro atque obtestor.

Címzés: Illustrissimo Comiti ac Domino, Domino Paulo Telekj, Comiti de Szek, comitis Michaelis Filio dignissimo, Domino suo benignissimo, a Fogaras in Transylvania.

Teleki Pál kezével: Die 14. Aprilis 1700. vöttem.

236.

Teleki Pál Samuel Strimesiusnak
Gemyeszeg, 1700. október 11.

Néhány hónapja kapta meg Strimesius levelét. A Talabának szóló levelet maga akarta átadni, de sokáig nem találkozott vele, végül ő is postán küldte tovább. Többektől hallotta, hogy Talaba még nem adta meg Strimesiusnak a tartozását. Strimesius írja meg neki, hogy mennyivel tartozik, s ő azon lesz, hogy minél előbb visszafizesse. Ez ügyben jó lenne, ha írna Bethlen Miklósnak s mellékelné Fuchs vagy mások támogató levelét.

Strimesius műve, melyet Apafinak dedikált, nagyon tetszett a fejedelemnek, aki eddig még nem tudta ezt meghálálni elfoglaltságai miatt. Nagyon nehéz idők járnak Magyarországon, éhínség fenyeget. Teleki áprilisban eljegyezte Vay Ádám leányát, Katalint; a lakodalom, ha nem korábban, farsangkor lesz.

Celeberrime ec Excellentissime vir, Domine multis mihi nominibus colendissime!

Acceperam ante aliquot menses humanissimas tuas literas, quibus quod tam tarde respondeam ex hisce rationibus factum putes, tum quia literae tuae multum in itinere delituerunt, tum quia <juxta desiderium tuum>, uti jubebas, inclusas <literas> ipse volebam Domino Thalaba praesentare. Hactenus si quidem nulla mihi occasio fuerit cum ipso colloquendi, literas tuas per certum hominem eidem transmissi, responsorias mihi non misit, forte celeriori occasionum <voluit> tibi responsuras <dare>. Uti ex plurium relatione intellexi, praefatus Dominus Thalaba immemor praestitae tuae erga ipsum humanitatis hactenus de debito a te contracto tibi non satisfacit, quod si sic sit doleo sine <ita> male te esse mulctatum ab ipso, qui gratitudinem tibi potius debebat praestitisse, quam injurias. Vellem, Excellentissime Domine, ubi mihi summam debiti a te; vel dab aliis contracti scire dares, quamvis enim ille non ita opulentus in sua Patria <...> existat (?), nec ejusdem prosapiae sit (!) ut si considerabilis summa argenti ipsi elargita sit, statim absque molestia <reddere> possit solvere, ego tamen solícite intendam ut tibi satis faciat praetensioni consultum sero judicarem, si Excellentissimo nostro Gubernatori, <...>. Illustrissimo Domino Nicolao Comiti Bethlen, Cancellario Nicolaus Bethlen nostro literis significares te taliter esse defraudatum, tanto consultius adhuc foret, si negotium hocce tuum ab Illustrissimo Fuchsio, aut alio tibi faventissimo iisdem

commendaretur, his ex rationibus, citius Dominus Thalaba ad satisfaciendum cogeretur, si hoc in negotio aliquid utilitatis tibi, Excellentissime Domine, praestare possum, faciam libenter, nec aliud nisi iubens, habes obsequia, saltem gloria mihi relicta.

Opus tuum Celssissimo Apaffio Principi dedicatum eidem, ut mihi ipse Viennae significavit, maxime placuit, quod nihil redhostimenti ab ipso praestitum fuerit, factum est ex ipsis difficultatibus, cum quibus ipsi Viennae apud Augustissimam aulam conflictandum fuit, brevi, ut speramus, ad nos redituro sadebo, efficiat et comprobet ipso effectu, praeclarum munus ipsi acceptissimum fuisse.

Difficillimis hisce temporibus praeter mala undique nostram Patriam affligentia scribere tibi non possum, ingruente hyemi, et fame exerceamur, metuimus continuus enim imber magnam tritici <causavit>, ut et omnis frumenti, causavit inopiam.

Ego vero cum Filia Perillustris Domini, Adami Vai in Ungaria <Filia> Catharina <vocata> praeterito Mense Aprili hujus Anni, <Catharina vocata> vincula jugalia feci <matrimonium> nuptias cum eadem Deo dante, si non citius, proximis Bacchanalibus celebraturus. Nobilissimae tuae Conjugi lectissimisque Filiis fausta omnia precor, si qua in re iisdem inservire possum, id, quod in votis habeo, me consequutum putarem. Vale vir Excellentissime, et continuo fave

Excellentissimi tui Nominis
Strenuo et devotissimo Cultori
Paulo Comiti Teleki de Szék

Túloldalán szintén Teleki Pál kezével: Anno 1700. Gernyeszegh 11 8bris Strimesius uramnak irt levelem parja.

237.

**Teleki Pál Heinrich Coccejusnak
és Johann Christoph Becmannak
Gernyeszeg, 1700. október 11.**

A híres oder-frankfurti egyetemen eltöltött időre emlékezve ír. Dobozi István, debreceni főbíró fiát figyelmükbe ajánlja. Kéri őket, hogy írjanak az ifjú apjának.

Celeberime ac Excellentissime Vir Domine multis mihi nominibus Colendissime

Occasionem mihi hisce te publicis commodis destinatum literis interpellandi praebuit Perillustris ac Generosus Dominus Stephanus Dobozi Liberae Regiaeque Civitatis Debreczeniensis primarius Consul, Vir de Patria Religione Ecclesiis, Scholis meritissimus Cui de educatione Charissimi Sui Filii

sermone mecum consocianti non poteram non ex intimo cordis affectu Inclytam Universitatem vestram ut pote cuius habenas totmagna Nomina ceu totidem Atlantes Sapientissimi moderantur pro theatro virtutum ac Studiorum commendare. Nec dubito vos omnes ea esse pietate ac christiana Charitate viros ut charissimum tanti Viri depositum lubenter in sinum et gratiam vestram recepturi stitis, salutaribus ipsum instruendum artibus, quippe quae ad Constituendum et perficiendum hominem Politicum Commodiores ac summe necessariae existimantur. Meis si precibus, locus est, te vel maxime Vir excellentissime, quem mihi faventissimum semper expertus sum iterum, atque iterum rogo, quatenus digneris eidem saluberimis tuis adesse consiliis ut in aestimabile tempus quod inutiliter transactum revocari nequit unice bonis impendat literis, tuo pariter, paterno affectu, Cura diligentia studiis ita cum fovere pergas, ut desideratissimus aliquando Patriae Civis ac vacillantis Religionis stator evadat fortissimus, facies hac in parte Vir Excellentissime Solicito de Suo Filio Patri rem acceptissimam Patriae Nostrae Ecclesiaeque utilissimam, quae suis spoliatae difficilimis hisce temporibus fulchris et Columnibus novis indigent Patriae Patribus. Ego pariter si quid tenuissima mea Commendatio Coram te pondera verit, in omnem occasionem tuis obsequendi jussis et mandatis diligenter excurabo et si qua in re tibi utilis esse valero. Id quod in votis meis erat me consequum esse putabo. Vale vir Excellentissime et favere non desinas

Excellentissimi tui Nominis
Strenuo et <devto> devoto Cultori
Paulo Comiti Teleki de Szék

Gernyeszegini (...) 8bris A. 1700.

Teleki Pál kézzel: Anno 1700. 11. Octobris Gernyeszeg, Coccejus es Becman Urameknak az Francofurtumi Academiaban irt levelem parja.

FÜGGELÉK

238.

Vay Anna Teleki Pálnak

Vaja, 1699. február 6.

Ajánlom szeretettel való szolgálatomat Kegyelmednek. Isten kegyelmedet előbbeni jó egészséggel áldjon (!) meg, szívből kívánom.

Kegyelmed két rendbeli levelit igen kedvesen vettem. Hogy az minapiban mindjárt választ nem tehettem Kegyelmednek, arrul Kegyelmedet követem, sőt vétségemnek Kegyelmed ne tulajdonítsa, mert nem tudtam hova lenni bumban, hogy uram ő kegyelme parancsolatjára még nem tudósíthatám az nagy vizek miatt.

Értem Kegyelmed leveliből, hogy készítem magamot. Sokszor készültem már, hogy ő kegyelmének udvaroljak, de nem adatott még olyan alkalmatosságom, hogy ő kegyelmét lássam. Mindazonáltal hiszem az én Istenemet, ha meg nem halok, addig valami üdőre megadja meglátnom, melyet is engedje az Úristen látnom ő kegyelmét friss, jó egészségben.

Értem, édes urfi, Kegyelmed vékony egészségét. Micsoda bántja Kegyelmedet, nem tudom, mindazonáltal kívánom az én Istenemtől, hogy az előbbi egészségét adja meg Kegyelmednek.

Ez bátorságos írásomrul Kegyelmedet követem. Kívánom az én Istenemtől, hogy ezen levelem találja kegyelmedet friss egészségben.

Ezek után Istennek ajánlom kegyelmedet.

Vaja 6. Februarii. Anno 1699.

Istentül minden jót kívánó ángya Kegyelmednek:

Vay Anna, m. p.

Címzés: Tekintetes nemzetes Székj Telekj Pál uramnak, jóakaró uramnak ő kegyelmének. Bécs

VEGYES IRATOK, VERSEK

VEGYES IRATOK

1.

Bajcsi Sámuel kötelezvénye Teleki Pálnak

Boroszló, 1695. szeptember 28.

En Bajtsi Samuel recognoscalom per praesentes Fide Christiana, hogy Baraszloban midőn egész négy hetekigh mulatván tellyesseggel kölcségemben annyira meg fogjatkoztan volna, hogy semmikeppen nem hogy alá mehettem volna Hazamban magam kölcségemmel, sőt csak itt való lakasomért is a Gazdamnak meg nem fizethettem volna. Nagy szerencsemre az Tekintetes Urfi, Széki Teleki Pal Uram ide érkezvén Baraszloban, ketelenitettem ő Kglmehez folyamodni, és kérni ő Kglmet, tekintse igye fogyott állapotomat, adgyon annyira való penzt ő Kglme Hazáigh kölcsen, a mellyel mind a Gazdamnak tartasaert meg fizethessek, köntöstelen leven, köntöst vehessek, és edgiczersmind Hazamban is szanyaru bujdosásom utan mehessek. Isten a Tekintetes Urfiat aldgya megh, kegyessen meg szánván illy igye fogjott állapotomban, adott ő kglme kölcsen illy bujdoso állapottyaban is 41 - negiven edgj Imperialis Tallerokat, illy conditiok alatt:

1. Mint hogy az T. Urfinak is ő Kglmenek ilyen állapottyaban igen nagy szüksege vagyon a kölcségre, mihelt Isten Hazamban viszen, mindgjart azon kölcsen adott penzeket Tiszt. edes Atyám Urammal edgjütt aranyul tartozzunk meg szerezni, és legh közelebb való alkalmatossaggal az Tekintetes Urfi utan igazítani és <dirigálni> kuldeni vagj Franckofurtumban, vagj a hol az Tekint. Urfi fog lakni bujdosasában. Az aranyat pedig az T. Urfi kivannya 4 – négj Magyar forintokban és 60 – hatvan penzben, és fellyeb el sem veszi.

2. Mint hogj el hagjatott Hazánk, avagj csak a mint most hallatik, nagy bodulasban vagjon, az Tekint. Urfi pedig meg ezt sem tekintven meg szánt, kivannya ezt is, hogj non obstantibus ullis revolutionibus temporum et tempestatibus subortis aut suboriendiś, tartozzam edes Atyam Urammal edgjüt ez penznek szerit tenni, és mennél hamarebb nulla adhibita tarditate jo alkalmatossaggal el kuldeni és a T. Urfi utan dirigálni és promotealni. Mindazaltal ha azt a penzt az T. Urfi utan el kuldenok, és casu quo a penz az uton el tevelyednek is /kit Isten ne adgjon/, ugj hogy a Tekint. Urfi kezehez nem vehetné, a T. Urfi mindazonaltal praensiojat tarthassa mind addig, valamig ő Kglmét cum gratiarum actione contentalom.

3. Ha casu quo Hazaig való utazasomban /kit Isten avertallyon:/ valami nagj akadalyom, veszelyem, vagj halalom quo quo modo tortennék, tartozzanak mindazaltal Tiszt. Atyam Uram és Mostoha Anyam Aszszony Testvér Atyamfiaival edgjüt a Tekint. Urfiat ő Kglmét contentalni.

En is azért meg tekintven az Tekint. Urfi, Széki Teleki Pál Uram hozzam valo kegies joakarattyat, sancta et genuina conscientia mind ezen fellyeb le irt három conditioknak annualok, es edczersmind sancta fide Christiana promittalom, hogj azon muualt 41 – negiven edgj Tallerokat /mellyeket magom vettem fel a T. Urfitul/ a Tekint. Urfinak az Conditioik szerint aranyul, mihelt Isten le viszen, megh szerezen, ő Kglme utan küldení minden haladék nélkül el nem mulatom. Es a fellyeb le irt conditioknak is meg tartására ugj obligalom magamat, hogj ha valamikeppen a Tekint. Urfiat ő kglmet /mellyet Isten ne adgjon/ defraudalvan meg nem küldenem az penzt, minden praetextus es excusatio nélkül a Tekint. Urfi duplumát exequaltathassan (!) rajtam, vagj casu quo magam decedalvan Szüleimen vagj Testvér Atyamfiain. Melynek meg erősítesere futuro pro Testimonio adtam ez kezem írásával es pecsetemmel meg erősítettett levelemet.

Baraszlo, 28. Septembris A. 1695.

Fide mea mediante: Bajtsi Samuel

Coram nobis
Balthasare Zalányi S.
et Martino Pesöczi Rosnav.

2.

Teleki Pálnak adott számla Odera-Frankfurt, 1695. november 29.

Das tischgelt vor die person wochentlich				
1 1/2 fl macht die 7 wochen zusammen	21	fl		
die Erdstube ist bedungen jährlich 16 fl				
macht dises halb 1/4 Jahr	2	fl		
die ander Stuben Jährlich 10 fl macht Jetzeit	1	fl		
Vor 2 Betten Jährlich 12 fl macht dise Zeit	1	fl	12	g
des diners Bette Jährlich 4 fl macht dise Zeit		–	12	g
das halbe holz galt vor die 2 Stuben	6	fl		
Vor 32 qaur(tel) Bier a 1 g	1	fl	8	g
	33	fl	8	g

Teleki Pál kezével: Ao. 1695. 29. 9bris. Fizettem megh az Gazdaszszonynak ez szerint. Ab 8. 8bris ad hunc Diem.

3.

Vízaknai Bereck György elismervénye Teleki Pálnak
Odera-Frankfurt, 1696. február 14.

Anno 1696. 14. Februarij a' Tekintetes Urfi, Teleki Pál Uram ö kegyelme az Méltóságos Gubernator Banfi György Uram, erdemem felett valo nagy Patronusom ö Naga kérése s kívánságara adott kezemben Francofurtumban az Oder vize mellett 25 azaz huszon öt aranyakat, melyről ö kegyelmet quietalám ez rövid czedulammal pro futuro testimono

Georgius Briccius de Vizakna Med. Doctor

Die locoque supra notato

4.

Mendel Lazarus számlája Teleki Pálnak
Odera-Frankfurt, 1696. február 24.

Mein Herr Barron Empfangen umb Bedungen wie folget

7 1/2 elle fein Mode Color Laken	fl 2 g 18	20 15
11 1/2 loht schmale Goldenen tressen	25 g	11 14
25 1/2 loht Golden Fransen	21 g	15 3
6 1/2 loht deto riegel Faden	23 g	6 ...
11 ...	6 1/2 g	...
2 loht Seyden	5 1/2 g	...
2 1/4 elle lienzen zum Knopff leder	2 1/2 g	...
2 1/4 elle detto zue Hosen futter		...
1 1/2 elle Barchantt	6	...
6 loht Trese ein zue Vasten	26 g	6 12
	<hr/>	
Summa	g 74	7 3 ...

Mendel Lazarus

Teleki Pál kezével: Ao. 1696. 24. Febr. Köntös csinaltatasrul valo jedzes es vasarlas.

Item ezüst fonalbul csinalt Gombokat az Gombokotoval, az felső Dolmanyra csinaltattam negy tuczetet s nyolcz gombot. Tuczetye ennek Tal. 1 18. Belső dolmanyra aprob ezüst gombokat ugjan ötödfel tuczetet, tuczettye tiz garason.

Mind az kettőnek az arra facit Tal. 10.

Item Szabonak csinaltatasaert Tal. 4. Gar. 8.

Nemet Mantli csinaltatasaert Tal. 1.

Ezüstös kosperdett csinaltatvan kolt
 az omnibus apertinentiis(!) Tal. 15.

5.

Johann Wuhardt Kühneman ellismervénye Zalányi Boldizsárnak
Odera-Frankfurt, 1696. március 12.

Ich habe 2 thl empfangen von des Herrn Baron seinem Hoffmeister und mir eine discretion.

Johann Wuhardt Kühneman
 Stud. Chir.

Franckfurt den 12. <February> Marty Ao. 1696.

6.

Teleki Pálnak adott számla
Odera-Frankfurt, 1696. március 13.

Vor 16 wochen tischgelt macht	48 fl	
Vor die 2 Stuben	8 fl	16 g
Vor die 3 Betten	5 fl	8 g
Vor holz zu 2 Stube	6 –	
Vor 99 qaur(tel) bier a 1 g	4 fl	3 g
	<hr/>	
	72 fl	3 g

Teleki Pál kezével: Ao. 1696. 13. Marty. Így fizettem meg az Gazdaszonynak.
 Item ket szolgálok 16: 16 garast adtam, mely facit Tal. 1 8 G.

Summa integra 73 11 Gar.

7.

Blasius Hutreri vívómester számlája Teleki Pálnak
Odera-Frankfurt, 1696. március 19.

Monsieur le Baron Telecki hat mir, Endes unterschriebenen, drey Monat auf meinem Fecht Boden, und dessen Exercitii Schu(h), mit Sieben Thlr Zwanzig Groschen bezahlet, dafür ich danck sage, und denselben gebuhrend qvittire. So geschehen in Franckfurt an der Oder den 14 Martii 1696.

Hutreri Blasius (?)

Teleki Pál kezével: Ao. 1696. 19. Marz. Az Fech Bodenben így fizettem.

8.

Alexander János és Lácse Demeter kereskedők elismervénye
Marosvásárhely, 1696. április 12.

My Alexander Janos es Lacse Demeter Szebeni Companiabeli Erdely Kereskedő Emberek recognoscallyuk per praesentes, hogy Meltossagos Vr Aszszontul, Nehai Meltossagos Ur Szeke Teleky Mihaly vram Eözvegyetül, Tekintetes Nemzetes Veer Judith Asszonytul vettünk kezünkhöz szabad akaratumk szerint az alabb coramizalo becsuletes szemellyek előtt negy szaz vert Aranyakat – 400, olyan veggel, hogy azon Aranyakat minden kár, fogyatkozás es valtosatatas nélkül bona fide Christiana Tekintetes Vrfinak, Szeke Teleky Paal Vramnak Lypsiaban kezehez szolgaltattjuk. Ha Isten eo Felsege latogatasabul az magunk elete es penzbeli kölcsögünk megh marad, erreis hasonlokeppen, mint magunkera gondott viselünk mint a tulajdon magunkera. Ha pedig mind magunk elete, mind javaink veszedelemben jutnak, vgy efelölis nem felelhetünk, de ha magunk szemellye es elete s javaink megh maradnak, obligallyuk ennekis megh maradasara es az vrfi kezehez valo szolgaltatasara magunkat, ki kötven mindennemü fraust, dolust, malitiat sub plenaria refusione totius summa ac periculo honoris et famae. Melynek nagyobb bizonsagara agyuk pecsétes es subscriptios levelunket.

Coram nobis super praescripto negotio
 modo praemisso peracto fide Nostra
 Christiana mediante testantibus

(...)

(...)

Joanne Kemény
 Paolo Nagy

M. Vasarhely, 12. Apr. 1696.

Vér Judit kezével: A. 1696. die 12. Apr. Teleki Pal Fiamnak küldöt 400 aranyakrol valo testimonialis levele az Görögöknek.

9.

Wilhelm Garnier táncmester számlája Teleki Pálnak
Odera-Frankfurt, 1696. május 19.

Der Herr Baron Teleki hat bezahl 3 monat, zu dantzen 6 thaler und 12 g welches ich hier mit bescheinige.

Willhelm Garnier

Teleki Pál kezével: Ao. 1696. 19. May. Tánc Mester adta quitantia

10.

Teleki Pál elismervénye Johann Christoph Becmannak
Odera-Frankfurt, 1696. május 21.

Enn Széki Teleki Pál recognoscalom per praesentes, hogy Erdelyi becsületes Görögök, ugj mint Aleksnder Janos es Lace Demeter Uramek Lipsiaban érkezven, magam oda nem mehetven, hanem Tiszteletes Doctor Becman Uramra <kezeben> bizvan az pénznek fel vetelet, ő Kglmnek az en számomra Aszszonyom Anyamtul ő Kglmtül küldetett 400 Aranyakat <azon> ket sacsokban Aszszonyom Anyam ő kglme pecseti alatt egészen, minden hiba és fogjatkozás s kar nélkül kezeben adtak; ki is Lipsiabol ide érkezven, azon pénzt minden hiba nélkül kezemhez vettem, melyrül adom futuro pro testimonio ezen szokott pecsetemel megh erősitet leveletem.

Széki Teleki Pál

Frankfurt ad Oderam, 1696.

Teleki Pál kezével: Ao. 1696. 21. Maji. Görögöknek adott 400 Aranyrul valo Testimonialis parja

11.

Zalányi Boldizsár elismervénye Teleki Pálnak
Odera-Frankfurt, 1696. június 3.

Recognosco tenero praesentiam, hogy az Vrfi Széki Teleki Pál Vramtol levaltam 6 – hat formalis Tallerokot, mellyeket Kendeffi Jánosné Aszszonjom még oda haza letünkben Conferált volt nékem keresztyen indulattyából. Item leváltam 6 – hat N. forintokot, mellyekkel regtül fogva ados volt az Vrfi. Item 19 – tizen kilencz forintokot ezeken kívül es 60 – hatvan pénzt, mellyekről quietalom eő kglmet pro futuro testimonio.

Idem qui supra non comparet
Balthasar Zalan(yi)

Francf. ad Oderam, 3. Junij 1696.

12.

Teleki Pálnak adott számla
Odera-Frankfurt, 1696. június 12.

Vor 12 wochen tischgelt	36 fl	
Vor die 2 Stuben ein Virlt Jahr	6 fl	12 g
Vor die 3 Betten ein Virlt Jahr	4 fl	
Vor 90 qaur(tel) Bier	3 fl	18 g
	<hr/>	
	50 fl	6 g

Teleki Pál kezével: Ao. 1696. 12. Juny Gazdaszszonynak ez szerint fizettem

Item szolgáloknak	Tal. 1	Gar. 8
Asztal Keszkenökért	Tal. 1	Gar. 7
egj darab időtül fogvan gyertyával (...)	Tal. 2	

13.

Enyedi István és Szatmárnémethi Sámuel feljegyzése
a Teleki Pálnak küldött pénzről
H. n., 1696 nyarán

Teleki Pál Vrfi száz Aranyának specificatioja, a' mint az sok féle elegy belegy Aranjakat fel lehetett jedczeni

Moguntinus pénze	Nro 13
Külömb külömb respub.	Nro <19> 21
Episcopus Salisbury	Nro 7
Lengjel Királyoké	Nro 8
Bátori Sigmondé	Nro 3
S. Ladislausé	Nro 3
Westfrisiai	Nro 7
Zvollensis	Nro 3
Diversorum Imperatorum	Nro 12
Apafi	Nro 1
Betlen Gabor	Nro 2
Catharina	Nro 1
Electoroké	Nro 8
Hannoveranusé	Nro 3
Sveciai	Nro 2
Hamburgumi Marias pénz	Nro 2
Carolus Austriacusé	Nro 2
Nobilitas Estensis	Nro 1
Erdelyi régi moneta	Nro 1

Sz. Némethi Sámuel

Enyedi István

14.

Leonard Strick kereskedő számlája Teleki Pálnak
Franeke, 1696. augusztus 25.

De Heer Baron Tekelij (!) debet 25 August 1696.

1 Heidegeri Apacalipsin			
1 Heidegeri Dissertationes 3 vol	14-	0	-0
<1 Cartesi opera	5-	0>	
<1 Gailliard wederom>			
1 Witzi Misselanei	4	0	
1 Metii opera	2	14	
1 Heidegeri tumulis 2 vol	8	0	
1 Burman sinopsis	6	0	
1 Coccei Catechismus	0	16	
1 Claubergi opera	7	0	
1 Curtius france band	2	8	
1 Blau d(e) globis	1	10	
	51	8	
1 fenne gramatica	1	4	
	<52	12>	

ten dancke voldaan
den 29 7ber 1696

Strick

15.

Hiske Steenkist számlája Zalányi Boldizsárnak
Franeke, 1696. szeptember 6.

Rekening Voor de Hofmeester den 6 sept 1696

13 ellen tussen voer dellen 4 st. 4 penn.	2 -	15 -	4
2 1/2 pont watten 1 pont 8 st. 8 p.	1 -	16 -	4
een gordel	0 -	18	
	Somma 5 -	9 -	8

den inhoud ten danck betaelt
den 1 Octb 1696

Hiske Steenkist

16.

Hiske Steenkist számlája Teleki Pálnak (?)
Franeker, 1696. november 5.

Rekening Voor Een Ongerse Heer den 5 Nov

2 ellen en andergalf ...del blondkatoen d'ell 15 st	1 - 15 - 10
3 ellen wit tweernt katoen d'ell 10 st	1 - 10
een pont watten	0 - 14
1/4 watten	0 - 3 - 8
	4 - 3 - 2
den inhoud ten danck betaelt	
den 1 Martij 1697	

Hiske Steenkist

17.

Pieter Teger elismervénye Teleki Pálnak
H. n., 1696 november 13.

Me duos et viginti florenos cum dimidio e manibus Nobilissimi Domini Baroni Teleki accepisse testatur nomen propria manu subscriptum.

P. Teger

<...> die tertio decimo mensis 9bris Anni 1696.

18.

Aebbe Willems Wassenaer elismervénye
Teleki Pálnak és Zalányi Boldizsárnak
Franeker, 1696. november 19.

Ontfanghen Van de Heer Prins en de Hof Meister de Somma van Een en twintich /21 - 0 - gulden aen ghelient ghelt en dat sal Hij in de Camers huier Wederom Corte, Orconde Mijn Handt.

Francker den 19 Nouember 1696

Aebbe Willems
Wassenaer 1696

19.

Aebbe Willems Wassenaer elismervénye

Teleki Pálnak

Franeker, 1696. november 19.

Ontfanghen van de heer prins de somma van tien gulden tien stuijuers – /10 – 10 – aen gelient gelt bij lotz(...) hem weder te bijtallen ower twe ofte drie maenten, orconde mijn handt.

Franeker den 19 Nouember 1696.

Aebbe Willems
Wassenaer

20.

Teleki Pál bejegyzése Johann Heinrich Schramm

franekei német diák albumába

Franeker, 1697. május 8.

Discamus ea in terris quorum scientia perseverat in coelis?

Praestantissimo ac Doctissimo Domino Possessori, haec pauca in nominis
sui benevolam memoriam, cum voto omnis felicitatis adscripsit.

Paulus Teleki com. et L. B. de Szék
Transylv. Ungarus

Symb.: Si Deus pro me, quis contra me?

Franequerae Frisiorum, 8 Maji st. n. Ao. 1697.

21.

Teleki Pál kötelezvénye Kolosvári Dimjén Pálnak

Rotterdam, 1697. október 8.

Enn Szeki Teleki Pál mostan Belgiumban valo bujdosásomban vettem fel Tiszteletes Professor és Doctor Kolosvari Demjén Pál Uramtul ezer kilencz száz nyolczvan hét Belgiumi Belga forintokat és tiz stiferekett i(d) e(st) Belg. fl. 1987 /Stif. 10, az mely téssen formalis aranyakra computalvan haromszaz nyolczvanket specialis aranyakat i(d) e(st) Aur. 382, mellyeket ő kglme kéresemre, akarvann bujdosásombann ez utan következhető pénz iránt valo káros es bajos vexeltül

megh szabadítani, ilyen conditioval subministralt, hogy erdemem felett valo edes Aszszonyom Anyám, Tekintetes Nemzetes Vér Judith Aszszony ö kglme ezen fellyeb megh nevezett haromszaz nyolczvankét specialis aranyakat az jövő uj esztendő napjára kár nélkül refundaltasson az Erdélyi Unitaria Ecclaesia becsületes Curatorinak, ugy mint Plebanus Tiszteletes Jövedetzi Andras és Nemzetes Rajner Márton es Csanadi István Uramék kezeikbenn. Ha penig /:mivel most azon Ecclaesianak az pénzre szüksege vagyon:/ <...> fellyeb említett terminusra, ugy mint az jövő uj esztendőre azon summa nem reponaltatnek, annakutanna uj esztendő napjatul fogva, addig mig exsolvatik (!), nevedegyek azon pénz az erdelyi rendes interes szerint, mellyet decem per centum neveznek, ugy mindazonaltal, hogy ha valamikeppen az jövő uj esztendő napjára terminalt első terminus el mulnek, annakutanna is ad summum minden haladek nélkül azon summa pénz, Interesevel edgyütt az következendő 1698. esztendőben esendő Szent György napjára meg fizettessek, melyre magamat, bizvan edes Aszszonyom Anyam ö Kglme es kedves Attyamfiai ö Kglmek hozzam valo nagj jo akarattyokban, genuine minden fraus nélkül igirem és obligalom, melynek nagyob bizonyására pro futuro testimonio adom ezen pecsetes levelemet es kez irasomatt.

Idem qui supra

Datum Rotterodami in Hollandia, die 8. 8bris A. 1697.

Edes Aszszonyom Anyam!

Kolosvari Pál Uram eö kglme azon kért, irjam megh kglmdnek, ha kglmdnek teczik, ezen pénzt kglmd az Unitaria Ecclaesia Curatorinak Tisz. Colosvari Praedicator Csepregi uram által tetettessen le, extrahalan Csepregi Uram quitantiat avagj recognitiott az Curatoroktul az penznek fel vetele irant.

22.

Willem Weier számlája Teleki Pál postaköltségeiről

Amszterdam, 1696. augusztus – 1697. október

Amsterdam ad 15 october 1697 Rechnung von brief porto voor den Herrn Baron Teleki

1696		23 "	von dito	f.	9
8 aug. von Wienen	f. 1 5	25 "	nach dito	f.	9
26 aug. dito	f. 16		von Franeker	f.	3
28 aug. nacher Wien	f. 12	26 "	von Wienen	f.	9
9 7bre von Wienen	f. 17	28 "	nacher Wien	f. 1 2	
12 dito von dito	f. 9	30 "	von dito	f.	9
14 " nacher Wien	f. 9	10 8bre von dito		f. 1 6	
16 " von Wien	f. 1 8	12 dito von Franeker		f.	4

16	"	nacher Weenn	f. 1 5
24	"	von Wienen	f. 2 6
dito 8bre nacher			
		Franeker	f. 3
2	9bre	von dito	f. 3
6	"	nacher Wienen	f. 1 5
7	"	von dito	f. 1 3
23	"	von Franeker	f. 3
27	"	nach Wien	f. 1 2
5	Xber	von dito	f. 9
12	"	von Franeker	f. 3
14	"	nach Wien	f. 1 1
			f.
16	"	von Wien	f. 9
20	"	von dito	f. 9
27	"	von dito	f. 18

1697

1	january	nach Wien	f. 10
7	"	von Wien	f. 1 -
		von Franeker	f. 3
23	"	von Wien	f. 12
29	"	auf Wien	f. 1 10

f. 25 1

per transport von
die andere seite f. 25 1

1697

10	feb.	von Wien	f. - 15
26	"	auf Wien	f. 1 10
3	marty	von dito	f. - 9
22	dito	von Franeker	f. - 1
24	"	von dito	f. - 4
26	"	auf Wien	f. 2 -
7	april	von dito	f. 1 7
12	"	auf Wien	f. 1 8
13	"	voor 1 pack bücher	f. 5
		dass ostin(disches)	
		hauss zu besehen	f. - 11

24	dito	von Wien	f. 1 14
28	"	von Franeker	f. - 34
30	"	auf Wien	f. - 18
6	may	von Franeker	f. - 3
12	"	von Wien	f. 1 15
17	"	auss den Haag	f. - 3
19	"	von Wien	f. - 14
22	"	von Rotterdam	f. - 3
24	"	auss den Haag	
		und auf Wien	f. - 18
29	"	auf Wien	f. 1 4
		von und	
		nacher Rotterdam	f. - 6
5	juny	von Wien	f. - 9
9	"	von Wien	f. - 9
22	"	von Londen	f. - 10
25	"	auf Wien	f. - 9
10	juny	von Londen	f. - 10
14	july	von Franeker	f. - 4
2	aug.	von Londen	f. - 12
21	"	von dito	f. - 10
26	"	von Wien	f. - 9
		von den Haag	f. - 6
1	7bre	von Wien	f. - 9
		von Franeker	f. - 4
10	"	von Wien	f. 1 4

f. 48. -

per transport von			
die andere seite.			f. 48 -
10	7ber	auss den Haag	f. 3
20	"	von Utregt	f. 2
28	"	von dito	f. 2
2	octobre	van dito	f. 2
4	"	von Wien	f. 2 16
		2 packen	
		von Rotterdam	f. 12
12	"	von Londen	f. 10
15	octobre	auf Wien	f. 1 7

f. 53 14

23.

Teleki Pál bejegyzése Wigbold Muilman franekeri diák albumába
Franeker, 1697. november 19.

Nullum tempus longum, nullus labor durus videri debet, quo gloria aeternitatis acquiritur. Hyeronimus

Florentis ingenii literarumque cultu Spectato Juveni, Nobilissimo Domino Wigboldo Mulman, Amico acceptissimo, svaves Franequeranas Musas jubentibus fatis, relicturus, hocce linquo quo amicitiae nunquam intermoriturae monumentum

Paulus Teleki Comes et L. B. de Szék
 Transylvano-Ungarus

Symb.: Si deus pro me, quis contra me?

Franeqverae Frisiorum, A. 1697 19 9bris st.n.

24.

Teleki Pál jegyzetkönyve 1697-ből

Könyveket vettem Ultrajectumban

Rosini antiquitates Franz ban(d)ban in 4to	B.fl.	7.		
Burnet Ref(ormatio) (ecclesiae)				
Angl(icanae) perg(amenben) in folio	B.fl.	1.	Stif.	15.
Svetonius cum notis Graevii Francz				
ban(d)ban in 4to	B.fl.	6.	Stif.	10.
Hornii Hist(oria) Eccl(esiastica) cum				
notis Lejdekkeri pergamenben in 8vo	B.fl.	1.	Stif.	10.
Francius de Animalibus. Pergamenben			Stif.	17.
Malebrancs in 4to simplex pergamenben	B.fl.	2.	Stif.	6.
Puffen(dorf) Introductio perga(menben)				
in 8vo	B.fl.	1.	Stif.	13.

Ezeket az MagjaroK magokkal el vittek, mas egi könyvecskevel edgjut.

Punf(endorf)(!) de officio hominis			Stif.	12.
Pfejferi dubia vexata	B.fl.	4.	Stif.	15.
Laus Geographiae franz ba(nd)ban in 4to	B.fl.	5.		
Laus Asini in 4. perg(amenben)	B.fl.	1.		
Fris Exercitationes in 4to perg(amenben)	B.fl.	2.	Stif.	10.
Vitius in Symb(olia) in 4to perg(amenben)	B.fl.	3.		

Vitichii dissert(ationes) in 8vo			Stif.	14.
Orig(ines) Hungaricae Ottrok(ócsi ...)			Stif.	16.
Hejdeg(geri) Medulla Theol(ogiae) perg(amenben) in 4.	B.fl.	4.	Stif.	5.
Punf(endorf) (!) intro(ductio) in Hist(oriám) Gallice in 4 vol. Franczban(d)ban in 12.	B.fl.	2.	Stif.	16.
Punfend(or) (!) de officio hominis in 12 perg(amenben) alias			Stif.	14.
Gejlinx in principia Chartesii simpl(ex) kötésben in 4	B.fl.	1.	Stif.	6.
Vittichius cons(ensus) ver(itatis) in 4 perg(amenben)	B.fl.	2.		
Ludovici de Dieu opera omnia in F(olio) perg(amenben)	B.fl.	7.	Stif.	10.
Leusdeni Lexicon Hebraeae latinum in 8 majori perg(amenben)	B.fl.	1.	Stif.	2.
Item alias Punf(endorf) (!) intro(ductio) in Histor(iam) Europaeam in 8 perg(amenben)	B.fl.	1.	Stif.	5.
Cluv(erus) Georg(raphia) Franczban(d)ban in 4.	B.fl.	6.		
Vitii oeconomia in 4to kettős kötésben	B.fl.	3.	Stif.	10.
Braunius Theol(ogia) in 8vo kettős kötésben (...)	B.fl.	2.	Stif.	10.

Lejzában könyveket vettem

<Turretini opera in 4 vol.	B.fl.	12.	Stif.	10.
Ejusdem compendium	B.fl.	1.	Stif.	4.
Item alias	B.fl.	1.	Stif.	4.
Gulichii opera in 3 vol.	B.fl.	7.	Stif.	10.
Melchioris opera in 2 vol.	B.fl.	5.		
Baldvini casus constientiae	B.fl.	3.		
Gejlardi de melchisedecus	B.fl.	1.	Stif.	5.
Vittichii (theologia) pacifica	B.fl.	2.		
Ejusdem Pacifica defensa	B.fl.	3.		
Vittichius ad Hebraeos	B.fl.	1.		
Braunii Syst(ema theologiae)	B.fl.	2.	Stif.	10.
Hornius (...)			Stif.	7.>
Agrippa de vanitate Scientiarum			Stif.	12.
<Thomasinus? Mathematicus			Stif.	12.
Hulsius de (...)			Stif.	16.
Idem alias (...)			Stif.	16.
Praeliminorum Pacis Galli(ae)			Stif.	7.
Cartesius			Stif.	18.
Fris Exercitationes	B.fl.	2.	Stif.	10.
(...)	B.fl.	2.		

Spencerus	B.fl.	2.	Stif.	5.
Hornii Eccl(esiae Anglicanae)	B.fl.	1.	Stif.	12.>
Scotti itinerarium in Italiam			Stif.	6.

B.fl.	55.	Stif.	14.
-------	-----	-------	-----

Amstelodamban

Claubergii opera omnia	B.fl.	5.	Stif.	15.
Aranyas Deak Bibliat	B.fl.	3.	Stif.	8.
Poiret de eruditione vera et falsa	B.fl.	1.	Stif.	16.
De religione Moscovitica Ger(manice?)			Stif.	8.
Gullichii opera 3. vol. in char(ta) perg(amina)	B.fl.	10.		
Burmanni Synopsis	B.fl.	5.		
Braunii Vest(itus) Sac(erdotum) in pl(...)	B.fl.	4.		
Gemma Frisius			Stif.	5.
Biblia Gallica	B.fl.	3.	Stif.	10.
Burn(etti) Itiner(arium) Italiae gallice exempl(árban)			Stif.	15.
Test(amentum) Curcellaei	B.fl.	1.	Stif.	16.
Ortodoxus latitudinarius exemp(lárban)			Stif.	16.
Grotius de veritate relig(ionis) Christianae exemplarban			Stif.	14.

<Ao. 1697. 9. Maji indultam ki Franequerabul, költöttem ez szerint:

El indulasom alkalmatosgval (!) adtam az Renfeld Uram öcsenek ajandokban (sive fel Csasar Tallért)			Stif.	26.
Az ut Amstelodamig, hajokon esett expensank Trogereknek valo fizetessel edgyütt költ	B.fl.	4.		

Utra vettem

Bort pro	B.fl.	2.	Stif.	12.
Sodort	B.fl.	2.		
Kenyeret			Stif.	13.
Tubakot s pipat			Stif.	6.
Item az magyarok el kiserven Harlingaban eget bort töltöttem (...)	B.fl.	1.	Stif.	1.
Variért és Tecsí Uramért megh fizettem az Hajon			Stif.	12.
Erkeztem Amstelodamban 10. Maji reggel 10 orakor.				

Summa expensa a 9. Maji ad 10. Maji sive itineris usque Amstelodamum	B.fl.	13.		
---	-------	-----	--	--

Amstelodamban

Erkeztem ide 10. Maji reggel 10 orakor, szállottam Franz ordinarhoz sub signo Electoris Saxoniae.

Egj ebedért adtam	B.fl.	1.	Stif.	6.
-------------------	-------	----	-------	----

Kis (...) gomboztattam és ujjat bontotván el, adtam mind öszve	B.fl.	4.	Stif.	4.
---	-------	----	-------	----

NB. Wilh. Wejer Uramnak adtam kezében (...) Aur. 100, hogj ha kivantatik, Londinumban megh adassa Correspondense által.

Vestenius Urammal hagtam egj Londinumi editioi (!) Bibliat köttetni.

Summa facit B.fl.	5.	Stif.	10.
-------------------	----	-------	-----

Este 8 orakor indultam ki Haga fele, mas nap, 11. Maji reggel 9 orakor érkezünk oda.

Az utért fizettem	B.fl.	3.
-------------------	-------	----

Trogereknek adtam	B.fl.	1.	Stif.	8.
-------------------	-------	----	-------	----

Summa itineris B.fl.	4.	Stif.	8.
----------------------	----	-------	----

Haga

Ide érkezven 11. Maji reggel 9 orakor, szállottunk az Franz ordinarhoz in Kelwer markt sub insigni Principis Mauriti.

Borbelynak, Hajamot egészen elnyiretven adtam	Stif.	12.
---	-------	-----

Parocha füsülesert s porozaser s igazgatasert	Stif.	12.
---	-------	-----

Elephant nezesert	Stif.	8.
-------------------	-------	----

Gazdanak szállasért s mind öszve adtam	B.fl.	8.	Stif.	4.
--	-------	----	-------	----

Szolgaknak	Stif.	6.
------------	-------	----

13. indultam ki Hagabul ebed utan 5 orakor.

Summa facit B.fl.	10.	Stif.	2.
-------------------	-----	-------	----

Indultam ki Hagabul ebed utan 5 orakor

Rotterdami Hajosnak fizettem	Stif.	16.
------------------------------	-------	-----

Trogereknek három helyt	Stif.	15.
-------------------------	-------	-----

item vendeg fogadokban	Stif.	5.
------------------------	-------	----

Summa facit B.fl.	1.	Stif.	16.
-------------------	----	-------	-----

Rotterdam

Erkeztem Rotterodamban 13. estve 11 orakor, mulattam itt ad diem 15. Maji ebed utan 5 oraig. Expensaim illyek voltak:

Halasert, Hazert, etelert, Tubakért,

Pipaért mind össze adtam	B.fl.5.	Stif.6.	
Csavargo M(agyar) Katonának		Stif.	6.
Bort hozattam		Stif.	10.
Szolgáknak adtam		Stif.	4.

Summa facit B.fl. 6. Stif. 6.

<Haga> via

Indultam ki Roterodambul 15. Maji ebed után 5 orakor vissza Hagaban.			
ultra (!) költöttem		Stif.	16.
trogereknek		Stif.	4.

Summa itineris hujus B.fl. 1.

Haga

Erkeztem vissza Hagaban 15. <ebed> Maji <erkez> estve 8 orakor holott visza, illy expensaim voltak:			
Levelet Wejernernek Amstelodamban		Stif.	
Olajat az Hajo számára		Stif.	6.
Zalanyi Uram Kosperdeert		Stif.	4.
Lada váltásaert		Stif.	8.
18. Raizvikre mentem az Követek nézni, adtam jövet-menet az vendég fogadoban		Stif.	12.
Papyrossat		Stif.	2.
Levelet Ujtrajectumban		Stif.	6.
Gazdának a die 15. maji estve 8 oratul ad diem			
20. Maji eben utánig 4 oraig fizettem			
mind össze	B.fl. 15.	Stif.	12.
Szolgáknak		Stif.	7.
Anglus passusert adtam Hagaban			
Csasar Taller kettöt, sive	B.fl. 5.		

Indultam ki Hagabul 20., indultam ki innet ebed után 6 orakor.

Summa facit die 15-tul fogva ebed utantul 8 oratul fogva ad diem 20. ebed utanig 6 oraig, in summa	B.fl. 22.	Stif.	14.
--	-----------	-------	-----

Delphis

20. estve 7–8 ora között érkeztem ide, itt haltam.			
Hajoert s Trogernek		Stif.	11.
vacsoraért s halasert	B.fl. 2.	Stif.	9.
Summa facit B.fl.	3		

Rotterdam

21. Reggel érkeztem 9 orakor ide.				
Hajonak s Trogernek adtam	< Stif.18. >		Stif.	16.
Ebeden			Stif.	24.
Bort hozattam			Stif.	8.
Ki menetelemkor Trogernek			Stif.	8.
Egj Franz Vocabularist			Stif.	5.
Ebed után 4 orakor ki indultam innen.				
	Summa facit B.fl.	3.	Stif.	1.

< Brilla Amstelodam alatt

21. Brillaban érkeztem az nap estve 10 orakor.				
Utert	B.fl.	2.	Stif.	2.
Trogereknek			Stif.	14.
ad diem 23. Maji reggelig adtam eltelért				
s mind öszve	B.fl.	4.	Stif.	8.
Szolgaknak			Stif.	8.
< ... > Levelet küldtem haza			Stif.	6.
NB. váltottam Angliai penzt				
4 Cront és egj Ginet pro	B.fl.	23.		

Utra az Tengerre

Hust, bort, eget bort s eledelt	B.fl.	5.	Stif.	12.
Tubakot			Stif.	14.
Thét utra	B.fl.	3.		
Csitramat			Stif.	10.
Kapitanak utert fizettem közben	B.fl.	12.	Stif.	14.
A die 21. <ad diem 23. reggelig> ebed				
utantul fogva ad diem 23. reggelig				
	Summa B.fl.	30.	Stif.	8. >

Brillaban

21. Brillaban érkeztem estve 10 orakor, szállottam sub insigni Civitatis Amstelodami.				
Utért fizettem	B.fl.	2.	Stif.	2.
Trogereknek			Stif.	14.
az diem 23. Maji reggeli 11 oraig etelert,				
szallasert s mind egjebekert fizettem	B.fl.	5.	Stif.	8.
Szolgaknak			Stif.	10.
Levelet küldtem Amstelodamban				
és most haza			Stif.	6.

/NB. váltottam Angliai pénzt 4 Cronat
és 1 Ginét pro

B.fl. 23./

Utra az tengerre

Thet vettem fel fertályt pro

B.fl. 3.

Hust, kenyeret, bort, eget bort és

egjeb eleseget mind öszve

B.fl. 6. Stif. 12.

Csitramot s Narancsot

Stif. 14.

Tubakot egj fontot

Stif. 16.

Summa facit à die 21. ad diem 23.

reggelig 11 oraig

B.fl. 20. Stif. 2.

Harvics

26. Maji sok hankodasim utan érkeztem reggel 10 orakor Harvicsban in portum Anglicanum.

Hajos Capitany (...)nak hozasért

Hajoban levő Zimerer, agyert, Hajosoknak

valo tring geltel edgjüt adtam Aur. 6 sive

B.fl. 30.

Kis Hajoért <s> Harvicsban és <...> Isten

nelkül valo emberek edgjetmasai

furcsalasaert(?) adtam többet

<egj Koronanal...>

B.fl. 3.

Summa itineris B.fl. 33.

NB. Ezen tul csak Angliai <posta> pénz jarvan, elnek Ginével, mely <...> Koronaval, Pistolettal, Shillingel.

Az Gine teszen 22 Scillinget, mely teszen Cron. 4 Scill. 2.

Az Pistolet ér 18 Schillinget id est Cron. 3 Schill. 3.

Az Crona ér Scill. 5.

Az Scillingben van 12. Stif., de sokkar (!) kevesebbet ér mint az Hollandiai Stifer.

Az magyar Aranyban azért veszt az ember, mely téssen csak 9 Scillinget most, így azért minden 10 arany facit tantum 19 Cronas, et sic Auri 100 facient Cronas 180 non plus (mely szerint szamlalom már az ez utan valo expensat).

26. ad diem 27. reggelig 8 óráig ebédér s vacsoraért, borert, halasert mind öszve fizettem Cron. 2. Scilling 3. <Stif. 6.>

Indultam ki Harvicsbül postan szarazon Hinton, 27. reggel 8 orakor érkeztem Londonban.

28. estve 6 orakor fizettem postan

Cron. 12. Scil. 3.

Londonban adtam az (Postáért)

Scil. 2.

Item kis(?) Hintoert, mely az szállásra

vít az Hostatbul

Scil. 3.

Sic vectura facit Cron. 13. Scil. 3.

Etelert

27. ebédet edtünk Glocestriaban, holott fizettem	Cron.	2.	Scil.	1.
Vacsorat, holott etelért, borért, szállásért s halásért	Cron.	2.	Scil.	4.
28. ebédet	Cron.	1.	Scil.	4.
	Summa Cron.	6.	Scil.	4.

Item Londinumban érkeztem, egy Angliában
lako Nemet finak, ki nekünk és velem egy
Companiaban levő Nemeteknek tolmácsa és
Uton edgjetmasunk gondviselője volt,
reszemről adtam Cron. 1. Scil. 4.
Iggy azért Haruicstul fogva a die 26. Maji ad diem 28. estve 6 oraig, migh be
érkeztem Londonban mind öszve költöttem, ki tudvan a hajosnak fizetet pénzt

Summa facit a deto die Cron. 24. Scil. 4.

28. Maji érkeztem Londonban estve 6 orakor, holott illy expensaim voltak.

28. Maji vacsoraer adtam 0 - 4 - 0
<29>

29. Maji

Royal Kofi Hazban	0 - 0 - 10
Ebedért publ. Culinan	0 - 4 - 0
Kis Hajoert Tamesisen	0 - 0 - 8
Hintoert, Kinczintoban Tolnai Uramhoz	0 - 4 - 0
Egjebeknek ki az Agenshez és egjebüve hordozott	0 - 2 - 0
Vacsoraert publica culinan	0 - 2 - 0

(NB. ez nap vettem fel David de
Baritul fel Cron. 30.)

30. Maji

Ebedert, Tolnai Uram is nallam leven adtam ord. mensan	1 - 0 - 0
Kafe Hazban	0 - 1 - 6

(NB. Tolnai Urammal és Sylvanus urammal
ittunk egy vinkelben(?) bort pro Cron 2 et
Scill. 3, de Tolnai Uram fizetet megh)

31. Maji

Royal Kofe Hazban	0 - 0 - 10
Ebedert Publ. culinan	0 - 2 - 6
Kalapot vetem pantlikaval edgjüt	3 - 0 - 0

Vacsoraért publica Culinan Szilagji Uramis

nallam léven és idő közben bort vinkelben(?) ittam1 - 1 - 0

NB. váltottam el ez nap 29 Aranyakat M. aranyakal elejesleg, az arnyat (!) váltottam volna 9 Scillingben és 6 Stiferben, de hijjanosok léven nemely arnyok(!) defalcalodott mind öszve benne Cron. 1 és 6 Stifer, és igj az 29 Aranyért mind öszve adtak Cron. 54 (de jure kellett volna adni Cron. 55 és 6 Stifer, ha az Aranyak hijjanosok nem lettek volna).

A die 28. Maji vespertina tempore ad finem

mensis facit expensa

Cron. 9 - 2 - 10

Sic itaque

A 9. Maji ki indulvan Franeqverabul ad diem

26. ejusdem migh az Angliai portusra érkeztem,

<költöttem> Harviczra, költöttem el

mind öszve

B.fl. 123. Stif. 19.

A 27. Maji ad diem 28. Londinumig költöttem

Cron. 24. Scil. 4.

A 28. Maji ad finem Maj

Cron. 9. <Scil 4.>

Scil. 2. denar. 10.

Has itaque diversas monetas variis in locis more valoris exhibitas si reducas in marcem auream, (...) aliter commodius fieri potuit, exceptis saltem 11 ducatis faciant in summa hung. Aur. 43.

Mense Junio

Mind öszve költ. Angl. Cronae 68, az mellyeket ha Aranyokra computalok teszen Aur. 35. Fen marad Cron. 1 Scil. 2 et den. 6. quos si reducas, ad fl. B. facient B. fl. 4/3 Stif.

Mense Julyo

Mind öszve költ el: Cron. Ang. 59 den. 2, mely facit Aur. 31 remonentibus den. 8.

Mense Augusto

A 1. Augusti ad diem 25. ejusdem mensis, migh be érkeztem Hollandiában mind öszve költöttem

Cron. 69. Scill. 3.

qui facient

Aur. 36.

supermanente

Cron. 1. Scill. 1.

quod facit

fl.B. 3. Stif. 6.

<Gazdaszonynak fizettem három ebedert

s vacsoraert s borert s agjert

B.fl. 7. Stif. 11.>

25. Augustis 1697. < a 25 Augusti >

Brilla

Erkeztem Brillaban 25. Aug. dellyest 1 orakor, holott magam s edgjetmasom ki			
viteleert az kis Hajon adtam	fl.	–	Stif. 15.
ebedert s borert			Stif. 18.

Summa fl.	1	Stif.	13.
-----------	---	-------	-----

Rotterdam

25. estve kilenc orakor érkeztem Roterodamban.			
vitörlas hajóert adtam			Stif. 11.
Edgyetmasert a par			Stif. 4.
Trogereknek			Stif. 6.

Egjeb expensak Rötterdamban

Reisvik admiratiojaert			Stif.	6.
Tubak tartoert adtam			Stif.	8.
26. die Cophe Hazban			Stif.	9.
Apro füsüert			Stif.	6.
Vittichius in Medi(tationes) Char(tesii)	fl.	1.		
Alland apol(ogia) veritatis	fl.	1.		
Borbelynak kettönk borettvalasaert és				
Parocha füsüléseert			Stif.	11.
Kiralyok Statuai nezesekert			Stif.	6.
Gazdaszonynak keczeri halasert,				
3 ebedert s vacsoraert s három				
mengel veres borett és egjebert				
in summa adtam	B.fl.	7.	Stif.	11.
Szolgaknak			Stif.	6.

Summa fl.B.	13.	Stif.	4.
-------------	-----	-------	----

Hága

Erkeztem Hagaban 28. Aug. estve het orakor.			
Utert hajon adtam			Stif. 15.
Trogereknek 3 helyt			Stif. 9.
Szallottam Francz Ordiner. sub insigni Principis Mauritii in Kelter marcett			

Egyeb expensaim

Bort hozattam (...) egy buttelt	fl.B.	1.	Stif.	4.
Beretvalasert s Paroka füsülesert			Stif.	6.
Egy par Keztyüt			Stif.	12.
Kafe Hazban			Stif.	6.
Tubakot hozattam			Stif.	3.
Cofi Hazban Csukulatert			Stif.	7.
Strimfet Zal. Uram	B.fl.	6		
Tobakot s pipat			Stif.	7.
Negj nap alatt mit költöttem, el felejtettem fel irni sok dolgaim miatt, mindazaltal mind össze az mint colligalom teszem B.fl. 8.				

4. Stembris (!)

Követeknek Kocsissanak adtam	B.fl.	5.	Stif.	6.
/NB. Zalanyi Uram 29. Aug. ment Amstelodamban, jött megh 2da 7bris, utra s etelire költött	B.fl.	6.		
Ismet egy felső Dolmanyt vett maganak pro	B.fl.	28./		

5. 7bris

Cophe Hazban			Stif.	6.
Tubakot s Pipat			Stif.	6.
Parochat vettem pro	B.fl.	27.	Stif.	8.
Egy par Strimf talpasaert			Stif.	10.

6. 7bris

Beretvalasert s Parcoha füsülesert			Stif.	8.
Pro nominatis legatur et bagagiis (?) kettőért			Stif.	6.
Item sub Principe Mauritio Francz Ordinernel a 28. Aug. ad diem 6. 7bris estig etelert, szállasaert s idő közben mind össze fizettem.	B.fl.	24.	Stif.	12.
(adde kutyaul irt fel mindent)				
Szolgaknak adtam			Stif.	20.

7. 7bris

Ebedert in Ord. Gal. Prin. Maur.	B.fl.	1.	Stif.	4.
Papyrossot hozattam egy konczott			Stif.	8.
Colleg. Polit. Könyvért			Stif.	14.
Cophet ittam Cofe Hazban			Stif.	6.
<...> Novellat			Stif.	1.
Sert estve hozattam			Stif.	4.

8. 7bris

Ebedert in Princ. Mauricz.	B.fl.	1.	Stif.	8.
Vendegnek 2 Buttel bort ebed utan	B.fl.	2.	Stif.	8.
Körtvelyt			Stif.	4.
Tubakot, pipat			Stif.	5.
Kofe Házban			Stif.	5.

9. 7bris

Borotvalasert adtam			Stif.	4.
Kofi Hazban			Stif.	5.
Borért, Ringier Helv. léven nallam	B.fl.	2.	Stif.	4.
Tubakot s pipat			Stif.	4.
Kék selyem strimfet vettem	B.fl.	9.	Stif.	10.

10. 7bris

Ebedert fizettem	B.fl.	1.	Stif.	4.
Butel borer	B.fl.	1.	Stif.	4.
Mosasert			Stif.	11.
Gazdaszonynak az szállasert egj hetrül, noha csak 3szor haltunk hon	B.fl.	4.		
Item nalla levő két vacsoraert			Stif.	16.
Inasnak a die 31. Aug. ad diem 10. 7bris napjara 15 Stifert tudván facit	B.fl.	7.	Stif.	10.
Item ajandekon	B.fl.	1.		

Hoc die

5 orakor indultam ki estve Ujtrajectrum fele.				
Lejdaig fizettem utert			Stif.	15.
Lejdatul Ujtrajectumig	B.fl.	2.	Stif.	4.
Trogereknek két helyt	<B.fl.>		Stif.	10.

11. 7bris

Reggel 4 orakor érkeztem Ujtrajectumban, hirtelen szállottam be Posahazi Uramhoz, ebedet ő kglnel éttem.				
Vacsoraert fizettem.	B.fl.	1.		
Bort hozattam			Stif.	12.

12. 7bris

Eget bort	Stif.	5.
Pipat s tubakot	Stif.	7.
Veres bort	Stif.	12.
Parocha füsülesert	Stif.	4.

13. 7bris

Eget bort hozattam idő közben	Stif.	12.
Borotvalasert	Stif.	2.

14. 7bris és 15–16. 7 bris

Jo reggel indultam Loban az Kiralyhoz.				
Jövet s menet szekeresnek adtam	B.fl.	12.	Stif.	12.
Passus(?) pénzt	B.fl.	1.	Stif.	4.
Trogereknek két rendben			Stif.	11.
Vam pénzt			Stif.	6.
Jövet s menet ebédli helyt	B.fl.	2.	Stif.	4.
Loban ket halasert agjert	B.fl.	3.		
Item egj ebédért kettönkert s idő közben hozott serert, de ebül irta Gazda uram az hamis lelkü	B.fl.	5.		
Item 16. megh jöven Ujtrajectumban.				
Bort hozattam			Stif.	14.
16. 7bris estve érkeztem Ujtrajectumban.				

17. 7bris

NB. Harom nap ebedelven Posahazi Urameknel az el mult heten, esett ream pénz	B.fl.	2.
fözes pénzrel edgyüt	B.fl.	3.
Item elsőben ide jöven Posahazi Uram Hazaban, haltam 3 eczakan és mostis egj eczaka.		
Ö kgnék gazdajank adtam discretiot	B.fl.	2.

Aliae expensae

Zalanyi Uram kosperdereert adtam	Stif.	10.
Kofe Hazban	Stif.	11.
Szallasra menven trogereknek	Stif.	5.

18. 7bris

Kofi Hazban	Stif.	6.
Papirossat, pennat s tintat	Stif.	2.
Tubakot s pipat	Stif.	3.
Harom Baraczkot	Stif.	2.
<Egj> czitramokat 3 nagjokat	Stif.	9.
Nadmezet hozattam		
Rhenanum bort egj mengelt	Stif.	14.
Körtvelyt	Stif.	2.

19. 7bris

Tubakot hozattam s pipat	Stif.	5.
Eget bort hozattam	Stif.	5.
Kofi Hazban ittam	Stif.	3.

20. 7bris

Kofit ittam kofi Hazban	Stif.	6.
Eget bort hozattam	Stif.	5.

21. 7bris

Kofi Hazban kofit ittam	Stif.	6.
Eget bor hozattam <Stif>	Stif.	5.
Tubakot s pipat	Stif.	3.
Az elmúlt hetfütől fogva főzesert adtam mind öszve B.fl.6.		

22. 7bris

Colosvari Demjen Pál uram jött hozzám ma ket becsületes uti Társával edgyüt <mivel vacsoran nallam volt> bor hozattam			
3 mengelt /mengelet 14 <polturan> Stiferert/	B.fl.	2.	Stif. 2.
Tubakott hozattam			Stif. 4.
Parocha füsülesert ket versben			Stif. 7.

23. 7bris

Keczeri borotvalasert adtam	Stif.	6.
Eget bort hozattam	Stif.	4.
Tegnap ebeden leven nallam Colosvari Doctor Pál Uram mas uti tarsaval edgjüt, vacsorán nallam levén, vacsoræert adtam	B.fl. 2. Stif.	16.

24. 7bris

Tubakot s Pipat			Stif.	
Sappant Zalanyi Uramnak			Stif.	4.
Eget bort			Stif.	5.
Kofi Hazban			Stif.	6.
Tubak piskalo azel eszközt			Stif.	6.

25. 7bris

Borotvalasert adtam			Stif.	3.
Bort hozattam Fris Uram nallam				
leven, jo fele Rhenanumott	B.fl.	1.	Stif.	8.

26. 7bris

Cophi Hazban			Stif.	4.
nallam volt Burman Uram, bort hozattam				
jo fele Rhenanumott	B.fl.	1.	Stif.	8.
Tubakot hozattam s pipat			Stif.	6.
posta Papyrossot vettem			Stif.	2.

27. 7bris.

<Hetfötöl>				
Etelert fizettem ezen az heten vasarnaptul fogva eddig,				
fözes penzel edgyüt mind öszve fizettem	B.fl.	7.	Stif.	8.
Szallasomon Gazdaszonynak 10 naprul hazert,				
halasért, mosasert mind öszve adtam	B.fl.	4.	Stif.	12.
Item egj Scotiai Grof latogatván megh				
ephorusaval, bort hozattam	B.fl.	2.		
Levelet küldöttem Bécsben inset			Stif.	10.
Ez nap estve nyolcz orakor indultam Lejdaban.				

28. 7bris

<Erkeztem Lejdaban reggel 7 orakor. Szallottam a Peter Templom melle ad Christianum Rampt, holott költöttem

28. 7bris

Tubakot s pipat hozattam			Stif.	5.>
--------------------------	--	--	-------	-----

28. 7bris

Erkeztem Lejdaban 7 orakor. Szallottam az Peter Templom melle, Christian Ramp nevü emberhez.

Hajoert fizettem Ujtrajectumtul

fogva Lejdaig

B.fl. 2. Stif. 4.

Trogereknek ket versben Ujtrajectumban

s itt Lejdaban

Stif. 12.

Egyeb expensaim voltam Lejdabann

28. 7bris

Tubakott hozattam s pipat

Stif. 6.

Borotvalasert adtam

Stif. 4.

29. 7bris nihil

30. 7bris

Kofi Hazban

Stif. 5.

Tubakot hozattam

Stif. 2.

October

1. 8bris

Levelt Roterodabul, Dimjen Pal Uram irta

Stif. 2.

Cloppenborgnal egetbort ittunk

Stif. 1.

2. 8bris

Almat hozattam

Stif. 2.

Cophi Hazban ittunk

Stif. 5.

3. 8bris

Beretvalasert adtam

Stif. 4.

Gyümölczöt hozattam

Stif. 3.

Tubakot hozattam

Stif.3.

4. 8bris

Ket rendbeli levelet veven Rotterodambul és

Becsbül, ki váltasaert

Stif. 6.

Ket lengjel volt nallam, kik tegnap

tisztesegesen lattak, bort hozattam szamokra

B.fl. 1.

Tubakot s pipat

Stif. 6.

<Anatomia Camer kert és egjeb helyek
megh nezesere in Summa

B.fl. 1. Stif. 10.

5. 8bris

Pipat s tubakot

Stif. 2.

Gyümölcsöt hozattam

Stif. 2.>

Anatomi(a) haz, Bottanicus kert és egyeb nemely
helyek megh nezesere adtam

B.fl. 1. Stif. 10.

Catalogum Raritatum megh vettem

Stif. 4.

5. 7bris (!)

Tubakot s pipat

Stif. 3.

Gyümölcsöt hozattam

Stif. 2.

Trigland Uram nallam leven, bort hozattam

Stif. 16.

Item ma leven egy hete, hogj ide jöttem, fizettem napjaban halasert és főzesert
tizenket Stiferket, mely 8 napokra teven, facit

B.fl. 4. Stif. 16.

Item etelert fizettem mind öszve

B.fl. 8. Stif. 12.

Ismert bort ebéd felet mind öszve

B.fl. 2. Ltif. 11.

6. 8bris

Jo reggel ott orakor indultam Roterodamban, dolgaim levén ott, jöttem vissza 8.
8bris eczaka 10 orakor, holott és az idő alatt költöttem eszerint:

Utra jövet-menet trogerokra, kapu njitasokra

adtam mind öszve

fl. 3.

Eteleinkert s halasunkert mind öszve adtam

B.fl. 7. Stif. 10.

Item az Demjen Uram Gazdaszonya

Szolgajanak adtam

B.fl. 1.

Summa facit B.fl. 11. Stif. 10.

9. 8ber (!) Lejdaban

Tubakot hozattam

Stif. 2.

Borotvalasert kettőnknek

Stif. 8.

Parocham fesüleseert

Stif. 3.

10. Lejdaban 8bris

Levelet vettem Roterdbul (!)

Stif. 2.

Kofi Hazban

Stif. 5.

Papyrossot hozattam	Stif.	3.
Bort, Lengjel Deak leven nallam	Stif.	10.
Spanyor viaszot	Stif.	5.

11. 8bris

Zalanyi Uram czepeleő foldasaert	Stif.	12.
Tubakot s pipakat	Stif.	4.
Bort hozattam idő közben	Stif.	12.
Duppelt Anisvatert	Stif.	5.

12. 8bris

Az 9. 8bristul ad diem 12. Xbris (!) estig			
Gazdaszonynak mind öszve adtam és fizettem	B.fl.	8.	Stif. 7.
Item az Gazda Fiainak	B.fl.	1.	Stif. 8.
Item egy exul M(agyar) Lut. Papnak	B.fl.	1.	Stif. 2.
Item ez nap estve 9 orakor <erkez> indultam <Lejda> Amstelodamban.			
Utert fizettem kettőnkért	B.fl.	2.	
Trogereknek ket versben Lejdaban és			
Amsteldamban	[B.fl.	14	Stif. 14.

13. 8bris Amstelodamban

Eznep érkezven Amstelodamban, költöttem ez szerint, szállottam in Eberfeld affter Burgval by de aude kerk.

14. 8bris

Kofi Házbann	Stif.	6.
Fankokat hozattam	Stif.	2.
Tubakott	Stif.	3.
Borotvalasért	Stif.	6.
Bort hozattam	Stif.	10.

15. 8bris

Kofi Hazban	Stif.	6.
Bort hozattam jo <Rhe...> Rhenan.	Stif.	24.

16. 8bris

Cofi Hazban			Stif.	6.
5 font Cophit magvaban	B.fl.	7.	Stif.	10.
Ez nap Petzolt igen jól tartott borral				

17. 8bris

Kofi Házban	Stif.	7.
Tubakott	Stif.	2.

18. 8bris

Kofi Házbann			Stif.	7.
Zalanyi uramnak calapott	B.fl.	5.	Stif.	5.
Tokott az Calapnak			Stif.	6.
Egj kis par kést vettem			Stif.	9.
mast utra	B.fl.	1.	Stif.	4.
A 13. 8bris ad 20. 8bris (...) vespertinarum fizettem etelert, italert, szállasert és az tengerre keszitett etelert, borert mind öszve	B.fl.	33.	Stif.	14.
Egiebeket, mit vettem Amstelodamban mas jedzesen irva fel van.				
20.8bris estve indultam ki Amstelodambul. Franekerig tengeren utra, menesert, Trogereknek, vamert egész Franekerig adtam	B.fl.	7.	Stif.	10.

21. 8bris

Erkeztem Franekeraban ebéd után 12 orakor.

Libri ad huc Coemendi

Braunii Theologia kettot
 <Melchiori opera
 Turretini libri 4
 ejus compendium >
 Vander Mullen Casus Conscientiae
 Graevius in Svetonium
 Laus Geographia (!)
 Notitia Angliae Gallice
 Gallicus Esopus
 La vie du Comte de Tökölly
 <Puffendorf Gallice in intro(ductionem) histor(iae)>
 Tul Major de nono electoratu

Generalis conspectus expensarum

sub Mense Junyo

1. Juny	2 2 10
2. Juny	1 2 8
3. Juny	1 1 11
4. Juny	7 3 6
5. Juny	2 3 3
6. Juny	1 3 10
7. Juny	0 3 8
8. Juny	1 1 1
9. Juny	0 0 2
10. Juny	0 3 0
11. Juny	0 3 8
12. Juny	0 4 3
13. Juny	2 0 10
14. Juny	0 3 6
15. Juny	1 0 3
16. Juny	0 3 11
17. Juny	3 0 11
18. Juny	1 0 6
19. Juny	1 4 3
20. Juny	5 3 2
21. Juny	2 1 1
22. Juny	0 4 0
23. Juny	0 1 8
24. Juny	0 3 6
25. Juny	0 0 11
26. Juny	2 0 8
27. Juny	13 4 6
28. Juny	0 3 2
29. Juny	1 3 3
30. Juny	0 3 3

summa

52 69 192

Summa in universa 68 0 0

Sub Mense Julio

1. July	3 3 0
2. July	0 2 6
3. July	3 2 6
4. July	2 0 10

5. July	2 2 0
6. July	1 0 0
7. July	0 2 0
8. July	4 4 6
9. July	1 0 0
10. July	0 3 2
11. July	0 4 6
12. July	4 1 0
13. July	6 1 6
14. July	0 0 10
15. July	1 1 0
16. July	1 0 0
17. July	0 1 8
18. July	0 3 4
19. July	0 3 8
20. July	0 1 0
21. July	0 0 4
22. July	0 0 4
23. July	0 6
24. July	1 4 6
25. July	9 2 6
26. July	5 3 6
27. July	1 0 5
28. July	0 3 1
29. July	1 2 0
30. July	1 0 2
31. July	1 0 10
summa	
	47 50 122

Summa in universam exp.

hujus mensis facit 59 0 2

Mense Augusto

1. Augusti	0 0 0
2. Augusti	2 2 6
3. Augusti	1 0 8
4. Augusti	0 3 0
5. Augusti	0 1 8
6. Augusti	1 0 8
7. Augusti	3 3 8
8. Augusti	1 1 0
9. Augusti	1 1 8
10. Augusti	0 4 8
11. Augusti	0 0 8

12. Augusti	0 4 8
13. Augusti	1 0 2
14. Augusti	0 3 0
15. Augusti	8 0 0
16. Augusti	0 4 0
17. Augusti	0 2 0
18. Augusti	0 3 10
19. Augusti	0 4 6
20. Augusti	0 3 9
21. Augusti	1 3 3
22. Augusti	19 4 6
23. Augusti	8 1 8
24. Augusti	12 2 6

Summa a 1. Augusti 69 3 0
ad diem 24. facit in totum

12. 7bris Puffendorfot Ujtra.

Stif. 34.

17. 7bris Rosini Antiquitates Ujtra.

Aur. 1.

Shicardus de jure Regno etc. Coemendus erit

NB. Hagaban

30. Aug. volt nallam Slatter, Janze,

Helv. Mural. et alii Germani, kiknek bort,
tubakot etc. hozattam

B.fl. 4. Stif. 6.

31. Aug.

Ebeden volt nallam Csengeri <Slatter> Sos,

Zoanyi és Helv. Slatter Uramek.

Item érkeztek ide ebed utan Posahazi,

Csaki, Két Nadudvari, Turi Uramek,

kikkel edgyütt ittam kofit, bort,

tubakot. in Summa

fl.B. 1. Stif. 6.

Item ez nap fogadtam szolgát, melynek

minden nap adok

Stif. 15.

3. Spmbris(?) volt nallam, Meizenbuch, Jungmanek

és egjeb Nemet Deakok, bort hozattam

3 butelyt

fl. 3. Stif. 12.

Ao. 1697.

Majus

18. Maji vettem Levelet Aszszonyom Anyamnak, Prof. Enyedi Uramnak egy czedulaval edgyüt. T. Laszlo B. Uramnak Becsbül kettöt egy formulaval edgyüt, Item Wejer Uram levelet Amstelodambul. Vettem az Angliai Követekhez is 2 recommendatoria levelet az Becsi Angliai Követektül.

Hagaban

20. Irtam Egi formulat Ujtrajctumban Posahazi és Abranyi Uramnak edgyütt, és hozzajuk küldöttem az Wejer Uramnak szollo levelet és egi formulatis.

Brillabul

22. Maji irtam Aszszonyom Anyamnak, két ítélő Mesternek, T. Laszlo Uramnak, Wejer Uramnak Amstelodamban, Cornelius von Staveren Uramnak.

Junius

London

3. vettem levelet Leusden Uramtul Ujtrajectumbul, Becsbül Caradin Uramtul, Szilagi Peter uramtul Ujtrajectumbul és Losonczi Predikator Debreczeni Uramtul M. orszagbul, Bagosi Uramnak szollo ket levellel edgyüt.

10. Juny vettem levelet Becsbül, T. Laszlo B. Uramtül és Decsei János Brassai Mestertül.

NB. 17. Juny Irtam Aszszonyom Anyamnak, az Professoroknak Enyedre és Wilh. Wejer Uramnak Amstelodamban.

Julius

5. July vettem levelet W. Wejer Uramtul, <de csak> kit maga irt, de egjeb leveleket mellette nem vettem.

18. July Oxoniumban

Vettem levelet Aszszonyom Anyamnak 200 aranyarul valo Czedulaval, Praedic. Csapai Andras Uramnak, M. Vasarhelyi Praed. Felfalusi Uramnak, Kökenyesdi Ferencz B. Uramnak Szatmarrul, sed sine Subscriptione és Fianak, Kökenyesdi Laszlo Eöcsemnek, elebbi <Senior> Enyedi Senior Vasarhelyi Mihaly Uramnak és Brassai Mester, Szokolyai Istvan Uramnak Francofurtumbul az Odera mellől, Hunyadi Marton Uram ket levelet, edgyiket irta Hamburgumbul és az masikat Eperjesrül, Tecsí János Uramnak Franeqverabul, és ezekkel edgyüt David de Bari uramnak Londinumbul.

NB. Ezekert az levelekert Londinumtul fogva eddig fizettem den. 20 sive

0 - 1 - 10

Ezen leveleket Franeqveraig hoztak az Franeqveraban jövő magyarok.

31. Aug. Vettem levelet Wejer Uramtul Amstelodambul.

Hagaban

2. 7bris vettem levelet Teleki Laszlo és Joseph Battyam Uramektul és Wejer Uramtul Hagaban.

6. 7bris Hagabul

Irtam Aszszonyom Anyamnak, Enyedi Uramnak, Teleki Laszlo és Joseph B. Urameknak és Wejer Uramnak Amstelodamban.

6. 7bris Hagaban

Vettem levelet Stremesius Uramnak és includalva Gulaczi Uram levelet, küldte kezemhez Wejer Uram Amstelodambul etc.

8. 7bris Hagabul

Küldöttem levelet Gulaczi Albert Uramnak és T. László B. Uramnak Bécsben, és ezekkel edgyüt irtam Wejer Uramnak is Amstelodamban.

24. 7bris Trajectumban

Vettem levelet Wilhel. Wejer Uram(nak).

25. 7bris Trajectumban

Vettem levelet Demjen Pal Uramnak Rotterodambul.

27. 7bris Trajectumbul

Irtam Wejer Uramnak és Técsi Uramnak.

Eodem die Bécsben

Teleki László Battyam Uramnak és Sogor Gulaczi Uramnak.

30. 7bris Lejdaban

Levelet vettem Roterodámbul, Dimjén Pál Uram Irtá.

October Lejdabul

1. 8bris irtam Dimjén Pál Uramnak Roterodamban és Wilh. Wejer Uramnak Amstelodamban.

4. 8octobris (!)

Vettem kezemhez Lejdaban Dimjen Pal Uram levelet, mellyet irt Roterodambul.

Item

Urunk ő Naga levelet, Teleki Laszlo Battjam Uram levelet nemet novellával edgyüt. Sogor Gulaczi uram, Biro Samuel Uram és Mojses, Balku Mihaly Uramek levelet, ezekkel edgyüt vettem Wejer Uram levelet is Amstelodambul. etc.

10. 8bris Lejdaban

Vettem Rotterodambul levelet Dimjén Uramnak.

14. 8bris Amstelodamban

Küldöttem levelet Urunknak ő Naganak, Aszszonyom Anyamnak, T. Mihaly és Laszlo B. Urameknak edgyüt egy levelet. Item T. Laszlo B. uramnak külön egyet(?), küldtem el evel edgyüt az Demjén Pal Uramnak adot quitantianak parjatis. Item ezekkel edgyüt irtam Caradin uramnak is Bécsben.

A. 1697. die 29. Maij Londini Britan.

Levaltam David de Bari Uramtul	Libr. Arg.	7 - 10 - 0
30. July levaltam	Libr.	39 - 13 - 4
melybül ő Kglnek adtam vissza		
három rendbeli levelekert	Libr.	1 - 0 - 0
Item Czedula levelert		0 - 4 - 8
In Summa levaltam ő Kgltul		
diversis vicibus	Libr. Arg.	47 - 3 - 4

NB. Ha az aranyat tudgyuk in Solidos 9 et denar. 6, az mint most itt az idegen aranyak rend szerint valo váltasa vann, kellett volna adni itt nekem pro Aur. 150, mellyeket Amstelodamban le tettem <Libr.> Libr, 47 - 10 - 0, de minden <argen> aranyon circiter defalcalvan az Mercator, denar. 2, abstralhalodott Solidi 6 et denar 8. Item pro procuracione B.fl. 2. - 10

27. 7bris 1697 Trajecti

Ket Packet Könyveknek be csinálásaert adtam
 Lobe Bibliopolanak
Amstelodamig vecturajert

Stif. 12.
B.fl. 1.

Ugjan Septembris itt Ujtrajectumban

Zalanyi Uramnak vettem fel fertaly hijjan nyolcz sing fekete posztot palastnak,		B.fl.	3.	Stif.	5.
Singet tudvan in B.fl. 5 et Stif. 15, facit B.fl. 45 Stif. 5. Csinaltatasaert mind össze					
s egyeb appertinentiaiert mit fizettem		B.fl.	48 //	Stif.	10
In Summa azert költ az palast in					

10. 8bris Lejdabul

Küldtem egj packet könyvet Roel Uram	
kezeben Franeqveraban, itt fizettem	Stif. 13

Cornelius von Staveren Mercator Roterdami kinek recomandalt Wejer Uram.

A. 1697. die 16.7bris voltam szemben az Kirallyal Hagabann.

1697. 16.8bris

Fizettem az Agensnak levelekert	B.fl.	53.	Stif.	14.
Item Honorariumban Aur. (...) 5.				
<Az Gazdaszonynak ados vagyok	B.fl.	8 -	18 -	8>

Anno 1697 2/12 Maji Hagae Comitum.

Ez Szilágyi Péter recognoscalom, hogy a' Mélt. Urffi Teleki Pál Uram ö kme commissiojábul leváltam f. 34 Carolinos et Stif. 13, az az harmincz négy forintokat, husz Stiferbbül állókat, es 13 Stif., mellyeket ö kme küld Abrányi István Uramnak tölem Trajectumba.

Die, et Anno, locoque supra notatis.

Idem qui supra

Per eundem correcta.

25.

Johann Caspar Saale számlája Teleki Pálnak Majna-Frankfurt, 1698. június 18-tól 26-ig

Franchfurt denn 18 Junny 1698. samsttag

Ihre hoch Günstliche genatten von Zehn	zu	fl.	x.
Ihr genadte mitag gespeist selbst 2		2	-
dubach und pfeiffen			10
J. 19 dito mitag selbst 2 gespeist		2	-
(zunächs)ten 1/4 massn a 60		-	18
misten(?) zainen 1/2 massn a 60 but.		-	?33

J. 20 dito mitag gespeist selbst 2	2	–
(zunächst) massn a 60 but.	–	30
von dubach ein suma (...)	–	9
J. 21 dito mitag gespeist selbst 2	2	–
3/4 massn	–	60
J. 22 dito haben sein mitag gespeist	2	–
3/4 massn a 60	–	45
nächts eine but, 1/4 massn a 60	–	–
J. 23. dito habenn sein mitag gespeist sampt ein gast	3	–
(zunächst)en 2 massn a 2 fl. 1, 1/4 m. a 60	3	15
von zudenen zaichen	–	40
nachts eine but	–	6
J. 24 dito haben sein mitag gespeist	2	–
(zunächst) 2/4 massn a 60	–	30
J. 25 dito haben sein mitag gespeist	2	–
dito haben sein nachts gespeist	1	–
3/4 massn a 60	–	45
J. 26 dito haben sein mitag gespeist	2	–
2/4 massn	–	30
von Ersamben die Zeit	–	16
von 9 dag zainen vnd licht	2	–
summa	23	17
von ein briff	–	8

Johan Casper Saale

26.

Teleki Pál feljegyzése

H. n., é. n.

Mercurius Germanicus in 12. editus A. 1695.

Laeti Hist. Universalis in 8to

Thomae Brooks Summum Bonum (...)

27.

Teleki Pál feljegyzése (?)

H. n., é. n.

nb.

Nemet forintosok negyven, facient fl fhung.

Summa hujus

48,00

131,60

Generalis Summa facit fl hung.	935,70
3tia. Julij kedves Aszszonyom Anyámnak három	
Frantzia Tallérokát – facientes fl H	12,20
Item eodem uti kölcségre magamnak fl H	6 –
egy ritka szabásu flintáért két Frantzia	
Tallér, facientes fl H	16,80
5 July a Szabonak fl H	7,4
Item hat Frantzia Tallérokát	

28.

Teleki Pál könyvei (?)

H. n., é. n.

Oeconomicum Dictionarium
Latinum pro conservatione
Sanitatis et Oeconomiae
Item simile Dictionarium Gallice
Grbosch(?) Latine
Xenophon Latine
Plutarchus Latine
Weretanius(?) Latine
Brief Steller germanice
Pepliers grammatica Gallica
Castelli Dictioranium Italico – Germanicum
Letteres de Loredano Italice et france

VERSEK

29.

Teleki Pál üdvözlőverse Felvinczi Istvánnak
Odera-Frankfurt, 1695.

In honorem Clarissimi & Eruditissimi
Domini Authoris.

Dignus ut accipiat monumenta insignia laudis
Est Vir; qvem fateor non tellus propria frustra
Vexit in has partes, nam viribus adfuit ardens,
Ut posset famae palmam laurumqve mereri,
I Vir festivos laudis decerpere flores,
Ut rebus Patriae valeas succurere longo
Tempore, sicqve simul vestigia lucida calces
Majorum, pedibus nec, qviquam possit obesse,
Qvod te virtutis recto deturbet amore.

In Symbolum benevoli animi apposuit
Paulus Teleki L. B. de Szek,
Transylvano-Ungarus.

30.

Teleki Pál üdvözlőverse Bagossi Mártonnak
Franecker, 1697.

In Honorem et Aestimationem Doctissimi Auctoris
Domini Martini Bagosi,

De Typico Abrahami Conjugio disputaturi.

Dum Deus omnipotens numerosae prolis Abramo
Spem facit, & seros jubet expectare Nepotes,
Non statim apparent promissa fideliter; Ergo
Cura animum: & quae tam tardis mora complementis,
Obstet, sollicita secum dum mente volutat,
Spemque metumque inter dubius Pater angitur, ejus
Ducitur in thalamos pellex Aegyptia, quae mox

Foelix prole, procax Dominae jam insultat, iniquumque
Imperium affectat,
Haeredemque caput sciscit vernile, paresque
Illi ac ingenuo partes herciscitur. Ergo
Exigitur, stabili sic demum jure potitur
Haeres legitimus, promissam olimque daturus
Progeniem fabulorum aut stellarum instar Isacus.

Quae dum cuncta sagax Bagosi industria volvit,
Illic Abramidas quae sint mansura Nepotes,
Repperit, & casus similes in imagine cernit.
Scilicet aeterno versans mortalia nutu,
Haudquaquam venturi ignata improvidaque aevi,
Deinde secutas res in iis sapientia pinxit.
Macte igitur Juvenis Doctissime! in abdita priscis
Alta nocte citis penetralia gressibus infer.

Benevola manus, animoque sincero apposuit
Paulus Teleki L. Baro de Szék,
Transylvano-Ungarus.

ALBUM AMICORUM

Odera-Frankfurt

- május 1. Iohannes Christophorus Becmanus Sacrosanctae Theologiae Doctor et Professor Ordinarius (52a)
- május 25. Joachim Antonius Liber Baro De Malzan (22a)
- május 25. Carolus Fridericus Liber Baro de Maltzan (21a)
- május 25. Henricus Leopoldus Liber Baro de Maltzahn (20a)
- május 25. Iohannes Christophorus Scultetus Crosna Silesius (225a)
- május 26. Tido Henricus a Lith Eloquentiae Professor Ordinarius Publicus, Civitatis Francofurtensis Consul (62a)
- május 26. Iohannes Henricus Schwabe Palatinus (226a)
- május 27. Iohannes Simonis doctor Theologiae, Professor Ordinarius et Facultatis Theologiae hoc tempore decanus (44a)
- május 27. Fridericus Wilhelmus de Lüderiz Nobilis Marchicus (79a)
- május 28. Irenaeus Vehr D. Archiater Electoralis Brandenburgicus et Medicinae Professor Publicus ac Ordinarius, suaeque Facultatis Senior (55a)
- május 29. Erdmannus Comes de Promnitz (16a)
- május 29. Thomas Siegfried Ring Doctor et P. P. (81a)
- (május) 30. Petrus Schultze Juris Utriusque doctor et Professor Publicus Ordinarius hoc tempore Universitatis Rector (11a)
- május 31. Samuel Coccejus Heidebergensis Palatinus (240b)
- június 1. Iohannes Godofredus Coccejus Heidelbergensis (240a)
- június 1. Iohannes Augustus Comes de Bentheim Teclenburg (81b)
- június 1. Bernhardus Albinus Philosophiae et Medicinae Doctor hujus Professor Ordinarius, Consiliarius et Archiater Electoralis Brandenburgicus (54a)
- június 1. Henricus Coccejus (!) Consiliarius Electoralis Brandenburgicus Francofurtensis Ordinarius et Professor Primarius, ante summi Consilii Status Electoralis Palatinus et Collegii Revisorii Adessor et in Academia Heidelbergensi Decretalium Pandectarum et Juris Gentium Professor Publicus (46a)
- június 1. Henricus Huyssen (191a)
- június 1. Abrahamus Andreae Verbi Divini Minister (101b)
- június 1. Guilelmus Henricus Danquelman (82b)
- június 1. Philippus Sylvester de Danquelman (82a)
- június 2. Samuel Strimesius Verbi Divini Minister nec non Theologiae Professor Ordinarius (45a)
- június 2. /Juliani/ Grünebergius Matheseos Professor Publicus Ordinarius (186a)

Berlin

- június 21. Iohann Christoph Schwarzmejer Sacrosanctae Theologiae et Philosophiae Studiosus, Bückebugo-Schauenburgensis (246a)

Wittenberg

- júníus 28. Simon Drauth Corona-Transylvanus (242b) (*képpel 241b*)
júníus 29. Johannes Baptista Röschelius Sempronio-Hungarus Physicae Professor Publicus in Academia Wittebergensi (179a)
júníus 29. Johannes Henricus Heucherus Vindobonensis, Medicinae Cultor (232a)
júníus 30. Conradus Samuel Schurzfleischius (69a)

Lipce

- július 11. Andreas Hermannus Transylvanus Studiosus (238b)
július 11. Johannes Gottzmeister Corona Transylvanus (239b)

Bréma

- július 23. Franciscus Wolpman Pastor in Aed. Basil. Brem. (165a)
július 24. Fridericus Wolpman Utriusque Juris Doctor (155a)
július 25. Nicolaus Gürtlerus (49a)
július 27. Cornelius Hasaeus Sacrosanctae Theologiae Doctor et in illustri Schola Professor ecclesiaeque Martinianae Pastor Senior (142a)

Groningen

- július 31. Paulus Hulsius Sacrosanctae Theologiae Professor (223a)
július 31. Johannes Braunius Sacrosanctae Theologiae Doctor ejusdem, ut et Orientalium Linguarum Professor Ordinarius (40a)
augusztus 2. H. Van Schiffart Medicinae Doctor et Practicus apud Groninganos (190a)

1697

Franecker

- március 22. /styli novi/ Martinus Abacs Bánfi Hunyadi Sacrosanctae Theologiae et philosophiae Studiosus (115a)
március 23. Johannes Ujvári hungarus (237a)
március 25. Georgius Szokolyai pro tempore peregrinus Hungarus (118a)
március 26. Petrus Szilágyi Transylvano-Ungarus, Sacrosanctae Theologiae ut et Philosophiae ac Lingvarum Studiosus (102a)
április 12. Johannes Waeyen (47a)
április 14. Johannes Waeyen Johannis Filii, Sacrosanctae Theologiae Studiosus (233b)
április 17. Sebastianus Schelkens Juris Vtriusque Doctor et Professor Ordinarius hoc tempore Academiae Rector Magnificus (30a)
április 19. Campegius Vitringa Theologiae et Historiae sacrae Professor (53a)
április 21. Gerardus von den Busch Sacrosanctae Theologiae Studiosus, Brema – Saxo. (238a)
április 22. Petrus Latané Medicinae doctor et professor (56a)
április 22. Johannes Creijghton Borussus, Ecclesiastes Franequeranensis (77a)
április 23. Herman Alexander Röell Theologiae et Philosophiae Professor (58a)
április 24. Iohannes Iacobus Schlatterus, Helvetius (243a)

- április 25. Johannes Reinhardus Jungmannus Cassellano-Hassus, Iuris Utriusque Doctor (227b)
- április 25. Bernhardus Fullenius Iuris Utriusque Doctor, Matheseos Professor (48a)
- április 25. I. Franciscus Scholten Cassellanus (229b)
- április 25. Johannes Christophorus Scheffer Marpurgensis Hassus (230a)
- április 25. Guilielmus Coetier Iuris Consultus, Historiarum et Eloquentiae Professor (71a)
- április 26. Arnoldus Landreben Ecclesiae Franequeranae Pastor (76a)
- április 27. Henricus Philiponeus de Hautecour, Sacrosanctae Theologiae Doctor et in Academia Frisiorum Ordinarius Professor (60a)
- április 21/május 1. Laurentius Le Brun Sacrosanctae Theologiae Studiosus, Colon. Guest. (228a)
- május 3. /styli novi/ Petrus K. P. Csengeri de Varad Ungarus, Sacrosanctae Theologiae et Philosophiae Studiosus (235a)
- május 3. Johannes Técsi Marmacia-Ungarus Franekeræ Peregrinus (215a)
- május 4. Franciscus Soós Ungarus pro tempore apud Frisios peregrinus (193)
- május 5. Samuel Náduvvari Sacrosanctae Theologiae Studiosus (245a)
- május 5. Georgius Zoványi Sylvano-Ungarus, Sacrosanctae Theologiae et Philosophiae Studiosus (231a)
- április 26/május 6. Stephanus N. Waari pro tempore Franekeræ Frisiorum Peregrinus Hungarus, Sacrosancti Ministerij Candidatus (198a)
- május 6. /styli novi/ Johannes F. Bâtorkeszj Hungarus, Sacrosanctae Theologiae Studiosus (196a)
- május 6. /styli novi/ Petrus Kossa Magyarî Pannonio-Hungarus, Sacrosanctae Theologiae Studiosus (195a)
- május 6. Gregorius Szönyi Pannonio-Hungarus, Sacrosanctae Theologiae Studiosus (194a)
- május 6. Johannes R. Pataki Ungarus (197a)
- május 7. Nicolaus Csaki de Deva (244a)
- április 28/május 8. Jacobus Rhenferd Linguae Hebraicae Professor Publicus (50a)

Rotterdam

- május 14. Petrus Iurieu Ecclesiastes, Sacrosanctae Theologiae Doctor (63a)
- május 18. /styli novi/ Paulus Séllyei Ungarus, Stephani Filius (245b)

Hága

- május 19. Antonius Arbussy Pastor, Exul ob Religionem Reformatam, Gallus (61a)

London

- június 3. Johannes Ernestus Andreae (218a)

Cambridge

- június 16. Rogerus Gale Collegii Sacrosanctae et Individuae Trinitatis Alumnus (224a)
- június 17. Daniel Hopkins Artium Magister, Trinitatis Collegii Socius (83a)

- júníus 26./16. styli veteris/ Georgius Tilson Artium Magister, Collegii Sacrosanctae et Individuae Trinitatis Socius (234a)
 júníus 26. /16. styli veteris/ Robertus Maxwell Artium Magister, Collegii Sancti Johanni Evangelistae in Academia Cantabrigiae (91a)

London

- július 12. /2. styli veteris/ Justus Henricus Jungmannus Casselano-Hassus, apud Britannos peregrinus (236b)

Oxford

- július 6. David Heart Sacrosanctae Theologiae Studiosus, Scotus (189b)
 július 7. David Gregorius Medicinae Doctor, Astronomiae Professor Publicus Oxoniae (92a)
 július 11. Benjamin Woodroffe Sacrosanctae Theologiae Professor, Aulae Glocestrensis Principalis et Aedis Christi Canonicus (93a)
 július 11. Benjamin Woodroffe Benjamini Filius (93b)
 július 13. Bernhardus Duising (209a)
 július 13. Johannes Wallis Sacrosanctae Theologiae Doctor, Geometriae Professor Savilianus (116a)
 július 13. Fridericus Bagge, Svecus, Sacrosanctae Theologiae Studiosus (94a)
 július 13. név nélküli bejegyzés (207a)
 július 14. Gulielmus Hodgerus Scot. Britan., Sacrosanctae Theologiae Studiosus, ex Collegio Baliolensi (28b)
 július 15. Nicolaus Foss Danus (111a)
 július 15. Troilus Smit Dano-Norwagus (!) (112a)

London

- július 29. Georgius Sylvanus Pannonius, Medicus (222a)
 augusztus 3. Iohan Pieter Van Brande, Cleverskerkae etc. dominus, Praepotentium Dominorum Ordinum generalium foederati Belgii ad Magnae Britanniae Regem legatus etc. (18a)
 augusztus 11. David Debary (133a)
 augusztus 5/15. Adamus Francus Transilvanus, Serenissimi Magnae Britanniae Regis in Tabellariorum Officio Primus Officiarius, Societatumque Indiae Orientalis et Occidentalis Belgicae Commissarius et agens (206a)

Anglia

- Michael Tolnai Hungarus hospes apud Anglos in agro Kensintoniensi (239a)
 Rolandus Gwyn (42a)
 Aemilius van Cuilemborgh Ecclesiastes Londino-Belgicae (221a)

Leiden

- szeptember 1. Fridericus Spanhemius Facultatis theologiae Primarius Academiae Lugduni Batavorum Professor etc. (36a)
 szeptember 2. Johannes a Marck Theologiae Doctor et Professor Ordinarius et Ecclesiae Pastor (86a)

Hága

szeptember 9. Johannes Henricus Ringier Helvetius hoc tempore praeco
Castrensis (244b)

Utrecht

szeptember 15. Gerardus de Vries, Theologiae et Philosophiae in Academia
patria Professor Publicus (121a)

szeptember 16. Hermannus Witsius Ecclesiae Ultrajectinae Presbyter, Sacro-
sanctae Theologiae Doctor et Professor, Academiae iterum Rector (108a)

Leiden

szeptember 30. Burchard De Volder (98a)

október 1. Jacobus Trigland Iacobi Filius I. N. Sacrosanctae Theologiae Doctor
et Professor Lugduni Batavorum, Ecclesiae ibidem Pastor (85a)

október 2. Jacobus Perizonius (87a)

Rotterdam

október 7. styli novi Paulus Dimien Philosophiae et Medicinae Doctor et apud
Claudiopolitanos in Transilvania Practicus (139a)

október 7. Johannes Bredenburg (141)

Leiden

október 9. anagramma: Turpi rupes esto: Petrus Poiretus (125a)

október 10. Jacobus Thomson Lublino-Polonus, Sacrosanctae Theologiae
Studiosus (243b)

október 10. Godofredus Bidloo Anatomiae et Medicinae practicae professor,
Coll. ut et Chirurgorum praeses (98b)

október 10. Robertus Farcher Lublino-Polonus, Medicinae Studiosus (227a)

október 11. Henricus Coetsius Academiae Lugduni Batavae Mathematicus
(180a)

október 12. Jacobus Gronovius (99a)

október 12. Petrus Hollebeek Ecclesiae patriae pastor et Collegij Perillustrium
Dominorum Ordinum proregens (101a)

Amsterdam

október 19. Joannes Clericus (104a)

Franeker

október 20. Johannes Petrus Womrath Sacrosanctae Theologiae studiosus (228b)

október 23. Balthasar Boudaan Courien Nobilis Batavus, Sacrosanctae Theolo-
giae studiosus (220b)

október 23. Isaacus van Norden Sacrosanctae Theologiae Studiosus, Amste-
lodamo-Batavus (220a)

november 4. Iohannes Conradus Anze Sacrosanctae Theologiae Studiosus,
Lippia Westf. (211a)

- november 4. Antonius Schultingius Iuris Vtriusque Doctor et Antecessor Ordinarius (74a)
 november 4. Conradus Christianus Reuter Gensungensis Hassus, Sacrosanctae Theologiae Cultor (213a)
 november 9. Johannes Christianus Kirchmejerus Allendorf. Hassus, Sacrosanctae Theologiae studiosus (212a)
 november 9. Johannes Rijsen Batavus (211b)
 november 10. styli novi Samuel P. Dioszeghj Hungarus, Peregrinus, Sacrosanctae Theologiae et Philosophiae S. Studiosus (233a)
 november 10. Stephanus Kecskemethj Ungarus (242b)
 november 10. Michael G. Diószegi Ungarus, pro tempore apud Frisios Peregrinus (216a)
 október 31/november 11. Paulus Gyöngyössi, Sacrorum Studiorum Synceriorumque Disciplinarum ergo Peregrinus Ungarus (214a)
 november 11. Stephanus Helmecki Ungarus, Sacri Ministerii Candidatus (219a)

Utrecht

- november 13. Joannes Georgius Graevius Historiographus Regis Magnae Britanniae (113a)
 november 16. Johannes Leusden Philosophiae doctor et linguae Sanctae ultra annos XLVII in Academia Ultrajectini Professor Publicus, agens annum LXXIV. (120a)

Franecker

- november 19. Wigboldus Muilman Guilielmi Filius, Amstelodamo-Batavus, Litterarum, Philosophiae et Sacrosanctae Theologiae Studiosus (221b)

Utrecht

- november 20. Patricius Adair Scotus, Sacrosanctae Theologiae Studiosus (175a)
 november 20. Petrus Burmannus Francisci Filius, Historiarum in urbe patria Professor (114a)
 november 20. Joannes Luyts philosophiae in Academia Trajectina professor Ordinarius (123a)
 november 22. Melchior Leydecker Sacrosanctae Theologiae doctor et professor (117a)
 november 22. Georgius Rosse Scotus, filius maximus natu comitis de Ross (106a)
 november 22. Paul Voet van Winssen (158a)

Amszterdam

- november 22. styli novi Sebastianus Pretzoldus (88a)
 november 23. Guilielmus Weier (134a)

Nijmegen

- november 27. Johannes Smetius Johannis Filius Neomagensis, Patriae Ecclesiae Pastor (161a)

Utrecht

november (...) Hermann van Halen Professor in Academia Patria Ultrajecti
(96a)
december 3. Stephanus Pósaázi Iohannis Filius, in Universitate Rheno-
Trajectina Theologiae et Philosophiae Studiosus (200a)

Franeker

Tellure prementi 13 gradum Scorpii, Sole vero apparente in eodem Tauri. Petrus
Nádudvari Ungarus, pro nunc apud Frisios peregrinus (192a)

Hága

B. de Lange a la Haye en Hollande

Hollandia

Joannes Katona Thury Sacrosanctae Theologiae etc. Studiosus, Ungarus,
Franckerae Peregrinus (217a)
Die quo ☉ prescit gr. 12. ✓ in Circ. 2do. Stephanus M. Abrányi Ungarus, Trajecti
ad Rhenum Peregrinus, Theologiae et Philosophiae Studiosus (210a)

Kleve

december 7. Johannes Von Essen verbi divini minister in Issum (229a)

Hely nélkül

december 11. I. Bruine Ecclesiae (Presbiter ?) (159a)

Köln

december 20. Petrus de Spina Dominus in Menghwehr, Praepotentium Domi-
norum Ordinum Generalium Foederati Belgii Residens Francofurti ad
Moenum (19a)
december 24. Georgius Ludovicus Handwerck Hanoviensis, Juris Utriusque Li-
cenciatus (164a)

Majna-Frankfurt

december 30. Johannes Reinhardus Sturtz Sacrae Regiaeque Svecicae Majestatis
in Regione Bipontino Consiliarius (23a)

1698

Majna-Frankfurt

január 1. I. D. E. (olasz bej.) (237b)

Kassel

- május 18. Christianus Ernestus de Meisenbougk (110a)
május 18. Carolus Guilelmus de Meysenbougk (109a)
május 22. Ludovicus Christophorus Scheffer Marburgensis Hassus (208a)
május 22. Johannes-Henricus Caulius S. H.(?) P. concionibus (173a)
május 23. Philippus Otto Victor, Serenissimi Hasso-Cassellani Landgravii Pastor aulicus et consiliarius Ecclesiasticus (160a)

Marburg

- júníus 3. Johannes Petrus Lambertus Juris Utriusque Doctor, Gallicae, Eloquentiae et Artium Heraldicarum Professor Ordinarius (178a)
júníus 3. Ludovicus Christianus Miegius, Doctor et Professor Publicus, Academiae hoc tempore Rector, Ecclesiae Reformatae Pastor (174a)
júníus 6. Philippus Ludovicus Pastoir Theologiae Studiosus (205a)
júníus 6. Aemilius Christianus Pastoir Litterarum Cultor (205b)
júníus 8. Johannes Laurentius Crollius Sacrosanctae Theologiae doctor et professor ordinarius (177a)
júníus 9. /30. maj. styli veteris/ Johannes Diederich Hermans Hasso-Casselanus, Sacrosanctae Theologiae Studiosus (234b)
júníus 9. Georgius Wilhelmus de Meisenboug Nobilis Hassus (181a)
júníus 9. Ernestus Wolradus de Meisenboug Nobilis Hassus (182a)
júníus 9. Christophorus Thorenius Sacri Ministerii Candidatus, Homberga-Cattus (204a)
júníus 9. Iohannes Hermannus Meürer Weydelbacensis Hassus, Sacrosanctae Theologiae Candidatus (203b)
júníus 13. Georgius Otho Graecae et Orientalium Linguarum, ut et Poesios Professor Ordinarius (183a)
júníus 14. Johannes Henricus Kleinschmit Juris Utriusque Doctor ac Professor (170a)
júníus 16. Samuel Andreae Sacrosanctae Theologiae Doctor et Professor Publicus (176a)
júníus 16. Daniel Nebel Medicinae Doctor et Professor Publicus (177b)
júníus 16. Leg alazatossab szolgaja Maximilianus Percelli, Historiarum et Eloquentiae Professor Ordinarius (184a)
júníus 16. Johannes Ernestus Andreae (218a)
júníus 18. Gauterius Gallus Exul, Doctor et Professor Theologiae et Philosophiae (43a)

Majna-Frankfurt

- júníus 20. Jobus Ludolfus Consiliarius (26a)
júníus 22. Joannes Balthasar Ritter Ecclesiae Teutonicae pariter ac Gallicae Pastor (152a)
júníus 24. Johannes de Neufville Juris Utriusque Doctor et Advocatus Ordinarius (163a)
júníus 24. Isaac de Neufville (francia bej.) (218b)

Strassburg

július 3/13. Giovanni Adolfo Brücher Francofortese (olasz bej.) (201a)

július 4/14. Fridericus Schragius Juris Utriusque Doctor, Ex-Professore, Adses-
sor Camerae Imperialis praesentatus (68a)

Párizs

augusztus 20. Johannes Henricus Böcker Legatus Svecici Concionator (164a)

augusztus 21. Rudolphus Leusden Medicinae et Philosophiae Doctor (120b)

augusztus 21. Petter Abrahamsson Svecus (172a)

Genf

augusztus 24. Ludouicus Tronchinus Ecclesiae Pastor et Sacrosanctae Theologiae
Professor (127a)

augusztus 24. Joannes Saurin Iuris Cultor, Nemausensis (130a)

augusztus 24. Johannes Alphonsus Turretinus Ecclesiae Genevensis Pastor et
Sacrarum Antiquitatum Professor (129a)

augusztus 25. Iacobus Chenaud Doctor Medicinae (202a)

augusztus 25. Ludovicus Saurin Juris Cultor (135a)

augusztus 26. Ducros de Grenoble province de Dauphiné (francia bej.) (222b)

augusztus 26. Antonius Legerus Ecclesiae Genevensis Pastor et Philosophiae
Professor (235b)

Bern

augusztus 31. Albertus Benoit Medicinae Doctor (153a)

augusztus 31. Samuel Leemann Verbi Divini Minister, Theologiae Catecheticae,
Linguae Hebraicae Logicaeque et Metaphysicae Professor (188a)

augusztus 31. Johannes Jacobus Morellius Helvetio-Bernensis, Sacrosanctae
Theologiae Candidatus (232b)

szeptember 2. styli veteris Samuel Koenig Verbi Divini Minister, Ecclesiae ad
Spiritus Sanctum apud Bernos Pastor (143a)

Bázel

szeptember 4. Johannes Rodolfus Wetstenius fil., Sacrosanctae Theologiae
Doctor, Veteris Testamenti Professor (119a)

szeptember 4. Sebastianus Feschius Iuris Consultus, Codicis Justiniani in hac
Academia Professor Publicus (131a)

szeptember 5. Iohannes Iacobus Hofmannus in inclyta Raurica Historiarum
Professor Publicus (138a)

szeptember 6. Matthias Mangoldus Ecclesiae Basiliensis Archidiaconus (187a)

szeptember 7. Samuel Werenfelsius Sacrosanctae Theologiae Doctor et Pro-
fessor (122a)

szeptember 7. Johannes Jacobus Buxtorfius Linguae Hebraicae Professor (140a)

szeptember 7. Iacobus Burckhardus pro tempore Rector, Juris Utriusque Doc-
tor, Pandectarum Professor, nec non Serenissimi Principis Nassovici Con-
siliarius (124a)

szeptember 7. Petrus Werenfelsius Sacrosanctae Theologiae Doctor, Veteris Testamenti in Academia Basiliensi Professor, Ecclesiae ibidem Antistes (107a)

szeptember 8. Magister Johannes Georgius Meyerus Basilea Helvetius (230b)

szeptember 8. Samuel Salatheus Sacrosancti Ministerii Candidatus (231b)

szeptember 8. Theodorus Zuingerus Philosophiae et Medicinae Doctor, In Academia Basiliensi Professor, Serenissimi Ducis Württembergensis Consiliarius et Medicus ac Societatis Leopoldinae Imperialis Collegii, dictus Aristoteles (132a)

szeptember 9. Nicolaus Rippelius Basilea-Helvetius, Sacri Ministerii Candidatus (151a)

szeptember 19. Thomas Krizbai Tansylvano-Ungarus (185a)

Schaffhausen

szeptember 12. Johannes Caspar Joos Helvetio-Scaphusianus (225b)

szeptember 12. Johannes Casparus Wischerus Helvetio-Scaphusianus (226b)

szeptember 13. Johannes Hurterus Verbi Divini Minister (147a)

szeptember 13. Johannes Kirchofer Verbi Divini Minister et P. P. (203a)

Svájc

Benedictus Pictetus Pastor et Professor Theologiae (128a)

1699

Bécs

március 26. Johannes Keszey (247a)

március 30. Michael Princeps Apafi (64a)

március 31. Daniel Kapossi (168a)

március 31. Michael Simon de Désfalva Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Cancellariae Aulico Transylvanicae Consiliarius et Registrator (169a)

április 2. Michael Balku Ungarus (171a)

Nagyenyed

augusztus 7. Franciscus Pariz Pápai Medicinae Doctor et in alma Eniedina Professor Publicus (162a)

Hely nélkül

augusztus 8. S(tephanus) E(nyedi) (161b)

1700

Karkó

november 3. Stephanus Enyedi Professor Sacrosanctae Theologiae (166a)

Év és hely nélkül

Stephanus Debreceni (236a)

Andreas Csapai (199b)

Johannes Henricus Kehr Hassus (241a)

Christoph Hofman (246b)

JEGYZETEK, MUTATÓK

A SZÖVEGEKRŐL ÉS A KIADÁSRÓL

A kiadásra került szövegek – néhány kivételével – a volt Erdélyi Múzeum levéltárából származnak; a Teleki család 1906-ban letétbe helyezett – eredetileg is Kolozsvárt őrzött – kendilőnai levéltára missiliséből, kisebb részt vegyes irataiból válogatták a hatvanas években. Az 1965-ben elkészült négy mikrofilmtekercs a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Mikrofilmtárában található, mai jelzete: Mf. 1484 – 1487.

A kendilőnai levéltár Teleki Pál ágának (fiúágon II. Ádámmal kihalt) iratait tartalmazza, illetve Teleki Mária (II. Teleki Ádám lánya, Teleki Pál dédunokája) és III. Teleki László (III. Teleki József fia, Pál testvérének, Sándornak dédunokája) házasságával a korábban Magyarországra házasodott ág iratainak egy része is ide került. A gyűjteményt letétbe helyezésekor, 1906-ban Teleki László (a gyömrői) nevén tartották nyilván, évtizedekig így hivatkoztak rá. Teleki Pál peregrinációjának dokumentumait tehát ez a levéltár őrizte meg. Az Országos Levéltárban lévő marosvásárhelyi Teleki levéltár viszont részben korai, a nagy Teleki Mihály idejéből való, majd Sándor és Sámuel ágától származó iratanyagot tartalmaz. XVII. század végi fondjainak átnézése (Új rendezés, Missiles, a Teleki Sándor osztály évrendezett anyaga) nem hozott számottevő eredményt; láthatóan arra törekedett a család, illetve maga Teleki Pál, hogy peregrinációjának dokumentumait saját, feltehetően a közös családi levéltárból éppen ekkoriban, házassága (1701) után kiváló saját levéltára őrizze meg.

A kendilőnai levéltár harmincezer missiliséből kiválasztott levelek és a levéltár más fondjaiból származó egyéb dokumentumok a XVII. századi főúri peregrináció feltűnően gazdag és változatos forrásanyagát jelentik. Azért, hogy e szövegek – néhány, más gyűjteményben fellelhetővel együtt – a lehetőségekhez képest minél teljesebben álljanak a további kutatás rendelkezésére, vállalkoztunk egyes, már publikált szövegek újbóli közreadására is idős és ifjú Nagy Géza forráskiadásából.

A szövegek rendezésekor alapvetően két szempontot érvényesítettünk: az azonos jellegű dokumentumok egymás mellé, egy blokkba kerültek, ezen belül időrendben soroltuk egymás után őket. Az időrendbe sorolás néha problémát okozott. A Julianus- és a Gergely-naptár különbségéből adódó eltérésekről van szó. Az új naptár szerint osztottuk be a szövegeket, ahol a levélíró jelölte, de ebbe a sorba voltunk kénytelenek tenni a naptárjelölés nélküli, ám majdnem bizonyosan a régi szerint datált leveleket is. Teleki Pál és honfitársai egymás között és otthoni levelezésükben a régi naptár szerint számoló környezetben is az új naptárt követik (34., 136. levél, az album amicorum svájci bejegyzései).

Hasonló típusú dokumentumok egymás mellé kerültek tehát, így kötötünk három nagyobb egységben adja a peregrináció forrásait: 1. az instrukciót majd a leveleket; 2. vegyes iratok megjelöléssel számlákat, elszámolásokat, különböző tárgyú feljegyzéseket, Teleki Pál két bejegyzését diáktársak emlékkönyvébe, majd üdvözlőverseit; 3. saját album amicorum a legfontosabb adatait: a bejegyzések helyét és időpontját meg a bejegyzők nevét, foglalkozását, titulusát.

A szövegek értelmezését jegyzékek, mutatók segítik. Jegyzetekben adjuk a lelőhelyeket, illetve a magyar szövegekben előforduló hosszabb idegen nyelvű részek fordítását, ezt egészíti ki a szó- és kifejezésjegyzék. A név- és tárgymutató pótolja a valódi jegyzeteket is.

A szövegek közlés – bizonyos egyszerűsések mellett – betűhív. A ma már nem használt betűket ártírtuk mai alakjukra: $\mathfrak{s} = s$, $\mathfrak{\beta} = sz$, stb.. Hosszú magánhangzókát csak abban az esetben írtunk, amikor ez a kéziratban egyértelmű volt, tehát ö, ő és ü, ű egyaránt ö és ü. Ha ó hangértéke ö, ő, akkor ö-re, ha ú hangértéke ü, ű, akkor ü-re írtuk át. Ha ý genitívust jelöl, ij lett; ha nem (pl. nagy), akkor maradt y.

A szókezdő nagybetűket – ahol úgy látszott, hogy írója következetesen használja őket (pl. népnevek, pénznevek stb.) – meghagytuk, egyébként kicsire írtuk át. A tulajdonnevek esetleges kis kezdőbetűit nagyra javítottuk.

A központosásban tértünk el leginkább az eredetitől, a mai nyelvérzéknek megfelelően javítottuk, tehát értelmeztük a szövegeket.

A jelölt rövidítéseket (főként ragvégződéseket) jelöletlenül oldottuk fel (kivételek a szolgáltatásra, alázatosan); a ponttal jelölt rövidítéseket általában nem oldottuk fel, ha mégis, akkor ezt jeleztük. Föloldatlanul hagytuk a gyekmelmed, nagysága, méltóságos, felsége stb. megszólításokat, titulusokat.

A latin szövegekben a rövidítések feloldását nem jelöltük, ott változatlanul hagytuk a központosítást is.

A szövegben előforduló zárójelké a következők: a kézirat eredeti zárójele /: /, és / /; a feloldást, a mi kiegészítésünket jelzi (); amennyiben nem tudtuk elolvasni (...); kihúzott, de olvasható rész < >; kihúzott, olvashatatlan rész <...>; papírhány, stb. miatt olvashatatlan ...

A betűhibákat meghagytuk, utána (!)-et tettünk. A bizonytalan olvasatot (?) jelzi. A leveleket igyekeztünk formailag egységesíteni, ha szükségesnek látszott, új bekezdéseket is közébeiktattunk. A beszúrásokat jelölés nélkül beépítettük a szövegbe.

RÖVIDÍTÉSEK

A jegyzék a főszövegben, a jegyzetekben és a mutatókban előforduló rövidítéseket tartalmazza.

A., Ao. – anno
 a. d. – ad diem
 Arg. – argentum
 A. U. T. – anno ultimi temporis
 Aur. – aurum
 B. – báró, bátyám
 br. – báró
 c. – című
 C. – comes
 Cl. – clarissimus, celeberrimus
 c. o. H. T. – cum omni honore
 titulo
 Cor. – Korintusbeliekhez írt levél
 cs. – család, csomó
 d. – die
 D. – datum, doctor, domina,
 dominus
 e. – előtt
 etc. – et cetera
 ev. – evangélikus
 f. – folio, florenus, forint
 fl. – florenus
 fr. – forint
 g. – garas, Groschen
 gr. – gróf
 H. – Herr
 k. – körül, között
 L. B. – Liber Baro
 ld. – lásd
 lt. – levéltár
 Lh. – lelőhely
 m. – megye
 mh. – meghalt
 Mr. – monsieur
 N. N. – nomen nescio

Nro. – numero
 p. – penning
 P. – pater, pastor, professor,
 publicus
 Per. – peregrinus
 p. m. – pia memoriae
 p. n. – pro nunc
 Prof. – professor
 Prov. – Példabeszédek Könyve
 P. S. – post scriptum
 ref. – református
 S. R. I. – Sacri Romani Imperii
 st. n. – styli novi
 st. v. – styli veteris
 sz. – század, született
 Sz. – Szent
 T. – tekintetes, Teleki
 Tall. – tallér
 Thl. – Thaler
 t. i. – tudniillik
 u. – után
 U. – úr, uram
 u. o. – ugyanott
 v. – vagy
 V. D. M. – Verbi Divini Minister
 vki – valaki
 vmi – valami
 vm. – vármegye
 vol. – volumen
 vsz. – valószínűleg
 x. – Kreuzer
 7bris – septembris
 8bris – octobris
 9bris – novembris
 Xbris – decembris

ADATTÁR 6. – Peregrinuslevelek 1711–1750. Szerk. Hoffmann Gizella. Szeged, 1980. (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez 6. Szerk. Keserű Bálint.)

KiF III. – Magángyűjtemények Magyarországon 1545–1721. Szeged, 1983. (Könyvtártörténeti Füzetek III. Szerk. Monok István.)

MAGYARY-KOSSA – Magyary-Kossa Gyula: Magyar orvosi emlékek I–IV. Bp. 1929–1940.

MTAK Mf. – Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Mikrofilm

NAGY 1933 – Külföldön bujdosó erdélyi diákok levelezése. Szerk. Dr. Nagy Géza. Kolozsvár, 1933.

NAGY 1977 – Pápai Páriz Ferenc: Békességet magamnak, másoknak. Közzéteszi Nagy Géza. Bukarest, 1977.

OL – Országos Levéltár

OSZK – Országos Széchényi Könyvtár

RMK III. – Szabó Károly – Hellebrant Árpád: Régi Magyar Könyvtár. III/1–2. Bp. 1896–1898.

SZABÓ – Szabó András: Teleki Pál (1677–1731) emlékkönyve, MKSZ 1980. 282–8.

JEGYZETEK

A dokumentumok nagy többségének származási helye: a Román Népköztársaság Akadémiája, Kolozsvári Fiók, Történeti Levéltár (a volt Erdélyi Múzeum levéltára). A Teleki család kendilőnai levéltárából válogatott anyagnak mai lelőhelye a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának mikrofilmúrára (1484–1487 sz. mikrofilmek). A Missilesből válogatott levelek a filmekben betűrendben találhatók. A továbbiakban csak azt tüntetjük föl, ha ezen levéltárnak más fondjaiból vagy más gyűjteményből származik az irat. – Itt adjuk a magyar szövegekben lévő hosszabb idegen nyelvű részek fordítását.

Instrukció, levelek

Instrukció. Lelőhelye: OL Teleki cs. lt. P 664 Lymbus 4. cs. f. 125. Feltehetően a család számára készült, az utazás idején otthon tartott másolat, Zalányi Boldizsár kézírása. Több instrukció is létezett, ld. a mutatót és az utószót.

Instructio ad Paulum Teleki ... - Utasítás Széki Teleki Pál és nevelője, Zalányi Boldizsár részére, akik Isten segítségével peregrinációra indulnak

Custos totius ... - az egész test és lélek őre

Quia otium ... - Mivel a henyélés a sátán vánkosa.

ad povehendam Sapientiam ... - a bölcsesség gyarapítására alapított társaságok, melynek tagjai eloszlottak minden országban és tartományban

et Leges ... - és a társaság törvényeit megismerni

Actorum in Respublica ... - az irodalomban vannak történetírók

Levelek: 1. Lh.: OL Teleki cs. lt. P 664 Lymbus 4. cs. f. 127. Egykorú fordítás, Zalányi Boldizsár kézírása. Erre válaszol S. Strimesius, ld. 37. levél.

4. *Salutem et officia* - Üdvözetem (küldöm) és szolgálatom (ajánlom).
dum suus, tuus manebit - míg él a tied

7. Közölte NAGY 1933, 23-25, 1. levél; hasonmás kiadása in: ADATTÁR 6.

9. *Non illa patria ...* - Nem az a haza, ahol születünk, hanem ahol élünk.

11. Közölte NAGY 1933, 26-28, 2. levél; hasonmás kiadása in: ADATTÁR 6.

14. A levél dátuma olvashatatlan, többször átjavította, de tartalmából (megérkezésük, szállásfoglalásuk, mint Teleki az előző, a 13. levélben) és Zalányi számozásából kb. október elejére tehető.

15. A címzés oldalán tollpróba: "Paulus Komornyiknak." A mikrofilmen Ingram levelei után egy sehova nem tartozó boríték: "Illustrissimo Domino Domino Paulo Teleky de Czick (!) Domino mihi gratulissimo, Vratislaui Francofurtum an der Oder." Teleki Pál kezével: „Anno 1695. 28 8bris reditae sunt Francfurt an der Oder, Ingram Uram levele”.

16. Ugyanitt található a levél fogalmazványa is, mely az eredetitől alapvetően nem különbözik; rajta még Teleki Pál kezével: "Ao. 1695. 15. 8bris Franckfurtul az Oder mellől Absolon Uramnak így irtam." Az elküldött változatot közöljük, melyet talán Absolon Dániel juttatott el a családnak, hasonlóan Kálnoki Sámuelhez; ezt Pápai Páriz említi, ld. 77. levelet.

18. Közölte NAGY 1933, 28-31, 3. levél; hasonmás kiadása in: ADATTÁR 6.

19. Közölte NAGY 1977, 417-419.

Nihil impossibile ... - Semmi sem lehetetlen, ha valaki akarja, különösen ebben az életkorban.

Exercitia pietatis ... - a kegyesség gyakorlását, mivel a kegyesség minden szempontból hasznos.

Stylus curiae ... - az udvari viselkedést és más címertani dolgokat figyelje meg

Physica experimenta ... - Albinus doktor úr természettudományos kísérleteit.

Saluto colenda mihi ... - Üdvözlöm az általam nagyrabecsült, híres Becmann és Albinus doktor urakat.

21. A helyes dátumot Vér Judit megjegyzéséből vettük, a levélszámozásból nyilvánvaló, hogy Teleki eltévesztette.

23. *ego in nullis ...* - én semmiféle ügyben nem tagadom meg tőle támogatásomat

24. Közölte NAGY 1977, 420-422.

morosiusi generosi animi ... - ridegségének elviselése a nemes lélek jele

26. A levél túloidalán Teleki László kezével egy latin nyelvű levél első sorai áthúzva.

domino Zalanyi ... - Zalányi urat üdvözlöm

Tuus dum vivet ... - Míg él a tied, kedves Pál, minthogy Te is az enyém vagy.

Domino Zalanyi ... - Zalányi urat üdvözlöm.

27. A mikrofilmen lévő válogatás ezt a levelet nem tartalmazza. Közölte NAGY 1933, 423-425, 4. levél; hasonló kiadása in: ADATTÁR 6. Ezt a szöveget vettük át változatlanul.
fidelitas homagiuma ... - hűségesköt csikartak ki az erdélyi rendektől.

30. *cum fueris Romae ...* - Ha Rómában vagy, római szokás szerint élj!

34. Melléklete a levéllista.

35. *Armada conjungállya ...* - a csapat csatlakozik hozzá csak hét ezreddel és nyolc századdal
de bona disciplina ... - a jó katonai fegyelem megtartásáról

36. *dum spiritus ...* - míg lelkem irányítja tagjaimat (míg élek)

Dehinc ero ... - ezentúl láthatóbb és hallhatóbb leszek

restituodott ... - visszanyerte korábbi erejét

Alumniának erigálásának ... - Alumnia felállításának ígéretével biztatott, végbe is ...

Authorok prestálnak ... - szerzők vannak az ottani könyvkereskedőnél, történetírók, államelméletírók, kritikusok, filológusok, költők, szónokok?

in dvo novem voluminibus - nyolcadrés alakú kilenc kötetét

communis ille Amicus ... - köztudottan jó barátja, aki éljen és birtokolja az ország éléstárának kulcsait. Péter (kőszikla) ő, de különbözik a másiktól.

Non existimo Dominum Bekmannum ... - a latin nyelvű utóirat kivonata: Becmann úr, aki Lipót császár élettörténetét írja, nem vár hosszú és részletes leírást Teleki életéről, csupán a dokumentumok alapján kíván majd szólni híres tetteiről, politikájáról; ezért célszerű lenne, ha az ehhez szükséges iratokat elküldenék Becmannak.

37. A magyar fordítást kiadta NAGY 1977, 423-425. A fordítás Enyedi István műve és az ő kézírása.

38. Teleki leveleit Kálnoki elküldte a családnak ld. erről Pápai Párizt, 77. levél.

frequentissima literarum copia - a túl gyakori levélváltás miatt.

si qua scim ... - ha valami említésre méltó dologról tudomást szerzek

quae maxima foelicitas ... - ami nagy szerencse, mert megőrzi az egészséget

Aget cum vino ... - Nem csak Cappadocia királya él itt borral, hanem én is és velem együtt mindenki.

Valeudinem curet diligenter. - Gondosan óvja egészségét!

meum est opus ... - enyém a munka, Istené az áldás

Fatis reluctare ... - A sors ellen nem lehet harcolni, remélni kell, hogy jobb lesz.

participalhatnek gratissimum foret - ...értésülhetnék, nagyon jól esne

43. A boríték a 116. levélhez tartozik, ld. ott.

exequatuvan Gregariust ... - a közkatonát kivégezve és a tisztet lefokozva

ad interim Commendans - addig parancsnok

45. *Ego igitur ...* - Én tehát Kegyelmed által ajánlom szolgálataimat.

46. *si dare possi ...* - ha Galenus segítséget tud nyújtani.

NB. *ne fiat consilium ...* - Jegyezd meg jól: nehogy a tanács épp a tanácsadónak legyen a legrosszabb.

47. Közölte NAGY 1977, 426-427.

omnium diceris ... - mindenki élcéldésének és gúnyolódásának kitett

In summa stude ... - mindenekelőtt tanulj, tanulj, Pál uram, és hallgattasd el az irigykedőket helyes cselekedeteid eredményével és előrehaladásoddal!

Saturnina vina nata ... - az új borok kiforttak, de jobb a grófnéé

50. *per annos et ...* - évenként és időszakonként elrendezni,

litterariis instrumentis ... - oklevelekkel /a történelem legmegbízhatóbb tanúival/ nem igazolt írást bocsássunk napfényre, nem tanácsos

tradendum cui videlicet ... - hogy biztosan átadja neki Németországban vagy Európa más részében

quod artuum et ... - amennyire tagjaim és karom erejét

sed intra resarciendi ... - de nem jóvátehetően

istud genus mercium ... - ezt a fajta árucikket nem lehet külföldre küldeni

55. A levél datálatlan, de ugyanakkor kapta meg, mint a testvéreiet.

hic officium praesto - teljesítem kötelességemet

sine loco dieque annotato - hely és időpont megjelölése nélkül

56. A mikrofilmen lévő válogatásban nem szerepel. Közölte NAGY 1933, 33-34, 5. levél; hasonmás kiadása in: ADATTÁR 6. Ezt a szöveget vettük át változtatás nélkül.

Cum servitiorum ... - szolgálatkészen üdvözelem és szolgálatom

61. A datálatlan levél a tartalomból következtethetően bizonyos, hogy odera-frankfurti tartózkodása idején keletkezett.

62. *tanquam ex certis ...* - mint megbízható tanúktól meg kell hallgatni és közölni kell minden dolgot

ex indubitatae fidei ... - hiteles oklevelekből

cum consilio ... - ahogyan majd akkor jónak látszik

pro peregrinationis commoditate - a peregrináció zavartalansága érdekében

afflictiorum ne misereatur - a szenvedőkön ne könyörüljön

Dilige sic alios etc. - úgy szeress másokat ...

Tros Rutulusve ... - Ne különböztessék meg, akár római, akár rutulus.

63. *quod tamen ...* - ezt nem hízelgésből mondom

66. A magyar nyelvű utószót közölte NAGY 1977, 427-428.

Hae sunt ... - Ezek azok a zsengek, amelyeket Kiválóságodnak - aki nemrég még igen kedves tanárom volt - át akartam adni.

68. Közölte NAGY 1977, 428-430.

quisque ad tentoria sua - kiki a saját sátrába

de praesentii rerum ... - Európa jelenlegi helyzetéről

et respondendo ... - válaszunkban hasonlóképpen tennénk mi is

Quid Gallus, Svecus ... - Mit tesz a francia, a svéd, a dán? Mit tesz Őfelsége, aki nem csak hercegi, hanem királyi koronára is méltó? Mit tesz Vilmos, aki a hullámok tetején ül?

70. *quis sit, ...* - bárki könnyen meg tudja jósolni

si vera fateri liceat - az igazat megvallva

proprio aliquando ... - egyszer majd saját kárán tanulja meg

74. Közölte NAGY 1933, 35-36, 7. levél, hasonmás kiadása in: ADATTÁR 6.

omnia vetera sunt ... - nálunk minden a régi, és nincs semmi új a nap alatt

75. *interrumpalni a meditationi* - félbeszakítani az elmélkedést

Caeterum omnium ... - Minden egyéb kárba vész.

Praecipue si parentum loco ... - különösen ha valaki olyan mondja, akit úgy kell vennie, mint ha apja lenne; pl. iskolánk tudósai és tanárai

ut haec vobis ... - hogy ezen szerencsések örökkévaló legyen!

dignus tanto Patre Filius ... - kiváló atyjához méltó fiú legyen. Az atyai erényt még a legtudatlanabbak is követik. Az atyai erényt követni és magasabbra törni: ez a derék fiú tulajdonsága.

76. *discurrat ex Limnesis* ... - beszélgethet a Limnaeus-féle (?) jogi könyvekről, és járatos lesz a természeti és a nemzetközi jogban
obambulare vicinas terras - bejárni a környező vidéket
in Belgio ... - Belgiumban (Hollandiában), a tudományok fellegvárában
contendatni kell ex Epistolis Ciceronis ... - törekedni kell, melyre kollégiumot kell tartani Cicero leveleiből és az antik történetírókból is: / mind a teológiát megtanulni.
absoluto cursu studiorum - a tanulmányok befejezése után
Vocatus es generose Iuvenis ... - Fáradságos dologra hívtak, nemes ifjú, vállald el, és ifjúságod éveit a tudás összegyűjtésének szenteld. Ne engedj a rossznak, hanem bátran és nagy fáradsággal, nemes lélekkel vívd meg a tudás és a tudomány fellegvárát. A sok és különböző fáradság ne riasszon el. Az időt tartsd a legfontosabbnak, úgy semmi sem tud legyőzni.
exorbiatlyon etiam ... - gonoszságba tántorodjon és sebet ejtzen
vellere aures ... - meghúzni füledet, és inteni kötelességedre, melyekkel csak jót akarunk

77. Közölte NAGY 1977, 430-432.

Eget aeris ... - 'nincs pénzem' ae diftongussal írta: aeget, igen kárhoztatják a cenzorok
per Belgium Hispanicum - spanyol Belgiumon át
ferreum vagy *inkabb plumbeum* ... - vas, vagy inkább ólom korszak (kezdődik) a hasznos tudományokat mellőző magyar diákok számára
υγιαινην ... - egészséget és nyugalmat
cui tade coniugales ... - akinek szerencsés házasságot stb. kívánok
Graeca amo et curo ... - A görög nyelvet szeretem és művelem, vagyon egy Jacobus Duport, ki Dávid zsoltárait és Jób (könyvét) görögül kiadta,
effigies Praecipuorum ... - élő híres fejedelmek képmását

80. *sed transeat* ... - de ez inkább az idegeket (illessé)
non defui ... - teljesítettem kötelességemet, ennekutána annál inkább teljesíteni fogom
Diplmaja ellen ... - Diplomája ellenében félremagyarázás következtében

83. *private diligentius* ... - magánszorgalommal könnyen ellensúlyozhassa
a Jus és Literatura, et concursus ... - a jog és az irodalom, valamint mindenféle nemzetből való tanulók gyülekezése a tudományok tanulására
Amicitias commendat ... - a barátságot erősíti a ritkább találkozás.
Usus vos plura docebit ... - A tapasztalat többre is megtanít benneteket.
monitore non indigent ... - nincs szüksége figyelmeztetésre, mindazáltal mégis a jó tanácsokból még a túlzott mennyiségű sem árt meg

90. Lh.: OL 1526 utáni gyűjtemény R 305 1. cs.

97. A mikrofilmen lévő válogatás között nem szerepel. Közölte NAGY 1933, 36-38, 8. levél, hasonmás kiadása in: ADATTÁR 6., ezt a szöveget vettük át változatlanul.

98. *kontes* - grófnő, itt azonban nem valószínű, hogy Vér Juditról szól így, talán valaki nőismerős?

100. *homo est naturae difficilis* - nehéz természetű ember

101. Közölte NAGY 1977, 436-438.

Az Hoffmannusokat ... - a Hoffmann-köteteket a legdrágább kincset megillető helyen
Mappakat, kíváltképpen ... - Európa és a Szentföld térképét

103. *his modis* ... - ilyen körülmények között, megfosztva fivéreinktől és édesanyánktól
Famíliajanak dedicallia ... - általában családjának ajánlja
meo nomine ... - ne terjessze, hogy tőlem származnak, mert bálnám, ha itt hírbe hoznának

108. *Quid cum Zalanio* ... - Hogy Zalaníval ilyen ellentétei (?) vannak, nekem nem tetszik.

110. Mellette a filmen egy, eddig sehová sem tartozó boríték Teleki László kezével: "Illustrissimo Comiti Domino Paulo Teleki de Szék, Domino et Fratri Colendo in Alma Universitate Franequerana Frisiorum." Teleki Pál kezével: "Ao. 1696. 28. 7bris Franeqverae vettem levelet T. M. es L. Batyam ..."

hic ergo constans ... - mivel ez az állhatatosság illik ahhoz a kapcsolathoz és nemes emberhez

tanti mei laboris ... - a nagy munka után először pihenhetek meg (?), és hogy mindig csak jól akartam.

propria virtute ... - a magam erejéből szereztem

tanti aestimer ... - annyira becsülnek, mint egy döglött kutyát

non teneor ... - nem vagyok köteles mindent egymagam megtenni

quid luci ... - Istenemre mondom, mi hasznom van (abból, hogy) ...

et ex alia parte ... - és a másik résztől is méltatlan gyűlöletet elszenvedni otthon és a kívülágban is

Foelix Quem faciunt ... - Szerencsés, aki idegenné lesz. Ne légy túlságosan igazságos.

111. November 13-i dátummal közölte NAGY 1977, 441-449. A címzett - a következő, a 112. és a 113. levelek ismeretében - valószínűleg Enyedi István, nem pedig Pápai Páriz.

ad omnia scelera ... - mindenféle bűnös cselekedetbe magától rohanó gőg

sorte non erit ... - erőm önmagában nem elegendő

extremum malumnak tentálására - a legnagyobb rossz megkísértésére

et licet ... - és bár ellenségeink öröme

modo infallibili concludat - tévedhetetlenül következtetve

effrenis partis alterius ... - a másik fél féktelen természete, sok (...), amelyek szomorúak, kellemetlenek is

sibi magistri ... - úgy véli, inkább a tanároknak kell megfontoltnak lenniük, mint másoknak

et si addere liceat - és ha szabad hozzátenni

tantum me eidem ... - megvallom, én annak (ti. szeretetének) annyival tartozom, amennyit talán sohasem tudok viszonzni

ultimum malum ... - meg kell tapasztalni a végső bajt

112. *ut et aliis ...* - miként másoknak is, akik szeretnek engem

in Scyllam ... - a Scyllához jut, aki el akarja kerülni a Charybdist

Revivescat in te ... - Kedves testvérem! Újra felvirágozik benned atyánk dicső bátorsága, (...) és képmása, akinek emlékét még az idegenek is tisztelik.

exponalya cum omnibus circumstantiis - fejtse ki, minden körülményt feltárva

113. A dátumban a nap első számjegye talán 1, a hónap egyértelműen december, mégis valószínű, hogy az előzőekkel - a 111. és a 112. levelekkel - egyidőben írta, csak a dátumot tévesztette el Teleki Pál.

ex propria et rabida ... - az ő dühöngő tekintélye következtében esett sérelem

114. *favorabilis mecum ...* - jól viselem magam, az teljes mértékben bizonyos

surgunt enim Columnae ... - Oszlopok támadnak ugyanabból a családfából, Isten le hívván kld, elrendelt helyed van, Pál, kinek hogy megfelelhessen kld, a tanulmányokkal kell foglalkoznia.

incumbendum est studiis - neki kell kezdeni a tanulmányoknak

aperi et videbat ... - felnyitottam és megláttam, hogy nincs benne semmi

115. A levél töredék, második oldala hiányzik, a levéltár által kijegyzett dátum alapján soroltuk ide.

116. A boríték a 43. levélhez tartozik, ld. ott.

120. *A mely Genus ...* - amely ördögfajzatot írtam, hogy könyörgésekkel és türelemmel lehet elűzni, kldről nem szól

in quacunqve ... - mindenféle dologban tanácsot adni

aque Ecclesiae ... - és egyházunk számára kedvező dolgokat jósolok

124. Mellette a második bekezdés másolata ismeretlen kézzel "Irja vala ... mig ez meg leszén." A cédula túoldalán Vér Judit kezével: "Enyedi Istvan Uram írta Teleki Pál Fiamnak A. 1697. Die 15. Febr. etc."

125. Közölte NAGY 1933, 38-41, 9. levél, hasonmás kiadása in: ADATTÁR 6.

127. *absoluto cursu Academico* - az egyetemi tanulmányok befejezése után

Aulae Glocestrensis ... - A Gloucester Hallnak (kollégiumnak) azon az egyetemen az előjárója és a görög nyelv tanára

Sedes Electorales tres ... - a három választófejedelmi székhelyet és a birodalom útbaeső városait meglátogatva

129. Közölte NAGY 1933, 41-43, 10. levél, hasonmás kiad. in: ADATTÁR 6.

132. *ex consensu* ... - a tekintetes család egyetértésével

et Belgio peragrato ... - Belgium (Hollandia) bejárása és az ott található látnivalók megismerése után

ex Ditione Veneta ... - Velencéből a tiroli grófságon át ismét Bajorországba és Svábföldre vagy Nürnberg környékére és Nürnbergbe menni. Innen pedig arra, amerre a sors vezeti és amennyire a pénzből telik.

138. Közölte NAGY 1933, 43-45., 11. levél, hasonmás kiad. in: ADATTÁR 6.

139. Melléklete a memoriale.

142. Közölte NAGY 1933, 45-46, 12. levél, hasonmás kiad. in: ADATTÁR 6.

quod factum ... - hogy ezt a tettet méltónak és helyesnek ítélje

143. Autográf, feltehetően fogalmazvány.

148. Közölte NAGY 1933, 46-51, 13. levél, hasonmás kiad. in: ADATTÁR 6.

fides penes solventem esto - a fizető bízson benne

exemplárbán a LXX ... - köztelenül a Septuaginta fordítást az apokrifekkel együtt

Syriacum Testamentum - szír nyelvű Ótestamentum

et ne qua radix ... - és nehogy kihajtsa a keserűség gyökere, és zavart okozzon, mint Szent Pál mondja a zsidókhöz írt levél 12. részének 16. (15!) versében

elector beneficiumát ... - a (brandenburgi) választófejedelem alapítványát, /:méltó is:/ teli torokból hangoztassa

ad aemulum studium ... - buzgó versenytársakká tesznek; talán „baglyot Athénba”, ezt írom most nektek; maradok

149. A levél fogalmazvány.

154. A mikrofilmen lévő válogatásban nem szerepel. Közölte NAGY 1933, 51-52, 14. levél, hasonmás kiadása in: ADATTÁR 6. Ezt a szöveget vettük át változtatás nélkül.

155. A levél láthatóan nem fogalmazvány, be is volt pecsételve. Talán mégsem küldte el Teleki Röellnek, ezért kerülhetett a családi levéltárba.

157. *Synceritássának és* ... - jóindulatának és szeretetének folytonosságát

ex diversis partibus ... - különböző helyekről származó akadályok terhe hátráltatott

permánsi bene affectionatus - jóindulatú maradtam

Armádája ex triplici ... - hadserege háromszoros sáncok mögül

158. A Bánfihunyadi Jánosról szóló részt "Vidi ego literas ... me ejus participem reddas" közölte MAGYARY KOSSA, I. 283.

159. Lh.: MTAK Mf. 1484, A levél újkori másolata megtalálható még: OSZK Levelestár: Dimjén Pál levelei Gróf Teleki Pálnak.

161. Ld. 164. levelét, és a vegyes iratok között a 21. számút.

162. Közölte NAGY 1933, 52-53, 15. levél, hasonmás kiad. in: ADATTÁR 6.

165. Noha datálatlan, 1697 májusa és novembere közötti időszakra tehető, és valószínűleg korábbi a 166. levélnél.

167. Közölte NAGY 1977, 464-466., 32. levél.

post manus multas - miután sok kézen ment át

pro extracto Oxoniensi - oxfordi kivonat gyanánt

Orbem Christianum ... - a keresztény világot falun szemlélni

peregrinatiojanak nagy momentuma ... - tanulmányainak nagy jelentőségű kiegészítése lenne, ha bejárná Franciaországot, megnézné urát, a házat, mely egy várossal, a várost, mely egy földkerekséggel azonos, melyis már a békekötés után bátran meg lehetne
et vidisse religionis ... - kellemes és egyben gyönyörű volna megnézni vallásunk, azaz inkább felekezetünk bölcshjét. Tudom pedig, hogy eddig bármit is akartunk mondani, az francia volt. Nem így van, Uram?

Mais à propos - De erről jut eszembe.

Galliarum Sire ... - a franciák urát semmiképpen sem szabad elhanyagolni

173. Lh.: Leiden, Universiteitsbibliotheek Handschriftenafdeling Sign.: Burm. Q 24., ennek másolata: Budapest, Egyetemi Könyvtár, Miklós Ödön hagyatéka. f. 40-41.

174. Magyar fordítását közölte NAGY 1977, 471-473. Regesztánk ennek felhasználásával készült. Melléklete egy szakadozott cédula Pápai kézírásával: „tres-Sainte livre appartient ... Francois Pariz de Papa Docte(ur e)n Medicine.

D'oeuvre et du verité.

...entée Par Monsieur Jean Henric Latsasch.

...tenant Capitain du Cavallerie pour sa (Maj)esté Imperial.

... que nos jeux soient ouverts! Math.20.

... premierement le Royaume de Dieu,

... justice

... es aisé, et mon fardeau leger.(decin...

... sont en santé, n'ont pas besoin de me..."

Ezt a töredéket közölte NAGY 1977, 428., a 14., német nyelvű levél utóírata után.

181. *nolo totum dicere* ... - csak a lényeges dolgokat

ab ovo et prima origine ... - megismétlem a kezdettől, a legelejétől fogva

a novellat cum pathetico ... - a hírt szenvedélyes bevezetéssel és különböző megjegyzésekkel, kiegészítésekkel

184. Közölte NAGY 1933, 54-55., 16. levél, hasonmás kiad. in: ADATTÁR 6.

in initiis ... - e hét elején

impingalt dedecusnak expialasaert - az okozott gyalázat helyrehozataláért

candidatusoknak in medicina ... - jelölteknek az orvostudományban, a teológiában és a jogtudományban

virtuti on obest ... - az erénnyel nem ellentétes a testgyakorlás

185. Melléklete Röell ajánlólevele.

189. Időrendbe sorolásakor támpontunk volt Hollandiából való elindulása (1697 november vége) illetve a plenipotentia megírása, melyet a 192. levélben említ.

191. A filmen mellette a levél újkori másolata.

193. A filmen a dátum nem látszik, a levéltár kijegyzése alapján soroltuk ide.

195. Közölte NAGY 1933, 55-56., 17. levél, hasonmás kiad. in: ADATTÁR 6.

immittált holmi incendiariusokat ... - küldött be holmi gyújtogatókat, csak az a kár, hogy senkit nem látok, ki affélékre törekedne (itt: a cirkál jelentése: kb. ilyen ügyben járkal, ebben kereskedik).

196. Közölte NAGY 1933, 56-57., 18. levél, hasonmás kiad. in: ADATTÁR 6.

ille Etymologias hic colligit ... - etymologista (második osztályos), de annyira előrehaladt történelmi tanulmányaiban, hogy sokan csodálják

200. A keltezés a szövegekzlésből kimaradt: a Strasbourg le 14. Juillet 1698.

202. Az erősen megrongálódott levél hiányait a 208. levélből egészítettük ki, Técsi János másolatából.

207. *dat pira, dat poma (qui non habet dona)* - körtét ad, almát ad (,kinek más ajándéka nincs)

208. Közölte NAGY 1933, 57-60., 19. levél, hasonmás kiad. in: ADATTÁR 6.

Vascula, de quibus hic loci egemus ... - a 202. levélből Técsi János kimásolt egy részt, ld. annak regesztáját.

209. Noha csak az utóiratban jelöli a levélíró, hogy a régi naptár szerinti dátumot adja meg, valószínű, hogy a levél megírását követő napon érkezett meg fia, ezért (a többi levélhez hasonlóan - ahol erre utalást találtunk) az új naptár szerint soroltuk be. A borítékon Enyedi István kézírásával: "(A kö)nyv nállam maradott edgy kevéssé, minthogy tudom, hogy Kglmed Magyarul szolgállya inkább az Istent, mint görögül. Servus humill. S. E." Feltehetően a levél az említett Újtestamentum kötetben volt.

211. A címzett talán Szilágyi Márton. ld. a következő, 212. levelet. Az említett Vereseyházi talán Vereseyházi Tamás debreceni lelkész.

215. A levél címzettje valószínűleg Samuel Andreae, ld. a következő, a 216. levelet.

217. Valamikor 1698 utolsó negyedében keletkezhetett, ld. még a 202. és a 208. levelet.

221. *Illustrissime Comes ...* - Nagyságos gróf úr, mindig tisztelendő uram! Jó egészséget és minden jót kívánok; felajánlom hű szolgálatomat.

humili cum graiarum actione - alázatos köszönettel

Ecclesia pro moderno ... - az egyház a mostani helyzetben szép, népes

bene, quidem optime - jó, sőt kiváló

His Illustrissimum ... - Ezzel nagyságos gróf urat az Isten oltalmába ajánlom.

Eiusdem Illustrissimi ... - a nagyságos gróf úr alázatos szolgálja.

224. A címzett talán Johann Ernst Andreae; de a levél mindenképpen Marburgba szól.

226. *Illustrissime Comes ...* - Méltóságos gróf úr, tiszteletre méltó támogatóm.

Palatinatusi persecutio ... - a pfalzi üldözés, és a piemontiak elítélése a savoiajaktól

politica Sagacitással ... - politikus okossággal titokban tartani

Septenarius Noster Patronussi - érthetetlen utalás

227. A levél címzettje nem biztos, hogy Teleki Pál, ő ugyanis április 2-án Pest felé, a Dunán indult haza, és ezt bécsi társasága is tudta. A levél többi ténye nem zárja ki, hogy Teleki legyen a címzett. Ugyanezen levélírótól származó ugyancsak címzés nélküli levelet tartalmaz még az 1485. sz. mikrofilm, mely talán Teleki Lászlónak szól. A címzett segítségét, jóindulatát köszöni meg és üdvözli feleségét, fivérét. Noha a mikrofilmen levő válogatásban találunk Dankelmann által Graeviusnak címzett levelet is, az a tény, hogy ezek a levelek a családi levéltárba kerültek, valószínűvé teszi, hogy a család tagjainak szólnak.

229. *quoad priora non merito ...* - bár a korábbiakban engem méltatlanul vádolt, minthogy rosszul értelmezte a dolgot. Kérem, helyesebben ítélje meg. Minthogy mást nem írtam, csupán azt, hogy derék férfihoz méltóan cselekedj, Pál. Néhány napon belül eltávozzom innen. Személyesen többet (fogok mondani). Ha valami jót cselekszik, higgye el, bizonyosan köszönettel fogom viszonzni.

Principiis obsta ... - Légy rajta, hogy minél előbb készüljön el a gyógyszer.

centies me obligabit - százszorosan lekötelezz engem

234. Közölte NAGY 1933, 60-61., 20. levél, hasonmás kiadása in: ADATTÁR 6.

propter multa facinora ... - sok gáztett miatt megbüntették

236. Autográf fogalmazvány.

237. Nem autográf fogalmazvány.

Függelék: 238. Itt adjuk a kötet szedése közben előkerült levelet. Lh.: OSzK Fol. Hung. 2638/6. f. 578. A Magyar Asszonyok Könyvtárának Levelestára c. gépíratról. "Aláírását kivéve egészen idegen kezű eredetije az Erdélyi Nemzeti Múzeum levéltárában Kolozsvárt, gróf Teleki László letéte.", tehát a Kendilónai lt.

Vegyes iratok, versek

Vegyes iratok: 1. Lh.: Kendilónai lt. Nyugták. MTAK Mf. 1487. ld. erről a kölcsönről a 36. és a 76. levelet.

recognoscalom per praesentes ... – a jelenlévő keresztények előtt elismerem
non obstantibus – a változások, valamint a meglévő és elkövetkező zűrzavaros időszak ellenére
nulla adhibita tarditate – késlekedés nélkül
sancta fide Christiana ... – szent keresztény hittel megígérem
fide mea mediante – esküm megtétele után

2. Lh.: Kendilónai lt. Nyugták. MTAK Mf. 1487. Ugyanazon kéz, mint a 6. és a 12. számlán.
kosztpénz személyenként hetente 1 1/2 fl, hét hétre összesen ..., a földszinti szobára kialakított évi 16 fl erre másfél hónapra ..., a többi szobáért évente 10, ezidőre ..., két ágyért évente 12 fl, ezidőre ..., a szolgáló ágya évente 4 fl., ezidőre ..., a két szobába fáért ..., 32 félmeszely sörért ...

3. Lh.: Kendilónai lt. Nyugták. MTAK Mf. 1487. Ld. erről a 60. és 72. levelet.
die locoque supra notato – a fent említett napon és helyen

4. Lh.: Kendilónai lt. Nyugták. MTAK Mf. 1487.
Teleki Pál ruha készíttetéséhez való anyagokat fizet ki: színes anyagot, keskeny aranypaszományt, aranyrojtot, aranyozott csatolópántot, selymet, a bőrgombokhoz zsineget, nadrágbélésnek való anyagot, posztót, paszományt a mellényhez

5. Lh.: Kendilónai lt. Nyugták. MTAK Mf. 1487.
A báró úr nevelőjétől felvettem 2 tallért és magamnak bizonylatot.

6. Lh.: Kendilónai lt. Nyugták. MTAK Mf. 1487. Ugyanazon kéz, mint a 2. és a 12. számlán.
16 hétre étkezésért ..., 2 szobáért ..., 3 ágyért ..., a két szobába fáért ..., 99 félmeszely sörért ...

7. Lh.: Kendilónai lt. Nyugták. MTAK Mf. 1487.
Teleki báró úr nekem, alulírottak három hónapra vívótermemért, a gyakorlócipőért hét tallért és húsz garast fizetett, melyért köszönetet mondok és illőn nyugtázok. Történt Frankfurtban ...

8. Lh.: OL Teleki cs. lt. P 658 Új rendezés 15. cs. No. 3230. f. 443. Kulcsár Árpád szíves közlése alapján. Ld. ue. pénzről a 10. sz. elismervényt és Vér Judit sorait a 78. levélen. Az irat alján a kereskedők több soros újjörög nyelvű aláírását segítségével sem tudtuk elolvasni.
recognoscallyuk per praesentes – jelen okmány szerint elismerjük
bona fide Christiana – jó keresztény hittel
fraus, dolus, malitiam ... – cselt, csalást, álnokságot a teljes összeg visszafizetésének, valamint a becsület és hírnév elvesztésének terhe alatt

Coram nobis ... – Előttünk a fent írt ügyben, a fent említett módon elvégezve keresztény hitünkkel, tanúk előtt

9. Lh. Kendilónai lt. MTAK Mf. 1487. ld. még a 8. nyugtát és 78. levelet.
Teleki báró úr háromhónapi táncért 6 tallét, 12 garast fizetett, melyet itt nyugtázok.

10. Kendilónai lt. Nyugták. MTAK Mf. 1487.
recognoscalom per praesentes – jelen okirattal elismerem

11. Lh.: Kendilónai lt. Nyugták. MTAK Mf. 1487.
recognosco tenore praesentiam – a jelen okirat tartalma szerint elismerem

12. Lh.: Kendilónai lt. Nyugták. MTAK Mf. 1487. Ugyanaz a kéz, mint a 2. és a 6. számlán
Kosztpénzt 12 hétre ..., két szobáért egy negyedévre ..., három ágyért egy negyedévre ..., 90 félmeszely sörért ...

13. Lh.: Kendilónai lt. Nyugták. MTAK Mf. 1487. ld. ehhez a 90. levelet.

14. Lh.: Kendilónai lt. Nyugták. MTAK Mf. 1487.

15. Lh.: Kendilónai lt. Nyugták. MTAK Mf. 1487.

Zalányi béléanyagot, vattát, övet vásárolt.

16. Lh.: Kendilónai lt. Nyugták. MTAK Mf. 1487.

Számla sárga pamut, sodrott fonál és vatta vásárlásáról.

17. Lh.: Kendilónai lt. Nyugták. MTAK Mf. 1487.

Sajátkezü aláírásom tanúsítja, hogy Teleki báró úrtól felvettem 22 és fél florénust.

18. Lh.: Kendilónai lt. Nyugták. MTAK Mf. 1487.

Az aláíró a szoba bérleti díja fejében átvett Telekitől és nevelőjétől 21 guldent.

19. Lh.: Kendilónai lt. Nyugták. MTAK Mf. 1487.

Az aláíró igazolja, hogy Telekitől átvett 10 guldent 10 stifert, kötelezi magát 2–3 hónapon belüli visszafizetésére.

20. Lh.: Fryske Museum, Leeuwarden, Sign. Hs. c. 122. Henk van de Graaf szíves közlése alapján.

21. Lh.: Kendilónai lt. MTAK Mf. 1487. Ld. a 161. és a 164. levelet. A Kendilónai lt. Missilisei között (MTAK Mf. 1486) található egy feljegyzés erről a kölcsönről, mely Teleki Pál halála után készült; ismeretlen kéz írása: "Unitarius Plebanus Kolosvári Demjén Pál, ennek condescendens Atyafia Demjén Pál, ennek Attya volt Istvan, ennek testvére volt a Tit. Plebanus Kolosvári Pál. Item Demjén István Leánya Ferenczi Andrásné Demjén Pálal egy testver, ezeknek vagyon egy contractussa néhai G. Teleki Pál Ur neve es pecsete alat, hogi kert volna Plebanus Kolosvari Páltul Hollandiaban Roto-redamban (!) in Ao. 1697 Die 8va 8bris 382 formalis aranyakat ezen Praetensioval (...) alkalmas levelek ezek. Ezen Levélben specificalt pénzbul tétetődöt contentum Plebanus Kolosvári Pálnak, azért nem kérte soha is se Maga, se successora ezen adosagat. A Contractust quo quo modo ki kéne venni, mert jövendőre bajossabb. Ezt a M. Asz. Teleki Pálné Vay Kata Asz. soha, se Vér Judit Asz. (szony)tul, se Ferjetül, Teleki Pál Uramtul, se Plebánus Kolosvári Uramtul nem halotta, bátor életében gyakran löt légyen is az Ural Tit. Kolosvari Uram, hanem csak azt, hogi draga ember Teleki Pál, ha engemet ki adot volna, meg égették volna Nemet Országban."

22. Lh.: Kendilónai lt. Nyugták. MTAK Mf. 1487.

A vegyes (holland – német) nyelvű számla értelmezéséhez a kulcsszavakat a szójegyzékben találja meg az olvasó, fordítását szükségtelennek tartottuk. Augusztus 25-től 31-ig csak a napok vannak kiírva a kéziratban, ezt a részt elhagytuk.

per transport von die andere seite – áthoztat a másik oldalról

voor 2 pack bücher – két csomag könyvért

dass ostindisches hauss zu besehen – a Kelet-indiai Társaság házának megnézéséért

23. Lh.: Koninklijke Bibliotheek, Den Haag, Handschriftenafdeling Sign. 133. M. 89. f. 107.

24. Lh.: Kendilónai lt. Vegyes iratok. MTAK Mf. 1486. A nyolcadrét méretű jegyzetfüzet különböző tárgyú, műfajú (könyvjegyzék, kiadások jegyzéke, nyugta, emlékeztető stb.) bejegyzéseit nem választottuk szét, az eredeti sorrendjében adjuk. Az idegen szavak a szójegyzékben találhatóak, a hosszabb idegennyelvű részeket az oldalszámokra is utalva itt fordítjuk le. A könyvjegyzék leírva in: KtF III. 106.

293. *summa expensa a 9. Maji* ... – vagyis az Amszterdami tartó út összes költsége

294. *Franc ordinarhoz* ... – francia fogadóba a szász választófejedelem címere alatt

Franz ordinarhoz in Kelwer markt ... – francia fogadóba a Kelwer téren, Móric herceg címere alatt

296. *sub insigni Civitatis Amstelodami* – Amszterdam városhoz címzett fogadóba

297. *10 arany facit tantum* ... – 10 arany csak 19 koronát ér, és így 100 arany nem ér többet 180 koronánál

298. *summa facit a deto die* – az összeg kitesz attól a naptól

299. *A die 28. Maji* ... – május 28-án estétől a költség

Has itaque diversas ... – a szöveg bizonytalaul olvasható, tartalma talán a következő: a különböző pénznemekben meglévő készpénzt magyar aranyra kell visszaváltani, 11 dukátot azonban meg kell tartani.

quos si reducas – melyet ha átszámítok belga forintra

300. *Franc ordiner(héz)* ... – a Móric herceghez címzett francia fogadóba a Kelwer téren
 301. *pro nominatis* ... – a levelekért és a csomagokért
 308. *szallottam in Eberfeld* ... – szállottam az Eberfeld fogadóba az Achterburg Wal csatornánál az öreg templom mellett
 309. *Libri ad huc coemendi* – a könyvek, amelyeket meg kell vásárolni
 310. *Generalis conspectus expensarum* – költségeket összegező táblázat
summa in universam ... – e hónap összes költsége
 315. *Die et Anno* ... – A fent jegyzett napon, évben és helyen. Ugyanaz, aki fent. Ugyanő javította.

25. Lh.: Kendilónai lt. Nyugták. MTAK Mf. 1487. A mikrofilmfelvétel rossz minőségű, a szöveg bizonytalanul olvasható.

Június 17–26-ig a napi ebédekről és sörrel szülő számla

26. Lh.: Kendilónai lt. Nyugták. MTAK Mf. 1487. Datálatlan, feljegyzés, Teleki Pál kézírása.

27. Lh.: Kendilónai lt. Nyugták. MTAK Mf. 1487. Datálatlan feljegyzés, talán Teleki Pál kézírása.

28. Lh.: Kendilónai lt. Nyugták. MTAK Mf. 1487. Datálatlan, idegen kéz írása, rajta a levéltáros kijegyzése: Teleki Pál könyvei.

Versek: 29. Lh.: Felvinczi István: *Disputatio Theologica De Angelo* ... *Francofurti ad Viadrum*, 1695. RMK III. 3937. műben.

30. Bagosi Márton: *Dissertatio Theologica, De Typico Abrahami Conjugio* ... *Franequerae*, 1697. RMK III. 4033. műben.

Album amicorum

Lh.: OSzK Kézirattár Duod. Lat. 168. Ismertette SZABÓ, 282–288. Az albumbejegyzések eredeti, esetleges sorrendjétől eltekintve a bejegyzők nevét időrendben adjuk, utána zárójelben közöljük a foliószámot. Az időrendet az új naptár szerint állítottuk fel, de közöljük az eredeti dátumot is. A svájci bejegyzéseknél azonban véleményünk szerint csak akkor állítható fel a helyes útvonal, ha úgy tekintjük, hogy az e szempontból jelöletlen bejegyzések a régi naptárt követik. Ez valószínűleg az egész albumra érvényes, de nyilvánvaló ellentmondásokat másutt nem tudtunk bizonyítani.

IDEGEN ÉS RÉGI SZAVAK, KIFEJEZÉSEK JEGYZÉKE

- a (dátum) ad (dátum)* – -tól ... -ig
a die ... ad diem ... – ... napjától ... napjáig
a ... vespertina tempore – ...-án estétől
ab anno 1691 – 1691 óta
ab anno praecipue 1660 – különösen 1660-tól kezdődően
ab Oriente occurrat – (a hír) keletről jön
abortivus ovum – koraszülött magzat
absolvál – befejez, elvégez
abstrahálozik – elvész
Academia – egyetem
Academicus – egyetemi hallgató; egyetemi
accedál – járul, odamegy
accepta(e) – érkezett, megkapott (levél)
acceptál – fogad
accessus – látogatás
accomodatio – alkalmazkodás
acerbe – keserűen, kellemetlenkedően
acludál – mellékel
acumen – élc, vicc; elmeél, szellemesség
acquievit – megnyugodott
ad – -ig; -nál/nél
ad initia octobris – október elejére
ad summum – teljesen
adhortatio – buzdítás
adhibeál – alkalmaz
adjungál – hozzárendel; csatlakozik
adjunctus – vkihez tartozik, vki társa
adjudicál – vél, gondol, megítél
administrál – segít, szolgál
admirál – csodál
admiratio – megcsodálás, megtekintés
admonitio – intés, figyelmeztetés
aemulál – vetélkedik, utolér, meghalad
aemulatio – versengés, vetélkedés
aer – levegő
aestimál – értékkel
affectio – jóindulat, kedvesség; érzelem, szeretet
affectioját usuálni – kedvességét kihasználni, kedvességgel élni
affectus – érzelem
afficiál – (kellemetlenül) érint; (kedvezően) fogad
agens – ügynök, megbízott
agilitas – mozgékonyosság
ajándékon – ingyen
aliae expensae – más költségek
alias plura – máskor többet
aliunde – máshonnan
alkalmatos – alkalmas
alkalmatosság – alkalom, lehetőség; jármű
alkalmaztat(ja magát) – alkalmassá tesz, alkalmazkodik
alkhat – megegyezhet, összeférhet vkivel
alkotmány – szerkezet, felépítés
állall vmi – állal, szügyell, restell
alumnia – alapítványi ösztöndíj; ellátás; lakóhely
alumnus – ösztöndíjas tanuló; tanítvány; szolgáló
ambitio – nagyravágyás
anatomia camer – boncterem; bemutató boncolások egyetemi helyisége; anatómiai gyűjtemény
anglus – angol
anisvater – ánizslikőr
annuál – beleegezik; eleget tesz
aperiál – felbont
apologia – védőirat
appertinentia – tartozék
applaudál – tapsol
approbál – helyesel, támogat
aprólék – apró-cseprő
arátu – ld. iránt

arányoz – gondol, vél, ítél
arcessál – eredeztet, magyaráz, származtat
architectura militaris – katonai építészet
arcus – ív
arestal – létrehoz
argumentál – igazol, bizonyít
argumentum – bizonyíték; indíttatás
arkus papyros – ív papír
armada – hadsereg
arnolt – albán
assecurál – biztosít
assecuratio – biztosíték
assecuratoria – bizonyító levél
assessor – ülnök, a városi tanács tagja
assignál – leszámol, odaad (pénzt)
assignatio – utalvány
astronomica cognitiója – a csillagászat megismerése
anyafi(a) – vérrokon, testvér, embertárs
audientia – kihallgatás, fogadás
auditor meus – tanítványom
auf – -ba, -be
Aula majestasa – az udvar méltósága, tekintélye
aur. 6. sive ... – 6 arany, azaz ...
aurum – arany (pénz)
aus(s) – -ból, -ből
author – szerző
authorali locumienens – meghatalmazott képviselő
authoritas – tekintély, méltóság; méltatlankodás
avertálja (Isten) – Isten ments!
avide – türelmetlenül

bagácsia, bagagium – holmi, málha, poggyász
bagaria – bagariabőr
bajoskodás – bajlódás, vesződség, nehézség
barbarus – barbár
bátor – noha, jóllehet
bátorság – biztonság
bátorságot nyújt – biztat
belekap (nyelvbe) – beleszokik

belga forint, florenus Belgicus – értéke a magyar arany egyötöde
belső (ember) – bizalmi szolgálatban lévő
bene dispositio – jó alkalom
beneficium – támogatás, ösztöndíj
bennek – közülük
bérlet – bérel
bibliotheca – könyvtár
bipes – kétlábú
bizodalmas – bizalomra érdemes
bodorgó idő – zavaros idő
bódulás – felbolydulás, kavarodás, nyugtalanság
bolt – raktár, szoba, élelőtár
borbély – felcser, fodrász
Brandenburgicus Elector – brandenburgi választófejedelem
breviarium – itt: mindennapi olvasmány
bujdosik – vándorol (diákként), utazik, peregrinál
búsít – kéréssel terhel; zavar, zaklat
butel(y) – palack

Calendae – minden hónap első napja
cambium – pénzváltás
cámpánia – táborozás
candor – őszinteség, becsületesség; fehérség, ragyogás
canicula – nyári szünet
caper – kalóz
captál – szerez
casu quo – esetleg, véletlen
casus – eset, ügy
catalogus raritatum – ritkaságok (látnivalók) jegyzéke
catechesis – katekizmus
cathedra – székek
causa – ok, ügy
cava – görbe
cavallér – ld. gavallér
celebrál – tisztel
cepefő – lábbeli
ceremonia – szokás

- certe* – biztosan
chirographum – saját kézírás
chria – téma, tétel (retorikában)
cibere – savanyúleves-fajta
cine mintyés – bosszúálló, haragtartó
circa – körül
circumspecte – körültekintően, gondosan
circumspectus – körültekintő, gondos
circumstantia – körülmény, lehetőség
cito – gyorsan
colált – folytatott
collatio – adomány, juttatás
collegium – kollégium; tantárgy, tanfolyam
colligál – megért; kapcsol; összegyűjt, össze-
 számol
commendál – ajánl; parancsol, vezényel
commendans – parancsnok
commendataria – támogatás, jóindulat
commendatio – beszámoló, ajánlás
commensalis – asztaltárs, kosztos
commercium – kereskedelem; levélváltás, leve-
 lek útvonala; társaság
commissarius – megbízott
commissio – megbízatás; utalvány
committál – kiteszi magát vminek; elkövet, vét;
 ajánl
commodo – kényelmesen
commorálás – időzés
commoveál – felindul
commovendi ergo – kikapcsolódás végett
communicál – tudósít; megbeszél, megtárgyal
compania – társaság; adag, csomó; század
compareál – megjelenik, feltűnik; tiszteleg
compellál – szólít
compellatio – szólítás
compendio exhibeál – rövid összefoglalásban
 kiad
compilál – összeszed
complanál – megnyugtat
complectál – fogad
composite – komolyan, alaposan
composius – nyugodt, higgadt, komoly
comprobál – bizonyít
computál – átszámít
concernál – illet, vmire vonatkozik
concupiál – összeszed, összeállít
condescendens – leszármazott
conditio – szokás, viselkedés; feltétel, körül-
 mény
condolál – fájlal
conferál – megbeszél, tárgyal, tanácskozik;
 ajándékozik
conferentia – tanácskozás
confidentia – bizalom, hűség
confederatus – szövetséges
confusio – zűrzavar, összeviSSzaság
confusus – zűrzavar, kavarodás
conscientia – lelkiismeret
consensus – egyetértés
consequenter – következképpen
consequentia – következmény
considerál – átgondol, megfontol
consideratio – meggondolás, elgondolkodás
consignál – feljegyez, leír
consilium – tanács
consortium – társaság
conspiratio – összeesküvés
constál – egyértelmű, nyilvánvaló
constanter – állhatatosan, kitartóan
consulál – tanácsot kér; eleget tesz vminek
consultum – tanácsos
consumál – összead, összeszámol
contendál – irányul, törekszik
contentál – elismer (követelést)
contentatio – elégedettség, öröm
contentio – vita, veszekedés
contentum – adósság kiegyenlítése
continua peregrinatio – folyamatos, állandó
 utazás
continuál – folytat, fenntart
continuálás – folytatás
contractus – kötelezvény
contraháltat – összeállított
controversia – ellentét, vita
convalescál – megerősödik, helyrejön
conversáldokdik – forgolódik (társaságban)
conversatio – beszélgetés, társalgás; társaság
conversatióját renoválja – beszélgetését foly-
 tatja
convictus – közkonyha, "menza"

copia – másolat, fordítás
coram – nyilvánosan
coramizált – jelenlévő
coram nobis – előttünk
correctio – helyesbítés, kiigazítás
correspondeál – tárgyalt, beszélget
correspondens – megbízott; üzlettárs; levelezőtárs; ügynök
correspondentia – viszony
corrigál – helyesbít
credere si fas – ha igaz, ha el lehet hinni
cron(a) – angol pénz, 5 shilling
császár tallér, imperialis tallér – ezüstpénz, értéke 240 dénárius
császárarany, imperialis – aranypénz, értéke 500 denarius
cseléd – családtag, a háznép tagja
csendes – békés, nyugodt
csonka hét – ünnep utáni hét
csökönés – megingás
csömör – hányinger
csukulat – csokoládé
csupor – bögre
cum confusione – zűrzavarral
cum foenore – haszonnal
cum fructibus – haszonnal
cum gratia – köszönettel
cum gratiarum actione – köszönetet mondva
cum hac cautione – azzal a megkötéssel
cum omnibus circumstantiis – az összes körülményeivel együtt
cum toto serio – teljes mértékben
cura – gond; ápolás
curator – gondnok
curier – hírnök
curiosa demonstratio – kísérlet
curiosus – érdeklődő
curs(us) – tanulmány; élet, életpálya

daemoniacus – ördögi
daulál – ír, keltez
daulált – keltezett
de (dátum) – -án keltezett
de caetero – egyébként

de compositione – megbeszélés, megállapodás szerint
de dato – keltezett
de facto – valójában, a valóság szerint
de genere studiorum – a tanulmányok jellegéről
de jure – jog szerint, valójában
de mutando ephoro – a kíséző leváltásáról
de quibus licet – amiről lehet
de rebus Americanis – az amerikai ügyekről
deák – latin
deákul exál – latinul van meg
decedál – meghal
decem per centum – tíz százalék
decidál – végbemegy, lezárul
declarál – elbeszél, jelent; kinyilvánít, kijelent
declaratio – kinyilatkoztatás
declinál – oszt, elhárít, elutasít
decretum – rendelet, határozat
dedicál – javasol, ajánl
defalcál – levon
defalcalódik – elveszik, levonódik
defendál – megvéd
deficiál – tönkremegy, ellankad
defraudál – rászed, becsap
demulceál – lecsendesít, megnyugtató, csillapít
denarius ld. pénz
denegál – megtagad, elvet
dentatus – harapós, sértő
destinál – kijelöl, kiszemel
detractio – elhárítás
Deus avertat! – Isten ments!
dexteritas – jóindulat; kedvező megítélés
diarium – napló
dibdáb – csipcsup, hitvány, értéktelen
die (dátum) – ... napján
differentia – különbség, megkülönböztetés
diffidentia – bizalmatlanság
dignitas – méltóság
dilectissimus – nagyon szeretett, kedvenc
dilegenter – gondosan, alaposan
dirigál – küld, irányít
disciplina – fegyelem
disconvenientia – ellentét
discretio – megítélés; borraaló; jutalom, bizonylat

disgustus – vita, csetepaté
disponál – rendelkezik, utasít
dispositio – rendelkezés, utasítás; szándék
disputál – vitatkozik
disputatio – vitairat; értekezés
dissensio – nézeteltérés, vita
distincte – pontosan
distractio – viszály
duo – ugyanaz
diversio – kitérő
diversis vicibus – különböző alkalmakkal
diversorum imperatorum – különböző császároké
diverál – megfordul, kitér
diverticulum – kerülő út, kitérés
divina providentia – isteni előrelátás
divortium animorum – sértődés
dominus – úr
dubiál – habozik
duellum – párbaj
duplum exaequalat – kétszeresét követeli

eadem opera – ugyanabban a műben; egy-szersmind
ebriál – részegít
ecclesia – egyház
edál – kiad
edentulus – fogatlan, engedékeny
egyarányú – egyforma, egyenlő
editio – kiadás
effective – valósan, pontosan
effectuál – véghez visz
effectuálás – végrehajtás, elvégzés
effigies principum – uralkodók képmásai
égett bor – pálinka, borpárlat
egyeses mérték szerint – egyformán
ego igitur – én tehát
egyedül való – egyetlen, önálló
egyszersmind – egyszerre, együttesen
ejzel – egy erdélyi kupának megfelelő űrmérték, kb. 1,41 l
eiusdem mensis – ugyanazon hónap ...-án
elbont (tanácsot) – elront, tönkretesz
elector – választófejedelem

elector Saxoniae – szász választófejedelem
elegy-belegy – ilyen-olyan, mindenféle; zavaros
elementarius – alsó iskolás
elevál – könny(elm)űvé tesz
elhalad – elhalasztódik
elhatalmaz vmi vkín – elhatalmasodik
elhiszem – úgy vélem, úgy tudom
elhiszi magát – elbizakodik
elig – alig
eljár – meglátogat, végigjár
elme – gondviselés, szándék
elmulat – elmulaszt, elhalaszt
eloquentia – ékesszólás
előmbe öölhető – elképzelhető
emeiál – megtesz, befejez
eminentia – tekintély, elsőbbség
enormias – baj, eltérés; rendkívüli esemény
énreám néző – az enyém, rám vonatkozó
ephorus – kísérő, felügyelő, nevelő
episcopus – püspök
épület – gyarapodás
erogál – (pénzt) kiad
erőszakos – kényszerű
error – tévedés, hiba
error innocens – ártatlan tévedés
eszébe(n) vesz – észrevesz, felfog, meggondol
et alii Germani – és más németek
et omni exceptione – mindent elővéve
etc. – stb.
etiam principibus – még a fejedelmek előtt is
etymologia – második osztályos
eventus – kimenetel, eredmény
ex – -ből/-ből
ex certis allationibus – bizonyos hírekből
ex certis verbis – biztos szavakkal
ex confidentia – bizalmasan
ex experientia – tapasztalatból
ex fundamento – teljes mértékben, alpjaitól fogva
exaugurál – letesz (hivataltól megfoszt)
examen – vizsga
excutiál – átvizsgál
excessus – baj, csapás; kicsapongás
excusál – mentegetőzik; ment, igazol
excusatio – mentegetőzés, ürügy

exemplar – másolat, minta; példány
exemplárban – kötetlen példányként
exerceál – gyakorol
exhibeál – mutat, megtart
exitum – vég, pusztulás
exorcista – ördögűző
expectens – várt
expediál – küld
expeditio – vállalkozás
expensa – költség
experíál – tapasztal
experíál effectus – tapasztalt jellemvonás
experientia – kísérlet, tapasztalat
expertus – tapasztalt, jártas, kipróbált
explanál – kifejti, megmagyaráz
exponál – jelez, kifejti
expresse – nyíltan, világosan
exsolvál – kifizet
extremus – szélsőséges, kiélezett helyzet
extremum – végső dolog, szélsőség
exul – száműzött

facit – kitesz (pénzösszeg)
factor – ügynök; megbízott
fakó (ló) – szürkésbarna alapszínű ló, sörénye, farka világos
familia – család
fántra fánatot ad – hasonlóra hasonlóval felel
fautor – támogató, jótevő
Fech Boden – vívóterem
fecit facienda – megtette, amit meg kellett tennie
felei – szerettei
feles – számos, sok, bőséges
felhagy – otthagyni, megválni
felicitus – siker, szerencse
felpénz – a pénzváltó nyeresége, haszna
feltesz – elhatároz; felír; feltüntet
felver – betör, kirabol
fennmarad – felülkerekedik
ferreum – vas
fertály – negyedrés, negyed
fervens – barátságos
fideliter – biztosan, bizalommal

fiscalis – kincstári (birtok)
flinta – puska
floreál – virágozik
fl(oreus) Hung(aricus) – ld. magyar forint
fl(oreus) Belgicus – ld. belga forint
foeliciúter reducál – szerencsésen magához vesz
folyó pénz – forgalomban lévő pénz
font – súly, mérleg, mértékegység: 1/2 kg
formális arany – ténylegesen egy bizonyos (az adott) arany
formula – szövegminta, okmány, másolat(?)
fortunatus – szerencsés
forum – bíróság
foveál – támogat
franc – francia (nyelv)
Franc Band – francia kötés, bőrkötés
franche – díjmentes
francu – vérhaj, szifilisz
franko – díjmentes
fraus – csal, csalárdság
fructus – gyümölcs, haszon
frugalíter doctus – alapos tudású
fundamentum – alap; alaposan
fundatíot obtíneál – alapítványt létrehoz
futtasó – futkosó
futuro pro testímonio – későbbi igazolás végett

gallica (lingua) – francia (nyelv)
Gallus – francia
garas – ezüstpénz; 3 krajcár (6 denarius) értékű
gavallér – lovag, úriember
Gelt – pénz
general – generális
general commendans – főparancsnok
generalibus terminis – lényeges időpontokban
generalis summa facit – az összes pénz tesz
generose – nemesen
generositas – nemesség
generosius – nemesebben, nagyvonalúan
genuine – őszintén
genus – fajta, jelleg
geographia – földrajz
geographica cognítiója – a földrajz megismerése

gondolatlan – meggondolatlan, figyelmetlen
gorombaság – tudatlanság, értetlenség
gradus – fok
grassálás – garázdálkodás
grat(z)ia – kegy, kedvezés, jóindulat
gratiája accedál – jóindulattal viseltetik
grationale – kellemes, kedves dolog
gravitas – méltóság, tekintély
gubernator – kormányzó
gubernium – kormányzóság; főkormányzék
gymnasium – felsőbb iskola
guine(a), guinée – angol aranypénz, 21 shilling

haec ille – ezeket (írta) ő
hamburgumi máriáspénz – hamburgi kibocsátású tallér
hanem ha – hacsak ... nem; kivéve, ha; alig-hanem
ház – nemzettség, család; szoba, helyiség
hic colligit – itt, most tanulmányoz, olvas
híre nélkül – tudta nélkül
historia – történelem
historicus – történész
hü – adott szó, eskü
hoc die – ma, e napon
hoc tempore – mostanság
holmi – valami
holnap – hónap
hopka – ld. kopka
horgason – görbén
hospes – vendég; idegen, járatlan vmiben
hostat – külváros
humor – kedv, kedély, (lelki)alkat

ibi ubi – ott, ahol éppen van
id est – azaz
idem qui supra – az, aki feljebb
igazít, igazét – vmit vhová irányít, küld
igy – ld. ügy
igye fogott állapot – tehetetlen, elhagyott állapotban nyomorgó
ihon – íme, lám
ill – ül, ünnepel

illesz – illet, érint, tesz
illető – vmihez illő, méltó
impediáltat – elfoglalt, akadályozva van
impedimentum – akadály, hátrány
imperator – császár
imperialis – birodalmi város; aranypénz ld. császárarany
imperium – birodalom; Német-Római Császárság
importunus – erőszakosság, kellemetlenkedés
impraegnál – teherbe ejt
imprimál – emlékeztetőbe vés
imputál – vkinek tulajdonít, felró
in aedibus – házában
in ambiguo – kétes, bizonytalan helyzetben
in attentum – szándéka szerint, törekvésében
in disciplinis mathematicis – a matematikai tudományokban
in eius rei testimonium – ennek igazolására
in extremitate – végső szükségben, rossz helyzetben
in familiari conversatione – baráti beszélgetés közben
in fine... – ... végén
in Gallica (lingua) – a francia nyelvben
in generali congregatione – az országgyűlésen
in hanc materiam – ehhez a témához
in illo – ott
in iustis et licitis – jogos és megengedett dolgokban
in lingua Gallica – francia nyelven
in loco praelii – a csatamezőn
in (8vo) octavo – nyolcadrét formában
in octavo majori – nagyobb nyolcadrét formában
in parata pecunia – készpénzben
in portum Anglicanum – angol kikötőbe
in post scripta – utóiratban
in procinctu – készenlétben, útra készen
in (4to) quarto – negyedréti formában
in secundis litteris – második levélben
in sinceritate cordis – szívem érzelmeivel
in specie – a helyszínen
in summa – összesen; általában, legfőképpen
inaugurál – kinevez

inclínál – hajlik; hajlít, irányít
includál – mellékel
inclusa – mellékelt levelek
inclusive – mellékelve
incumbal – hozzáfog, nekikezd; vonatkozik vkire
indebitó – ok nélkül, méltatlanul
indignus – méltánytalanság
indulat – érzelem, jóakarát
industria – igyekezet, szorgalom
industriam laudamus! – dicsérjük szorgalmát
infans – gyermek
influál – belefolyik, beférkőzik
informál – értesít
informatio – értesítés, rendelkezés
informató – tanító
informatus – értesült
innordl – mellőz, nem vesz tudomásul
innotescál – ismeretessé válik
inpatientissime – igen türelmetlenül
inpingál – hozzájárul
inprimál – helyez, sugall
inquisitio agallat – nyomozás folyik
inserál – beilleszt, belevesz
insinuál – juttat, részesít
instantia – kérelem
instellatio – beiktatás
instigál – ösztönöz
instruál – eligazít, tanít; felszerel, ellát
instructio – utasítás, előírás
instructio tenora – az előírás tartalma
instructus – felszerelt, ellátott
insuper habeo – feleslegesnek tartom
intacte – érintetlenül
interes – kamat
inter spem et metum – reménység és félelem között
interpretál – magyaráz
intervenens enormus – közbejövő, bekövetkező váratlan esemény
intervenientia – váratlan események
intimatio – tudósítás, értesítés
intitulál – címez
introducál – bevezet
inurbanus – műveletlenség, udvariatlanság

inventum – találmány
invigilál – megőriz
iránt – -ról/-ről, miatt
irruál – megtámad, ráront
Ite, missa est! – Menjete, a mise véget ért!
utlőmester – bírói testület feje
uem – továbbá
uem sub principe – továbbá a fejedelem nevében
uerato – ismét

januarius – január
jószág – birtok
joval(l) – javasol
julii – július ... -án
juris professor – jogtudós
jurisprudencia – jogtudomány
jus – jog

kalán – kanál
kamarás társ – lakotárs, szobatárs
kap – járatos vmiben; talál vmit/vkit
kedvesen – szívesen, örömmel
kép leírása – festés
képlő – festő
keresztos tallér – holland pénz, értéke általában azonos a császár tallérral
késértei – kísértés
keszkenő – kisebb kendő
két rendbeli novella – két új hír, újság
kételenség – kényszerűség
kijelenti magát – felfedi magát
királybíró – a székely székek közigazgatási tisztviselője
kirekeszt – kizár, vesz
konc – száz ív papír
kopka, hopka – kis edény, talán a holland kop 'csésze' szóból
kospérd(er) – díztör
körtvély – körte
köteles – elkötelezett
kötés – szerződés, egyezség
követ vkit – kér, bocsánatot kér

közönséges – közérdekű, nyilvános, egyetemes
közönségesen – általában, együtt, nyilvánosan,
közösen
kudus – koldus
kürő – kémény

lanu kocsi – postakocsi
laqualy – lakáj, fejedelmi, főúri szolga
lárma – harci zaj, harci készülődés
lator – gonosztevő, rabló
latorkodás – bujálkodás
lebetegedik – szül
lehető – kielégítő, elég jó
levál – pénzt vesz fel
liberalitas – műveltség, jóindulat
libéria – öltözet
libra – font
linea – sor
literaria respublica – irodalom, művelt emberek
literatura – irodalom és nyelvek
locus s dies – hely és nap (nélkül), (datálás
nélkül)
lumen – felvilágosítás

magnates regni – az ország előkelői
magnifice – nagyvonalúan
magnificus – nagyságos
magyar forint – florenus Hungaricus, ezüst-
pénz, értéke 100 denarius
majestas – méltóság
... *maji* – május ...-án
manuli – kabát
mappa – térkép
marcona (dolog) – csekély, lényegtelen
marha – dolog, holmi
máriás – Marianus, Siebzehner, értéke 17
krajcár
... *martii* – március ...-án
masculus – férfi
materia – téma; anyag, dolog
mathesis – matematika
me desperare jubet – nem kecsegtet remény-
séggel

medicina – orvoslás, gyógyítás; orvostudomány
medicus – orvos
meditatio – elmélkedés
megbetegszik – szül
megfutamai – megfutamít
megháborodik – felháborodik
meglakik – hosszabb ideig tartózkodik vhol
megszapor – több lesz vminél
megszűkül(t) – megszorul(t), szükségét szen-
ved(ő)
megudvarol – köszönt, tiszteletét teszi
melancholia – búskomorság
meliorál – javít
mellette – rajta kívül
mély föld – mérföld
melyhez képest – ezért
memoriale – elszámolás
menel – holland úrmérték (1,213 l)
mense julio – július hónapban
mense augusto – augusztus hónapban
... *mense* – ... hónapban
mentie – köpeny
mentest – azonnal, rögtön, rövidesen
mentio – említés
mercator – kereskedő
meritalis – fontos
mérsékel – felbecsül, méreget
mesterségesen – számítóan, ravaszul
methodus – mód
mia – miatt
ministerium – szolgálat; társaság
modalitus – mód, alkalom; módszer, eljárás; vi-
selkedés, szándék
moderáll – szabályoz, igazgat
modestus – mértékletes, szerény
moles – teher, súly
molíál – tervez, készülődik
molíálta – történik
momentum – jelentőség
monumentum – emlék, forrás
moneta – pénz
monstrum – szörnyűség, baj
mora – időzés, tartózkodás
mores – erkölcsök, viselkedés
morose – ridegen, zordan

moveál – ösztökél, megindít
mulat, mulatozik – (el)mulaszt; időzik; elhanyagol

muniál – megerősít
mus(z)ka – orosz
muskatélyos – muskétás, puskás
mutuál – kölcsönöz

nach(er) – -ba, -be
naturalis – természet
N. B. (Nota bene!) – Jegyezd meg jól!
necessitudo – kapcsolat; viszony
negligentia – hanyagság, gondatlanság
negligál – mellőz, elhanyagol
negyedfű – negyedfél, vagyis három és fél éves (csikó)

német forint – ld. rhenusi forint
nevelés – növelés, szaporítás
nexu insolubili – eltéphetetlen kötélekkel
nihil – semmi, semmit
nihil est intus – semmi (lényeges) nincs benne
nihil obest – nincs akadálya
nimia familiaritas – túlzott barátkozás
nobilis – nemes
nominál – kér

non deero – teljesíteni fogom
non tempus est – nincs idő
notabilis – nevezetes
notál – jegyezd, jegyzetel; megjelöl
novella – hír, újság
... *novembris* – november ...-án
novitius – új, "pályakezdő"
numerus – szám
nyavalya – baj, betegség
nyilallás – oldalfájás

oblatio – felajánlás
obligál – kötelez
obligatio – (le)kötelezettség; kötelesség
obscurus – tudatlan, ismeretlen
obstinatus – eltökélt, makacs
obtineál – megtart, kieszközöl
occasionis filius – az alkalom fia

occulte – titokban
occurrál – jár, történik
... *octobris* – október ...-án
officia praesto – eleget teszek kötelességemnek
oh – ó, régi
omni studio – teljes odaadással
omnibus apertinentiis – összes tartozékával
omnibus viribus – teljes erővel
opinio – vélemény, vélekedés
opponál – ellenkezik
optio – választási lehetőség
ordináltatás – kinevezés
ordinaria – rendes postajarat
ordinaria mensa – közös étkező, menza
ordinarius medicus – állandó orvos
ordinatio – rendelet
ornál – ékesít, díszére válik
oroszlános tallér – holland pénz, a keresztes tallérral azonos értékű
öccs(e) – hűg(a)
öcsémasszony – húgomasszony
öregbedik – gyarapodik, növekszik
öszönöl – ösztönöz, készlet
ötödfű – ötödfél, vagyis négy és fél éves (csikó)

pacifice – békésen, nyugodtan
packet – csomag
pagasia – ld. bagacsia
pár(ja) – másolat(a)
par couvert – végig fedezve (fizetve) van
par pari informatur – hasonlóvá válik
paraszt példa – közmondás
parentesis – közbeszúrás (ret.)
parola – adott szó, becsületszó
particulariás – részlet, apróság
passus – útlevel
patedál – megnyílik
patientia – türelem
patratum – büntett
patrocinium – oltalom, védnökség
patron – ld. patrónus
patrona – támogató (nő)
patronis – támogatóknak
patron(us) – támogató (férfi)

pecunia – pénz
pej (ló) – lófajta, bőre barnásszínű, sörénye, farka, lábvége többnyire fekete
penetrál – juttat, küld; átlát, előre lát
penig(len) – pedig
penna – toll
pensionarius – Hollandia helytartója, legfőbb tisztségviselője, kb. a mai miniszterelnök; hollandul raadpensionarius
pénz – más neve magyar pénz, denár, denarius, félkrajcár, a magyar pénzláb alapegysége
per centum – százalék
per conscientiam – egyetértéssel, becsülettel
per expressum – futár útján
peregrinálás – utazás
peregrináló studens – külföldön tanuló diák
peregrinatio – külföldi tanulmányút
perficiál – tökéletessé tesz, elsajátít
periculose – veszedelmesen
persecutio – üldözés, gyötrelem
perseverál – ragaszkodik vmihez
persona – személy
personalis – híve, embere vkinek
perstringál – korhol
phísica – sorvadásos beteg
piccen marad – ld. spiccen marad
pistolet – az angol shilling váltópénze
plenipotentia – teljhatalom
plenipotentialis – meghatalmazó, megbízó (levél)
plenipotentiaris – felhatalmazott
pleuritis – oldalfájás
pluderer – nadrágos
poena – büntetés
poeta – felsőbb osztályos; a poetai osztály tanulója
politia – államrend; államelmélet
poliikus ember – állami tisztségviselő; ügyes, okos
poliitice – előrelátóan
poli(u)ra – hat dénár értékű váltópénz
ponderál – mérlegel
populosa – népes
portéka – holmi, tárgy

portus – kikötő
posterius – utókor, utód
postscripta – utóirat
postscriptál – utóíráttal ellát
potentát – hatalmas, tehető
potenter – erejének, tehetségének megfelelően
praeceptor – tanító, oktató
praedál – rabol, zsákmányol
praegnans ratio – lényeges, fontos meggondolás, érv
praemitiál – előad, oktat
praescriptio – előírás
praesens – most
praesentiál – bemutat, kifejez
praesentia – jelenlét
praesentis – e hónap ...
praestál – mutat ld. még praesental
praetensio – követelés
praeterveniál – adódik
praetexaus – ürügy
prima occasione – a legközelebbi alkalommal
princeps – fejedelem, herceg
principalis – előljáró
pro – -ért
pro hic et nunc – jelenleg
pro mea virili – erőm szerint
pro occasione – alkalomadtán
pro opportunitate – alkalomadtán
pro procuratione – gondoskodással
pro rerum statu – a dolgok állásának megfelelően
procedál – előrehalad
procurál – gondoskodik; felügyel, gondoz
professio – előrehaladás; iskolai foglalkozás
proficiál – előrehalad, fejlődik
projectum – jelzés, utalás, tervzet
promitiál – ígér, küld
promotio – előrehaladás, siker; felküldés, felhelyezés
promotor – támogató, előre mozdító
promoveál – előre mozdít; küld
promoveáltatuk – tovább lép, előre lép
proponál – előad
propositum – feltevés, elhatározás
propter desperationem – reménytelenség miatt

prosperitas – siker
prospiciál – rendelkezik
provide – előrelátóan
provideál – gondoskodik, rendelkezik
provisio – gondoskodás, útmutatás, rendelkezés
provisor – intéző, tisztartó, számtartó
proxima occasione – a következő alkalommal
proxime – legközelebb
prudenter – okosan, értelmesen
prudenter provideál – okosan előre gondolko-
 dik
prudentia – okosság
ptysis – sorvadás, száraz betegség
publica culina – közös konyha, menza
punctum – határozati pont

quadrumpe – négy lábú
quartely – kvartély, szállás
quartelyoz – szállásol
quartelyozás – időzés
quarto – negyedréti formában
qui facient – ami kitesz
quidem imo optime – jó, sőt kiváló
quietál – biztosít
quinta junii – június 5-én
quiquid(!) sit – akárhogyan is van
quietantia – nyugalom
quod facit – ami tesz
quo quo modo – valahogyan

rabbinus – rabbi-féle, dühös (szójáték)
radicál – a héber nyelv alapjaival foglalkozik
raptum – sietve, kapkodva; gyorsan, hirtelen
raritas – ritkaság, különlegesség, látványosság
rauficálódik – jóvá hagyatik, megerősítetik
ratio – megoldás
r(e)ávigyáz (alkalmatosságra) – ügyel a megfe-
 lelő alkalomra
rebellis – lázadó
recognitio – elismervény
recognoscál – igazol
recolligál – ismét összegyűjt

recom(m)endál – ajánl; bemutat; tudósít
recommendatio – ajánlás
recommendatoria – ajánló levél
recreál – felüdít; felvidít
redundál – származik
referál – értelmez, magyaráz
referendarius – tanácsos, tanácsadó
reflectál – odafigyel
reformata ecclesia – református egyház
refundál – visszaad, visszatérít
regestrum, registrum – jegyzék
regimen – csapat, ezred
Regium Gubernium – Erdélyi Főkormánysház
regula – szabály, szabályzat
reipsa – valóban
relatio – kapcsolat
remedium – orvosság
 ... *rendbéli* – -szori/ -szeri/ -szöri
rénus forint ld. *rhenusi forint*
renovál – megújít
repetál – megismétel
replikál – válaszol
reponál – tesz, visszaad
requirál – felkeres
requisitio – megkeresés
res sopita – rendeződött ügy
residens – ügyvivő, megbízott
resignál – visszaküld, visszaad
resolvál – meglágyít, engesztel
respublica – állam
rész szerint – részben, részint; egyrészt ..., más-
 részt
revera – valójában
reverentia – tisztelet, méltóság
rézkert – a Bécs mellett fekvő császári vadász-
 kastély parkja, az ott levő oszlopcsar-
 nok rézborítása miatt nevezték így
rhetorica – ékesszólás
rhenanum – rajnai bor
rhenusi forint – rénes v. német forint, értéke
 120 denarius
roborált (írás) – igazolt, megerősített
roppantiaou – óriási, hatalmas
rövid nap – hamarosan

salutál – üdvözlő
Sapienū satis! – A bölcsnek ennyi elég!
satisfaciál – eleget tesz; hírül ad, felvilágosít
saxoniai elector – szász választófejedelem
schola – iskola
scilling – ld. shilling
scopus – cél
scotiai – skót
scriptae sunt – írta, kelt
scrupulus – tépelődés
secretarius – titkár
seculum – század, kor
sed intra resarciendi facultatem – de jóvátehető
sed sine subscriptione – de aláírás nélkül
seminarium – tanító intézmény; alapítvány
senior – idősebb; felsőbb éves diák, kollégiumi
 tiszttségviselő
sénlik – betegeskedik, sínylődik
... septembris – szeptember ...-án
series – sor, folyamat
serpál – csúszik, lopózik; terjed, kígyózik
shilling, scilling – az angol guinea váltópénze
signatura – aláírás
simuláló – színlelő
sine exceptione – kivétel nélkül
sine omni tergiversatione – hátrafordulás nélkül
sine punctis – (fejezet)számozás, beosztás
 nélkül
sing – hossz mérték, kb. 62 cm
sū venia verbo – bocsásson meg beszédemért
sive – vagyis, azaz
skofium – hímző fonal, ezüstözött vagy aranyo-
 zott szál
socze – ifjú, legényke
sódor – sonka
sokadalom – vásár
solemnitas – ünnepség
sollicitál – zaklat, sürget; szerez
sollicitator compareal – felforgató parancsol
sollicitudo – idegesség, izgatottság
sollicitus – ideges, izgatott
sopálódik – elcsendesedik, megnyugszik
sordites – piszkosság
spanyor – spanyol
specialis arany – ld. formális arany

specialis instructio – külön utasítás
specificatio – feljegyzés
specimen – ismertetőjegy
sphera – gömb
spiccen marad – veszélyből, nehéz helyzetből
 éppen hogy megmenekül, kikerül
spirál – lehell, áraszt
stabilis – állandó, tartós
stabilis commendans – állandó parancsnok
statua – szobor
statio – tartózkodási hely
status – rend, testület
st(ijfer), stüver – holland váltópénz, értéke a
 belga forint huszadrésze
strázsamester – őrmester
strimf – lábbeli
studens – diák
studium – tanulmány; szándék
stylo novo – az új naptár szerint
stylus – fogalmazás
sub brevi temporis spatio – rövid idő alatt
sub dato ... – ...-án kelt
sub fidelitate silentii – hallgatásra tett fogada-
 lom alatt
sub mense – ... hónapban
subjectum – ember, lélek
sublevatio – megkönnyítés
subministrál – juttat, ad
submisce – alázatosan, tisztelettel
submitto – alázat, tisztelet
subolfaciál – szagol, érzékel
subsistál – él, viselkedik
subsistentia – tartózkodási hely
subscribál – aláír
scriptio – aláírás
successor – utód
succumbál – engedelmeskedik
succurál – segít, támogat
sucursus – gondoskodás
sufferál – elvisel, eltűr
suffocál – elfojt
sugillál – becsmérel, gúnyol
summa – összeg
summa expensa – összes költség
summa faciū – az összeg kitesz

summa in univ[er]sa – az összes költség
summa integra – az összes költség, a teljes összeg
summa itineris – útiköltség
summa itineris huius – ennek az útnak a költség
superál – meghalad, legyőz
supermanente – fennmaradt
superveníál – megérkezik
suppediál – nyújt, ad
suppleál – bepótol
supponál – helyettesít; feltételez
supprimál – eltitkol
suttomban – titkon, suttómban
svadeál – javasol
svavitas – kellemesség, hasznosság
svecus, sveciai – svéd
syllabizál – szótagol (alsó osztályos)
syncere – őszintén
synceritas – jóindulat, nyíltság, becsületesség
syren – szirén

szakmányol – elnagyol
szemben van vkivel – találkozik vkivel
szenyved – szenved
szerez – vhová juttatás
szilvacibere – félig megfőtt, még híg szilvalekvár
szín – látszat, felület, külső
szipulás – sípolás
szkófium – ld. skofium
 ... szobású – szabású, vmilyennek látszó
szorgat, szorgoztat – sürget
szövétnék – fáklya
szuszék – nagy gabona- vagy liszttartó faláda.

tabellarius – levélhordó
taciua reprehensio – csendes feddés
tálám – tálán
találkozik – található, van
tekintet – tekintély, megbecsülés, figyelem
tallér – tallerus; thaler; ezüstpénz, kurtatallér, (Guldenthaler) értéke 180 dénár

tamen – mégis
tányér – tányér
távohykán – kissé távolabb
temere – meggondolatlanul
temperantia – mértékletesség
tempestas – összezördülés, veszekedés
terminál – határidőt szab
terminus – meghatározás, szó
tereh – teher
testál – bizonyít, igazol
testimonialis – kötelezvény, igazolás
testimonium – tanúbizonyság; igazolás, ajánlólevél
thé – tea
theologicum studium – teológiai tanulmány
tipografia – betűszedés; tréf.: írás
tisztán – teljesen
tiszt(ében álló) – feladat, kötelesség
titulus – megszólítás; címzés, cím
többire – többnyire
tracta(lás) – tárgyalás
traditae sunt – átadott, megkapott (levél)
traducál – ismertet, magyaráz
transmissio – küldemény
transponál(tat) – elküld(et)
trigonometria – mértan, háromszögelés
triggelt – borraavaló
troger – hordár
tucet – tucat
tumultus – zűrzavar, felfordulás
turbál – felkavar, megzavar
typus – nyomtatás

ubi Academia – az egyetemen
udvarol – házánál meglátogat, köszönt
úgy tetszik – úgy vélem, úgy tudom
ultima junii – június utolsó napja
unice – kizárólag
urgeál – elvár
urgyeál – zaklat, gyötör
usque ad horrendum – még borzasztó dolgok is
usura – kamat
utána – -rá; erre/arra
utinam – bárcsak

ügy – dolog, ok, tennivaló
üres vmiüől – mentes vmitől

vacdł – pihen, kikapcsolódik; üres, betöltetlen
(hivatal)

vajki – ó mennyire nagyon

van – -ból, -ből

vármegveszék – megyegyűlés

vectura – szállítás

vechsel(és) vegzet – pénzváltás

vég – elhatározás, szándék, cél

vehiculum – kocsi; előremozdító

vékony – szerény, csekély

velchsel ld. *vechsel*

velitatio – csata

verbo – egyszóval

vércse fakó – rozsdavörös színű ló, sörénye, farka világos

verekszik vhová – eljut vhová

veri magát vmibe(n) – vhová jut; vmit szerez;
vmire jut

vers – rész, részlet; sor

versio – fordítás

... *vesperünarum* – este ...

vet (ismeretséget) – megismerkedik

vezel(és) – ld. *vechsel*

vice colonellus – alezredes

viceség – helyettesesség

victoria – győzelem

vilis deputáltatás – hitványnak tartás

villongó – nyugtalan, viszálykodó

vindicál – követel

vinkel – kocsmá

violencia – (jog)sértés; bántalmazás

virtus – erény

visel – szem előtt tart, gondoskodik, vállal

visszavonó – viszálykodó

vita – élet, életrajz

vocabularis – szótár

vocatio – meghívás

volanter – sietősen; lezáratlanul

voluptas – gyönyörűség

von – -ból, -ből

vonattat – vonzódik

voor – ért

vois ardentibus desidero – heves vágygal kívánom

zim(m)er – szoba

zlott – aranypénzre használt elnevezés, a lenygel arany (zloty) nevének kiterjesztése

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ

A mutató a főszövegben előforduló neveket tartalmazza. Kurzív a név lehetőleg nemzeti nyelvű főalakja, zárójelben kurrens a szövegben előforduló változat. A tárgyszavak főképpen az iskolákkal, az egyetemi élettel kapcsolatosak.

- Aachen* (Achen) – egykori birodalmi város, ma az NSZK Nordrhein-Westfalen tartományában – 104
- Ábrahám* – bibliai személy – 58, 318
- Abrahamsson, Petter*, 1668–1741 – svéd jogtudós, uppsalai tanulmányok után 1694-től Német- és Franciaországot (1698), valamint Angliát keresi fel, hazatérte után hivatali pályára lép – 331
- Ábrányi M. István* – sárospataki tanulmányok után 1690-ben fogarasi rektor, majd az utrechti egyetemen tanúl – 243-4, 248, 312, 315, 329
- Absolon, (Lilienberg) Dániel*, 1640 k. – 1697 – előbb Apafi Mihály, majd Tököly Imre bizalmasa, később az erdélyi főparancsnokok (pl. Carafa) titkára, Teleki Mihály, majd Vér Judit és a család bizalmi embere; ezidőben az erdélyi kancellária titkos tanácsosa, kancelláriai titkár Bécsben – 17, 26-7, 29, 39, 42, 56, 72, 108, 161, 225
- Absolonné* – 26-7, 226
- Achen* ld. *Aachen*
- Acheron* ld. *Akherón*
- Achuerburg Wal* (Affter Burgval) – csatorna Amszterdam központjában – 308
- Adair, Patrick*, mh. 1717 – 1698-tól az utrechti egyetemen tanuló skót diák, később lelkész Carrick-fergusban – 328
- Affter Burgval* ld. *Achterburg Wal*
- Agrippa von Nettesheim, Heinrich Cornelius*, 1486-1535 – német származású teológus, asztrológus és filozófus; Teleki Pál *De incertitudine et vanitate scientiarum et artium atque excellentia verbi Dei* c. művét veszi meg – 292
- Aiszóposz* (Esopus), *Aesopus* – 309
- akadémiák* ld. *egyetemek*
- ajánlólevél* – 15-6, 23, 30-1, 34, 101, 145, 153, 175, 199, 217-8, 312
- Akherón* (Acheron) – 177
- Albert*, 1672–1731 – III. Frigyes brandenburgi választófejedelem öccse – 78
- Albinus, Bernhard Siegfried*, 1653-1721 – német orvos, 1681-től az odera-frankfurti egyetem professzora, a brandenburgi választófejedelem titkos tanácsosa – 23, 28, 30, 32-3, 88, 99, 101, 155, 202-3, 323
- Aleksander* (Aleksnder) *János* – erdélyi (szebeni) görög kereskedő – 102, 283-4
- államelmélet, politia* – 32, 88
- Alland* – Teleki Pál vsz. Jean Alland 17. sz.-i francia protestáns szerző „*Apologia veritatis*” c. könyvét vásárolja meg – 300
- Allinga, Petrus* mh. 1692 – holland teológus, 1658-tól wijdenesi (Észak-Hollandia) lelkész, H. Witsiuszal vitatkozó művek szerzője; ld. még Witsius, Hermannus – 178
- Amersfoort* (Amerstorf) – város Hollandiában, Utrecht közelében – 106
- Amszterdam* (Amsteldam, Amstelodam, Amsterdam, Amsterodam) – 74, 106-7, 116-7, 119, 124, 148, 151, 154-5, 163-5, 167, 169-70, 178, 187, 191-2, 194-5, 242, 262, 268-70, 289, 293-6, 301, 308-9, 312-4, 327-8
- anatómia-terem* – 307
- Andrae, Abraham* – német teológus, Samuel A. testvére, 1695-től az odera-frankfurti egyetemen tanúl, később a városi ref. egyházközség lelkésze, 1699-től teológiaprofesszor az ottani egyetemen – 224-5, 238, 254-5, 323

- Andreae, Johann Ernst*, 1674–1731 – német teológus, Samuel A. fia, 1685-től a marburgi, 1696-tól az utrecht-i egyetemen tanul, 1697-ben Londonban is megfordul, 1699-től a filozófia, 1700-tól az egyháztörténet professzora és városi lelkész Marburgban – 203-4, 208, 220-21, 238, 244-5, 251, 259, 325, 330
- Andreae, Samuel*, 1640–1699 – 1693-tól a marburgi egyetem első teológia professzora, 1695-ben rektor, előadásainak fő tárgya az ótestamentum, valamint a dogmatika – 203-5, 208, 210, 214-8, 220-21, 223-4, 226-8, 230-32, 237-8, 250-52, 254-5, 259, 330
- Anglia* (Britannia, England, Magna Britannia) – 94, 100, 121, 135, 145-6, 149, 151, 153-4, 160, 164, 167, 169, 173, 175-9, 182, 184-6, 188-9, 191, 194, 203, 205, 208, 214-5, 220, 271, 314; – *úrképe* – 249
- angol király* ld. III. Vilmos; – *királynő* ld. II. Mária
- angolok* – 35-6, 159, 188-90, 220, 264
- Angliae notitia* – könyvcím, ld. Chamberlayne, Edward
- Antal* ld. Antoni
- Anthonisz*, (Mecius, Metius), *Adriaan*, 1543 k.-1620 – holland asztronómus és kartográfus; Kökényesdi László vsz. Universae Astronomicae brevis institutio c. munkáját kéri Teleki Páltól – 161-2, 286
- Antoni* (Antal) – szolgál a Teleki családnál – 92, 122, 127
- Antze* (Anze, Janze), *Johann Conrad* – 1694. december 13-tól a franekeri egyetemen tanuló német diák – 311, 327
- Apafi Mihály, I.*, 1632–1690 – 1661-től erdélyi fejedelem – 35, 50, 67, 107; – *pénze* – 285
- Apafi Mihály, II.*, 1676–1713 – I. A. M. fia, 1690-1691-ben mindössze három hónapig erdélyi fejedelem, 1696 augusztusától birodalmi herceggént Bécsben kell élnie, 1697 áprilisában mond le a fejedelemségről – 120, 141, 183-4, 187-8, 198, 212, 216, 269-70, 272-3, 314, 332
- Apocalypsis* – könyv – 155
- Apollo* – mitológiai alak – 58
- Apor István, gr.*, 1638–1704 – A. Lázár és Nagy Fruzsina fia, Csík-Gyergyó-Kászonszék királybírája, 1693-1703 között erdélyi kincstartó, 1696-ban grófi címet kap – 39, 67
- Apostolok* – 144
- Arbussy, Antoine*, mh. 1741 – francia származású, 1688 k. Hollandiában letelepült teológus, 1694–1706 között franekeri lelkész – 325
- Argentoratum* ld. Strasbourg
- Aristoteles* ld. Zwinger
- Áron* – bibliai személy – 242
- árvíz Erdélyben* – 118
- Asztalos Istók* – asztalos a Teleki család gemeszegi udvarában (1693, 1694) – 92
- asztronómia* (egyetemi stúdium) – 31-2, 44
- Athén* – 179
- Atlasz* (Atlas) – 58
- aude kerk* – helyesen: Oude kerk, templom Amszterdamban – 308
- audiencia* ld. udvari látogatások
- Augsburg* (Augusta Vindelicorum) – 215
- Ausztria* (Austria) – 21, 48, 55, 167, 176, 219, 245
- Bachmann(us)* – 111
- Bacchus* (Bachus) – 269
- Badensis* ld. Lajos Vilmos
- Bagge, Fredrik* – teológiát tanuló svéd diák Oxfordban – 326
- Bagossi Márton* – 1687-től a debreceni kollégium diákja, 1694–1696 között losonci rektor, majd az ottani egyház alumnusaként 1696 augusztusától a franekeri egyetemen teológiát és bibliai nyelveket tanul, 1698 őszén tér haza, majd bihari, kesznyéti, mezőkeresztesi, csanálói, böcsi és losonci lelkész – 165-6, 178, 241-2, 257-8, 312, 318-9,

- Bajcsi András** – 1660-ban nagybányai rektor, 1662 augusztusától a groningeni egyetemen teológiát és filozófiát, 1663 márciusától a leidenin teológiát tanul, ez év augusztusában Cambridge-ben is megfordul, októbertől már Franekerben tanul teológiát, hazatérte után 1662-től újra rektor Nagybányán, 1669-ben küüllővári, 1678-ban bethlenszentmiklósi, 1684-től nagyenyedi lelkész, 1686–1705 között a nagyenyedi ref. egyházmegye esperese – 50, 84, 121, 279
- Bajcsi (Bajtsi) Sámuel**, mh. 1730 – B. András fia, hazai iskolái után 1692-ben a a franekeri egyetemen tanul, 1695-ben tér haza, 1696-ban Székelykocsárdon, 1705-től Nagyenyeden lelkész, később egyházmegyei jegyző, majd a város első lelkésze – 50, 64-5, 73, 99, 121, 279; – *felesége* – Csúcsi János lánya – 84
- Bajorország (Bavaria)** – 160
- Balásházi László** – familiáris nemes a Teleki családnál, majd inventator és számtartó a család sorostélyi birtokán (1698) – 46
- Balduin (Baldvinus), Friedrich**, 1575–1627 – német ev. teológus, 1604-től a wittenbergi egyetem professzora; Teleki Pál „Causa conscientiae” c. művét vásárolja meg – 292
- Balku Mihály** – a bécsi erdélyi udvari kancellária hivatalnok a reformátusok részéről, később II. Apafi Mihály titkára (1711) – 314, 332
- Balku Pál, hadházi** – Bihar megyei nemes, 1690–1693 között kolozsvári alkaptány – 261
- Bánffy György**, 1661–1708 – B. Dénes és Bornemissza Kata fia, Fehér, Kolozs, Doboka vármegyék főispánja, Kolozsvár főkapitánya, II. Apafi Mihály gyámja, 1692–1708 között erdélyi gubernátor – 60, 67, 73, 77, 95, 124, 138-9, 194, 281
- Bánffy Pál** – 66
- Bánffy Pálné** ld. Teleki Kata
- Bánfi család** – 189
- Bánfihunyadi (Hunyadi) Abacs Márton**, mh. 1737 u. – 1693–1694 között senior a kolozsvári kollégiumban, 1694-től a franekeri egyetemen tanul, 1696 júliusában tér haza, előbb torockószentgyörgyi, 1710-től ótordai lelkész, majd a nagyenyedi ref. egyházmegye jegyzője, 1728-tól esperese – 179, 195, 229, 234, 313, 324
- Bánfihunyadi János (Hans Hunneades)**, id., 1576 k. – 1646 – Bánfihunyadi Magyaró Benedek superintendens fia, 1608-ban érkezik Angliába, 1617-ben valószínűleg hazatért, 1619-ben újra Angliában tartózkodik, 1633–1644 között a cambridge-i Gresham College tanára – 189-90
- Bánfihunyadi János (John Huniades, Uniades)**, ifj., 1621–1696 – id. B. J. és Dorothy Colston fia – 189-90
- Baraslo, Baraszlo** ld. Boroszló
- Bari** ld. Debary
- Barnes, Joshua**, 1654–1712 – 1695-től a görög nyelv professzora Cambridge-ben – 174
- Baróthy János** – vsz. a kolozsvári kollégiumban tanult, 1685–1688 között marosvásárhelyi rektorral, 1689-től sámsondi lelkészről van szó – 178
- Basilea** ld. Bázel
- Bátai György**, 1662–1698 – Bátai B. György zilahi lelkész és Mara Erzsébet fia, 1679-től a kolozsvári kollégiumban tanul, 1684-ben senior, apja és az egyház támogatásával indul külföldre, 1685-től a franekeri egyetemen teológiát, 1687-től a leidenin teológiát és filozófiát tanul, 1689-ben az odera-frankfurtira iratkozik be, 1690-ben tér haza, 1691-től kolozsvári lelkész, 1696-tól az ottani egyház főkurátora – 210, 229
- Batavia** ld. Hollandia
- Báthori Zsigmond pénze** – 285
- Bátorkeszi F. János** – 1689-től a debreceni kollégiumban tanul, 1696 augusztusától a franekeri egyetemen teológiát és bibliai nyelveket tanul, 1703-1705 között tokaji lelkész – 325
- Bauhinus, Hyeronimus**, 1637–1705 – svájci orvos, az anatómia és a botanika professzora a bázeli egyetemen – 199
- Bavaria** ld. Bajorország
- Bázel (Basilea)** – 199, 237-8, 331

- Becmann** (Bechman, Beckmann, Becman, Becmannus), *Johann Christoph*, 1641–1717 – német teológus, 1690-től az odera-frankfurti egyetem professzora; Técsi János Teleki Pál számára *Historia orbis terrarum, geographica et civilis* és *Notitia (Syntagma) dignitatum illustrium c. munkáját vásárolja meg* – 23, 25, 30, 33-4, 50, 57-8, 68-9, 83-4, 90, 93-4, 99, 101, 104-5, 242, 273-4, 284, 323; – *felesége, lányai* – 30
- Bécs** (Bets, Vienna, Vienne, Ween, Wien, Wienen) – 13-21, 25, 28-9, 31-4, 36, 42-3, 48-9, 54-6, 60, 67, 72, 80-81, 83, 90, 96, 98, 101, 103-4, 109, 110-11, 119, 121-3, 128-30, 139-41, 143-6, 148, 151-2, 155, 158, 167, 175-6, 187-8, 192-3, 199, 212, 214, 216, 218-20, 222, 225, 228-9, 235, 239-40, 245, 248, 250, 252, 254-60, 263-5, 267-9, 273, 275, 289-90, 305, 312-4, 332
- Bécsújhely** (Németújhely), *Wiener Neustadt* – 13, 16-7
- Bekker, Baluhasar**, 1634–1698 – holland karteziánus teológus, 1679-től amszterdami lelkész; Técsi János a *De betoverde wereld, zijnde een grondig onderzoek van 't gemeen gevoelen c. nagy hatású művének* (1691–1693) francia fordítását (*Le Monde enchanté, ou Examen des communs sentimens*) veszi meg Teleki Pál számára; e művében B. az ördög és a boszorkányság létét tagadja – 242
- Belgium** ld. *Hollandia*
- Belgium Hispanicum** – Németalföld 1579 után Habsburg uralom alatt maradt része, a mai Belgium – 100, 153
- Benoiet** (Benoît) *Albert*, 1654 k. – 1730 – bázeli egyetemi tanulmányait követően, 1674 u. városi orvos Bernben – 199, 331
- Bentheim-Tecklenburg** (Teclenburg) – az 1674-től közösen uralkodó Johann Adolf (1637–1701) és Friedrich Moritz (1563–1710) B. T. valamelyikéről lehet szó – 202-3
- Bentheim-Tecklenburg**, *Johann August von*, 1680–1701 – 1696. február 20-tól az odera-frankfurti egyetemen tanuló Johann Adolf B.-T. fia. – 323
- Bentinck, Hans Willem, Earl of Portland**, 1649–1709 – holland diplomata, III. Vilmos angol király titkos tanácsosa, a rijswijki béketárgyalások résztvevője, 1698 első felében franciaországi angol követ – 220
- Beregböszörmény** (Böszörmény) – helység az egykori Bihar vm.-ben, ma Romániában – 257
- Berlin** (Berlinum, Berolinum) – 32, 36, 76, 97-8, 100-1, 110-2, 149, 203, 241, 323
- Bern** (Berna) – 199, 331
- Besenyei** – vsz. Besenyey Mihály, mh. 1695 – a Teleki család uzdiszentpéteri számtartója (1691) – 40
- Beszterce** – szász város, ma Bistrița Romániában – 75, 92, 122, 127, 228-9
- Bethlen Ferenc**, mh. 1706 – B. Gergely és Thoroczkai Krisztina fia, Belső-Szolnok vm. főispánja – 73, 96; – *felesége* ld. Rhédey Krisztina
- Bethlen Gábor pénze** – 285
- Bethlen Gergely**, 1641–1697 – B. Ferenc és Kemény Katalin fia, 1691-től erdélyi főgenerális, 1692-től Küküllő vm. főkapitánya – 170, 200, 210
- Bethlen Gergelyné** ld. Thoroczkai Mária
- Bethlen László**, 1675–1717 – B. Farkas kancellár és Ostrosith Borbála fia, guberniumi tanácsos, Küküllő vm. főispánja – 73, 96; – *menyasszonya* ld. Wesselényi Anna
- Bethlen Mihály**, 1673–1706 – B. Miklós és Kun Ilona fia, 1691-1695 között Nyugat-Európában peregrinál, útínaplót ír, később Máramaros vm. főispánja – 14, 28, 64, 154, 171, 180, 229; – *ephorusa* ld. Borosnyai Nagy János; – *felesége* ld. Vay Erzsébet
- Bethlen Miklós, gr.**, 1642–1716 – B. János kancellár és Váradi Borbála fia, 1691-1704 között erdélyi kancellár, 1704-től Szebenben fogoly, majd 1708-tól haláláig Bécsben – 15, 43, 49, 56, 60, 103, 109-10, 144, 199, 272
- Bethlen Sámuel, gr.**, 1663-1708 – B. János és Váradi Borbála fia, Küküllő vm. főispánja, majd 1698-ig maroszáti főkapitány – 131, 178
- Biblia**: – *antwerpeni, héber* – 179; – *(aranyos) dedék* – 92, 195, 234, 293; – *francia* – 293; – *londoni kiadású* – 295; – *Ótestamentum, szír* – 178-9; – *Újtestamentum, görög-latin* – 243-4, 248
- Bidloo, Govard**, 1649–1713 – holland orvos, 1694-től az anatómia és a sebészet professzora a leideni egyetemen – 327
- Bihar** – helység az egykori Bihar vm.-ben, ma Bihar Romániában – 257

- Bihari P. János** – 1675-től a nagyenyedi kollégiumban tanul, Kemény János és László praeceptor, 1680-tól nagybányai rektor, 1683-tól a franekeri, 1685-től a leideni egyetemen teológiát tanul – 99
- Bipontinum** ld. Zweibrücken
- Bíró Mózes** (Mojzes), *homoródszentmártoni*, mh. 1725 – B. István és kibédi Dózsa Zsófia fia, a bécsi erdélyi udvari kancellária hivatalnok, az unitáriusok részéről – 314
- Bíró Sámuel**, *homoródszentmártoni*, mh. 1721 – B. István és kibédi Dózsa Zsófia fia, guberniumi titkár, tanácsos, az erdélyi harmincadok főfelügyelője – 314
- bizonyítvány** – 153, 196
- Blaeu**, (Blau), *Willem Janszoon*, 1571–1638 – holland kartográfus, számos szárazföldi és tengeri térkép, matematikai műszer szerkesztője; Teleki Pál *Institutio astronomica de usu globorum* c. munkáját vásárolja meg – 286
- Bodanus**, *Bodon* ld. Boudaan
- Bogdány** – 37
- Boland** – császári generális, 1696-ban esett el – 122
- Bonyhai Simon György**, 1673+1737 – B. S. János és Botos Zsófia fia, a kolozsvári kollégiumban kezdi tanulmányait, 1689-től a nagyenyediben folytatja, *contrascriba* és *seniori* tisztséget is betölt, 1698-ban fogarasi rektor, 1699 augusztusától az odera-frankfurti egyetemen tanul, 1701. július-augusztusban Utrechtben tartózkodik, ez év őszén a franekeri egyetemre iratkozik be, majd Oxfordban, Londonban és Halléban is megfordul, hazatérve Bethlen Miklós udvari papja, 1709-től küüllővári lelkész, 1712-től a küüllői ref. egyházmegye esperese, 1728-tól marosvásárhelyi lelkész és az erdélyi ref. egyházkerület püspöke – 177
- Borosnyai Nagy János** – 1683-tól a nagyenyedi kollégiumban tanul, majd Bethlen Mihály ephorusaként 1691-ben az odera-frankfurti, 1692-ben a franekeri egyetemre iratkozik be, hazatérte után 1713–1715 k. vízaknai lelkész – 28, 180
- Boroszló** (Baraslo, Baraszlo, Braslo, Breslau, Vratislavia), *Wroclaw* – 14, 16, 19-20, 22-5, 28-9, 31, 40-1, 47-9, 93-4, 170, 222, 263
- Borussia** ld. Poroszország
- botanikus kert** – 307
- Bourdonis, rue des** – utca Párizsban – 235
- Boudaan** (Bodanus, Bodon) *Courien*, *Balthasar* – 1694-től az utrechti, 1696-tól a franekeri egyetemen teológiát tanuló amszterdami nemes – 201-2, 236-7, 242, 253-4, 327
- Böcker**, (Böcler), *Johann Heinrich*, 1679–1736 – német jogtudós, strassburgi tanulmányok után 1698-ban diplomáciai szolgálatban titkár, majd 1703-tól a strassburgi egyetem professzora – 331
- Böcs** – helység az egykori Kolozs vm.-ben, ma Bociu Romániában – 257
- Böszörmény** ld. Beregböszörmény
- Brande, Johan Pieter van, Cleverskerke grófja**, 1645–1712 – 1695-től 1699-ig a hét németalföldi egyesült tartomány követe Londonban – 326
- brandenburgi választófejedelem** ld. III. Frigyes; – – lánya – 36, 124; – *rezidens Bécsben* – 15
- Brandenburg** (Brandenburgumi Territorium) – 76
- Brandmyllerus, Emmanuel**, 17. sz. második fele – genfi jogászprofesszor – 199
- Braslo** ld. Boroszló
- Braunius, Johannes**, 1628 v. 1631–1708 – német származású Hollandiában letelepült teológus, 1679-től a groningeni egyetem professzora, Teleki Pál *Doctrina foederum Dei sive Systema theologiae* c. munkáját veszi meg, s más művei is érdeklik – 161-3, 292-3, 309, 324
- '**Braunius**' – vsz. az előbbi összefoglaló teológiai munkájáról, a *Systema Theologiae*-ről van szó – 128, 148, 182, 195, 234
- Bredenburg, Johannes** – autodidakta rotterdami polgár, Spinozával vitatkozó művek szerzője – 327
- Breisach** (Brisacum) – helység az NSzK-ban, Freiburg im Breisgau közelében – 238
- Bréma, Bremen** – 99, 106, 115-6, 130, 203-4, 241, 324
- Briefsteller germanice** – könyvcím – 317
- Briccius, Briccius** ld. Vízaknai Bereck György

- Brielle aan de Brielse Maas* (Brilla), *Briela* – helység Hollandiában, Hoek van Holland kikötőváros közelében – 173, 296, 300, 312
- Brisacum* ld. Breisach
- Britannia* ld. Anglia
- Brooks* (*Brookes*), *Thomas*, 1608–1680 – angol puritánus teológus; Teleki Pál vsz. Summum bonum, höchste Glückseligkeit junger und alter Leute c. művét vásárolja meg – 316
- Bruine, I.* – 329
- Bruyninx* ld. Hamel Bruyninx, Jacob Jan
- Brücher, Johann Adolph* – Strassburgban jogot tanuló frankfurti diák – 331
- Brünn* (Brün), *Brno* – 13
- Bucsi* – 21
- Bulcesti* (*Bulcest*), *Sára* mh. 1708 – Stancu Preda Bulcescu havasalföldi bojár és Szalánczi Anna lánya, előbb Székely László, majd Haller István felesége – 210
- Burckhard, Jakob*, 1642–1720 – svájci jogtudós, 1678-tól a bázeli egyetem professzora, később rektora, a nassau herceg tanácsosa – 331
- Burman, Frans*, 1632–1679 – holland teológus, 1662-től a teológia, 1671-től az egyháztörténet professzora az utrechti egyetemen; Teleki Pál Synopsis theologiae et speciatim oeconomiae foederum Dei c. művét vásárolja meg – 293, 328
- Burman, Pieter*, 1668–1741 – holland filológus, történész, Frans B. fia, 1696-tól a történelem professzora az utrechti egyetemen; Phaedri Fabularum libri V. cum integris commentariis ... curante P. Burmanno c. munkáját ajándékozta Teleki Pálnak – 204-5, 226-7, 242, 286, 305, 328
- Burnet, Gilbert*, 1643–1715 – angol teológus, 1689-től Salisbury püspöke; Teleki Pál Voyage de Suisse, d'Italie, et ... d'Allemagne & de France, fait en années 1685, & 1686, valamint Historia reformationis ecclesiae Anglicanae c. művét veszi meg – 291, 293
- Bury, Arthur*, 1642 k.–1713 – angol teológus, 1671-től a király káplánja; Teleki Pál Latitudinarius orthodoxus I. ... de fide in religione naturali. II. ... de christianae religionis mysteriis ... contra ineptias et calumnias P. Jurieu c. művét vásárolja meg; ld. még Jurieu, Pierre – 293
- Busch, Gerhard von den*, 1678–1724 – német lelkész, 1694 júniusától a groningeni, 1694 szeptemberétől a franekeri, 1701-től a bázeli egyetemen teológiát tanul, 1711-től a brémai Johannis-kirche lelkésze – 201-2, 236-7, 242, 253-4, 324
- Buxtorf, Johann Jakob*, 1654–1704 – svájci filológus, 1669-től a héber nyelv professzora a bázeli egyetemen – 199, 331
- Cambridge* (Cantabrigia) – 178, 325; – *i kollégiumok* ld. egyetemek
- Cantemir* (Cantimir), *Dimitrie* – 1693-ban moldvai vajda; – *fia*, *Antioh* – 1695-1700 és 1705-1707 között moldvai vajda – 60
- Caradin* (Karadin), *Johann Georg* – bécsi kereskedő és pénzváltó, Teleki Pál és más erdélyi peregrinusok leveleinek, pénzküldeményeinek közvetítője – 14, 33, 97, 105, 137-8, 147-9, 152, 154-5, 167, 175, 225, 235, 239, 252, 267-8, 312, 314
- Carolus* – Károly császár pénze – 285
- Cartesius* ld. Descartes
- Cassa* ld. Kassa
- Cassellum Hassorum* ld. Kassel
- Castellì, Nicolo*, 1661–? – olasz származású Németországban letelepült nyelvész, költő, műfordító, 1691-től az olasz nyelv tanára a hallei egyetemen; Dizionario italiano-tedesco e tedesco-italiano c. munkája 1700-ban jelent meg Lipszében – 317
- Catharina* – pénzérme – 285
- Catharina* ld. Vay Kata
- Catharina* – 257-8
- Caul, Johann Heinrich*, mh. 1704 – német teológus, 1692-től a hessen-kasseli tartománygróf udvari lelkésze, 1699-től egyházi tanácsos – 330
- Caunitz, Cauniz* ld. Kaunitz

- Celna* (Cselna) – helység az egykori Alsó-Fehér vm.-ben, ma Telna Romániában – 109
- Chamberlayne, Edward*, 1616–1703 – angol államférfi, a Royal Society tagja; Teleki Pál Angliae Notitia, or the Present State of England: together with divers reflections upon the ancient state thereof 1669 c. művének francia fordítását (L'Estat présent de l'Angleterre ... Traduit ... de Neuville) tervezi megvenni külföldi útján – 309
- Chappelain* – Teleki Pál londoni szállásadója – 181
- Charleton, Walter*, 1619–1707 – angol orvos, a College of Physicians elnöke (1689–1691), 1698-tól is magas beosztású tisztségviselője – 182
- Charybdis* ld. Kharübdisz
- Chenaut, Jacques*, 1654–1741 – svájci orvos, a genfi egyetem professzora – 331
- Cholchis* ld. Kolkhisz
- Cibinium* ld. Nagyszeben
- Cicero* – 54, 58, 99
- Clapmarius* – marburgi polgár – 220-1
- Clauberg, Johann*, 1622–1665 – német filozófus és teológus, 1651-től a duisburgi gimnázium, majd egyetem professzora – 286, 293
- Claudiopolis, Clausenburg* ld. Kolozsvár
- Clerc*, (Clericus, Johannes) *Jean le*, 1657–1736 – svájci származású Hollandiában letelepült filológus és teológus, 1686 után az amszterdami remonstráns athenaeumban a klasszikus és a héber nyelvek professzora, Erasmus és Grotius műveinek kiadója; Enyedi István Commentarius in Pentateuchum Mosis prophetae ... libri quinque c. művét kéri, Técsi János pedig Ars Critica in qua ad studia Linguam Latinam, Graecam et Hebraicam munitur c. munkáját veszi meg Teleki Pálnak – 144, 154, 160, 242, 327
- Clivia* ld. Kleve
- Cloppenberg* – 306
- Clüver, Cluverus* (Kluverus), *Philipp*, 1580–1622 – német származású Hollandiában letelepült geográfus, önkutató, a történeti földrajz megalapítója; Introductionis in universam geographiam tam veterem quam novam libri VI. c. műve a 17. sz.-ban számos kiadást ért meg – 12, 292
- Cocceji* (Coccejus), *Heinrich von*, 1644–1719 – német jogtudós, a brandenburgi választófejedelem tanácsosa, 1672-től a heidelbergi, 1688–1690 között az utrechti, 1690-től az odera-frankfurti egyetem professzora; Técsi János Juris publici prudentia c. munkáját veszi meg Teleki Pálnak – 202-3, 242, 273-4, 323
- Cocceji* (Coccejus), *Johann Gottfried von*, 1673–1738 – német államférfi, Heinrich C. fia, 1691-től az odera-frankfurti egyetemen tanult öccsével, Samuellel együtt, majd brandenburgi kormánytanácsos Magdeburgban – 202-3, 323
- Cocceji* (Coccejus), *Samuel von*, 1679–1755 – német államférfi, Heinrich C. fia, 1691-től az odera-frankfurti egyetemen tanult bátyjával, Johann Gottfrieddel együtt, 1702-től az egyetem jogászprofesszora, majd számos hivatali tisztség után 1727-től a porosz király hadügyminisztere, 1730-tól az ennek fennhatósága alá tartozó egyetemek főkurátora – 202-3, 323
- Coccejus*, (Koch), *Johannes*, 1603–1669 – német származású Hollandiában letelepült teológus, 1650-től a leideni egyetem professzora; Teleki Sándor Summa doctrinae de foedere et testamento Dei c. művét kéri Teleki Páltól, az pedig Catechesis religionis Christianae c. munkáját veszi meg – 92, 161-2, 286
- Coetier* (Cutier), *Willem*, 1647–1723 – holland tudós, 1693-tól a történelem és a retorika professzora a frankei egyetemen – 168, 185-6, 325
- Coetsius, Hendrik* – a leideni egyetem matematikusa – 327
- Collatavius* ld. Kollatovith
- Colleg. poli.* – könyv – 301
- Colonia* ld. Köln
- Colosvár* ld. Kolozsvár
- Colosvári Demjén Pál* ld. Kolozsvári Dimjén Pál
- Comitatus Nogradensis* ld. Nógrád vármegye
- Comitatus Tyrolensis* ld. Tirol
- confoederatusok* ld. hollandok

Constancinópolis ld. Konstantinápoly

Conte, de, mh. 1695 – a császári hadsereg alezredese, Lugosnál esett el – 22

Conte, David – Pápai Páriz Ferenc orvostudományokat tanuló társa a bázeli egyetemen (1674) – 199

Conti, Francois Louis, de Bourbon 1664-1709 – francia államférfi, lengyel híve Sobieski János halála (1697) után királyuknak választják, de végül a mások által behívott II. Frigyes Ágost szász választófejedelem foglalja el a trónt, így C. Languedoc kormányzója lesz – 189-90, 220

Courcellès (Curcellaeus), *Étienne*, 1586-1659 – svájci származású Hollandiában letelepült arminianus teológus, 1643-tól az amszterdami remonstráns szeminárium professzora; Teleki Pál görög nyelvű Újtestamentum-kiadását veszi meg – 293

Creijghuon, Johannes, mh. 1738 – német származású Hollandiában letelepült teológus, 1689-től franekeri lelkész – 324

Croix, Jacobus ld. *Crucius, Jacobus*

Croll, Johann Lorenz, 1641-1709 – 1693-tól a teológia harmadik professzora a marburgi egyetemen, 1696-ban a teológiai fakultás dékánja, 1699-től harmadik professzor és rektor; előadásait dogmatikából, 6- és újtestamentumi exegézisből, valamint homiletikából tartotta – 251-2, 259-60, 330

Crucius (Croix), Jacobus, 1579-1635 u. – flamand származású teológus, 1602-1619 között delfti lelkész; *Suada Delphica sive Orationes XLV (LXIX) varii argumenti c. művét* Kökényesdi Lászlónak küldi meg Teleki Pál – 161, 286

Cuilemborgh (Cuilenborgh), *Aemilius van*, 1650 k.-1704 – holland teológus, 1692-től a londoni holland egyház lelkésze – 326

Curcellaeus ld. *Courcellès*

Curik ld. *Zürich*

Curtius – Teleki Pál vsz. *Curtius Rufus, Quintus* római történetíró *De rebus gestis Alexandri Magni* c. művét veszi meg; e mű a 17. sz.-ban számos kiadásban jelent meg – 286

Cwtier ld. *Coetier*

Czakó (Csako) – vsz. *Czakó György, de Rosenfeld*, mh. 1726 – lutheránus taxator a bécsi erdélyi udvari kancellárián, 1697-ben kap nemesi címet – 147

Csáki László, keresztuzzi, gr., 1641-1708 – Cs. István és Perényi Mária fia, erdélyi nagybirtokos, Doboka vm. főispánja – 138, 141

Csáki Miklós, dévai – 1692-től a nagyenyedi kollégiumban tanul, 1696. augusztus 28-tól a franekeri egyetemen teológiát és filozófiát tanul, 1698. október 6-án az odera-frankfurtira iratkozik be – 50, 65, 83, 97, 99, 105, 122, 127, 131, 144-5, 160, 178-9, 241, 311, 325

Csanádi István – a kolozsvári unitárius egyház inspektora – 289

Csanádi – 171

Csanálos – helység az egykori Bihar vm.-ben, ma Cenaloş Romániában – 257

Csapai András, mh. 1708 – 1679-től a nagyenyedi kollégiumban tanul, külföldi tanulmányai után Kemény János udvari papja, ifj. K. János praepceptora, nagysajói, majd 1704-től nagyenyedi lelkész – 84-5, 96-7, 171, 178, 312, 333

császár ld. I. Lipót; – *secretarius* *Sziléziában* – 21; – *i hadsereg* – 22, 26-8, 43, 49, 60, 120 122, 125-8; – *i udvar* – 22, 37, 43, 49, 91, 199; – *i vadászkestély és parkja* (rézkert) – 101, 120

Cselna ld. *Celna*

Csengeri Ephraim, mh. 1697 k. – Cs. K. István nagyenyedi ref. egyházmegyei esperes fia, apja halála után id. Teleki Mihály támogatja, előbb a kolozsvári kollégiumban tanul, majd 1689 végén-1690 elején a franekeri egyetemre iratkozik be, hazatérte után 1693-ban kolozsvári lelkész – 158

Csengeri K. István, 1628-1671 – vsz. Gyulafehérváron kezdi tanulmányait, 1653-ban a leideni, 1654-ben a franekeri egyetemen tanul, hazatérte után 1655-től dési lelkész, 1656-tól a dési ref. egyházmegye esperese, 1658-tól kolozsvári, majd 1659-től Barcsay Ákos, majd Kemény János fejedelmek mellett udvari lelkész, 1668-tól a nagyenyedi kollégium tanára és városi lelkész, 1670 k.-tól a nagyenyedi ref. egyházmegye esperese – 156

- Csengeri (Zengeri) K. P. Péter, váradi*, mh. 1719 u. – Cs. K. István nagyenyedi ref. egyházmegyei esperes fia, apja halála után id. Teleki Mihály támogatja, előbb a kolozsvári kollégiumban, majd 1696-tól a franekeri egyetemen tanul, 1697 szeptemberében Utrechtben tartózkodik, hazatérte után 1705-ben bánffyhungyadi, 1710-től kolozsvári lelkész – 65, 156-8, 212-3, 235, 242, 253, 325; – *bátyja* id. Csengeri Ephraim
- Csepregi Turkovics Mihály*, 1663–1704 – 1680-tól a kolozsvári kollégiumban tanul, majd 1686 végétől – 1687 elejétől a franekeri, majd 1687 júliusától leideni egyetemen teológiát és filozófiát tanul, 1688-tól újra Franekerben tartózkodik, végül az odera-frankfurti egyetemet keresi fel, 1690-ben tér haza, 1691-től a kolozsvári kollégium tanára, 1695-től uo. lelkész – 135, 138, 140, 210-11, 289
- Csúcsi János* – egyházas nemes Nagyenyeden (1694) – 64-5; – *lánya* – Bajcsi Sámuel felesége – 64-5, 73
- Dánia, dánok* – 145-6, 151, 160, 199; – *dán király* ld. V. Keresztély
- Danckelmann (Danckelman), Eberhard Christoph Balthasar von*, 1643–1722 – III. Frigyes brandenburgi választófejedelem miniszterelnöke 1695-től, részt vesz a rijswijki béketárgyalásokon (1697), ugyanebben az évben bebörtönzik; nagy szerepet játszott a nagyenyedi kollégium odera-frankfurti ösztöndíjának megszervezésében – 76
- Danckelmann (Danquelman), Philipp Sylvester* – 1695-től az utrechti, 1696 januárjától az odera-frankfurti egyetemen tanuló berlini diák – 323
- Danckelmann (Danquelman), Wilhelm Heinrich* – 1695-től az utrechti, 1696 januárjától az odera-frankfurti egyetemen tanuló diák – 323
- Danckelmannok (Danquelmani)* – 202-3
- Dapples (D'Aples), Johannes Petrus*, 1656 k. – 1704 – svájci orvos, Pápai Páriz Ferenc orvostudományokat tanuló társa a bázeli egyetemen (1674), később lausanne-i városi orvos – 199
- Dávid* – bibliai személy – 101
- De religione Moscovitica germanice* – könyvcím – 293
- Debary, David* – londoni kereskedő – 296, 312, 314, 326
- Debrecen* – 155, 246-8, 257-8
- Debreceni Ember Pál*, (Ember Debreczeni Pál), 1660–1710 – debreceni tanulmányok után 1682-ben 1682-ben sárospataki lelkész, 1684-től a leideni egyetemen teológiát, 1685-től a franekerin teológiát és filozófiát tanul, 1686 őszén tér haza, Sárospatakon folytatja lelkészi munkáját, majd a jezsuitákkal támadt többszöri nézeteltérése után 1695–1701 között losonci, 1701–1703 között szatmári, 1704-ben debreceni, 1705-től olaszliszkai lelkész, egyháztörténete Lampe kiadásában 1728-ban Leidenben jelent meg – 165-7, 257-8, 312
- Debreczeni Szabó István*, mh. 1710 – 1685-től a debreceni kollégiumban tanul, 1695-ben nagykőrösi rektor, majd a város támogatásával 1696. augusztus 28-tól a franekeri egyetemen teológiát és filozófiát tanul, hazatérte után 1698-ban türkevei, 1699–1700 és 1701–1704 között mezőtúri, 1705-től kunhegyesi lelkész, 1702-től a heves-nagykunsági ref. egyházmegye esperese – 241, 333
- Décsei János*, mh. 1713 u. – 1692-től a nagyenyedi kollégiumban tanul, később brassói rektor, az odera-frankfurti egyetemre 1698. december 23-án, a franekerire 1700. január 12-én iratkozik be, 1701-ben érkezik haza, 1702-től búzásbocsárdi, majd kézdivásárhelyi lelkész, 1704–1710 k. a kézdi ref. egyházmegye esperese – 312
- Delaurenti* – Bécsben tartózkodó itáliai nemes – 263
- Delft (Delphis)* – város Holland tartományban – 158-9, 295
- Della Valle* (Valle, Petrus de), *Pietro*, 1586–1652 – olasz utazó, Törökországban, Egyiptomban, Perzsiában, Arábiában és Indiában tett utazásairól irt beszámolóját (Viaggi di P. Valle V. divisi in tre parti, cioe la Turchia, la Persia, e l'India) számos nyelvre lefordították; Pápai Páriz Ferenc ennek latin fordítását kéri Teleki Páltól – 65
- Demeuves* – párizsi bankár – 234
- Demjén Pál* ld. Kolozsvári Dimjén Pál
- Deusing* ld. Duising
- Descartes (Cartesius, Carthesius), René (Renatus)*, 1596–1650 – francia filozófus, ld. még Geulinx, Arnold és Wittichius, Christophorus – 56-7, 161-2, 165-6, 286, 292

Des Pepliers ld. *Pepliers, des*

Dictionaire Royale (Gallicum Lexicon) – könyvcím – 120

Dieu, Louis de, 1590–1642 – francia származású holland filológus, orientalista, 1619-től a leideni egyetem tanára – 292

Dimiën, Dimjén Pál ld. Kolozsvári Dimjén Pál

Diószegi G. Mihály – 1689-től a debreceni kollégiumban tanul, 1697 októberében a franekeri egyetemre iratkozik be, ez évben Londonban is megfordul, hazatérte után sárkeresztúri lelkész, 1714–1738 között a vértessaljai ref. egyházmegye esperese – 328

Diószegi P. Sámuel, 1675 k.–1713 – D. Kis István tiszántúli ref. egyházkerületi püspök fia, 1689-től a debreceni kollégiumban tanul, 1691-től togatus, 1697. augusztus 5-én iratkozik be a franekeri egyetemre, ez év végén Londonban is megfordul, 1698-tól bihariószegi lelkész – 328

disputatio ld. egyetemek

Disseldorpium ld. Düsseldorf

Districus Kövariensis ld. Kővárvidék

Divinyi Pál, mh. 1710 – a kolozsvári kollégiumban kezdi tanulmányait, 1694-ben contrascriba, 1695-től a marburgi egyetemen tanul, hazatérte után 1697 januárjától a kolozsvári szászok ref. lelkésze – 210

Dobolyi Bálint – nagyenyedi portionarius (1694), hadnagy (1696) – 50

Dobozi István – debreceni kereskedő és szenátor, 1690-ben a város polgármestere, 1695-ben bírása – 258, 273; – *fia, István* – a debreceni kollégiumban kezdi tanulmányait, 1696 augusztusától a franekeri egyetemen teológiát és filozófiát tanul, hazatérte után 1708-ban a város főbírája – uo.

Donalero, Gnejo Falcidio ld. Loredano, Gian Francesco

Doringenberg – Kunowitz gróf kasseli tanácsos lányának férje – 232

Drauth, Simon – brassói diák, 1694/1695-ben a lipcsei egyetemen jogot tanul, majd 1695 márciusában a wittenbergi egyetemre iratkozik be – 323

Drezda (Újdrezda) – 32, 100, 114, 120

Duca, Constantin – 1693–1695 között moldvai vajda – 60

Ducros – grenoble-i diák Genfben – 331

Duhony (Duconius?) András – vsz. a tanulmányait 1687-ben a debreceni kollégiumban kezdő (Andreas Szepesi), 1692-ben márkusfalvi lelkész (Szepesi Duchonics András), később (1696 novembere k.) a franekeri egyetemre beiratkozó (Andreas Duchonius de Szepes), majd Hollandiában elhunyt magyar diákról van szó – 143

Duising (Deusing, Duysing), Bernhard, 1673–1735 – német teológus, 1694-től a brémai gimnáziumban, 1695-től a franekeri, 1696-tól az utrechti egyetemen teológiát tanul, 1697-ben Oxfordban is megfordul, 1701-től kölni, majd 1706-ig klevei lelkész, 1706-tól a teológia negyedik professzora a marburgi egyetemen – 326

Duna – 260

Duport, James, 1606–1680 – angol filológus, 1639–1660 között a görög nyelv professzora a cambridge-i Magdalene College-ban; Pápai Páriz Ferenc *Metaphrasis libri Psalmorum*, valamint *Liber Job Graeco carmine redditus* c. művét kéri Teleki Páltól – 101

Düsseldorf (*Disseldorpium*) – 214

E., J. D. – 329

Ebersdorf ld. Kaiser-Ebersdorf

egyetemek, akadémiák, professzorok: – *angliaiak*: – *Balliol College* – 326; – *Christ Church* – 326; – *Gloucester Hall* (Worcester College) – 154, 326; – *St. John's College* – 326; – *Trinity College* – 325-6; – *hollandiaiak*: – *általában* – 99, 106, 124, 150-1, 257; – *franekeri* – 106, 116, 131; – *groningeni* – 106; – *leideni* – 106, 121; – *utrechti* – 88, 106; – *németországiak*: – *heidelbergi* – 245-7; – *marburgi* – 100, 219, 251; – *odera-frankfurti* – 26, 28, 29-31, 64, 104, 224, 273-4; – *svájci*: – *genfi* – 121

egyetemi élet: – *általában* – 99, 106; – *beiratkozás* – 24, 28, 31; – *disputatio* – 102, 122, 150, 178, 216; – *professzorok magánkollégiumai* – 63, 149, 169, 177; – *tanév* – 77, 106, 116, 125, 131, 150, 153, 164

egyháztörténet (egyetemi stúdium) – 196-7

Egyiptom (Aegyptia) – 318

éhttség Erdélyben – 272-3

Elisabetha – 257

Ember Debreceni Pál ld. Debreceni Ember Pál

Enkhuizen (Enchusa) – kikötőváros Hollandia Friesland tartományában – 107

England ld. Anglia

Enyed ld. Nagyenyed

Enyedi Gáspár – 64

Enyedi (Enyedius) *István*, 1659–1714 – előbb a nagybányai iskolában, 1679-től a nagyenyedi kollégiumban tanul, contrascriba, majd 1684-től a franekeri egyetemen teológiát tanul, 1685-ben a franekeri egyetemre iratkozik be, hazatérte után 1688-tól felsőbányai, 1691-től marosvásárhelyi lelkész, 1692-től a nagyenyedi kollégiumban a teológia professzora – 9, 35, 37-8, 49-53, 63-4, 68-70, 76-7, 82-4, 95, 97-8, 100, 105-7, 109, 117, 119, 124, 129, 136, 138-9, 143, 145, 149-50, 153, 159-60, 163-4, 167, 169-71, 177-9, 191, 210, 213, 242, 285, 312, 332

Eperjes – 27, 99, 170, 179, 312

ephorus státusza – 8, 37-8, 50, 63, 129-33, 134-7, 138-9, 140, 144, 149-50, 160, 163-4

Erdély (Siebenburg, Transylvania), *Siebenbürgen* – 13, 15, 17, 19-22, 25-30, 32, 34-6, 40-1, 46-9, 51-2, 56, 59-60, 65, 68, 73, 83, 88, 90, 94, 101, 103, 107-8, 110, 117-8, 120, 122-4, 128, 141, 144, 168, 170, 173, 182, 187, 192, 209, 212, 232-3, 240, 242, 252, 259-60, 262, 268, 272; – *i exulánsok* – 41; – *i protestánsok ügynivői Bécsben* – 54

Ersők ld. Teleki Erzsébet

Esopus ld. Aiszóposz

Essen, Johann von – 329

estei pénz – 285

etymologia (iskolai stúdium) – 229-30

Euclio – Plautus Bögre c. komédiájának szereplője, fősvény öregember – 190

Európa (Europe) – 8, 51, 69, 151, 157, 206, 263

Fagarasi ld. Fogarasi Sámuel

Farcher, Robert – 1694-től a brémai gimnáziumban, 1695-től a franekeri, 1697 júniusától a leideni egyetemen orvostudományokat tanuló, skót kereskedőcsaládból származó lublini diák – 327

Farkas patak – 93

Faret, Nicolas, 1600–1646 – francia író, vsz. L'honnette homme on l'art de plaire à la court, traduit en espagnol par Dom Ambrosio Salazar c., 1630 után többször megjelent művéről van szó – 237

fejedelem ld. I. és II. Apafi Mihály

Fejervár ld. Gyulafehérvár

Felfalusi József, 1660 k. – 1715 – 1675-től a nagyenyedi kollégiumban tanul, contrascriba, Bethlen Mihály praceptor, majd 1686 végén – 1687 elején a franekeri egyetemre iratkozik be, 1687 áprilisától a leideni egyetemen teológiát tanul, végül 1689-től az odera-frankfurti egytemet keresi fel, 1690-ben érkezik haza, 1691-től a marosvásárhelyi kollégium rektora, 1692-től az ottani egyház lelkésze, 1711-től a marosi ref. egyházmegye esperese – 177-8, 312

Felvinczi István – 1689-től a debreceni kollégiumban tanul, 1694-ben a franekeri, 1695. november 11-én az odera-frankfurti egyetemre iratkozik be, ugyanez év decemberében már hazafelé indul, itthon beregőszőrményi lelkész – 41, 318

Fenne, Francois de, 17. sz. vége – francia nyelvtanár Leidenben; Teleki Pál Institutio linguae Gallicae c. munkáját vásárolja meg – 286

Ferenczi István – a Teleki fiúk provisor, Nagyenyeden (1692-től) – 45, 62, 91, 129, 196

- Ferrari, Francesco Bernardino*, 1571–1669 – olasz tudós, a milánói Collegium Ambrosianumban az egyháztörténet professzora; Técsi János vsz. De ritu sacrarum ecclesiae catholicae concionum libri tres c. munkáját vásárolja meg Teleki Pál számára – 242
- Fesch, Sebastian*, 1647–1712 – svájci jogász, 1681-től a bázeli egyetem jogászprofesszora – 331
- filozófia* (egyetemi stúdium) – 102, 217-8
- fogadók, kávéházak*: – *amszterdamiak* (Eberfeld, „sub signo Electoris Saxoniae”) – 294, 308; – *boroszlói* (zum Goldenen Hirsch) – 94; – *briellei* („sub insigni Civitatis Amstelodami”) – 296; – *hágai* („sub insigni Principis Mauritii”) – 294, 300-2; – *londoniak* (Royal kávéház, White Perewig, Perewick) – 181, 183, 299
- Fogarás* – 110, 177, 272
- Fogarasi* (Fagarasi) *Sámuel*, 1674 k. – 1724 – 1689-től a nagyenyedi kollégiumban tanul, 1695-ben contrascriba, 1696–1968 között fogarasi rektor, 1698 októbere k. a franekeri egyetemre iratkozik be, 1699. október 2-tól a leideni teológiát tanul, 1700 júniusa körül újra a franekerin tartózkodik mint orvosjelölt, júliusban szerez doktori címet, hazatérte után fogarasi orvos – 178, 229, 234, 243, 261-2
- Foss, Niels*, 1670–1751 – dán államférfi és könyvgyűjtő, koppenhágai tanulmányok (1687) után 1693-ban a lipcei, 1697-ben az oxfordi egyetemre iratkozik be, hazatérte után hivatali pályára lép, tízezer kötetes könyvtára a dán szépirodalom alapgyűjteménye – 326
- Francfourt sur l'Oder, Francfurt(um) an der Oder* ld. Odera-Frankfurt
- Franciaország* (Gallia) – 120, 145, 154, 160, 199, 207, 216-7, 220, 221, 224-5, 239
- francia kalózok* – 167; – *király* ld. XIV. Lajos; – *udvar* – 199
- franciák* – 36, 89, 124-5, 159, 164-5, 190, 237-8, 264, 89
- Francisci, Erasmus*, 1627–1694 – német jogtudós és teológus, számos földrajzi, néprajzi és enciklopédikus mű szerzője, többet közülük Christian Minsichtus néven tett közzé; Pápai Páriz Ferenc „Armamentarium” c. munkáját kéri Teleki Páltól – 199
- Francius* ld. Frantze
- Francke, August Hermann*, 1663–1727 – német pietista pedagógus, 1694-től a hallei egyetemen a keleti nyelvek professzora, az ifjúság nevelésére kidolgozott rendszere értelmében hozza létre az ún. „Frankesche Stiftungen”-t, amely többek között nevelőintézetből és gimnáziumból állt. – 250
- Franco, Francus* ld. Frank, Adam
- Francofurtum* (ad. Viadrum) ld. Odera-Frankfurt
- Franeke* (Franeke, Franequera Frisiorum) – város Hollandia Friesland tartományában – 60, 74, 85, 91, 99, 106, 113, 116-29, 131, 134-5, 137-45, 147-8, 150, 152-3, 155-164, 167-71, 176-7, 179, 186, 195-7, 200-1, 210, 212, 216-8, 236-7, 241, 243, 261-2, 271, 286-91, 293, 299, 309, 312-3, 315, 318, 324-5, 327-9
- Frank* (Franco, Francus), *Adam*, 1640 k. – 1716 k. – id. Adam Frank kolozsvári szász unitárius lelkész fia, hazai tanulmányok után 1660-ban a leideni egyetemre iratkozik be, később Angliában is megfordul, 1662-től az odera-frankfurti egyetemen tanul, az 1660-as évek közepétől Amszterdamban telepedik le, 1693 k.-tól a holland Kelet- és Nyugat-indiai Társaság ágense Londonban, az 1690-es évek közepétől a General Post Office alkalmazottja – 173-4, 181, 188-90, 326
- Frankfurt* – 203-4, 209
- Frankfurt am Main* ld. Majna-Frankfurt
- Frankfurt an der Oder* ld. Odera-Frankfurt
- Frantze* (Francius, Frantzius, Franzius), *Wolfgang*, 1564–1628 – német ev. teológus, a wittenbergi egyetem professzora; Teleki Pál Historia animalium sacra ... in gratiam studiosorum theologiae ... ad usum eikonologikon c. művét veszi meg – 291
- Freiburg im Breisgau* (Friburgum Brisgoviae) – város Dél-Németországban, ma az NSzK Baden-Württemberg tartományában – 238
- Frigyes*, 1676–1751 – Károly hesseni tartománygróf fia, 1720-tól I. Frigyes svéd király – 230, 234
- Frigyes, III.*, 1657–1713 – 1688-tól brandenburgi választófejedelem, 1701-től porosz király – 16, 24, 29, 32, 36, 47, 57-8, 76, 82, 84, 89, 102, 104, 202, 124, 203, 232
- Frigyes Ágost, II.*, 1670-1733 – 1694-től szász választófejedelem, 1697–1704 között és 1709-től Erős Ágost néven lengyel király is – 32, 41, 114, 125, 155, 188, 220

Fris ld. Vries, Gerard de

Frisia, Friesland – tájegység és tartomány Hollandiában – 107

Frisius ld. Gemma

Fuchs, Paul von – a brandenburgi választófejedelem titkos tanácsosa, államtitkár – 272

Fullen, Bernhard, 1640–1707 – holland matematikus, 1684-től a franeker egyetem professzora – 106, 325

Funcius – vsz. Funcke (Funccius), Christian, 1626–1695 – német tudós, a görlitz-i gimnázium rektora, számos filozófiai (pl. Dichotomico-synoptica in fructuosam Aristotelis lectionem introductio) és földrajzi mű szerzője; egyik művét Szilágyi Péterrel küldi haza Teleki Pál – 176

Fülek – helység az egykori Nógrád vm.-ben, ma Filakovo Csehszlovákiában – 258

Füsi Lőrinc, 1658–1715 – 1676-tól a nagyenyedi kollégiumban tanul, majd praeceptor a Teleki családnál, id. Teleki Mihály támogatásával indul külföldre, 1684-től a leideni, 1685-től a franeker egyetemen teológiát tanul, hazatérte után 1690-ben Szátmáron, 1693-ban Felsőbányán, 1704-ben Nagybányán, 1710-től Alsómszótófalun lelkész, 1708/1709-től a nagybányai ref. egyházmegye esperese – 178

Gaillard (Gailliard, Gejlard), *Jacques*, mh. 1688. – francia származású Hollandiában letelepült teológus, a leideni francia egyház lelkésze, 1686-tól az ottani egyetem professzora; Teleki Pál Melchisedecus Christus unus Rex Justitiae, Rex Pacis c. művét vásárolja meg – 286, 292

Galambodi Mihály – 1688-tól a nagyenyedi kollégium diákja, 1694-ben thecarius, 1695-ben contrascriba, 1696 februárjától kézdivásárhelyi rektor, 1699–1703 között székelyvajai, 1712–1713 között nyárádszentbenedeki, 1715–1719 között mezőmadarasi, 1720-ban mezőkölpényi, 1723-ban mezőbándi lelkész – 83

Gale, Roger, 1672–1744 – angol antikvárius, 1691-től a cambridge-i Trinity College diákja, később neves műgyűjtő – 325

Galenus (Galien), *Claudius*, 131–201 k. – Hippokratész mellett a leghíresebb ókori orvos – 64, 206

Gallia ld. Franciaország

Garnier, Wilhelm – odera-frankfurti vívómester – 283

Gautier (Gauterius), *Thomas*, 1638–1709 – francia származású Németországban letelepült teológus, 1687-től haláláig a marburgi francia egyház lelkésze, 1693-tól az ottani egyetemen a teológia harmadik, 1699-től második professzora; előadásait főleg dogmatikából és ótestamentumi exegézisből tartotta – 251-2, 330

Gejlard ld. Gaillard, Jacques

Gejlinx ld. Geulinx, Arnok

Gemma Frisius (*Physius*), (*Gemma Reyneri v. Jemme Reinersz*) 1508–1555 – fríz származású geográfus, matematikus és orvos, a leuveni egyetemen az orvostudomány professzora, számos matematikai és csillagászati mű szerzője, *Arithmeticae practicae methodus facilis* c. műve (1540) számos kiadást ért meg – 293

General Post Office – 181

Genf (Geneva), *Geneve* – 121, 154, 199, 331

Gent, Theocrius van ld. Heinsius, Daniel

geográfia, egyetemi stúdium – 31-3, 44, 88

Gerhard, Johann, 1582–1637 – német evangélikus teológus, 1616-tól a jénai egyetem professzora; Teleki Sándor *Meditationes sacrae ... Exercitium pietatis quotidianum quadripartitum* c. munkáját kéri Teleki Páltól – 234

Germania ld. Németország

Gernyeszeg – helység az egykori Torda vm.-ben, ma Gornești Romániában – 7, 12, 13, 15, 18-20, 22, 28-9, 32, 35-6, 40, 42, 44-8, 56, 59, 65-6, 68-74, 76, 78-9, 83-4, 86, 88-91, 94, 102, 103, 109, 112-3, 115-6, 119-25, 142, 147, 150, 152, 157-9, 164-5, 170, 195, 208, 210, 225, 228-30, 234, 240-1, 261, 264-5, 272-4

Geulinx (Gejlinx, Geylinx), *Arnold*, 1624–1669 – flamand származású Hollandiában letelepült kartezianus teológus, előbb a leuveni, majd a leideni egyetem professzora; Teleki Pál *Annotata majora in principia philosophia R. des Cartes* c. művét veszi meg – 292

Gidófalvi István – 101, 178

Gidófalvi Péter – 1686-tól a nagyenyedi kollégiumban tanul, 1691-ben técsi, majd viski rektor, 1693-ban a franekerai egyetemre iratkozik be, 1695-től a groningeni teológiát és filozófiát tanul, hazatérte után 1696-ban assessor Nagyenyeden majd 1707-ben gernyeszegi lelkész – 50, 83

Giessen (Giessa), Giessa Hassorum – 100

gimnáziumok: – általában – 99; – boroszlói – 21; – brémai – 106, 116, 204, 324; – hallei – 245-7, 250-2; – marburgi – 250-1; – zürichi – 245-7

Gloucester, Glocestria – 298

Godwin (Godvinus), (Goodwin), Thomas, 1587–1643 – angol teológus, az oxfordi egyetem professzora; Técsi János Moses et Aaron, seu civiles et ecclesiastici ritus antiquorum Hebraeorum c. munkáját veszi meg Teleki Pál számára – 242

Gottmeister, Johann – 1683-tól a brassói, 1693-tól a nagyszebeni evangélikus gimnázium diákja, 1695 márciusában indul külföldi peregrinációjára, 1696-tól a lipcei egyetemen jogot tanul, 1697 júliusában a jénaira iratkozik be – 324

Görgény – vár és város az egykori Torda vm.-ben, ma Gurghiu Romániában 36-7, 46, 55, 68

Görtz, Götz ld. Schlitz, Johann

Graevius (Grew v. Greffe), Joannes Georgius, 1632–1703 – német származású Hollandiában letelepült klasszika-filológus, 1667-től a történelem és a retorika professzora az utrechti egyetemen, később III. Vilmos angol király udvari történetírója; Teleki Pál Suetonius-kiadását (C. Suetonii Tranquilli Caesarum XII. ... cum J. G. G. notis) vásárolja meg – 154, 204-5, 226-7, 291, 309, 328

Grbosch (?) – 317

Gregory, David, 1661–1708 – angol asztronómus, 1691-től az oxfordi Balliol College professzora, 1692-től a Royal Society tagja – 326

Grey, Thomas, Earl of Stamford (Stamphord), 1654 k. – 1719 – angol államférfi – 188-9

Groningen (Groninga) – Hollandia azonos nevű tartományának központja – 99, 106, 116, 162-3, 324

Gronovius, Jacob, 1645–1716 – holland történész, 1679-től a történelem, majd 1692-től a retorika professzora a leideni egyetemen – 327

Groot (Grotius), Hugo, 1583–1645 – holland tudós és államférfi; Técsi János Mare liberum, sive de jure quod Batavis competit ad Indicana commercia dissertatio c. munkáját vásárolja meg, T. P. pedig De veritate religionis Christianae c. művét veszi meg – 242, 293

Grünenberg (Grünebergius) (Groenenberg), Christian, 17. sz. vége – német matematikus, az odera-frankfurti egyetem professzora – 323

gubernátor ld. Bánffy György; – doktora ld. Vizaknai Bereck György

Gulácsi (Gulácz) Albert – II. Apafi Mihály titkára – 187-8, 198, 212, 313-4,

Gulich (Gullichius), Abraham, 1642–1679 – holland coccejánus teológus, 1679-től a franekerai egyetem professzora – 292-3

Guthler – 242

Gürtler, Nikolaus, 1645–1711 – svájci származású Hollandiában letelepült teológus, 1696-tól a brémai gimnázium professzora és rektora, 1699-től franekerai professzor – 203-4, 324

Gwyn (Gwin), Rowland, 1659? – ? – angol államférfi, 1680-ban lovaggá ütötték – 188-9, 326

Gyalai K. András, mh. 1717 – hazai tanulmányait a kolozsvári kollégiumban kezdi, ezután máramaroszigeti rektor, 1698. január 15-től a leideni egyetemen filozófiát tanul, ugyanez év július 23-án a franekerai egyetemre iratkozik be, hazatérte után 1708–1713 k. felsőbányai, 1714-ben bálványosváraljai lelkész, majd özv. Kemény Jánosné udvari papja, 1715–1716 között apanagyfalusi, 1717-ben fogarasi lelkész – 268-9

Gyöngyösi Áva Pál, 1668–1743 – 1690-től a debreceni kollégiumban tanul, seniori tisztelet visel, 1697-ben indul külföldre, ez év augusztusában a franekerai egyetemre iratkozik be, majd angliai (oxfordi, cambridge-i és londoni) tartózkodása alatt szentelik pappá, 1700 március 9-től újra a franekerai egyetemen tartózkodik, itt szerzi meg teológiai doktori címét március 25-én, hazatérte után 1702-től derecskei lelkész, 1711-től kassai tanár, 1712-től lelkész; az ottani katolikusokkal támadt nézeteletérése, majd elűzetése miatt 1727-től Odera-Frankfurtban telepszik le, az ottani egyetem professzora – 328

Gyula – 20

Gyulafehérvár (Fejérvár) – 103, 141, 264

Gyulaffy László, gr., mh. 1699 – Gy. László és Balási Erzsébet fia, Marosszék főkapitánya, 1693-ban grófi címet kap – 137

Hága (Den Haag, Haga Comitum, Haye) – 100, 151, 155, 159-60, 175-6, 182, 184, 186-8, 192, 194, 198, 200, 212, 214, 267, 270, 290, 294-5, 300, 311-3, 315, 324-5, 327-9 – *i béketárgyalások és küldöttségei* – 151, 157-8, 187, 194-5, 295 ld. még Rijswijk

Halen, Herman van, 1633–1701 – holland teológus, 1683-tól az utrechti egyetem professzora – 329

Halle (Hala, Hala Saxonum) – 100, 104, 250

Haller István, gr., mh. 1710 – H. János és Kornis Kata fia, Habsburg párti főnemes, Belső-Szolnok, később Torda vm. főispánja, 1692-től a gubernium tagja, 1699-ben szerez bárói, később grófi címet – 210

Haller János, 1626–1697 – Torda vm. főispánja – 161

Halmágyi – székelykocsárdi lelkész – 73

Hamburg(um) – 114-6, 144, 241, 155, 312; – *i máriás pénz* – 285

Hamel Bruyninx (Bruyninx), *Jacob Jan,* 1661-1738 – 1692–1694 k. a hét németalföldi tartomány ügyvivője Bécsben, 1698-ben és 1699-ben Párizsban C. van Heemskerck, 1699-ben és 1700-ban Berlinben J. Wassenaer titkára, 1700-tól rendkívüli holland követ Bécsben – 197-8, 221

Handwerck, Georg Ludwig, 1674–1717 – német jogász, 1693-tól a jénai egyetemen jogot tanul, 1697-ben licenciátusként tér vissza szülővárosába, itt jogászként működik, majd ez év őszén indul Hollandiába, 1698-tól Strassburgban tartózkodik, 1701-től giesseni jogász, 1707-től az ottani egyetem professzora – 329

Hannibal – 252

hannoveri hercegnő ld. Vilhelmina Amália; – *pénz* – 285

Harder – vsz. Harder, Matthias, 1651 k. – 1715 – svájci orvos, Pápai Páriz Ferenc diáktársa a bázeli egyetemen (1674), később Schaffhausenben praktizál – 199

Harlingen (Harlinga) – kikötőváros Hollandia Friesland tartományában – 293

Háromszék – 141

Harwich (Harvics, Harvicz) – 188, 297, 299

Hase (Hasaeus), *Cornelius von,* 1653–1710 – német teológus, 1683-tól a brémai gimnázium professzora, 1685-ben szerez teológiai doktori címet a groningeni egyetemen, 1693-tól a brémai Martinikirche első lelkésze, 1699-ben a gimnázium rektora – 203-4, 324

Hassia ld. Hessen

Hautecourt, Henri Philipponneau de, 1646–1715 – francia származású, Hollandiában letelepült teológus, 1686-tól a franekeri egyetem professzora – 325

Haye ld. Hága

Hear, David – teológiát tanuló skót diák Oxfordban – 326

Hecla ld. Hekla

Heemskerck (Heemskercken), *Coenraad van,* 1646–1702 – holland diplomata, 1694–1697 között a hét németalföldi tartomány különmegbízatású bécsi követe, 1697–1698-ban párizsi rendkívüli követe – 221

Heidelberg (Heidelberga) – 247

Heidegger, Johann Heinrich, 1633–1698 – svájci teológus, 1665-től a zürichi professor; *Teleki Pál* In *Apocalypseos prophetiam de Babylone Magna diatribe és Dissertationum selectarum, sacram theologicam, dogmaticam ... illustrantium triakas ... dódekas és Tumulus Tridentini concilii*, valamint *Medulla theologiae Christianae* c. művét vásárolja meg – 199, 205-6, 245-7, 286, 292

Heinrich Kasimír, Nassau-Dietz hercege, 1657–1697 – Frisia helytartója – 158

Heinsius, Anthonie, 1644–1720 – holland államférfi, 1689-től Holland és Westfriesland tartományok államtitkára (raadpensionaris) – 198

Heinsius, Daniel, 1580–1655 – flamand származású Hollandiában letelepült filológus, költő, verseit Theocritus van Gent néven adta ki, többek között Arisztotelész, Horatius, Ovidius, Vergilius javított kiadásai fűződnek a nevéhez, 1603-tól a leideni egyetemen a poétika professzora; *Teleki Pál* *Laus Asini* c. munkáját veszi meg – 291

Heissler (Hajzler, Haiszter, Heisler, Heizler), *Donatus, de Heiersheim*, mh. 1696 – császári tábornok, a török elleni harcokban esett el – 43, 49, 60, 122, 125-6, 188

Hekla (Hecla) – tűzhányó Izlandon – 105

Helmecki Károly István, 1670–1753 – 1688-tól a debreceni kollégiumban tanul, praeceptor, contrascriba és bibliothecariusi tisztelet visel, 1695 májusától győri rektor, 1697 júniusában az odera-frankfurti egyetemre, majd ez év októberében a frankekeri egyetemre iratkozik be, 1700-ban Angliában is megfordul, ez év végén tér haza, 1701-ben hajdúhadházi, 1703-ban nagykálói, 1712–1723 között szatmári lelkész, 1713-ban a kollégium tanára is, 1723–1746 között nagykőrösi első lelkész, 1719-től a szatmári ref. egyházmegye espere-se, 1721-től a tiszántúli ref. egyházkerület jegyzője, 1740-től a dunamelléki ref. egyházkerület püspöke – 328

Helvetia ld. Svájc

heraldika – 32

Herborn (Herborna) – 100

Hercynium jugum – a Deutsche Mittelgebirge része, a Dunától északra, a Rajnától keletre elhelyezkedő hegyvidék – 105

Herff – vsz. Jacob Herffről, a lotharingiai hercegség majna-frankfurti ágenséről van szó – 234

Hermann, Andreas, mh. 1699 – Lukas Hermann erdélyi szász püspök fia, 1692-től a nagyszebeni evangélikus gimnázium diákja, majd historiographusa, 1694 júliusában indul külföldi peregrinációjára, 1694/95-től a lipcsei egyetemen jogot tanul, 1697 februárjában a jénai egyetemre iratkozik be; Kurlandban hal meg 1699-ben – 324

Hermans, Johann Dietrich – 1695-től a frankekeri, 1697-től a marburgi egyetemen teológiát tanuló kasseli diák – 330

Hessen (Hassia) – 99, 195, 200-1, 208, 219, 223

hessen – kasseli tartománygróf ld. Károly; – *fia* ld. Frigyes

Heucher, Johann Heinrich, 1677–1747 – német orvos, 1689-től a wittenbergi egyetemen orvostudományt tanul, ugyanitt 1696-ban magisteri címet szerez, majd lipcsei, jénai és altdorfi tanulmányok után 1706-tól a soproni származású J. B. Röschei mellett a fizika professzora a wittenbergi egyetemen – 324

Hippokratész, Hippocrates – 199

historia ld. történettudomány

Hodger, William – teológiát tanuló skót diák Oxfordban – 326

Hoffmann, Friedrich, 1660–1742 – német orvos, 1694-től a hallei egyetemen az orvostudomány és a fizika professzora – 104

Hoffmann, Johann Jakob, 1635–1706 – svájci történész, 1683-tól a bázeli egyetem professzora; Pápai Páriz Ferenc *Historia paparum romanae ecclesiae* és *Historia augusta imperatorum Romanorum* c. művét kéri Teleki Páltól – 65, 331

Hofmann (Hofman), *Christoph*, 1682–1733 – 1696-tól filozófiát, 1699-től jogot tanuló diák a bázeli egyetemen – 333

Holdvilág – helység az egykori Alsó-Fehér vm.-ben, ma Tapu Romániában – 109

Hollandia – Holland és Westfriesland tartomány – 106, 107

Hollandia (Holland, Batavia, Belgium) – 14, 21, 29, 41, 44, 69, 74, 90, 93-4, 99, 100, 106, 107, 117, 121, 153, 157, 160, 167, 170, 192-4, 203-4, 208, 214-7, 219, 221-2, 225, 242, 246, 257, 269, 288-9, 299, 329

hollandok – 125, 159, 165, 190

Hollebeek, Pieter, 1646–1709 – svájci teológus, 1680-tól leideni lelkész, majd 1684-től az ottani egyetem Staten Collegéjének alrégense – 327

L'homme de cour – könyvcím ld. Faret, Nicolas

Hopkins, Daniel, 1659?–1732 – 1682-től a cambridge-i Trinity College tanára – 325

Horn, Georg, 1620–1670 – német származású Hollandiában letelepült történész, 1653-tól az egyháztörténet professzora a leideni egyetemen; Teleki Pál *Historia ecclesiastica et politica* (brevis et perspicua introductio ad universalem historiam) c. művét (continuatio ad A. 1687 M. Leydecker edítit), valamint Reggius, Honorius név alatt kiadott *De ecclesiae Anglicanae statu hodierno* c. munkáját vásárolja meg – 291-3

Hosszúfalú, Hosszúfalva ld. Kővárhosszúfalú

- Hottinger* – vsz. Hottinger, Salamon, 1649–1713 – svájci tudós, 1691-től a fizika és a matematika professzora a zürichi egyetemen – 199
- Hottinger, Johann Heinrich*, 1620–1667 – svájci teológus, orientalista, a zürichi egyetem professzora; Enyedi István *Historiae ecclesiasticae Novi Testamenti* enneas c. művét kéri Teleki Páltól – 50, 69
- Högger testvérek* – 240
- Hulsius, Paul*, 1653–1712 – holland teológus, 1690-től a groningeni egyetem professzora – 324
- Hungaria* ld. Magyarország
- Hunyadi* – vsz. a franekeri egyetemre 1699 szeptemberében, a groningenire 1701 áprilisában beiratkozó H. Andrásról van szó – 155
- Hunyadi család* – 189-90
- Hunyadi János* – a kolozsvári kollégiumban kezdi tanulmányait, 1696–1697-ben senior, 1698-ban zilahi rektor, 1701-ben a franekeri egyetemre iratkozik be, ugyanebben az évben Londonba és Oxfordba is ellátogat, hazatérte után 1711-ben szilágynagyfalusi lelkész – 229
- Hunyadi János* ld. Bánfihunyadi János
- Hunyadi Márton* ld. Bánfihunyadi Abacs Márton
- Hurter, Johann* – schaffhauseni lelkész – 332
- Huszi (Huzti)* – vsz. Huszi Szabó Szabó István, 1671–1742 k. – 1682-től a debreceni kollégiumban tanul, majd a kolozsváriban folytatja, külföldi tanulmányait az odera-frankfurti egyetemen kezdi, majd a 1692-ben a franekerin, 1693-ban a leidenin folytatja, ebben az évben Londonban és Oxfordban is megfordul, 1694-ben a lipcsei, majd a hallei egyetemen tanul, ez utóbbi helyen szerez 1695 augusztusában orvosdoktori fokozatot, hazatérte után II. Apafi Mihály ebesfalvi udvarában Bethlen Kata udvari orvosa, majd 1700-tól a debreceni kollégiumban a filozófia tanára – 155
- Hutrer, Blasius* – odera-frankfurti vívmester – 282
- Huyssen, Heinrich* – 1696 januárjától az odera-frankfurti egyetemen tanuló diák – 323
- Hyeronimus* ld. Jeromos
- Igenpataka* – helység az egykori Alsó-Fehér vm.-ben, ma Ighiel Romániában – 109
- Ihring* – vsz. Ihre, Thomas, 1659–1720 – svéd teológus, a lundei egyetem professzora, 1680-ban jelent meg *In nuce Roma, hoc est: syntaxis Latinae nova methodo per propositiones elaborata ... in gratiam curiosae juventutis c. műve* Rosstockban, 1706-ban pedig *Roma in nuce, hoc est Grammatica Latina c. munkája* Lundban; Johan nevű fia művének címe: *Dissertatio de usu LXX interpretum in N. T.* (Uppsala, 1730) – 178
- Iloba* – helység az egykori Szatmár vm.-ben, ma Ilba Romániában – 11
- Imperium* – ld. Németország
- India* – 35
- Ingram, Paul* – Vér Judit bécsi megbízottja, közvetítője (1693-tól) – 14, 17, 19-21, 25-6, 27, 28, 31, 34, 42-3, 46, 48-9, 56, 81, 103, 152
- instrukció* – 7-8, 24, 33, 42, 50, 64, 77, 149
- Issum* – helység Duisburg közelében, ma az NSzK-ban – 329
- Itália* ld. Olaszország
- Izsák* (Isacus, Isak) – bibliai személy – 18, 319
- Jablonski, Daniel Ernst*, 1660–1741 – porosz államférfi, Comenius unokája, királyi tanácsos, 1690-től königsbergi, 1693-tól berlini udvari lelkész, 1699-től a leangel és porosz reformátusok püspöke, 1733-tól a porosz királyi tudományos társaság elnöke; nagy szerepe volt a nagyenyedi kollégium odera-frankfurti ösztöndíjának megszervezésében – 121, 149
- Jákob* – bibliai személy – 18
- Jankó* ld. ifj. Kemény János és Teleki János
- János Vilmos* – 1690-től pfalzi választófejedelem – 254, 246-7
- Janze* ld. Antze
- Jászón* (Iaszon, Iason) – mitológiai alak – 165-6, 257

Jeromos Hieronimus – 291

jogtudomány – 31-2, 88, 98-9, 100, 106, 151

Johann Wilhelm Friso, Nassau-Dietz hercege, mh. 1711 – Frisia helytartója – 158-9; – apja ld. Heinrich Kasimir

Joos, Johann Caspar, 1674 e. – 1745 – svájci lelkész, 1695-től teológiát és filozófiát tanul a bázeli egyetemen, majd 1697-től franekeri és herborni tanulmányok után 1699-től schaffhauseni lelkész – 332

Jósika István, br. – J. István és Szalánczi Erzsébet fia – 141

Joseph ld. Teleki József

József, I., 1678 – 1711 – 1705-től magyar király és német-római császár – 245-7, 251-2, 256

Jövedécsi (Kolozsvári) András, mh. 1710 – a kolozsvári unitárius kollégiumban tanul, 1675 májusában indul külföldre, ugyanez év októbere előtt iratkozik be a brémai gimnáziumba, 1676 szeptemberétől a leideni egyetemen teológiát tanul, hazatérte után 1679-től a kollégium tanára, majd 1680-tól igazgatója, 1689-től a kolozsvári százszek első lelkésze (plébánosa) – 289

Jungmann, Johann Reinhard – 1692-től a marburgi egyetemen tanuló, 1697-ben Franekerben is megfordult kasseli jogászdoktor – 325

Jungmann, Justus Heinrich – 1692-től a marburgi egyetemen tanuló, 1697-ben Londonban is megfordult kasseli diák – 325

Jungmann – 207

Jungmannok (Jungmanni) – 207, 227-8, 311

Jurieu, Pierre, 1637-1713 – francia származású Hollandiában letelepült református teológus, 1681-től a rotterdami francia egyház lelkésze – 325

Justinianusi jogkönyvek – 331

Jutka ld. Pongrácz Judit

Juvenalis – 217

Kaiser-Ebersdorf (Ebesdorf) – korábban helység Bécs közelében, ma annak városrésze – 13, 16-17,

Kálnoki Sámuel, kőrispataki, gr., 1640-1706 – K. István és Béli Anna fia, 1686-ban Háromszék királybírája, 1694-től a bécsi udvari kancellária vezetője, alkancellár, 1697-ben grófi rangot kap, 1703-ban erdélyi kincstartó – 10, 11, 16, 48-9, 54-55, 60, 67, 95, 100, 110, 137, 140-1

Kamieniec-Podolski (Kemenicz) – város és erődítmény, a középkori Lengyelország DK-i kapuja, 1672-1699 között török fennhatóság alatt, ma Kamjanyic Podilszkij, az Ukrán SzSzK-ban – 220

Kánur – 62, 92

Kaposi Dániel – 332

Karadin ld. Caradin

Karkó ld. Krakó

karlócai béke – 251

Károly – 1670-1730 között hessen-kasseli tartománygróf – 100, 192, 200-1, 219, 225, 227-28, 230, 232, 235, 330

Károly, XII. – 1697-1718 között svéd király – 329

Kassa (Cassa), Kosice – 259

Kassel (Cassel, Cassellum Hassorum) – 100, 200-1, 207, 225, 227-8, 231-3, 330

Kata asszony – 96

katolikusok, katolizálás – 224, 251, 268, 270

Katona ld. Thury Katona

katonai építészet – 106

Kaunitz (Caunitz, Caunitz, Cauniz), *Dominik Andreas von*, 1655-1705 – 1698-tól birodalmi kancellár – 155, 214

Kécze ld. Maroskece

- Kecskeméti H. István** – hazai tanulmányai után 1697. augusztus 5-én a franekeri egyetemre iratkozik be, ez év nyarán Londonban is megfordul, 1699 szeptemberétől a leideni teológiát tanul, 1700 márciusában a frankerin a teológia kandidatusa – 328
- Kehr, Johann Heinrich** – 1695-től a marburgi, 1696-tól a franekeri egyetemen tanuló német diák – 333
- Kelet-indiai Társaság, holland;** – amszterdami épülete (*Ostindisches Hauss*) – 290, 326
- Kelwer (Kelter)markt** – tér Hágában – 300
- Kemenicz** – ld. Kamienie-Podolski
- Kemény Boldizsár** – 179
- Kemény János, id. mh.** 1701 – K. Simon és Perényi Kata fia, Belső-Szolnok vm. főispánja, táblai ülnök – 40, 131, 135-6, 144, 149, 283
- Kemény János (Jankó), ifj.** – id. K. János és Teleki Anna fia – 66, 85, 229, 230
- Kemény Jánosné ld. Teleki Anna**
- Kemény Krisztina (Kriska)** – K. János és Teleki Anna lánya, később Bethlen József felesége – 70, 85
- Kemény László, br., mh.** 1734 – K. Simon és Perényi Kata fia – 171
- Kemény Sámuel (Samuka)** – K. János és Teleki Anna fia – 85
- Kemény Simon, mh.** 1722 – K. Simon és Perényi Kata fia – 96, 171, 229; – *menyasszonya* ld. Vay Anna
- Kemény Zsigmond (Sigo)** – K. János és Teleki Anna fia – 66, 85, 229-30
- Kendeffy Jánosné ld. Teleki Krisztina**
- Kendölóna (Lona)** – helység az egykori Doboka vm.-ben, ma Luna de Jos Romániában – 17, 259
- Kensington (Kensintonium, Kinczinto)** – korábban királyi rezidencia, ma London városrésze – 173-4, 298, 326
- kereskedők:** – *angolok* – 35; – *augsburgiak* – 214; – *boroszlóiak* – 31; – *eperjesiek* – 29, 39, 261; – *erdélyi görögök* – 14-5, 39, 47, 64, 67, 78, 86, 93-4, 102, 170, 178, 222, 283-4
- Keresztély, V., 1646–1746** – 1670–1699 között dán király – 121
- Keresztes ld. Mezőkeresztes**
- Keresztesi Sámuel, mh.** 1706 – K. Ferenc és Béli Kata fia, Fehér vm. főispánja, II. Apafi Mihály gyámja, guberniumi tanácsos és tartományi hadbiztos, több erdélyi református kollégium főgondnoka – 170, 177, 212
- Keresztúri János** – Doboka vm.-i nemes, Marosszék főkapitánya; Teleki Kata férje – 40
- Keresztúri Jánosné ld. Teleki Kata**
- Keszei (Keszey) János, mh.** 1709 u. – K. János és Szerencsés Zsuzsa fia, II. Apafi Mihály nevelője, majd titkára – 332
- Kesznyéten (Kesznyetem)** – helység Borsod-Abaúj-Zemplén m.-ben – 257
- Kézdivásárhely város** az egykori háromszékben, ma Tirgu Secuiesc – 83
- Kharübdisz (Charybdis)** – 137
- Khinsky (Kinsky), Franz Ulrich, 1634–1699** – cseh származású császári hivatalnok, 1689-től a titkos tanács tagja, a külügyek irányítója – 14, 16, 22, 145
- Kinczinto, Kinsintonium ld. Kensington**
- király ld. I. József**
- királyszobrok Rotterdamban** – 300
- Kirchmejer, Johann Christian** – 1695-től teológiát tanuló allendorfi (német) diák a franekeri egyetemen – 328
- Kirchofer, Johann** – schaffhauseni lelkész – 332
- kis fejedelem ld. Johann Wilhem Friso**
- Kiskomáromi (Komáromi) István** – sárospataki-gyulafehérvári tanulmányok után id. Teleki fiainak, Mihálynak és Lászlónak a tanítója, 1680-ban indul külföldi tanulmányútra id. Teleki Mihály támogatásával, 1683-ban Utrechtben tartózkodik, 1684 márciusától a leideni egyetemen teológiát tanul, ez év végén tér haza, 1686-1700 között a gyulafehérvári kollégium tanára, 1700–1706 között szászvárosi lelkész – 88
- Kleinschmü, Johann Heinrich, 1652–1732** – 1692-től a jog negyedik professzora a marburgi egyetemen – 330
- Kleve (Clivia)** – egykori hercegség és város, ma az NSzK Nordrhein-Westfalen tartományában – 124, 329

- Kluverus** ld. Clüver
- Knor** – boroszlói kereskedő – 222
- Kocsárd** ld. Székelykocsárd
- Koenig, Samuel**, 1670–1750 – svájci teológus, orientalista és matematikus, jelentős pietista; berni lelkész, 1699-ben pietista felfogása miatt megfosztják hivatalától és száműzik, 1711-ig Szászországban talál menedéket – 331
- Kolkhisz** (*Colchis*) – 165-6
- Kollatovih György** – erdélyi nemes; – *árvái* – 135, 228
- Kollatovih** (*Collatavits*, *Kollatavit*) – vsz. Kollatavit György erdélyi nemes egyik fia – 65, 92, 108
- Kolozsvár** (*Claudiopolis*, *Colosvár*, *Clausenbourg*, *Clausenburg*) – 73, 79, 91, 97-8, 112, 160, 167, 169, 176, 210, 229, 250-1, 261, 268
- kolozsvári jezsuiták kollégiuma** – 251; – **református kollégium, professzorok** – 83, 112, 131, 179; – **uniáriusok temploma** – 192
- Kolozsvári András** ld. Jövedécsi András
- Kolozsvári István**, 1649 k. – 1717 – 1662-től a nagyenyedi kollégiumban tanul, seniori tiszttel visel, 1668-ban gyulafehérvári rektor, 1672-től a leideni, 1673-tól a groningeni egyetemen teológiát tanul, Angliában is megfordul, hazatérte után 1679-től a nagyenyedi kollégium karterziánus szellemű professzora, 1684–1686 között diplomáciai megbízatással Nyugat-Európában jár, hazatérte után a nagyenyedi kollégium rektora, a héber nyelv és a filozófia professzora, gyulafehérvári lelkész, 1713-tól a gyulafehérvári ref. egyházmegye es-perese, az erdélyi református egyházkerület püspöke – 9, 10, 37-8, 51-3, 88, 213, 229
- Kolozsvári** (*Colosvári* *Demjén*, *Dimién*) *Dimjén Pál*, 1665–1720 – tordai tanulóvevő után 1674-től a kolozsvári unitárius kollégiumban tanul, praeceptor és seniori tiszttel visel, 1682-től filozófiát, 1686-tól teológiát tanul a leideni egyetemen, a két időpont között és 1689-ben is megfordul Londonban, 1689-ben szerez Leidenben orvosdoktori címet, hazatérte (1690 eleje) után a kollégium rektora, 1710-1718 között a kolozsvári szászok első lelkésze; az unitárius kollégium és templom 1697-es leégése után az újjáépítéshez szükséges pénz előteremtése céljából hollandiai gyűjtőútra indul, amelyről egy év múltán tér vissza – 190-4, 199, 210, 213, 288-9, 304, 306-7, 313-4, 327
- Komáromi** ld. Kiskomáromi István
- Konstantinápoly** (*Constancinápoly*) – 220
- Korda Zsigmond**, mh. 1725 – erdélyi császári commissarius, Apor István mostohafia – 67
- Kovács** (*Kováts*) **Pista** – Teleki Pál inasa – 37, 45, 62, 92, 120, 122, 127, 148, 234
- Kökényesdi Ferenc** – Szatmár vm.-i nemes – 162, 312
- Kökényesdi László**, *vetési* – K. Ferenc fia, hazai tanulmányok után 1699. június 24-én az odera-frankfurti egyetemre iratkozik be, később II. Rákóczi Ferenc megbízásából diplomáciai kúldetésben többek között Brüsszelben is megfordul – 61, 161-2, 270, 312
- Köleséry Sámuel**, *iff.*, 1663–1732 – id. K. Sámuel debreceni lelkész fia, a debreceni kollégiumban kezdi tanulmányait 1674-ben, 1680-tól a leideni egyetemen filozófiát tanul, 1681-ben ugyanitt doktori címet szerez, 1682-ben a frankekeri egyetemre iratkozik be, majd Angliában is megfordul, 1683-ban újra Frankekerben tanul mint teológusjelölt, 1684-ben ugyanitt a teológia doktora, hazatérte után Erdély főorvosa, bányászati felügyelője, 1713-tól guberniumi titkár, 1727-től tanácsos – 264
- Köln** (*Colonia*) – 100, 154, 329
- könyvkereskedők** – 105, 314
- könyvkiadás**, – *ajánlások* – 101, 122-3, 162-3 183-4, 226, 243-4, 248-9, 262, 268-9, 318-9
- könyvküldés**, **könyvvásárlás** – 37, 50, 55, 61-2, 65, 69, 77, 85, 87, 92, 101, 104, 107-8, 116, 120-2, 127-8, 132, 144, 148, 154-55, 171, 178-9, 184, 195, 199-200, 204-6, 210, 213, 226, 234, 242, 248-9, 267-9, 290, 293, 296, 314-5
- Kővár** – vár az egykori kővári kerületben, ma Cetatea Chivarului Romániában – 22, 34, 95, 113, 191, 234
- Kővárvidék** (*Districtus Kövariensis*) – az egykori kővári kerület – 109, 117, 139
- Kővárhosszúfalú** (*Hosszúfalú*, *Hosszúfalva*) – helység az egykori kővári kerületben, ma Satulung Romániában – 10-1, 33-4, 43, 117-8, 123, 152-3, 249, 255-6
- Kövendi** – 91

követek, rezidensek: - *angolok* - 175, 298, 312; - *brandenburgi* - 15; - *császáriak* - 15, 21, 175, 270; - *hollandiaiak* - 15, 174-5; - *franciák* - 158; - *velencei* - 159

Krakó (Karkó, Krakkó) - *helység* az egykori Alsó-Fehér vm.-ben, ma Cricau Romániában - 109, 226, 332

Kriska ld. Kemény Krisztina

Krisztus (Christus) - 144, 156

Krizbai Tamás - 1689-től a nagyenyedi kollégiumban tanul, 1698 augusztusától a bázeli egyetemen teológiát tanul, 1699 május-júliusában Zürichben tartózkodik, 1699. július 17-én indul Hollandiába, a frankeri egyetemre ugyanez év szeptemberében iratkozik be, hazatérte után borbereki lelkész - 229, 243, 332

Kunowitz, Johann Dietrich von, 1671 e.-1700 - kasseli titkos tanácsos - 230, 232; - *lánya* ld. Doringenberg felesége

Kühnemann, Johann Wuhardt - odera-frankfurti medikusdiák - 282

Lace (Lacse) *Demeter* - erdélyi (szebeni) görög kereskedő - 102, 283-4

Ladislau ld. Teleki László

Ladislau, *Sanctus pénze* - 285

Laet (Latius), *Johannes de*, 1582-1649 - flamand származású, Hollandiában letelepült földrajz és néprajztudós, a dordrechti zsinat egyik résztvevője; Teleki Pál *Compendium historiae universalis, civilis et ecclesiasticae tam Romanae quam protestantium* c. művét vásárolja meg - 316

Lajos, XIV., 1638-1715 - 1643-1715 között francia király - 121, 147, 208, 220, 239

Lajos Vilmos (Badensis), 1655-1707 - baden-badeni őrgróf, császári főparancsnok, 1688-91 között a magyarországi csapatok fővezére, 1693-tól a nyugat-európai hadszíntéren működött - 60

Lambert, Jean Pierre, 1651-1704 - francia származású, Németországban letelepült filológus; jogi doktori címét még Valence-ban szerzi 1669-ben, 1688-tól a francia nyelv és a heraldika professzora a marburgi egyetemen - 237, 330

Landgravius ld. Károly hesseni tartománygróf

Landreben, Arnold, mh. 1721 - német származású, Hollandiában letelepült teológus, 1696-tól frankeri lelkész - 325

Lange, B. de - 329

László ld. Teleki László

Latané, Peter, 1658-1726 - francia származású, Hollandiában letelepült orvos, 1693-tól az orvostudomány professzora a frankeri egyetemen - 177, 324

Laus Asini - könyvcím; ld. Heinsius, Daniel

Laus Geographiae - könyvcím - 291, 309

Lausanne (Lausanna) - 199

Le Brun, Laurent - 1694-től az utrechti, 1695-től a frankeri egyetemen teológiát tanuló kölni diák - 201-2, 236-7, 242, 253-4, 325

Le Clerc ld. Clerc, Jean le

Le Clerq - hesseni aranyműves - 223

Leemann (Lehmann), *Samuel*, 1651 k.-1709 - svájci teológus, 1684-től a filozófia, 1698-tól a héber nyelv, valamint a teológia professzora és 1697-1700 között rektor a berni egyetemen - 331

Leeuwarden (Leovardia) - Hollandia Friesland tartományának központja - 158

Léger (Legerus), *Antoine*, 1652 k.-1719 - svájci teológus, 1684-től a város, 1689-től az olasz egyház lelkésze Genfben, 1686-tól haláláig a filozófia professzora az ottani egyetemen - 331

Le Grand (Légrand), *Annoine*, 17. sz. - francia karteziánus filozófus, a douay-i egyetem professzora; *Systema philosophiae sive Institutio philosophiae secundum principia Ren. des Cartes ... in usum juventutis academicae* c. műve számos kiadásban jelent meg - 234

Leiden (Leida) - 100, 106, 121, 151, 153-4, 167, 178, 190-1, 199, 205-6, 302, 305-6, 308, 313-5, 326-7

Leipzig ld. Lipcse

Lengyelország (Polonia) - 189-90, 202-3, 220,

lengyel diákok - 306, 308; - *király* ld. Frigyes Ágost

Leopoldina ld. Societas Leopoldina Imperialis

Leopoldus ld. I. Lipót

Leovardia ld. Leeuwarden

Letteres de Loredano – könyvcím, ld. Loredano

Leusden, Johannes, 1624–1699 – holland filológus, 1650-től a görög és héber nyelv professzora az utrechti egyetemen; Philologus Hebraeo-mixtus c. munkájának egyik kiadását id. Teleki Mihálynak, egy másikat Teleki Pálnak, testvéreinek és Vér Juditnak ajánlja, Compendium Graecum Novi Testamenti ... cum versione Latina c. művét Ábrányi M. Istvánnal küldi el Teleki Pálnak; T. P. Lexicon novum Hebraeo-Latinum per modum indicis Hebraici primo a D. Robertsono conscriptum ... sed jam latinitate donatum ... atque adauctum Lexicon Chaldaico-Biblico a J. Leusden c. munkáját veszi meg – 75, 179, 243-4, 248-9, 292, 312, 328

Leusden, Rudolph (Rodolfus), 1671–1764 – Johannes L. fia, 1691-től az utrechti egyetemen tanul, 1698-ban Párizsban is megfordul, 1703-tól az orvostudomány professzora az utrechti egyetemen – 243-4, 248, 331

Leutholf ld. Ludolf

Leydekker, Melchior, 1642–1721 – 1678-től a teológia professzora az utrechti egyetemen – 191, 328 ld. még Horn, Georg

Lichtenstein (Lictisthein), *Philip Ernst*, hg. – császári tábornok Erdélyben, Rabutin helyettese – 118

Limnaeus, Johannes, 1592–1665 – német történész; Pápai Páriz Ferenc és Enyedi István vsz. Jus publicum Imperii Romano-Germanici c. ötkötetes munkáját ajánlja Teleki Pálnak megvételre, illetve tanulmányozásra – 32, 98

Linden, Jan Antonides van der, 1609–1664 – holland orvos, az orvostudomány professzora 1639–1651 között a franekeri, majd a leideni egyetemen; Pápai Páriz Ferenc vsz. Magni Hippocratis Coi opera omnia, graece et latine edita, et ad omnes alias editiones accommodata. Industria et diligentia J. Antonidae Linden c. munkáját kéri Teleki Páltól – 199

Lipce (Leipzig, Lipsia, Lipszia) – 15, 39, 93, 94, 99-100, 101, 104-5, 107-111, 114, 119, 283-4, 324

Lipót (Leopoldus), I., 1640–1705 – 1657-től német-római császár és magyar király – 9, 16, 17, 32, 34, 41, 47, 50-1, 60, 103, 122, 128, 141, 147, 155, 188, 195, 220, 250, 270, 271

Lippa – helység az egykori Temes vm.-ben, ma Lipova Romániában – 20-1

Lippiacus, comes – az egykori Lippe grófság családjai számos ágának egyik tagja – 237-8

Literaria Respublica – 8

litteratura (egyetemi stúdium) – 99, 106, 196

Lüh, Tido Heinrich von der (a), mh. 1698 – 1680-tól az retorika professzora és a város polgármestere Odera-Frankfurtban – 323

Lüke, Christian – boroszlói polgár – 41

Lo ld. Loo, het

Lobé, Balthasar – 1693–1696 között utrechti könyvkereskedő – 314

logika (iskolai stúdium) – 91

Lomeier (Lomejerus), *Johannes*, 17. sz. – holland teológus, zuthpeni lelkész; Técsi János De bibliothecis liber singularis c. munkáját vásárolja meg Teleki Pál számára – 242

Lóna ld. Kendilóna

London (Londen, Londinum) – 100, 167, 173-5, 180-1, 199, 290, 296-7, 299, 312-4, 324-6

Loo (Lo), *het* – királyi palota Apeldoorn városában, Hollandia Gelderland tartományában – 194, 303

Loredano, Gian Francesco, 1606–1661 – olasz államférfi, velencei tanácsos; Gnejo Falcidio Donalero név alatt megjelent levelei később Delle Lettere del Signor G. F. Loredano, illetve Lettres de Loredano címmel számos kiadást értek meg – 317

Losonc – város az egykori Nógrád vm.-ben, ma Lucenec Csehszlovákiában – 165-6, 242, 257-8

Losonczy András, mh. 1706 u. – 1673-tól a debreceni kollégiumban tanul, 1679-ben a franekeri egyetemen teológiát tanul, 1686-tól eccsed, majd 1691–1706 k. erdődi lelkész és a közép-szolnoki egyházmegye esperese – 218-9

Lovász László – szolgáló a Teleki család gernyeszegi udvarában (1693–1694) – 18

Löcse (Lotse) – város Szepes vm.-ben, ma Levoca Csehszlovákiában – 241-2, 259

Ludolf (Leutholf), *Hiob*, 1624–1704 – német filológus és történész, államférfi, 1678-tól a pfalzi választófejedelem tanácsosa Majna-Frankfurtban, keleti kéziratgyűjteménye maradt fenn – 330

Lugos – város és vár az egykori Krassó vm.-ben, ma Lugoj Romániában – 22, 49

Lutetia Parisiorum ld. Párizs

lutheránus pap, magyar exuláns – 308

Luyts (Luijts), *Johannes* 1655–1721 – holland filozófus, 1680-tól a fizika és a matematika professzora az utrechti egyetemen – 328

Lüderitz (Lüderiz), *Friedrich Wilhelm von* – 1695. október 1-től az odera-frankfurti egyetemen tanuló berlini nemes – 323

Macskássy (Matskási) *Boldizsár*, mh. 1700 k. – erdélyi főúr, 1680-tól Belső-Szolnok megye főispánja – 179

Magna Briannia ld. Anglia

Magnússon, Árni (Magnacus, Arnas), 1663–1730 – izlandi származású Dániában letelepült történész, lipcsei tanulmányok után az egyetem levéltárosa, majd 1701-től filozófiaprofesszora, később a skandináv ókortudomány professzora a koppenhágai egyetemen; jelentős óizlandi kéziratgyűjteményt hagyott hátra – 105

magyar diákok külföldi egyetemeken: – általában – 101, 107; – Hollandiában – 41, 44, 99, 101, 131, 151, 159, 167, 170, 177-8, 205, 210; – Odera-Frankfurtban – 39, 41, 44, 99, 111, 117, 149, 177, 212

Magyar Kossa Péter, 1676–1720 – 1689-től a debreceni kollégiumban tanul, 1696. augusztus 28-tól a franekeri egyetemen teológiát és keleti nyelveket tanul, hazatérte után ekeli, családoközaranyosi lelkész, 1702-től a komáromi ref. egyházmegye esperese, 1711-től a felső-dunamelléki ref. egyházkerület püspöke – 147-8, 325

Magyarország (Hungaria, Ungaria) – 96, 107, 122, 125, 144, 166, 171, 183, 185, 220, 242, 250, 268, 312

Mainz (Moguntia) – 100; – *i érsek pénze* – 285

Majna-Frankfurt (Francofurtum, Francofurtum ad Moenum), *Frankfurt am Main* – 100, 154, 214-5, 220-1, 223, 230-2, 235, 238-9, 240-1, 315, 329

Malebranche (Malebrancs), *Nicolas de*, 1638–1715 – francia filozófus, filozófiai rendszerét *Entretiens sur la métaphysique et la religion* (1688) és *Entretiens sur la mort* (1696) c. műveiben foglalta össze – 291

Malomvíz – község az egykori Hunyad vm.-ben, ma Rîu de Mori Romániában – 265, 267

Maltzan bárók – 202-3

Maltzan (Maltzahn), *Heinrich Leopold von* – 1694 júliusától az odera-frankfurti egyetemen tanuló német nemes – 323

Maltzan (Malczan, Malzan), *Joachim Anton von* – 1694 júliusától az odera-frankfurti egyetemen tanuló német nemes – 209, 211, 323

Maltzan (Maltzahn), *Karl Friedrich von* – 1694 júliusától az odera-frankfurti egyetemen tanuló német nemes – 323

Mangold, Matthias–17. sz. végén a bázeli Münster főesperese – 331

Máramaros (Máramarus) – 67, 99, 179

Marburg (Marbourg, Marburgum, Marpourg, Marpurgum Cattorum, M. Hassorum) – 99-100, 192, 196, 200, 204-9, 211, 213-21, 223, 225-6, 228, 231, 233, 235-9, 244-5, 250-2, 254, 271, 330

Marci – 62

Marck, Johannes van (a), 1656-1731 – holland teológus, 1689-től a teológia professzora a leideni egyetemen, valamint uo. városi lelkész – 326

Mária, II., 1662–1694 – II. Jakab angol király lánya, 1677-től Orániai (III.) Vilmos felesége, 1689-től angol királynő – 36, 204-5

Máriássy Ádám – 143

Márkusfalva – helység az egykori Szepes vm.-ben, ma Markusovce Csehszlovákiában – 143

Maros – 19, 21, 206

Marokece (Kécze) – helység az egykori Torda vm.-ben, ma Chejani Romániában – 67

Marosvásárhely (Vásárhely) – 43, 50, 55, 74-5, 283

- Marpourg, Marpurgum (Cattorum, Hassorum) ld. Marburg*
matematika (egyetemi stúdium) – 68, 89, 99, 106, 196
- Maxwell, Robert, 1675?–1763* – 1690-től az oxfordi St. John's College diákja, 1697-ben szerez magisteri fokozatot, 1698-tól tanár, 1702-től lincolni lelkész – 326
- Mecius ld. Anthonisz, Adriaan*
- Meier* – 199
- Meisenboug (Meisenbougk), Christian Ernst* – 1698. május 27-től a marburgi egyetemen tanuló német nemes – 330
- Meisenboug, Ernst Wolrad* – 1697-től a marburgi egyetemen tanuló német nemes – 330
- Meisenboug, Georg Wilhelm* – 1697-től a marburgi egyetemen tanuló német nemes – 330
- Meisenboug (Meysenbougk, Meizenbug), Karl Wilhelm* – 1693-tól a herborni egyetemen, 1694-től a a brémai gimnáziumban, 1695-től a marburgi, 1696-tól a franekeri, 1698-tól a hallei egyetemen tanuló kasseli nemes – 230-33, 311, 330
- Meisenboug testvérek* – 233
- Melchior, Johann, 1646–1689* – német teológus – 292, 309
- Mendel, Lazarus* – odera-frankfurti kereskedő – 281
- Mercurius Germanicus* – nyomtatvány – 316
- Meüus ld. Anthonisz, Adriaan*
- Meurer, Johann Hermann* – 1694-től a brémai gimnáziumban, 1697-től a marburgi egyetemen teológiát tanuló weidebach (német) diák – 330
- Meursius, Johannes (Johannes van Meurs), 1579–1639* – holland származású történész, filológus, neve alatt *Elegantiae latini sermonis, seu Aloisia Sigae Toletana de arcanis Amoris et Veneris* (1680) c. mű jelent meg – 210
- Meyer, Johann Georg, sz. 1674 k.* – 1691-től filozófiát, 1694-től teológiát tanuló svájci diák a bázeli egyetemen – 332
- Mezőkeresztes (Keresztes)* – helység Borsod-Abaúj-Zemplén m.-ben – 257
- Mezőség* – 229
- Mieg (Miege), Ludwig Christian, 1668–1740* – 1694-től marburgi városi lelkész és 1699-ig az egyház-történet, 1699-től a teológia negyedik professzora az ottani egyetemen, 1698-ban rektor, előadásait főleg az Ótestamentum exegéziséből tartotta – 230, 232, 251-2, 259-60, 330
- Minerva* – 257
- Minsichtus, Christianus ld. Francisci, Erasmus*
- Miskolc* – 257-8
- Miskolczi Csulyak Gáspár, 1627–1696* – hazai tanulmányok után 1652-ben az utrechti egyetemre iratkozik be, 1653-ban a franekerin filozófiát tanul, hazatérte után 1658-ban ónodi, 1665-ben bodrogkeresztúri lelkész, innen történt elűzetése után 1678–1680 között szilágysomlyói, 1684-től nagybányai lelkész, 1689-ben innen is menekülni kényszerül, 1691 nyarán Görgényben tartózkodik, ez év őszétől magyarigeni, majd 1695-től székelyudvarhelyi lelkész és az udvarhelyi ref. egyházmegye esperese – 83, 91
- Miskolczi Csulyak István* – M. Cs. Gáspár fia – 120
- Miskolczi Csulyak Zsigmond* – M. Cs. Gáspár fia, 1695-től a nagyenyedi kollégiumban Teleki Sándor praepceptora – 12, 36-7, 46, 90-1, 117, 119-20, 127, 148
- Moguntia ld. Mainz*
- Mohai János* – 1682-től a nagyenyedi kollégiumban tanul, majd mezőbándi, 1692–1695 között mezőbergenyei, 1697–1703 között nyárádszentbenedeki lelkész – 171
- molдавai vajda ld. Duca, Constantin*
- Monzombano, (Monzonbán), Severinus de ld. Pufendorf, Samuel*
- Morelli, Johann Jakob* – 1695-től a lausanne-i akadémián, 1696-tól a franekeri egyetemen teológiát tanuló berni diák – 331
- Mormilli* – 22
- Morvaország (Moravia, Morva)* – 21, 263
- Mózes (Moses)* – bibliai személy – 242
- Müelen (Vander Mulen), Johannes Andreas van der, 1655–1702* – holland államférfi, 1693-tól Brabant tartomány tanácsosa Hágában; Teleki Pál Forum (!) conscientiae seu Jus poli c. művét tervezi megvásárolni – 309

Muilman (Mulman, Muylman), *Wigbold*, 1674–1746 – holland teológus, Willem M. fia, amszterdami tanulmányok után 1694-től a leideni, 1696-tól a franekeri egyetemen tanul, 1699-től lelkész St. Anna Parochie-ban (Friesland) – 213, 236-7, 243, 253-4, 291, 328

Muilman, Willem, 17. sz. – amszterdami polgár – 328

Mulen, van der ld. *Mucien*

Mural – 311

Muralo (*Mural*), *Johann Konrad*, 1645–1733 – Johann M. fia, svájci orvos, 1688-tól zürichi városi orvos, 1691-től az ottani egyetemen a fizika professzora, az ottani anatómiai oktatás megalapítója, a Leopoldina természettudományi akadémia tagja – 199

Musztafa, II., 1664–1703 – 1695-1703 között török császár – 49, 122, 188, 190

Muylman ld. *Muilman*

Mülmann, Johann, 1642–1715 – német műgyűjtő (numizmatikus) és történész, hazai tanulmányok után olaszországi egyetemeken tanul, 1671-től újra szülővárosában, Lipcsében tartózkodik, itt szerez magisteri fokozatot, és mint „*translator linguae italicae*” működik – 93, 94

N. N. – 107

Nábrádi – vsz. Nábrádi Miklós mh. 1732 – N. Gábor fia, 1696–98-ban a nagyenyedi kollégiumban Teleki Sándor tanulótlára – 40, 62, 93, 122, 127, 196, 234, 249

Nábrádi Boldizsár – 143

Nábrádi Gábor, fülöpösi – N. Miklós és Sulyok Kata fia, 1687-ben került Erdélybe, táblai ülnök (1701), Vér Judit bizalmi embere – 72, 128; – *felesége és gyermekei* – 128

Nádudvári – N. Péter v. Sámuel – 185

Nádudvári P. Péter, mh. 1726 – a debreceni kollégiumban kezdi tanulmányait 1687-ben, a nagyenyediben folytatja 1692-ben, 1696. augusztus 28-tól a franekeri egyetemen teológiát és filozófiát tanul, hazatérte után 1698-ban Bethlen Sámuel udvari papja, 1700–1705 között marosvásárhelyi, 1705-től szászvárosi lelkész; vö. RMK III. 3989, 4033 – 131, 144, 160, 212, 311, 329

Nádudvári P. Sámuel, mh. 1740 k. – a debreceni kollégiumban kezdi tanulmányait 1687-ben, később szikszói rektor, a franekeri egyetemre 1696. november 28-án iratkozik be, hazatérte után előbb hanvai, majd 1725 k.-tól pelsőci lelkész; jegyzeteket készített Teleki Pál számára H. A. Röell *Theologiae naturalis explicatio c. előadássorozatról* (MTAK Egyh. és Bölcs. 4 r. 59. sz.) – 311, 325

Nagy Pál, petki – táblai ülnök (1701) – 39, 135, 212, 282

Nagybánya – 118, 249

Nagyenyed (Enyed, Grand Enyed) – 9-10, 32-3, 37-8, 49-53, 61-5, 73, 83-4, 90-3, 96-8, 100-1, 105, 107-8, 120, 123, 137, 143, 145, 148-50, 153, 159-60, 170-1, 194-5, 198-9, 206, 233-4, 332; – *i kollégium* – 10, 50, 52-3, 64, 83, 91, 100, 145, 155, 178-9, 332; – *i professzorok* – 23, 25, 33-5, 37-8, 42, 45, 51-3, 62-3, 77-8, 82, 87, 89, 98, 100, 123, 126, 130, 138, 147, 154, 177, 195, 312 ld. még Enyedi István, Kolozsvári István, Pápai Páriz Ferenc

Nagymihályi ld. *Pongrácz János*

Nagymihályiné ld. *Teleki Judit*

Nagysajó (Sajó) – helység az egykori Doboka vm.-ben, ma Şieu Romániában – 59, 71, 84-6, 96-7, 171, 267

Nagyszében (Cibinium) – 27

Nalácsi – 267-8

Nánási – 73, 128

napló, Teleki Pálé – 32

Nassau, Willem Hadriaan, Odijk grófja, 1632 k.–1705 – holland diplomata, 1698 márciusától a hét németalföldi egyesült tartomány rendkívüli megbízatású követe Franciaországban – 221

Nassaui hg. ld. *Johann Wilhelm*; – *tanácsosa* ld. *Burckhard, Jakob*

Nebel, Daniel, 1664–1733 – német orvos, 1696-tól az orvostudományok professzora a marburgi egyetemen, 1696-ban, 1698-ban 1700-ban az orvosi fakultás dékánja – 330

Némethi Mihály ld. *Szatmárnémethi Mihály*

- Némethi Sámuel* ld. Szatmárnémethi Sámuel
- Németország* (Germania, Imperium) – 21, 37, 46, 50, 64, 69, 108, 118, 125, 143, 151, 154, 160, 183-4, 192-3, 217, 224, 229, 239, 246, 271
- Németújhely* ld. Bécsújhely
- Neufville, David* – 240
- Neufville, Isaac* – 330
- Neufville, Jacob* – 240
- Neufville, Johann* – majna-frankfurti jogászdoktor és ügyvéd – 330
- Nicolai* – 182-3
- Nicolas* – berni polgár (1697) – 199
- Nijmegen* – város Hollandia Gelderland tartományában – 328
- Nílus* – 161
- Nógrád vármegye* (Comitatus Nogradensis) – 166
- Norden, Isaac van* – 1694-től a leideni egyetemen filológiát, a frankerlin 1696-tól teológiát tanuló amszterdami diák – 201-2, 236, 242-3, 253-4, 327
- Noriberga* ld. Nürnberg
- Noricum* – Nürnberg környéke – 160
- Notitia Angliae. gallice* – könyvcím; ld. Chamberlayne, Edward
- Nürnberg* (Noriberga) – 160
- nyelvek, nyelvtanulás:* – *francia* – 32, 99, 106, 120, 151-2, 160, 296; – *latin* – 53, 65-6, 100, 102; – *német* – 31-2, 35, 37, 45, 47, 62, 64-5, 77, 87-8, 99, 100, 106-8, 110, 160, 194-5; – *olasz* – 151
- Oder(a)* – 21, 35-6
- Odera-Frankfurt* (Francofurtum, F. ad Oderam, F. ad Viadrum, Frankfourt sur l'Oder) *Frankfurt an der Oder* – 12-3, 19, 21, 23-9, 31-6, 38-49, 51-6, 59-62, 64-6, 68-76, 78, 84, 86-90, 93, 94, 96-9, 103, 106-10, 118, 121, 141-3, 149, 161, 170, 177, 183-5, 202, 212-3, 215-6, 224-5, 241-3, 254-5, 280-5, 312, 318, 328
- Odijk* ld. Nassau, Willem Hadriaan
- Oeconimicum Dictionarium* – könyv – 317
- Olaszország* (Italia) – 135, 145, 151, 154, 160
- Oltszene* (Oltszene) – helység az egykori Háromszékben, ma Olteni Romániában – 69
- Ónod* (Ónad) – helység Borsod-Abaúj-Zemplén m.-ben – 257
- oroszok* – 159, 220; – *orosz cár* ld. I. Péter
- országgyűlés* – 60; 161
- Orthodoxus latitudinarius* ld. Bury, Arthur
- Ostindisches Hauss* ld. Kelet-indiai Társaság
- Ostrocotsi* ld. Otrókócsi Főris Ferenc
- Otho, Georg*, 1634 – 1713 – 1678-tól a görög nyelv és irodalom professzora, 1682 – 1686 között, valamint 1693-tól a keleti nyelvek professzora a marburgi egyetemen, 1687-től könyvtáros, 1695-ben és 1698-ban a filozófiai fakultás dékánja – 330
- Otrókócsi* (Ostrocotsi) *Főris Ferenc*, 1648 – 1718 – sárospataki tanulmányok után, 1669-ben szatmári rektor, 1671-től az utrechti egyetem diákja, 1672 szeptemberében Marburgban is megfordul, hazatérte után 1673-tól rimaszécsi lelkész, a pozsonyi vesztőörvényszék (1674) gályarabságra ítéli, ahonnan Svájc, Németország és Anglia (1677) érintésével tér haza, 1690-ben kassai lelkései hivatalából távozásra kényszerítve újra külföldre indul, Németalföldet és Angliát keresi fel, 1693-ban tér haza, 1694-ben katolizál, 1699-től a nagy-szombati egyetem jogtanára; Teleki Pál Origenes Hungaricae seu Liber qua vera nationis Hungaricae origo & Antiquitas e veterum monumentis & linguis panduntur c. munkáját küldi haza honfitársaival (RMK III. 3797) – 268, 292
- Oxford* (Oxonium) – 171, 178-80, 185-6, 199, 204, 312, 326
- őszöndíjak az erdélyi reformátusoknak:* – *Leidenben* – 167; – *Oxfordban* – 154, 167, 179; – *Odera-Frankfurtban* – 179, 243

- Pacce* (Pace), mh. 1695 – császári katonatiszt, id. P. brassói generális fia – 22
- Paget, William*, 1637–1732 – 1689–1693 között bécsi, ezután konstantinápolyi angol követ – 220
- Pál, Szent* (Paulus) – 7, 66, 178, 216
- Palatinatus* ld. Pfalz
- Pápai Páriz Ferenc*, id., 1649–1716 – dési és gyulafehérvári tanulmányok után 1663-ban Marosvásárhelyen, 1665-től a nagyenyedi kollégiumban tanul, 1671-ben contrascriba, 1672-ben a lipcsei és marburgi, 1673-ban a heidelbergi és a bázeli egyetemen tanul, Scaffhausenben és Zürichben is megfordul, hazatérte után Nagyenyeden városi orvos, 1677-ben I. Apafi Mihály udvari orvosa, majd 1680-tól a nagyenyedi kollégium tanára, a fizika, a logika és a görög nyelv professzora – 9, 10, 32-3, 37-8. 51-3, 65, 82, 86-9, 97, 100-1, 107, 120-1, 153, 198-200, 205-6, 240, 332
- Párizs* (Lutetia Parisiorum, Paris) – 230, 235, 248, 254, 263, 331
- Pastoir, Aemilius Christian* – 1696 áprilisától a marburgi egyetemen tanuló német diák – 330
- Pastoir, Philipp Ludwig*, 1674–1760 – német teológus, 1694 áprilisától a marburgi egyetemen teológiát tanul, 1700-tól a rintelni egyetemen a történelem és a retorika professzora – 330
- Patak* ld. Sárospatak
- Pataki* – 113
- Pataki R. János* – 1683-tól a szatmári, 1689-től a debreceni kollégiumban tanul, 1690-ben técsői rektor, 1696. augusztus 29-től teológiát és filozófiát hallgat a franekeri egyetemen, hazatérte után 1701-ben szatmárnémeti, 1714–1716 között matolcsi lelkész – 178, 325
- Paulus* ld. Pál és Teleki Pál
- Pax Hungarica* ld. karlócai béke
- pedomontanusok* ld. Piemont
- Peier* – 199
- Peier* ld. Peyer
- Pekry* (Pekri) *Lőrinc*, gr., 1650 k. – 1709 – Habsburg párti főúr, 1693-ban erdélyi generális, 1695-ben Alsó-Fehér vm. főispánja, 1699-ben Udvarhelyszék főkapitánya – 60, 67
- Pelsőczy Márton* – rozsnyói evangélikus diák, hazai tanulmányok után 1692-től a jénai, 1693-tól a wittenbergi egyetemen tanul, 1695 szeptemberében Boroszlóban tartózkodik, hazatérte után 1703–1705, valamint 1709–1710 között a rozsnyói magyar egyház lelkésze – 280
- pensionarius* ld. Heinsius, Anthonie
- Penz* – 200
- pénzkölcsonzés*, –küldés, –váltás – 14, 39, 47, 50, 56-7, 64-5, 67, 73, 84, 89, 99, 102, 107, 112, 117, 124, 136-7, 146, 153, 168-71, 192-5, 199, 212-6, 279-81, 284
- Pepliers, des*, 17. sz. – francia nyelvész, a francia tudományos akadémia tagja; Grammaire royale francoise et allemande c. nyelvtana számos kiadást ért meg – 317
- Percelli, Maximilian*, 1648–1703 – olasz származású Németországban letelepült történész, bécsi és nagyszombati tanulmányok és 1674 u. Zürichben a református hitre tér át, 1681-től a filozófia, 1684-től a(z egyetemes és egyház-) történelem és az retorika professzora marburgi egyetemen, 1696-ban a filozófiai fakultás dékánja – 330
- Perizonius, Jacobus*, 1651–1715 – holland filológus, 1693-tól a görög nyelv, a történelem és az ékes-szólás professzora a leideni egyetemen – 327
- Pest* – 260-1
- Petavius* – vsz. Petavius, Dionysius (Pétain, Denis), 1583–1652 – francia jezsuita tudós, több keresztény irat és rendszeres kronológiai munkák kiadója; Técsi János egyik művét Hollandiában vásárolja meg Teleki Pál számára – 242
- Péter, I.*, 1672–1725 – 1694-től orosz cár, 1697-ben inkognitóban nyugat-európai körutat tesz – 187, 220
- Péter Mihályné* – 46
- Péter templom* – Leidenben – 305-6
- Petzold* ld. Pretzoldus, Sebastianus
- Peyer* (Peier), *Johann Konrad*, 1653 k. – 1712 – svájci orvos, anatómus, bázeli egyetemi tanulmányok után 1681-től a schaffhauseni Collegium Humanitatis tagja, 1690-től az retorika, 1693-tól a logika, metafizika és a matematika professzora – 199

- Pfalz* (Palatinatus) – 246-7; – *i protestánsüldözés* ld. protestánsüldözés; – *i választófejedelem* ld. János Vilmos
- Pfeiffer, August*, 1640-1698 – német teológus és filológus, orientalista; Teleki Pál *Dubia vexata Script. Sacrae sive loca difficiliora Vet. T. ... succincte decisa ... nec non Ebraica atque Exotica Novi T. c.* könyvét veszi meg – 291
- Phaedrus* – 226-7
- Philippoburg* (Philippoburgum) – helység az NSzK Baden-Württemberg tartományában – 238
- Pictet, Bénédict*, 1655-1724 – 1680-tól genfi városi lelkész, 1686-tól az ottani egyetem első teológia-professzora – 332
- Piemont, piemontüak* (pedemontanusok) – 261
- Pista* ld. Kovács Pista
- plenipotentialis levél* – 222, 225
- Plutarkhosz, Plutarchus* – 317
- Pocock* (Pokokius), *Edward* – bibliai helyekhez írt kommentárokat – 178
- Pócsstelke* ld. Postelke
- Pohárnok Mihály* – 46
- Poiret, Pierre*, 1646–1719 – holland misztikus teológus, 1680-tól Amszterdamban élt; Teleki Pál *De eruditione solida, superficialia et falsa c.* munkáját vásárolja meg; Teleki albumába anagrammával jegyzi be nevét – 293, 327
- Pokokius* ld. Pocock, Edward
- politia* ld. államelmélet
- Polonia* ld. Lengyelország
- Pongrácz János, nagymihályi* – P. Ádám fia, 1690-től Teleki Judit férje – 64, 96
- Pongrácz Judit* (Jutka) – 109
- Portland* ld. Bentinck, Willem
- Portugália* – 165
- Pósaaházi István*, sz. 1667 – P. János fia, 1686-tól a sárospataki kollégiumban tanul, a kollégium gönci működése idején senior, 1694-ben miskolci rektor, 1696-ban indul peregrinációjára, 1697-ben Utrechtben tartózkodik, 1699-ben tér haza, 1702-ben bogrograkeresztúri, majd tolcsvai lelkész, 1711–1729 között a zempléni ref. egyházmegye esperese – 302-3, 311-2, 329
- Pósaaházi János*, 1626-1686 – sárospataki tanulmányok után 1653-ban az utrechti egyetemen tanul, 1655-ben ugyanitt filozófiadoktori címet szerez, 1655/1656-ban Angliában is megfordul, 1656 augusztusától a franekeri egyetemen teológiát tanul, hazatérte után 1657-től a sárospataki, majd a sárospataki-gyulafehérvári kollégium tanára – 329
- Posta Dániel* – 101
- Postelke* (Pócsstelke) – helység az egykori Küüllő vm.-ben, ma Păucea Romániában – 210
- Pozsony* (Possonium, Presburg), *Pressburg* – 155, 256
- Préchac, Jean de*, 1647–1720 – vsz. Le comte Tekely (1686) c. művéről van szó – 309
- Praeliminorum Pacis Galliae* – könyvcím – 292
- Pretzoldus* (Petzolt), *Sebastianus* – 308, 328
- Promnitz, Erdmann von*, 1680–1704 – 1694 márciusától az odera-frankfurti egyetemen tanuló német nemes – 323
- protestánsüldözés*: – *Erdélyben* – 41; – *Franciaországban* – 224; – *Pfalzban* – 245-7, 252, 261
- Pufendorf* (Monzamban, Puffendorf, Pünfendorf), *Samuel von*, 1632–1694 – német jogtudós és történész, 1688-tól a brandenburgi választófejedelem udvari történésze és titkos tanácsosa; Teleki Pál *Utrechtben Introductio in Historiam Europae c.* művét vásárolja meg, e mű francia fordítását (*Introduction a l'Histoire des principaux États, tels qu'ils sont au jour d'hui dans l'Europe ... trad. C Rouxel*), valamint *De officio hominis et civis iuxta legem naturalem c.* munkáját honfitársaival küldi haza; II. Apafi Mihály (Severini de Monzambano név alatt kiadott) *De statu imperii germanici c.* könyvét említi – 269, 291-2, 309, 311

- Rabutin de Bussy, Johann Ludwig*, 1642–1717 – francia származású császári tábornok, 1696-tól erdélyi katonai parancsnok – 118, 126
- Radnót* – helység az egykori Küküllő vm.-ben, az egyik fejedelmi székhely és fiskális birtok volt, ma Jernut Romániában – 110
- Raizvik* ld. Rijswijk
- Rajna* (Rhenus) – 238
- Rajner Márton* – a kolozsvári unitárius egyház egyik kurátora (1699) – 289
- Rákóczi György, I.*, 1593–1648 – 1630-tól erdélyi fejedelem – 189
- Ramp, Christian* – leideni polgár – 305-6
- raritásgyűjtemények* – 32, 110, 114, 153, 307
- Récsei* – vsz. Récsei István fejedelmi főpostamesterrel van szó, de a Teleki család ilyen nevű számtartói valamelyike is lehet – 67
- Rédei* ld. Rhédey
- Reeswykum* ld. Rijswijk
- Reichs* – 188
- Reichstrasse* – utca Lipcsében – 94
- Reisvik, Rejszveich* ld. Rijswijk
- Renfeld, Renferd* ld. Rhenferd
- retorika* – 91
- rézkert* ld. császári vadászkastély
- Reuter, Konrad Christian* – 1692-től a brémai gimnáziumban, 1696-tól a franekeri egyetemen teológiát tanuló gensungeni (német) diák – 328
- Rhédey Ferenc* – 96; – *lánya* – Rhédey Krisztina, Bethlen Ferenc felesége – 96
- Rhenferd* (Renfeld, Renferd), *Jakob*, 1654–1712 – német származású Hollandiában letelepült nyelvész, 1682-től a keleti nyelvek professzora a franekeri egyetemen – 185-6, 213, 293, 325
- Rhenus* ld. Rajna
- Rijsen, Johan* – 1695-től a franekeri egyetemen tanuló holland diák – 328
- Rijswijk* (Raizvik, Reeswykum, Reisvik, Rejszveich) – 187, 202-3, 295, 300; – *i béke* ld. még hágai békétárgyalások
- Rimaszombati* (Szombati) *T. Mihály* – sárospataki tanulmányok után 1690-ben gönci, 1692-ben tálliai rektor, 1695-ben Odera-Frankfurtban és Franekerben tartózkodik, hazatérte után 1696-tól tálliai másodlelkész, 1699-től ugyanitt első, majd 1706-tól miskolci másodlelkész, később 1709-1717-ig a borsod-gömör-kishonti ref. egyházmegye esperese – 41
- Rimaszombati* (Szombati) *Vüéz István*, mh. 1737 – hazai tanulmányok után 1698 november 9-től a leideni egyetemen teológiát tanul, 1699-ben Utrechtben tartózkodik, hazatérte után előbb beregsurányi, majd 1725-től fehérgyarmati lelkész, 1735-től a szatmári ref. egyházmegye esperese – 268
- Ring, Thomas Siegfried*, mh. 1705 – német jogtudós, az odera-frankfurti egyetem professzora – 323
- Ringier, Johann Heinrich*, 1668–1745 – svájci teológus, hazai tanulmányok után 1692-ben tábori lelkész Hollandiában, 1695 szeptemberétől a franekeri egyetemen tanul, 1699-től zimmerwaldi (Svájc) lelkész, majd 1715-től a görög nyelv, később a teológia professzora a berni egyetemen – 302, 327
- Rippel, Nicolaus*, 1674–1755 – 1689-től a bázeli egyetemen filozófiát, majd teológiát tanul, 1696-tól mint lelkészjelölt a brémai gimnáziumban tanul, majd hosszabb európai körútra indul, 1704-ben Bázelen telepszik le – 332
- Ritter, Johann Balthasar*, mh. 1719–1672 k.-tól a kasseli német és francia egyház lelkésze – 330
- Rodolphus* ld. Leusden, Rudolph
- Róma* – 43, 255
- Rosinus, Johannes*, 1551–1619 – német lelkész; Teleki Pál *Antiquitatum Romanarum corpus absolutissimum* c. művét veszi meg – 291, 311
- Ross* – 328
- Rosse, George* – skót diák – 328
- Rotterdam* (Rhoterodam, Roterodam, Rotterodam) – 190-1, 288-9, 290, 294, 296, 299, 306-7, 313-4, 325, 327

- Röell* (Roel, Röel), *Herman Alexander*, 1653–1718 – holland filozófus és teológus, 1684-től a franeker, 1704-től az utrecht egyetem professzora – 74, 116-7, 119, 121, 137, 150, 153, 176, 185-6, 200, 216-8, 262, 268-9, 315, 324
- Röschel, Johann Baptist*, 1652–1712 – soproni származású Németországban letelepült teológus, hazai tanulmányok után 1672-től a wittenbergi egyetemen tanul, 1677-ben szerez magisteri fokozatot, 1693-tól az egyetem fizika-, 1706-tól teológiaprofesszora – 323
- Saale, Johann Caspar* – majna-frankfurti fogadós – 315-6
- Sabaudia provincia* ld. Savoya
- Sachsen* ld. Szászország
- Sajó* ld. Nagysajó
- Salamon* – bibliai személy – 7, 38, 72, 96
- Salani, Salanyi* ld. Zalányi
- Salathe, Samuel*, 1677 k. – 1739 – 1682-től filozófiát, 1685-től teológiát tanuló bázeli diák a város egyetemén, 1692-től lelkészjelölt – 332
- Salisbury püspök pénze* – 285
- Samuka* ld. Kemény Sámuel
- Sándor* – 216
- Sándor* ld. Teleki Sándor
- Sárosi János*, mh. 1703 – erdélyi főcommissarius, guberniumi tanácsos – 172
- Sárospatak* (Patak) – 185
- Sailer, von* – 264
- Saurin, Jean* – Nimes-ből menekült francia család Genfben tartózkodó tagja – 331
- Saurin, Louis*, 1680–1749 – vsz. Jean S. testvére, 1696 februárja után a genfi egyetemen tanul, 1702-ben Oxfordban is megfordul, 1703-ban újra Genfben teológiát tanul, 1708-ban lelkész Londonban – 331
- Savoya* (Sabaudia provincia), *savoyaiak* (subaudusok) – 264
- Saxonia* ld. Szászország
- Schaffhausen* (Scaphusium) – 199, 332
- Scheffer, Johann Christoph* – 1693-tól a marburgi egyetemen tanuló, 1697-ben Franekerben is megforduló marburgi diák – 200-1, 227-8, 325
- Scheffer, Ludwig Christoph* – 1695-től a franeker egyetemen tanuló marburgi diák – 330
- Schelkens* (Schelchens), *Sebastiaan*, 1635–1700 – német származású Hollandiában letelepült jogtudós, 1678-tól a franeker egyetem professzora – 151, 153, 160, 177, 207, 324
- Schickardt*, (Schikard, Shickardus), *Wilhelm*, 1592–1635 – német filológus, orientalista, a tübingeni egyetem professzora; Teleki Pál Jus regium Hebraeorum e tenebris Rabbincis erutum et luci donatum c. munkáját veszi meg – 178, 311,
- Schiffart, Hendrik van* – holland orvos, 1687-től a groningeni egyetemen, 1690-től a brémai gimnáziumban, 1692-től a leideni, 1693-tól az utrecht egyetemen tanulja az orvostudományokat, később orvos Groningenben – 324
- Schlatter* (Slatter), *Johann Jakob* – 1694-től a franeker egyetemen teológiát tanuló zürichi diák – 311, 324
- Schlütz* (Görtz, Görz) – vsz. Schlitz, Johann von, (dictus de Görtz) – hessen-kasseli tanácsos – 201, 230, 232
- Schmid, Sebastian* ld. Smidius
- Schmidts* – 94
- Scholten, J. Franciscus* – Franekerben tartózkodó kasseli diák (1697) – 325
- Schott*, (Scott), *Franciscus*, 1548–1622 – flamand jogtudós és archeológus; Teleki Pál Itinerarii Italiae rerumque romanorum libri tres c. munkáját veszi meg – 293
- Schrage* (Schradius), *Friedrich*, 1669–1698 – német jogtudós, a strassburgi egyetem professzora – 331
- Schramm, Johann Heinrich*, 1676–1723 – német teológus, 1695-től a franeker egyetemen tanul, 1701-től a herborni főiskolán a latin és görög irodalom, 1710-től a teológia profszszora – 288

- Schultingh, Antonius*, 1659–1734 – holland jogtudós, 1694-től a franekeri egyetem professzora – 328
- Schultze (Sculdetus), Johann Christoph* – 1693-tól az odera-frankfurti, 1699-től az utrechti egyetemen tanuló krosnói (sziléziai) diák – 323
- Schultze (Schultz), Peter*, 1643 k. – 1698 – német jogtudós, az odera-frankfurti egyetem professzora, 1696-ban rektora – 323
- Schurzfleisch, Konrad Samuel*, 1641–1708 – német történész, filológus, 1678-tól a történelem és a görög nyelv professzora a wittenbergi egyetemen – 324
- Schwabe, Johann Heinrich* – 1695 októberétől az odera-frankfurti egyetemen tanuló pfalzi diák – 323
- Schwartzmeier* – 111
- Schwartzmeier, Johann Christoph* – 1694-től a franekeri, 1695-től az odera-frankfurti egyetemen tanuló bückeburgi (német) diák – 323
- Schweizer (Svicerus), Johann Heinrich*, 1646–1705 – 1684-től a görög nyelv professzora Zürichben, 1705-től a pfalzi választófejedelem udvari papja és egyháztanácsosa – 245-7
- Scott* ld. *Schott, Franciscus*
- Sculdetus* ld. *Schultze*
- Scylla* ld. *Szkillla*
- Séllyei M. István*, 1627–1692 – a sárospataki kollégiumban kezdi tanulmányait, 1652–1654 között senior, majd pápai rektor, 1655-től az utrechti egyetemen filozófiát és teológiát, 1657-től a groningenin, 1658-tól a franekerin teológiát tanul, hazatérte után pápai lelkész, 1669-től a dunántúli ref. egyházkerület püspöke; a pozsonyi véstörvényszék (1674) gályarabságra ítéli, ahonnan Zürich érintésével 1677-ben tér haza, és korábbi tisztségeit viseli – 325
- Séllyei Pál* – S. M. István fia 1689-től a nagyenyedi kolégiumban tanul, 1697 júniusában Rotterdamban tartózkodik, hazatérte után 1698-ban pápai rektor, 1708-ban csöglei lelkész – 178, 206, 325
- Sente* ld. *Zenta*
- Sfpeyl, George* – lipcsei polgár – 93-4
- Shickardus* ld. *Schickardt, Wilhelm*
- Siebenbürgen* ld. *Erdély*
- Sigo* ld. *Kemény Zsigmond*
- Sigray Róza Erzsébet* – S. Ferenc és Nadányi Zsófia lánya, apáca a pozsonyi klarisszáknál, majd Budán – 256
- Silesia* ld. *Szilézia*
- Simon Mihály* – a bécsi erdélyi udvari kancellária tanácsosa – 332
- Simonis, Johann*, 1635-1698 – német teológus, a teológia doktora fokozat megszerzése után (1669) az odera-frankfurti egyetem professzora, 1696-ban a teológiai kar dékánja – 323
- skót gróf* – 305
- Slatter* ld. *Schlatter*
- Smetius (Smith), Johannes, id.*, 1590–1651 – német származású teológus és műgyűjtő, 1618-tól nijmegeni (Hollandia) lelkész; híres, római és germán régiségekből álló gyűjteményének katalógusát fia, ifj. Johannes S. jelentette meg 1678-ban – 328
- Smetius (Smith), Johannes, ifj.*, mh. 1636–1704 – id. J. S. fia, 1679-től nijmegeni lelkész – 328
- Smidiús* – vsz. Schmid, Sebastian, 1617–1696 – német származású, Strassburgban letelepült teológus, az egyetem professzora; bibliai helyekhez írt kommentárt – 178
- Smiuh (Smit), Troels* – oxfordi dán diák – 326
- Smiuh* ld. *Smetius*
- Societas Leopoldina Imperialis* – Deutsche Akademie der Naturforscher, Leopoldina – 332
- socinianusok* – 183-4, 185-6
- Sorbonne (Sorbone)* – Párizs egyeteme – 199
- Sorostély* – helység az egykori Alsó-Fehér vm.-ben, ma Soroștin Romániában – 194
- Sós Ferenc* – a kolozsvári kollégiumban kezdi tanulmányait, 1695/1696-ban seniori tiszteletet visel, 1696 augusztusától a franekeri egyetemen tanul, hazatérte után Bethlen László udvari

- lelkésze, majd 1700-tól kolozsvári lelkész, 1710-től a kolozs-kalotai ref. egyházmegye esperese, 1717-től az erdélyi ref. egyházkerület püspöke – 213, 325
- Spanheim* (Spanhemius), *Frederik*, 1632–1701 – holland teológus, 1670-től a leideni egyetem professzora – 153, 326
- spanyol korona* – 264
- spanyolok* – 189-90
- Spencerus* – vsz. *Spencer*, *John*, 1630–1693 – angol teológus, 1667-től a cambridge-i Corpus Christi College előljárója; *De legibus Hebraeorum ritualibus, et earum rationibus, libri tres* c. munkája Angliában és Hollandiában is megjelent – 293
- Spina*, *Petrus*, *Mengwehr grófja*, 1661 k. – 1741 – holland diplomata, leideni orvosi tanulmányok után 1685-től orvos Majna-Frankfurtban, majd 1697-től ugyanott a hét egyesült németalföldi tartomány rezidense – 214-5, 220-1, 223, 329; – *rokona* ld. *Clapmarius*; – *testvére* – 215, 223
- Stamphord* ld. *Grey*, *Thomas*
- Starhemberg* (Staremburg), *Guido* 1657–1737 – 1696-tól császári tábornok, 1706–1708 között a magyarországi hadak főparancsnoka – 49, 60
- Staveren* – kikötőváros Hollandia Friesland tartományában – 107
- Staveren*, *Cornelius van* – rotterdami kereskedő – 312, 315
- Steenkist*, *Hiske* – 286-7
- Strasbourg*, *Strassburg* (Argentoratum) – 234-5, 237-40, 331
- Strattmann* (Strathmann), *Heinrich Johann Franz*, 1662–1707 – német származású diplomata, I. Lipót udvari tanácsosa, részt vesz a rijswijki békétárgyalásokon (1697), 1700-tól lengyelországi követ – 15, 175, 187; – *fia*, *volt angliai rezidens* – 15
- Stremesius* ld. *Strimesius*
- Strick*, *Leonardus* – 1682–1700 között franekeri könyvkereskedő – 286
- Strimesius*, *Johannes Samuel*, 1684–1744 – német filológus, *Samuel S. fia*, 1710-től az retorika és a történelem professzora a königsbergi egyetemen – 111
- Strimesius* (Stremesius), *Samuel*, 1648–1730 – német teológus, 1679-től az odera-frankfurti St. Nikolaikirche első lelkésze és az ottani egyetem professzora – 28, 30, 38, 41, 51, 53, 65, 99, 101, 183-4, 270-1, 272-3, 313, 323
- Stryk* (Strycke), *Samuel*, 1640–1710 – német jogtudós, 1692-től a brandenburgi választófejedelem titkos tanácsosa, a hallei egyetem professzora – 104
- Sturtz*, *Johann Reinhard* – svéd királyi tanácsos Zweibrückenben – 329
- subaudusok* ld. *Savoya*
- Suffolk Street* – utca Londonban – 181-3
- Svábföld* (Svevia), *Schwaben* – 160
- Svájc* (Helvetia) – 145-6, 151, 160, 199, 229, 243, 246, 332
- Svédország* (Svecia) – 145, 151, 160, 199; – *svéd király* ld. XII. Károly; – *svéd pénz* – 285; – *svédek* – 41, 89
- Svetonius* – római történetíró; ld. még *Graevius*, *Joannes Georgius* – 291, 309
- Svevia* ld. *Svábföld*
- Svicerus* ld. *Schweizer*
- Sylvanus*, *Georgius* ld. *Szilágyi-Sylvanus György*
- syntaxis* – 251
- Szalanus* ld. *Zalányi Boldizsár*
- szász választófejedelem* ld. II. Frigyes Ágost
- Szászország* (Saxonia, Sachsen) – 100
- Szatmár* (Zathmar) – 11, 61, 161-2, 259, 261, 312
- Szatmárnémeti* (Németi) *Mihály*, 1667 k. – 1709 – szatmárnémeti tanulmányok után 1683-tól a kolozsvári kollégiumban tanul, 1691 végén 1691 elején a franekeri egyetemre iratkozik be, 1694-ben tér haza, 1695-ben Bánffy György gubernátor udvari papja, 1696-tól a filozófia és a bibliai nyelvek professzora a kolozsvári kollégiumban – 73, 83

- Szatmárnémeti* (Némethi) *Sámuel*, 1658 – 1717 – szatmárnémeti tanulmányait 1675-től a kolozsvári, 1679-től a debreceni kollégiumban folytatja, 1680-tól a leideni, 1682-től a franekeri egyetemen teológiát tanul, hazatérte után 1683-tól a filozófia és a bibliai nyelvek, 1688-tól a teológia professzora a kolozsvári kollégiumban, 1693-ban ezt megszakítja II. Apafi Mihály nevelője, 1695-től újra kolozsvári tanár – 73, 99, 112, 135, 156, 213, 285
- Székely Ádám*, gr., mh. 1730 – Sz. László és Bulcsesti Sára fia, Habsburg párti főúr, Bánffy György gubernátor veje, a nagyenyedi kollégium gondnoka – 112
- Székely Lászlóné* ld. Bulcsesti Sára
- Székelyföld* (Székelység) – 229
- Székelykocsárd* (Kocsárd) – helység az egykori Aranyosszékbén, ma Lunca Muresului Romániában – 64
- Székelyudvarhely* (Udvarhely) – 83, 228
- Szemere György* – 259
- Szentistváni András* – 12
- Szentjóni György* – 73
- Szenterkeszti András*, zágoni, 1684 e. – 1736 – kisebb városi tisztségek után táblai ülnök, 1695-ben a bécsi erdélyi udvari kancellária református titkára, később kancelláriai tanácsos, erdélyi ítélmester, guberniumi tanácsos, bárói rangot kap 1727-ben a kolozsvári kollégium főgondnoka – 15, 80, 250, 252; – fia – 250, 252
- Szent Pál* ld. Pál
- Szentpéter* ld. Uzdiszentpéter
- Szepesváralja* – helység az egykori Szepes vm.-ben, ma Spišské Podhradie Csehszlovákiában – 79
- Szikszó* – helység Borsod-Abaúj-Zemplén m.-ben – 257
- Szilágyi András*, mh. 1716 u. – 1690-től az erdélyi ref. egyházkerület gondnoki testületének tagja, 1715-től a nagyenyedi kollégium kurátora – 64
- Szilágyi János* – a kolozsvári kollégiumban kezdi tanulmányait, 1693-ban a poétai osztály praeceptor, 1694 augusztusában a franekeri egyetemre iratkozik be – 41
- Szilágyi Márton* ld. Szilágyi Tönkö Márton
- Szilágyi Péter*, mh. 1723 – 1685-től a nagybányai iskolában kezdi tanulmányait, majd a kolozsvári kollégiumban folytatja, 1689-ben a rudimentisták osztályának praeceptor, 1694 – 1695-ben senior, 1696-ban a franekeri egyetemen tanul, hazatérte után a Kemény család udvari papja, 1711 k. szentkirályi lelkész, majd 1716-tól a nagyenyedi kollégium professzora – 131, 144, 135, 155, 176-8, 228-30, 265, 312, 315, 324
- Szilágyi – Sylvanus György*, mh. 1702 – 1710 k. – hazai tanulmányok után 1666-ban a heidelbergi, majd a bázeli egyetemen teológiát tanul, 1668-ban Cambridge-ben, 1671-ben Oxford-ban, 1675-től Londonban tartózkodik, és a görög, latin klasszikusok szerkesztésével, fordításával, kiadásával foglalkozik (a címlapokon magát Pannoniusz medicusnak mondva) – 174, 298-9
- Szilágyi Tönkö Márton*, 1642 – 1700 – hazai tanulmányait 1660-ban a debreceni kollégiumban kezdi, 1666-ban az utrechti egyetemre iratkozik be, 1667-ben előbb az franekeri, majd a groningeni, 1668-tól a leideni egyetemen teológiát tanul, hazatérte után 1669-től a debreceni kollégium professzora, 1699-től a tiszántúli ref. egyházkerület püspöke – 245-6, 248
- Sziléczia* (Silesia) – 21, 41, 263
- Szokolói György* – 1686-ban a debreceni kollégiumban kezdi tanulmányait, contrascriba, majd seniori tiszteet visel, 1695 szeptemberétől a franekeri egyetemen tanul, hazatérte (1697 márciusa u.) után poroszlói lelkész – 324
- Szokolói A. István* – 1689-től a nagyenyedi kollégiumban kezdi tanulmányait, később brassói rektor, 1697 májusa után az odera-frankfurti, 1698 augusztusa-szeptembere k. a franekeri egyetemre iratkozik be, hazatérte után előbb 1700-1706 között mint nagybaconi lelkész az erdővidéki, majd 1706-1716 között mint székelyudvarhelyi lelkész az udvarhelyi ref. egyházmegye esperese, 1716 – 1721 között marosvásárhelyi lelkész és 1719 – 1720 között a marosi ref. egyházmegye esperese – 121, 170, 177, 243, 312
- Szombati* ld. Rimaszombati
- Szőlősi János* – kolozsvári polgár, 1682 – 1683 között a rudimentisták osztályának praeceptor, a kolozsvári kollégiumban – 229

- Szőnyi Gergely* – 1696. augusztus 20-tól teológiát és keleti nyelveket tanuló magyar diák Franekerben – 325
- Szőnyi Nagy István*, 1633 v. 1634 – 1709 – 1654-ben a debreceni kollégiumban kezdi tanulmányait, az utrechti egyetemre 1666-ban iratkozik be, 1667-től a groningeni teológiát tanul, hazatérte után tornai, 1671-ben debreceni, majd zilahi, 1680-tól balmazújvárosi, 1685-től hajdúszoboszlói, 1689-től kolozsvári, 1696 elejétől székelyudvarhelyi, 1699 v. 1700-ban nagyvárad, 1704-ben gyulafehérvári, 1708-tól szatmári lelkész – 73, 147-8
- Talaba* (Thalaba), *Matthaeus, de Fogaras* – hazai tanulmányok után 1696 szeptemberében az odera-frankfurti egyetemre iratkozik be – 183-4, 202-3, 224, 270-3
- Tályai István* – Vér Judit kendilőnai számtartója (1696, 1698) – 73
- Tamesis* ld. *Temze*
- úncóra* – 31, 77, 283
- Tari Mihály* – a kor forrásai ilyen nevű diákok nem ismernek, vsz. Tatai Mihállyal azonos – 41
- Tatai P. Mihály* – vsz. az azonos nevű szatmárnémeti lelkész fia, 1685-től a szatmári kollégiumban tanul, contrascriba és seniori tisztelet visel, a franekeri egyetemre 1693 szeptemberében iratkozik be, 1695 végén tér haza – 61
- tautárok* – 60, 220
- Teclenburg, Tecklenburg* ld. Bentheim-Tecklenburg
- Técsi* – vsz. Técsi András, 1698-ban a nagyenyedi kollégium poétai osztályának tanulója, Teleki Sándor diáktársa – 127, 148
- Técsi János* – 1684-től a nagyenyedi kollégiumban tanul, contrascriba és seniori tisztelet visel, 1692-ben técsői, 1694-től 1696 májusáig marosvásárhelyi rektor, 1696 augusztusától a franekeri egyetemen teológiát és filozófiát tanul, hazatérte után berecstelki lelkész, az 1709-es gyulafehérvári zsinat elnöke – 50, 65, 99, 121, 127, 131, 144-5, 160, 176, 179, 212-3, 241-3, 254, 293, 312-3, 325
- Teger, Pieter* – 1690-től a franekeri egyetemen vsz. teológiát tanuló holland diák – 286
- Tekely* ld. *Teleki Pál*
- Teleki Anna* – id. T. Mihály és Vér Judit lánya, előbb Apafi Miklós, később id. Kemény János felesége – 59, 65-6 70-1, 85-6, 89
- Teleki Borbála* – id. T. Mihály és Vér Judit lánya, Vay László felesége – 47
- Teleki család*, – *ház* – 23, 26-7, 33, 43, 52, 53, 57-8, 64, 79-80, 89, 122, 129-30, 135, 138-9, 141, 150, 245, 247-8, 260, 264, 266, 269, 271
- Teleki Erzsébet* (Ersók) – id. T. Mihály és Vér Judit lánya, 1698-tól Macskássy László, majd Jósika István felesége – 173
- Teleki György* – Szatmár vm.-i nemes – 97; – *felesége* ld. Tisza István mostohalánya
- Teleki János* sz. 1696 – ifj. T. Mihály és Thoroczkai Kata fia, 1744-ben kővári kapitány – 74, 89(?), 109, 113, 118, 256
- Teleki József* (Joseph), *gr.*, mh. 1732 – id. T. Mihály és Vér Judit fia, 1727-ben Fehér vm. főispánja, a marosvásárhelyi kollégium gondnoka – 12, 13, 18, 19, 71, 86, 95, 103-4, 109, 126, 176, 182, 241, 270, 313
- Teleki Judit* – id. T. Mihály és Vér Judit lánya, 1691-től nagymihályi Pongrácz János felesége – 62, 96, 109
- Teleki Kata* – id. T. János és Bornemissza Anna lánya, id. T. Mihály testvére, Keresztúri János felesége – 86
- Teleki Kata* – id. T. Mihály és Vér Judit lánya, Bánffy Pál felesége – 66, 109
- Teleki Krisztina* – id. T. Mihály és Vér Judit lánya, 1694-ig Kendeffy Pál, majd Barcsai Ábrahám felesége – 47, 66, 212, 262, 265, 284
- Teleki László* (Ladislaus), *gr.*, 1673 k. – 1714 – id. T. Mihály és Vér Judit fia, Fehér vm. főispánja, 1712-ben az erdélyi református egyházkerület főgondnoka, Vay Anna férje – 16-7, 30-1, 40, 56, 59, 68-9, 70, 72, 75-8, 83, 95-6, 98, 101, 104, 109-11, 121-3, 128-9, 130, 133-4, 136-7, 139-40, 141, 143, 147, 152, 155, 158, 172, 176, 187-8, 210, 222, 229, 246-9, 252, 256, 264-5, 275, 312-4; – *fia* – 77, 79; – *secretariusai* – 76
- Teleki Lászlóné* ld. *Vay Anna*

- Teleki Mihály, id.*, 1630 k. – 1690 – id. Teleki János és Bornemissza Anna fia, kővári főkapitány, tanácsúr, Erdély generálisa – 9, 15, 25, 32, 34, 15, 50, 53, 57, 67, 75, 76, 78, 83, 90, 98, 104-5, 107, 156-7, 165-6, 168, 171, 173-4, 176, 181, 211, 225, 243, 248, 251, 272; – *életrajzának megírása* ld. történeti feljegyzések; – *leveleskönyve, naplója* – 226
- Teleki Mihály, ifj., gr.*, 1671 – 1720 – id. T. Mihály és Vér Judit fia, 1692-től kővári kapitány, 1704-ben a kurucokhoz csatlakozik; naplóíró – 22, 33-4, 43, 44, 48, 50, 69, 70, 72-4, 82, 95, 108-9, 112-3, 117-8, 120, 122-3, 126-30, 136-7, 139, 152-3, 161, 172, 176, 191, 229, 249, 255-6, 264, 314; – *felesége* ld. Thoroczkai Kata; – *fia* ld. Teleki János
- Teleki (Tekely) Pál, gr.* – 1677–1731 – passim; – *arcképe* – 90; – *diáriuma* – 32; – *disputációj*a – 102, 122; – *fivére* – 237-8; – *könyvei*: vegyes tételek ld. könyvküldés stb.; azonosított művek ld. a szerzőknél; – *menyasszonya* ld. Vay Kata
- Teleki Sándor, gr.* (Sándor úrfi), 1679–1760 – id. T. Mihály és Vér Judit fia, Torda vm. főispánja; a nagyenyedi kollégium kurátora, Bethlen Miklós lányának, Júliának férje – 12, 19, 18, 45-6, 61-2, 65, 72-3, 91, 92, 101, 108, 121-2, 127-8, 142-3, 170, 172, 195-6, 233-4, 270; – *praeceptora* ld. Miskolczy Zsigmond
- Temesvár (Tömösvár)* – 22
- templomépítés Berlinben* – 36
- templomok elvétele Erdélyben* – 41
- Temze (Tamesis)* – 296
- teológia* (egyetemi stúdium) – 99, 106, 196, 218
- Thalaba* ld. Talaba, Matthaëus
- természettudományok* (egyetemi stúdium) – 32, 88
- Thipold, Tiepold, Tipold* – boroszlói polgár – 20, 21, 25, 26
- Tholdalagi (Toldalagi)* – vsz. T. Mihály és Huszár Margit fia, mh. 1738 – 92, 108
- Thomasinus?* – 292
- Thomson, Jacobus* – 1695-től a leideni, 1697. június 12-től a franekeri egyetemen teológiát tanuló lublini diák – 327
- Thoren, Christoph* – 1692-től a brémai gimnáziumban, 1698. április 26-tól a marburgi egyetemen teológiát tanuló hombergi (német) diák – 330
- Thoroczkai Kata* – T. István és Kapy Borbála lánya, ifj. Teleki Mihály felesége – 43, 70, 74, 109, 113, 118, 126, 153, 191, 249, 256
- Thoroczkai Mária* mh. 1698 – T. János és Torma Borbála lánya, Bethlen Gergely felesége – 210
- Thököly* (Töckelius, Tököly) *Imre, gr.*, 1657–1705 – a Habsburg-ellenes mozgalmak és a kuruc hadak vezére, 1690-ben Erdély választott fejedelme – 252, 309
- Thulemeyer* (Tul Majer) (*Thulemar, Thulemarus*), *Heinrich Günther*, 1642 k. – 1714 – német filológus, a heidelbergi egyetem professzora, 1691-től a német-római császár és a dán király tanácsosa; Teleki Pál „De nono electoratu” c. művét tervezte megvenni (az ismert könyvkatalógusok Octoviratus seu de S. Rom. Germ. Imperii electoribus, eorundemque origine, titulis, officiis ... tractatio c. munkáját ismerik) – 309
- Thury (Turi) Katona János* – 1687-től a debreceni kollégiumban tanul, az etimológisták és a syntaxisták osztályának praeceptora, majd hajdúszoboszlói rektor, a franekeri egyetemre 1697 augusztusában iratkozik be, 1699 márciusában Odera-Frankfurtban tartózkodik – 311, 329
- Tigurum* ld. Zürich
- Tilson, George*, 1672?–1738 – 1689-től a cambridge-i Trinity College-ban tanuló angol diák, 1696-ban szerez magisteri címet, 1695-től a és Trinity College testületének tagja – 326
- Timoteus* – bibliai személy – 66
- Tirol* (Comitatus Tyrolensis) – 160
- Tisza* – 188
- Tisza István, borosjenői* – 97; – *mosiohalánya Teleki György felesége* – 97
- Tokaj* – 185, 241, 243, 259
- Toldalagi* ld. Tholdalagi Mihály
- Tolnai (Tolnaius) Mihály* – 1669-ben a sátozpataki kollégiumban tanul, 1670-ben a groningeni egyetemre iratkozik be, a sárospataki kollégium anyakönyve szerint hosszabb időt tölt Angliában és Londonban meg, 1694-ben Bethlen Mihály is Kensingtonban találkozik vele; esetleg az azonos nevű kuruc prédikátor-íróval – 173-4, 298

- Torda* (Újtorda) – 73, 83, 103-4, 108-9, 182
- Torrai György*, 1654? – 1718 e. – 1670-től a sárospataki kollégiumban tanul, majd a Gyulafehérvárra menekülő kollégiumból Tordára megy rektornak, 1679-től Utrechtben, majd Leidenben teológiát tanul, hazatérte után ótordai lelkész, 1688-tól a nagyenyedi ref. egyházmegye jegyzője, 1705-től esperese – 73
- Tököly*, *Töckelius* ld. Thököly
- Tömösvár* ld. Temesvár
- török császár* ld. II. Musztafa
- törökök* – 21, 22, 27, 35, 41, 49-50, 60, 104-5, 120, 122, 125, 128, 159, 188, 190, 208, 220
- törökökkel kötött béke* ld. karlócai béke
- történeti feljegyzések* (id. Teleki Mihály, I. Apafi Mihály életrajza, Erdély története) – 34-5, 50-1, 58, 67-9, 76, 83-4, 90, 97, 107
- történettudomány* (egyetemi stúdium) – 32, 88, 99, 196
- Trajectum* (ad Rhenum) ld. Utrecht
- Transylvania* ld. Erdély
- Trigland, Jacob*, id., 1583 – 1654 – holland teológus, a dordrechti zsinat egyik résztvevője, 1634-től a leideni egyetem professzora, számos remonstránsokkal (pl. Uytenbogaert) vitatkozó mű szerzője – 327
- Trigland, Jacob*, ifj., 1652 – 1705 – holland teológus, 1686-tól a leideni egyetem professzora – 154, 307, 327
- Trombitás*, (Trompeter, Tubicen) *János* – 13, 16, 17, 22, 29, 42, 46, 78-82, 83, 108-10, 140, 259
- Tronchin* (Tronchius), *Louis*, 1629 – 1705 – svájci teológus, 1661-től genfi városi lelkész, 1662-től az ottani egyetem professzora – 199, 331
- Trumbull* (Trumbal), *William*, 1639 – 1716 – angol államférfi, 1695-ben az egyik államtitkár – 182-3
- Tubicen* ld. Trombitás János
- Tul Majer* ld. Thulemeyer, Heinrich Günther
- Turi* ld. Thury Katona János
- Turretinus, Franciscus*, 1623 – 1687 – svájci teológus, 1653-tól a genfi egyetem professzora; Teleki Pál egyéb művei mellett *Compendium theologiae didactico-elencticae* c. munkáját tervezte megvenni – 292, 309
- Turretinus, Johannes Alphonsus*, 1672 – 1737 – svájci teológus, 1694-től a genfi olasz egyház lelkésze, 1697-től az egyháztörténet, 1705-től a teológia professzora az ottani egyetemen – 331
- tűzvész Besztercén* – 228
- Udvarhely* ld. Székelyudvarhely
- udvari látogatások, audienciák* – 24, 32, 76, 89, 100, 102, 121, 145, 154, 175, 192, 194, 197, 199, 208, 219, 225, 227-8, 235, 275, 303, 315
- Ugrai Gergely* – a Teleki család germeszegi udvarának tagja (1694) – 125
- Újdréda* ld. Drezda
- Újtorda* ld. Torda
- Újvári* (Ujwari) *János* – a franekeri egyetemen tanuló magyar diák, 1696 októberében a teológia candidatusa Franekerben; vsz. azonos az 1685-ben a nagyenyedi kollégiumba beiratkozott Johannes É. Újvárral (Érsekújvári János?) – 324
- Ungaria* ld. Magyarország
- uniáriusok* – 192, 289
- ülevél* – 13, 17, 121, 222, 295
- Utrecht* (Utrecht, Trajectum, T. ad Rhenum, Ultrajectum, Vltrajectum) – 75, 106, 151, 172, 205, 212, 214, 226-7, 242-4, 248-9, 254, 270, 290-1, 295, 302-3, 311-3, 315, 327, 328
- Uzdszentpéter* (Szentpéter) – helység az egykori Kolozs vm.-ben, ma Sînpetru de Cîmpie Romániában – 75, 126-7
- Üveges János* – egyházas nemes Nagyenyeden (1694) – 83

Vadement ld. *Vaudement*

Vaja – helység Szabolcs vm.-ben, a Vay család birtoka – 264, 275

Valle, Petrus de ld. *Della Valle, Pietro*

Várallyai – vsz. *Várallyai Sz. István*, mh. 1712 u. – 1687-ben kezdi tanulmányait a nagyenyedi kollégiumban, később *contrascriba*, majd dévai rektor és másodpap, (valószínűleg külföldön is megfordul) később vajdahunyadi lelkész, 1712-ben a hunyadi ref. egyházmegye eszperese – 65

Várallyai János – *Teleki Pál* Erdélyben maradt szolgája – 92

Varenius, Augustus – német evangélikus teológus, 1643-tól a héber nyelv és teológia professzora a rostocki egyetemen; *Enyedi István* „*Ecclesiastica Historia*” c. munkáját kéri *Teleki Pál*-tól – 144, 155, 160

Vári (Waari) N. István – 1684-ben kezdi tanulmányait a szatmári iskolában, 1691-ben a debreceni-ben folytatja, ezután vári rektor, majd 1696 szeptemberében lelkészjelölt Franekerben, hazatérte után 1697-ben kisnaményi, később szatmárnémeti lelkész – 176-7, 293, 325

vármegyeszékek – 264

Vásárhely ld. *Marosvásárhely*

Vásárhelyi (kis *Vásárhelyi*) *Mihály*, mh. 1725 – 1688-ban kezdi tanulmányait a nagyenyedi kollégiumban, *contrascriba*, majd 1694-ben senior, 1697 júniusától az odera-frankfurti, 1698 augusztusától-szeptemberétől a franekeri egyetemen tanul, 1700-ban tér haza, 1704-ben vingárdi, 1714-1717 között újtordai, majd sorostélyi, 1722-től szászvárosi lelkész – 121, 170, 177, 184-5, 215-6, 243, 262, 312

vásárok: – *besztercei* – 90; – *boroszlói* – 21; – *eperjesi* – 99, 170; – *lipcsei* – 15, 39, 101; – *majna-frankfurti* – 214; – *marosvásárhelyi* – 74, 90; – *nagyenyedi* – 170; – *odera-frankfurti* – 216

Vaudement (*Vadement*), *Karl*, 1670–1719 – a hegyaljai felkelést (1697) leverő császári tábornok, Veterani halála után ideiglenes erdélyi főparancsnok – 32, 43, 49, 60, 125

Vay (Vaji) Ádám, 1657-1719 – *V. Péter* és *Zoltán Anna* fia, szabolcs vm.-i nemes, országgyűlési követ – 171, 272-3; – *lányai* ld. *V. Anna*, *Erzsébet*, *Kata*

Vay Anna – *V. Ábrahám* és *Ibrányi Anna* lánya, *V. László* testvére, *Teleki László* felesége – 78-9, 101, 264, 270, 275

Vay Anna – *V. Ádám* és iványi *Fekete Erzsébet* lánya, *Kemény Simon* felesége lesz – 171

Vay Erzsébet, sz. 1680 – *V. Ádám* és iványi *Fekete Erzsébet* lánya, előbb gr. *Bethlen Mihály*, majd br. *Dujardin Ferenc* felesége – 171

Vay Kata, 1684–1768 – *V. Ádám* és iványi *Fekete Erzsébet* lánya, 1701-től *Teleki Pál* felesége – 272-3

Vay (Vaj) László – *V. Ábrahám* és *Ibrányi Anna* fia, *Teleki László* feleségének, *V. Annának* testvére, később kuruc brigadéros, a szatmári béke egyik aláírója, országgyűlési követ – 64, 264

Vay Lászlóné ld. *Teleki Borbála*

Vehr, Irenaeus, mh. 1710 – német orvos, az odera-frankfurti egyetemen az orvostudományok professzora, a brandenburgi választófejedelem udvari orvosa – 323

Wejer ld. *Weier, Willem*

Velence, velenceiek (*Velenczések*) – 35, 145, 151, 159, 220

Vér (Veier) – 19, 62, 93, 122, 127, 196, 234

Vér Judit, kőröstarcsai, 1631–1707 – *V. György* és *Bogáthy Zsuzsa* lánya, előbb *Toldy Miklós*, majd 1661-től *Teleki Mihály* felesége – *passim*

Vér Mihály – *V. Györgynek*, *V. Judit* testvérének fia – 126

Veresegyházi – vsz. *Veresegyházi Tamás*, 1643–1716 – 1666-tól a debreceni kollégiumban tanul, *contrascriba* és seniori tisztet is visel, majd bihari rektor, 1672-ben az odera-frankfurti és marburgi, 1673-ban Zürichi, 1674-ben a bázeli egyetemen tanul, hazatérte után a debreceni kollégium tanára, később 1675-től nagykárolyi, 1678-ban biharpüspöki, 1681-től bihari, 1684-től hajdúszoboszlói, 1686-tól debreceni lelkész, 1711-től a tiszántúli református egyházkerület püspöke – 245-6

Vergilius (*Virgilius*) – 127

Veselényi Pál ld. *Wesselényi Pál*

Vestenius ld. *Wetstein, Hendrik*

- Veterani, Johann Friedrich Anton*, 1650-1695 – velencei származású császári titkos tanácsos, 1692-től az erdélyi császári csapatok parancsnoka; Lugosnál esett el – 16, 22, 26, 27, 28, 32, 43, 49, 54
- Vetstenius* ld. Wetstein, Johann Rudolph
- Vida István*, mh. 1696 – Torda vm. szolgabírája, tréfaszerző író; Néhai tordai hadnagy Vida György facetiáinak, jeles tréfáinak históriája c. munkája a 18. sz.-ban többször megjelent – 83
- La vie du Comte de Tököly* – könyvcím, ld. Préchac, Jean de
- Vienna* ld. Bécs
- Vietor, Philipp Otto*, 1646–1718 – német teológus, 1684-től a hessen-kasseli tartománygróf udvari lelkésze, konzisztórium tanácsos – 330
- Vilhelmina Amália*, (hannoveri hercegnő) *braunschweig-lüneburgi hercegnő*, 1673–1742 – 1699-től I. József magyar király felesége – 245-7
- Vilmos* (Wilhelmus, Wilhelmus), *III.*, 1650–1702 – Oránia hercege, 1689-től angol és ír király – 29, 36, 39, 76, 89, 100, 124, 145, 147, 154, 167, 175, 192, 194-5, 208, 220, 254, 261-2, 303, 315
- Virgilius* ld. Vergilius
- Vitichius* ld. Wittichius, Christophorus
- Vitius* ld. Witsius, Hermannus
- Viringa, Campegius*, 1659–1722 – holland teológus, 1682-től a franekeri egyetem professzora – 150, 185-6, 196-7, 254, 324
- Vitichius* ld. Wittichius, Christophorus
- Vitteberga* ld. Wittenberg
- vívólecke* – 31, 77, 76, 282
- Vizaknai Bereck* (Briccius, Brictius) György, mh. 1720 – V. György és Sibai Kata fia, 1687-től a nagyenyedi kollégiumban tanul, 1693-ban az odera-frankfurti, 1694 szeptemberében a franekeri egyetemre iratkozik be, ezután Angliában is megfordul, 1695 szeptemberében Franekerben szerez orvostudományi címet, hazatérte után Kolozsvár, majd a kuruc hadsereg orvosa, később Kolozsvár főbírája – 41, 50, 62, 64-5, 67, 74, 77, 84, 87, 89, 95, 97, 99, 101, 144, 169, 229, 281
- Vltrajectum* ld. Utrecht
- Voet van Winssen, Paul*, 1651 k. – 1703 k. – utrechti polgármester, Utrecht tartomány államtitkára – 328
- Volder, Burchardus de*, 1643–1709 – holland filozófus, matematikus, 1670-től professzor a leideni egyetemen – 153, 191, 327
- Vraislavia* ld. Boroszló
- Vries* (Fris), *Gerard de*, 1648–1705 – holland teológus, 1685-től az utrechti egyetem professzora – 88, 291-2, 305, 327
- Vuod* ld. Wood, Anthony
- Waari* ld. Vári N. István
- Waeyen* (Wajen, Wander Waen), *Johannes van der, id.*, 1639–1701 – holland teológus, 1676-tól a héber nyelv és a teológia professzora a franekeri egyetemen – 150, 153, 167, 169, 198, 212, 262, 324
- Waeyen, Johannes van der, ifj.*, 1676–1716 – holland teológus, id. Johannes v. d. W. fia, 1701-től a franekeri egyetem professzora – 324
- Wayer* ld. Weier, Willem
- Wallis, John*, 1616–1703 – angol teológus, az oxfordi egyetem geometriaprofesszora – 326
- Wander Waen* ld. Waeyen, Johannes van der, id.
- Wassenaer, Aebbe Willems* – 287-8
- Ween* ld. Bécs
- Weier* (Vejer, Wajer), *Willem* – amszterdami kereskedő, Teleki Pál leveleinek és pénzküldeményeinek közvetítője – 119, 125, 148, 155, 212-3, 222, 289, 294-5, 312-3, 314-5, 328
- Werenfels, Peter*, 1627–1703 – svájci filológus és teológus, 1675-től bázeli városi lelkész, 1685-től az ottani egyetemen az Ótestamentum professzora – 332

- Werenfels, Samuel**, 1657–1740 – svájci filológus és teológus, 1696-tól a dogmatika professzora a bázeli egyetemen – 331
- Weretanius (?)** – 317
- Wesselényi Anna** – W. Pál és Béli Zsuzsa lánya, Bethlen László felesége – 73, 96
- Wesselényi (Veselényi) Pál**, 1657–1694 – W. István és Lónyay Anna fia, 1674–1678 között a magyarországi bujdosók fővezére; – lánya – W. Anna – 73, 96
- westfrisai pénz** – 285
- Westminster** – 181
- Westein (Vestenius), Hendrik** – 1676–1700 között amszterdami könyvkereskedő – 294
- Wetstein (Vetstenius), Johann Rudolph**, 1647–1711 – svájci teológus, 1684-től a görög nyelv, 1685-től a teológia (ótestamentumi exegézis) professzora – 199, 331
- Wien, Wienen** ld. Bécs
- Wiener Neustadt** ld. Bécsújhely
- Wilhelmus** ld. III. Vilmos
- Williamson (Williams), Joseph**, 1633–1701 – angol diplomata, a rijswijki béketárgyalásokon (1697) kölönmegbízatus követként vesz részt – 175
- Winther** – 204
- Wischer** ld. Wüscher
- Wüsius, Hermannus**, 1636–1708 – holland teológus, 1680–1698 között az utrechti egyetem professzora, városi lelkész, 1697-ben rektor, 1698-tól leideni professor; Teleki Pál *Miscellaneorum Sacrorum libri IV, De oeconomia foederum Dei ... libri IV, és Exercitationes sacrae in symbolum ... c. műveit vásárolja meg* – 286, 292, 327
- Wittenberg (Vitteberga)** – 112, 114, 324
- Witichius, Christophorus**, 1625–1687 – sziléziai származású Hollandiában letelepült tudós, 1671-től a filozófia és a héber nyelv professzora a leideni egyetemen; Teleki Pál *Annotationes ad Renati Des-Cartes Meditationes ..., Theologia pacifica, és Investigatio epistolae Pauli ad Hebraeos c. munkáit vesz meg* – 294, 300
- Wolpman, Franz**, 1656–1699 – német teológus, 1694-től a brémai Domkirche lelkésze – 324
- Wolpman, Friedrich**, mh. 1719 – brémai jogászdoktor – 324
- Womrath, Johann Peter** – 1696-tól a franekeri egyetemen teológiát tanuló német diák – 327
- Wood (Vuod), Anthony (a)**, 1632–1695 – angol történész, az oxfordi Merton College tanára; Pápai Páriz vsz. *Historia et Antiquitates Universitatis Oxoniensis c. művét kéri* – 199
- Woodroffe, Benjamin, id.**, 1638–1711 – angol teológus, 1692-től az oxfordi Gloucester Hall (Worcester College) principalisa, 1672-től a Christ Church canonicusa – 154, 180, 326
- Woodroffe, Benjamin, ifj.**, 1683 k.–1770 – angol teológus, id. Benjamin W. fia, 1694-ben kezdi tanulmányait az oxfordi Gloucester Hallban, 1697-ben szerez baccalaureusi fokozatot a Christ Churchben, később lelkési pályára lép – 326
- Wroclaw** ld. Boroszló
- württembergi hg. tanácsosa** ld. Zwinger, Theodor
- Wüscher (Wischerus), Johann Caspar**, 1673 k.–1754 – svájci lelkész, 1695-től a bázeli egyetemen teológiát és filozófiát, 1697-től a franekeri teológiát tanul, 1699-ben ordinálják Schaffhausenben – 332
- Xenophón** – 317
- Zalány** – helység az egykori Háromszékben, ma Zálan Romániában – 69
- Zalányi (Salani, Salanyi, Szalanus, Zalány) Boldizsár** – 1668-ban subscribál az enyedi kollégiumban, 1693-tól praceptor a Teleki családnál, 1695-től 1699-ig Teleki Pál ephoprusa, vele együtt az odera-frankfurti, a franekeri és a marburgi egyetemen tanul, 1699-től a család birtokán, Krakón lesz lelkész – passim
- Zathmar** ld. Szatmár
- Zengeri** ld. Csengeri K. P. Péter
- Zenta (Sente)** – helység az egykori Bács vm.-ben, ma Senta Jugoszláviában – 188

- Zentelki István*, mh. 1704 – a kolozsvári kollégiumban kezdi tanulmányait, 1690-ben senior, 1691-ben zilahi rektor, 1693-ban indul külföldre, 1694-től a franekeri egyetemen tanul, 1695 őszén indul haza, 1696 márciusától ifj. Teleki Mihály udvari lelkésze Kővárhosszúfaluban, majd 1698 májusától szentjobbi, majd tulkai lelkész – 39-41, 73-4, 83, 117-9, 144
- Zilahi, tiszteletes* – vsz. Zilahi Szilágyi (Sylvanus) István, 1650 v. 1651 – ? – zilahi tanulmányok után, 1668-tól a nagyenyedi kollégiumban tanul, 1676-tól contrascriba tiszteletet visel, 1678-tól az utrechti, 1679-től leideni egyetemen teológiát tanul, hazatérte után Kemény Jánosné udvari lelkésze, majd 1691-től marosvásárhelyi lelkész – 178
- Zilahi Sebes András*, mh. 1719 – zilahi tanulmányok után 1690-től a kolozsvári kollégiumban tanul, 1696 márciusa – 1698 júniusa között bibliothecarius, 1698 novemberében-decemberében iratkozik be a franekeri egyetemre, hazatérte után Bánffy György gubernátor udvari lelkésze, 1711-től a kolozsvári, 1714-től a gyulafehérvári, majd marosvásárhelyi kollégium tanára – 229
- Zoványi (Zoanyi) P. György*, 1656 – 1758 – a kolozsvári kollégiumban kezdi tanulmányait, 1695/1696-ban contrascriba, 1696 augusztusától a franekeri egyetemen tanul, 1698-ban tér haza, előbb Bethlen Elek udvarában, majd 1700-tól Szilágyssomlyón lelkész, 1711-től a szilágyi ref. egyházmegye esperese, 1712-től zilahi lelkész, 1728-tól a tiszántúli ref. egyházkerület püspöke – 99, 112, 123, 210, 213, 311, 325
- Zürich (Curik, Tigurum)* – 199, 205-6, 245-6
- Zwinger, Theodor*, 1658 – 1724 – svájci orvos és természettudós, a filozófia és az orvostudomány doktora, 1685-től a Leopoldina természettudományi akadémia tagja „Aristoteles I.” melléknévvel, számos egyházi és világi úr (köztük a württembergi herceg) tanácsosa és orvosa – 332
- Zweibrücken* (Bipontinum regio) – egykori hercegség (Pfalz-Zweibrücken) és város, ma az NSzK Rheinland-Pfalz tartományában – 329
- zwollei pénz* – 285

IRODALOMJEGYZÉK A NÉVMUTATÓHOZ

- Album Academiae Vitebergensis 1660-1710. Bearb. von Fritz Juntke. Halle 1952.
- Album promotorum Academiae Franckerensis 1591-1811. Samengesteld door Th. J. Meyer. Franeker 1972.
- Album studiosorum Academiae Franckerensis 1585-1811, 1816-1844. Onder redactie van S. J. Fockema en Th. J. Meyer. Franeker 1968.
- Album studiosorum Academiae Groninganae. Samengesteld door J. G. C. Joosting. Groningen 1915.
- Album studiosorum Academiae Lugduno-Batavae MDLXXV-MDCCCLXXV. Hagae Comitum MDCCCLXXV.
- Album studiosorum Academiae Rheno-Traiectinae MDCXXXVI-MDCCCLXXXVI. Ultraiecti MDCCCLXXXVI.
- Allgemeine Deutsche Biographie. Bd. I-LVI. Leipzig, 1875-1912.
- Allgemeines Gelehrten-Lexicon. Teil I-IV. Hrsg. von Christian Gottlieb Jöcher. Leipzig 1750-1751.
- Fortsetzung und Ergänzungen zu Chr. G. Jöchers allgemeinem Gelehrten-Lexico, ... von Johann Christoph Adelung. Bd. A-B, C-J. Leipzig 1784-1787.
 - Fortsetzung und Ergänzungen zu Chr. G. Jöchers allgemeinem Gelehrten-Lexiko. Angefangen von J. Chr. Adelung und von K fortgesetzt von Heinrich Wilhelm Rotermund. Bd. 1-7. (K-Rom). Darmstadt 1961.
- Die alten Matrikeln der Universität Strassburg 1621-1793. Bearb. von Gustav C. Knod. Bd. 1-3. Strassburg 1897-1902. (Urkunden und Akten der Stadt Strassburg Abt. 3.)
- Alumni Cantabrigiensis. A biographical list of all known students, graduates and holders of office at the University of Cambridge, from the earliest time to 1900. Compiled by John Venn and J. A. Venn. Part I. Vol. I-IV. From the earliest time to 1751. Kraus Reprint Nendeln/Lichtenstein, Wiesbaden 1974-1976.
- Alumni Oxonienses: The members of the University of Oxford 1500-1714 ... by Joseph Foster. Early Series. Vol. 1-4. Kraus Reprint Nendeln/Lichtenstein, Wiesbaden 1968.
- Apor Péter [báró] verses művei és levelei (1676-1752). Szerk. Szádeczky Lajos. I-II. Budapest 1903. (Monumenta Hungariae Historica. II. oszt. Scriptores. 36-37. köt.)
- Benke Imre: Abaúji Ielkipásztorok 1685-1799. Kassa 1943.
- Bethlen Mihály útinaplója [1691-1695]. Sajtó alá rendezte Jankovics József. Budapest 1981.
- Bethlen Miklós levelei. Sajtó alá rendezte Jankovics József. Budapest 1987. (Régi magyar prózai emlékek 6/1-2. Szerk. Tolnai Gábor.)
- Biographie Nationale publiée par l'Académie Royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique. Tome 1-27. Bruxelles 1866-1944.
- Bod Péter: Smirai Szent Polikárpus, avagy ... erdélyi református püspököknek históriájok. Nagyeinyed 1766.
- British Museum General Catalogue of Printed Books ... to 1955. Vol. 1-263. London 1965-1966.
- Brockhaus Enzyklopädie. 17. Auflage. Band 1-20. Wiesbaden 1966-1974.
- Catalogus professorum Academiae Marburgensis. Die Akademischen Lehrer der Philipps-Universität in Marburg von 1527 bis 1910. Bearb. von Franz Gundlach. Marburg 1927. (Veröffentlichungen der Historischen Kommission für Hessen und Waldeck XV.)
- Czegle Imre: A brémai főiskola magyar diákjai (1618-1750). (In: Irodalomtörténeti Közlemények 1974, 88-103).
- Dansk biografisk leksikon. Tredje udgave. Bind 1-16. København 1979-1984.
- A debreceni református kollégium tanulóinak névsora 1588-1792 (In: Iskolatörténeti adattár. Szerk. Thury Etele. II, 96-486. l.)
- Deutsches Biographisches Archiv. Eine Kumulation aus 254 der wichtigsten biografischen Nachschlagwerke ... - Microfiche-Edition. Hrsg. von Bernhard Fabian. Bearb. unter der Leitung von Willi Gorzny. München 1982.
- The Dictionary of National Biography. Vol. I-XXII. London 1964-1965.

- Dictionnaire de biographie française. Tome I - Paris 1933 -
- Dizionario biografico degli Italiani. Vol. 1 - Roma 1960
- Erdélyi féniás. Misztótfalusi Kis Miklós öröksége. Bev. tanulm. és magy. jegyzetekkel közléseszi Jakó Zsigmond. Bukarest 1974.
- Faragó Bálint: A mezőtúri református egyház története 1530-1917. Mezőtúr 1927.
- Franecker professorenportretten. Iconografie van de professoren aan de Academie en het Rijksatheneum te Franecker 1585 - 1843 door R. E. O. Ekkart. Franecker 1977.
- Gál Kelemen: A kolozsvári unitárius kollégium története. I-II. Kolozsvár 1935.
- Gömöri György: Bejegyzések Bánfi-hunyadi János oxfordi bibliájában és adalékok angliai működéséhez. (In: Magyar Könyvszemle 1978: 93-99.)
- Gömöri György: Szilágyi-Sylvanus: Magyar klasszika filológus a XVII. századi Angliában (In: Acta Historiae Litterarum Hungaricarum XXI: 111-119.)
- Graaf, G. Henk van de: A németalföldi akadémiák és az erdélyi protestantizmus a XVIII. században 1690-1795. Kolozsvár 1979.
- Graesse, [Johann Georg Theodor] - Benedict, [Friedrich] - Plechl, [Helmut]: Orbis Latinus, Lexikon lateinischer geographischer Namen des Mittelalters und der Neuzeit. Hrsg. von Helmut Plechl. Bd. 1-3. Braunschweig 1972.
- Grote Winkler Prins. Deel 1-20. Amsterdam-Brussel 1968-1975.
- Gulyás József: Tokaji református papok. Sárospatak 1917.
- Haan, Ludovicus: Jena Hungarica sive Memoria Hungarorum a tribus proximis saeculis Academiae Jenensi adscriptum. Gyulae 1858.
- Habicht, M. E.: Suchbuch für die Marburger Universitätsmatrikel von 1563-1830. Hrsg. Wilhelm Diehl. Darmstadt 1927.
- (Herepei János cikkei:) Polgári irodalmi törekvések a század első felében. - Apáczai és kortársai. - Művelődési törekvések a század második felében. (Adattár XVII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez. I-III. Szerk. Keserű Bálint.) Budapest-Szeged 1965-1971.
- Historisch-biographisches Lexikon der Schweiz. Bd. 1-8. Neuenburg 1921-1934.
- Index bio-bibliographicus notorum hominum. Pars C. Corpus alphabeticum. Vol. 1 - Osnabrück 1974 -
- Jakab Elek: Kolozsvár története. I-III. Buda, Budapest 1870-1888.
- Oklevéltár Kolozsvár történetéhez. I-II. Szerk. Jakab Elek. Buda, Budapest 1870-1888.
- Jakó Zsigmond - Juhász István: Nagyenyedi diákok 1662-1848. Bukarest 1979.
- Jankovics József: Szilágyi György (Sylvanus) angliai klasszika-filológus tevékenysége. (In: Magyar Könyvszemle 1981: 322-326).
- Die jüngere Matrikel der Universität Leipzig 1559-1809 als Personen- u. Ortsregister bearb. von G. Erler. Bd. 1-3. Leipzig 1909.
- Kádár József - Pokoly József - Réthy László - Tagányi Károly: Szolnok-Dobokavármegye monographiája. I-VII. Ds 1901-1905.
- Kempelen Béla: Magyar nemes családok. 1-11. Budapest 1911-1932.
- Kiss Kálmán: A szatmári reform. egyházmegye története. Kecskemét 1878.
- A kolozsvári református kollégium diákjainak névsora. Közli Török István. (in: a kolozsvári ev. ref. collegium ... értesítője az 1905/6 évről. Kolozsvár 1906.
- Koncz József: A marosvásárhelyi evang. reform. kollégium története. (Klly. a kollégium 1883/1888. és 1894/1895. évi értesítőjéből.) Marosvásárhely 1896.
- Külföldön bujdosó erdélyi diákok levelezése. - Szenvedő papok, szenvedő egyházak. Szerk. Nagy Géza. Kolozsvár 1933. (A Károlyi Gáspár Irodalmi Társaság Tudományos Könyvtára 1.)
- Lipszky, Joannes, de Szedlicsna: Repertorium locorum objectorumque ... Hungariae, Slavoniae, Croatiae, et ... Transylvaniae. Budae 1808.
- Erdély és a Részek térképe és helységnévtára.(Készült Lipszky János 1806-ban megjelent műve alapján.) Szerk. Herner János. Szeged 1987.
- Le livre du recteur de l'Académie de Geneve 1559-1878. Publ. sous la dir. de Sven et Suzanne Stelling-Michaud. Tome 1-6. Geneve 1959-1980. (Travaux d'humanisme et renaissance 33.)
- Magyarországi tanulók a jénai egyetemen. Összeáll. Mokos Gyula. Budapest 1890. (Magyarországi tanulók külföldön. 1. Szerk. Ábel Jenő.)

- Magyary-Kossa Gyula: Magyar orvosi emlékek. I-IV. Budapest 1929-1940.
- Matrikel der Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg I. 1690-1730. Unter Mitwirkung von Franz Zimmermann bearb. von Fritz Juntke. Halle 1960. (Arbeiten aus der Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt in Halle a. d. Saale 2.)
- Die Matrikel der Universität Basel 1460-1818. Bd. 1-5. Basel 1951-1980.
- Die Matrikel der Universität Frankfurt a. d. Oder 1546-1811. Hrsg. von E. Friedländer. Bd. 1-3. Leipzig 1887-1891. (Publicationen a. d. Preussischen Staatsarchiven. Bd. 32, 36, 49.)
- Die Matrikel der Universität Jena 1548-1764. Bearb. von. Georg Mentz, Reinhold Jauering, Otto Köhler. Bd. 1-3. Weimar 1944-1981. (Bd. 1. = Veröffentlichungen der Thüringischen historischen Kommission 1.; Bd. 2. = Veröffentlichung der Friedrich-Schiller-Universität Jena; Bd. 3. = Veröffentlichung der Universitätsbibliothek Jena)
- Die Matrikel des Gymnasium Illustre zu Bremen 1610-1810. Bearb. von Thomas Otto Achelis und von Thomas Otto Achelis und Adolf Börtzler. Bremen 1968. (Bremisches Jahrbuch. Zweiter Reihe 3.
- Naamlijst der Predikanten ... in de hervormde Gemeente van Friesland. Handschrift nagelaten door T. A. Romein. Leeuwarden 1886.
- Nagy Iván: Magyarország családai czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal. 1-13. Pest 1857-1868.
- Nagy Jukunda: Ungarische Studenten an der Universität Marburg 1571-1914. Darmstadt-Marburg 1974. (Quellen und Forschungen zur hessischen Geschichte 27.)
- Nieuw nederlandsch biografisch woordenboek. Deel 1-10. Leiden 1911-1937.
- A pápai kollégium története. Szerk. Trócsányi Zsolt. Budapest 1981.
- Pápai Páriz Ferenc: Békességet magamnak, másoknak. Közzéteszi Nagy Géza. Bukarest 1977.
- Peregrinuslevelek 1711-1750. Szerk. Hoffmann Gizella. Szeged 1980. (Adattár XVI-XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez 6. Szerk. Keserű Bálint.)
- Petri Mór: Szilágy vármegye monographiája: I-VI. Budapest 1901-1904.
- Professoren der Universität Basel aus fünf Jahrhunderten. Hrsg. von Andreas Staehelin. Basel 1960.
- Repertorium der diplomatischen Vertreter aller Länder seit dem Westfälischen Frieden (1648). Hrsg. Ludwig Bittner und Lothar Gross. Bd. 1. (1648-1715). Berlin 1936.
- Rettegi György: Emlékezetre méltó dolgok. Közzéteszi Jakó Zsigmond. Bukarest 1970.
- Ritters geographisch-statistisches Lexikon. 8. Auflage. Red. Johannes Penzler. I-II. Leipzig 1895.
- Salzer, Johann Michael: Der königliche freie Markt Birthälm in Siebenbürgen. Wien 1881.
- A sárospataki református kollégium diákjainak névsora; 1623 - 1627. Közli Gulyás József, Román János. (in: Egyháztörténet 1943 - 1945, 1958 - 1959)
- Sluis, Jacob van: Herman Alexander Röell. Leeuwarden 1988.
- Soltész János: A nagybányai reformált egyházmegye története. Nagybánya 1902.
- Stammtafeln zur Geschichte der Europäischen Staaten. I-II. Hrsg. von Frank Baron Freytag von Loringhoven. Marburg 1965.
- Europäische Stammtafeln. Stammtafeln zur Geschichte der Europäischen Staaten. III-V. Hrsg. von Frank Baron Freytag von Loringhoven. Marburg 1961-1978.
 - Europäische Stammtafeln. Stammtafeln zur Geschichte der Europäischen Staaten. (Neue Folge). VI-VIII. Hrsg. von Detlev Schwennicke. Marburg 1978-1980.
- Svenskt biografiskt lexikon. Vol. 1- . Stockholm 1918- .
- S. Szabó József: A debreceni református kollégium tanárai és kiválóbb növendékei 1549-1925. Debrecen 1926.
- Szabó Károly - Hellebrant Árpád: Régi Magyar Könyvtár. III/1 - 2. Budapest 1896 - 1898.
- P. Szathmáry Károly: A gyulafehérvár-nagyenyedi Bethlen-főtanoda története. Nagyenyed 1868.
- Szinyei József: Magyar írók élete és munkái. I - XIV. Budapest 1891 - 1914.
- Szkalos Emil: A rozsnyói evang. egyház története 1525-1930. Rozsnyó 1931.
- Thurzó Ferenc: A nagybányai ev. ref. főiskola (Schola Rivulina) története 1547-1755.
- Török István: A kolozsvári ev. ref. kollégium története. I-III. Kolozsvár 1905.
- Trausch, Joseph: Schriftsteller-Lexikon oder biographisch-literarise Denk-Blätter der Siebenbürger Deutschen. Bd. 1 - 3. Kronstadt 1868 - 1871.
- Ergänzungsband zu J. Trausch Schriftsteller-Lexikon ... Hermannstadt 1902.
- Trócsányi Zsolt: Teleki Mihály (Erdély és a kurucmozgalom 1690-ig) Budapest 1972.

- Universität Frankfurt a. O. Unter Mitwirkung von Georg Liebe und Emil Theuner ... hrsg. von Ernst Friedländer. I-III. Neudruck: Osnabrück 1965. (Publicationen aus den k. Preussischen Staatsarchiven. Bd. 32, 36, 49.)
- Wesselényi István: Sanyarú világ I-II. Közzéteszi Demény Lajos, Magyar András. Bukarest 1983–1985.
- Weszprémi István: Magyarország és Erdély orvosainak rövid életrajza. I-III. Ford. Kővári Aladár, Vida Tivadar. Budapest 1960-1970.
- Wurzbach, Constant von: Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich. 1-60. Wien 1856-1891.
- Zayzon Ferenc, id.: A székelyudvarhelyi evang. reform. egyházközség története magalakulásától 1780-ig. Székelyudvarhely 1893.
- Zoványi Jenő: Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon. 3., jav. és bővített kiadás. Szerk. Ladányi Sándor. Budapest 1977.
- Zoványi Jenő: A tiszántúli református egyházkerület története. I-II. Debrecen 1939.

UTÓSZÓ

Az Apafi-kori Erdély legmagasabbra emelkedett politikusának, Teleki Mihálynak utolsó előtti fiúgyermekéről, az életben maradottak közül¹ a negyedik, Pál külföldi tanulmányútjáról szól kötetünk. Herepei János közleményeiből nyilvánvalónak tűnik, hogy a legidősebb, korán (1679) meghalt fiút, Jánost kívánta a család gondosabb, talán külföldi tanulmányutat is magában foglaló nevelésben részesíteni.²

Teleki Mihály halála (1690) után özvegyének, Vér Juditnak kell gondoskodnia a família nevét, státusát képzettségével is reprezentáló fiú (fiúk) tanulmányairól. Utószavunk adós marad a már Nagy Géza által is óhajtott teljes Teleki Pál életrajz megírásával³, adós marad Erdély korabeli helyzetének elemzésével, ugyanígy az európai politikai események értelmezésével, de még a korabeli újságokból, "novellákból" származó értesülések esetleges helyesbítésével is. Kizárólag Teleki Pál tanulmányaival, majd peregrinációjának jellegzetességeivel kívánunk foglalkozni.

Az 1677. január 8-án Sorostélyon született Teleki Pál *h a z a i t a n u l m á n y a* iról keveset tudunk. Adataink sohasem kizárólag rá vonatkoznak, a hat Teleki fiú iskolai és magánstúdiumairól szólnak a rendelkezésünkre álló – ellentmondásoktól nem mindenkor mentes – feljegyzések. 1675-től Teleki János kolozsvári, majd enyedi tanulmányairól, praeceptorairól van tudomásunk.⁴ Teleki Mihály 1683-as memorialéja alapján⁵ tovább pontosíthatjuk ismereteinket a Teleki családban folyó nevelésről: "Míg az gyermekeket scholában be vizsik, avagy Füsi uram fel nem mégyen Németországban, addig Füsi uram legyen a két nagyobbik mellett. Ha Kolosvárra vizsik a gyermekeket, Füsi uram kísérje be Colosvárra, annakutánna menjen vissza az enyedi collegiumban, Pataki uram pedig rendeljen praeceptort az gyermekeknek. ... ha pedig úgy fog tetszeni, hogy

¹ NAGY Iván, *Magyarország családai czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal*, Pest, 1857-1868, 11. 81-91, és HOMONNAI Betti, *Vér Judit életrajza*, Bp., 1904, 18, 34-40. Teleki Mihály fiúgyermekének évszámai: János 1663-1679, Mihály 1671-1720, László 1673-1714, József 1675 k. -1732, Pál 1677-1731, Sándor 1679-1760.

² HEREPEI János *cikkei*, Bp.-Szeged, 1971, 32-38, (Adattár XVII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez. III. Szerk. KESERŰ Bálint.) A Teleki Jankónak külföldön vásárolt könyveket, magánstúdiumokat elemzi Herepei.

³ *Külföldön bujdosó erdélyi diákok levelezése*, Szerk. Dr. NAGY Géza, Kolozsvár, 1933, 12.

⁴ *Herepei János i.m.*, (Adattár ... III.) 33-35.

⁵ OL Teleki cs. lt. P 657 Joglevelek No. 3789. Az idézetek átírásában a mai helyesíráshoz közelítettünk.

Enyedre vigyék az gyermekeket, Füsü uram tanítsa a gyermekeket, míg fel nem mégyen Németországban". Előbb, szállásuk felszerelésével kapcsolatban Teleki megjegyezte: "Nékem inkább tetszik, hogy Kolozsvárra vigyék." Teljes bizonyossággal csak annyit állíthatunk, hogy a két idősebb, Mihály és László iskolába küldéséről van szó, a fogalmazás azonban nem zárja ki, hogy a fiatalabbra, József, esetleg Pálra is gondoljunk. A főúri nevelés nem túlságosan nagy számban rendelkezésünkre álló adatai a hivatalos iskolai oktatás és a magánstúdiumok, illetve az udvari nevelés kombinációját mutatják.⁶ A Teleki család udvari scholájáról Bod Péter Teleki Pált is méltató előszava tudósít.⁷ Bornemisza Anna 1688-as halotti kántájának verseit⁸ Gernyeszegen "a Teleki ház udvari scholája", Teleki László, József, Pál és Sándor és a fiúk ekkori tanítója, Majtényi Ferenc írta, aki 1691-ben még praeceptoruk,⁹ viszont 1690-ben kolozsvári tanulmányaikat már Pataki István irányítja, s forrásaink újabb mellékük rendelt tanárról (praeceptorról), Csepregi Turkovics Mihályról is szólnak.¹⁰ A kolozsvári kollégium után, mint Teleki János esetében is, Enyed következik. Előfordulhat, hogy már 1691-ben, ugyanis a Teleki Pál felett mondott halotti beszédek az ezévből meghalt Dési Mártont is tanárai között sorolják fel Enyedi István, Kolozsvári István és Pápai Páriz mellett.¹¹ 1692 őszétől azonban biztos és viszonylag részletes adataink vannak a három legfiatalabb (József, Pál, Sándor) enyedi tartózkodásáról: "Az én fiaimat Isten kegyelméből holnap akarom Enyedre béríteni" – írja Vér Judit 1692. október 30-án.¹² A következő napon keltezett a fiúk enyedi provizorának, Ferenczi Istvánnak feljegyzése: "Nagy Enyeden maradván az úrfiak őkegyelmek, ugyan az őkegyelmek szükségekre adott az Asszony őkegyelme pénzt fl. 40, mellet erogáltam ez szerint ... die 1 Pál és Sándor úrfiak ládájoknak nyitásokra //12 ... 5 die egy Vendelinusra Joseph úrfi számára adtam fl. 2//04 ... 6 die egy

⁶ BETHLEN Miklós *önéletrása*, Sajtó alá rend. V. Windisch Éva, Bp., 1955, I. 143, 151, 155.

⁷ BOD Péter, *Magyar Athenas*, Szeben, 1766, előszó.

⁸ Bornemisza Anna *megbűvöltetése*, Sajtó alá rend. HERNER János, Bp. – Szeged, 1988, 313-322. (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez 21.)

⁹ Vér Judit ezévből házhelyet adományoz neki, az erről szóló iratban a következők állnak: "Vér Judit, adom tudtára mindennek ... hogy én megtekintvén tiszteltes tudós Majtini Ferenc uramnak ő klmének, fiaim körül gyümölcsösön tapasztalt forgolódását ... említett Majtini Ferenc uram is gyermekeim körül való hosszas forgolódását félbe ne hagyja, hanem míg két nagyobbik tanuló fiaim Teleki József és Pál tanulnak, addig őket és ő velek együtt Sándor fiamot is tanítsa. Isten pedig azt az időt elhozván, mikor megirt fiaim József és Pál az oskolai fenyték alól kikelnek, annak utána Sándor fiamnak tanítására köteles ő kglme ne legyen." in "Protestáns Közlöny" 1891, 247.

¹⁰ Pataki István levele Vér Judithhoz, 1690 novemberében: "A praeceptor dolgán kegyelmed ne csudálkozzék, mert az a szegény úr idejében is úgy lett volna. Ő is már ennyi ideje után búcsúzni akar s magát más rendben akarta venni, mely talám meg is lett volna. Én igen akarnám, az úrfiak mellett megmaradna, mert olyat nehezen találunk". OL Teleki cs. lt. P 659 Missiles 6. cs. No. 219. Csepregiről HOMONNAI Betti, i.m. 61, tudósít.

¹¹ CSEPREGI T. Ferenc halotti prédikációja, in *Olthatatlanul tündöklő szövetség*, Kolozsvár, 1732, E3b és VERESTŐI György, *Holtakkal való barátság*, Kolozsvár, 1783, 86. Dési Márton adatait ld. ZOVÁNYI Jenő, *Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon*, 3. jav. és bővített kiad. Szerk. Ladányi Sándor. Bp., 1977. A halotti prédikációk adatai azonban nem mindig pontosak, a későbbiekben erre még utalunk.

¹² OL P 662 Teleki Sándor osztály 62. cs. No. 13682.

Carthesius nevű könyvnek a bekötésiért adtam az compactornak //36 ... Pál úrfi számára egy Foedust (törvénykönyvet?) vettem fl. 2//".¹³ 1692-ben és a következő évben hasonló típusú feljegyzések következnek,¹⁴ 1693-94-ből pedig Ferenczi Istvánnak a fiúk ellátásáról, mindennapjairól szóló leveleit ismerjük.¹⁵ Természetesen publicus diákként hallgatják a kollégiumi előadásokat, az enyedi matrikulában – nemes és jobb módú társaikhoz hasonlóan – nevük nem szerepel.¹⁶ A nagyenyedi tanárok közül Enyedi István volt a fiúk közvetlen felügyeletével, ellenőrzésével, magánoktatásával megbízva – nyilván 1692-től, kollégiumi tanári kinevezésétől kezdve. Majtényi Ferenc jelenti Vér Juditnak 1693-ban:¹⁷ " ... Kegyelmednek is említettem Szentkirált, hogy az kollégiumban is kellene nékiek egy ház. Enyedi Urammal akkor is beszéltem fellöle, őkegyelme mindgyárt szerez, csak kegyelmed írjon őkegyelmének és az úrfiaknak, hogy mikor kijönnek a leckékről, ne fussanak mindgyárt a szállásokra, hanem az iskolában". Enyedi megbízatásáról rendszeresen beszámolhatott Vér Juditnak, ezen jelentések egyike 1693 tavaszán kelt: "... Még Asszonyom, Istennek hála, én olyan fogyatkozást az úrfiak körül nem tapasztaltam, az mely Kegyelmednek nagy szomorúságára lehetne, láttam ellenben eleget, amelyek nagy örömeire lehetnek Kegyelmednek. Palkó és Sándor dolgok kérdés kívül vadnak, mindenik jól tanul, szeretikis tanulni ... Joseph úgy goldolkozott, hogy Kegyelmed most húsvét után künn hadgya, ötet többször iskolában nem küldi. Hallotta tölle Ferenczi Uram s mások is, hogy annak sem kíván jót, aki kegyelmednek azt tanácsolta, hogy ötet többé scholában küldje. ... Olyan kedvet, Asszonyom, a scholában a tanuláshoz ő nem hozott, amineműt az öccsei. Az teológiára feljár ugyan, és nem is héjjában szinte, mert mindenkor elkérdevén töllök azt, mit tanultak az közönséges leckén, mindenkor tart meg benne eleget. Az egész leckét pedig ujobban nekik mindgyárt és világosabban eltanítom ... A philosophiára es historiára nem jár úgy, mint Palkó (noha bizony elég ideje volna reá, meg is foghatná, hasznát is vehetné), nem az ő vétke annyira, mint az olyan embereké, akik kegyelmed előtt is mondották, hogy nem neki való a philosophia s a politia tanulása ... Joseph, noha a deáki tudományban soha Palkóval el nem érkezik, leszen nálla még más ajándéka Istennek, amellyel hazájának szolgálhat."¹⁸ A Teleki fiúk enyedi tanulmányai idejéből több melléjük rendelt tanárról tudunk. Majtényi már idézett levelében, 1693-ban újabb praeceptorról szól: "...beszéltem én akkor Enyedi urammal, és őkegyelme azt mondá, hogy ha ugyan csak abban mégyen el a praeceptor, ha kegyelmednek tetszik, mást állat helyében, mert mikor ezt adták, nem voltak otthon a deákok, s úgy kellett adni.... én azt tudom mondani, a két nagyubb nem sokat függ tölle, mert először nem viselte úgy magát, amint kellett volna; megrészegeedett – nem tudom,

¹³ OL P 662 Teleki Sándor osztály 6. cs. f. 278.

¹⁴ OL P 662 Teleki Sándor osztály 6 cs. f. 436, 513.

¹⁵ OL P 659 Teleki cs. lt. Missiles 2. cs. No. 118.

¹⁶ JAKÓ Zsigmond – JUHÁSZ István, *Nagyenyedi diákok 1662 – 1848*, Bukarest, 1979, 43.

¹⁷ OL P 659 Teleki cs. lt. Missiles 2. cs. No. 118.

¹⁸ OL P 659 Teleki cs. lt. Missiles 8. cs. No. 237. f. 25, ezt a levelet ismerteti HOMONNAI, i.m. 61-62.

hol – , s edgy s két deákot rájuk vitt vacsorára, kiket nem kellett volna, azért megutálták amazok.” Nem tudjuk, ki volt a renitens diák; mindenesetre Teleki Pál későbbi ephorusa, Zalányi Boldizsár ezévben került a családhoz, talán még Enyedre,¹⁹ a következő év nyarán azonban már a geryeszegi udvarnép lajstromában, az udvari prédikátor és kántor társaságában találkozunk nevével.²⁰ Teleki Sándor aztán továbbra is, 1698-ig biztosan Enyeden marad praeceptora, Miskolci Zsigmond társaságában.^{20a} Tanítókról, iskolákról szólnak adataink, de tanulmányaik tartalmáról, módszereiről igen kevés felvilágosítást adnak, ugyanígy a források alapján nehezen tudnánk meghatározni a különböző rendű-rangú magántanárok feladatát is. Feltételezhetjük, hogy Teleki Pál tizennyolc éves korára – fivéreirehasonlóan – színvonalas iskolai és magánoktatást kapott.

Nem tudjuk pontosan, mikor, hogyan született meg a családi döntés, hogy Teleki Pál lesz az, aki külföldi egyetemekre mehet. A k i v á l a s z t á s nál tehetsége, nyelvtudása lehetett a döntő. Sándor pedig, aki ugyanolyan alkalmas lenne, mint bátyja, ekkor még fiatal, 15 éves; noha van arra erdélyi példánk is, hogy tizennégy évesen indul peregrinálni a nemes ember gyermeke.²¹ Absolon Dániel 1694. szeptember 18-i Vér Judithhoz címzett bécsi levelének tanulsága szerint az ú t i e l ő k é s z ü l e t e k már ekkor megkezdődtek, és láthatóan az indulást erre az évre tervezték: ”Kegyelmed szándékát Pál úrfi iránt értem, dicsírem, javallom; igen akarnám, ha még helybe érném, mert vagyok oly reménységben, hogy octobrisnek a végén Isten kegyelmessége által Erdélybe lések, ha Kegyelmed pedig sietteti, itt teljes tehetségem szerint és nagy örömmel igyekezem ő kegyelmének szolgálni. Tudom, méltóságos Kinszki uram, de kíváltképpen Heisler uram ő nagysága minden promotioval léshet. Ami a vexelt és költség dolgát illeti, abban eljár Ingram uram hiven és szorgalmatosan ... Ha Pál urfi megindul, menjen Eperjes felé s ott nyugodjék edgy néhány nap, nékem pedig póstán írjon. Én innen Eperjesre megyek. Itt azomban szerzek jóakarókat s tészek jó dispositiot. Nekem az tetszenék, ha innen Baraszloba menjen s onnan Frankófurtumba. Ott egy esztendő alatt a németh nyelvet alkalmasint megtanulná.”²² Az indulás

¹⁹ JAKÓ Zsigmond-JUHÁSZ István, i. m. 112.

²⁰ OL P 662 Teleki Sándor osztály 7. cs. f. 540.

^{20a} Lásd a 23. levelet ill. Miskolci Enyeden bemutatott iskoladrámáját, in *Régi Magyar Drámai Emlékek*, II. Szerk. KARDOS Tibor, Bp., 1960, 509.

²¹ Nadányi János 1657-ben indul peregrinálni ephorusával. Lásd: *Intő utasítás akadémiákra induló ifju Nadányi János számára*, Közzéteszi GÉRESI Kálmán, in ”Magyar Protestáns Egyházi és Iskolai Figyelmező” 1878, 490. Bethlen Péter 1625-ben 15 éves. Vö. *Adatok Bethlen Péter külföldi iskolázatásához*, Közzéteszi LUKINICH Imre, in ”Századok” 1911, 716-718. Osztrák nemesek esetében is találkozunk egészen fiatalokkal, Hans Wilhelm Stubenbourg 1632-ben 16 éves, mikor Kavalierstourra indul, ld. Harry KÜHNEL, *Die Adelige Kavalierstour im 17. Jahrhundert*. in *Festschrift zum hundertjährigen Bestand des Vereins für Landeskunde von Niederösterreich und Wien*, Wien, 1964, 368. Georg Bernhard Hardegg 1646-ban szintén 16 éves, ld. Gernot HEISS, *Integration in die höfische Gesellschaft als Bildungsziel: zur Kavalierstour des Grafen Johann Sigmund von Hardegg 1646/50*, in *Jahrbuch für Landeskunde von Niederösterreich*, 1982/83, 99-100.

²² OSZK Fol. Hung. 2639/5. A Teleki család levelezésének másolatgyűjteménye, f. 381-382. Absolon Teleki halála után is a család egyik bizalmi embere. A peregrináció során is gyakorlati segítséggel szolgálhat. ”Pál urfi leveleit most hozták kezemhez. Kegyelmed édes asszonyom nékem továbbra is parancsoljon” – írja Vér Juditnak Szebenből 1696. május 20-án. Lásd: uo. f. 538. Absolon és az idézetben kiemelt külföldiek szerepéről tudósítanak a levelek, lásd a mutatót.

azonban a következő év nyarára halasztódott, 1695. július 8-ra,” 8. Julij, mely nap 3 esztendeje, hogy kegyelmed látásában nem gyönyörködhetem” – írja Teleki anyjának 1698-ban (205. levél).

Ha Teleki Pál tanulmányútjának jellegét szeretnénk meghatározni, választ kell keresnünk arra a kérdésre, hogy a tanulmányi célú külföldi peregrinációban saját hagyományokkal még nem rendelkező család hova, kikhez fordul m i n t á-kért, honnan vesz példát, az úti, tanulmányi terv összeállításához javaslatokat? A levelezésben az 1695 tavaszán peregrinációjáról hazaérkező Bethlen Mihály²³ neve többször is előfordul; az enyedi tanárok követendő példaként állítják tanítványuk elé: ”A peregrinatio masculus ember kell, Bethlen Mihály uram nem hogy edgy óráját elvesztegette volna önkényén, de még arra is haragutt, aki arra okot adott” (46. levél). Teleki egy ízben mintha a fölülmúlni kívánt elődöt látná benne: ”Bizony dolog, inkább szerettem volna alacsonyabb embernél szállást tartani, de a professoroknál lévén, mindenek Bethlen Mihály uramat gyalázták ephorusával edgyütt, hogy egy alacson serfőzőnél volt szálláson, asztalt is ott tartott, és a professoroknak társaságától egészen elvonták magokat.” (17. levél). Angliai kapcsolatok keresésekor felhasználja Bethlen ismeretségeit, Enyedi István biztatására keresi fel levelével Woodroffe-ot, és hivatkozik rá (127. és 149. levél). Nemcsak tudós kapcsolatait, hírét hagyományozza azonban Bethlen Mihály tovább, kereskedő ágensei Telekit is szolgálják; Caradin (7. levél) és az amszterdami Willem Weier névvel Bethlen levéljegyzékében is találkozunk.²⁴

Az erdélyi főúri peregrinációk ritka voltát is jelzi, hogy Bethlen Miklós harminc évvel korábbi külföldi tanulására is emlékeznek Teleki tanácsadói (167. levél).

Teleki Pál peregrinációjának meg e r v e z é séhez, útvonalának összeállításához láthatóan kétféle hagyomány szolgált alapul. Az egyik mindenképpen a hazai (erdélyi) reformátusok sok évtizedes peregrinációs gyakorlata. A XVII. század második felétől elsősorban Hollandia egyetemein és Odera-Frankfurtban szereznek képzettséget.²⁵ Főúri származású kortársa, Bethlen Mihály is ezeken az egyetemeken tanult,²⁶ a hazai iskolák tanárai is ezeknek az egyetemeknek ismeretét adják tovább, ajánlják tanítványaiknak. Enyedi István, aki egykor Franekerben tanult teológiát²⁷ a hollandiai egyetemokről küld részletes ismertetést tanítványának (83., 124. és 127. levél), Pápai Páriz világiasabb műveltsége, szakképzettsége²⁸

²³ BETHLEN Mihály *útnaplója* (1691 – 1695), Sajtó alá rendezte JANKOVICS József, Bp., 1981.

²⁴ JANKOVICS József, *Bethlen Miklósról vonatkozó adatok Bethlen Mihály útnaplójában*, ItK 1971, 343-6.

²⁵ SZABÓ Miklós, *Erdélyi diákok külföldi egyetemjárása a XVI – XVIII. században*, in *Művelődéstörténeti tanulmányok*, Bukarest, 1980, 159-163. A XVIII. század első felében Jéna és Halle mellett még mindig ezek a leginkább frekvenciált egyetemek. Lásd még: *Peregrinuslevelek 1711 – 1750*, Szerk. HOFFMANN Gizella. Szeged, 1980. (Adattár XVI – XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez 6. Szerk. KESERŰ Bálint.)

²⁶ BETHLEN Mihály *útnaplója*, 14-27, 38-42.

²⁷ ZOVÁNYI Jenő, i. m. és RMK III. 3390.

²⁸ PÁPAI PÁRIZ Ferenc, *Békességet magamnak, másoknak*, Bev. tanulmánnyal és magy. jegyzetekkel közlést teszi NAGY Géza, Bukarest, 1977, 21-55, 92-133. A Pax Aulæ francia forrásait elemzi TARNAI Andor, *Pax Aulæ*, ITK 1968, 273-283.

alapján ad kollégéjától eltérő javaslatot: "Úgyis higgye kegyelmed, hogy Genevában feltalálja azt, amit Lejdában, azért nem kell elmúlatni, sőt teljesebb tudós emberekkel." (101. levél). A közrendűekével megegyező útvonal mellett a XVII. század első évtizedeitől kezdve a főrendű, arisztokrata származású peregrinusdiákjainknál szinte minden esetben megfigyelhető az azokénál lényegesen gazdagabb útiprogram. Az anyagi lehetőségek természetesen csak részben magyarázzák ezt. A főrangú családból származó fiatalember magas állami tisztségekre számíthatott, esélyei számottevően növekedhettek azzal, ha az erdélyi uralkodó körökben jelentősnek tartott iskolák látogatása mellett az európai udvarokban szerzett tapasztalatokról is beszámolhatott. "Esmerkedjék kegyelmed a potentátokkal, és jövődében azok commendatiójával jöjjön Bécsbe, ... Bécsből Erdélyre kegyelmed jövődöbeli promotiójára való assecuratiókkal (ha nem commissiókkal) kell haza jöni." – írja Pápai Páriz még a peregrináció elején (77. levél). A német–osztrák szakirodalomban Kavalierstournak²⁹ nevezett nemesi tanulmányút és a tudós peregrináció jegyeinek együttes jelenléte – véleményünk szerint – nemcsak a tervezésben, hanem a megvalósításában is észrevehető. Ez alighanem Teleki Pál külföldi útjának egyik legfontosabb sajátága.

A legnehezebben megválaszolható kérdés, hogy milyen mértékben, mennyi önálló elképzeléssel járult hozzá Vér Judit a tanulmányút programjának kialakításához. Mivel az ő levelei a kendilónai levéltárból válogatott anyagban egyáltalán nem szerepelnek, mások információi, a hozzá írt levelek szolgálnak csak útmutatóul. Életrajza és a rendelkezésünkre álló források alapján nem kell feltételeznünk, hogy kivételes műveltségű lett volna; a korabeli asszonyokhoz hasonlóan könyvekből szerezhető műveltsége a háztartásra, gyógyításra terjedhetett ki. Könyvjegyzéke bibliákat, kegyességi irodalmat, kertészkönyveket, magyar nyelvű históriás éneket tartalmaz,³⁰ latinul ő sem tudott³¹. De az enyedi professzorok leveleinek gyakori hivatkozása: "Az asszonynak őkegyelmének az tetszett volna ..." valamint Zalányi visszaemlékezése konkrét utasításaira: "mikor az urfiakkal edgyütt Enyedről Sorostélyra a szüetre akarván bennönket vinni ... a többi között szükségesnek itélé az urfinak, ha Isten fel hozza, az angliai királlyal való ismeretseget" (162. levél) – azt mutatják, hogy nem volt teljesen tájékozatlan a politikában sem. Szigorú, puritán, igen határozott elképzelései voltak gyermeke jövőjéről és az ehhez szükséges útról. Az instrukció másolata, az ajánlólevél fordítása, az enyedi professzoroknak szóló Strimesius-levél és annak fordítása (37. levél),

²⁹ ÖTVÖS Péter, *Széchenyi Zsigmond itáliai körútja 1699–1700*, Szeged, 1988, 11–14. (Peregrinatio Hungarorum 1. Szerk. HERNER János). Norbert CONRADTS, *Politische und staatsrechtliche Probleme der Kavalierstour*, in *Wolfenbütteler Forschungen*. Bd. 21. 45–65, Eva-Marie CSÁKY-LOEBENSTEIN, *Studien zur Kavalierstour österreichischer Adelliger im 17. Jahrhundert*, in *Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung*, Wien-Köln-Graz, 1971, 408–434, és HEISS i.m. 99–114, KÜHNEL, i.m. 364–384.

³⁰ HOMONNAI i.m. 45–6. Vö. *Magángyűjtemények a királyi Magyarországon és az erdélyi fejedelemségben 1533–1721*, Szeged, 1985, 87. (Könyvtártörténeti Füzetek. IV. Szerk. MONOK István). 1693-ban így kér tőle könyvet Besenyei Anna: "Azomban édes asszonyom, úgy tudom, Kigyelmed büvölködik a Pápai uram orvosságos könyveivel. Kigyelmednek alázatosan megiszolgálom, ha részeltet véle bennünket ...". OSZK Fol. Hung. 2638/6. A Magyar Asszonyok Könyvtárának másolatgyűjteménye. f. 438. Kézírtatos recepteket ad közre HOMONNAI i.m. 36–7.

³¹ Teleki a hozzá írt levélben pl. kihúzza a mercator szót, a magyar kifejezést használja.

Enyedi István levelének részlete (124. levél és jegyzete) pedig azt is mutatják, hogy nem csak Teleki Pál törekedett a tanulmányaival kapcsolatos dokumentumok megőrzésére, hanem anyja családfői tisztében a professzorokkal való rendszeres konzultációk mellett erről is messzemenően gondoskodott.

A három évre tervezett tanulmányút (207. levél) technikai részleteire (pénzváltás, ajánlások), mint láttuk Absolon Dániel már az előző évben megoldást, utat keresett; 1695 tavaszán pedig az enyedi professzorok írnak ajánlólevelet Odera-Frankfurtba, és nyilván az ő közreműködésükkel készül el a Vér Judit nevében fogalmazott *utazási instrukció* is. Eddigi tapasztalataink szerint az utazási instrukció jellegzetesen a nemesi peregrináció tartozéka, noha tudunk rá példát polgári – értelmiségi körből is.³²

Magyar nyelvterületről kb. egy évszázadot átfogó időből ismerjük ezt a "műfajt"; a példák nagyobb hányada erdélyi. Bethlen Gábor unokaöccsének, Bethlen Péternek írt instrukciót 1625-ben³³, a művelt váradi nemes, Nadányi Mihály fiának, Jánosnak ad peregrinációjához tudós, feltehetően a váradi értelmiségiek közvetlen hatását sem nélkülöző intő utasítást³⁴. Bethlen Miklós apjáról írja: "Ada azért hétszázötven aranyat, ephorusul Csernátoni Pált ... és szép instructiot, melyben egyik nota bene volt: hogysem valami tisztátalan életre vetemedjem, inkább házasodjam meg".³⁵ Teleki Pál és testvére, Teleki József fiaik kísérőjének 1722-ben adott instrukciójában áll: "eö Kegyelme observálván Fiainknak adott Instructionkat (mellyenekis edgyike eö Kegyelmenekis külön ki adatott)".³⁶ Végül a magyarországi, a Telekiekkel kb. egyidőben felemelkedő Széchenyi családot, Széchenyi György Zsigmond fiának és kísérőinek 1699-ben írt instrukcióját kell említenünk.³⁷ Ennek a műfajnak – noha sok konvencionális elemet tartalmaz (józsanság, takarékoság, serénység, istenfélelem stb.), így a térben és időben egymástól távollevő szövegek hasonló mondatokkal örvendeztetnek meg bennünket³⁸ – a család által elvárt, megkövetelt normák, eszmények szempontjából kitüntetett szerepe van. A Vér Judit által adott instrukció, amellet, hogy az utazás során elképzelhető helyzetekre is konkrét tanáccsal szolgál, megfogalmazza Teleki Pál peregrinációjának célját: "... hogy bujdosása által bölcsességet keres-

³² Pápai Páriz fiának adott Paterna instructiót ... említi DÉZSI Lajos, *Magyar író és könyvnyomtató a XVII. században*, Bp., 1899, 294. Vö. JANKOVICS József, *A Pápai Páriz család angol kapcsolatainak történetéhez. I.* ActaHistLittHung Tom. XII. Szeged, 1972, 140-1.

³³ Adatok Bethlen Péter külföldi iskoláztatásához, 716-718.

³⁴ GÉRESI, *Intő utasítás ...*, 484. KESERŰ Bálint (*Újfalvi Imre és az európai "későhumanista ellenzék"*, ActaHistLittHung Tom. IX. Szeged, 1969, 4) az album amicorum-használat humanista szokását elemezve idézi Nadányi instrukcióját, hangsúlyozza az ott megfogalmazódó kíváncsiság értelmiségi vonását.

³⁵ BETHLEN Miklós *önéletrása*, Bp., 1955, I. 176.

³⁶ *Peregrinuslevelek 1711 – 1750*, 305.

³⁷ ÖTVÖS Péter, *Széchenyi Zsigmond utáliai körútja 1699 – 1700*, Szeged, 1988, 22-42. (Peregrinatio Hungarorum I. Szerk. HERNER János)

³⁸ ÖTVÖS Péter tanulmányában az instrukciók tanult retorikai elemeire hívja fel a figyelmet uo. 10. Az instrukciónak az utazásméleti irodalom kézikönyveivel való összevetése lehet a következő lépés, lásd: FRÖLICH Dávid, *Medulla geographicae practicae ...*, Bártfa, 1639, d1b oldal táblázatát, vö. még: KOVÁCS Sándor Iván, *Útleíró utazók – utazási irodalom a XVI – XVII. században*, ActaHistLittHung Tom. X. – XI. Szeged, 1971, 83.

sen, mellyel valaha az reformata ecclesiának, édes hazájának és atya házának is szolgálhasson”. Fontos pont az utasításban az ephorus státuszának meghatározása: ”Az ephorus a praeceptornál feljebb való becsületet és tisztességet érdemel”. Ennek a pontnak kiemelése azért is szükséges, mert Telekinek ephorusával való vitája, veszekedése szinte az egész tanulmányutat végigkíséri (ld. különösen a 61. és a 111-113. leveleket). A család és Vér Judit nevében további utasításokat fogalmazó enyedi tanárok nem csupán anyagi okok miatt nem váltják le Zalányit: ”Csak azért mert keményen és morose viseli magát az ephorus, nem lehet megváltoztatni, csak másképpen feslett erkölcsű, tékozló, henye vagy gonoszlelkű ne légyen” –, majd megismétli Enyedi István az instrukció szavait: ”az asszony ökegyelme személyét kegyelmed előtt viselő gondviselője kegyelmednek e mostani bujdosásában Zalányi uram ... illendő authoritással kell élni ökegyelmének is.” Ugyanezt a felhatalmazást kapja a következő generáció, Teleki Ádám és Teleki József kísérője.³⁹ Egyébként a kortárs szakirodalom hasonlóképpen határozza meg a kísérő helyét, mint ahogy a felsorolt erények is megfelelnek az ott megkívántaknak.⁴⁰

A Nadányi Jánosnak adott utasítás két részből áll: ”Ekkédig a peregrinationul. Már következik a tanulásnak modgya”. Teleki Pálnak erre vonatkozóan szóbeli utasítást ígérnek; a levelekből azonban nyilvánvaló, hogy létezett egy másik instrukció is, mely amellet, hogy az itt találhatóhoz hasonló praktikus viselkedési szabályokat írt elő a peregrinálónak, ugyancsak mindkettőjükhöz szólva a tanulmányokról is részletesen rendelkezett. ”... az Instructionk tenora azt tartja, hogy csak nobilisnek, azaz nemesnek hívassa magát az urfi” – menti magukat Zalányi a beiratkozási díj miatt (14. levél). ”Kegyelmeteknek, úgy tetszik, instructiojában volt, ajándékon segéljen inkább megszűkült valamely atyafiát, mintsem kölcsön pénzzel” – figyelmezteti tanítványát Enyedi István (36. levél), majd Teleki Pál mentegetődzik a táncóra miatt anyjához írt levelében: ”Kegyelmed instructioja mellett Enyedi István uram maga kezével írt s előnkben adott instructioban szórul szórul ilyen szók vadnak: az urfinak a lovaglás nem használ, az mint ott tanétják a fegyverkezést, nem árt, ha egy kevésbé tanulja, hogy abban se legyen tudatlan ... az német nyelvvel együtt minden héten négy órát, vagy minden nap egy órát kell rendelni elsőben is ad ceremonias ediscendas, azaz az ceremóniáknak kitanulására, az ceremóniákat pedig tanétja itt az, az ki egyszersmind táncmesternek is hívattatik”(60. levél).

A levelezésből azonban az is megmutatható, hogy az eddig dokumentált részletes, otthon kézbe adott utasítások csak a tanulmányút első állomására, Odera-Frankfurtra vonatkozhattak, a későbbiekéről nem voltak pontosan kidolgozott elképzelések, ugyanis 1696 tavaszától kezdődően Teleki, ephorusa és az ott-honiak közötti levélváltásnak állandóan visszatérő eleme a további útvonal ”megbeszélése” (először a 76., 77., 83. levélben, majd a franekeri tanulmányok végén

³⁹ *Peregrinuslevelek 1711–1750*, 305.

⁴⁰ Franz NEUMANN, *Der Hofmeister*, Halle, 1930, 37-39, az 1693-ban Frankfurtban kiadott *Der adelige Hofmeister c. mű* alapján ”Die Stellung eines 'Adeligen Hofmeisters' war durchaus selbstständig; sie war dadurch, dass der Hofmeister die Stelle des Vaters vertreten musste, ungleich verantwortungsvoller als die eines Hauslehrers”.

az angliai utazás időpontja ill. Észak- vagy Dél-Európa országai közötti választás lehetősége kerül szóba: 101., 121., 124., 125., 127., 132. levelek).

A Teleki Pálnak adott rendhagyó instrukciókra – és különösen a levelekben szétszórta nagyszámú instrukciótüredékre – azért tértünk ki részletesen, mert tartalmilag ezek a leggazdagabbak.

*

Ha Teleki Pál közel négy évig tartó peregrinációjának állomásait kívánnánk felrajzolni, nem tudnánk pontosabbak lenni az ugyanebből a levéltári anyagból válogató Nagy Gézánál,⁴¹ hisz ő olyan forrásokat is ismert, amelyek nekünk nem állnak rendelkezésünkre. Teleki és családtagjai, diáktársai, hazai és külföldi professzorai közötti levelezés anyaga mindenképpen bővebb volt, a saját levélszámozások bizonyosságai ennek. A mikrofilmen levő válogatásban Zentelki István levelei nem szerepelnek, a 238. levél pedig azt mutatja, hogy a rendelkezésünkre álló családi levelezés sem teljes. A Nagy Géza által *számadáskönyv* nek nevezett költésznapló valószínűleg nem azonos az itt közölttel, az a korabeli feljegyzések szerint az Erdélyi Múzeum kéziratárába került.⁴² Az odera-frankfurti és a franekeri magánórák, a professzoroknak ezért fizetett összegek, a franciaországi útvonal (Luneville, Nancy), a Párizsban vásárolt könyvek adatai mind ebből az utazás során vezetett számadáskönyvből származnak. Az ismert – 1697 nyarára-őszére vonatkozó, naplószerű jegyzetekkel megtoldott – *kiadásjegyzék* és az utazás elejétől meglévő *számlák*, elismervények stb. becses és ritka, a XVIII. századig kevésbé ismert forrástípust képviselnek.

Az itt közölt forrásokhoz képest a peregrinációra vonatkozóan is *újabb adalékokat* találunk Verestói György és Csepregi T. Ferenc halotti prédikációiban,⁴³ és Teleki Pál fiának, Ádámnak láthatóan az előbbi forrásokra támaszkodó családi feljegyzéseiben.⁴⁴ Ők, egymástól nem függetlenül, a már ismert egyetemek mellett Teleki udvari kapcsolatait és sikereit hangsúlyozzák; a hesseni tartománygróf fiainak barátságáról (Marburgban együtt tanult velük), I. Lipót császár előtt két alkalommal, 1695 őszen és hazatérése előtt, 1699-ben mondott oratóiókról is szólnak.

A források túlnyomó többségét jelenti az *epistolarium*; nem minden levél

⁴¹ *Külföldön bujdosó erdélyi diákok levelezése*, 23-64.

⁴² *Az erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtára 1907. évben*, MKSz 1908, 349, a kéziratár új szerzeményei között "Teleki Pálnak akadémiai tartózkodása idejéről való (1695-1698) számadásai, apró följegyzései és akadémiai kurzusai" tárgyú kéziratot említi. Nagy Géza kísérőtanulmányában három egyetemi jegyzettel együtt sorolja fel, ebből adja a peregrináció pontos adatait. In *Külföldön bujdosó erdélyi diákok levelezése*, 13.

⁴³ CSEPREGI T. Ferenc i.m., in *Olthataatlanul tündöklő szövétnék*, EAa-b. VERESTÓI i.m. 87-88. A halotti prédikációk az egyetemek felsorolásakor egyformán tévednek, Odera-Frankfurt után mindkettőben Marburg következik, és csak ezután Franeker. Innen tudjuk viszont – egyéb, már idézett részletek mellett – például, hogy az odera-frankfurti egyetem filozófiai auditoriumában ki volt függeszve a Teleki címer.

⁴⁴ *Gróf Teleki Ádám tábornok családörténeti feljegyzései (1730-1740)*, Közzéteszi ifj. BIÁS István, in "Genealógiai Füzetek", 1908, 6-10.

szolgál azonban új információval, éppen mert a család majdnem mindegyik tagjához külön-külön is szólnak. Teleki és Zalányi Vér Juditnak küldött levelei – a fent említett okból és az utazás technikai részleteire vonatkozóan (pénzváltás, szállásfoglalás stb.) – igen informatívak, viszont a Bethlen Mihályéhoz hasonló listát pl. a hallgatott kollégiumokról,⁴⁵ a szellemi tájékozódásról nem kapunk. A tudósoknak, külföldi ismerősöknek írt és tőlük kapott levelek többsége is "afféle barátságos maga ajánlása".

Az *album amicorum* – természetéből következően – feltárja ugyan Teleki igen széles ismeretségi körét, mutatja a peregrinusdiák igényét a híres, a kortársak által nagyrabecsült személyiségek meismerésének vágyát⁴⁶; aligha feltételezhetjük azonban, hogy albumának mind a kétszázhuszonhárom bejegyzőjével személyes baráti és/vagy intellektuális kapcsolatban lett volna Teleki. Biztos jele ennek, hogy egyetemi tanulmányai helyein, Odera-Frankfurtban, Franekerben, Marburgban az elutazást megelőző napokon, módszeresen gyűjti össze az aláírássokat.

Mégis, ennek a peregrinációnak egyik figyelemre méltó vonása Teleki értelmiségi, tudós kapcsolatainak sokasága. Ezek persze nem egyszer a politikusokhoz, az udvarokhoz való eljutás eszközei is: "Az angliai királlyal való szembenléteelt Kegyelmed omnibus viribus munkálódja. Néha edgy pap vagy professzor tágasabb utat nyit afélére, mint más nagy ember." – írja Enyedi István (127. levél). Különösen igaz ez Brandenburgban, ahol az egyetemi professzorok többsége egyben a választófejedelem tanácsosa, udvari tisztségviselője.⁴⁷ Itt, Odera-Frankfurtban Teleki beiratkozik⁴⁸, majd retorikai, filozófiai, jogi, történelmi tanulmányai végén – az arisztokrácia ekkori szokásaitól eltérően – nyilvános disputációt tart filozófiából (79. levél). Sajnos erről csak Zalányi leveléből értesülünk; valószínűleg ennek kinyomtatásáról, dedikációjáról szól Teleki László levele (103., esetleg megkockáztathatjuk a feltevést, hogy – ekkor már Franekerben – egy másik disputációról van szó). Peregrinációjának első állomása azért is fontos, mert több tudós vállalkozásnak – későbbi patrónus szerepét mintegy megelőlegezve – kezdeményezője lesz. A nagyenyedi kollégium két frankfurti ösztöndíjának története Pápai Páriz és Jablonski levelezéséből követhető nyomon, az itt közölt dokumentumokban két alkalommal említődik csak (148., 208. levél).⁴⁹ Daniel Ernst Jablonski, a brandenburgi választófejedelem udvari papja, a kelet-európai protestáns egyházak történetét tervezi megírni; az ehhez a munkához való magyarországi csatlakozás lehetősége úgyszintén Teleki közvetítésének köszön-

⁴⁵ BETHLEN Mihály útinaplója, 26-27, 38.

⁴⁶ KESERŰ Bálint i.m. 4.

⁴⁷ Günther MÜHLFORDT, *Die Oder-Universität 1506-1811*, in *Die Oder-Universität Frankfurt. Beiträge zu ihrer Geschichte*, Weimar, 1983, 32-33.

⁴⁸ *Aeltere Universitäts-Matrikeln, I. – Universität Frankfurt a. d. Oder 1549–1811*, II. Hrsg. von E. Friedlaender, Leipzig, 1888, 233. 1695. szeptember 25-én (a régi naptár szerint) íratkoznak be Zalányival.

⁴⁹ Lásd erről NAGY Géza kisértőtanulmányát in PÁPAI PÁRIZ, i. m. 73-4, és uo. az 512. lapon 'Pápai Teleki Sándornak szóló levelét 1712-ből: "... Teleki Pál uram ugyan keményen írt és ugyan iure suo exigálta tőlünk, argumentumul adván, hogy őkegelme mikor Berolinumban volt, Jablonski urammal nem kicsiny eszköz volt annak az stipendiumnak szerzésében".

hető.^{49a} Tudjuk ugyan, hogy Debreceni Ember Pálra ifj. Dobózi István hívta fel Jablonski figyelmét,⁵⁰ nem elképzelhetetlen azonban, hogy Telekinek – mindkettőjüket ismervén (138., 222., 237. levél) – az eddig dokumentáltnál is nagyobb szerepe van a kapcsolat megteremtésében. Levelek sorozata szól viszont egy feltehetően soha meg nem valósult vállalkozásról. Johann Christoph Becmann, az odera-frankfurti egyetem történelem- és teológiaprofesszora I. Lipót uralkodásának történetét tervezi kiadni. Telekitől ill. a családtól, a családdal kapcsolatban lévő írástudóktól egy synopsis-t kér id. Teleki Mihály életéről, politikai tetteiről (először a 21. levélben, ld. ehhez a mutatót). A magyar tudós kapcsolatok lehangoló epizódja, hogy a mindenki által fontosnak tartott összefoglaló soha nem jut el Becmannhoz.⁵¹ Teleki Pál később is bizonyítékát adja, hogy a familia írásban is dokumentált hírnevére talán ő vigyáz a legérzékenyebben. Teleki Mihály leveleskönyvének, naplójának Absolon Dániel özvegyétől való visszaszerzését sürgeti. "Az Absolon uramnál maradott könyvek, ha odamaradnak, kimondhatatlan kár. Legyen oda inkább egész bibliothecája kegyelmednek, mintsem az a két könyv, kivált az edgyik, melyben édes atyánk urunk, mint gondos, bölcs és messzenéző ember, minden maga viselt dolgaát és leveleit feljegyezte. Bizony ha ezen könyv odaleszen, másodszor temetjük el édes atyánkat ... Ha Isten haza viszen, megmutatom én kegyelmednek, micsoda megbecsülhetetlen könyvek legyenek azok." (192. levél) – a fenti sorokban mintha egy tervezett Teleki életrajz körvonalazódna.

Odera-Frankfurtot elhagyva, a németországi peregrináció után útjának következő állomása, tanulmányainak újabb színhelye Franeker. A hazai utasításoknak megfelelően 1696 augusztusában,⁵² a tanítás kezdetére megérkeznek. Egyébként a közel négy évig tartó tanulmányútból kettő és felet az *egyetemek* falai között tölt Teleki; Odera-Frankfurt és Franeker után még egy szemesztert Marburgban.⁵³ Enyedi István közvetíti ezzel kapcsolatban Vér Judit elképzelését: "Kegyelmed maga tudja, úrfi, hogy az asszony őkegyelme célja Kegeyelemed peregrinációjában nem csak az, hogy városokat, udvarokat, országokat szemléljen (noha egyik el nem hagyható része a tisztességes peregrinációnak ez), hanem hogy kiváltképpen magát kegyelmed a tudományokban s nyelvekben perfiálja." (83. levél), több ízben elhangzik a figyelmeztetés, amely az előbbihez hasonlóan az egyetemi tanulmányok elsődlegességét hangsúlyozza, a "tanév" betartására szólítja fel Telekit (többek között a 83., 124., 127. levél).

^{49a} Négy levelet közöl BOD Péter, *Historia Hungarorum Ecclesiastica*, II. Leiden, 1889, 461-464, magyarul PÁPAI PÁRIZ i.m. 433-466, és a 473-482. lapokon.

⁵⁰ RITOÓK ZSIGMONDNÉ, *Debreceni Ember Pál egyháztörténetének kéziratai*, MKSz 1973, 181-2.

⁵¹ Az *Allgemeine Deutsche Biographie* és a *Neue Deutsche Biographie* csak legfontosabb műveit, a *Historia orbis terrarum* című munkáját, Anhalt és Brandenburg történetét veszik fel; előfordulhat, hogy Becmann műve végül nem készült el.

⁵² Zalányival együtt 1696. augusztus 21-én iratkoztak be. In *Album studiosorum Academiae Franekerensis 1585–1811, 1816–1848*, Onder redactie van S. J. FOCKEMA en Th. J. MEYER, Franeker, 1968, 268.

⁵³ ZOVÁNYI Jenő, *A marburgi egyetem magyarországi hallgatói 1859-ig*, It 1955, 346. 1697. december 30-án (a régi naptár szerint) iratkoznak be.

Franeckeri tanulmányai (teológiai, egyháztörténeti, jogi stúdiumairól tudunk), hollandiai és angliai kapcsolatai azt mutatják, hogy az erdélyi diákok és tanárok ismerőivel, patrónusaival kerül elsősorban kapcsolatba. Röell, akinek *Theologia naturalis* c. előadását Nádudvari Sámuel jegyzi le Telekinek, a nyolcvanas évek végétől a magyarországi, erdélyi diákok körében az egyik legnépszerűbb franeckeri teológiatanár.⁵⁴ Vitringával együtt bizonyítványt is adnak neki (164., 185. levél). Apja híre, politikai kapcsolatai ide is elkísérik, tanára, tanácsadója, van der Waeyen,⁵⁵ és Leusden ismeretségét a Teleki névnek is köszönheti (59., 209., 213. levelek). Angliában a Bethlen Mihálytól is ismert londoni magyar emigránsok kalauzolják (Tolnai Mihály, Szilágyi György),⁵⁶ és nem utolsósorban megint csak Teleki Mihály hollandiai–angliai levelezőtársa, Adam Frank.⁵⁷ Az ösztöndíjszerző akció is folytatódik 1697 nyarán Angliában. Az enyedi kollégiumnak kiállításba helyezett két oxfordi alumnia Benjamin Woodroffe közvetítésével (127., 139., 148. levél) azonban a jelek szerint szintén csak terv marad, majd két évtizedet kell még várni az enyedi kollégium rendszeres angol kapcsolatainak létrejöttére.⁵⁸

Jegyzetkönyvének tanúbizonysága szerint tekintélyes számú könyvét is Németalföldön szerzi be (ld. a egyes iratok 14., 24., 28. tételét ill. a mutatót, a Franciaországban vásároltakat sajnos nem ismerjük).⁵⁹ A történeti, jogi munkák mellett a teológiai, filozófiai irodalom még mindig nagyobb részt foglal el a világiak könyvtárában is – a kortárs könyvjegyzékek Telekiéhez hasonlóan bizonyosságai ennek. Figyelmet érdemel azonban újonnan vásárolt könyvei között a klasszikus és főként bibliai filológiai tárgyú művek viszonylag nagy száma (Schicard, Rosinus, Clerc, Courcelles stb.); ugyanígy a modern nyelvek jelenléte (itt főképpen nyelvtanulási célból: Castelli, Fenne, Pepliers). Ritkán ugyan, de azért találkozunk könnyedebb olvasmányokkal és "korszerű" művekkel, mint pl. az *Udvari ember* francia fordítása, és a volt praceptor dörgedelmeit kiváltó *Meursius felterelmes eleganciái*".

Hollandia elhagyása után Teleki és ephorusa Marburgban folytatja tanulmányait – ennek részleteiről nincs részletes információnk, de közelebbi egyetemi ismerősei többségükben a teológusok közül kerülnek ki (Andreae, Croll, Gautier, Miege), Lambert-rel, a retorika professzorával volt még közelebbi kapcsolata. Marburgi tartózkodása idején a kasseli udvarban keres inkább kapcsolatokat – sikerrel (169., 175., 192., 197., 198., 201. levél). Az ezt követő franciaországi és

⁵⁴ Jacob van SLUIS, *Herman Alexander Röell*. Leeuwarden, 1988, 40-41, 212-216.

⁵⁵ 1689-ben van der Waeyen üzenetet küld Teleki Mihálynak, melyben a bécsi holland ügyvivőn keresztül titkos levelezést ajánl, ill. egy erdélyi követ tisztelgő látogatását javasolja III. Vilmosnál. OL P 659 Teleki cs. lt. Missiles 53. cs.

⁵⁶ BETHLEN Mihály *útinaplója*, 87-8, 90-91, 95, stb.

⁵⁷ Adam Frank a nyolcvanas évek végén Teleki Mihálynak írt levelei az OL-ben találhatók, lásd a 55. jegyzetet. Frank levelezését BUJTÁS László Zsigmond rendezi sajtó alá.

⁵⁸ JANKOVICS József, *A Pápai Páriz család angol kapcsolatainak történetéhez I.*

⁵⁹ A Teleki könyvtárhoz lásd még: *Magángyűjtemények a királyi Magyarországon és az erdélyi fejedelemségben 1533-1721*, Szeged, 1985, (Könyvtártörténeti Füzetek IV.) 109, 114-5, 117-121, a gyermek-szei könyvtár töredékkatalógusait. A 39. és 60. levél a család görögényi és marosvásárhelyi könyvtárrészét említi. Már a hetvenes években külföldi könyveszerzésről tudósít Herepei, i. m. 35-6.

svájci peregrinációnak (1698 nyara) kezünkben lévő forrása csupán az album amicorum, a bejegyzések – ellentétben a korábbiakkal – Párizsban csak az úti-társaktól és a svéd követőtől származnak, tudós, tanár nincs közöttük. 1698 szeptember végétől a következő év április elejéig Bécsben tartózkodnak bátyja, a fejedelem és az erdélyi kancellária hivatalnokai társaságában.⁶⁰ 1699 májusában már Erdélyben van.

Sokan megírták már, hogy jól képzett, külföldön tanult kortársához, Bethlen Mihályhoz hasonlóan nem lesz vezető politikus Teleki, még csak főispán sem.⁶¹ 1709-ben a kolozsvári kollégium egyik gondnokává és a főkonzisztorium tagjává választják,⁶² ebben a szerepben, testvéreihez hasonlóan patronálja felekezetét, iskoláit, diákjait.⁶³ Nem véletlen, hogy a Teleki família következő generációjának két külföldet járt tagja közül az egyik éppen az ő fia, Ádám.⁶⁴ Talán nemcsak a protestáns felekezet viszonylagos politikai defenzívába szorítotttsága a magyarázata, hogy Teleki Páltól kezdve a család következő generációiban az intellektuális érdeklődésnek, sőt alkotókészségnek oly sok jelét fedezhetjük fel. És ezeket az értékeket tudatosan vállalják.⁶⁵

⁶⁰ *Magyar történelmi évkönyvek és naplók a XVI-XVIII. századból. Czegei Vass György és Vass László naplói 1659-1739.* Bp. 1896. 286., 288-90., 296. (Monumenta Hungariae Historica. Scriptores. 35.) Az ekkor Bécsben tartózkodó Czegei Vass György számol be a Teleki fivérek (László és Pál) szórakozásáról: közös ebédek a fejedelemmel és az erdélyi kancellária hivatalnokaival, comediák, majd a 1699 februárjában a király lakodalmá, ahol a magyar küldöttség vezetője – Khinsky közbenjárására – Teleki László volt. Ezt Szentkereszti András írja meg Vér Juditnak, Bécs, 1699. február 14. OL Fol. Hung. 2639/5. A Teleki család levelezésének másolatgyűjteménye. f. 407-8.

⁶¹ Teleki Pál életrajzi adatait összefoglalja NAGY Géza, *Külföldön bujdosó erdélyi diákok levelezése, 16-17. Új adatokat ehhez nemigen tudunk hozzátenni.* 1701-ben feleségül veszi Vay Katát, nyolc gyermekük születik, de csak kettő, Ádám és Éva érik meg a felnőttkort. Telekinek jelentősebb politikai szerepléséről nem tudunk, a Rákóczi-szabadságharc idején 1709-ben átáll Rákóczihoz, aki külföldi követségbe akarja küldeni, ez végül nem valósul meg; meghívottja az 1729-es szepeni országgyűlésnek; "famíliája dolgában" három alkalommal járt még Bécsben, 1714/15-ben és 1725-ben. Vö. Széki Gróf Teleki Pálné, *Way Kata családi följegyzései*, Közli KELEMEN Lajos, in "Genealógiai Füzetek" 1908, 168-170, és ILENCZFALVI SZÁSZ Péter, *A Méltóságos Gróf Széki Teleki Famíliáról való jegyzet 1609 – 1822*, MTAK Tört. Napl. 2r.-6. 122, 144, 146, 172, és APOR Péter, *Synopsis mutationum, in Altorjai B. Apor Péter munkái*, Pest, 1863, 311. (Monumenta Hungariae Historica. Scriptores. 11.)

⁶² BOD Péter i. m. III. 355, és TÖRÖK István, *A kolozsvári ev. ref. collegium története*, Kolozsvár, 1905, 6.

⁶³ TÖRÖK István i. m. 6. A kolozsvári kollégium rekonstrukciója 1718-ban irányításával fejeződik be, in [id.] NAGY Géza, *Fejezetek a magyar református egyház 17. századi történetéből*, Bp., 146. Az Adattár 6. kötetében szereplő diákok egy része nemcsak Teleki Sándornak, hanem Teleki Pálnak is alumnusa volt, Huszti András, ifj. Pápai Páriz többek között (MTAK Mf. 1484 – 5). Ld. még: PÁPAI PÁRIZ i. m. 512, 514. Nagy műveltségéről, kivételes teológiai tudásáról megemlékeznek a kortársak, nemcsak a halotti beszédek (VERESTÓI i. m., CSEPREGI T. i. m.), hanem pl. APOR Péter (i. m. 291), majd a XIX. századi genealógia-író ILENCZFALVI SZÁSZ Péter (i. m. 172) is tudós embernek mondja.

⁶⁴ Teleki Ádám levelei is megtalálhatók a kendilőnai lt.-ból válogatott anyagban (MTAK Mf. 1486) Lásd még: *Peregrinuslevelek 1711 – 1750*, 305, 312, 326.

⁶⁵ Figyelemreméltó tény, hogy XVIII. századi halotti prédikációk a család ősei között először és hosszan a humanista költőről, Garázda Péterről emlékeznek meg. Lásd: IMRE Mihály, *Magyar humanista költők emlékezete XVIII. századi prédikációs irodalmunkban*, in ItK 1985, 488-490.

A peregrináció dokumentumainak (minden peregrinációs forrástípus jelen van! – diáriumát a 19. levél említi) együtt-tartása, gondos megőrzése (a legapróbb följegyzések is) mögött is lehet, hogy nem csupán az idővel, pénzzel való pontos elszámolás igénye és kötelessége van; a források elegendőek egy nagyobb lélegzetű, igényes napló, visszaemlékezés utólagos megrrásához.⁶⁶

Az olvasónak nem kell bizonyítanunk, hogy szövegkiadásunk nem kizárólag Teleki Pál tanulmányútjának dokumentuma, hanem egyúttal – ezen kicsiny időszletben – több szakma által is hasznosítható forrásgyűjtemény; a szövegek visszautalnak és előre mutatnak, főképpen a Teleki család kultúrapártoló, patrónusszerepére.⁶⁷ Így a XVII. század végi Erdély történetére vonatkozó, művelődéstörténeti szempontból értékesíthető forráskiadások – az utóbbi évtizedekben egyre gyarapodó – sorába illeszkedik a kötet.⁶⁸

*

Itt mondunk köszönetet mindazoknak, akik munkánkban segítségünkre voltak: az idegennyelvű szövegek elolvasásában, értelmezésében Katona Tünde, Ötvös Péter, Szőnyi Etelka sokat fáradozott; a könyvtári, levéltári kutatásokban, olvasataink pontosításában értékes tanácsokat adott: Herner János, Hoffmann Gizella, Karácsonyi Béla, Kis András, Monok István, Németh Jenő, Pirnát Antal. Bujtás Lászlót hollandiai kutatásaiban G. Henk van de Graaf, Hermán M. János, Ferenc Postma, Jacob van Sluis, Tüski István segítette. Köszönet illeti azokat a hallgatókat, akik a munka kezdeti szakaszában szöveggondozást vállaltak: Herczeg Zsuzsannát, Kis Lászlót és Szilasi Lászlót.

⁶⁶ A családi és politikai események feljegyzését id. Teleki Mihály kezdte (ld. ismét a 192. levelet), ezt folytatja ifjabb Teleki Mihály: "Látván és általértvén üdvözült ritka példájú édes asszonyom anyám, hogy árván maradt háza jut boldogtalan sorsra, parancsolta nekem, mindeneket napok s holnapok, esztendőik száma szerint annotáljak" in *Ifjabb Teleki Mihály naplója*, Bp., 1960, 16-17.

⁶⁷ Lásd pl. a 129., 130. levelet, ill. Herepei, i. m. 3-12. oldalakon Csengeri István fiairól szóló cikkét.

⁶⁸ Pápai Páriz műveinek ifj. NAGY Géza által gondozott kiadására, a JANKOVICS József által közölt Bethlen Mihály útinaplóra, Bethlen Miklós levelezésére gondolunk elsősorban, vö. KESERŐ Bálint bevezetését az Adattár III. kötetében a V-VII. lapokon.

Ausländische Studienreise des Grafen Pál Teleki
Briefe, Rechnungen, Schriften 1695–1700
(Zusammenfassung)

Als Teil der Reihe "Fontes rerum scholasticarum [veteris Hungariae]" knüpft sich der Band an ein Forschungsprogramm der Arbeitsgemeinschaft für Unterrichtsgeschichte in Szeged. Das Ziel des Projektes ist das genaue Registrieren derjenigen Ungarn, die an ausländischen Universitäten in dem 16.–18. Jh. studierten, bzw. die Publikation der Dokumente ihrer Studien. Band 6. der Reihe "Materialien zur Geschichte der Geistesströmungen in Ungarn in dem 16.–18. Jh." (Adattár ...) – Studentenbriefe an Sándor Teleki 1711–1750. Szeged, 1980. – ging einer umfassenden Quellenausgabe betreffs der Familie Teleki thematisch voraus.

Pál und Sándor sind Söhne des Mihály Teleki (um 1630–1690), der als homo novus der einflussreichste Politiker des Fürstentums Siebenbürgen wurde. 1685 erhielt er die Würde eines Reichsgrafen. Endlich war er General, Mitglied des Fürstenrats, Obergespan mehrerer Komitate und einer der reichsten kalvinistischen Hochadeligen. Seine sechs Söhne wurden zunächst zu Hause durch Hauslehrer, später im Klausenburger und Nagyenyeder Kollegium unterrichtet. Allem Anschein nach sollen die Wittve und ihre Ratgeber noch während dieser Zeit bewusst einen unter den Jungen für ein Auslandsstudium ausgewählt haben.

Der fünfte Sohn, Pál Teleki (1677–1731) begab sich 1695 in Begleitung seines Ephoren auf eine Studienreise ins Ausland. Von den vier Jahren der Studienreise verbrachte er zweieinhalb Jahren an Universitäten; eins in Frankfurt/O., eins in Franeker und ein Semester in Marburg. Er studierte Theologie, Kirchengeschichte, Philosophie, Jura, Geschichte. In Frankfurt/O. hielt er eine philosophische Disputation und lernte auch deutsche und französische Sprachen, ferner hatte er Fechten- und Tanzübungen. Er suchte England, und am Ende seiner Studienzeit auch Frankreich und die Schweiz auf. Er wurde sowohl vom brandenburgischen Kurfürsten als auch von Wilhelm III. empfangen, und war auch beim Landgrafen von Hessen-Kassel zu Gast. Ausser seinen Beziehungen am Hof waren auch seine Kontakte zu Gelehrten von Bedeutung. Bei der Stiftung eines Stipendiums für die Nagyenyeder Studenten in Frankfurt/O. leistete er grosse Hilfe, und versuchte eine ähnliche Bestrebung auch in England durchzuführen. Mit Telekis Vermittlung nahm der brandenburgische Politiker, D. E. Jablonski die Kontakte mit siebenbürgischen Gelehrten zum Zwecke der Zusammenstellung einer ost-europäischen Kirchengeschichte auf.

Die Antwort auf die Frage, ob Telekis Studienreise eine typische Kavaliertour war, oder die Zeichen einer gelehrten Peregrination aufweist, ist auch in Hinsicht auf das Bildungsideal, auf die politische Rolle der siebenbürgischen Aristokratie im 18. Jh. von Belang.

Der beträchtliche Teil der Quellen stammt aus dem Kendilónaer Archiv der Familie Teleki. Das Material ist in Klausenburg aufbewahrt (Mikrofilmnummer in der Bibliothek der Ungarischen Akademie der Wissenschaften: 1484–1487.). Einige andere Texte kommen aus ausländischen (v. a. niederländischen) und ungarischen Archiven und Handschriftensammlungen. Telekis Stammbuch ist in der Ungarischen Nationalbibliothek zu finden.

TARTALOMJEGYZÉK

INSTRUKCIÓ, LEVELEK

Instrukció

Vér Judit utasításai fiának és a kísérőnek

7

Levelek

1. Enyedi István, Kolozsvári István, Pápai Páriz Ferenc odera-frankfurti professzoroknak.....	9
2. Teleki Pál Vér Juditnak.....	10
3. Teleki Pál Vér Juditnak.....	11
4. Teleki Sándor Teleki Pálnak.....	12
5. Teleki József Teleki Pálnak.....	12
6. Teleki Pál Vér Juditnak.....	13
7. Zalányi Boldizsár Vér Juditnak.....	14
8. Teleki Pál Vér Juditnak.....	16
9. Teleki József és Teleki Sándor Teleki Pálnak.....	18
10. Teleki Pál Vér Juditnak.....	19
11. Zalányi Boldizsár Vér Juditnak.....	20
12. Teleki Mihály Teleki Pálnak.....	22
13. Teleki Pál Vér Juditnak.....	23
14. Zalányi Boldizsár Vér Juditnak.....	24
15. Paul Ingram Teleki Pálnak.....	25
16. Teleki Pál Absolon Dánielnek.....	26
17. Teleki Pál Vér Juditnak.....	28
18. Zalányi Boldizsár Vér Juditnak.....	29
19. Pápai Páriz Ferenc Teleki Pálnak.....	32
20. Teleki Mihály Teleki Pálnak.....	33
21. Teleki Pál Vér Juditnak.....	34
22. Zalányi Boldizsár Vér Juditnak.....	35
23. Miskolczi Zsigmond Teleki Pálnak.....	36
24. Enyedi István, Kolozsvári István, Pápai Páriz Ferenc Teleki Pálnak.....	37
25. Teleki Pál Vér Juditnak.....	39
26. Teleki László Teleki Pálnak.....	40
27. Zentelki István Teleki Pálnak.....	40
28. Zalányi Boldizsár Vér Juditnak.....	41
29. Paul Ingram Teleki Pálnak.....	42
30. Teleki Mihály Teleki Pálnak.....	43
31. Teleki Pál Vér Juditnak.....	44
32. Zalányi Boldizsár Vér Juditnak.....	44
33. Teleki Sándor Teleki Pálnak.....	45
34. Teleki Pál Vér Juditnak.....	46
35. Kálnoki Sámuel Teleki Pálnak.....	48
36. Enyedi István Teleki Pálnak.....	49
37. Samuel Strimesius Enyedi Istvánnak, Kolozsvári Istvánnak, Pápai Páriz Ferencnek.....	51
38. Teleki Pál Kálnoki Sámuelnek.....	54
39. Teleki Pál Vér Juditnak.....	55
40. Paul Ingram Teleki Pálnak.....	56
41. Teleki Pál Teleki Lászlónak.....	56
42. Teleki Anna Teleki Pálnak.....	59
43. Kálnoki Sámuel Teleki Pálnak.....	60
44. Kökényesdi László Teleki Pálnak.....	61
45. Teleki Sándor Teleki Pálnak.....	61
46. Enyedi István Teleki Pálnak.....	63
47. Pápai Páriz Ferenc Teleki Pálnak.....	65
48. Teleki Anna Teleki Pálnak.....	65
49. Teleki Pál Vér Juditnak.....	66
50. Enyedi István Teleki Pálnak.....	68

51. Teleki Mihály Teleki Pálnak	70
52. Teleki Anna Teleki Pálnak	70
53. Teleki József Teleki Pálnak	71
54. Teleki Mihály Teleki Pálnak	72
55. Teleki Sándor Teleki Pálnak	72
56. Zentelki István Teleki Pálnak	73
57. Teleki Mihály Teleki Pálnak	74
58. Teleki László Teleki Pálnak	75
59. Johannes Leusden Teleki Pálnak	75
60. Teleki Pál Vér Juditnak	76
61. Teleki Pál Teleki Lászlónak	78
62. Enyedi István Teleki Pálnak	83
63. Csapai András Teleki Pálnak	84
64. Teleki Anna Teleki Pálnak	85
65. Teleki József Teleki Pálnak	86
66. Teleki Pál Pápai Páriz Ferencnek	86
67. Teleki Pál Vér Juditnak	87
68. Pápai Páriz Ferenc Teleki Pálnak	88
69. Teleki Pál Vér Juditnak	89
70. Miskolczi Zsigmond Teleki Pálnak	90
71. Teleki Sándor Teleki Pálnak	92
72. Johann Mülmann Teleki Pálnak	93
73. Teleki Pál Vér Juditnak	94
74. Csapai András Teleki Pálnak	96
75. Enyedi István Teleki Pálnak	97
76. Enyedi István Teleki Pálnak	98
77. Pápai Páriz Ferenc Teleki Pálnak	100
78. Teleki Pál Vér Juditnak	101
79. Zalányi Boldizsár Vér Juditnak	102
80. Teleki József Teleki Pálnak	103
81. Johann Christoph Becmann Samuel Stryknek	104
82. Johann Christoph Becmann Árni Magnússonnak	105
83. Enyedi István Teleki Pálnak	105
84. Teleki Sándor Teleki Pálnak	108
85. Teleki Mihály Teleki Pálnak	108
86. Teleki Mihály Teleki Pálnak	109
87. Teleki Pál Trombitás Jánosnak	110
88. Teleki László Teleki Pálnak	110
89. Johannes Samuel Strimesius Teleki Pálnak	111
90. Teleki Pál Szatmárnémeti Sámuelnek	112
91. Teleki Mihály Teleki Pálnak	112
92. Teleki Mihály Teleki Pálnak	113
93. Teleki Pál Vér Juditnak	114
94. Zalányi Boldizsár Vér Juditnak	114
95. Teleki Pál Vér Juditnak	115
96. Herman Alexander Röell Teleki Pálnak	116
97. Zentelki István Teleki Pálnak	117
98. Teleki Mihály Teleki Pálnak	118
99. Herman Alexander Röell Teleki Pálnak	119
100. Miskolczi Zsigmond Teleki Pálnak	119
101. Pápai Páriz Ferenc Teleki Pálnak	120
102. Teleki Sándor Teleki Pálnak	121
103. Teleki László Teleki Pálnak	122
104. Teleki Mihály Teleki Pálnak	123
105. Teleki Pál Vér Juditnak	124
106. Zalányi Boldizsár Vér Juditnak	125
107. Teleki József Teleki Pálnak	126
108. Teleki Mihály Teleki Pálnak	126
109. Teleki Sándor Teleki Pálnak	127
110. Teleki László Teleki Pálnak	128
111. Teleki Pál Enyedi Istvánnak	129

112. Teleki Pál Teleki Lászlónak	134
113. Teleki Pál Teleki Mihálynak	138
114. Teleki László Teleki Pálnak	139
115. Teleki László Teleki Pálnak	140
116. Kálnoki Sámuel Teleki Pálnak	140
117. Teleki Pál Vér Juditnak	141
118. Teleki Sándor Teleki Pálnak	142
119. Máriássy Ádám Teleki Pálnak	143
120. Enyedi István Teleki Pálnak	143
121. Zalányi Boldizsár Vér Juditnak	145
122. Johann Georg Caradin Teleki Pálnak	147
123. Teleki Sándor Teleki Pálnak	148
124. Enyedi István Teleki Pálnak	149
125. Zalányi Boldizsár Vér Juditnak	150
126. Teleki Mihály Teleki Pálnak	152
127. Enyedi István Teleki Pálnak	153
128. Johann Georg Caradin Teleki Pálnak	155
129. Csengeri P. Péter Vér Juditnak	156
130. Teleki Pál Vér Juditnak	157
131. Zalányi Boldizsár Vér Juditnak	158
132. Enyedi István Teleki Pálnak	159
133. Teleki Mihály Teleki Pálnak	161
134. Kökényesdi László Teleki Pálnak	161
135. Johannes Braunius Teleki Pálnak	162
136. Teleki Pál Vér Juditnak	163
137. Zalányi Boldizsár Vér Juditnak	164
138. Debreceni Ember Pál Teleki Pálnak	165
139. Teleki Pál Vér Juditnak	167
140. Zalányi Boldizsár Vér Juditnak	169
141. Enyedi István Vér Juditnak	170
142. Csapai András Teleki Pálnak	171
143. Teleki Pál Sárosi Jánosnak	172
144. Teleki Pál Vér Juditnak	173
145. Adam Frank Teleki Pálnak	173
146. Joshua Barnes Teleki Pálnak	174
147. Teleki Pál Vér Juditnak	175
148. Técsi János Teleki Pálnak	176
149. Teleki Pál Benjamin Woodroffe-nak	180
150. Adam Frank Teleki Pálnak	181
151. Teleki József Teleki Pálnak	182
152. Nicolai Teleki Pálnak	182
153. Samuel Strimesius Teleki Pálnak	183
154. Vásárhelyi Mihály Teleki Pálnak	184
155. Teleki Pál Herman Alexander Röellnek	185
156. Teleki Pál Vér Juditnak	186
157. II. Apafi Mihály Teleki Pálnak	187
158. Adam Frank Teleki Pálnak	188
159. Kolozsvári Dimjén Pál Teleki Pálnak	190
160. Teleki Mihály Teleki Pálnak	191
161. Teleki Pál Vér Juditnak	192
162. Zalányi Boldizsár Vér Juditnak	194
163. Teleki Sándor Teleki Pálnak	195
164. Campegius Vitringa bizonyítványa Teleki Pálról	196
165. Jacob Jan Hamel Bruyninx Teleki Pálnak	197
166. Jacob Jan Hamel Bruyninx Teleki Pálnak	198
167. Pápai Páriz Ferenc Teleki Pálnak	198
168. Herman Alexander Röell Teleki Pálnak	200
169. Johann Christoph Scheffer Teleki Pálnak	200
170. Isaac van Norden Teleki Pálnak	201
171. Samuel Coccejus Teleki Pálnak	202
172. Bernhard Duisung Teleki Pálnak	203

173. Teleki Pál Pieter Burmannak.....	204
174. Teleki Pál Pápai Páriz Ferencnek	205
175. Johann Christoph Scheffer Teleki Pálnak	207
176. Zalányi Boldizsár Vér Juditnak.....	208
177. Teleki Pál Vér Juditnak.....	208
178. Joachim Anton von Maltzan Teleki Pálnak.....	209
179. Csepregi Turkovics Mihály Teleki Pálnak.....	210
180. Heinrich Leopold von Maltzan Teleki Pálnak.....	211
181. Técsi János Teleki Pálnak	212
182. Dominik Adreas von Kaunitz Teleki Pálnak.....	214
183. Petrus de Spina Teleki Pálnak.....	214
184. Vásárhelyi Mihály Teleki Pálnak.....	215
185. Herman Alexander Röell Teleki Pálnak.....	216
186. Losonczy András Teleki Pálnak (?).....	218
187. Zalányi Boldizsár Vér Juditnak.....	219
188. Petrus de Spina Teleki Pálnak.....	220
189. Teleki Pál Vér Juditnak.....	222
190. Petrus de Spina Teleki Pálnak.....	223
191. Abraham Andreae Teleki Pálnak.....	224
192. Teleki Pál Vér Juditnak.....	225
193. Pieter Burman Teleki Pálnak.....	226
194. Johann Christoph Scheffer Teleki Pálnak	227
195. Szilágyi Péter Teleki Pálnak.....	228
196. Szilágyi Péter Teleki Pálnak.....	229
197. Karl Wilhelm von Meisenboug Teleki Pálnak.....	230
198. Karl Wilhelm von Meisenboug Teleki Pálnak.....	232
199. Teleki Sándor Teleki Pálnak.....	233
200. Herff Demeuves-nek.....	234
201. Teleki Pál Vér Juditnak.....	235
202. Isaac van Norden Teleki Pálnak.....	236
203. Teleki Pál Jean Pierre Lambert-nek.....	237
205. Teleki Pál Vér Juditnak.....	239
206. David és Jacob von Neufville Teleki Pálnak.....	240
207. Teleki József Teleki Pálnak.....	241
208. Técsi János Teleki Pálnak	241
209. Johannes Leusden Teleki Pálnak	243
210. Johann Ernst Andreae Teleki Pálnak.....	244
211. Teleki Pál Szilágyi Mártonnak (?).....	245
212. Szilágyi Márton Teleki Pálnak.....	246
213. Johannes Leusden Teleki Pálnak	248
214. Teleki Mihály Teleki Pálnak.....	249
215. Teleki Pál Samuel Andreaenek (?).....	250
216. Samuel Andreae Teleki Pálnak	251
217. Isaac van Norden Teleki Pálnak.....	253
218. Abraham Andreae Teleki Pálnak.....	254
219. Teleki Mihály Teleki Pálnak.....	255
220. Teleki Pál Sigray Rózának.....	256
221. Bagossi Márton Teleki Pálnak.....	257
222. Dobozi István Teleki Pálnak.....	258
223. Teleki Mihály Teleki Pálnak.....	259
224. Teleki Pál Johann Ernst Andreaenek (?).....	259
225. Teleki Pál Vér Juditnak.....	260
226. Fogarasi Sámuel Teleki Pálnak	261
227. Delaurenti Teleki Pálnak (?).....	263
228. Teleki Mihály Teleki Pálnak.....	264
229. Teleki László Teleki Pálnak.....	264
230. Szilágyi Péter Teleki Pálnak.....	265
231. Johann Georg Caradin Teleki Pálnak.....	267
232. Herman Alexander Röell Teleki Pálnak.....	268
233. II. Apafi Mihály Teleki Pálnak.....	269
234. Kökényesdi László Teleki Pálnak.....	270

235. Samuel Strimesius Teleki Pálnak	270
236. Teleki Pál Samuel Strimesiusnak	272
237. Teleki Pál Heinrich Coccejusnak, Johann Christoph Becmannak	273

Függelék

238. Vay Anna Teleki Pálnak, Vaja, 1699. február 6.	275
--	-----

VEGYES IRATOK, VERSEK

Vegyes iratok

1. Bajcsi Sámuel kötelezvénye Teleki Pálnak	279
2. Teleki Pálnak adott számla	280
3. Vízaknai Bereck György elismervénye Teleki Pálnak	281
4. Mendel Lazarus számlája Teleki Pálnak	281
5. Johann Wuhardt Kühneman elismervénye Zalányi Boldizsárnak	282
6. Teleki Pálnak adott számla	282
7. Blasius Hutrér vívómester számlája Teleki Pálnak	282
8. Alexander János és Lacc Demeter kereskedők elismervénye	283
9. Wilhelm Garnier táncmester számlája Teleki Pálnak	283
10. Teleki Pál elismervénye Johann Chirstoph Becmannak	284
11. Zalányi Boldizsár elismervénye Teleki Pálnak	284
12. Teleki Pálnak adott számla	285
13. Enyedi István és Szatmárnémeti Sámuel feljegyzése a Teleki Pálnak küldött pénzről	285
14. Leonard Strick kereskedő számlája Teleki Pálnak	286
15. Hiske Steenkist számlája Zalányi Boldizsárnak	286
16. Hiske Steenkist számlája Teleki Pálnak (?)	287
17. Pieter Teger elismervénye Teleki Pálnak	287
18. Aebbe Willems Wassenaer elismervénye Teleki Pálnak, Zalányi Boldizsárnak	287
19. Aebbe Willems Wassenaer elismervénye Teleki Pálnak	288
20. Teleki Pálnak bejegyzése Johann Heinrich Schramm franekeri német diák albumába	288
21. Teleki Pál kötelezvénye Kolosvári Dimjén Pálnak	288
22. Willem Weier számlája Teleki Pál postaköltségeiről	289
23. Teleki Pál bejegyzése Wigbold Muilman franekeri diák albumába	291
24. Teleki Pál jegyzetkönyve 1697-ből	291
25. Johann Caspar Saale számlája Teleki Pálnak	315
26. Teleki Pál feljegyzése	316
27. Teleki Pál feljegyzése (?)	316
28. Teleki Pál könyvei (?)	317

Versek

29. Teleki Pál üdvözlőverse Felvinczi Istvánnak	318
30. Teleki Pál üdvözlőverse Bagossi Mártonnak	318

ALBUM AMICORUM	321
----------------------	-----

JEGYZETEK, MUTATÓK

A szövegekről és a kiadásról	337
Rövidítések	338
Jegyzetek	339
Idegen és régi szavak, kifejezések jegyzéke	350
Név- és tárgymutató	365
Irodalomjegyzék a névmutatóhoz	405

UTÓSZÓ	411
--------------	-----

Ausländische Studienreise des Grafen Pál Teleki. Briefe, Rechnungen, Schriften 1695 – 1700	425
--	-----

HIBAIGAZÍTÓ

- 89. l. 5. s. Fejedelmi h. Fejedelmi
- 138. l. 7. s. aliunde h. aliunde
- 188. l. a címzésben: Fejedelm h. Fejedelem
- 189. l. a levél második sorában: expectaban h. expectabam
- 272. l. a regesztában: hogy minél h. hogy az minél
- 273. l. a regesztában: oder-frankfurti h. odera-frankfurti
- 284. l. 11. sz. elismervényben: tenero h. tenore
- 287. l. 16. sz. számlában: blondkatoen h. blond katoen
- 307. l. szept. 5. alatt: Stiferket h. Stifereket
- 341. l. 75. jegyzet: mint ha h. mintha
- 342. l. 80. jegyzet: Diplmaja h. Diplomaja
- 345. l. 184. jegyzet: virtuti on h. virtuti non
- 347. l. 9. jegyzet: tallét h. tallért
- 349. l. 25. jegyzet: Június 17-26-ig h. Június 18-tól 26-ig
- 354. l. 2. hasáb alulról a 8. s. alpjaitól h. alapjaitól
- 363. l. 2. hasáb: triggelt h. tringelt
- 364. l. 1. hasáb 9. s. vegzet h. vegzel
- 366. l. Samuel Andreaenél: teológia professzora h. teológiaprofesszora
- II. Apafi Mihálynál még a 208. l.
- 373. l. Csengeri P. Péternél még a 311. l.
- 375. l. Faret-nél: Ambrosio Salazar h. Ambrosio de Salazar ..., de a
könyv Nicolas Amelot De la Houssaye: L'Homme de cour c.
1684-ben megjelent Gracian-fordítása is lehet
- 386. l. Lichtenstein h. Liechtenstein, Philipp Ernst
- 387. l. Marokece h. Maroskece
- 388. l. Meursiunál: Sigea h. Sigaea
Debary (Bari)
- 392. l. Philippoburg h. Philippsburg
Pocockhoz: angol teológus, filológus
Puffendorfnál: dans Europe h. dans l'Europe
- 403. l. Zalányinál: ephoprusa h. ephorusa
- 404. l. Zwinger (Zuingerus)
- 407. l. Trauschnál: literarise h. literarische
- 414. l. a 21. jegyzetbe még: Hermányi Dienes szerint Teleki Pál
külföldi tanítatását még apja, id. Teleki Mihály határozta
el. Itt említi a szerző, hogy apja, Hermányi Dienes Péter
is ephorus-jelölt volt. In *Hermányi Dienes József emlékirata*,
Közzéteszi KELEMEN Lajos, Cluj-Kolozsvár, 1925. 27.
- ui. Kavali-erstour h. Kavaliers-tour

ISSN 0864-831x
ISBN 963 481 667 3

Felelős kiadó: Kristó Gyula
A nyomdai munkákat az Európa Alapítvány támogatásával
a Tolna Megyei Moziüzemi Vállalat nyomdája végezte